

UNIVERZITET U BEOGRADU

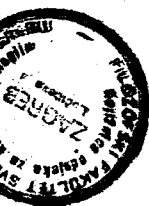
Dr MILAN BUDIMIR

LITTERAE LATINAE

ČETVRTO, NEIZMENJENO IZDANJE

ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA SRBIJE
BEOGRAD

Ovaj udžbenik, kao stalni pomoćni udžbenik, odobrila je za upotrebu Komisija za udžbenike Univerziteta u Beogradu svojim rešenjem broj 06-2886/1 od 2. februara 1972. godine.

871

BUD

K

MFN-2927

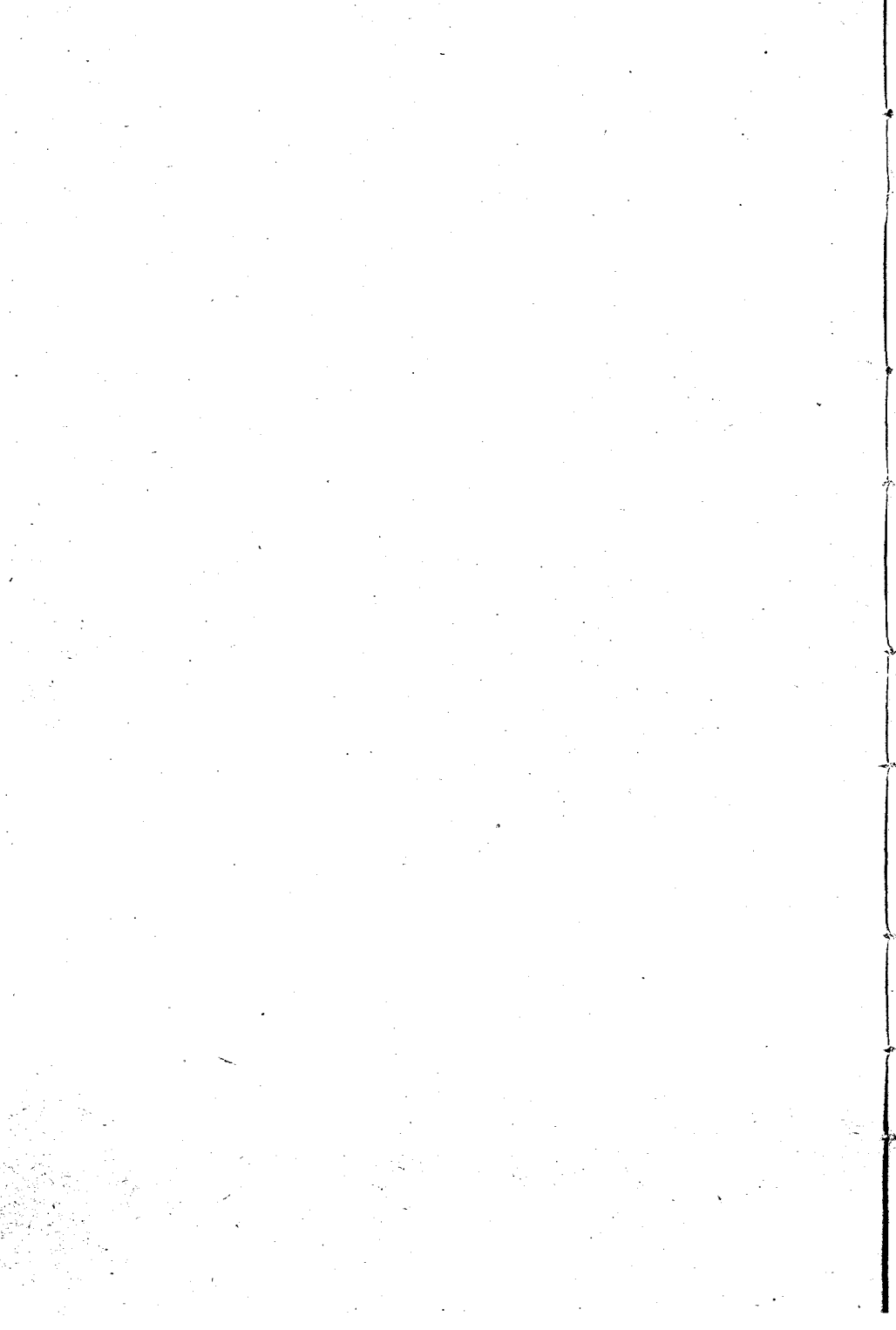
7100

UMESTO PREDGOVORA DRUGOM IZDANJU

Ovo novo izdanje, dopunjeno i prerađeno, treba da pruži našim studentima glavne podatke za istoriju latinskog jezika i rimske književnosti. Ali ovi tekstovi nisu odabirani sa gledišta klasične estetike jer se išlo za tim da studenti filologije, arheologije istorije i novolatinske (romanske) filologije dođu do izvora i podataka važnih za celokupnu antiku. Tako su u ovu zbirku ušli ne samo natpisi nego i izvesna mesta iz Corpus iuris, kao i iz Zakonika 12 tablica. Prema tome, mnogi tekstovi nemaju neke književne vrednosti, ali su oni interesantni sa gledišta ekonomske, kulturne i političke istorije. Trudio sam se da u pogledu preciznosti teksta budem što više na visini savremene filologije, pa sam stoga uzimao u obzir, kad je god to bilo moguće, najnovija izdanja. Međutim, kako je poznato, izvesna pitanja latinske ortografije nisu konačno rešena, pa će čitalac naići i na neujednačenost i nedoslednost. To je sasvim razumljivo jer je obuhvaćen vremenski period od V veka st. e. do Renesanse, dakle nekih 20 vekova. Oskudan rečnik nije stoga mogao dati sve semantičke nijanse, pa se treba koristiti beleškama i, po mogućnosti, velikim rečnikom. U rečniku je ovog puta, i pored svih tehničkih teškoća u našim štamparijama, označena dužina pretposlednjeg sloga, presudna za latinski naglasak. Sve u svemu, svi delovi ovog udžbenika iz prvog izdanja pretrpeli su izmene, dopune i popravke u znatnoj meri.

Ostaje da i ovde iskažem svoju zahvalnost drugu M. Flašaru koji je mnogo učinio da ovo novo izdanje bude što bolje priređeno.

M. B.

S A D R Ź A J

Strana
teksta komentara

O rimskoj književnosti	3	
Tekstovi sa komentarom		
1. <i>Carmina rustica</i>	21	187
2. <i>Leges XII tabularum</i>	21	187
3. <i>Livius Andronicus</i>	21	187
4. <i>Gnaeus Naevius</i>	22	187
5. <i>Quintus Ennius</i>		
Romul i Rem u očekivanju auspicija	22	188
Tuga po smrti Romula	23	188
Pir govori rimskim poslanicima	23	188
Tribun u borbi protiv Istrana	23	188
Dva homerska poređenja	23	188
O bogovima i proricanju	23	188
Pesnik o sebi	24	189
6. <i>Titus Maccius Plautus</i>		
Tvrđica i njegova robinja	24	189
Razgovor dvaju robova	25	189
Gramzivi svodnik	25	189
Starica ispičutura	27	190
Filolahova pesma	28	190
7. <i>Caecilius Statius</i>		
Starost	29	191
Otac i sin	29	191
8. <i>Publius Terentius Afer</i>		
O vaspitanju omladine	30	191
Škola za parazite	31	191
9. <i>Marcus Pacuvius</i>		
Fortuna	31	192
10. <i>Marcus Porcius Cato</i>		
Katon i njegov sekretar	32	192
Junaštvo jednoga tribuna	32	192
O robovlasničkoj privredi	32	192
11. <i>Senatusconsultum de Bacchanalibus</i>	33	193
12. <i>Lex Spoletina</i>	34	193
13. <i>Gaius Sempronius Gracchus</i>		
O korupciji rimske gospode	35	193
14. <i>Cornelia</i>		
Pismo sinu Gaju	35	193
15. <i>Lucius Accius</i>		
Pastir opisuje lađu Argo	36	194
Tarkvinijev san	36	194
16. <i>Gaius Lucilius</i>		
Moralni pad staroga Rima	37	194
Grekoman	37	195

	Strana	
	teksta komentara	
17. Auctor ad Herennium		
Uvod	37	195
Karakterisanje lica u govoru	38	195
18. Decimus Laberius		
Rimski vitez prisiljen da glumi	38	195
19. Marcus Terentius Varro Reatinus		
Saturae Menippeae	39	196
Rim u starini	39	196
U prilog anomalije	40	196
Opadanje agrikulturne	40	196
20. Marcus Tullius Cicero		
Slava palim za otadžbinu	41	196
Ver grabi grčke statue i slike	42	197
Ciceron o svojim filozofskim spisima	44	197
Ciceron o svom govorničkom razvitku	45	198
Jedan Kopernikov preteča	45	198
Kako se upravlja državom	45	198
Vrednost književnosti	46	198
Gozba	47	199
Živ dialog	48	199
Ciceronovi prevodi	48	199
21. Gaius Iulius Caesar		
Cezar i Iliri	49	200
O starim Galima i Germanima	49	200
Stranke u Galiji	50	200
Napad na Solin	50	200
Cezar opседа Pompeja u Brundisiju	51	200
22. Titus Lucretius Carus		
Invokacija Venere, opšte majke	52	201
Epikur razbija verske zablude	52	201
Pohvala Epikuru	53	202
O smrti	54	202
Ništa ne propada	56	202
Duša je materijalna	56	202
Poreklo jezika	56	202
Prvobitno društvo	57	202
23. Gaius Valerius Catullus		
Smrt Lezbijinog vrapca	58	203
Lezbiji	59	203
Ljubavno obećanje	59	203
Septimije i Akme	59	203
Na putu	60	203
Senci svoga brata	60	204
Katul se vraća u svoj dom	60	204
Brodic	60	204
Nezahvalnost	61	204
Ciceronu	61	204
Protiv Cezara	61	204
Bakhova pratnja	61	204
24. Cornelius Nepos		
Pismo Atiku	62	205
Miltijad na Dunavu	62	205
De M. Porcio Catone	63	205
De T. Pomponio Attico	63	206
25. Gaius Sallustius Crispus		
O rimskoj državi	65	207
Katilina	66	207
Političke prilike za vreme Katiline	66	207
Gradski i seoski proletarijat	66	207
Caesar et Cato	67	208
Otađbina grobovima omeđena	67	208
Oratio Macri trib. pleb. ad plebem	68	208
26. Publius Vergilius Maro		
Pesnik želi da se posveti filozofiji	69	209

Mazgar	69	209
Povratak zlatnog veka i opšti mir	70	209
Laudes Italiae	71	210
Pohvala seoskog života	72	211
Takmičenje pčela	73	212
O Skitima	75	213
Smrt Laokona i njegove dece	76	213
Kirkino ostrvo	76	214
Copa	77	214
27. Quintus Horatius Flaccus		
Molba lađi kojom Vergilije putuje u Grčku	78	215
Državnom brodu	79	215
Lidiji	79	215
Život je kratak	80	216
Žrtva izvoru	81	216
Pesnikova besmrtnost	81	216
Selo hvali a grada se drži	82	216
Uživaj za vremena	83	217
Gradanski rat	84	217
Besposleni brbljivac	85	218
Put u Brundisij	87	219
28. Gaius Iulius Caesar Octavianus Augustus		
Car Avgust o svojoj vladavini	89	221
29. Titus Livius		
Namena Livijeve istorije	91	224
Augurium odlučuje o osnivanju Rima	92	224
Pučani i vlastela u starom Rimu	92	224
Papirius Cursor	94	226
Rimski imperijalisti «oslobađaju» Grke i ostale Balkance	94	226
O Ciceronovoj smrti	95	226
30. Albius Tibullus		
Seoski život	96	226
Elisij	97	227
Rat i mir	97	227
Seoska svečanost	98	227
31. Sulpicia	99	227
32. Sextus Propertius		
Pesnik o sebi	99	228
Molitva za zdravlje Cintije	99	228
Rim u najstarije doba	100	228
Cintijina sen	100	228
Regina elegiarum	102	229
33. Publius Ovidius Naso		
Pesnikova autobiografija	104	230
Tužbalica za Tibulom	105	231
Dedal i Ikar	107	231
Orfej i Euridika	108	232
Zima i košava u Podunavlju	109	233
34. Marcus Pollius Vitruvius		
O primitivnoj kulturi	110	233
35. Iulius Phaedrus		
Fedar o svome delu	111	233
Ex sutore medicus	112	233
Asinus ad senem pastorem	112	234
Muli duo et raptores	113	234
Soror et frater	113	234
Socrates ad amicos	113	234
Pullus ad margaritam	114	234
Vidua et miles	114	234

36. <i>Velleius Paterculus</i>		
Rimljani pokoravaju Dalmaciju i Hispaniju	115	234
Povlačenje Tiberija na Rod.....	115	235
37. <i>Marcus Manilius</i>		
Originalnost i predmet speva	116	235
38. <i>Pompeius Trogus</i>		
Keltski pohod na Balkan.....	116	236
39. <i>Valerius Maximus</i>		
O tiraninu Dionisiju	117	236
40. <i>Aulus Cornelius Celsus</i>		
Iz antičke medicine	117	236
41. <i>L. Iunius Moderatus Columella</i>		
Nedovoljno se pažnje posvećuje zemljoradnji	118	236
42. <i>Quintus Curtius Rufus</i>		
Aleksandar Veliki ubija u pijanstvu Klita	119	237
43. <i>Pomponius Mela</i>		
O Jadrano	120	237
O Tračanima	120	238
44. <i>Aulus Persius Flaccus</i>		
Budimo zadovoljni	120	238
Učitelju Kornutu	121	238
45. <i>Marcus Annaeus Lucanus</i>		
Ekonomski i društveni uzroci građanskog rata	122	239
Pompej	122	239
46. <i>Gaius Plinius Secundus</i>		
O ljudskom životu	123	239
O antičkom slikarstvu	124	240
Pokretno pozorište	125	240
O čudotvornoj imeli	125	240
Golubovi pismošoše	125	240
47. <i>Sextus Iulius Frontinus</i>		
Spartakova ratna veština	126	241
Avgustov vodovod	126	241
Podzemni i nadzemni kanali	126	241
48. <i>Lucius Annaeus Seneca</i>		
O bibliotekama	126	241
O čitanju	127	241
Cezar i veteran	127	241
Savestan sledbenik Pitagore	128	242
O robovima	128	242
Hor mladih Trojanki	129	242
Apocolocyntosis	130	242
49. <i>Gaius Petronius Arbitr</i>		
O retorici	131	243
Exemplaria classica	132	244
Timor fecit deos	132	244
Snovi	132	244
Mir	133	245
Ženska lepota	133	245
Trimalhion i njegovo društvo	133	245
Trimalhionova obrazovanost	134	246
Trimalhionova poslednja volja.....	135	246
50. <i>Marcus Fabius Quintilianus</i>		
O muzici	136	247
O rimskim književnicima	137	248
O kažnjavanju učenika	138	248

51. Marcus Valerius Martialis

Prijatelju svoje knjige.....	138	249
Nekom plagijatoru.....	139	—
Nekom diletantu.....	139	249
Prijatelju Sekstu.....	139	249
Ep i epigram.....	139	249
Beli i crni zubi.....	140	250
Pesnikova slava.....	140	250
Odgovor nekom piscu.....	140	—
Sveznalica.....	140	250
O vremena li, o običaja.....	140	250

52. P. Papinius Statius

O mladom Ahilu.....	141	250
Ad Somnum.....	141	250

53. Publius Cornelius Tacitus

Karakteristika govornika Cicerona.....	141	251
Tacit o svome glavnom delu.....	142	251
Avgustova restauracija.....	142	251
Neron peva u zapaljenom Rimu.....	146	253
Senekina smrt.....	147	253
Smrt Petronija Arbitra.....	148	254
Rimsko carstvo u Tacitovo doba.....	149	254
Nemiri u Rimu.....	150	255
Palestina.....	151	255

54. Gaius Plinius Caecilius Secundus

Smrt Plinija Starijega.....	151	255
Književne recitacije u Rimu.....	153	256
Iz korespondencije s Trajanom: O hrišćanima.....	153	256

55. Decimus Iunius Iuvenalis

Protiv Grka.....	154	257
Život rimske ulice.....	155	257
Labor grammaticus.....	156	258

56. Gaius Svetonius Tranquillus

De divo Iulio.....	158	259
De divo Augusto.....	159	259
Domicijanova despotija.....	159	259
Antička knjiga.....	160	259
Gramatičar Marko Verije Flak.....	160	260

57. Natpisi iz doba carstva

160 260

58. Aulus Gellius

Javne biblioteke.....	161	260
-----------------------	-----	-----

59. Apuleius

Amor i Psiha.....	161	261
Na pijaci.....	162	261
U mišnu.....	163	261

60. Lucius Annaeus Florus

Imperijalizam upropastio Rim.....	163	262
-----------------------------------	-----	-----

61. Hyginus

Žena lekar.....	164	262
-----------------	-----	-----

62. Iunianus Iustinus

O Skitima.....	164	262
----------------	-----	-----

63. Gaius Valerius Aurelius Diocletianus

Dioklecijan progoni špekulante i određuje cene.....	165	263
---	-----	-----

64. Eutropius		
Posveta	166	263
O caru Titu	166	263
O Dioklecijanu	166	264
Završna napomena	167	
65. Ammianus Marcellinus		
Julian	167	264
O Hunima	168	264
66. Sextus Aurelius Victor		
Trajan	168	265
Propadanje rimske imperije	169	265
Konstantin Veliki	169	266
67. Decimus Magnus Ausonius		
Opis reke	170	266
Jedna slavna slika	170	266
68. Claudius Claudianus		
Rim gladuje	170	266
69. Ambrosius Theodosius Macrobius		
Ciceronova zajedljivost	171	267
Publiije Sirac i Laberije	171	267
70. Hieronymus		
Filološka interpretacija	172	267
71. Aurelius Augustinus		
U cirku	172	268
72. Anicius Manlius Torquatus Severinus Boethius		
O Orfeju	173	268
73. Corpus iuris civilis Romani		
Osnovi prava	173	268
O robovima	174	268
De patria potestate	174	268
74. Paulus Diaconus		
Justinijanov zakonik	175	269
Sulcobi Slovena i Langobarda u Juliskoj Krajini	175	269
75. Einhardus		
Karlo Veliki protiv Polabskih Slovena	176	269
76. Liutprand		
Porfirogenitov Carigrad	176	269
77. Arnoldus Abbas Lubecensis		
Krstiši na Balkanu	177	270
78. Gesta Romanorum		
Priča o devojci, vitezu i trgovcu	178	270
79. Carmīna Burana		
Rim pred Renesans	180	271
80. Francesco Petrarca		
O prilikama u Rimu	180	271
81. Francesco Poggio Bracciolini		
Pas, pop i biskup	181	271
82. Nicolaus Copernicus		
Zemlja se kreće	181	272
83. Thomas Morus		
Zavera bogataša protiv naroda i države	181	272

84. Iz letopisa Popa Dukljanina Vlasi, Sloveni i Bugari	182	272
85. A. B. Buzbek Srbija i Beograd sredinom XVI v.	183	272

SADRŽAJ PO PREDMETIMA

BASNE, PRIČE I ANEGDOTE

	Strana	
<i>M. Porcius Cato</i> (10), Katon i njegov sekretar	32	
<i>Gaius Lucilius</i> (16), Grekoman	37	
<i>Julius Phaedrus</i> (35), Ex sutore medicus	112	
„ Asinus ad senem pastorem	112	
„ Muli duo et raptores	113	
„ Soror et frater	113	
„ Socrates ad amicos	113	
„ Pullus ad margaritam	114	
„ Vidua et miles	114	
<i>Val. Maximus</i> (39), O tiraninu Dionisiju	117	
<i>L. Annaeus Seneca</i> (48), Cezar i veteran	127	
„ Savestan sledbenik Pitagore	128	
„ Apocolocyntosis	130	
<i>Apuleius</i> (59), Amor i Psiha	161	
<i>Ambr. Th. Macrobius</i> (69), Ciceronova zajedljivost	171	
„ Publilije i Laberije	171	
<i>Gesta Romanorum</i> (78), Priča o devojci, vitezu i trgovcu	178	
<i>Fr. Poggio Bracciolini</i> (81), Pas, pop i biskup	181	

MIT I LEGENDA

<i>Livius Andronicus</i> (3)	21
<i>Gnaeus Naevius</i> (4)	22
<i>Qu. Ennius</i> (5), Romul i Rem u očekivanju auspicija	22
„ Tuga po smrti Romula	23
<i>Lucius Accius</i> (15), Tarkvinijev san	36
<i>Gaius Val. Catullus</i> (23), Bakhova pratnja	61
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), Povratak zlatnog veka i opšti mir	70
„ Smrt Laokona i njegove dece	76
<i>Titus Livius</i> (29), Augurium odlučuje o osnivanju Rima	92
<i>Publ. Ovidius Naso</i> (33), Dedal i Ikar	107
„ Orfej i Euridika	108
<i>P. Papinius Statius</i> (52), O mladom Ahilu	141
<i>A.M.T.S. Boethius</i> (72), O Orfeju	173

OPISI

<i>Lucius Accius</i> (15), Pastir opisuje lađu Argo	36
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), Takmičenje pčela	73
„ Kirkino ostrvo	76
<i>Qu. Horatius Flaccus</i> (27), Put u Brundisij	87
<i>Albius Tibullus</i> (30), Seoski život	96
„ Elisij	97
<i>Sextus Propertius</i> (32), Rim u najstarije doba	100
<i>P. Ovidius Naso</i> (33), Zima i košava u Podunavlju	109
<i>G. Petronius Arbitr</i> (49), Ženska lepota	133
<i>G. Plinius C. Sec.</i> (54), Smrt Plinija Starijega	151
<i>Apuleius</i> (59), Na pijaci	162
„ U mlinu	162
<i>D.M. Ausonius</i> (67), Opis reke	170
<i>Liutprand</i> (76), Porfirogenitov Carigrad	176
<i>Franc. Petrarca</i> (80), O prilikama u Rimu	180
<i>A.B. Buzbek</i> (85), Srbija i Beograd sredinom XVI v.	183

<i>G. Val. Catullus</i> (23), Smrt Lezbijinog vrapca	58
" Lezbiji	59
" Ljubavno obećanje	59
" Septimije i Akme	59
" Na putu	60
" Senci svoga brata	60
" Katul se vraća u svoj dom	60
" Brodić	60
" Nezahvalnost	61
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), Mazgar	69
" Laudes Italiae	71
" Pohvala soskog života	72
<i>Qu. Horatius Flaccus</i> (27), Molba ladi kojom Vergilije putuje u Grčku	78
" Državnom brodu	79
" Lidiji	79
" Život je kratak	80
" Žrtva izvoru	81
" Pesnikova besmrtnost	81
" Selo hvali a grada se drži	82
" Uživaj za vremena	83
<i>Albius Tibullus</i> (30), Rat i mir	97
<i>Sulpicia</i> (31)	99
<i>Sextus Propertius</i> (32), Molitva za zdravlje Cintije	99
" Cintijina sen	100
" Regina elegiarum	102
<i>P. Ovidius Naso</i> (33), Tužbalica za Tibulom	105
<i>L. Annaeus Seneca</i> (48), Hor mladih Trojanki	129
<i>P. Papinius Statius</i> (52), Ad Somnum	141

IZ SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

<i>T. Maccius Plautus</i> (6), Tvrdica i njegova robinja	24
" Razgovor dvaju robova	25
" Gramzivi svodnik	25
" Starica ispičutura	27
" Filolahova pesma	28
<i>Caecilius St.</i> (7), Starost	29
" Otac i sin	29
<i>Publ. Terentius Afer</i> (8), O vaspitanju omladine	30
" Škola za parazite	31
<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Gozba	47
" Živ dialog	48
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), Copa	77
<i>Qu. Horatius Flaccus</i> (27), Besposleni brbljivac	85
<i>Aulus Persius Flaccus</i> (44), Učitelju Kornutu	121
<i>L. Annaeus Seneca</i> (48), O čitanju	127
<i>G. Petronius Arbitr</i> (49), Trimalhion i njegovo društvo	133
" Trimalhionova obrazovanost	134
" Trimalhionova poslednja volja	135
<i>M. Fabius Quintilianus</i> (50), O kažnjavanju učenika	138
<i>M. Valerius Martialis</i> (51), Prijatelju svoje knjige	138
" Nekom plagijatoru	139
" Nekom diletantu	139
" Prijatelju Sekstu	139
" Beli i crni zubi	140
" Odgovor nekom piscu	140
" Sveznalica	140
" O vremena li, o običaja	140
<i>D. Iunius Iuvenalis</i> (55), Život rimske ulice	155
" Labor grammaticus	156
" Protiv Grka	154
<i>G. Suetonius Tr.</i> (56), Gramatičar M. Verije Flak	160
<i>Natpisi iz doba carstva</i> (57)	160
<i>Aurelius Augustinus</i> (71), U cirku	172

FOLKLOR

	Strana
<i>Carmina rustica</i> (1)	21
<i>Albius Tibullus</i> (30), Seoska svečanost	98
<i>G. Plinius Secundus</i> (46), O čudotvornoj imei	125

ANTIČKI NARODI

<i>G. Iulius Caesar</i> (21), O starim Galima i Germanima	49
" Stranke u Galiji	50
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), O Skitima	75
<i>Pomponius Mela</i> (43), O Tračanima	120
<i>Iunianus Iustinus</i> (62), O Skitima	164
<i>Ammianus Marcellinus</i> (65), O Hunima	168

GEOGRAFIJA

<i>Pomponius Mela</i> (43), O Jadranu	120
<i>P. Corn. Tacitus</i> (53), Palestina	151

ISTORIJA

<i>Quintus Ennius</i> (5), Pir govori rimskim poslanicima	23
" Tribun u borbi protiv Istrana	23
<i>Gaius Iulius Caesar</i> (21), Cezar opседа Pompeja u Brundisiju	51
<i>Cornelius Nepos</i> (24), Pismo Atiku	62
" Miltijad na Dunavu	62
" De M. Porcio Catone	63
" De T. Pomponio Attico	63
<i>G. Sallustius Crispus</i> (25), O rimskoj državi	65
" Katilina	66
" Političke prilike za vreme Katiline	66
" Gradski i seoski proletarijat	66
" Caesar et Cato	67
<i>Qu. Horatius Flaccus</i> (27), Građanski rat	84
<i>G. Iul. Caes. Octavianus Augustus</i> (28), Car Avgust o svojoj vladavini	89
<i>Titus Livius</i> (29), Namena Livijeve istorije	91
" Rimski imperijalisti „oslobađaju“ Grke	94
<i>Velleius Paterculus</i> (36), Rimljani pokoravaju Dalmaciju	115
" Povlačenje Tiberija na Rod	115
<i>Pompeius Trogus</i> (38), Keltski pohod na Balkan	116
<i>Qu. Curtius Rufus</i> (42), Aleksandar Veliki ubija Klita	119
<i>M. Annaeus Lucanus</i> (45), Ekonomski i društveni uzroci građ. rata	122
" Pompej	122
<i>P. Cornelius Tacitus</i> (53), Avgustova restauracija	142
" Neron peva u zapaljenom Rimu	146
" Rimsko carstvo u Tacitovo doba	149
" Nemiri u Rimu	150
<i>G. Svetonius Tr.</i> (56), De divo Iulio	158
" De divo Augusto	159
" Domicijanova despotija	159
<i>Lucius Annaeus Florus</i> (60), Imperijalizam upropastio Rim	163
<i>Eutropius</i> (64), Uvod	166
" O caru Titu	166
" O Dioklecijanu	166
" Završna napomena	167
<i>Ammianus Marcellinus</i> (65), Julian	167
<i>Sextus Aurelius Victor</i> (66), Trajan	168
" Propadanje rimske imperije	169
" Konstantin Veliki	169
<i>Claudius Claudianus</i> (68), Rim gladije	170
<i>Paulus Diaconus</i> (74), Sukobi Slovena i Langobarda	175
<i>Einhardus</i> (75), Karlo Veliki protiv Polabskih Slovena	176
<i>Arnoldus Abbas Lubecensis</i> (77), Krstaši na Balkanu	177
<i>Iz Letopisa Popa Dukljanina</i> (84), Vlasi, Sloveni i Bugari	182

KULTURNA ISTORIJA

Strana

<i>M. Terentius Varro</i> (19), Rim u starini	39
<i>T. Lucretius Carus</i> (22), Poreklo jezika	56
<i>M. Pollius Viruvius</i> (34), O primitivnoj kulturi	110
<i>L. Iunius Mod. Columella</i> (41), Nedovoljno se pažnje posvećuje zemljoradnji	118
<i>G. Plinius Secundus</i> (46), Golubovi pismošoš	125
<i>S. Iulius Frontinus</i> (47), Spartakova ratna veština	126
<i>L. Annaeus Seneca</i> (48), O bibliotekama	126
<i>G. Plinius Caecil. Sec.</i> (54), Književne recitacije u Rimu	153
Iz korespondencije sa Trajanom: O hrišćanima	153
<i>Gaius Svetonius Tr.</i> (56), Antička knjiga	160
<i>Aulus Gellius</i> (58), Javne biblioteke	161
<i>Higinus</i> (61) Žena lekar	164
<i>Carmina Burana</i> (79), Rim pred Renesans	180

ISTORIJA KNJIŽEVNOSTI

<i>Quintus Ennius</i> (5), Dva homerska poređenja	23
Pesnik o sebi	24
<i>Auctor ad Herennium</i> (17), Uvod	37
Karakterisanje lica u govoru	38
<i>Decimus Laberius</i> (18) Rimski vitez prisiljen da glumi	38
<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Ciceron o svojim filozofskim spisima	44
Ciceron o svome govorničkom razvitku	45
Vrednost književnosti	46
<i>G. Valerius Catullus</i> (23), Ciceronu	61
<i>P. Vergilius Maro</i> (26), Pesnik želi da se posveti filozofiji	69
<i>Titus Livius</i> (29), O Ciceronovoj smrti	95
<i>Sextus Propertius</i> (32), Pesnik o sebi	99
<i>P. Ovidius Naso</i> (33) Pesnikova autobiografija	104
<i>Iulius Phaedrus</i> (35), Fedar o svome delu	111
<i>Marcus Manilius</i> (37), Originalnost i predmet speva	116
<i>G. Petronius Arbitr</i> (49), O retorici	131
Exemplaria classica	132
<i>M. Fabius Quintilianus</i> (50), O rimskim književnicima	137
<i>P. Cornelius Tacitus</i> (53), Karakteristika govornika Cicerona	141
Tacit o svome glavnome delu	142
Senekina smrt	147
Smrt Petronija Arbitra	148

UMETNOST

<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Ver grabi grčke statue i slike	42
<i>G. Plinius Secundus</i> (46), O antičkom slikarstvu	124
<i>M. Fabius Quintilianus</i> (50), O muzici	136
<i>D. Magnus Ausonius</i> (67), Jedna slavna slika	170

PRAVO

<i>Leges XII tabularum</i> (2)	21
<i>Senatusconsultum de Bacchanalibus</i> (11)	33
<i>Lex Spoletina</i> (12)	34
<i>Corpus iuris civilis Romani</i> (73)	173
<i>Paulus Diaconus</i> (74), Justinijanov zakonik	175

DRUŠTVO I DRŽAVA

<i>M. Porcius Cato</i> (10), O robovlasničkoj privredi	32
<i>G. Sernpronius Gracchus</i> (13), O korupciji rimske gospode	35
<i>Cornelia</i> (14), Pismo sinu Gaju	35
<i>Gaius Lucilius</i> (16), Moralni pad staroga Rima	37
<i>M. Terentius Varro</i> (19), Opadanje agrikulture	40
<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Kako se upravlja državom	45
<i>T. Lucretius Carus</i> (22), Prvobitno društvo	57
<i>G. Sallustius Crispus</i> (25), Oratio Macri trib. pleb. ad plebem	68
<i>Titus Livius</i> (29), Pučani i vlastela u starom Rimu	92

	Strana
<i>L. Annaeus Seneca</i> (48), O robovima	128
<i>G. Val. Aurel. Diocletianus</i> (63), Dioklecijan progoni špekulante	165
<i>Th. Morus</i> (83), Zavera bogataša protiv naroda i države	181

NAUKA I FILOSOFIJA

<i>Quintus Ennius</i> (5), O bogovima i proricanju	23
<i>Marcus Pacuvius</i> (9), Fortuna	31
<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Jedan Kopernikov preteča	45
<i>T. Lucretius Carus</i> (22), Invokacija Venere opšte majke	52
" Epikur razbija verske zablude	52
" Pohvala Epikuru	53
" O smrti	54
" Ništa ne propada	56
" Duša je materijalna	56
<i>Aul. Cornelius Celsus</i> (40), Iz antičke medicine	117
<i>Aul. Persius Flaccus</i> (44), Budimo zadovoljni	120
<i>Gaius Plinius Sec.</i> (46), O ljudskom životu	123
<i>G. Petronius Arbitr</i> (49), Timor fecit deos	132
" O snovima	132
<i>Hieronymus</i> (70), Filološka interpretacija	172
<i>Nicolaus Copernicus</i> (82), Zemlja se kreće	181

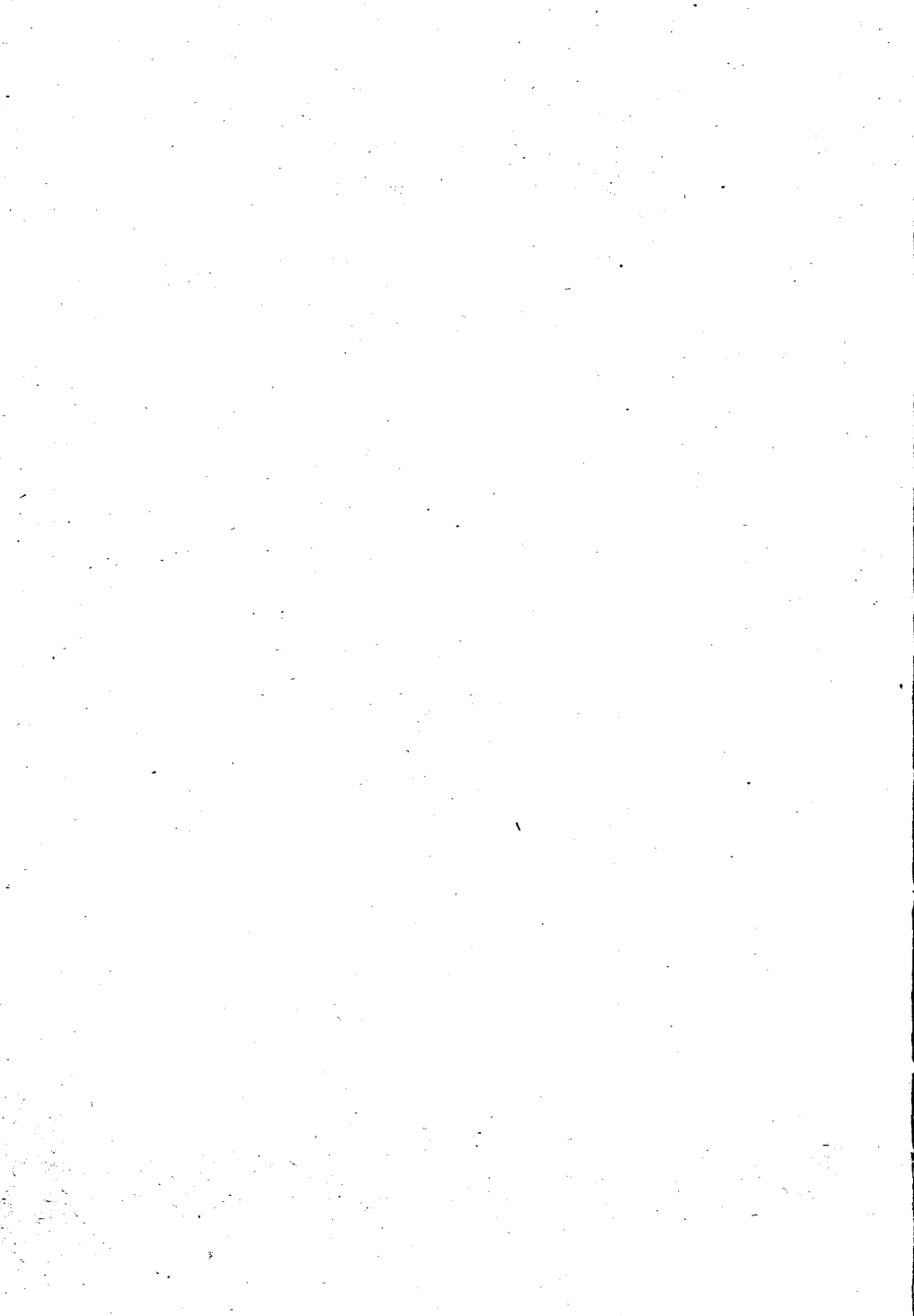
ANTIČKA TEHNIKA

<i>G. Plinius Secundus</i> (46), Pokretno pozorište	125
<i>Sextus Iulius Frontinus</i> (47), Avgustov vodovod	126
" Podzemni i nadzemni kanali	126

PRIMERI ČOJSTVA I JUNAŠTVA

<i>M. Porcius Cato</i> (10), Junaštvo jednoga tribuna	32
<i>M. Tullius Cicero</i> (20), Slava palim za otadžbinu	41
<i>G. Sallustius Crispus</i> (25), Otadžbina grobovima omeđena	67

O RIMSKOJ KNJIŽEVNOSTI

O RIMSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Rimska, ili latinska, književnost postala je i razvijala se pod uticajem grčke književnosti. Stoga je vrednost rimske književnosti dvostruka. U njoj se ne ogleda samo razvitak rimskog društva, nego nam je ona sačuvala i neka dela grčke književnosti, u prevodima i preradama. U mnogim književnim rodovima Rimljani su dostigli svoje grčke učitelje, a u satiri ih čak i nadmašili. Treba istaći da je većina latinskih pisaca rodom izvan Rima, štaviše jedan od osnivača rimske književnosti, Kvint Enije, pripada ilirskim doseljenicima sa Balkana.

U rimskoj književnosti imamo tako Grka Livija Andronika, Afrikanca Terencija, Gale Cecilija i Kornelija, Publilija iz Sirije, Seneku iz Španije, i druge.

Rimska književnost može se razdeliti u tri epohe:

I. Preklasično doba: od početaka do 80 god. st. ere.

II. Klasično doba: od 80 god. st. ere do 120 god. n. e.

III. Poklasično doba: od 120 god. n. e. do početka VI veka.

Mada je latinski i danas službeni jezik vaticanske države i njene internacionale, rimska književnost, kao pretstavnik helenističko-rimske kulture, prestaje konačnom pobedom hrišćanstva i doseljenjem novih naroda na Sredozemlje (Slovena, Arapa, Germana).

Zajednička crta, koja obeležava sve tri epohe rimske književnosti, nije toliko otpor rimske reakcije protiv više grčke kulture i njenih naprednih ideja, nego pre svega borba između plebejaca i patricija, zatim između robova i gospodara — borba za bolji život.

Književni latinski jezik, kojim su se služili raznorodni pisci, stvarali su rimske sudije i vjersko-vođe. U pravu Rimljani su besumnije pružili najviše dokaza svoje originalnosti, pa stoga kod rimskih pravnika nalazimo čisti izvor klasične latinštine.

Rimska književnost počinje, prema tome, Zakonom na dvanaest ploča, a završava Justinijanovim Corpus iuris civilis Romani, obuhvatajući tako period od blizu hiljadu godina (od sredine V veka st. e. do sredine VI veka n. e.). Ovaj zakonik je najstariji spomenik rimske književnosti i glavni školski udžbenik starog Rima za nekoliko vekova. I on pokazuje tragove grčkog uticaja. Justinijanov Corpus objavljen je u Novome Rimu, kad su sveža slovenska plemena već zauzela veliki deo Balkanskog Poluostrva i kad su se na obalama Sredozemlja počele obrazovati nove države. To je bio kraj Rimske Imperije i robovlasničke kulture, jer je tih godina zatvorena u Atini Platonova Akademija, vidan dokaz pune pobeđe hrišćanstva.

Već najstarije delo rimske književnosti, Zakonik na dvanaest ploča, rezultat je borbe narodnih masa protiv patricija: narod je konačno primorao gospodu da se napišu i objave propisi običajnog prava, po kojem su patriciji sudili plebejcima. Ali trebalo je zatim više od podrug veka da čuveni Apije Klaudije (oko 300 g. st. e.) pređe na stranu naroda i učini da se objavi prvi rimski kalendar, iz kojeg je narod saznao dane kada rade patricijski sudovi. Borba protiv patricija trajala je dalje preko 200 godina, dok nije diktator Sula, koristeći Marijevu reformu o uvođenju profesionalne vojske, oko 80-te god., obezbedio isključivu vlast senata, obesnažio narod i njegove tribune, izvršio pokolj demokratskih boraca i vođa i savladao u Grčkoj ustanak, pripremajući razbijanjem republikanskog državnog aparata put principatu i monarhiji. Posle Suline diktature i ugušenja Spartakove bune nema više rimske »Republike«.

Drugu epohu obeležavaju imena Cicerona i Cezara, Lukrecija i Katula, Avgusta i Mecene, Vergilija i Horacija, Seneke i Tacita. Dok Lukrecije razbija verske okove i slavi Epikura i njegovo materijalističko učenje kao spasitelja čovečanstva, Vergilije slavi rimski imperijalizam i »Avgustov

miru, a Seneka propoveda bratstvo i jedinstvo svih ljudi i svih naroda. Ipak, u ovoj episi vladari bar prividno dele vlast sa senatom i patricijima, oslanjajući se na vojsku i činovnike. Ovoj episi pripadaju najvažnija dela rimske književnosti u stihu i prozi, pa se stoga zove **K l a s i č n o m e p o h o m**.

Treću, poklasičnu epohu, počinje filhelen samodržac Hadrijan, koji potiskuje senat, pogodujući kolonatu na štetu robovlasničkih latifundija, i otvara širom vrata kulturnijem Istoku, gde se sve češće javljaju znaci otpora protiv Rimske Imperije. U toj episi hrišćanstvo čini prethodnicu porobljenih masa u borbi protiv Rima. Ono pokreće robove, naročito u istočnom delu Carstva. Ali i ovog puta, kao pod Sulom, borba se završava porazom naprednih snaga: hrišćanstvo seda na carski presto, a narodne mase traže nove, pouzdanije spasitelje. Počinje Srednji vek i neograničena vlast hrišćanske crkve, naročito na romansko-germanskom zapadu gde je ona glavni predstavnik feudalizma. Balkanski Sloveni prvi su u tadašnjoj Evropi koji, rušeći povlašćeni položaj grčkog i latinskog jezika, organa hrišćanstva, stvaraju svoj književni jezik i na taj način postaju vesnici nove demokratije. Latinski Rim odupire se još i danas uvođenju slovenskog narodnog jezika u katoličku crkvu. Ta borba traje već preko hiljadu godina.

I

PREKLASIČNO DOBA RIMSKE KNJIŽEVNOSTI

(Od početaka do 80 god. st. e.)

Rečeno je već da su rimski pesnici poreklom pretežno izvan Rima. Druga je čudna pojava da latinski jezik nema svoga naziva za poziv pesnika: reč *poeta* je uzeta iz grčkog jezika, sa juga Italije, a *vates* iz keltskog, sa severa.

U tome smislu treba razumeti i Kvintilijanove reči (Instit. or. XII 10, 33): *tanto est sermo Graecus Latino iucundior, ut nostri poetae, quotiens dulce carmen esse voluerunt, illorum id nominibus exornent*. Ipak se ne može reći da rimski zemljoradnik nije znao za pesmu. Imamo ostataka raznih basmi i verskih pesmica, zvanih *carmina*. Ali u najstarijoj verskoj pesmi, zvanoj *carmen fratrum arvalium*, opažamo grčki uticaj, koji se još više javlja u najstarijoj rimskoj prozi u *Zakoniku na 12 ploča*, iz sredine V veka st. e. Stoga se rimska književnost ne može pravilno razumeti niti oceniti bez veze sa grčkom književnošću.

Već u preklasičnoj i klasičnoj episi obrazuju se u književnosti dve osnovne struje rimskog društva: nacionalistička i filhelenska. Kraj preklasične i početak klasične epohe, obeležen teškim unutrašnjim borbama, čini prelaz od republike ka principatu (Sula, Cezar, Avgust), a kraj klasične epohe čini prelaz od principata ka monarhiji (Domicijan i Trajan).

Prvi rimski književnik bio je stranac *LIVIJE ANDRONIKU* (Livius Andronicus, oko 240 god.), zarobljeni Grk iz Tarenta, koji je za školu preveo Homerovu Odiseju i za pozorište nekoliko grčkih drama. Italskog porekla bio je Kampanac *GNEJ NEVIJE* (Gnaeus Naevius, umro oko 200 god). On je, po ugledu na Aristofana, pisao komedije (fabula togata), u kojima je šibao savremeno društvo i njegove glavne pretstavnike. Stoga ga je rimska policija kaznila tamnicom. Kao učesnik u Punskom ratu opevao je taj događaj u epu (*Bellum Punicum*), služeći se narodnim stihom (*versus Saturnius*). I njegove tragedije (fabula praetexta) odnose se na događaje iz rimske istorije. Sačuvani su samo fragmenti.

KVINT ENIJE (Quintus Ennius, 240—170), stranac iz južne Italije, postao je glavni presrednik između grčke i rimske književnosti. Njegovi *Anali* (*Annales*) obrađuju u heksametru celu rimsku istoriju od dolaska Enejina do savremenih događaja, te su sve do pojave Vergilijeve *Encide* važili kao glavni nacionalni ep. Prerađivao je grčke drame i napisao niz satira (*Saturae* — pesme različne u pogledu teme i forme). Snažan je njegov uticaj na Lukrecija i na Vergilija. Od njega su nam sačuvani samo fragmenti. Stoga humanista Skaliger kaže: *Ennius poeta antiquus magnifico ingenio. Utinam hunc haberemus integrum et amissemus Lucanum, Statium, Siliium Italicum et tous ces garçons-là!*

PLAUT (Titus Maccius Plautus, 254—184) i **TERENCIJE** (Publius Terentius Afer, 190-159) najpoznatiji su rimski komediografi. Obojica su stranci: Plaut iz Umbrije, a Terencije iz Afrike. Plautovih 20 komedija (fabula palatiata) su najstarija dela rimske književnosti koja su nam potpuno sačuvana. Kao mladić došao je u Rim, našao vezu s pozorištem i usavršio pozorišnu tehniku. Pretrađivao je savremena dela nove grčke komedije prema ukusu široke publike, koja je više volela komiku situacije i drastičnog rečnika nego pravu pozorišnu umetnost. Njegeve komedije dobile su gotovo sasvim oblik operete na taj način što je Plaut između dijaloških partija ubacio k a n t i k e, arije pevane uz pratnju muzike. Među njegovim komedijama, od kojih su neke postale stapanjem (kontaminacijom) od dva ili tri grčka originala, imamo komediju karaktera (Tvrdica, Lažac i Hvališa) i komediju zamene (Blizanci), kao i komediju intriga i parodiju grčke tragedije. Centar radnje čini kakav ljubavni motiv. Najpoznatije su mu komedije: Aulularia, Captivi, Menaechni, Mercator, Miles gloriosus, Mostellaria, Pseudolus, Rudens Trinumus.

Plautov uticaj dopire preko Srednjeg veka i Renesansa, sve do najnovijeg doba. Prema Plautovu **Tvrdici** (Aulularia) napisao je Marin Držić svoga Skupa. Nekoliko najboljih Plautovih komedija preveo je Vl. Dukat u Senčevim Primerima iz rimske književnosti. Plauta je prevodio i K. Rac i V. Čajkanović.

Plautov jezik je sermo cotidianus, sa mnogo vulgarnih elemenata.

CECILIJE (Caecilius Statius, oko 220—168), oslobođenik keltskog porekla, pisao je komedije u vreme između Plauta i Terencija. Znamo za naslove 40 komedija. On je još više nego Plaut vulgarizirao i presolio Menandrove *sales attici*, žrtvujući pritom, za ljubav momentanog efekta, i meru i kompoziciju. To je dokazao već Gelije upoređujući grčki original i njegovu preradu.

TERENCIJE je u svojim šest sačuvanih komedija dao mnogo verniju preradu grčkih originala nego Plaut, jer se trudio da sačuva umetničku kompoziciju i psihološku doslednost. Jezik njegov je jezik otmeneo društva, ne sadrži drastičnih izraza. Tako imamo mesto pučke lakrdije salonsku komediju sa ugladenom konverzacijom, koja sirovu komiku zamenjuje umetničkim tonom. Njegovi komadi imaju grčke naslove: Adelphoe, Andria, Hecyra, Eunuchus, Heautontimorumenos.

Terencija je prevodio Koloman Rac, naš najvredniji prevodilac klasičnih književnosti.

MARKO PAKUVIJE (Marcus Pacuvius, 220—130) iz Brundisija. Enijev je sinovac i »discipulus«, slikar i pisac tragedija. Video je uspeh Akcija, od kojega je metrikom bio jači, ali dinamikom slabiji. Znamo za 12 tragedija i za istorisku dramu (fabula praetexta) iz rimskog života **P a u l u s**.

KATON (Marcus Porcius Cato Maior, 234—149) istakao se kao protivnik helenističkog uticaja, koji je preko Scipiona i njima privrženih književnika (kao Enija i drugih) sve više uzimao maha u Rimu. Bio je vojskovođa, državnik, cenzor, govornik, istoričar i stručni pisac, koji je svojim radom osnovao književnu latinsku prozu. Njegovo glavno delo **Origines** obrađuje prošlost Rima i italjskih plemena od početka pa sve do savremenog doba. **Origines**, kao i njegovi **g o v o r i**, sačuvani su samo u neznatnim odlomcima. Ali njegov spis **D e a g r i c u l t u r a**, neka vrsta domaćeg učitelja, najstarije je delo latinske proze, pa stoga nevesta kompozicija grčkog stručnog znanja i sopstvenog iskustva.

GAJ SEMPRONIJE GRAH (Gaius Sempronius Gracchus, 154—121) borio se, zajedno sa svojim bratom Tiberijem i tastom Apijem Klaudivijem, za podelu latifundija rimskom proletarijatu i seoskoj sirotinji. U toj je borbi poginuo njegov brat sa 300 drugova. Mladi Gaj, nadahnut grčkim idejama o društvenoj pravdi, održao je nekoliko sjajnih govora protiv rimskih gazda, njihove korupcije i gramzivosti.

AKCIJE (Lucius Accius, oko 170—90) je dobio epitet *altus* jer mu je stil bio vešta kombi nacija etičkog i patetičnog elementa. Slično Enijevu, njegov je talenat mnogostruk. Napisao je oko 50 tragedija, uglavnom pod uticajem Evripidovim, a bavio se i filološkim studijama (ortografija i istorija književnosti). Bio je književni protivnik Lucilijev, a prijatelj Pakuvijev. Varon i Ciceron poznavali su ga još lično, te važi kao živa veza između arhaične i klasične epohe, koja započinje Sulinom despotijom i Ciceronovim govorima.

LUCILJE (Gaius Lucilius, 180—102) napisao je 30 knjiga *Satira*, od kojih je sačuvano svega blizu 1000 pojedinačnih stihova. Ovaj se gubitak smatra najvećim u delima rimske književnosti, jer je Lucilije svojim oštrim dosetkama i sa velikim talentom, ne pazeći mnogo na pesničku formu, šibao savremeni politički život, a naročito strahovitu korupciju.

AUCTOR AD HERENNIIUM je naziv koji se daje anonimnom piscu retorskog spisa *De ratione dicendi*, koji je nastao verovatno 86—82 g. st. e. u Rimu i posvećen je nekom Gaju Hereniju. U 4 knjige, kratko i jezgrovito, sa samostalnim i ilustrativnim primerima, delo se služi gotovo isključivo latinskom terminologijom i prožeto je nacionalizmom, koji ide dotle da dovodi u pitanje postignuća helenskih učitelja retorike.

VARON (Marcus Terentius Varro Reatinus, 116—27), kao najplodniji pisac i najveći naučnik staroga Rima, koji je objavio preko 600 knjiga (1 knj. oko 40-50 str.), smatra se zvezdom prvog reda, kao i Ciceron ili Vergilije. Prvi svoj rad posvetio je Akciju, a poslednje je delo objavio kada mu je bilo blizu 90 g. Tako je video prva izdanja Lucilijevih i Horacijevih *Satira* i Vergilijevih *Bukolika* i *Georgika*. Daleko više no Ciceron preneo je gčku nauku najpre u Rim, a preko njega u srednjovekovnu Evropu. Tako je, pored ostalog, mistiku i teologiju Posejdonija, poslednjeg stoičkog enciklopediste, predao nesvesno katoličkom zapadu kroz svoje delo *Antiquitates rerum humanarum et divinarum* (41 knj.). Sačuvano nam je 5 knjiga *De lingua latina* (25 knj.), *Rerum rusticarum libri III*, u živom dijalogu. Po fragmentima poznajemo, ili po naslovima samo, ova dela: *Saturarum Menippearum libri CL*, mešavina proze i stiha, *Logistoricon libri LXXVI*, naučno-popularni eseji, *Hebdomades vel de imaginibus I. XV*, oko 700 portreta sa kratkim tekstom, *Disciplinarum I. IX* i dr. Bio je osim toga oficir, činovnik i bibliotekar, pa je tako i proputovao zemlje od Španije do Mesopotamije. Njemu i njegovu učitelju Eliju Stilonu dugujemo i latinsku gramatičku terminologiju.

Njegovu važnost pravilno je ocenio prijatelj mu Ciceron kada je rekao da je raspravljao *cum M. Varrone* *»homine omnium facile acutissimo et sine ulla dubitatione doctissimo«*.

LABERIJE (Decimus Laberius, 106—43) i njegov mladi rival **PUBLILIJE** (Publius Syrus) glavni su pretstavnici društveno-političkog Rima u vreme Julija Cezara, tako da oni gotovo spadaju u sledeći period. Cezar je rimskog viteza Laberija naterao da na pozornici nastupi zajedno sa robom iz Sirije. Iz dela ovog poslednjega imamo zbirku sentencija, sličnu onoj iz Menandra koja se javlja i u našoj srednjovekovnoj književnosti.

II

KLASIČNO DOBA

Od Sule do Trajana

(Od 80 god. st. e. do 120 god. n. e.)

Sasvim je razumljivo što na početku i na kraju klasične epohe stoje odlični prozaičari: aristokrata Cezar i skorojević (homo novus) Ciceron, pa Španac Seneka i aristokrata Tacit, kod kojih preovlađuje politički interes. Ali kod pisaca Avgustova vremena taj se politički interes potpuno povukao pred autoritetom Avgustove restauracije i nacionalističke reakcije, u kojoj *pax Romana* izaziva kod pisaca regresivnu ljubav prema rimskoj samosvojnosti i rimskoj starini.

Vreme od Sulinje diktature do Avgustove smrti zovu **zlatnim vekom** rimske književnosti, stoga što formalno najlepša dela potiču iz tog vremena. Deli se na dva doba: **Ciceronovo** (80—31) i **Avgustovo** (31 st. e. do 14 n. e.).

Ciceronovo doba čini 50 godina prelaza između republike i principata kada su se razbuktales poslednje političke borbe i građanski ratovi između plemstva i naroda odnosno njihovih vođa koji su hteli da prigrabe svu vlast u državi. Rimski imperijalizam oduzeo je slobodu ne samo

pokorenim varvarima i »drameok ratsmljanima. Repunlika jemim rižvrRpblaposlednje dane i obe stranke, aristokratskano i i vlgei aka«, borile su se a živ ot i sm at. Iz tih krvavih borb čije su žrtve među ostalim, bili Cezaar isCiceron, izašao je kao konačni pobedilac Oktavijan koji je (27 god. st. e.) prozvan Augustus.

Borilo se ne samo mačem i ognjem nego i živom i pisanom reči. Stoga je Ciceronovo doba dalo najbolje prozaika: Cezara, Cicerona i Salustija, velikog pesnika-filosofa Lukrecija i najvećeg liričara Katula.

Rim se sve više punio Grčičima (Graeculi) koji su kao kućni učitelji ili kao sekretari sve više jačali uticaj grčke kulture i književnosti. Bogatiji Rimljani putuju na Istok (u Atinu, na Rod, u Malu Aziju). Iz pokorenih gradova prenose se cele biblioteke, te tako u Rimu postaju privatne i javne knjižnice, u kojima su grčka dela činila glavninu. Grčkom uticaju bio je podjednako pristupačan vođ nobiliteta, krvoločni Sula, kao i Julije Cezar, predvodnik »narodnjaka«. Stoga i pesnici i prozaici stize pod jakim uticajem grčkih uzora.

Govorničku tribinu na forumu i u senatu, na kojoj se u doba republike razvijalo besedništvo, zamenile su dvorane moćnog principa i bogatih dostojanstvenika. Tu su se sada čitala pred odabranom publikom književna dela, većinom pesme. Posledice Avgustove reakcije i »Avgustova mira«, koji je pretskazao i opevao Vergilije u svojoj čuvenoj četvrtoj eklozi, znatno su izmenile književni život u carskom Rimu. Bure i borbe poslednjeg republikanskog veka ostavile su dubok trag ne samo u prozi Ciceronovoj i Salustijevoj nego i u Lucilijevoj satiri, Lukrecijevu epu i Katulovoj lirici. Ali u Avgustovo doba i pesnici opisuju blagodeti spoljnog i unutarnjeg mira. U vezi sa tim opeva se tihi seoski život i davna prošlost, u kojoj je rimski zemljoradnik uživao u primitivnoj jednostavnosti. Tako je Avgustovo doba, svojom restauracijom i vraćanjem na staro, neka vrsta rimske nacionalne romantike, dok je književnost Ciceronova i Lukrecijeva doba realna slika klasne borbe rimskog društva.

U Rimu se stvaraju književni kružoci, među kojima su, osim onog oko Avgušta, najvažniji oni oko Mecene, Mesale Korvina i Azinija Poliona. U tišini i bez svakodnevnih briga pisci Avgustova vremena predaju se potpuno i isključivo književnom radu, pa stvaraju dela obeležena formalnim savršenstvom i klasičnom uravnoteženošću. Stoga pesnici Avgustovog vremena kao Vergilije, Horacije, Propercije, Tibul i Ovidije, u svojim delima često ponavljaju motive o tihoj sreći i blaženstvu povučenoć čoveka na šelu i u gradu. Pored njih istoričar Livije iznosi svetle primere iz rimske prošlosti koji treba da ožive stare vrline.

Posle smrti principa Avgušta, koji je vešto rukovao i narodnim masama i ambicioznim senatorima, žaostravaju se sve jače suprotnosti između vladara i senata. Avgustov zamenik Tiberije, obrazovan i svojeglav starac, suzbija senat i brine se za mase i za provincije. On je dopuštao u javnosti pisane šale i napade na svoju ličnost, govoreći da u slobodnoj državi misao i jezik moraju biti slobodni (*in civitate libera linguam mentemque liberam esse debere*). Posle čudnog filologa Gaja Klaudija i mnogostrukog virtuoza Nerona, vaspitanika popularnog moraliste i odličnog stiliste Seneke, vladaju rimskom carevinom strogi flavijevci: Vespazijan i Domicijan, koji sputavaju književni rad, pa čak i proteruju neke pisce i filozofe iz Rima. Tek preduzimljivi Trajan, prvi provincijalac na rimskom prestolu i njegov posinak Hadrijan završavaju dugotrajnu borbu između vladara i senata u korist apsolutne monarhije. Tako je Tacit poslednji predstavnik klasičnog aristokratskog Rima. Njegovi Anali su svakako najlepši spomenik latinske proze, protkane tragičnom poezijom. Posle njega društveno-politički pravac u rimskoj književnosti preuzimaju borbeni hrišćanski pisci, kratkoveki vesnici bolje budućnosti.

MARKO TULJE CICERON (Marcus Tullius Cicero, 106—43) je, zbog svoje sačuvane obimne prepiske sa rođbinom i prijateljima, najbolje poznata ličnost staroga Rima i glavni predstavnik latinske proze. Rođen je u imućnoj višećkoj porodici, studirao je, kao i njegov istoimeni stric, najpre retoriku, a zatim pravo i filozofiju.

Teoriski i praktično odlično spreman advokat, neobično vredan i silno ambiciozan, brzo je napredovao u javnom životu; postao je konzul i senator, iako je kao homo novus pripadao prvobitno »narodnjaćkoj« struji. Kada je kao konzul dao protivzakonito smaknuti neke Katiline pristaše, morao je napustiti Rim, pa je neko vreme boravio u Solunu i Draču. Po povratku

bavio se gotovo isključivo književnim radom, ne krijući svoje antidemokratsko raspoloženje, mada ga je Cezar kao pompejevca pomilovao. U senatu je kao govornik konzervativnih optimata, branič prestiž senata i mrtve republike, držao svoje »Filipike« protiv trijumvira Antonija, koji ga je stoga dao ubiti.

Posle Demostena Ciceron je najslavniji govornik staroga veka.

Od sačuvanih 57 govora, držanih pred narodom, na sudu i u senatu, najvažniji su ovi: za Roscija Amerina (Pro Sexto Roscio Amerino), protiv Vera (Actio in Verrem), protiv Katiline (In Catilinam), za pesnika Arhiju (Pro Archia poeta), za Milona (Pro Milone), govori protiv Antonija, prozvani Filipike (Orationes Philippicae in M. Antonium), prema Demostenovim govorima protiv makedonskog kralja Filipa.

Vešt advokat i kolebljiv državnik, istrajan i obrazovan književni radnik, zaslužio je Ciceron Kvintilijanovu pohvalu, po kojoj je njegovo ime sinonim za majstora jezika i stila.

Osim toga ostavio je iz oblasti teorije retorike, prava i filozofije veći broj stručnih i popularnih spisa, koji su većinom prevedeni ili prerađeni sa grčkih originala i dopunjeni rimskim primerima. Sam Ciceron zove ta svoja dela prepisima (apographa). Takva su dela:

De oratore, Orator, Brutus sive de claris oratoribus, De re publica, De legibus, De finibus bonorum et malorum, Tusculanae disputationes, De officiis, Cato Maior sive de senectute, Laelius sive de amicitia, itd.

Ciceron, dakle, sam kaže za svoje filozofske spise: *apographa sunt, minore labore fiunt: verba tantum adfero, quibus abundo*, i tako samokritički određuje njihovu vrednost. Ali prevodeći i popularišući grčku filozofiju i nauku, Ciceron je obogatio latinski jezik i usavršio latinski stil, izgradivši tako latinsku književnu prozu, koja je docnije književnim jezicima u zapadnoj Evropi služila kao obrazac.

Svojim sjajnim stilom Ciceronovi filozofski spisi delovali su na vaspitanje evropskog čoveka sve do u novije doba. U svojoj prepisci ostavio nam je Ciceron ne samo nebrojene autobiografske podatke nego i mnoštvo obaveštenja o savremenim događajima i ljudima i o celom kulturnom životu svoga vremena. Stoga ova opsežna prepiska, puna intimnih detalja, spada u najosobenija i najdragocenija dela rimske književnosti.

Razvojnu liniju rimske retorike od Katona do Cicerona prikazuje Tacit (Dial. 18): *sic Catoni seni comparatus C. Gracchus plenior et uberior, sic Graccho politior et ornatiior Crassus, sic utroque distinctior et urbanior et altior Cicero*. Time je ujedno obuhvaćen i njegov značaj u književnom razvitku Rima.

Cicerona su kod nas prevodili: A. Veber, J. Lukić, M. Šrepel, F. Pažur, S. Senc, K. Rac, B. Gavela, V. Tomović.

GAJ JULIJE CEZAR (Gaius Julius Caesar, 100—44) učio je kod istih učitelja pravo i retoriku kod kojih i Ciceron. Imao je neobično širok krug interesa: bavio se gramatikom, poezijom, verskim pitanjima i reformom kalendara. Ali mu je najvažnije delo *Commentarii de bello Gallico*, u sedam knjiga, kome je njegov oficir Aulo Hirције dodao osmu. Iako je ovo delo trebalo da privuče pažnju rukovodilaca rimske republike na Cezarove sposobnosti i da dokaže nužnost njegovog nezazvanog pljačkaškoga ratovanja u Galiji, ipak je ono, zbog odličnog jezika i lapidarnog vojničkog stila, uživalo uvek simpatije kod čitalaca. Osobito su zanimljivi geografski opisi koji se odnose na Galiju, Germaniju i Britaniju, jer u mnogim slučajevima ovaj najveći Rimljanin obaveštava nas na osnovu autopsije. Nastavak tog dela su *Commentarii de bello civili*, u tri knjige, koji su imali da odbrane Cezarov stav u građanskom ratu. Pisani su na brzu ruku i objavljeni, kao i njegova opsežna korespondencija, posle njegove smrti. U nekim pismima upotrebljavana je šifra. Cezar je osnovao i prve novine, koje su donosile službena i privatna obaveštenja.

TIT LUKRECIJE KAR (Titus Lucretius Carus, 98—55) svršio je, kažu, samoubistvom, ostavivši nedovršeno delo *De rerum natura* u šest knjiga, posvećeno sistematskom izlaganju Epikurova materijalizma i ireligioznosti. Ovaj temperamentni i učeni epikurovac oslanja se formalno na Enija i daje mestimično vanredno žive opise prirodnih pojava. Pesnik je postavio

sebi zadatak da, izlažući Epikurovu materijalističku filosofiju, oslobodi čoveka verskog mraka i straha od bogova i smrti. Sve su promene u prirodi, kako naš pesnik jasnim i uzvišenim stilom dokazuje, podložne zakonima koji ne dopuštaju nikakvu intervenciju viših sila. I smrt je, prema tome, sasvim prirodna i zakonita promena, pa je neopravdan svaki strah od smrti i od božjeg kažnjavanja ili nagrađivanja. Ovaj najuzvišeniji i najhumaniji didaktički ep u svetskoj književnosti pružio je napaćenom i zastrašenom čovečanstvu sve do u XIX-ti vek odlično oružje u borbi protiv verskih obmana i predrasuda. Ono je u isti mah najdoslednije naučno shvatanje prirode i čoveka, koje je odigralo svetsko-istorisku ulogu za svih dvadeset vekova na taj način što je u savremenoj pesničkoj formi sačuvalo i predalo čovečanstvu najviše dostignuće grčkog naučnog duha, materijalističko shvatanje i objašnjenje svega života koji se zbiva u nama i oko nas. Ovaj ep je, prema tome, divna pesma mladosti i života koji se večno obnavlja i stalno napreduje. Lukrecijevo učenje da je religija uzrok mnogih zala potvrdile su nebrojene nesreće iz najnovije istorije.

Lukrecija su prevodili K. Rac, M. Tepeš i Anica Savić-Rebac.

GAJ VALERIJE KATUL (Gaius Valerius Catullus, 87—54), iz Verone, živeo je u Rimu i putovao na Istok. Sačuvane su gotovo sve njegove pesme, preko 100 na broju. Katulovu poeziju sačinjavaju: prvo, kraće lirske pesme, ispevane u jedanaestercu, koje otkrivaju nežnu osećajnost pesnikovu prema dragani i prirodi; zatim duže pesme u heksametru, tj. elegije i epiliji (deminutiv od epos), u kojima Katul radi prema uzorima učene aleksandričke poezije; i, najzad, epigrami u elegiskom distihu, sa mnogo duhovitosti. Katul je po svojoj lirici elegantissimus poetarum, mada se nije mogao kao mlad čovek odupreti modi učene poezije. Imamo prevoda Katula od F. Majksnera, V. Dukata, St. Senca i N. Šopa.

KORNELIJE NEPOT (Cornelius Nepos, 100—25), prijatelj pesnika Katula, kome je posvetio svoju sažetu istoriju »Hronika«. Osim toga izgubljenog dela napisao je Nepot zbirku biografija *De viris illustribus*, sa rimskim i stranim vojskovođama i državnici, pesnicima i besednicima itd., od koje nam je sačuvana biografija Starog Katona i Pomponija Atika i deo *De ducibus exterarum gentium*. Nepot nije nikakav istraživač, nego samo vredan popularizator skromnih sposobnosti.

GAJ SALUSTIJE KRISP (Gaius Sallustius Crispus, 86—35), pristalica Cezarov i protivnik Ciceronov, grdno se obogatio kao visoki činovnik. Stoga su njegove moralne refleksije vrlo neprijatne čitaocu koji poznaje stvari, a još više tendencioznost njegovih istorijskih spisa, kao što su: *Bellum Catilinae* ili *O zaveri Katilininoj*, *Bellum Jugurthinum* i *Historiae*.

U prvom delu brani Cezara da nije imao nikakvih veza sa Katilinom.

U drugom napada rimsku aristokratiju i otkriva njenu pokvarenost, izigravajući pritom lažnog prijatelja narodnih masa. Stoga je stvarna vrednost ovih zaokrugljenih istorijskih monografija u njihovoj formalnoj doteranosti. Izgubljeno je njegovo delo *Historiae*, od kojeg su nam sačuvani neki govori i pisma.

Glavne junake prikazuje Salustija u njihovim govorima i pismima, podražavajući pritom prostu arhaičnost Katona i rafiniranu lapidarnost Tukidida, najvećeg antičkog istoričara. Ima dobrih psiholoških portreta, i ostavlja svojim retorskim stilom, punim figura i kontrasta, snažan utisak. Opširni Livije mnogo ga ne mari, a za Tacita je florentissimus auctor.

Salustija je prevodio M. Perović.

PUBLIJE VERGILIJE MARON (Publius Vergilius Maro, 70—19) smatra se ne samo najvećim pesnikom Avgustova doba nego i pravim pretstavnikom rimske poezije, koja je pretežno obeležena patetičnom retorikom. Zahvaljujući svojim vezama s Avgustom, mogao je da se, živeći potpuno obezbeđen, posveti pesničkom radu.

Od njegovih bukoljskih pesama (*Bucolica*, od grčke reči boukolos »govedar«) ili ekloga, kojih ima svega deset i koje se po svom alegoričkom karakteru razlikuju od Teokritovih Idila, najpoznatije su prva i četvrta. U četvrtoj se proriče rođenje nekog božanskog deteta, koje će doneti čovečanstvu opšti mir i sve blagodeti »zlatnog veka«. To je prastari orijentalni motiv. Po

želji Mecene i pod uticajem Avgustovog principata, koji je imao za cilj da se obnovi patrijarhalna virtus Romana, napisao je Vergilije didaktički spev *Georgica*, u četiri knjige, posvećene zemljoradnji, voćarstvu, stočarstvu i pčelarstvu. *Georgica* su najdoteranije Vergilijevo delo.

Najvažnije i najčuvanije mu je delo ep *Aeneis* u 12 pevanja, o Eneji, koji posle dugog lutanja stiže od Troje u Lacijum. Prema toj tradiciji, Rimljani bi bili potomci trojanskih izbeglica, a Avgustova bi porodica, preko Eneje, bila vezana za boginju Afroditu-Veneru, zaštitnicu grada Troje.

Vergilije je, kao poeta doctus, morao da prouči ne samo Ilijadu i Odiseju, kojima odgovaraju lutanja po moru i borba po Lacijumu u njegovom epu, nego je morao i sva svoja mitološka i antikvarska obaveštenja (isto onako kao i za svoje *Georgike*) uzimati iz raznih priručnika. U kompoziciji i epskoj tehnici ugleda se Vergilije u ovom svom glavnom delu isto toliko na pesnika Ilijade i Odiseje koliko i na učene aleksandriske pesnike, od kojih su mu već ranije služili kao obrazac Teokrit za Ekloge, a Arat za *Georgike*. Vešt raspored gradnje, dramatičnost pojedinih prizora, dobro psihološko motivisanje radnje, savršenstvo jezika i stiha, glavne su odlike rimskog pesnika, koji, ipak, po svežini i samonikloj stvaralačkoj snazi, nije dorastao svome uzoru Homeru, ali je prevazišao svog prethodnika Enija i njegove *Anale*.

Iako je Vergilije na svome epu radio preko 10 godina, ipak ga nije završio. Ali nema sumnje da je svojom *Eneidom* stvorio klasičan rimski nacionalni ep, koji je pesnicima carskog Rima i Srednjeg veka služio za uzor. Kao njegov glavni junak, pius Aeneas, tako je i Vergilije pius vates, sa mnogo patosa i vrlo malo temperamenta. Vergilije je pratilac Danteov u Paklu i Čistilištu. Uticao je zatim i na Ariosta, Tasa, Milтона, Voltera i tolike druge. Uticaj Vergilija opaža se u našoj dubrovačkoj književnosti, naročito kod Junija Palmotića, u dramama, i kod Ivana Fr. Gundulića, u epu »Osman«. Na njegove Ekloge ugledali su se Dinko Ranjina i Matija Petar Katančić.

Eneidu su preveli T. Maretić i N. Vulić, a *Ekloge* K. Rac; *Ekloge* i *Georgike* M. Kuzmić.

KVINT HORACIJE FLAK (Quintus Horatius Flaccus, 65—8 st. e.) posvetio se posle oficirske i činovničke službe pesništvu, pa je, izišavši vrlo brzo na glas, stupio u veze s Vergilijem, a preko njega stekao prijateljstvo Mecene i simpatije principa Avgusta. Mađa bolešljiv, kao i Vergilije, i neuglednog porekla, pokazuje on u svojoj poeziji zdrav i otmen optimizam, pun samopouzdanja i razumevanja za ljudske slabosti.

Pisao je *Epode* (Iambi) i *Satire* (Sermones), *Ode* (Carmina) i *Pisma* (Epistulae). Tim delima daje pečat *Musa pedestris*. Srodna su po svojoj sadržini, koju čine najrazličitija društvena pitanja moralno-filosofske ili literarne prirode. To je ustvari grčka dijatriba, popularno predavanje o savremenim temama, i sa mnogo satiričnih ilustracija iz svakodnevnog života. Poslednje pismo (*De arte poetica*), upućeno Pizonima, daje duhovito i nesistematski praktične savete dramskim pesnicima. U njemu je prerađeno učenje peripatetičara Neoptolema. Pisma su najzrelije delo Horacijeve Muze, bez one opore svežine i negativne kritike koju nalazimo u *Satirama*.

Posle *Satira* pisao je Horacije *Epode* i *Ode*. U *Epodama*, pesmama u kojima se izmenjuju duži i kraći stihovi, ponavlja Horacije svoju kritičku satiru, ugledajući se na grčkog jambografa Arhiloha (VII vek st. e.).

Najpoznatije su mu delo *Ode* (Carmina), u četiri knjige, pesme raznog oblika i razne sadržine. To su ne samo ode bogovima i prijateljima nego i ljubavne, vinske i prigodne pesme. U njima se hvali veseo i miran život, lepota prirode i stare rimske vrline. Tu se Horacije najviše ugledao na eolske liričare Alkeja i Sapfu, zatim na Anakreonta, Pindara i Aleksandrince. I u ovim pesmama jača je duhovitost i refleksija od osećajnosti i temperamenta, jer u njima nailazimo na motive i maksime iz grčke dijatribe, poznate iz njegovih *Satira*, *Epoda* i *Pisama*.

Ču hoće et delectare et prodesse, pa je stoga opravdan sud filologa Bihelera: *Horatio fatendum erit grammatici quam poetici ingenii benigniorem fuisse venam*. Napustio je Epikurov vrt, kao i Vergilije, ali ne sasvim, pa je u neku ruku eklektičar, kao i Ciceron.

Horacije je, kao i Vergilije, vršio snažan uticaj na potonju rimsku i evropsku poeziju. Taj uticaj bio je jak od Renesansa do romantike, a kod nas je preko Lukija Mušickog takoreći stvorio pseudoklasičnu školu.

Horacija su Rimljani vrlo cenili. On je ljubimac rimskog modernog doba, nosilac ideje kozmopolitizma.

Horacije je mnogo preveden i kod nas; spominjemo Dubrovčanina Hiđu, G. Lazića, Đ. Deru, F. Milera, K. Pavletića, M. Šrepela i M. Markovića.

GAJ JULIJE CEZAR OKTAVIJAN AVGUST (Gaius Iulius Caesar Octavianus Augustus, 63 st. e. — 14 n. e.). Pred kraj svoje gotovo šezdesetogodišnje vladavine napisao je neku vrstu autobiografije *Res gestae Divi Augusti*, u kojoj latinskim originalom i grčkim prevodom obaveštava ceo svet Rimske Imperije o svom radu od 44 god. st. e. do 14 god. n. e. Delo je bilo rašireno kao natpis po svim gradovima Istoka i Zapada, pa se zove »carem latinskih natpisa«. Avgust lapidarnim stilom i klasičnim jezikom, sa udešenom skromnošću, govori o sebi i o svojim uspesima u unutrašnjoj i spoljnoj politici. Delo je najautentičniji dokumenat o osnivanju Rimske Imperije.

TIT LIVIJE (Titus Livius) rođen je i umro u Pataviju (60 st. e. — 16 n. e.). Kao prijatelj Avgustov živeo je dugo u Rimu, gde se sav predao pisanju svoga ogromnog istoriskog dela *Ab Urbe condita libri CXLII*. Ovo nedovršeno i nepotpuno sačuvano delo obuhvata vreme od mitskog doseljenja Enejina i osnivanja Rima do Druzove smrti (9 god. stare ere). Podeljeno je u dekade. Pored odlomaka i perioha (sadržaja), sačuvana je prva dekada (do Trećeg samnitskog rata, 293 god. st. e.), zatim treća, četvrta i prva polovina pete dekade (od Drugog punskog rata, 218 god., do osvojenja Makedonije, 168 god.). Livije je više pripovedač kao Herodot, a mnogo manje istoričar kao Tukidid. Njegova je tendencija čisto rodoljubiva, a nimalo naučno-kritična, jer želi, kao i Vergilije, da u smislu Avgustove regresivne ideologije proslavi stari Rim i njegove velike. Koliko je malo imao smisla za istorisku stvarnost, vidi se po tome što se oslanjao na nekritične analiste i što se kod njega najstariji Rimljani, patrijarhalni zemljoradnici, izražavaju isto onako kičeno i retorički savršeno kao Ciceron.

Profesoru retorike Kvintilijanu sviđa se Livijeva *lactea ubertas, mira iucunditas, clarissimus candor*, bujna, prijatna i jasna fraza. Ali stručna historiografija ne može se sa pouzdanjem osloniti na Livija koji nije imao razumevanja za političke i vojne nauke. Ipak je njegovo delo najlepši spomenik rimske proze Avgustova vremena. Njegovo shvatanje rimske prošlosti blisko je Vergilijevu. Obojica su romantičari, puni pobožnog idealizovanja sveg što je starinsko i nacionalno.

Livija su prevodili F. Radanović, G. Perović i K. Rac.

ALBIJE TIBUL (Albius Tibullus, 54—19 god. st. e.), napustivši vojnički život, odao se idiličnim ljubavima i seoskoj tišini. Njegove su elegije pune toplog smisla za skromni domaći život, pisane bez učenosti, u savršenom obliku.

Tibul je najveći rimski elegičar, čista srca i najboljeg ukusa. Od svih elegija najlepše su mu prvih pet, upućenih dragoj mu Deliji.

Tibula su prevodili T. Maretić, F. Miler i N. Šop.

SULPICIJA je jedina pesnikinja starog Rima, čijih je nekoliko pesmica naivan i snažan izraz strasne ljubavi. Pesmice su sačuvane zajedno sa elegijama Albija Tibula, njenog savremenika.

SEKST PROPERCIJE (Sextus Propertius, 50—15 st. e.) imao je veza sa Meceninim krogom i sa Avgustovim dvorom. Nasuprot Tibulu, Propercije je u četiri knjige svojih Elegija sledbenik učene poezije Kalimahove i patetične retorike Vergilijeve. Uticao je na Ovidija, dajući kao i ovaj prema aleksandrijskom uzoru etiološke priče iz rimske istorije. Pisao je ljubavne elegije, a obrađivao je i druge motive. Prvu je knjigu elegija izdao pod imenom svoje drage, Cintije.

Propercija su prevodili K. Rac, F. Miler i N. Šop.

OVIDIJE (P. Ovidius Naso, 43 g. st. ere — 17 n. e.), savršen versifikator, sa dobrom retoričkom spremom. U formalnom pogledu Ovidije je pravi virtuoz i odličan predstavnik lake i neiscrpe romanske rečitosti. Avgust ga je sa nepoznatih razloga internirao u jedno mestance

na Crnom Moru. Od ljubavnih pesama treba spomenuti *Amores*, u kojima je laka ljubavna jirika začinjena vešto ubačenim moralnim maksimama.

Heroides ili *Epistulae*, su retoričke ispovedi napuštenih žena (Penelope, Medeje Sape i drugih).

Ars amatoria (u tri knjige) i *Remedium amoris* pokazuju Ovidija kao stručnjaka u zamršenim pitanjima ljubavne strategije i psihologije. Nije se libio da piše i o kozmetici u stihovima (*Medicamina faciei*), sa tačnim receptima.

Najbolje i najveće delo su mu *Metamorphoses* u 15 knjiga. Ovaj niz etioloških legendi, koji počinje orijentalnim i grčkim motivima i završava apoteozom Julija Cezara, daje prema uzoru aleksandrijskog pesnika Kalimaha, objašnjenja preobražajima raznih mitskih ličnosti. Takvih skaski o preobraženjima nalazimo kod svih naroda, ali su im aleksandrijski učeni pesnici posvetili naročitu pažnju. Ovidiju je pošlo za rukom da i u kompoziciji celine, i u obradi detalja dade — može se reći — savršeno pesničko delo, protkano jednom idejom. Epsku opširnost osvežavaju razne epizode, opisane bogatim i okretnim stilom iskusnog retora i pesnika, kakav je bio Ovidije. Na etiološkoj osnovi rađeni su i *Fasti* u šest knjiga, rimski kalendar za prvu polovinu godine sa opisom svetkovina i običaja. Na ovom delu radio je Ovidije i u prognanstvu, ali ga nije završio. *Tristia*, u pet knjiga, i *Libri ex Ponto*, u četiri knjige, prikazuju slom i bedu ostarelog galantnog Rimljanina, koji do poslednjeg časa moli i čezne za Rimom, čameći u monotoniji pontskog primorja.

Izgubljena nam je tragedija *Medeja*, koju je profesor retorike Kvintilijan mnogo cenio.

Za Seneku Ovidije nije samo *declamator bonus* nego bi bio i *poetarum ingeniosissimus nitantum impetum ingenii et materiae ad pueriles ineptias reduxisset*.

Ovidije je, kao rođeni pesnik osobene virtuoznosti i blistave fraze, mnogo uticao na romanske i evropske književnosti. Dubrovački pesnici Dinko Zlatarić, Junije Palmotić, Ignjat Đurđević i Dživo Bunić prevode i koriste Ovidija. Petar Hektorović preveo je *Remedium amoris*: »Od lika ljuvenoga« (O lečenju ljubavi), a u novije doba prevodili su Ovidija F. Miler i T. Maretić.

Metamorfoze su neiscrpan izvor za evropske slikare i vajare. V. Šekspir u fantastičnoj igri »San letnje noći« koristio je isti izvor.

VITRUVIJE POLION (Vitruvius Pollio) delovao je i kao inženjer za vreme Cezara i Avgusta, kome je posvetio svoje delo *De architectura* (u deset knjiga); od ovih se dve poslednje odnose na časovnike i mašinsku tehniku, a ranije na sve vrste građevina, uređenja gradova, vodovoda itd.

Vitruvija je preveo M. Lopac.

JULIJE FEDAR (Iulius Phaedrus, oko 20 god. n. e.), oslobođenik Avgustov, ostavio nam je zbirku od blizu 150 *Fabulae Aesopiae*. Ovaj novi književni rod, poznat na Istoku od najstarijih vremena, uveo je Fedar u rimsku i evropsku književnost. Ali to nisu samo basne o životinjama, nego i istoriske anegdote i pričice iz običnog života, date u sažetim jambima, sa moralnom poentom. Fedar je uticao na Lafontena i našeg Dositeja. Preveo ga je Dubrovčanin Đuro Ferić i Slavonac M. Antun Reljković.

VELEJ PATERKUL (Velleius Paterculus, početak prvog veka n. e.). Vojniki i istoričar, putovao je početkom nove ere našim zemljama i dao sažet prikaz rimske istorije (*Historiae Romanae*). Odan Tiberiju, reprodukuje gledanje dvora na događaje i ima razumevanja za kulturnu istoriju.

MANILIJE (Marcus Manilius, oko 30 n. e.) napisao je didaktični ep *Astronomica* u 5 knjiga, od kojih poslednje dve obrađuju pretežno astrološke rabote. Ovo je delo rađeno sa izrazitim pesničkim talentom i zamišljeno je kao stoička protivteža i palinodija Lukrecijevom materijalističkom spevu i učenju.

POMPEJ TROG (Pompeius Trogus), iz južne Galije, napisao je početkom nove ere istoriju makedonskih vladara i njihovih helenističkih naslednika (*Historiae Philippicae*), u 44 knjige. Tako je nastala prva »opšta istorija« na latinskom jeziku. Ovo delo, rađeno kao dopuna

Liviju, sačuvano nam je samo u izvodima Junijana Justina, sa početka III veka n. e. (v. Justin). Ono se odlikuje izrazitom tendencijom protiv Rima.

VALERIJE MAKSIM (Valerius Maximus), iz sredine prvog veka, dao je u svojoj kompilaciji *Factorum et dictorum memorabilium libri IX* zanimljivu zbirku raznih podataka iz istorije.

AUL KORNELIJE CELZ (A. Cornelius Celsus, oko 30 god. n. e.), Tiberijev savremenik, vešt je popularizator i enciklopedista. Napisao je *Artes*, gde prikazuje zemljoradnju, ratnu veštinu, retoriku, filosofiju, pravo i medicinu; od toga je sačuvano 8 knjiga.

KOLUMELA (Lucius Iunius Moderatus Columella, I v. n. e.), zemljak i savremenik filozofa Seneka, napisao je 12 knjiga *De re rustica*. Delo je pisano dobrim stručnim stilom, a interesantno je i sa društveno-ekonomskog gledišta.

KURCIJE RUF (Quintus Curtius Rufus, oko 50 n. e.), napisao je za vreme cara Klaudija *Historiae Alexandri Magni Macedonis*, u 10 knjiga. Delo nije potpuno sačuvano i pisano je u Livijevu maniru: više roman no istorija, sa dosta retorike i puno zanimljivosti. Jezik je klasično korektan, bez ikakvog individualnog obeležja. Pisac se, većinom posredno, služi grčkim izvorima, od kojih su neki i strogo naučni, i pored toga što taj predmet pruža dovoljno materijala za fantastično-avanturistički roman.

POMPONIJE MELA (Pomponius Mela, oko 50 god. n. e.) ostavio nam je najstariju rimsku geografiju *De chorographia libri III* sa naročitim obzirom na primorske oblasti.

PERSIJE FLAK (A. Persius Flaccus, 34—62 n.e.) populariše u svojih šest satira stoičku filosofiju i slika pritom savremeni život. Jezik mu je teško razumljiv, pa je neko rekao: *si non vis intellegi, non debes legi*, ali ipak je mnogo čitan i cenjen.

MARKO ANEJ LUKAN (M. Annaeus Lucanus, 39—65 n. e.), iz Kordube, u Španiji (kao i njegovi bliski rođaci Seneka), napisao je u mladim godinama poviše dela, od kojih nam je sačuvan ep *Pharsalia*, ili *De bello civili*, u 10 knjiga (oko 8000 heksametara). Ep je pisan baroknim stilom, punim patetične retorike, i interesantno je kao izraz savremene stoičke opozicije protiv monarhije, iako je Lukanu sam Neron dao pesnički venac. Delo je uticalo na zapadnoevropsku književnost, naročito na Dantea, Petrarku i Getea. Od Lukana potiče krilatica: *furor Teutonicus*.

GAJ PLINIJE STARIJI (Gaius Plinius Secundus, 23—79 god. n. e.), napisao je, pored istorijskih rasprava, veliko enciklopedisko delo *Naturalis historia*, u 37 knjiga, puno podataka nejednake vrednosti — iz oblasti geografije, medicine, etnografije, mineralogije, istorije, umetnosti itd. Za ovu enciklopediju O prirodi koristio je Plinije grčke i rimske pisce, njih preko 400 na broju, pa mu je glavna vrednost u prikupljenim podacima.

JULIJE FRONTIN (Sextus Iulius Frontinus 30—103 n.e.) je pisac stručnih dela iz raznih oblasti.

LUCIJE ANEJ SEVEKA (L. Annaeus Seneca, 14 st. e. — 65 n. e.) popularizator prirodnih nauka i stoičke filosofije, vaspitač Neronov. Napisao je rasprave iz praktične filosofije (*Dialogorum libri XII*). Važno mu je delo *Naturales quaestiones, libri VII*, koje sadrži rasprave iz fizike, meteorologije i koje je sve do u novije doba služilo na Zapadu kao udžbenik. Najzad je napisao 9 retorički stilizovanih tragedija, prema grčkim uzorima koje su snažno delovale na francusku klasičnu dramu, i menipsku satiru *Apocolocyntosis*.

Njegova Pisma prevodio je S. Senc i M. Đurić.

PETRONIJE (Gaius Petronius Arbiter), najzanimljivija ličnost na Neronovu dvoru, zbog otmenog ukusa nazvan *elegantiae arbiter*, napisao je duhovit kulturno-istorijski roman sa avanturističkim motivima *Satire* (oko 20 knjiga), u kome pored proze ima i stihova. Uspela karikatura pesnika Lukana i detaljno opisana gozba bogatog skorojevića Trimalhiona (*Cena Trimalchionis*). Rukopis ovog fragmenta nađen je u Trogiru, a sad je u Parizu. Glavne ličnosti Petronijeva romana pripadaju nižem društvenom sloju, pa je njihov govor važan za poznavanje vulgarnog latiniteta. Radnja se događa na jugu Italije, gde je oduvek bio jak grčki uticaj.

Prevodio ga je Martin Kuzmić i N. Šop.

KVINTILIJAN (Marcus Fabius Quintilianus, 35—95 g. n. e.), rodom iz Španije, dugogodišnji profesor retorike u Rimu, napisao je udžbenik za retoriku *De institutione oratoria* u 12 knjiga. Deseta knjiga sadrži pregled antičke književnosti. Njegovom zaslugom Ciceron je u školi postao glavni obrazac stila i jezika.

MARCIJAL (Marcus Valerius Martialis, 40—102 god. n. e.), rodom Španac kao i Seneka, dao je 15 knjiga epigrama. Mada je laskao Domicijanu, ostao je siromah i zbog duhovite kritike stekao glas najvećeg epigramatičara. Samo posljednje dve knjige njegovih epigrama *Xeniae* i *Apophoreta* sadrže epigrame u starom smislu, tj. kratke pesmice na darovima i uzdarjima o prazniku Saturnalija.

U Rimu je proveo, većinom u bedi, 34 godine obavljajući svojim duhom i stihom razne patrone, tvrđice. Godine 98 Plinije Mlađi dade mu putni trošak da se može vratiti u rodno mesto Bilbilu, gde mu je neka bogata i obrazovana dama, Marcela, poklonjenim imanjem obezbedila poslednje godine života. U epigramima (preko 1200) na originalan način crta Marcijal svoje savremenike u Rimu, kao i lice i naliježe ondašnjeg društvenog života.

Marcijal je, kao i Vergilije i Horacije, uticao na sve evropske pesnike epigrama. Dinko Ranjina prevodio je njegove epigrame, a i sam ih je pod njegovim uticajem pisao, a u novije vreme K. Rac.

STACIJE (P. Papinius Statius, oko 40—96 god. n. e.), rodom iz Napulja, virtuoz u improvizaciji, kao i Marcijal, jer obojica obrađuju po porudžbini prigodne teme raznog sadržaja. Njegove *Silvae*, pet knjiga, ipak su važan dokumenat za vladavinu Vespazijana i Domicijana. Njegov ep *Thebais* u 12 pevanja važan je najviše time što je služio romanskim epičarima kao uzor, možda u većoj meri nego sam Vergilije. Dante obojicu uvodi u svoju komediju. Nedovršeni ep Achileis mnogo je prijatniji, jer nema bombastičnih opisa i vodnjikave razvučenosti.

PUBLIJE KORNELIJE TACIT (Publius Cornelius Tacitus, 55—120 god. n. e), pose sjajne činovničke karijere dao se sa punom retoričkom spremom na svoj književni rad.

U prvom delu, *Dialogus de oratoribus*, pisanom Ciceronovim stilom, obrađuje Tacit na vrlo duhovit način propadanje besedništva pod principatom i monarhijom. Biografija njegovog tasta Agrikole, *De vita et moribus Agricolae*, pokazuje panegiričku tendenciju. Pisana je pod uticajem Salustija i sadrži mnogo antropogeografskih podataka o Britaniji.

Germania je rađena više na osnovu pisanih izvora, a manje iz autopsije. Opisuje germanska plemena, njihovo poreklo, život i običaje. Njom se želi dokazati superiornost primitivnih severnjaka, koji nemaju ni stalnih naselja a kamoli gradova, nasuprot mediteranskoj kulturi velikih gradova. Ova regresivna teza o srećnim primitivcima u suštini je kiničko-stoičkog porekla; nju je docnije obnovio Žan Žak Ruso i romantičri XIX veka, kao i neoromantičri XX veka.

Glavna dela Tacitova su: *Historiae* i *Annales*. Od 14 knjiga Istorija sačuvane su četiri, koje opisuju događaje godine 69—70, te su tako nastavak Anala.

Od 16 knjiga Anala (*Ab excessu divi Augusti*) sačuvana nam je prva i poslednja trećina.

Ova ova dela pokazuju Tacitov originalni, upravo dramski stil, pun lapidarnosti i kontrasta, čiji color rhetoricus et tragicus baca mračnu senku na psihološke portrete glavnih ličnosti i opise važnih događaja.

Kao aristokrata, bio je Tacit protivnik monarhije i *laudator temporis acti*, pa već stoga nije mogao da piše *sine ira et studio*, kako glasi njegova posuđena fraza u predgovoru Anala. Izvore neposredne (zapisnici senatskih sednica) i posredne (Plinije Stariji i dr.) upotrebljavao je proizvoljno. Prema tome, vrednost njegovog rada, slično kao kod Salustija i Livija, leži u retoričkom udešavanju istoriske stvarnosti, posmatrane okom starog rimskog patricija iz vremena robovlašničke republike.

Tacit je poslednji klasik i najveći istorik rimske književnosti. Jedinstvenim opisivanjem snažnih individualnosti, koje potsećaju na Šekspirove junake, i rečenicama punim napola izrečenih

misli, stvorio je Tacit najoriginalniji stil u rimskoj prozi, koji se nije mogao podražavati kao Ciceronov.

Tacita su kod nas prevodili: M. Šrepel, S. Senc, Đorđe Dera, Zvonimir Dorodi i V. Čajkanović.

GAJ PLINIJE MLADI (Gaius Plinius Secundus, 62—113 god. n. e.), posinak Plinija Starijeg, lični prijatelj cara Trajana i istoričara Tacita. Ostavio je 10 knjiga pisama i Panegirik Trajanu.

Pisma su dvojakog karaktera: korespondencija sa Trajanom sadrži Plinijeva pisma i Trajanove odgovore, pa nije bila određena za javnost, dok je veći broj pisama, određenih za objavljivanje, neka vrsta književnih eseja.

U prvim pismima najvažnija su ona koja se odnose na hrišćane, a u drugoj grupi ona koja opisuju društvene prilike u Rimu, život i rad Plinija Starijeg i njegovu smrt prilikom erupcije Vezuva.

Prevodio ga je K. Rac.

JUVENAL (Decimus Iunius Iuvenalis, 60—140 god. n. e.). Kao mlad oficir za vreme cara Vespazijana komandovao je jednom četom Dalmatinaca, a pisao tek za vreme Trajana i prijateljevao sa Marcijalom. Pet knjiga Satira obrađuju teme iz savremenog života i nedavne prošlosti, ali ima mnogo mesta iz literarne diatribe, koja je i Horaciju služila kao važan izvor. Njegova kritika je preterano oštra i suviše pesimistička, pa naliči na deklamatorske pamflete. Raspored materijala je, kao i inače u satirama, prilično površan.

Poznate su njegove krilatice: *difficile est satiram non scribere; mens sana in corpore sano; maxima debetur puero reverentia.*

III

POKLASIČNO DOBA

Od Hadrijana do Justinijana

(Od 120 god. n. e. do sredine VI veka n. e.)

Poslednju epohu rimske istorije i rimske književnosti obeležavaju ove činjenice: sve češće bune potlačenih masa i jačanje kolonata na račun latifundija, utvrđenje apsolutne monarhije, Hadrijanov filhelenizam i pobedonosno nadiranje hrišćanstva. Za književnost je najvažnija druga činjenica: filhelenizam Hadrijana, osnivača apsolutne monarhije, znači ustvari pobedu grčkog Istoka nad rimskim Zapadom. Grčki jezik postaje ravnopravan sa latinskim i mnogi pisci već na početku ove epohe, kao Svetonije i Apulej, pišu i grčki i latinski. Ova kulturna kapitulacija Rima pod Hadrijanom dovodi do političke kapitulacije. Konstantin Veliki sprovodi u delo stari plan Julija Cezara o osnivanju Novog Rima na obalama evraziskog moreuza, kao prestonice helenističke teokratske i vojničko-činovničke monarhije. Dejstvo hrišćanstva primećuje se postupno tokom ove epohe: moralo je proći 400 godina od Hadrijana do Julijana, kad je zatvorena u Atini Platonova Akademija, poslednja paganska škola.

Regresivnost ove epohe i pad rimskog književnog genija pokazuje njen arhaizam na taj način što se pisci ovog vremena vraćaju glavnim predstavnicima preklasične epohe: Eniju, Plautu i starom Katonu. Arhaizam i filhelenizam čine da Ciceron i Vergilije prestaju biti interesantni, a da i ne govorimo o Katulu i Horaciju. Sada su u modi školske improvizacije o beznačajnim temama, a pesnici se takmiče javno u retoričkoj patetici, sa njenim kratkotrajnim praskavim efektima. Tim takmičenjima predsedava sam imperator, koji kao i njegovi književnici nema razumevanja za stvarnost savremenog života. Književnost tako gubi vezu sa stvarnošću, a dobar latinski jezik sada neguju pretežno filolozi i antikvari, pravnici i drugi stručnjaci. Hadrijanov sekretar Svetonije,

pišući svoje carske biografije, misli da se takmiči sa Tacitovim carskim tragedijama na taj način što pred nas iznosi careve kao interesantne pojedince, sa svim detaljima privatnog života. Tek docnije Amijan Marcellin nastavlja Tacitov rad i neposredno prikazuje Julijana Apostatu. Hrišćanska književnost podiže jezik širokih masa na književni nivo i tako priprema put stvarnijem književnom radu. U poeziji se klasični ritam kvantiteta zamenjuje ritmom naglaska.

SVETONIJE (Gaius Suetonius Tranquillus 75—150 g. n. e.) savremenik Plinija Mlađeg i neko vreme Hadrijanov sekretar (ab epistulis), napisao je biografije rimskih careva *De vita Caesarum*, od Julija Cezara do Domicijana, sa mnogo zanimljivih anegdota i pojedinosti, a na osnovu bogatog arhivskog materijala.

Kao učen filolog napisao je *De viris illustribus*, ali su nam sačuvane samo biografije pesnika Terencija i Horacija.

Dao je prvu istoriju rimske književnosti i veći broj kulturno-istorijskih monografija. Uticao je na *scriptores historiae Augustae* i u srednjovekovne biografije, prenoseći tako helenistički oblik biografija, pisanih sa mnogo anegdota, a sa malo kritičnosti.

Svetonija su preveli N. Šop i St. Hosu.

GELIJE (Aulus Gellius, oko 125—175 g. n. e.) je napisao *Noctes Atticae* (20 knj.), u kojima je prikupio antikvarske, pravno-istoriske, filofske, književno-istoriske i razne druge sitnice interesantne za poznavanje starije republičke epohe. Stoga spada u *pecora aurei velleris*, kako kaže humanista Runken.

APULEJ (Apuleius, rođen oko 125 god. n. e.), Afrikanac, studirao u Atini, živeo kao advokat u Rimu i Kartagini. Napisao fantastično-satirički roman *Metamorphoses*, u 11 knjiga, docnije poznat pod imenom *Asinus Aureus*, jer tu neki Lucije, pretvoren u magarca doživljava neverovatne avanture, strašne i misteriozne. U roman su ubačene mnoge jonske novele (*fabulae Milesiae*), slične onima u Bokačiovu Dekameronu i Balzakovim *Contes drolatiques*. Jedna od tih novela je ona o Amoru i Psihi. Optužen zbog nekih vradžbina, koje su onda bile u modi, Apulej je, dalje, napisao *Apologiju* (Odbranu).

Pripovetku o Amoru i Psihi preveo je R. Marić, a čitave *Metamorfoze* A. Vilhar.

FLOR (Lucius Annaeus Florus, oko 120 god. n. e.) napisao je pregled rimske istorije, *Belorum Romanorum libri II*, koji je više deklamatorski panegirik nego istorija ali je mnogo cenjen i čitan u Srednjem veku. Osim toga, napisao je retoričku raspravu *Vergilius orator an poeta*, jasan dokument književnog ukusa tog vremena.

HIGIN (Hyginus, oko 200 n. e.) je napisao mitološki priručnik *Genealogiae* (*Fabulae*). Pod ovim se imenom u rimskoj književnosti javljaju pored ovoga mitografa, još i jedan oslobođenik Avgustov i upravnik biblioteke, kao i jedan gramatičar (zemljomer).

JUSTIN (Iunianus Iustinus), pisac sa početka III veka, povadio je iz Pompeja Troga interesantnije momente i dao ih kao zbirku raznih exempla za retoričke vežbe (v. P. Trog).

DIOKLECIJAN (Gaius Valerius Aurelius Diocletianus) vladao je od 284—305 god., kad se povukao u svoju splitsku palatu. Sin nekog roba, Ilira iz Duklje, poznat u našem narodu pod imenom »car Dukljan«, snažan i konsekventan državnik, koji je Rimsku Imperiju organizovao na novim osnovama. Rim nije više prestonica, nego su četiri nove prestonice, među kojima i Sr. Mitrovića. Brinuo se za široke mase i, da bi sprečio eksploataciju ekonomski slabijih, odredi cene svim uslugama i namirnicama.

EUTROPIJE (Eutropius, sredina IV veka), letopisac (*magister memoriae* cara Valensa), napisao je *Breviarium ab urbe condita*, pregled rimske istorije do 364 godine, u 10 knjiga. Delo je docnije nastavljeno, pa je služilo kao udžbenik do u novije doba.

MARCELIN (Ammianus Marcellinus, IV vek), Grk iz Antiohije, napisao je kao nastavak Tacitovim delima *Resum gestarum (ab excessu Nervae) libri XXXI* (od 97—376 god.). Sačuvano je poslednjih 18 knjiga (353—378), u kojima kao učesnik daje stvarne i pouzdane podatke.

AURELIJE VIKTOR (Sextus Aurelius Victor, IV v. n. e.) bio je praefectus urbi (389) i upravnik Panonije. Napisao je delo *Caesares*, oslanjajući se na Svetonija. Biografski materijal obrađuje na moralizatorski način, slično Salustiju i Tacitu.

AUSONIJE (Decimus Magnus Ausonius, oko 310—393g.), bavio se pesništvom i studirao u Bordou i Tuluzi. Upravnik Galije i konsul (380). Najpoznatije mu je delo *Mosella*. Ostala dela su *Ephemeris*, *Parentalia*, *Commemoratio professorum Burdigalensium*, *Ordo nobilium urbium*. Nastoji da se ugleda na Stacija i Vergilija. Prevodi i sa grčkoga, iako zna slabije grčki no latinski. On i Venantius Fortunatus čine prelaz ka srednjovekovnoj latinskoj poeziji.

KLAUDIJAN (Claudius Claudianus, oko 400 god.) najpre grčki pesnik u Aleksandriji, zatim na dvoru Vandala Stiliha. Uzor mu je Stacije. Pesnik po porudžbini.

MAKROBIJE (Ambrosius Theodosius Macrobius, oko 400 g.) pisao je *De differentiis et societatibus Graeci Latiniqve verbi, Commentarii in Somnium Scipionis* u neoplatonskom pravcu. Važan je za francusku filozofsku poeziju XII veka. Glavno mu je delo *Saturnalia*, u 7 knj., u stilu filoloških simposija. U centru je pažnje Vergilije kao univerzalni retor, a pored njega Homer, Enije, Lucilije, Lukrecije i dr. Tim putem postaje Vergilije i Danteov vod.

HIJERONIM (Eusebius Sophronius Hieronymus, oko 350—420 g.) iz Stridona, u Dalmaciji. najučeeniji hrišćanski pisac svoga vremena, istakao se naročito kao prevodilac sa grčkog i hebrejskog. Kao karakter nesimpatičan, ali koristan radnik. Bavio se i lepom književnošću kao polemičar i pisac kaluderskih romana. Važan za istoriju i bibliografiju rimske književnosti (*De viris illustribus* u Svetonijevom stilu). Važna je i njegova korespondencija i posrednička uloga između latinskog Zapada i grčko-jevrejskog Istoka.

AVGUSTIN (Aurelius Augustinus, 354—430 g.) iz Numidije, mlađi je savremenik Hijeronimov. Posle burne mladosti prilazi u 33 godini hrišćanstvu, na čiju je sudbinu uticao do danas. Glavna dela su mu *Confessiones*, autobiografskog karaktera i pisane neobično otvoreno, i *De civitate Dei*, u kome je sistematski izložio hrišćansku filozofiju države i istorije.

BOETIJE (Anicius Severinus Boethius, 480—524 g.) pisao je vrlo mnogo, prevodio i tumačio grčke filozofe i matematičare. Uticao je mnogo na srednjovekovnu prosvetu i sholastiku. Najčuvenije svoje delo *De consolatione philosophiae* napisao je u tamnici, očekujući izvršenje smrtne kazne zbog zavere protiv Gota. Smatra se poslednjim piscem antičkog doba, iako je bio hrišćanin.

CAR JUSTINIJAN (Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus, caruje 527-565 g.), poreklom je Balkanac, kao i Dioklecijan i Konstantin Veliki. Trudio se sa svojim generalom Belisarom da obnovi i odbrani maestas Imperii Romani, boreći se protiv Persijanaca, Gota, Huna, Slovena. Kao i njegovi prethodnici Julije Cezar, Avgust, Marko Antonije, Dioklecijan i Konstantin, značajan je za književnost, pre svega što je skupio i objavio dotadanje zakonodavstvo, zajedno sa komentarima rimskih pravnika, koji su presudno uticali na postanak i razvitak književnog latinskog jezika. Tako je posle hiljadugodišnjeg razvitka (od Zakonika XII tablica) postao *Corpus iuris civilis Romani*, u tri dela: *Institutiones*, *Digesta* ili *Pandectae* i *Codex Iustinianus*, kome su dodane i *Novellae*. Ovaj fanatični romantičar na prestolu u Novom Rimu nije doduše uspeo da odbrani stare granice carstva, a zatvaranjem Platonove Akademije u Atini uklonio je i poslednju smetnju hrišćanstvu, koje je time preuzelo kulturno včstvo u Evropi.

TEKSTOVI

I PREKLASIČNO DOBA

Od početka do 80 g. st. e.

1) CARMINA RUSTICA

1) *Dobra žetva* (Macrob. Sat. V 20,18):

Hiberno pulvere,
Verno luto¹
Grandia farra²,
Camille, metes.

2) *Lek protiv kostobolje* (Varr. R. r. I 2,27):

Terra pestem teneto¹,
Salus² hic³ maneto
In meis pedibus.

2) LEGES XII TABULARUM (sredina V v. st. e.)

- I 1) Si in ius vocat¹, ito². Ni it³, amtestamino⁴: igitur⁵ em⁶ capito.
2) Si calvitur⁷ pedemve struit⁸ manum endo iacito⁹.
3) Si morbus aevitasve¹⁰ vitium escit¹¹, iumentum dato¹²;
si nolet, arceram ne sternito.
X 4) Mulieres genas ne radunto¹³ neve
lessum¹⁴ funeris ergo habento.
8) Neve aurum addito. — Cui auro
dentes iuncti escunt¹⁵, ast¹⁶ im¹⁷ cum illo
sepeliet uretve, se¹⁸ fraude¹⁹ esto.

3) LIVIUS ANDRONICUS (oko 240 st. e.)

Odussia (Odysssia)

Prvi stih (frg. 1 Diehl)

Virum mihi, Camena¹, insece² versutum.

Susret sa Nausikaom (frg. 17, 18 Diehl)

Utrum genua amploctens³ virginem oraret.

.....
»Ibi manens sedeto, donicum⁴ videbis
me carpento⁵ vehementem domum venisse.«

4) GNAEUS NAEVIUS (umro oko 200 st. e.)

Bellum Poenicum (frg. 3, 22 Diehl)

amborum uxores
noctu Troiad¹ exibant capitibus opertis
flentes ambae, abeuntes lacrimis cum multis.

*

Transit Melitam²

Romanus exercitus, insulam integram urit,
populatur, vastat, rem hostium concinnat³.

Namiguša (Tarentilla⁴ frg. 104 Diehl)

Quasi in choro⁵ ludens datatim⁶ dat se et communem facit:
alii adnutat⁷, alii adnctat⁸, alium amat, alium tenet;
alibi manus est occupata, alii percellit⁹ pedem,
anulum dat alii spectandum¹⁰, a labris¹¹ alium invocat,
cum alio cantat, at tamen alii suo dat digito litteras¹².

Epigramma plenum superbiae Campanae (A. Gellius NA I 24)

Immortales mortales si foret fas flere,
flerent divae Camenae Naevium poetam:
itaque postquam est orcino¹³ traditus thesauro,
obliti sunt Romai¹⁴ loquier¹⁵ lingua latina.

5) QUINTUS ENNIUS (240—170 st. e.)

Romul i Rem u očekivanju auspicija

(Annales frg. 27 Diehl, isp. Liv. I 6—7)

Curantes magna cum cura¹ tum cupientes
regni dant operam simul auspicio augurioque.
... Remus auspicio se devovet atque secundam
solus avem servat²: at Romulus pulcher in alto
quaerit Aventino³, servat² genus altivolantum⁴.
Certabant urbem Romam Remoramne⁵ vocarent.
Omnibus cura viris, uter esset induperator⁶.
Expectant, veluti, consul cum mittere signum⁷
volt, omnes avidi spectant ad carceris oras,
quam mox⁸ emittat pictis e faucibus currus;
sic expectabat populus atque ore timebat⁹
rebus, utri magni victoria sit data regni.
Interea sol aibus recessit in infera¹⁰ noctis.
Exin candida se radiis dedit icta foras lux,
et simul ex alto longe pulcherruma praepes²¹
laeva volavit avis. Simul aureus exoritur sol:
cedunt de caelo ter quattuor corpora sancta
avium, praepetibus¹² sese pulchrisque locis dant.
Conspicit inde sibi data Romulus esse priora,
auspicio regni stabilita scamna¹³ solumque.

Tuga po smrti Romula

(Annal. frg. 35 Diehl)

pectora — O tenet desiderium, simul inter
sese sic memorant: »o Romule, Romule die¹,
qualem te patriae custodem di genuerunt!
o pater o genitor o sanguen² dis oriundum³!
tu produxisti⁴ nos intra luminis oras.«

Pir govori rimskim poslanicima

(Annal. frg. 73 Diehl)

»Nec mi aurum posco nec mi pretium dederitis:
non cauponantes¹ bellum sed belligerantes²,
ferro, non auro, vitam cernamus³ utrique,
vosne velit an me regnare era⁴ quidve ferat Fors⁵
virtute experiamur; et hoc simul accipe dictum:
quorum virtuti belli fortuna pepercit,
eorundem libertati me parcere certum est.
Dono, ducite, do⁷que volentibus cum magnis dis.«

Tribun u borbi protiv Istrana

(Annal. frg. 149 Diehl)

Undique conveniunt¹ velut imber tela tribuno²:
configunt³ parmam, tinnit⁵ hastilibus⁶ umbo,
aerato⁷ sonitu galeae; sed nec pote⁸ quisquam
undique nitendo corpus discerpere ferro.
Semper abundantes hastas frangitque quatitque.
Totum sudor habet corpus, multumque laborat,
nec respirandi fit copia: praepete¹⁰ ferro
Histri tela manu iacentes sollicitabant.

Dva homerska poredenja

(Annal. frg. 168, 194 Diehl)

- 1) Concurrunt veluti venti, cum spiritus austri
Imbricator¹, aquiloque suo cum flamine contra
Indu² mari magno fluctus extollere certant.
- 2) Et tum sicut equus, qui de praesepibus¹ fartus²
Vincla suis magnis animis³ abrumpit, et inde
Fert sese campi per caerula laetaque prata,
Celso pectore, saepe iubam quassat simul altam,
Spiritus ex anima calida spumas agit albas.

O bogovima i proricanju

(Telamo frg. 337 ab Diehl)

Ego deum¹ genus esse semper dixi et dicam² caelitum,
sed eos non curare³ opinor, quid agat humanum genus:
nam si curent, bene bonis sit, male malis — quod nunc abest.

... superstitiosi vates impudentesque harioli⁴,
aut inertes aut insani aut quibus egestas imperat,
qui sibi semitam⁶ non sapiunt⁵, alteri monstrant viam;
quibus divitias pollicentur, ab iis drachumam⁷ ipsi petunt:
de his divitiis sibi deducant drachumam, reddant cetera.

Pesnik o sebi

(Saturae frg. 378 Diehl)

Enni poeta salve, qui mortalibus
versus propinas¹ flammeos medullitus².

6) TITUS MACCIUS PLAUTUS (254—184 st. e.)

Tvrđica i njegova robinja

(Aulularia 40—73)

Lica: Euclio — starac tvrđica, Staphyla — stara robinja

Euclio Exi, inquam, age exi. Exeundum hercle tibi hinc est foras,
circumspectatrix¹ cum oculis emissiciis²!

Staphyla Nam cur me miseram verberas?

Euclio Ut misera sis atque te dignam mala aetatem exigas³.

Staphyla Nam⁴ qua me nunc causa extrusisti ex aedibus?

Euclio Tibi ego rationem reddam, stimulorum seges⁵?

Illuc regredere ab ostio! Illuc sis! Vide,
ut incedit⁶! At scin⁷ quo modo tibi res se habet?

Si hercle hodie fustem cepero aut stimulum in manum,
testudineum⁸ istum tibi ego grandibo⁹ gradum.

Staphyla Utinam me divi adaxint¹⁰ ad suspendium
potius quidem quam hoc pacto apud te serviam!

Euclio At ut scelestas sola secum murmurat!

Oculos hercle ego istos, improba, ecfodiam tibi,
ne me observare possis quid rerum¹¹ geram.

Abscede, etiam nunc, etiam nunc, etiam ohe,
istic adstato. Si hercule tu ex istoc¹² loco
digitum transvorsum¹³ aut unguem latum excesseris
aut si respexis¹⁴, donicum¹⁵ ego te iussero,
continuo hercle ego te dedam discipulam¹⁶ cruci¹⁷.

Scelestiorem me hac anu¹⁸ certo scio
vidisse numquam nimisque ego hanc metuo male,
ne mi ex insidiis verba inprudenti duit¹⁹

neu persentiscat²⁰ aurum ubist absconditum;
quae in occipitio²¹ quoque habet oculos pessuma.

Nunc ibo ut visam²² sitne ita aurum ut condidi,
quod me sollicitat plurimis miserum modis.

Staphyla Noenum²³ mecastor²⁴ quid ego ero²⁵ dicam meo

malae rei²⁶ evenisse quamve insaniam,
quo comminisci²⁷, ita me miseram ad hunc modum

decies die uno saepe extrudit aedibus.
Nescio pol²⁸ quae illunc³¹ hominem intemperiae²⁹ tenent:
pervigilat noctes totas, tum autem interdus³⁰
quasi claudus sutor domi sedet totos dies.

Razgovor dvaju robova

(Aulularia 287—320)

Lica: Pythodicus i Anthrax — robovi

- Pyth.* Sed erus nuptias meus hodie faciet.
Anthr. Quoius¹ ducit filiam?
Pyth. Vicini huius Euclionis e proxumo.
Ei adeo obsoni² hinc iussit dimidium dari,
cocum alterum itidemque alteram tibicinam.
Anthr. Nempe³ huc dimidium dicis, dimidium domum?
Pyth. Nempe sicut dicis.
Anthr. Quid? hic non poterat de suo senex obsonari⁴ filiai⁵ nuptiis?
Pyth. Uah.
Anthr. Quid negotist⁶?
Pyth. Quid negoti sit rogas? pumex non aequae aridus atque hic est senex.
Anthr. Ain⁷ tandem?
Pyth. Ita esse ut dixi, tute⁸ existuma: quin divom⁹ atque hominum clamat
continuo fidem, suam rem perisse seque eradicarier¹⁰, de suo tiglio¹¹
fumus si qua exit foras;
quin¹² quom¹³ it dormitum, follem obstringit ob gulam.
Anthr. Cur?
Pyth. Ne quid animae¹⁴ forte amittat dormiens.
Anthr. Etiamne obturat inferiorem gutturem, ne quid animae forte amittat
dormiens?
Pyth. Sic mihi te ut tibi med¹⁵ aequomst¹⁶, credo, credere.
Anthr. Immo equidem credo.
Pyth. At scin¹⁷ etiam quomodo? aquam hercle plorat, quom¹⁸ lavat pro-
fundere.
Anthr. Censen¹⁹ talentum magnum exorari pote²⁰ ab istoc sene, ut det qui
fiamus liberi?
Pyth. Famem hercle utendam, si roges, numquam dabit. Quin ipsi pridem
tonsor unguis²¹ demperat: collegit, omnia abstulit praesequina²².
Anthr. Edepol²³ mortalem parce parcum praedicas.
Pyth. Cencen vero esse parcum et misere vivere? pulmentum²⁴ pridem edendi
eripuit miluos²⁵: homo ad praetorem plorabundus²⁶ devenit: infit²⁷
ibi postulare plorans eiulans, ut sibi liceret miluom vadarier²⁸. Se-
scenta²⁹ sunt quae memorem, si sit otium.

Gramzivi svodnik

(Pseudolus 299—325, 340—379)

Lica: Calidorus — mladić, Pseudolus — njegov rob, Ballio — svodnik

- Cal.* Nimis miser sum, nummum nusquam, reperire argenti queo;
Ita miser et amore pereo et inopia argentaria.
Ball. Eme Jie caeca¹ hercle olivom², id vendito oculata die³:
Iam hercle vel ducentae fieri possunt praesentes minae⁴.

- Cal.* Perii! Annorum lex me perdit quinavicenaria⁵;
Metuunt credere⁶ omnes.
- Ball.* Eadem est mihi lex; metuo credere⁶.
- Ps.* Credere autem? Eho, an paenitet te quanto hic fuerit usui?
- Ball.* Non est iustus quisquam amator nisi qui perpetuat⁷ data⁸.
Det, det usque; quando nil sit, simul amare desinat.
- Cal.* Nilne te miseret?
- Ball.* Inanis cedis; dicta non sonant. Atque ego te vivom salvomque vellem.
- Ps.* Eho, an iam mortuust?
- Ball.* Utut⁹ est, mihi quidem profecto cum istis dictis mortuust¹⁰.
Illico¹¹ vixit¹² amator, ubi lenoni¹³ supplicat.
Semper tu ad me cum argentata¹⁴ accedito querimonia.
Nam istuc quod nunc lamentare, non esse argentum tibi,
Apud novercam querere.
- Ps.* Eho, an umquam tu huius nupsisti patri?
- Ball.* Di meliora faxint¹⁵!
- Ps.* Face¹⁶ quod te rogamus, Ballio, mea fide, si isti formidas¹⁷ credere.
Ego in hoc triduo aut terra aut mari aliquonde¹⁸ evolvam¹⁹ id
argentum tibi.
- Ball.* Tibi ego credam?
- Ps.* Quor²⁰ non?
- Ball.* Quia pol qua opera credam tibi, una opera alligem fugitivam canem
agninis lactibus²².
- Cal.* Sicine mihi abs te bene merenti male refertur gratia?
- Ball.* Quid nunc vis?
- Cal.* Ut opperiare hos sex dies aliquos modo, ne illam vendas neu me perdas
hominem amantem.
- Ball.* Animo bono es; vel sex menses opperibor²³.
- Cal.* Euge, homo lepidissime²⁴!
- Ball.* Immo vin²⁵ etiam te faciam ex laeto laetantem magis?
- Cal.* Quid ais?
- Ball.* Quia enim non venalem iam habeo Phoenicium²⁶.

-
- Cal.* Dic mihi, obsecro hercle, verum serio²⁷, hoc quod te rogo:
Non habes venalem amicam tu meam Phoenicium?
- Ball.* Non edepol habeo profecto; nam iam pridem vendidi.
- Cal.* Quo modo?
- Ball.* Sine ornamentis, cum intestinis omnibus.
- Cal.* Meam tu amicam vendidisti?
- Ball.* Valde²⁸; viginti minis⁴.
- Cal.* Viginti minis?
- Ball.* Utrum vis, vel quater quinis minis, militi Macedonio²⁹.
Et iam quindecim habeo minas.
- Cal.* Quid ego ex te audio?
- Ball.* Amicam tuam esse factam argenteam.
- Cal.* Cur id ausu's facere?
- Ball.* Libuit; mea fuit.
- Cal.* Eho, Pseudole, i, gladium afer.
- Ps.* Quid opus gladio?
- Cal.* Qui³¹ hunc occidam atque me.
- Ps.* Quin tu te occidis potius? Nam hunc fames iam occiderit. .

- Cal.* Quid ais, quantum terram tetigit hominum periurissime^{32?}
Iuravistin te illam nulli venditurum nisi mihi?
- Ball.* Fateor.
- Cal.* Periuravisti³², sceleste.
- Ball.* At argentum intro³³ condidi, ego scelestus nunc argentum promere
possum domo; tu qui piu's, istoc es genere gnatus³⁴, nummum non
habet.
- Cal.* Pseudole, adsiste altrimsecus³⁵ atque onera hunc maledictis³⁶.
- Ps.* Licet. Numquam ad praetorem aequo cursim curram³⁷, ut emitar³⁸ manu.
- Cal.* Ingere mala multa.
- Ps.* Iam ego te differam³⁹ dictis meis. Impudice⁴⁰!
- Ball.* Itast⁴¹. *Ps.* Sceleste! *Ball.* Dicis vera. *Ps.* Verbero⁴²!
- Ball.* Quippini^{43?} *Ps.* Bustirape⁴⁴! *Ball.* Certo. *Ps.* Furcifer⁴⁵!
- Ball.* Factum optume. *Ps.* Sociofraude⁴⁶! *Ball.* Sunt mea⁴⁷ istaec.
- Ps.* Parricida⁴⁸! *Ball.* Perge tu⁴⁹.
- Cal.* Sacrilege⁵⁰! *Ball.* Fateor. *Cal.* Periure!
- Ball.* Vetera vaticinamini⁵¹. *Cal.* Legirupa⁵²! *Ball.* Valide.
- Ps.* Pernicies adulescentum! *Ball.* Acerrume⁵³. *Cal.* Fur!
- Ball.* Babae⁵⁴! *Ps.* Fugitive! *Ball.* Bombax⁵⁴! *Cal.* Fraus populi⁵⁵!
- Ball.* Planissime. *Ps.* Fraudulente⁵⁶! *Cal.* Inpure leno!
- Ps.* Caenum⁵⁷! *Ball.* Cantores probos⁵⁸!
- Cal.* Verberavisti patrem atque matrem.
- Ball.* Atque occidi quoque potius quam cibum praehiberem. Num peccavi
quippiam^{59?}
- Ps.* In pertussum⁶⁰ ingerimus dicta dolium⁶⁰; operam ludimus⁶¹.
- Ball.* Numquid aliud voltis dicere?
- Cal.* Ecquid te pudet?
- Ball.* Ten⁶², amatorem esse inventum inanem quasi cassam nucem^{63?}
Verum quamquam multa malaque in me dicta dixistis mihi,
nisi mi hodie attulerit miles quinque quas debet minas,
sicut haec est praestituta⁶⁴ summa ei argento dies,
si id non adfert, posse opinor facere me officium meum.
- Cal.* Quid id est?
- Ball.* Si tu argentum attuleris, cum illo perdidero fidem.
Hoc officium meumst⁶⁵. Ego, operae⁶⁶ si sit, plus tecum loquar;
Sed sine argento frustra es, qui me tui misereri postulas.
Haec meast⁶⁷ sententia, ut tu hinc porro quid agas consulas.

Starica ispiçutura

(Curculio 97—102)

- Starica:* Flos veteris vini meis naribus obiectust¹:
Eius amor cupidam me huc prolicit² per tenebras:
Ubi ubist³, prope mest³, evax⁴, habeo.
Salve, anime mi, Liberi⁵ lepos:
ut veteris vetusti⁶ cupida sum!
Nam omnium unguentum odor prae tuo. nauteast⁸:
tu mihi stactae⁹, tu cinnamum¹⁰, tu rosa,
tu crocinum¹¹ et casia's¹², tu telinum¹³.
Nam ubi tu profusu's, ibi ego me pervelim¹⁴ sepultam.

Recordatus multum et diu cogitavi
argumentaque in pectus multa institui
ego atque in meo corde — si est quod mihi cor —
eam rem volutavi¹ et diu disputavi,
hominem cuius rei, quando natus est,
similem esse arbitrarer simulacrum²que habere.

Id repperi iam exemplum.

Novarum aedium esse arbitro similem ego hominem,
quando hic natus est. Ei rei argumenta dicam.
Atque hoc haud videtur veri simile vobis,
at ego id faciam ita esse ut credatis.

Profecto esse ita ut praedico vera vincam³.
Atque hoc vosmet ipsi, scio, proinde uti nunc
ego esse autumo⁴, quando dicta audietis
mea, haud aliter id dicetis.

Auscultate, argumenta dum dico ad hanc rem;
simul gnaruris⁵ vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom⁶ extemplo⁷ sunt paratae, expolitae,
factae probe examussim⁸,

Laudant fabrum atque aedes probant, sibi quisque inde exemplum expetunt,
Sibi quisque similis volt⁹ suas¹⁰; sumptum, operam non parcunt suam.

Atque ubi illo inmigra¹¹ nequam homo, indiligens,

Cum pigra familia, immundus¹², instrenuus¹³,

Hic iam aedibus vitium additur, bonae¹⁴ cum curantur male.

Atque illud saepe fit: tempestas venit,
confringit¹⁵ tegulas¹⁶ imbrices¹⁷que. Ibi
dominus indiligens reddere alias¹⁸ nevolt¹⁹.

Venit imber, lavit parietes, perpluunt²⁰,
tigna putefacit²¹, perdit operam fabri.

Nequior factus iam est usus aedium;

Atque ea haud est fabri culpa, sed magna pars
morem hunc induxerunt: siquid nummo sarciri²² potest,
usque mantant²³ neque id faciunt, donicum²⁴
parietes ruunt: aedificantur aedes totae denuo.
Haec argumenta ego eadificiis dixi; nunc etiam volo
dicere ut homines aedium esse similis arbitremini.

Primumdum parentes fabri liberum sunt.

Ei fundamentum substruunt²⁵ liberorum,
extollunt, parant sedulo in firmitatem,

et, ut et in usum boni et in speciem²⁶

plo²⁷ sint sibi, haud materiae reparant²⁸,
nec sumptus sibi sumptui esse ducunt²⁹.

Expoliunt, docent litteras, iura, leges;
sumptu suo et labore

nituntur, ut alii sibi esse illorum similis expetant.

Ad legionem³⁰ comita³¹ adminiculum³² eis danunt³³

Tum iam aliquem cognatum suum.

Eatenus³⁴ abeunt a fabris unum ubi emeritumst³⁴ stipendium³⁵.

Igitur tum specimen³⁶ cernitur quo eveniat aedificatio.

Nam ego ad illud frugi usque et probus fui,
in fabrorum potestate dum fui.

Postea, quom immigravi ingenium in meum,
perdidi operam fabrorum ilico oppido.

Venit ignavia. Ea mi tempestas fuit;
mi adventu suo grandinem imbremque attulit.

Haec verecundiam mi et virtutis modum
deturbavit³⁷ detexitque³⁸ a me ilico.

Postilla³⁹ optigere⁴⁰ me negligens fui;

continuo pro imbre amor advenit in cor meum.

Is usque in pectus permanavit⁴¹, permadefecit⁴² cor meum.

Nunc simul res⁴³, fides, fama, virtus, decusque
deseruerunt; ego sum in usu factus nimio nequior.

Atque edepol ita haec tigna umiditate putent; non videor mihi
sarcire posse aedes meas, quin totae perpetuae ruant,
cum fundamento perierint, nec quisquam esse auxilio queat.

Cor dolet, cum scio ut nunc sum atque ut fui,

quo neque industrior de iuventute⁴⁴ erat

arte gymnastica. Disco⁴⁵, hastis, pila,

curso, armis, equo, victitabam⁴⁶ volup.

Parsimon a et duritia⁴⁷ disciplinae⁴⁸ aliis eram;

optumi quique expetebant a me doctrinam sibi.

Nunc, postquam nihili sum, id vero meopte⁴⁹ ingenio repperi⁵⁰.

7) CAECILIUS STATIUS (oko 220—168 st. e.)

Starost

(frg. 50 Diehl)

Edepol, senectus, si nil quicquam aliud viti¹
adportes tecum, cum advenis, unum id sat est,
quod diu vivendo multa quae non volt videt².

Otac i sin

(Synephebi, frg. 60 Diehl)

In amore suave est summo summaque inopia
parentem habere avarum inlepidum³, in liberos
difficilem, qui te nec amet nec studeat tui⁴.

Aut illum furto fallas aut per litteras
avertas⁵ aliquod nomen⁵ aut per servolum⁶
percutias⁷ pavidum, postremo a parco patre
quod sumas quanto dissipis⁸ libentius! ...

Quem neque quo pacto fallam nec quid inde auferam,
nec quem dolum ad eum aut machinam⁹ commoliar¹⁰
scio quicquam: ita omnis meos dolos fallacias
praestrigias¹¹ praestrinxit¹² commoditas¹³ patris.

8) PUBLIUS TERENTIUS AFER (190—159 st. e.)

O vaspitanju omladine

(Adelphoe 26—77)

Non rediit hac nocte a cena Aeschinus,
neque servolorum¹ quisquam qui advorsum² ierant.
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam³,
aut ibi si cesses⁴, evenire ea satius⁵ est
quae in te uxor dicit, et quae in animo cogitat
irata, quam illa quae parentes propitii⁶.
Uxor, si cesses⁴, aut te amare cogitat,
aut tete⁷ amari, aut potare, atque animo obsequi⁸,
et tibi bene esse soli, quom sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quae cogito, et
quibus nunc sollicitor rebus! Ne aut ille alserit⁹,
aut uspiam³ ceciderit, aut praefregerit¹⁰
aliquid. Uah, quemquamne hominem in animo instituere aut
parare, quod sit carius quam ipse est sibi!
Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. Is adeo
dissimili studiosi¹¹ iam inde ab adolescentia:
ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
secutus sum et, quod fortunatum isti putant,
uxorem numquam habui. Ille contra haec omnia
ruri agere vitam, semper parce ac duriter¹²
se habere; uxorem duxit, nati filii
duo; inde ego hunc maiorem adoptavi¹³ mihi,
eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo;
in eo me oblecto¹⁴, solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat¹⁵, facio sedulo:
do, praetermitto, non necesse habeo omnia
pro meo iure agere; postremo, alii clanculum¹⁷
patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
ea ne me celet consuefecerit filium.
Nam qui mentiri aut fallere institerit¹⁸ patrem, aut
audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
retinere satius esse credo quam metu.
Haec fratri mecum non conveniunt neque placent.
Venit ad me saepe clamitans¹⁹ »quid agis Micio?
Quor²⁰ perdis adolescentem nobis? Quor²⁰ amat?
Quor²⁰ potat? Quor tu his rebus sumptum suggeris²¹,
vestitu nimio indulges? Nimium ineptus es.«
Nimium ipse est durus praeter aequom²²que et bonum
et errat longe mea quidem sententia,
qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur.
Mea sic est ratio et sic animum induco²³ meum:
malo coactus qui suom²⁴ officium facit
dum id rescitum²⁵ iri credit, tantisper²⁶ pavet;
si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit

studet par referre, praesens absensque idem erit.
Hoc patriumst²⁷, potius consuefacere filium
sua sponte recte facere quam alieno metu;
hoc pater ac dominus interest²⁸. Hoc qui nequit
fateatur nescire imperare liberis.

Škola za parazite

(Eunuchus 248—264)

Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt
Nec sunt; hos consector; hisce ego non paro me¹ ut rideant,
Sed eis ultro arrideo et eorum ingenia admiror simul.
Quidquid dicunt, laudo; id rursus si negant, laudo id quoque;
Negat quis²: nego; ait: aio; postremo imperavi egomet mihi
Omnia assentari. Is quaestus nunc est multo uberrimus.
Dum haec loquimur, interea loci³ ad macellum⁴ ubi adventamus,
Concurrunt laeti mi obviam cuppedinari⁵ omnes,
Cetarii⁶, lanii, coqui, fartores⁷, piscatores
Quibus et re salva et perdita⁸ profueram et prosum saepe;
Salutant, ad cenam vocant, adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus⁹ videt mi esse tantum honorem,
Tam facile victum quaerere, ib homo coepit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me; sectari iussi
Si potis est¹⁰, tanquam philosophorum habent disciplinae ex ipsis¹¹
Vocabula, parasiti ita ut Gnathonici¹² vocentur.

9) MARCUS PACUVIUS (oko 220—130 st. e.)

Fortuna

(frg. 114 Diehl)

Fortunam insanam esse et caecam et brutam¹ perhibent² philosophi,
saxoque instare³ in globoso⁴ praedicant volubilei⁵:
id quo saxum impulerit fors, eo cadere Fortunam autumant⁶.
Insanam autem esse aiunt, quia atrox incerta instabilisque sit:
caecam ob eam rem esse iterant⁷, quia nil cernat, quo sese applicet⁸:
brutam¹, quia dignum atque indignum nequeat internoscere⁹.
Sunt autem alii philosophi, qui contra Fortuna²⁰ negant
ullam miseriam esse, temeritatem¹¹ esse omnia autumant⁶;
id magis veri simile esse usus reapse¹² experiundo edocet:
velut Orestes¹³ modo fuit rex, factust mendicus¹⁴ modo.

Katon i njegov sekretar

(Frg. iz govora De sumptu suo II)

Iussi caudicem¹ proferri, ubi mea oratio scripta erat de ea re, quod spon-
sionem feceram cum M. Cornelio. Tabulae prolatae. Maiorum benefacta perfecta,
deinde quae ego pro re publica fecissem leguntur. Ubi id utrumque perfectum est,
deinde scriptum erat in oratione »nunquam ego pecuniam meam neque meam
neque sociorum per ambitionem³ dilargitus⁴ sum«. »Attat⁵ noli noli peribere⁶« inquam
»istud: nolunt audire«. Deinde recitavit »nunquam praefectos per sociorum
vestrorum oppida inposivi⁷, qui eorum bona, liberos diriperent«. »Istuc quoque dele⁸;
nolunt audire. Recita porro«. »Numquam ego praedam neque quod de hostibus
captum esset neque manubias inter pauculos⁹ amicos meos divisi, ut illis eriperem,
qui cepissent«. »Istuc quoque dele, nihil minus volunt dici; non opus est recitato¹⁰«.
»Numquam ego evectionem datavi¹¹, quo amici mei per symbolos¹¹ pecunias magnas
caperent«. »Perge istuc quoque uti cum maxime¹² delere«. »Numquam ego argentum
pro vino congiario¹³ inter apparitores¹⁴ atque amicos meos disdidi¹⁵, neque eos
malo publico¹⁶ divites feci«. »Enim vero usque istuc ad lignum¹⁷ dele. Videsis¹⁸
quo loco res publica siet¹⁹, uti quod rei publice bene fecissem, unde gratiam capie-
bam, nunc idem illud memorare non audeo, ne invidiae siet¹⁹. Ita inductum est²⁰
male facere inpoene, bene facere non inpoene²¹ licere«.

Junaštvo jednoga tribuna

(Origines IV frg. 83 Peter)

Priču o tribunu koji je sa 400 vojnika pošao, za vreme Prvoga punskog rata,
u sigurnu smrt, da bi ostalaj vojsci osigurao ostupnicu, preneo nam je iz Katona
Gelije NA III 7. Evo Katonovih završnih reči:

Dii immortales tribuno militum fortunam ex virtute eius dedere. Nam ita evenit:
cum saucius multifariam¹ ibi factus esset, tamen vulnus capiti nullum evenit², eumque
inter mortuos defatigatum³ vulneribus atque quod sanguen⁴ defluserat, cognovere.
Eum sustulere⁵, isque convaluit saepeque postilla⁶ operam rei p. fortem atque
strenuam perhibuit⁷. Sed idem benefactum, quo in loco ponas, nimium interest.
Leonides Laco⁸ quidem simile apud Thermopylas fecit, propter eius virtutes omnis
Graecia gloriam atque gratiam praecipuam claritudinis inclitissimae decoravere
monumentis, signis, stautis, elogiis⁹, historiis aliisque rebus; gratissimum id eius
factum habuere. At tribuno militum parva laus pro factis relicta, qui idem fecerat
atque rem¹⁰ servaverat.

O robovlasničkoj privredi

(De agri cultura 2)

Pater familias, ubi ad vilam venit, ubi larem familiarem salutavit, fundum
eodem die si potest, circumeat; si non eo die, at postridie. Ubi cognovit quomodo
fundus cultus siet¹, operaque quae facta infectaque sient², postridie eius diei vil-
licum vocet, roget quid operis siet factum³, quid restet; satisne tempori opera sient
confecta, possitne, quae reliqua sient, conficere; et quid factum vini⁴, frumenti,
aljarumque rerum omnium. Ubi ea cognovit, rationem inire⁵ oportet operarum,
dierum, si ei opus non apparet⁶. Dicit villicus sedulo se fecisse, servos non valuisse,
tempestates malas fuisse, servos aufugisse, opus publicum⁷ effecisse. Ubi eas aliasque

causas multas dixerit, ad rationem operum operarumque⁸ villicum revoca. Cum tempestates pluviae fuerint, videto quot dies, quaeve opera per imbrem fieri potuerint, dolia lavari, picari, villam purgari, frumentum transferri, stercus foras efferri, sterquilinum fieri, semen purgari, funes veteres sarciri⁹, novosque fieri; centones, cuculliones¹⁰ familiam¹¹ oportuisse sibi sarcire; per ferias potuisse fossas veteres tergeri, viam publicam muniri, vepres recidi, hortum fodiri¹², pratum purgari, virgas vinciri, spinas runcari¹³, expinsi¹⁴ far, munditias fieri. Cum servi aegrotarint, cibaria tanta dari non oportuisse¹⁵. Tibi haec cognita aequo animo¹⁶ sient, quaeve reliqua opera sient, curare¹⁷ uti perficiantur: rationes putare¹⁸ argentariam, frumentariam; pabuli causa quae parata sunt; rationem vinariam, oleariam; quid venierit¹⁹, quid exactum²⁰ siet, quid reliquum siet, quid siet quod veneat. Si quid desit in annum, uti paretur; quae superfuit, uti veneant; quae opus sient locato²¹, locentur²²; quae opera fieri velit, et quae locare velit, uti imperet; et ea scripta relinquat. Pecus consideret. Auctionem²³ uti faciat. Vendat oleum, si pretium habeat, vinum frumentumque quod supersit. Vendat boves vetulos, armenta delicula²⁴, oves deliculas, laman, pelles, plaustrum vetus, ferramenta²⁵ vetera, servum senem, servum morbosum, et si quid supersit, vendat. Patrem familias vendacem, non emacem esse oportet.

11) SENATUSCONSULTUM DE BACCHANALIBUS (186 st. e.)

(CIL I 196)

Q. Marcius L. f., S. Postumius L. f. cos.¹ senatum consulerunt n. Octob. apud aedem Duclonai.²

Sc. arf. M. Claud. M. f., L. Valeri. P. f., Q. Minuci. C. f.

De Bacchanalibus³ quei foederatei⁴ esent ita exdeicendum censuere: »Nei-quis eorum Bacanal³ habuisse velet; sei ques esent, quei sibi deicerent necesus⁵ ese Bacanal habere, ceis utei ad pr. urbanum⁶ Romam venirent, deque ceis rebus, ubei eorum verba audita esent, utei senatus noster decerneret, dum ne minus senatoribus C adesent, quom ea res cosoleretur.

Bacas⁷ vir nequis adiese velet ceivis Romanus neve nominus⁸ Latini neve socium quisquam, nisei pr. urbanum adiesent, isque de senatuos sententia⁹, dum ne minus senatoribus C adesent quom ea res cosoleretur, iousisset. Censuere.

Sacerdos nequis vir eset; magister¹⁰ neque vir neque mulier quisquam eset. Neve pecuniam quisquam eorum comoinem habuisse velet; neve magistratum, neve pro magistratud⁹, neque

Q. Marcius Luci filius, Spurius Postumius Luci filius consules¹ senatum consulerunt Nonis Octobribus apud aedem Bellonae.²

Scribendo adfuerunt M. Claudius Marci filius, L. Valerius Publi filius, Q. Minucius Gai filius.

De Bacchanalibus³, qui foederati⁴ essent, ita edicendum censuere:

»Ne quis eorum Bacchanal³ habuisse velet; si qui essent, qui sibi dicerent necesse⁵ esse Bacchanal habere, ei ut ad praetorem urbanum⁶ Romam venirent, deque iis rebus, ubi eorum verba audita essent, ut senatus noster decerneret, dum ne minus senatoribus centum adessent, cum ea res consuleretur.

Bacchas⁷ vir ne quis adisse velet civis Romanus neve nominis⁸ Latini neve sociorum quisquam, nisi praetorem urbanum adissent, isque de senatus sententia⁹, dum ne minus senatoribus centum adessent, cum ea res consuleretur, iussisset. — Censuere.

Sacerdos ne quis vir esset; magister¹⁰ neque vir neque mulier quisquam esset. Neve pecuniam quisquam eorum

virum neque mulierem quiquam fecisse velet. Neve post hac inter sed coniourase¹¹ neve comvovise neve conspondise neve compromesise velet, neve quisquam fidem inter se dedisse¹¹ velet. Sacra in oquoltod⁹ ne quisquam fecisse velet; neve in poplicod neve in privatod neve extrad urbem sacra quisquam fecisse velet, nisei pr. urbanum adieset, isque de senatuos¹² sententiad, dum ne minus senatoribus C adesent quom ea res cosoleretur, iouisisset. Censuere.

Homines plous V oinvorsei virei atque mulieres sacra ne quisquam fecisse velet, neve inter ibei virei plous duobus, mulieribus plous tribus arfuise velent, nisei de pr. urbani senatusque sententiad, utei suprad scriptum est.¹³«

Haice utei in conventionid exdicatis ne minus trinum noundinum¹⁴, senatusque sententiam utei scientes esetis — eorum sententia ita fuit: »sei quies esent, quei arvorsum ead fecissent, quam suprad scriptum est, ecis rem capitalem¹⁵ faciendam censuere«. — atque utei hoc in tabulam ahenam inceideretis, ita senatus aiquom censuit, utequie eam figier ioubeatis, ubei facilumed gnoscier potisit; atque utei ea Bacchanalia, sei qua sunt, extrad quam sei quid ibei sacri est, ita utei suprad scriptum est, in diebus X quibus vobis tabelai datai erunt, faciatis utei dismota sient.

In agro Teurano.

communem habuisse vellet; neve magistratum neve pro magistratu⁹ neque virum neque mulierem quiquam fecisse vellet. Neve posthac inter se coniourasse¹¹ neve convovisse neve conspondisse neve compromisise vellet, neve quisquam fidem inter se dedisse¹¹ vellet. Sacra in occulto⁹ ne quisquam fecisse vellet; neve in publico neve in privato neve extra urbem sacra quisquam fecisse vellet, nisi praetorem urbanum adisset isque de senatus¹² sententia, dum ne minus senatoribus centum adessent, cum ea res consuleretur, iussisset. — Censuere.

Homines plus quinque universi, viri atque mulieres, sacra ne quisquam fecisse vellet, neve interibi viri plus duobus, mulieribus plus tribus affuisse vellent, nisi de praetoris urbani senatusque sententia, ut supra scriptum est.¹³«

Haec ut in contione edicatis ne minus trinum noundinum¹⁴ senatusque sententiam ut scientes essetis — eorum sententia ita fuit; »si qui essent, qui adversum ea fecissent, quam supra scriptum est, iis rem capitalem¹⁵ faciendam censuere« — atque ut hoc in tabulam aenema incideretis, ita senatus aequom censuit, utque eam figi iubeatis, ubi facillime nosci possit; atque ut ea Bacchanalia, si qua sunt, extra quam si quid ibi sacri est, ita ut supra scriptum est, in diebus decem, quibus vobis tabellae datae erunt, faciatis, ut dismota sint.

In agro Teurano.

12) LEX SPOLETINA¹ (II v. st. e.) (CIL I² 2,366 i XI 4766)

Honce loucom ne quis violatod neque exvehito neque exferito quod louci siet, neque cedito nesei quo die res deina anua fiet; eod die quod rei dinai causa fiat, sine dolo² cedre licetod.

Sei quis violasit, Iove bovid piaculum³ dato; sei quis scies violasit dolo malo,⁴ Iovei bovid piaculum dato, et asses⁵ CCC moltai⁶ suntod; eius piaculi moltaique dicatorei⁷ exactio estod.

Hunc lucum ne quis violato neque evehito neque efferto, quod luci sit; neque caedito, nisi quo die res divina annua fiet; eo die quod rei divinae causa fiat, sine dolo caedere liceto.

Si quis violaverit, Iovi bove piaculum dato; si quis sciens violaverit dolo malo, Iovi bove piaculum dato, et asses⁵ trecenti multae⁶ suntod; eius piaculi multaeque dicatori⁷ exactio estod.

O korupciji rimske gospode

(A. Gell., N. A. XI 10, 2-6)

Nam vos, Quirites, si velitis sapientia atque virtute uti, etsi quaeritis, neminem nostrum invenietis sine pretio huc¹ prodire. Omnes nos, qui verba facimus, aliquid petimus, neque ullius rei causa quisquam ad vos prodit nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud vos verba facio, uti vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra commoda et rem publicam administrare possitis, non gratis prodeō: verum peto a vobis non pecuniam, sed bonam existimationem atque honorem. Qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt non honorem a vobis, sed a Nicomede² pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, hi quoque petunt non a vobis bonam existimationem, verum a Mithridate³ rei familiaris pretium⁴ et praemium. Qui autem ex eodem⁵ loco atque ordine tacent, hi vel⁶ acerrimi sunt: nam ab omnibus pretium accipiunt et omnes fallunt. Vos, cum putatis eos ab his rebus remotos esse impertitis bonam existimationem; legationes autem a regibus⁷, cum putant eos sua causa reticere, sumptus atque pecunias maximas praebent, item uti in terra Graecia, quo tempore Graecus⁸ tragoedus gloriae sibi ducebat talentum magnum ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus civitatis suae, Demades⁹, ei respondisse dicitur: »Mirum tibi videtur, si tu loquendo talentum quaesisti? Ego, ut tacerem, decem talenta a rege¹⁰ accepi.« Idem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

14) CORNELIA (majka Grakha)

Pismo sinu Gaju

(C. Ner. De illustribus viris, frg. 15 Peter)

... Dices pulchrum esse inimicos ulcisci. Id neque maius neque pulchrius cuiquam atque¹ mihi esse videtur, sed si liceat re publica salva ea persequi. Sed quatenus² id fieri non potest, multo tempore multisque partibus inimici nostri non peribunt atque uti nunc sunt erunt potius, quam res publica profligetur atque pereat... Verbis conceptis³ deierare⁴ ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum⁵ necarunt, neminem inimicum tantum molestiae tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse: quem oportebat omnium meorum, quos antehac habui liberos, partis tolerare⁶ atque curare, ut quam minimum sollicitudinis in senecta haberem, utique, quaecumque ageres, ea velles maxime mihi placere, atque uti nefas haberes rerum maiorum adversum meam sententiam quicquam facere, praesertim mihi, cui parva pars vitae superest. Ne id quidem breve spatium potest opitulari⁷, quin et mihi adversere et rem publicam profliges? Denique quae pausa⁸ erit? ecquando⁹ desinet familia nostra insanire? ecquando modus ei rei haberi poterit? ecquando desinemus et habentes et praebentes¹⁰ molestiis insistere¹¹? ecquando perpudescet¹² miscenda atque perturbanda re publica? Sed si omnino id fieri non potest, ubi ego mortua ero, petito tribunatum¹³: per me facito quod lubebit, cum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis¹⁴ mihi et invocabis deum parentem. In eo tempore non pudebit te eorum deum¹⁵ preces expetere, quos vivos atque praesentes relictos atque desertos habueris? Ne ille sirit¹⁶ Iupiter te ea perseverare¹⁷ nec tibi tantam dementiae venire in animum. Et si perseveras, vereor, ne in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti nullo tempore tute¹⁸ tibi placere possis.

15) LUCIUS ACCIUS (oko 170—90 st. e.)

Pastir opisuje ladu Argo

(Medea, frg. 117 Diehl)

(*Pastor:*)

Tanta moles labitur
fremibunda¹ ex alto ingenti sonitu et spiritu;
prae se undas volvit, vertices vi suscitāt²,
ruit prolapsa³, pelagus respargit⁴, reflāt⁴.
Ita dum interruptum credas nimbū⁵ volvier⁶,
dum quod sublime ventis expulsū rapi
saxum aut procellis, vel globosos turbines⁷
existere ictos undis concursantibus⁸:
nisi quas terrestres pontus strages⁹ conciet¹⁰,
aut forte Triton¹¹ fuscina¹² evertens specus
supter radices penitus undante in freto
molem ex profundo saxeam¹³ ad caelum erigit.

Tarkvinijev san

(praetext. Brutus, frg. 212 Diehl, isp. Petron. frg. 30 Ernout)

(*Tarquinius:*)

Quoniam quieti corpus nocturno impetu
dedi sopore placans artus languidos,
visum est in somnis pastorem ad me adpellere¹
pecus lanigerum² eximia pulchritudine,
duos consanguineos³ arietes inde eligi
praeclarioremque alterum immolare me;
deinde eius germanum cornibus conitier⁴,
in me arietare⁵, eoque ictu me ad casum dari:
exin prostratum⁶ terra, graviter saucium,
resupinum⁷ in caelo contueri maximum
mirificum⁸ facinus⁹: dextrorsum¹⁰ orbem flammeum
radiatum¹¹ solis linquier¹² cursu novo.

(*Coniectior*¹³.)

Rex, quae in vita usurpant homines, cogitant, curant, vident,
quaeque agunt vigilantes agitantque, ea si cui somno accident,
minus mirum est, sed di rem tantam haut temere inproviso offerunt.
Proin¹⁴ vide, ne, quem tu esse hebetem¹⁵ deputes¹⁶ aequae ac pecus,
is sapientia munitum pectus egregie gerat
teque regno expellat: nam id quod de sole ostentum est tibi,
populo commutationem rerum¹⁷ portendit¹⁸ fore
perpropinquam¹⁹: haec bene verruncent²⁰ populo! Nam quod dexterum
cepit cursum ab laeva signum praepotens, pulcherrime
auguratum est rem Romanam publicam summam fore.

16) GAIUS LUCILIUS (180—102 st. e.)

Moralni pad staroga Rima

(Saturae, frg. 594, 571 Diehl)

Virtus, Albine, est pretium persolvere verum
Quis¹ in versamur, quis vivimus rebus potesse²,
Virtus est homini scire id quod quaeque valet res,
Virtus scire homini rectum, utile, quid sit honestum,
Quae bona, quae mala item, quid inutile, turpe, inhonestum,
Virtus, quaerendae finem rei³ scire modumque,
Virtus, divitiis pretium persolvere posse,
Virtus id dare, quod re ipsa debetur, honori,
Hostem esse atque inimicum hominum morumque malorum,
Contra defensorem hominum morumque bonorum,
Magnificare hos, his bene velle, his vivere amicum,
Commoda praeterea patriai⁴ prima putare,
Deinde parentum, tertia iam postremaque nostra.

*

Nunc vero a mane ad noctem, festo atque profesto¹,
Totus item pariter populus, plebesque patresque
lactare indu² foro se omnes, decedere nusquam;
Uni se atque eidem studio omnes dedere et arti
Verba dare ut caute possint, pugnare dolose,
Blanditia certare, bonum simulare virum se,
Insidias facere, ut si hostes sint omnibus omnes.

Grekomani

(Saturae, frg. 43 Diehl)

Graecum te, Albu¹, quam Romanum atque Sabinum²,
Municipem³ Ponti, Tritani⁴, centurionum,
Praeclarorum hominum ac primorum signiferumque
Maluisti dici. Graece ergo praetor Athenis,
Id quod maluisti, te, cum ad me accedis, saluto:
»Chaere⁵« inquam »Tite.« Lictores, turma⁶, omnis chorusque
»Chaere, Tite.« Hinc hostis⁷ mi Albu¹, hinc inimicus⁷.

17) AUCTOR AD HERENNIUM (između 86—82 st. e.)

Uvod

(De ratione dicendi I,1)

Etsi in negotiis familiaribus impediti vix satis otium studio suppeditariae possumus et id ipsum, quod datur otii, libentius in philosophia consumere consuevimus¹, tamen tua nos, Gai Herenni, voluntas commovit, ut de ratione dicendi conscriberemus, ne aut tua causa noluisse aut fugisse nos laborem putares. Et eo studiosius hoc negotium suscepimus, quod te non sine causa velle cognoscere

rhetoricam intellegebamus: non enim in se parum fructus habet copia dicendi² et commoditas orationis³, si recta intellegentia et definita animi moderatione gubernetur. Quas ob res illa, quae Graeci scriptores inanis arrogantiae causa sibi assumpservunt, reliquimus. Nam illi, ne parum multa scisse viderentur, ea conquieserunt, quae nihil attinebant, ut ars difficilior cognitu putaretur: nos autem ea, quae videbantur ad rationem dicendi pertinere, sumpsimus.

Karakterisanje lica u govoru
(De ratione dicendi IV 50—51)

Notatio¹ est, cum alicuius natura certis describitur signis, quae, sicuti notae² quaedam, naturae sunt attributa³; ut si velis non divitem, sed ostentatorem pecuniosi⁴ describere:

»Iste, inquit«, iudices, qui se dici divitem putabat esse praeclarum, primum nunc videte, quo vultu nos intueatur. Nonne vobis videtur dicere: Darem vobis libenter, quae clientibus dant, si mihi molesti non essetis? Cum vero sinistra mentum⁵ sublevavit, existimat se gemmae nitore⁶ et auri splendore aspectus omnium praestringere⁷. Cum puerum⁸ respicit hunc unum, quem ego novi — vos non arbitror —, alio nomine appellat, deinde alio atque alio. »At eho tu« inquit, »veni Sannio⁹, ne quid isti barbari turbent¹⁰«; ut ignoti, qui audient, unum putent selegi¹¹ de multis: ei dicit in aurem, aut ut domi lectuli¹² sternantur aut ab avunculo¹³ rogetur Aethiops¹⁴, qui ad balneas veniat, aut asturconi¹⁶ locus ante ostium suum detur, aut aliquid fragile falsae choragium¹⁷ gloriae comparetur. Deinde exclamat, ut omnes audiant: »Videto, ut diligenter numeretur, si potest, ante noctem«. Puer, qui iam bene eri naturam norit¹⁸: »Tu illo plures mittas oportet«, inquit, »si hodie vis transnumerari¹⁹«. »Age« inquit »duc tecum Libanum et Sosiam¹⁹«. »Sanec«. Deinde casu veniunt hospites homini, quos iste, dum splendide²⁰ peregrinatur, invitat. Ex ea re homo hercule conturbatur, sed tamen a vitio naturae non recedit. »Bene« inquit »facitis, cum venitis, sed rectius fecissetis, si ad me domum recta abissetis«. »Id fecissemus«, inquit illi, »si domum novissemus«. »At istud quidem facile fuit undelibet²¹ invenire. Verum ite mecum«. Sequuntur illi. Sermo interea huius consumitur omnis in ostentatione. ... Dum haec loquitur venit in aedes quasdam, in quibus sodalicium²² erat eodem die futurum; quo iste pro notitia²³ domnadi iam it intro²⁴ cum hospitibus. »Hic« inquit »habito«. Perspicit argentum²⁵, quod erat expositum, visit triclinium stratum²⁶, probat. Accedit servulus, dicit homini clare, dominum iam venturum, si velit exire. »Itane?« inquit; »eamus hospites; frater venit ex Falerno²⁷: ego illi obviam pergam; vos huc decuma²⁸ venitote«. Hospites discedunt. Iste se raptim domum suam conicit ...

18) DECIMUS LABERIUS (106—43 st. e.)

Rimski vitez prisiljen da glumi

(Prolog nepoznatog komada, frg. 33 Diehl)

Pesnik sam nastupa i govori o svojoj nevolji:

Necessitas, cuius cursus transversus impetum
voluerunt multi effugere, pauci potuerunt,
quo me detrusit¹ paene extremis sensibus!

Quem nulla ambitio, nulla umquam largitio,
nullus timor, vis nulla, nulla auctoritas

movere potuit in iuventa de statu²:
 ecce in senecta ut facile labefecit loco
 viri excellentis³ mente clemente⁴ edita
 summissa⁵ placide blandiloquens⁶ oratio!
 Etenim ipsi di negare cui nil potuerunt,
 hominem me denegare quis posset pati?
 Ego bis tricenis annis actis sine nota⁷
 eques Romanus e Lare⁸ egressus meo
 domum revertar mimus.⁹ Ni mirum hoc die
 uno plus vixi mihi quam vivendum fuit¹⁰.
 Fortuna, immoderata, in bono aequae atque in malo,
 si tibi erat libitum litterarum laudibus
 florens cacumen nostrae famae frangere,
 cur cum vigebam membris praeviridantibus¹¹,
 satis facere populo et tali cum poteram viro,
 non me flexibilem concurvastis¹² ut carperes?
 nuncine me deicis? quo? quid ad scaenam adfero?
 decorem formae an dignitatem corporis,
 animi virtutem an vocis iucundae sonum?
 Ut hedera serpens vires arboreas necat,
 ita me vetustas amplexu annorum enecat:
 sepulcri similis nil nisi nomen retineo.

19) MARCUS TERENTIUS VARRO REATINUS (116—27 st. e.)

Saturae Menippeae (36, 111, 398 Büch.)

Non fit thesauris¹, non auro pectus solutum;
 non demunt animis curas ac religiones
 Persarum² montes, non atria divitis Crassi².

Vino nihil iucundius quisquam bibit:
 hoc aegritudinem ad medendam invenerunt,
 hoc hilaritatis dulce seminarium³,
 hoc continet coagulum⁴ convivia.

Poema⁵ est lexis enrythmos⁶, id est verba plura
 modice in quandam coniecta formam, itaque
 etiam distichon epigrammation vocant poema.
 Poesis est perpetuum argumentum e rhythmis⁷,
 ut Ilias Homeri et annalis Enni.

Rim u starini

(De lingua latina V 41—43)

Ubi nunc est Roma, Septimontium olim erat. Septimontium nominatum ab
 tot montibus, quos postea urbs muris comprehendit, e quis Capitolinus dictus,
 quod hic, cum fundamenta foderentur aedis Iovis, caput humanum dicitur inven-
 tum. Hic mons ante Tarpeius dictus a virgine Vestale Tarpeia, quae ibi ab Sabinis
 necata armis et sepulta, cuius nominis monumentum relictum, quod etiam nunc

cuius rupes Tarpeium appellatur saxum. Hunc antea montem Saturnium appellatum prodiderunt et ab eo late Saturniam terram, ut etiam Ennius¹ appellat. Antiquum oppidum in hac fuisse Saturnia scribitur. Eius vestigia etiam nunc manent... Aventinum aliquot de causis dicunt. Naevius ab avibus, quod eo se ab Tiberi ferrent aves; alii ab rege Aventino Albano², quod ibi sit sepultus; alii Aventinum ab adventu hominum, quod commune Latinorum ibi Dianae³ templum sit constitutum. Ego maxime puto ab advectu⁴; nam olim paludibus mons erat reliquis disclusus⁵.

U prilog anomalije

(De lingua latina VIII 30—32)

Quare cum, ut in vestitu aedificiis, sic in supellectile cibo ceterisque omnibus quae usus causa ad vitam sunt assumpta dominetur inaequalitas¹, in sermone quoque, qui est usus causa constitutus², ea non repudianda.

Quod si quis duplicem putat esse summam, ad quas metas naturae sit perveniendum in usu, utilitatis et elegantiae, quod non solum vestiti esse volumus ut vitemus frigus, sed etiam ut videamur vestiti esse honeste, non domum habere ut simus in tecto et tuto solum, quo necessitas contruserit, sed etiam ubi voluptas retineri possit, non solum vasa ad victum habilia³ sed etiam figura bella⁴ atque ab artifice ficta, quod aliud homini, aliud humanitati⁵ est; quodvis sitiendi homini poculum idoneum, humanitati nisi bellum parum, sed cum discessum est ab utilitate ad voluptatem, tamen in eo ex dissimilitudine⁶ plus voluptatis quam ex similitudine saepe capitur.

Quo nomine et gemina conclavia⁷ dissimiliter poliunt et lectos non omnis paris magnitudine ac figura faciunt. Quod si esset analogia petenda supellectili, omnis lectos haberemus domi ad unam formam et aut cum fulcro aut sine eo, nec cum ad tricliniarem⁸ gradum, non item ad cubicularem⁹; neque potius delectaremur supellectile distincta quae esset ex ebore aliisque rebus disparibus figuris quam grabatis¹⁰, qui analogon ad similem formam plerumque eadem materia fiunt. Quare aut negandum nobis disparia esse iucunda aut, quoniam necesse est confiteri, dicendum verborum dissimilitudinem, quae sit in consuetudine, non esse vitandam.

Opadanje agrikulture

(De re rustica II praef. 1—4)

Viri magni nostri maiores non sine causa praeponerent rusticos Romanos urbanis. Ut ruri enim qui in villa vivunt ignaviores, quam qui in agro versantur in aliquo opere faciendo, sic qui in oppido sederent, quam qui rura colerent, desidiosiores putabant. Itaque annum ita diviserunt, ut nonis modo diebus¹ urbanas res usurparent, reliquis septem ut rura colerent. Quod dum servaverunt institutum, utrumque sunt consecuti, ut et cultura agros fecundissimos haberent et ipsi valetudine firmiores essent, ac ne Graecorum urbana desiderarent gymnasia. Quae nunc vix satis singula sunt, nec putant se habere villam, si non multis vocabulis retineant graecis, quom vocent particulatim loca, procoetona², palaestram³, apodyterion⁴, peristylon⁵, ornithona⁶, peripteron⁷, oporothecon⁸. Igitur quod nunc intra murum fere patres familiae conreperunt⁹ relictis falce et aratro et manus movere maluerunt in theatro ac circo, quam in segetibus ac vinetis¹⁰, ac frumentum locamus¹¹ qui nobis advehant, qui saturi fiamus, ex Africa et Sardinia, et navibus vindemiam¹² condimus ex insula Coa et Chia¹³. Itaque in qua terra culturam agri docuerunt pastores progeniem suam, qui condiderunt urbem, ibi contra progenies eorum propter avaritiam contra leges ex segetibus fecit prata, ignorantes non idem esse agri culturam et pastionem¹⁴.

II. KLASIČNO DOBA

Od 80 god. st. e. do 120 god. n. e.

20) MARCUS TULLIUS CICERO (106—43 st. e.)

Slava palim za otadžbinu

(Orationes Philippicae in M. Antonium XIV 31—35)

Placet igitur mihi, patres conscripti, legionis Martiae militibus et eis qui una pugnantes occiderint, monumentum fieri quam amplissimum. Magna atque incredibilia sunt in rem publicam huius merita legionis. Haec se prima latrocinio abruptit Antoni, haec tenuit Albam, haec se ad Caesarem contulit, hanc imitata quarta legio parem virtutis gloriam consecuta est. Quarta victrix desiderat neminem; ex Martia nonnulli in ipsa victoria conciderunt. O fortunata mors, quae naturae debita, pro patria est potissimum reddita!

Vos vero patriae natos iudico, quorum etiam nomen a Marte⁶ est, ut idem deus urbem hanc gentibus, vos huic urbi genuisse videatur. In fuga foeda mors est, in victoria gloriosa. Etenim Mars ipse ex acie fortissimum quemque pignerari solet. Illi igitur impii, quos cecidistis, etiam ad inferos poenas parricidii¹ luunt; vos vero, qui extremum spiritum in victoria effudistis, piorum estis sedem et locum consecuti. Brevis a natura vita vobis data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna. Quae si non esset longior quam haec vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus et periculis ad summam laudem gloriamque contenderet?

Actum igitur praeclare vobiscum², fortissimi, dum vixistis, nunc vero etiam sanctissimi milites, quod vestra virtus neque oblivione eorum, qui nunc sunt, nec reticentia posterorum sepulta esse poterit, cum vobis immortale monumentum suis paene manibus senatus populusque Romanus extruxerit. Multi saepe exercitus Punicis, Gallicis, Italicis bellis clari et magni fuerunt; nec tamen ullis tale genus honoris tributum est. Atque utinam maiora possemus, quandoquidem a vobis maxima accepimus! Vos ab urbe furentem Antonium avertistis, vos redire molientem repulistis. Erit igitur exstructa moles³ opere magnifico incisaeque litterae, divinae virtutis testes sempiternae, numquamque de vobis eorum, qui aut videbunt vestrum monumentum aut audient, gratissimus sermo conticescet. Ita pro mortali condicione vitae immortalitatem estis consecuti.

Sed quoniam, patres conscripti, gloriae munus optimis et fortissimis civibus monumenti honore persolvitur, consolemur eorum proximos, quibus optima est haec⁴ quidem consolatio, parentibus, quod tanta rei publicae praesidia genuerunt, liberis, quod habebunt domestica exempla virtutis, coniugibus, quod iis viris carebunt, quos laudare quam lugere praestabit, fratribus, quod in se, ut corporum, sic virtutis similitudinem esse confident. Atque utinam his omnibus abstergere fletum

sententiis nostris consultisque possemus, vel aliqua talis iis adhiberi publice posset oratio, qua deponerent maerorem atque luctum, gauderentque potius, cum multa et varia impenderent hominibus genera mortis, id genus, quod esset pulcherrimum, suis obtigisse, eosque nec inhumatos esse nec desertos, quod tamen ipsum pro patria non miserandum putatur, nec dispersis bustis humili sepultura crematos, sed contactos publicis operibus atque muneribus, eaque exstrukione, quae sit ad memoriam aeternitatis ara virtutis.

Quamobrem maximum quidem solacium erit propinquorum eodem monumento declarari et virtutem suorum et populi Romani pietatem et senatus fidem et crudelissimi memoriam belli; in quo nisi tanta militum virtus exstitisset, paricidio M. Antoni nomen populi Romani occidisset. Atque etiam censeo, patres conscripti, quae praemia militibus promissimus nos republica recuperata tributuros, ea vivis victoribusque cumulate⁵, cum tempus venerit, persolvenda; qui autem ex iis, quibus illa promissa sunt, pro patria occiderunt, eorum parentibus, liberis coniugibus, fratribus eadem tribuenda censeo.

Ver grabi grčke statue i slike

(In C. Verrem IV 3—6)

C. Heius est Mamertinus¹ (omnes hoc mihi, qui Messanam¹ accesserunt facile concedunt) omnibus rebus illa in civitate ornatissimus. Huius domus est vel optima Messanae, notissima quidem certe et nostris hominibus apertissima maximeque hospitalis. Ea domus ante istius² adventum ornata sic fuit, ut urbi quoque esset ornamento; nam ipsa Messana, quae situ, moenibus portuque ornata sit³, ab his rebus⁴, quibus iste delectatur, sane vacua atque nuda est. Erat apud Heium sacrarium⁵ magna cum dignitate in aedibus a maioribus traditum, perantiquum, in quo signa⁶ pulcherrima quattuor summo artificio, summa nobilitate, quae non modo istum hominem ingeniosum et intelligentem, verum etiam quemvis nostrum, quos iste idiotas⁷ appellat, delectare possent: unum Cupidinis⁸ marmoreum Praxiteli⁹ (nimirum¹⁰ didici etiam, dum in istum inquiri, artificum nomina); idem, opinor, artifex eiusdem modi Cupidinem fecit illum, qui est Thespiis¹¹, propter quem Thespieae visuntur: nam alia visendi causa nulla est. Atque ille L. Mummius¹², cum Thespiadae, quae ad aedem¹³ Felicitatis sunt, ceteraque profana ex illo oppido signa tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat consecratus, non attigit.

Verum ut ad illud sacrarium⁵ redeam, signum erat hoc, quod dico, Cupidinis e marmore; ex altera parte Hercules egregie factus ex aere. Is dicebatur esse Myronis¹⁴, ut opinor, et certe. Item ante hos deos erant arulae¹⁵, quae cuivis religionem sacrarii significare possent; erant aenea duo praeterea signa non maxima, verum eximia venustate, virginali habitu atque vestitu, quae manibus sublatis sacra quaedam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant; Canephorae¹⁶ ipsae vocabantur; sed earum artificem quem¹⁷ quemnam? Recte admones, Polyclitum esse dicebant. Messanam ut quisque nostrum venerat, haec visere solebat; omnibus haec ad visendum patebant cotidie; domus erat non domino magis ornamento quam civitati.

(In C. Verrem IV 72—76)

Segesta¹⁸ est oppidum pervetus¹⁹ in Sicilia, iudices, quod ab Aenea²⁰ fugiente a Troia atque in haec loca veniente conditum esse demonstrant. Itaque Segestani non solum perpetua societate atque amicitia, verum etiam cognatione se cum populo Romano coniunctos esse arbitrantur. Hoc quondam oppidum, cum illa civitas

cum Poenis²¹ suo nomine ac sua sponte bellaret, a Karthaginiensibus vi captum atque deletum est, omniaque, quae ornamento urbi esse possent, Karthaginem sunt ex illo loco deportata. Fuit apud Segestanos ex aere Dianae simulacrum, cum summa atque antiquissima praeditum religione, tum singulari opere artificioque perfectum. Hoc translatum Karthaginem locum tantum hominesque mutarat²², religionem quidem pristinam conservabat; nam propter eximiam pulchritudinem etiam hostibus digna, quam sanctissime colerent, videbatur. Aliquot saeculis post P. Scipio²³ Karthaginem cepit: qua in victoria — videte hominis virtutem et diligentiam, ut et domesticis praeclarissimae virtutis exemplis gaudeatis et eo maiore odio dignam istius incredibilem audaciam iudicetis — convocatis Siculis omnibus, quod diutissime saepissimeque Siciliam vexatam a Karthaginiensibus esse cognorat²⁴, iubet omnia conquiri; pollicetur sibi magnae curae fore ut omnia civitatibus quae cuiusque fuissent, restituerentur. Tum illa, quae quondam erant Himera²⁵ sublata, de quibus antea dixi, Thermitanis²⁶ sunt reddita; tum alia Gelensibus²⁷, alia Agrigentinis²⁸, in quibus etiam ille nobilis taurus, quem crudelissimus omnium tyrannorum Phalaris²⁹ habuisse dicitur; quo vivos supplicii causa demittere homines et subicere flammam solebat. Quem taurum cum Scipio redderet Agrigentinis, dixisse dicitur, aequum esse illos cogitare, utrum esset utilius, suisne servire ane populo Romano obtemperare, cum idem monumentum et domesticae crudelitatis et nostrae mansuetudinis haberent.

Illo tempore Segestanis maxima cum cura haec ipsa Diana, de qua dicimus, redditur; reportatur Segestam, in suis antiquis sedibus summa cum gratulatione civium et laetitia reponitur. Haec erat posita Segestae sane excelsa in basi, in qua grandibus litteris P. Africani nomen erat incisum eumque Karthagine capta restituisse perscriptum. Colebatur a civibus, ab omnibus advenis visebatur. Erat admodum amplum et excelsum signum, cum stola³¹; verum tamen inerat in illa magnitudine aetas atque habitus virginalis. Sagittae pendebant ab umero; sinistra manu retinebat arcum, dextra ardentem facem³² praeferebat. Hanc cum iste³³ sacrorum omnium et religionum hostis praedo³⁴que vidisset, quasi illa ipsa face percussus esset, ita flagrare³⁵ cupiditate atque amentia coepit. Imperat magistratibus, ut eam demoliantur³⁶ et sibi dent; nihil sibi gratius ostendit futurum. Illi vero dicere, sibi id nefas esse seseque cum summa religione, tum summo metu legum et iudiciorum teneri. Iste rem petere ab illis, tum minari³⁷; tum spem, tum metum ostendere. Opponebant illi nomen interdum P. Africani, populi Romani illud esse dicebant; nihil se in eo potestatis habere, quod imperator clarissimus urbe hostium capta monumentum victoriae populi Romani esse voluisset. Cum iste nihilo remissius³⁸ atque etiam multo vehementius instaret cotidie, res agitur in senatu. Vehementer ab omnibus reclamatur³⁹; itaque illo tempore ac primo istius adventu pernegatur⁴⁰. Postea, quidquid erat oneris in nautis remigibusque exigendis, in frumento imperando, Segestanis praeter ceteros imponebat, aliquanto amplius quam ferre possent. Praeterea magistratus eorum evocabat, optimum quemque et nobilissimum ad se arcessebat, circum omnia provinciae fora rapiebat; singillatim⁴¹ uni cuique calamitati fore se denuntiabat, universis se funditus eversurum esse illam civitatem⁴² minabatur. Itaque aliquando multis malis magnoque metu victi Segestani praetoris imperio parendum decreverunt. Magno cum luctu et gemitu totius civitatis⁴³, multis cum lacrimis at lamentationibus virorum mulierumque omnium simulacrum Dianae tollendum locatur⁴⁴.

(In C. Verrem IV 122—124)

Aedis Minervae⁴⁵ est in Insula, de qua ante dixi. . . Pugna erat equestris Agathocli⁴⁶ regis in tabulis picta praeclare; eis autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur. Nihil erat ea pictura nobilius, nihil Syracusis quod magis visendum

putaretur. Has tabulas M. Marcellus⁴⁷, cum omnia victoria illa sua profana fecisset, tamen religione impeditus non attigit: iste⁴⁸, cum illa iam propter diuturnam pacem fidelitatemque populi Syracusani sacra religiosaque accepisset, omnes eas tabulas abstulit; parietes, quorum ornatus tot saecula manserant, tot bella effugerant, nudos ac deformatos⁴⁹ reliquit. . . Viginti et septem praeterea tabulas pulcherrime pictas ex eadem aede sustulit, in quibus erant imagines Siciliae regum ac tyrannorum, quae non solum pictorum artificio delectabant, sed etiam commemoratione hominum et cognitione formarum. . .

Iam vero quid ego de valvis⁵⁰ illius templi commemorem? . . . Confirmare hoc liquido⁵¹, iudices, possum, valvas magnificentiores, ex auro atque ebore perfectiores, nullas umquam ullo in templo fuisse. Incredibile dictu est, quam multi Graeci de harum valvarum pulchritudine scriptum reliquerint. Nimum forsitan haec illi mirentur atque efferant: esto; verum tamen honestius est rei publicae nostrae, iudices, ea, quae illis pulchra esse videantur, imperatorem nostrum in bello reliquisse quam praetorem in pace abstulisse. Ex ebore diligentissime perfecta argumenta⁵² erant in valvis; ea detrahenda curavit omnia. Gorgonis⁵³ os pulcherrimum, cinctum anguibus, revellit atque abstulit. Et tamen indicavit se non solum artificio sed etiam pretio quaestuique duci; nam bullas⁵⁴ aureas omnes ex eis valvis, quae erant multae et graves, non dubitavit auferre; quarum iste non opere delectabatur, sed pondere.

Ciceron o svojim filosofskim spisima

(De finibus I 1, 7, 10)

Non eram nescius, Brute¹, cum, quae summis ingeniis exquisita²que doctrina philosophi Graeco sermone tractavissent, ea Latinis litteris mandarem, fore ut hic noster labor in varias reprehensiones³ incurreret. Nam quibusdam, et iis quidem non admodum indoctis, totum hoc displicet philosophari⁴. Quidam autem non tam id reprehendunt si remissius agatur, sed tantum studium tamque multam operam ponendam in eo non arbitrantur. Erunt etiam, et ii quidem eruditi Graecis litteris, contemnentes Latinas, qui se dicant in Graecis legendis operam malle consumere. Postremo aliquos futuros suspicor, qui me ad alias litteras⁶ vocent, genus hoc scribendi, etsi sit elegans, personae tamen et dignitatis esse negent. . .

. . . Quamquam, si plane sic⁹ verterem⁷ Platonem aut Aristotelem, ut vertentur nostri poëtae fabulas⁸, male, credo, mererer de meis civibus, si ad eorum cognitionem¹⁰ divina illa ingenia transferrem¹¹. Sed id neque feci adhuc nec mihi tamen, ne faciam, interdictum puto. Locos quidem quosdam, si videbitur, transferam, et maxime¹² ab iis, quos modo nominavi, cum inciderit¹³, ut apte id fieri possit, ut ab Homero Ennius, Afranius¹⁴ a Menandro solet. . .

. . . Ego autem mirari satis non queo, unde hoc sit tam insolens domesticarum rerum fastidium. Non est omnino hic docendi locus; sed ita sentio et saepe disserui, Latinam linguam non modo non inopem, ut vulgo putarent, sed locupletio¹⁵ etiam esse quam Graecam. Quando enim nobis, vel dicam aut oratoribus bonis aut poëtis, postea quidem quam fuit, quem imitarentur, ullus orationis vel copiosae vel elegantis ornatus defuit?

Ego, vero, quoniam forensibus operis, laboribus, periculis non deseruisse mihi videor praesidium, in quo a populo Romano locatus sum, debeo profecto, quantumcumque possum, in eo elaborare, ut sint opera, studio, labore¹⁶ meo doctiores cives mei, nec cum istis tantopere pugnare, qui Graeca legere malint, modo legant¹⁷ illa ipsa, ne simulent, et iis servire, qui vel utrisque litteris uti velint vel, si suas habent, illas non magnopere desiderent.

(Brutus 313—316)

Erat eo tempore in nobis summa gracilitas¹ et infirmitas corporis, procerum² et tenue collum: qui habitus et quae figura non procul abesse putatur a vitae periculo, si accedit labor et laterum magna contentio³. Eoque magis hoc eos, quibus eram carus, commovebat, quod omnia sine remissione, sine varietate, vi summa vocis et totius corporis contentione dicebam. Itaque cum me et amici et medici hortarentur, ut causas agere⁴ desisterem, quodvis potius periculum mihi adeundum quam a sperata dicendi gloria discedendum putavi. Sed, cum censerem remissione et moderatione vocis et commutato genere dicendi me et periculum vitare posse et temperantius dicere, ut consuetudinem dicendi mutarem, ea causa mihi in Asiam proficiscendi fuit.

Itaque cum essem biennium versatus in causis et iam in foro celebratum meum nomen esset, Roma sum profectus. Cum venissem Athenas, sex menses cum Antiocho⁵, veteris academiae nobilissimo et prudentissimo philosopho, fui studiumque philosophiae numquam intermissum a primaque adolescentia cultum et semper auctum hoc rursus summo auctore et doctore renovavi. Eodem tamen tempore Athenis apud Demetrium Syrum, veterem et non ignobilem dicendi magistrum, studiose exerceri solebam. Post a me tota Asia peragrata est cum summis quidem oratoribus, quibuscum exercebar ipsis ludentibus⁶. Quibus non contentus Rhodum veni meque ad eundem, quem Romae audiveram, Molonem applicavi⁷ cum actorem in veris causis⁸ scriptoremque praestantem tum in notandis animadvertendisque vitiis⁹ et instituendo docendoque prudentissimum. Is dedit operam, si modo id consequi potuit, ut nimis redundantes nos et superfluentes iuvenili quadam dicendi impunitate et licentia reprimeret et quasi extra ripas diffluentes¹¹ coerceret. Ita recepi me biennio post non modo exercitator, sed prope mutatus. Nam et contentio nimia vocis consederat et quasi deferverat¹² oratio lateribusque vires et corporis mediocris habitus accesserat.

Jedan Kopernikov preteča

(Academica II 123)

Habitari ait Xenophanes¹ in luna eamque esse terram multarum urbium et montium. Portenta videntur; sed tamen nec ille, qui dixit, iurare possit ita se rem habere, neque ego non ita. Vos etiam dicitis esse e regione² nobis in contraria parte terrae, qui adversis vestigiis stent contra nostra vestigia, quos antipodas vocatis. Cur mihi magis suscensetis, qui ista non aspernor, quam iis, qui cum audiunt, desipere vos arbitrantur? Hicetas Syracosius, ut ait Theophrastus³, caelum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia stare censet neque praeter terram rem ullam in mundo moveri; quae cum circum axem se summa celeritate convertat et torqueat, eadem effici omnia, quae⁴, si stante terra caelum moveretur. Atque hoc etiam Platonem in Timaeo dicere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius.

Kako se upravlja državom

(De officiis I 25, 85)

Qui rei publicae praefuturi sunt, duo Platonis praecepta teneant¹, unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quaecumque agunt, ad eam² referant obliti commodorum suorum, alterum, ut totum corpus rei publicae curent, ne, dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant³. Ut enim tutela⁴, sic procuratio rei

publicae ad eorum utilitatem, qui commissi sunt, non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est. Qui autem parti civium consulunt, partem neglegunt, rem perniciosissimam in civitatem inducunt, seditionem atque discordiam; ex quo evenit, ut alii populares⁵, alii studiosi⁶ optimi cuiusque videantur, pauci universorum. Hinc⁷ apud Athenienses magnae discordiae, in nostra re publica non solum seditiones, sed etiam pestifera bella civilia; quae gravis et fortis civis et in re publica dignus principatu⁸ fugiet atque oderit tradetque se totum rei publicae neque opes aut potentiam consecrabitur totamque eam sic tuebitur, ut omnibus consulat. Nec vero criminibus falsis in odium aut invidiam quemquam vocabit⁹ omninoque ita iustitiae honestatique adhaerescet¹⁰, ut, dum ea conservet, quamvis graviter offendat mortemque oppetat potius, quam deserat illa, quae dixi. Miserrima omnino est ambitio honorumque contentio¹¹, de qua praeclare apud eundem est Platonem: similiter facere eos, qui inter se contenderent, uter potius rem publicam administraret, ut si nautae certarent, quis eorum potissimum gubernaret. Idemque praecepit, ut eos adversarios existimemus, qui arma contra ferant, non eos, qui suo iudicio tueri rem publicam velint. Nec vero audiendi, qui graviter inimicis irascendum putabunt idque magnanimi et fortis viri esse censebunt; nihil enim laudabilius, nihil magno et praeclaro viro dignius placabilitate atque clementia.

In liberis vero populis et in iuris aequabilitate¹² exercenda etiam est facilitas et altitudo animi¹³, quae dicitur, ne, si irascamur aut intempestive accedentibus aut impudenter rogantibus¹⁴, in morositatem¹⁵ inutilem et odiosam incidamus. Et tamen ita probanda est mansuetudo atque clementia, ut adhibeatur rei publicae causa severitas, sine qua administrari civitas non potest. Omnis autem et animadversio et castigatio¹⁶ contumelia vacare debet neque ad eius, qui punit aliquem aut verbis castigat, sed ad rei publicae utilitatem referri. Cavendum est etiam, ne maior poena quam culpa sit, et ne isdem de causis alii plectantur, alii ne appellentur¹⁷ quidem. Prohibenda autem maxime est ira in puniendo; numquam enim, iratus qui accedet ad poenam, mediocritatem¹⁸ illam tenebit, quae est inter nimium et parum, quae placet Peripateticis¹⁹ et recte placet, modo ne²⁰ laudarent iracundiam et dicerent utiliter a natura datam. Illa vero omnibus in rebus repudianda est optandumque, ut ii, qui praesunt rei publicae, legum similes sint, quae ad puniendum non iracundia, sed aequitate ducuntur.

Vrednost književnosti

(Pro Archia poeta 14—19)

Sed pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces¹, plena exemplorum vetustas; quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas² scriptores et Graeci et Latini reliquerunt! quas ego mihi semper in administranda re publica proponens animum et mentem³ meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

Quaeret quispiam: quid? illi ipsi summi viri, quorum virtutes litteris proditae sunt, istane doctrina, quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum, quod respondeam; ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse et sine doctrina naturae ipsius habitu prope divino per se ipsos et moderatos et graves existitisse fateor; etiam illud adiungo, saepius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina quam sine natura valuisse doctrinam, atque idem ego hoc contendo, cum ad naturam eximiam et inlustrem accesserit ratio quaedam conformatio⁴que doctrinae, tum illud⁵ nescio quid praeclarum ac singulare solere existere.

Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, divinum hominem, Africanum⁶, ex hoc C. Laelium⁷, L. Furium⁸, moderatissimos homines et continentissimos, ex hoc fortissimum virum et illis temporibus doctissimum. Catonem⁹ illum senem; qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adjuvarentur, numquam se ad earum studium contulissent. Quodsi non hic tantus fructus ostenderetur, et si ex his studiis delectatio sola peteretur, tamen, ut opinor, hanc animi remissionem humanissimam ac liberalissimam iudicaretis. Nam cetera¹⁰ neque temporum sunt neque aetatum omnium neque locorum; at haec studia adulescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfrugium ac solacium praebent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

Quodsi ipsi haec neque attingere neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Rosci¹¹ morte nuper non commoveretur? Qui cum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem¹² videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus; nos animorum incredibiles motus celeritatemque ingeniorum neglegemus?

Quotiens ego hunc Archiam³ vidi, iudices, — utar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis — quotiens ego hunc vidi, cum litteram scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de iis ipsis rebus, quae tum agerentur, dicere ex tempore¹⁴, quotiens revocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis! Quae vero accurate cogitateque scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem perveniret. Hunc ego non diligam, non admirer, non omni ratione defendendum putem? Atque sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia et doctrina et praeceptis et arte constare, poetam natura ipsa valere et mentis viribus excitari et quasi divino quodam spiritu inflari. Quare suo iure noster ille. Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.

Sit igitur, iudices, sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poetae nomen, quod nulla umquam barbaria violavit. Saxa¹⁵ et solitudines voci respondent, bestiae¹⁶ saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt; nos instituti¹⁷ rebus optimis non poetaeum voce moveamur? Homerum¹⁸ Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vindicant, Salaminii repetunt, Smyrnaei vero suum esse confirmant itaque etiam delubrum eius in oppido dedicaverunt, permulti alli praeterea pugnant inter se atque contendunt. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam expetunt; nos hunc vivum et qui voluntate et legibus noster est, repudiamus, praesertim cum omne olim¹⁹ studium atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam laudemque celebrandam?

Gozba

(Ad familiares IX 26)

Cicero Pacto s. d¹.

Accubueram² hora nona, cum ad te harum³ exemplum in codicillis exaravi⁴. Dices: ubi? Apud Voluminium⁵ Eutrapelum, et quidem supra me Atticus⁶, infra Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam⁷ esse servitutem⁸ nostram? Quid ergo faciam? Te consulo, qui philosophum audis⁹. Angar, excruciem¹⁰ me? Quid adsequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris. An quicquam me aliud agere censes, aut posse vivere, nisi in litteris viverem? Sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus; a quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cena — quod tu unum ζήτημα¹¹ Dionii¹² philosopho posuisti —, tamen, quid

potius faciam, priusquam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua: infra Eutrapelum Cytheris¹³ accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, quem adspectabant, cuius ob os Graii ora obvertebant¹⁴ sua?»

Non mercule¹⁵ suspicatus sum illam adfore. Sed tamen ne Aristippus¹⁶ quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum habere eum Laida¹⁷. »Habeo«, inquit, »non habeor a Laide« — Graece hoc melius; tu, si voles, interpretaberis¹⁸ —; me vero nihil istorum ne iuvenem quidem movit unquam, ne nunc senem; convivio delector; ibi loquor, quod in solum, ut dicitur, et gemitum in risus maximos transfero¹⁹. An tu id melius, qui etiam philosophum inriseris, cum ille, si quis quid quaereret, dixisset, cenam te quaerere a mane dixeris? Ille baro²⁰ te putaverat quaesiturum, unum caelum esset an innumerabilia... Sic igitur vivitur: cotidie aliquid legitur aut scribitur; dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, et quidem aliquanto. Quare nihil est, quod adventum nostrum extimescas; non multi cibi hospitem accipies, multi ioci.

Živ dijalog

(Ad Atticum XIII 42)

Cicero Attico sal.

Venit ille, ad me, καὶ μάλα κατηγορεῖ¹, et ego: »ὄ δὲ δὴ τί σύννουε²«; »Rogas?« inquit, »cui iter instet³, et iter ad bellum, idque periculosum, tum etiam turpe«. »Quae vis igitur?« inquam. »Aes«, inquit, »alienum, et tamen ne viaticum quidem«. Hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia; nam tacui. At ille: »sed me maxime angit avunculus«. »Quidnam?« inquam. »Quod mihi«, inquit, »iratus est«. »Cur pateris?« inquam, »malo enim ita dicere, quam cur committis?« »Non patiar«, inquit, »causam enim tollam«. Et ego: »Rectissime quidem; sed si grave non est, velim scire, quid sit causae«. »Quia, dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri, ita ne illi quidem; nunc nihil mihi tanti est: faciam, quod volunt«. »Feliciter velim«, inquam, »teque laudo; sed quando?« »Nihil ad me«, inquit, »de tempore, quoniam rem probo«. »At ego«, inquam, »censeo, priusquam proficiscaris: ita patri quoque morem gesseris«. »Faciam«, inquit, »ut censes«. Hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III Nonas Ianuarias; aderis igitur. Scripseram iam: ecce tibi orat Lepidus, ut veniam; ... Videbimus te igitur.

Ciceronovi prevodi

Platonov Timaj

(3—10)

Quid est quod semper sit neque ullum habeat ortum, et quod gignatur nec umquam sit? Quorum alterum intellegentia et ratione comprehenditur, quod unum atque idem semper est; alterum quod adfert ad opinionem sensus rationis expers, quod totum opinabile est, id gignitur et interit nec umquam esse vere potest. Omne autem quod gignitur ex aliqua causa gigni necesse est; nullius enim rei causa remota reperiri origo potest. Quocirca si is qui aliquod munus efficere molitur eam speciem quae semper eadem intuebitur atque id sibi proponet exemplar, praeclarum opus efficiat necesse est; sin autem eam quae gignitur, numquam illam quam expetet pulchritudinem consequetur.

Quattuor, aeterno lustrantes lumine mundum,
orbis stelligeri¹ portantes signa² feruntur,
amplexi terras, caeli sub tegmine fulti:
e quibus annorum volitantia limina nosces,
quae densis distincta licebit cernere signis.
Tum multos orbis magno cum lumine latos,
vinctos inter se, et nodis caelestibus aptos,
atque pari spatio duo cernes esse duobus.
Nam sic nocturno cognoscens tempore caelum,
quom neque caligans detersit sidera nubes,
nec pleno stellas superavit lumine Luna,
vidisti magnum candentem serpere circum:
Lacteus hic nimio fulgens candore notatur.

21) GAIUS IULIUS CAESAR (100—15 marta 44 st. e.)

Cezar i Iliri

(Bell. Gall. III 7 i V 1)

His rebus gestis¹, cum omnibus de causis² Caesar pacatam Galliam existimaret (superatis Belgis, expulsis Germanis, victis in Alpibus Sedunis), atque ita inita hieme³ in Illyricum profectus esset, quod eas quoque nationes adire⁴ et regiones cognoscere volebat, subitum⁵ bellum in Gallia coortum est.

Ipsae conventibus Galliae citerioris peractis⁶ in Illyricum proficiscitur, quod a Pirustis⁷ finitimam⁸ partem provinciae incursionibus vastari audiebat. Eo cum venisset, civitatibus milites imperat certumque in locum convenire iubet. Qua re nuntiata Pirustae legatos ad eum mittunt, qui doceant nihil earum rerum publico factum consilio⁹, seseque paratos esse demonstrant omnibus rationibus¹⁰ de iniuriis satisfacere. Percepta oratione eorum Caesar obsides imperat eosque ad certam diem adduci iubet; nisi ita fecerint, sese bello civitatem persecuturum demonstrat. Iis ad diem adductis, ut imperaverat, arbitros inter civitates dat¹¹, qui litem aestimant¹² poenamque¹³ constituent.

O starim Galima i Germanima

(Bell. Gall. IV 5 i 1—2)

Caesar infirmitatem Gallorum veritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles et novis plerumque rebus¹ student, nihil his committendum existimavit. Est autem hoc Gallicae consuetudinis², uti et viatores etiam invitos consistere cogant et, quid quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quaerant, et mercatores in oppidis vulgus circumstiat, quibusque ex regionibus veniant quasque ibi res cognoverint, pronuntiare cogat. His rebus atque auditionibus³ permoti de summis⁴ saepe rebus consilia ineunt, quorum eos in vestigio⁵ paenitere necesse est, cum incertis rumoribus serviant⁶, et plerique ad voluntatem eorum ficta⁷ respondeant.

Sueborum gens est longe maxima et bellicosissima Germanorum omnium. Hi⁸ centum pagos habere dicuntur ex quibus quotannis singula milia armatorum

bellandi causa suis ex finibus⁹ educunt. Reliqui, qui domi manserunt, se atque illos alunt; hi rursus invicem¹⁰ anno post¹¹ in armis sunt, illi¹² domi remanent. Sic neque agricultura nec ratio atque usus belli¹³ intermittitur. Sed privati ac separati agri apud eos nihil est, neque¹⁴ longius anno remanere uno in loco colendi causa licet. Neque multum frumento, sed maximam partem¹⁵ lacte atque pecore vivunt, multumque sunt in venationibus; quae res¹⁶ et cibi genere et cotidiana exercitatione et libertate vitae, cum a pueris¹⁷ nullo officio aut disciplina assuefacti nihil omnino contra voluntatem¹⁸ faciunt, et vires alit¹⁹ et immani corporum magnitudine²⁰ homines efficit. Atque in eam se consuetudinem adduxerunt²¹ ut locis frigidissimis neque vestitus praeter pelles habeant quicquam, quarum²² propter exiguitatem magna est corporis pars aperta, et lavarentur in fluminibus.

Mercatoribus²³ est aditus magis eo, ut, quae bello ceperint²⁴, quibus vendant²⁵, habeant, quam quo ullam rem ad se importari desiderent. Quin etiam²⁶ iumentis²⁷, quibus maxime Galli delectantur quaeque impenso parant²⁸ pretio²⁹. Germani importatis³⁰ non utuntur, sed quae sunt apud eos nata³¹, parva atque deformia, haec cotidiana exercitatione, summi ut sint laboris³², efficiunt³³. Equestribus proeliis saepe ex equis desiliunt ac pedibus³⁴ proeliantur, equosque eodem remanere vestigio³⁵ assuefecerunt, ad quos se celeriter, cum usus est, recipiunt; neque eorum moribus turpius quicquam aut inertius³⁶ habetur, quam ephippiis³⁷ uti. Itaque ad quemvis numerum ephippiatorum³⁸ equitum quamvis pauci adire³⁹ audent. Vinum ad se omnino importari non sinunt quod ea re⁴⁰ ad laborem ferendum remollescere homines atque effeminari arbitrantur.

Stranke u Galiji

(Bell. Gall. VI 11)

Quoniam ad hunc locum perventum est, non alienum¹ esse videtur de Galliae Germaniaeque moribus et, quo differant hae nationes inter sese, proponere². In Gallia non solum in omnibus civitatibus atque in omnibus pagis partibusque³ sed paene etiam in singulis domibus factiones sunt, earumque factionum principes sunt, qui summam auctoritatem eorum iudicio habere existimantur, quorum ad arbitrium iudiciumque summa omnium rerum consiliorumque redeat⁴. Itaque eius rei causa antiquitus institutum videtur, ne quis ex plebe contra potentiorum auxilium egeret: suos enim quisque⁵ opprimi et circumveniri⁶ non patitur, neque, aliter si faciat, ullam inter suos habet auctoritatem. Haec eadem ratio⁷ est in summa⁸ totius Galliae; namque omnes civitates in partes divisae sunt duas.

Napad na Solin

(Bell. civ. III 9)

Discessu Liburnarum¹ ex Illyrico M. Octavius cum iis, quas habebat, navibus Salonas pervenit. Ibi concitatis Dalmatis reliquisque barbaris Issam² a Caesaris amicitia avertit; conventum³ Salonarum cum neque pollicitationibus neque denuntiatione periculi permovere posset, oppidum oppugnare instituit. Est autem oppidum et loci natura⁴ et vallo munitum. Sed celeriter cives Romani, ligneis effectis⁵ turribus sese munierunt et, cum essent infirmi ad resistendum propter paucitatem hominum (crebris confecti vulneribus), ad extremum auxilium descenderunt servosque omnes puberes liberaverunt et, praesectis omnium mulierum crinibus, tormenta effecerunt. Quorum cognita sententia Octavius quinque castris oppidum circumdedit atque uno tempore obsidione et oppugnationibus eos premere coepit. Illi omnia perpeti parati maxime a re frumentaria laborabant. Cui rei missis ad Caesarem legatis auxilium ab²⁰ eo petebant; reliqua, ut poterant incommoda per

se sustinebant. Et longo interposito spatio cum diurnitas oppugnationis negligentiores⁶ Octavianos effecisset, nacti occasionem meridiani temporis discessu⁷ eorum, pueris mulieribusque in muro dispositis, ne quid cotidiana consuetudinis desideraretur, ipsi manu facta⁸ cum iis, quos nuper liberaverant, in proxima Octavii castra irruperunt. His expugnatis, eodem impetu altera sunt adorti, inde tertia et quarta et deinceps reliqua, omnibusque eos castris expulerunt et, magno numero interfecto, reliquos atque ipsum Octavium in naves confugere coegerunt. (Hic fuit oppugnationis exitus). Iamque hiems appropinquabat, et tantis detrimentis acceptis Octavius, desperata oppugnatione oppidi, Dyrrachium sese ad Pompeium recepit.

Cezar opseda Pompeja i Brundisiju

I

Dva Cezarova pisma (Cicero ad Att. IX 13 i 14)

Caesar Oppio Cornelio sal.

A. d. VII. Idus Martias¹ Brundisium veni, ad murum castra posui. Pompeius est Brundisii: misit ad me N. Magium de pace²; quae visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui: quum in spem venero de compositione³ aliquid me conficere, statim vos certiores faciam.

(Pismo Kvintu Pedionu)

Pompeius se oppido tenet; nos ad portas castra habemus. Conamur opus magnum et multorum dierum propter altitudinem maris, sed tamen nihil est, quod potius faciamus: ab utroque portus cornu moles iacimus, ut aut illum quam primum traicere, quod habet, Brundisii copiarum, cogamus aut exitu prohibeamus.

II

Stilizovani opis opsade (Bell. civ. I 25)

... His datis mandatis Brundisium cum legionibus VI pervenit, veteranis III et reliquis, quas ex novo dilectu⁴ confecerat atque in itinere compleverat; Domitianas enim cohortes protinus a Corfinio⁵ in Siciliam miserat. Reperit, consules Dyrrachium⁶ profectos cum magna parte exercitus, Pompeium remanere Brundisii cum cohortibus viginti; neque certum inveniri poterat, obtinendine Brundisii causa ibi remansisset, quo facilius omne Hadriaticum mare ab extremis Italiae partibus regionibusque Graeciae in potestate haberet atque ex utraque parte bellum administrare posset, an inopia navium ibi restitisset, veritusque, ne ille Italiam dimitendam non existimaret, exitus administrationes⁷que Brundisini portus⁷ impedire instituit. Quorum operum haec erat ratio. Qua fauces erant angustissimae portus, moles atque aggerem ab utraque parte litoris iaciebat, quod his locis erat vadusum⁸ mare. Longius progressus, cum agger altiore aqua contineri non posset, rates duplices quoque versus pedum XXX e regione molis collocabat. Has quaternis ancoris ex IIII angulis destinabat, ne fluctibus moverentur. His perfectis collocatisque alias deinceps pari magnitudine rates iungebat. Has terra atque aggere integebat, ne aditus atque incurus ad defendendum impediretur; a fronte atque ab utroque latere cratibus¹⁰ ac pluteis¹¹ protegebat; in quarta quaque earum turres binorum tabulatorum¹² excitabat¹³, quo commodius ab impetu navium incendiisque defenderet. ...

Invokacija Venere opšte majke

(De rerum natura I 1—43)

Aeneadum¹ genetrix, hominum divumque² voluptas,
 Alma³ Venus, caeli subter labentia signa
 Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis
 Concelebras⁴, per te quoniam genus omne animantum
 Concipitur visitque exortum lumina solis:
 Te, dea, te fugiunt venti⁵, te nubila caeli
 Adventumque tuum; tibi suaves daedala tellus
 Summittit flores; tibi rident aequora ponti
 Placatumque nitet diffuso lumine caelum.
 Nam simul ac species patefactast⁶ verna diei⁷,
 Et reserata viget genitabilis aura Favoni²⁰,
 Aeriae primum volucres te, diva, tuumque
 Significant initum, percussae corda⁸ tua vi.
 Inde ferae⁹ pecudes persultant pabula laeta
 Et rapidos tranant amnis: ita capta¹⁰ lepore
 Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis.
 Denique per maria ac montis, fluviosque rapacis,
 Frondiferasque domos avium, camposque virentis,
 Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
 Efficis ut cupide generatim saecula propagent¹¹.
 Quae quoniam rerum naturam sola gubernas,
 Nec sine te quidquam dias in luminis oras
 Exoritur, neque fit laetum neque amabile quidquam,
 Te sociam studeo scribendis versibus esse,
 Quos ego de rerum natura pangere conor
 Memmiadae¹² nostro, quem tu, dea, tempore in omni,
 Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.
 Quo magis aeternum da dictis, diva¹³, leporem.
 Effice ut interea fera moenera militiai¹⁴
 Per maria ac terras omnis sopita quiescant;
 Nam tu sola potes tranquilla pace iuvare
 Mortalis; quoniam belli fera moenera Mavors¹⁵
 Armipotens regit, in gremium qui saepe tuum se
 Reicit, aeterno devictus¹⁶ vulnere amoris.
 Atque ita suspiciens, tereti cervice reposta¹⁷,
 Pascit amore avidos, inhians in te, dea, visus . . .
 Huic tu, Diva, tuo suavis ex ore loquelas¹⁸
 Funde, petens placidam Romanis, incluta¹⁹, pacem.
 Nam neque nos agere hoc patriai tempore iniquo,
 Possumus aequo animo; nec Memmi clara propago,
 Talibus in rebus, communi desse saluti.

Epikur razbija verske zablude

(De rerum natura I 62—101)

Humana ante oculos¹ foede cum vita iaceret
 In terris, oppressa gravi sub religione
 Quae caput a caeli regionibus ostendebat,

Horribili super² adpectu mortalibus instans,
 Primum Graius³ homo mortalis tollere contra
 Est oculos ausus, primusque obsistere contra,
 Quem neque fama deum⁴, nec fulmina, nec minitanti
 Murmure compressit caelum, sed eo magis acrem
 Irritat⁵ animi virtutem, effringere ut arta
 Naturae primus portarum claustra cupiret⁶.
 Ergo vivida vis animi⁷ pervicit, et extra⁸
 Processit longe flammantia moenia⁸ mundi
 Atque omne⁹ immensum peragravit mente animoque,
 Unde refert nobis victor, quid possit oriri,
 Quid nequeat, finita¹⁰ potestas denique cuique
 Quanam sit ratione, atque alte terminus¹⁰ haerens.
 Quare religio, pedibus subiecta vicissim
 Obteritur; nos exaequat victoria caelo.
 Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
 Impia¹¹ te rationis inire elementa¹¹, viamque
 Indugredi¹² sceleris; quod contra, saepius illa
 Religio peperit scelerosa atque impia facta.
 Aulide¹³ quo pacto Triviai¹⁴ virginis aram
 Iphianassai¹⁵ turparunt sanguine foede
 Ductores Danaum¹⁶ delecti, prima virorum¹⁷.
 Cui simul infula²⁶, virgineos circumdata comptus¹⁹,
 Ex utraque pari malarum parte profusast¹⁸,
 Et maestum simul ante aras adstare parentem
 Sensit, et hunc propter ferrum celare ministros,
 Aspectuque suo lacrimas effundere civis,
 Muta metu²⁰ terram genibus submissa petebat.
 Nec miserae prodesse in tali tempore quibat,
 Quod patrio princeps²¹ donarat nomine regem:
 Nam sublata virum manibus, tremebundaque²² ad aras
 Deductast, non ut, solemnium more sacrorum²³
 Perfecto, posset claro comitari²⁴ hymenaeo,
 Sed casta inceste²⁷, nubendi tempore in ipso,
 Hostia concideret mactatu²⁵ maesta parentis,
 Exitus ut classi felix faustusque daretur.
 Tantum religio potuit suadere malorum.

Pohvala Epikuru

(De rerum natura III 1—24)

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
 Qui primus potuisti, illustrans commoda vitae,
 Te sequor, o Graiaei¹ gentis decus; inque tuis nunc
 Ficta² pedum pono pressis vestigia signis³,
 Non ita certandi cupidus, quam propter amorem
 Quod te imitari aveo: quid enim contendat hirundo
 Cycnis, aut quidnam tremulis facere artibus haedi
 Consimile in cursu possint et fortis equi vis⁴?
 Tu, pater, es rerum⁵ inventor; tu patria nobis
 Suppeditas praecepta; tuisque ex, inclute, chartis,
 Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,

Omnia nos itidem depascimur⁶ aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac ratio⁷ tua coepit vociferari
Naturam rerum⁸, divina mente⁹ coorta,
Diffugiunt animi terrores; moenia mundi
Discedunt: totum video per inane geri res,
Apparet divum numen, sedesque quietae¹⁰,
Quas neque concutiunt venti, nec nubila nimbis
Aspergunt, neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat, semperque innubilus aether
Integit, et large diffuso lumine ridet¹¹:
Omnia suppeditat porro natura, neque ulla
Res animi pacem¹² delibat tempore in ullo.

O smrti

(De rerum natura III 894—977)

»Iam iam non domus accipiet te laeta, neque uxor
Optima nec dulces occurrent oscula nati
Praeripere¹ et tacita pectus dulcedine² tangent.
Non poteris factis florentibus esse, tuisque
Praesidium. Misero misere« aiunt »omnia ademit
Una dies infesta tibi tot praemia vitae«.
Illud in his rebus non addunt »Nec tibi earum
Iam desiderium rerum super³ insidet⁴ una«.
Quod bene si videant animo dictisque sequantur,
Dissolvant animi magno se angore⁵ metuque,
»Tu quidem ut es leto sopitus⁶, sic eris aevi
Quod superest cunctis privatu' doloribus aegris.
At nos horrifico⁷ cinefactum⁸ te prope busto
Insatiabiliter⁹ deflevimus, aeternumque
Nulla dies nobis maerorem e pectore demet«.
Illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
Tanto opere¹⁰, ad somnum si res redit atque quietem,
Cur quisquam aeterno possit tabescere¹¹ luctu.
Hoc etiam faciunt ubi discubere¹² tenentque
Pocula saepe homines inumbrant¹³ ora coronis,
Ex animo ut dicant »Brevis hic est fructus homullis¹⁴;
Iam fuerit neque post umquam revocare licebit«.
Tamquam in morte mali cum primis hoc sit eorum,
Quod sitis exurat miseros atque arida torrat¹⁵,
Aut aliae cuius desiderium insideat rei.
Nec sibi enim quisquam tum se vitamque requirit,
Cum pariter mens et corpus sopita quiescunt.
Nam licet aeternum per nos sic esse soporem,
Nec desiderium nostri nos adfcit ullum.
Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
Longe ab sensiferis¹⁶ primordia motibus errant,
Cum correptus¹⁷ homo ex somno se colligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse putandumst,

Si minus esse potest quam quod nil esse videmus;
 Maior enim turbae disiectus¹⁸ materiai¹⁹
 Consequitur leto nec quisquam expergitus²⁰ exstat,
 Frigida quem semel est vitae pausa²¹ secuta.
 Denique si vocem rerum natura repente
 Mittat et hoc alicui nostrum sic increpat ipsa
 »Quid tibi tanto operest, mortalis, quod nimis aegris
 Luctibus indulges? Quid mortem congemis²² ac fles?
 Nam si grata fuit tibi vita anteacta priorque
 Et non omnia pertusum²³ congesta quasi in vas
 Commoda perfluxere²⁴ atque ingrata interiере,
 Cur non ut plenus vitae conviva recedis
 Aequo animoque capis securam, stulte, quietem?
 Sin ea quae²⁵ fructus cumque²⁵ es periere profusa
 Vitaque in offensust, cur amplius addere quaeris,
 Rursum quod pereat male et ingratum occidat omne,
 Non potius vitae finem facis atque laboris?
 Nam tibi praeterea quod machiner²⁶ inveniamque,
 Quod placeat, nil est: eadem sunt omnia semper.
 Si tibi non annis corpus iam marcet²⁷ et artus
 Confecti languent, eadem tamen omnia restant,
 Omnia si pergas vivendo vincere saecula²⁸,
 Atque etiam potius, si numquam sis moriturus«.

Quid respondemus, nisi iustam intendere litem
 Naturam et veram verbis exponere causam?
 Grandior hic vero si iam seniorque quaeratur
 Atque obitum lamentetur miser amplius aequo,
 Non merito inclamet magis et voce increpet acri?
 »Aufer abhinc lacrimas, balatro²⁹, et compesce querelas!
 Omnia perfunctus vitae praemia marces.
 Sed quia semper aves quod abest, praesentia temnis³⁰,
 Imperfecta tibi elapsast ingrataque vita
 Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante
 Quam satur ac plenus possis discedere rerum.
 Nunc aliena tua tamen aetate amnia mitte
 Aequo animoque agedum gnatis³¹ concede: necessesst«.

Iure, ut opinor, agat, iure increpet inciletque³².
 Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
 Semper, et ex aliis aliud reparare necessesst:
 Nec quisquam in barathrum³³ nec Tartara deditur atra.
 Materies opus est ut crescant postera saecula³⁴;
 Quae tamen omnia te vita perfuncta sequentur;
 Nec minus ergo ante haec quam tu cecidere, cadentque.
 Sic aliud ex alio numquam desistet oriri
 Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu³⁵.
 Respice item quam nil ad nos anteacta vetustas
 Temporis aeterni fuerit, quam nascimur ante.
 Hoc igitur speculum nobis natura futuri
 Temporis exponit post mortem denique nostram.
 Numquid ibi horribile apparet, num triste videtur
 Quicquam, non omni somno securius exstat?

Ništa ne propada

(De rerum natura I 248—264)

Haud igitur redit ad nilum¹ res ulla, sed omnes
Discidio redeunt in corpora materiai.
Postremo pereunt imbres, ubi eos pater aether
In gremium matris terrai praecipitavit;
At nitidae surgunt fruges ramique virescunt
Arboribus, crescunt ipsae fetuque gravantur;
Hinc alitur porro nostrum genus atque ferarum,
Hinc laetas urbis pueris florere videmus
Frondiferasque² novis avibus canere undique silvas;
Hinc fessae pecudes pingui per pabula laeta
Corpora deponunt et candens lacteus umor
Uberibus manat distentis; hinc nova proles
Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
Ludit lacte mero mentis percussa novellas³.
Haud igitur penitus pereunt quaecumque videntur,
Quando aliud⁴ ex alio reficit natura nec ullam
Rem gigni patitur nisi morte adiuta aliena.

Duša je materijalna

(De rerum natura III 161—176)

Haec eadem ratio naturam animi atque animai
Corpoream² docet esse; ubi enim propellere membra,
Corripere ex somno corpus mutareque vultum
Atque hominem totum regere ac versare videtur,
Quorum nil fieri sine tactu posse videmus,
Nec tactum porro sine corpore, nonne fatendumst
Corporea natura animum constare animamque?
Praeterea pariter fungi cum corpore et una
Consentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida teli
Ossibus ac nervis disclusis¹ intus adacta,
At tamen insequitur languor terraeque petitus
Suavis, et in terra mentis qui gignitur aestus,
Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream² naturam animi esse necessest,
Corporeis quoniam telis ictuque laborat.

Poreklo jezika

(De rerum natura V 1056—1090)

Postremo quid in hac mirabile tantoperest re,
Si genus humanum, cui vox et lingua vigeret,
Pro vario sensu varia res voce notaret?
Cum pecudes mutae, cum denique saecula ferarum
Dissimilis soleant voces variasque ciere¹,
Cum metus aut dolor est et cum iam gaudia gliscunt.
Quippe etenim licet id rebus cognoscere apertis.

Irritata canum cum primus magna Molossum²
 Mollia ricta³ fremunt duros nudantia dentis,
 Longe⁴ alio sonitu rabie restricta minantur,
 Et cum iam latrant et vocibus omnia complent.
 Et catulos blande cum lingua lambere temptant
 Aut ubi eos iactant pedibus morsuque petentes
 Suspensis teneros imitantur dentibus haustus,
 Longe alio pacto⁵ gannitu⁶ vocis adulant,
 Et cum deserti baubantur⁷ in aedibus aut cum
 Plorantes fugiunt summiso corpore plagas.
 Denique non hinnitus⁸ item differre videtur,
 Inter equas ubi equus florenti aetate iuvenus
 Pinnigeri⁹ saevit calcaribus ictus amoris
 Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma,
 Et cum sic alias concussis artubus hinnit¹⁰?
 Postremo genus alituum¹¹ variaequae volucres,
 Accipitres atque ossifragae¹² mergique¹³ marinis
 Fluctibus in salso victum vitamque petentes,
 Longe alias alio iaciunt in tempore voces,
 Et cum de victu certant praedaeque repugnant.
 Et partim mutant cum tempestatibus una
 Raucisonos¹⁴ cantus, cornicum¹⁵ ut saecula vetusta
 Corvorum¹⁶que greges ubi aquam dicuntur et imbris
 Poscere et interdum ventos aurasque vocare.
 Ergo si varii sensus animalia cogunt,
 Muta tamen cum sint, varias emittere voces,
 Quando mortalis magis aequumst tum potuisse
 Dissimilis alia atque alia res voce notare.

Prvobitno društvo

(De rerum natura V 925—970)

At genus humanum multo fuit illud in arvis
 Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset,
 Et maioribus et solidis magis ossibus intus
 Fundatum, validis aptum per viscera nervis,
 Nec facile ex aestu nec frigore quod caperetur,
 Nec novitate cibi nec labi corporis ulla.
 Multaque per caelum solis volventia lustra
 Vulgivago¹ vitam tractabant more ferarum.
 Nec robustus erat curvi moderator aratri
 Quisquam, nec scibat ferro molirier arva
 Nec nova defodere in terram virgulta neque altis
 Arboribus veteres decidere² falcibu' ramos.
 Quod sol atque imbres dederant, quod terra creatar
 Sponte sua, satis id placabat pectora donum.
 Glandiferas³ inter curabant corpora quercus
 Plerumque; et quae nunc hiberno tempore cernis
 Arbuta puniceo⁴ fieri matura colore,
 Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
 Multaque praeterea novitas tum florida mundi
 Pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.

At sedare sitim fluvii fontesque vocabant,
 Ut nunc montibus e magnis decursus aquai
 Claru' citata late sitientia saecula ferarum.
 Denique nota vagi silvestria templa tenebant
 Nympharum, quibus e⁵ scibant⁶ umori⁷ fluenta⁸
 Lubrica⁹ proluvie¹⁰ larga lavere umida saxa,
 Umida saxa, super viridi stillantia¹¹ musco¹²,
 Et partim plano scatere¹³ atque erumpere campo.
 Necdum res igni scibant⁶ tractare neque uti
 Pellibus et spoliis corpus vestire ferarum,
 Sed nemora atque cavos montis¹⁴ silvasque colebant
 Et frutices¹⁵ inter condebant squalida membra,
 Verbera ventorum vitare¹⁶ imbrisque coacti.
 Nec commune bonum poterant spectare neque ullis
 Moribus inter se scibant nec legibus uti.
 Quod cuique obtulerat praedae fortuna, ferebat
 Sponte sua sibi quisque valere et vivere doctus.
 Et Venus in silvis iungebat corpora amantum;
 Conciliabat enim vel mutua quamque cupido
 Vel violenta viri vis atque impensa¹⁷ libido
 Vel pretium, glandes atque arbuta¹⁸ vel pira lecta.
 Et manuum mira freti¹⁹ virtute pedumque
 Consectabantur silvestria saecula ferarum
 Missilibus saxis et magno pondere clavae²⁰;
 Multaque vincebant, vitabat pauca latebris²¹;
 Saetigeris²²que pares subus silvestria membra
 Nuda dabant terrae nocturno temporae capti,
 Circum se foliis ac frondibus involventes.

23) GAIUS VALERIUS CATULLUS (oko 87—54 st. e.)

Smrt Lezbijinog vrapca (c. 3)

Lugete, o Veneres Cupidinesque,
 Et quantumst hominum venustiorum:
 Passer mortuus est meae puellae,
 Passer, deliciae meae puellae!
 Quem plus illa oculis suis amabat.
 Nam mellitus erat, suamque norat,
 Ipsam¹ tam bene quam puella matrem:
 Nec sese a gremio illius movebat,
 Sed circumsiliciens modo huc modo illuc,
 Ad solam dominam usque pipiabat².
 Qui nunc it per iter tenebricosum³
 Illuc, unde negant redire quemquam.
 At vobis male sit, malae tenebrae
 Orci quae omnia bella⁴ devoratis:
 Tam bellum mihi passerem abstulistis.
 O factum male! o miselle⁵ passer!
 Tua nunc opera⁶ meae puellae
 Flendo turgiduli⁷ rubent ocelli.

Lezbiji (c. 51)

Ille mi par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos¹,
Qui sedens adversus identidem² te
Spectat et audit

Dulce ridentem, misero quod omnis
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi³

.....

Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma demanat, sonitu suo⁴
Tintinant⁵ aures geminae, teguntur
Lumina nocte⁶.

Ljubavno obećanje (c. 70)

Nulli se dicit mulier mea nubere malle
Quam mihi, non si se Iuppiter¹ ipse petat.
Dicit; sed mulier cupido quod dicit amanti
In vento et rapida scribere oportet aqua.

Septimije i Akme (c. 45)

Acmen¹ Septimius suos amores²
Tenens in gremio »mea« inquit »Acme,
Ni te perdit³ amo atque amare porro
Omnes sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote⁴ plurimum perire,
Solus in Libya⁵ Indiaque tosta⁶
Caesio⁷ veniam obvius leoni«
Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
Dextra sternuit⁸ approbationem⁹.
At Acme leviter caput reflectens¹⁰
Et dulcis pueri ebrios¹¹ ocellos
Illo purpureo ore saviata¹²
»Sic« inquit »mea vita Septimille¹³,
Huic uni domino usque serviamus,
Ut multo mihi maior acriorque
Ignis mollibus ardet in medullis¹⁴.«
Hoc ut dixit, Amor, sinistra ut ante,
Dextra sternuit approbationem.
Nunc ab auspicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur.
Unam Septimius misellus¹⁵ Acmen
Mavult quam Syrias Britanniasque;
Uno in Septimio fidelis Acme
Facit¹⁶ delicias libidinesque.
Quis ullos homines beatiores
Vidit, quis Venerem auspiciorem¹⁷.

Na putu (c. 46)

Iam ver egelidos¹ refert tepores
Iam caeli furor aequinoctialis²
Iucundis Zephyri³ silescit⁴ aureis⁵.
Linquantur⁶ Phrygii, Catulle, campi⁷
Nicaeaeque ager uber aestuosae⁸;
Ad claras Asiae volumus urbes.
Iam mens praetrepidans⁹ avet vagari,
Iam laeti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete coetus,
Longe quos simul a domo profectos
Diversae variae viae reportant.

Senci svoga brata (c. 101)

Multas per gentes et multa per aequora vectus
Advenio¹ has miseras, frater, ad inferias,
Ut te postremo donarem munere mortis,
Et mutam nequiquam alloquerer cinerem,
Quandoquidem fortuna mihi tete² abstulit ipsum,
Heu! miser indigne frater adempte mihi.
Nunc tamen interea, prisco quae more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias³,
Accipe fraterno multum manantia⁴ fletu,
Atque in perpetuum, frater ave atque vale.

Katul se vraća u svoj dom (c. 31)

Paeninsularum, Sirmio¹, insularumque
Ocelle, quascumque in liquentibus stagnis
Marique vasto fert uterque Neptunus²:
Quam te libenter, quamque laetus inviso,
Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos³
Liquisse campos, et videre te in tuto!
O quid solutis est beatius curis,
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto?
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salve, o venusta Sirmio, atque hero⁴ gaude;
Gaudete vosque, Lydiae⁵ lacus undae:
Ridete quidquid est domi cachinnorum.

Brodic (c. 4)

Phaselus¹ ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus²,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse praeterire, sive palmulis³
Opus foret volare, sive linteo⁴.
Et hoc negat minacis Adriatici⁵
Negare litus insulasve Cycladas

Rhodumque nobilem horridamque Thraciam
 Propontida trucemve Ponticum sinum,
 Ubi iste post phaselus antea fuit
 Comata⁶ silva; nam Cytorio⁷ in iugo
 Loquente saepe sibilum⁸ edidit coma.
 Amastri Pontica et Cytore buxifer⁹,
 Tibi haec fuisse et esse cognitissima
 Ait phaselus; ultima ex origine
 Tuo stetisse dicit in cacumine,
 Tuo imbuisse palmulas in aequore
 Et inde tot per impotentia²⁰ freta
 Erum tulisse, laeva sive dextera
 Vocaret aura, sive utrumque Iuppiter
 Simul secundus¹¹ incidisset in pedem¹²;
 Neque ulla vota litoralibus diis
 Sibi esse facta, cum veniret a mare¹³
 Novissime hunc ad usque limpидum lacum.
 Sed haec prius fuere; nunc recondita
 Senet quiete seque dedicat tibi,
 Gemelle Castor et gemelle Castoris¹⁴.

Nezahvalnost (c. 73)

Desine de quoquam quicquam bene velle mereri
 Aut aliquem fieri posse putare pium¹.
 Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne²
 Prodest, immo etiam taedet obestque magis,
 Ut mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget
 Quam modo qui me unum atque unicum amicum habuit.

Ciceronu (c. 49)

Disertissime¹ Romuli nepotum,
 Quot sunt quotque fuere, Marce Tulli,
 Quotque post alius erunt in annis,
 Gratias tibi maximas Catullus
 Agit, pessimus omnium poeta,
 Tonto pessimus omnium poeta
 Quanto tu optimus omnium patronus².

Protiv Cezara (c. 93)

Nil nimium studeo, Caesar, tibi velle placere¹,
 Nec scire, utrum sis albus, an ater homo.

Bakhova pratnja (c. 64 251—264)

At parte ex alia florens volitabat Iacchus¹
 Cum thiaso² Satyrorum et Nysigenis³ Silenis⁴,
 Te quaerens, Ariadna⁵, tuoque incensus amore.

 Quae tum alacres passim lymphata mente⁶ furebant
 Euhoe bacchantes, euhoe capita inflectentes⁷.
 Harum pars tecta quatiebant⁸ cuspidē thyrsos⁹,

Pars e divolso¹⁰ iactabant membra iuvenco,
 Pars sese tortis serpentibus incingebant¹¹,
 Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
 Orgia¹², quae frustra cupiunt audire profani,
 Plangebant¹³ aliae proceris tympana¹⁴ palmis¹⁵
 Aut tereti¹⁶ tenuis tinnitus¹⁷ aere ciebant¹⁸,
 Multis²¹ raucisonos¹⁹ efflabant cornua bombos²⁰
 Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.

24) CORNELIUS NEPOS (100—25 st. e.)

Pismo Atiku

(praefatio)

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturae leve et non satis dignum summorum virorum personis iudicent, cum relatum legent, quis musicam docuerit Epaminondam, aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum commode scienterque¹ tibiis cantasse. Sed hi erunt fere qui, expertes² litterarum Graecarum, nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari, non admirabuntur³ nos in Graiorum⁴ virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim Cimoni⁵ fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum cives eius eodem uterentur instituto; at id quidem nostris moribus nefas habetur... Magnis in laudibus tota fere fuit Graecia victorem Olympiae⁶ citari; in scaenam vero prodire ac populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. Quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque ab honestate remota ponuntur⁷. Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quae apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cuius non mater familias primum locum tenet aedium atque in celebritate⁸ versatur? Quod multo fit aliter in Graecia; nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum; neque sedet, nisi in interiore parte aedium, quae gynaeconitis⁹ appellatur, quo nemo accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Sed hic plura persequi cum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio ut ea explicem quae exorsus sum.

Miltijad na Dunavu (I 3)

Persarum rex Dareus ex Asia in Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit. Pontem fecit in Histro¹ flumine, qua copias traduceret. Eius pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ionia² et Aeolide duxerat... In hoc fuit tum numero Miltiades. Hic, cum crebri afferrent nuntii male rem gerere Dareum premique ab Scythis, hortatus est pontis custodes, ne a fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent; nam si cum iis copiis, quas secum transportarat, interisset Dareus, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuro dominatione et periculo; id facile effici posse; ponte enim rescisso regem vel hostium ferro vel inopia paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiaeus³ Milesius, ne res conficeretur, obstitit... Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, quin tam multis consciis ad regis aures consilia sua perventura essent, Chersonesum⁴ reliquit ac rursus Athenas demigravit.

M. Cato¹ ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Inde hortatu² L. Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, ut M. Perpenna censorius narrare solitus est, Romam demigravit et in foro esse instituit. Primum stipendium³ meruit annorum decem septemque. Q. Fabio M. Claudio consulibus tribunus in Sicilia fuit. Inde ut revertit, castra secutus est C. Claudii Neronis magnique⁴ opera eius aestimata est in proelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quaestor obtigit P. Africano consuli, cum quo non pro sortis necessitudine vixit: namque ab eo perpetua dissensit vita. Aedilis plebis factus est cum C. Helvio. Praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaestor superiore tempore ex Africa decedens Q. Ennium deduxerat, quod non minoris aestimamus⁵ quam quemlibet amplissimum Sardinensem triumphum.

*

Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco. Sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, ex ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cuius in priore consulatu quaestor fuerat, studuit eum de provincia depellere et ipse ei succedere, neque hoc per senatum efficere potuit, cum quidem Scipio principatum in civitate obtineret, quod tum non potentia⁶ sed iure republicae administrabatur. Qua ex re iratus senatui consulatu peracto⁷ privatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati. Nam et in complures nobiles animadvertit⁸ et multas res novas in edictum addidit, ut luxuria reprimeretur, quae iam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta usque ad extremam aetatem ab adolescentia, rei publicae causa suscipere inimicitias⁹ non destitit. A multis temptatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit.

*

In omnibus rebus singulari fuit industria. Nam et agricola sollers et peritus iuris consultus et magnus imperator et probabilis orator et cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum fecit, ut non facile reperiri neque de Graecis neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes. Senex historias scribere instituit. Earum sunt libri septem. Primus continet res gestas regum populi Romani, secundus et tertius unde quaeque civitas orta sit Italica, ob quam rem omnes Origines appellati sunt. In quarto autem bellum Punicum est primum, in quinto secundum. Atque haec omnia capitulim¹⁰ sunt dicta. Reliqua quoque bella pari modo persecutus est usque ad praeturam Servii Galbae, qui diripuit Lusitanos. Adque horum bel-lorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In eisdem exposuit, quae in Italia Hispanisque¹¹ aut essent aut viderentur admiranda. In quibus multa industria et diligentia comparent¹², nulla doctrina.

Huius de vita et moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu¹³ T. Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

De T. Pomponio Attico

(13—18)

13. Atticus neque minus bonus pater familias habitus est quam civis. Nam, cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax¹, minus² aedificator. Neque tamen

non inprimis bene habitavit omnibusque optimis rebus usus est³. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilianam⁴ ab avunculo hereditate relictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silva constabat. Ipsum enim tectum antiquitus constitutum⁵ plus salis⁶ quam sumptus⁷ habebat. In quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia⁸, si utilitate iudicandum est, optima, si forma⁹, vix mediocri. Namque in ea erant pueri¹⁰ litteratissimi¹¹, anagnostae¹² optimi et plurimi librarii¹³, ut ne pedisequus¹⁴ quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset, pari modo artifices¹⁵ ceteri, quos cultus domesticus¹⁶ desiderat, apprime¹⁷ boni. Neque tamen horum quemquam nisi domi natum diligentiae¹⁸ habuit; quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis¹⁹ debet duci, et potius industria²⁰ quam pretio²¹ parare non mediocris est diligentiae.

Elegans²², non magnificus²³, splendidus, non sumptuosus²⁴, omnisque diligentia munditiam²⁵ non affluentiam²⁶ affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec praeteribo (quamquam nonnullis leve²⁷ visum iri putem), cum inprimis lautus²⁸ esset eques Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum²⁹ homines invitaret, non amplius quam terna milia³⁰ peraeque in singulos menses ex ephemeride³¹ eum expensum sumptui ferre³² solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus; saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

14. Nemo in convivio eius aliud audivit acroama¹ quam anagnosten², quod nos quidem³ iucundissimum arbitramur; neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, ut non minus animo quam ventre convivae delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrent⁴. Cum tanta pecuniae facta esset accessio⁵, nihil de cotidiano cultu⁶ mutavit, nihil de vitae consuetudine, tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies⁷, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit⁸ neque in sestertio centies affluentius⁹ vixerit, quam instituerat¹⁰, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos¹¹, nullam suburbanam¹² aut maritimam sumptuosam villam, neque in Italia praeter Arretinum et Nomentanum, rusticum¹³ praedium, omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest usum¹⁴ eum pecuniae non magnitudine¹⁵ sed ratione¹⁶ metiri solitum.

15. Mendacium neque dicebat neque pati poterat. Itaque eius comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate¹, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur an amarent.

Quidquid rogabatur, religiose² promittebat, quod non liberalis sed levis arbitrabatur polliceri, quod praestare non posset. Idem in tenendo, quod semel annuisset, tanta erat cura³, ut non mandatum, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti⁴ negotii eum pertaesum est: suam enim existimationem⁵ in ea re agi putabat, qua nihil habebat carius. Quo fiebat⁶, ut omnia Ciceronum⁷, M. Catonis, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat non inertia⁸, sed iudicio fugisse rei publicae procuracionem.

16. Humanitatis¹ vero nullum afferre maius testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis Q. Hortensio et M. Cicerone sic vixit, ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. Quamquam² eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei³ Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi⁵, sedecim volumina epistularum ab consulatu⁶ eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum; quae qui legat⁷, non multum desideret historiam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de studiis⁸ principum⁹, vitiis ducum, mutationibus rei publicae perscripta sunt, ut nihil in his non appareat et facile existimari possit

prudentiam quodam modo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit ut vates.

17. De pietate¹ autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit² annorum nonaginta, cum ipse esset septem et sexaginta, se numquam cum matre in gratiam³ redisse, numquam cum sorore fuisse in similitudine⁴, quam prope aequalem habebat. Quod est signum aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet, irasci eis nefas⁵ duceret. Neque id fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrina; nam principum philosophorum ita percepta habuit⁶ praecepta, ut his ad vitam agendam⁷, non ad ostentationem uteretur.

18. Moris etiam maiorum summus imitator fuit antiquitatisque amator; quam adeo diligenter¹ habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus² ordinavit. Nulla enim lex neque pax neque bellum neque res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit notata et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexit³, ut ex eo clarorum virorum propagines⁴ possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem ordine enumeraverit notans, quis a quoque ortus, quos honores quibusque temporibus cepisset; pari modo Marcelli Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii et Fabii Maximi Fabiorum et Aemiliorum. Quibus libris nihil potest esse dulcius iis⁵, qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum virorum.

Attigit⁶ quoque poetice, credimus, ne eius expertus esset suavitatis. Namque versibus de iis, qui honore rerumque gestarum amplitudine ceteros populi Romani praestiterunt, exposuit ita, ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum non amplius quaternis quinque versibus describeret; quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari⁷. Est etiam unus liber Graece confectus⁸, de consulatu Ciceronis.

25) GAIUS SALLUSTIUS CRISPUS (86—35 st. e.)

O rimskoj državi

(Bell. Cat. 6)

Urbem Romam, sicuti ego accepi¹, condidere atque habuere initio Troiani, qui Aenea duce profugi sedibus incertis vagabantur, cumque eis Aborigines², genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio, liberum atque solutum. Hi postquam in una moenia³ convenere, dispari genere, dissimili lingua, alii alio more viventes, incredibile memoratu est, quam facile coaluerint: ita brevi multitudo dispersa atque vaga concordia civitas facta erat. Sed postquam⁴ res⁵ eorum civibus, moribus, agris⁶ aucta satis prospera satiusque pollens videbatur, sicuti pleraque mortalium habentur, invidia ex opulentia orta est. Igitur reges populique finitimi bello temptare, pauci ex amicis auxilio esse⁷: nam ceteri metu perculsi a periculis aberant. At Romani domi militiaeque intenti festinare parare, alius alium hortari, hostibus obviam ire, libertatem, patriam parentesque armis tegere. Post, ubi pericula virtute propulerant, sociis atque amicis auxilia portabant⁸ magisque dandis quam accipiendis beneficiis amicitias parabant. Imperium legitimum, nomen imperii regum habebant. Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, rei publicae consultabant⁹: ei vel aetate vel curae similitudine patres appellabantur. Post¹⁰, ubi

regium imperium, quod initio conservandae libertatis atque augendae rei publicae fuerat¹¹, in superbiam dominationemque¹² se convortit, immutato more annua imperia binosque imperatores¹³ sibi fecere: eo modo minime posse putabant per licentiam¹⁴ inolescere animum humanum.

Katilina

(Bell. Cat. 5)

L. Catilina, nobili genere natus, fuit magna vi et animi et corporis, sed ingenio malo pravoque. Huic ab adulescentia bella intestina, caedes, rapinae², discordia civilis grata fuere, ibique iuventutem suam exercuit. Corpus patiens inediae, alioris, vigiliae, supra quam³ cuiquam credibile est. Animus audax, subdolos; varius⁴, cuius rei lubet simulator ac dissimulator; alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus; satis eloquentiae, sapientiae parum. Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Hunc post⁵ dominationem L. Sullae⁶ libido maxuma invaserat rei publicae capiundae, neque id quibus modis assequeretur, dum⁷ sibi regnum pararet, quidquam pensi⁸ habebat. Agitabatur magis magisque in dies animus ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum, quae utraque eis artibus auxerat, quas supra memoravi. Incitabant praeterea corrupti civitatis mores, quos⁹ pessuma ac divorsa inter se mala, luxuria atque avaritia vexabant.

Političke prilike za vreme Katiline

(Bell. Cat. 36, 4—5; 37, 9)

Ea tempestate¹ mihi imperium populi Romani multo maxime miserabile visum est. Cui cum ad occasum ab ortu solis omnia domita armis parerent, domi otium atque divitiae, quae prima mortales putant, affluerent, fuere tamen cives, qui seque remque publicam² obstinatis animis perditum irent³.

Namque duobus senati⁴ decretis ex tanta multitudine neque praemio inductus coniurationem patefecerat neque ex castris Catilinae quisquam omnium disceserat: tanta vis morbi ac veluti tabes plerosque civium animos invaserat.

Praeterea, quorum victoria Sullae parentes proscripti, bona erepta, ius libertatis imminutum⁵ erat, haud sane alio animo belli eventum expectabant. Ad hoc, quicumque, aliarum atque senatus partium erant, conturbari rem publica quam minus valere ipsi malebant. Id adeo malum multos post annos⁶ in civitatem reverteterat.

Gradski i seoski proletarijat

(Bell. Cat. 37, 1—8)

Neque solum illis aliena¹ mens erat, qui conscii coniurationis fuerant, sed omnino cuncta plebes novarum rerum studio Catilinae incepta probabat. Id adeo more suo videbatur facere. Nam semper in civitate, quibus² opes nullae sunt, bonis³ invidet, malos extollunt, vetera odere⁴, nova exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student, turba atque seditionibus sine cura aluntur, quoniam egestas facile habetur⁵ sine damno. Sed urbana plebes, ea vero praecipue⁶ erat de multis causis. Primum omnium, qui ubique probro⁷ atque petulantia maxime praestabant, item alii per dedecora patrimonii amissis⁸, postremo omnes, quos flagitium aut facinus domo expulerat, ei Romam sicut in sentinam confluerant. Deinde multi memores Sullanae victoriae, quod ex gregariis militibus alios senatores⁹ videbant, alios ita divites, ut regio victu atque cultu¹⁰ aetatem agerent, sibi quisque, si in armis foret, ex victoria talia sperabat.

Praeterea iuventus, quae in agris manuum mercede inopiam toleraverat¹¹, privatis atque publicis largitionibus excita urbanum otium ingrato labori praetulerat. Eos atque alios omnes malum publicum¹² alebat: quo¹³ minus mirandum est homines egentes, malis moribus, maxuma spe, rei publicae iuxta¹⁴ ac¹⁵ sibi consuluisse.

Caesar et Cato

(Bell. Cat. 53, 2—54, 6)

Sed mihi multa legenti, multa audienti, quae populus Romanus domi militiaeque, mari atque terra praeclara facinora fecit, forte lubuit¹ attendere², quae res maxume tanta negotia sustinisset. Sciebam saepenumero parva manu cum magnis legionibus hostium contendisse; cognoveram parvis copiis bella gesta cum opulentis regibus, ad hoc saepe fortunae violentiam toleravisse, facundia Graecos, gloria belli Gallos³ ante Romanos fuisse. Ac mihi multa agitant⁴ constabat paucorum civium egregiam virtutem cuncta patravisse eoque factum, uti divitias paupertas, multitudinem paucitas superaret. Sed postquam luxu atque desidia civitas corrupta est, rursus res publica magnitudine sua imperatorum atque magistratuum vitia sustentabat ac, sicuti effeta parentum vi⁵, multis tempestatibus haud sane quisquam Romae virtute magnus fuit. Sed memoria mea ingenti virtute divorsis moribus fuere viri duo, M. Cato et C. Caesar. Quos quoniam res obtulerat, silentio praeterire non fuit consilium, quin utriusque naturam et mores, quantum ingenio possem, aperirem.

Igitur iis genus, aetas, eloquentia prope aequalia fuere, magnitudo animi par, item gloria, sed alia alii⁶. Caesar beneficiis ac munificentia magnus habebatur, integritate vitae Cato. Ille mansuetudine et misericordia clarus factus, huic severitas dignitatem addiderat. Caesar dando, sublevando, ignoscendo, Cato nihil largiundo gloriam adeptus est. In altero miseris per fugium erat, in altero malis pernicies. Illius facilitas⁷ huius constantia laudabatur. Postremo Caesar in animum induxerat⁸ laborare, vigilare, negotiis amicorum intentus sua neglegere, nihil denegare, quod dono dignum esset, sibi magnum imperium, exercitum, bellum novum exoptabat, ubi virtus enitescere posset. At Catoni studium modestiae, decoris, sed maxume severitatis erat. Non divitis cum divite neque factione cum factioso, sed cum strenuo virtute, cum modesto pudore, cum innocente abstinentia certabat, esse quam videri bonus malebat; ita, quo minus petebat gloriam, eo magis illum sequebatur.

Otađžbina grobovima omedena

(Bell. Iugurth. 79, 2—10)

Qua tempestate¹ Carthaginenses pleraque Africa imperitabant. Cyrenenses² quoque magni atque opulenti fuere. Ager in medio arenosus, una specie³; neque flumen neque mons erat, qui fines eorum discerneret: quae res eos in magno diuturnoque bello inter se habuit. Postquam utrimque legiones⁴, item classes saepe fusae fugataeque⁵ et alteri alteros aliquantum attriverant, veriti ne mox victos victoresque defessos alius aggrederetur, per indutias sponsonem faciunt, uti certo die legati domo proficiscerentur: quo in loco inter se obvii fuissent, is communis utriusque populi finis haberetur. Igitur Carthagine duo fratres missi, quibus nomen Philaenis erat, maturavere iter pergere; Cyrenenses tardius iere. Id socordiane an casu acciderit, parum cognovi. Ceterum solet in illis locis tempestas haud secus atque⁶ in mari retinere. Nam, ubi per loca aequalia et nuda gignentium⁷ ventus coortus arenam humo excitavit, ea, magna vi agitata, ora oculosque⁸ implere solet;

ita prospectu impedito, morari iter. Postquam Cyrenenses aliquanto posteriores se esse vident et ob rem corruptam⁹ domi poenas metuunt, criminari Carthaginienses ante tempus domo digressos; conturbare rem; denique omnia malle, quam victi abire. Sed cum Poeni aliam conditionem, tantummodo aequam, peterent, Graeci¹⁰ optionem Carthaginiensium faciunt, ut vel illi, quos fines populo suo peterent, ibi¹¹ vivi obruerentur, vel, eadem conditione sese, quem in locum vellent, processuros. Philaeni, conditione probata, seque vitamque¹² suam rei publicae condonavere: ita vivi obruti. Carthaginienses in eo loco Philenis fratribus aras consecravere, aliique illis domi honores instituti.

Oratio Macri trib. pleb. ad plebem

(Histor.)

Si, Quirites¹, parum existumaretis, quid inter ius a maioribus relictum vobis et hoc a Sulla² paratum servitium interesset, multis³ mihi disserendum fuit docendique, quas ob iniurias et quotiens a patribus armata plebes secessisset⁴ utique vindices⁵ paravisset omnis iuris sui tribunos⁶ plebis. Nunc hortari modo relicum est et ire primum via, qua capessundam⁷ arbitror libertatem. Neque me praeterit⁸, quantas opes nobilitatis solus inpotens inani specie magistratus pellere dominatione incipiam, quantoque tutius factio noxiorum agat quam soli innocentes. Sed praeter spem bonam ex vobis, quae metum vicit, statui certaminis advorsa pro libertate potiora esse forti viro quam omnino non certavisse.

Quamquam omnes alii creati pro iure vostro vim cunctam et imperia sua gratia aut spe aut praemiis in vos convertere meliusque habent mercede delinquere⁹ quam gratis¹⁰ recte facere. Itaque omnes concessere¹¹ iam in paucorum dominationem, qui per militare nomen aerarium exercitus, regna provincias occupavere et arcem habent ex spoliis vestris, cum interim more pecorum vos multitudino singulis habendos fruendosque praebetis, exuti¹² omnibus, quae maiores relinquere; nisi quia vobismet ipsi per suffragia, ut praesides¹³ olim, nunc dominos destinatis. Itaque concessere illuc omnes, at mox, si vostra receperitis, ad vos plerique. Raris enim animus est ad ea, quae placent, defendunda, ceteri validiorum sunt.

An dubium habetis, num officere quid vobis uno animo pergentibus possit, quos languidos socordes¹⁴que pertimere? Nisi forte C. Cotta¹⁵, ex factione media consul, aliter quam metu iura quaedam tribunis plebis restituit. Et, quamquam L. Sicinius¹⁶ primus de potestate tribunicia loqui ausus mussantibus¹⁷ vobis circumventus erat, tamen prius illi invidiam metuere, quam vos iniurare pertaesum est¹⁸. Quod ego nequeo satis mirari, Quirites; nam spem frustra fuisse intellexistis. Sulla mortuo, qui scelestum inposuerat servitium, finem mali credebatis: ortus est longe saevior Catulus¹⁹. Tumultus intecessit Bruto et Mamerco consulibus. Dein C. Curio²⁰ ad exitium usque insontis²¹ tribuni dominatus est. Lucullus²² superiore anno quantis animis ierit in L. Quintium, vidistis. Quantae denique nunc mihi turbae concitantur! Quae profecto in cassum²³ agebantur, si prius quam vos serviundi finem illi dominationis facturi erant: praesertim cum his civilibus armis dicta alia, sed certatum utrimque de dominatione in vobis sit. Itaque cetera ex licentia aut odio aut avaritia in tempus arsero, permansit una res modo, quae utrimque quaesita est, et erepta in posterum vis tribunicia, telum a maioribus libertati paratum. Quod ego vos moneo quaesoque ut animadvortatis neu nomina rerum ad ignaviam mutantes otium pro servitio appelletis. Quo iam ipso frui, si vera et honesta flagitium superaverit, non est condicio: fuisset, si omnino, quiessetis. Nunc animum advortere et, nisi viceritis, quoniam omnis iniuria gravitate tutior est, artius habebunt...

Pesnik želi da se posveti filosofiji

(Catalepta 7)

Ite hinc inanes, ite rhetorum ampullae¹,
 Inflata rhoncho² non Achaio³ verba,
 Et vos Selique Tarquiti⁴que Varroque⁵,
 Scholasticorum⁶ natio madens pingui⁷,
 Ite hinc, inane cymbalon⁸ iuventutis.
 Tuque o mearum cura. Sexte curarum
 Vale Sabine. Iam valet, formosi.
 Nos ad beatos vela mittimus portus.
 Magni petentes docta dicta Sironis⁹,
 Vitamque ab omni vindicabimus cura¹⁰.
 Ite hinc Camenae¹¹ vos quoque; ite iam sane,
 Dulces Camenae (nam fatebimur verum:
 Dulces fuistis) et tamen meas chartas
 Revisitote¹², sed pudenter¹³ et raro.

Mazgar

(Catalepta 8)

Sabinus ille, quem videtis, hospites,
 Ait fuisse mulio celerrimus
 Neque ullius volantis impetum cisi¹
 Nequisse praeterire, sive Mantuam
 Opus foret volare sive Brixiam².
 Et hoc negat³ Tryphonis⁴ aemuli domum
 Negare nobilem insulamve⁵ Caeruli⁴,
 Ubi iste post Sabinus, ante Quintio
 Bidente dicit attodisse forfice⁶
 Comata colla, ne Cytorio iugo
 Premente dura vulnus ederet iuba.
 Cremona frigida et lutosa Gallia,
 Tibi haec fuisse et esse cognitissima
 Ait Sabinus: ultima ex origine
 Tua stetisse dicit in voragine,
 Tua in palude deposisse sarcinas⁸
 Et inde tot per orbitosa⁹ milia
 Iugum tulisse, laeva sive dextera
 Strigare⁹ mula sive utrumque coeperat
 Pecus recalcitrare¹⁰ ferreo pede;
 Neque ulla vota semitalibus¹¹ deis
 Sibi esse facta praeter hoc novissimum,
 Paterna lora¹² proximumque pectinem¹³.
 Sed haec prius fuere; nunc eburnea
 Sedetque sede seque dedicat tibi,
 Gemelle¹⁴ Castor et gemelle Castoris.

(Ecloga IV)

Sicelides¹ Musae, paulo maiora canamus!
Non omnes arbusta iuvant humilesque myricae:
si canimus silvas, silvae sint consule² dignae.

Ultima Cumaei venit iam carminis³ aetas:
magnus⁴ ab integro saeculorum nascitur ordo.
Iam redit et Virgo⁵, redeunt Saturnia regna⁶;
iam nova progenies⁷ caelo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
desinet ac toto surget gens aurea mundo,
casta, fave, Lucina⁸: tuus iam regnat Apollo⁹.

Teque adeo¹⁰ decus hoc aevi¹¹, te consule, inibit¹²,
Pollio, et incipient magni procedere menses¹³;
te duce. Si qua manent sceleris vestigia nostri¹⁴,
Irrita¹⁵ perpetua solvent formidine terras.
Ille¹⁶ deum vitam accipiet divisque¹⁷ videbit
permixtos heroas, et ipse videbitur illis,
pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

At tibi prima, puer, nullo munuscula¹⁸ cultu¹⁹
errantes hederas passim cum baccare tellus
mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
Ipsae²⁰ lacte domum referent distenta capellae
ubera, nec magnos metuent armenta leones.
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet²¹ et serpens, et fallax herba veneni
occidet; Assyrium vulgo²² nascetur amomum²³.

At simul heroum laudes et facta parentis
iam legere²⁴ et quae sit, poteris cognoscere virtus,
molli paulatim flavescet campus arista²⁵,
incultisque rubens pendebit sentibus uva,
et durae quercus sudabunt²⁶ roscida²⁷ mella.

Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis²⁸,
quae temptare Thetim²⁹ ratibus, quae cingere muris
oppida, quae iubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys³⁰, et altera quae vehat Argo
delectos heroas; erunt etiam altera bella³¹,
atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.

Hinc, ubi iam firmata virum te fecerit aetas,
cedet et ipse mari vector³², nec nautica pinus
mutabit merces³³: omnis feret omnia tellus.
Non rastros patietur humus, non vinea falcem;
robustus quoque iam tauris iuga solvet arator;
nec varios discet mentiri lana colores,
ipse sed in prati aries iam suave rubenti
murice, iam croceo mutabit vellera luto;
sponte sua sandyx³⁴ pascentes vestiet agnos.

»Talia saecula«, suis dixerunt, »currîte³⁵« fusis
concordes³⁶ stabili fatorum numine Parcae.

Aggredere³⁷ o magnos (aderit iam tempus) honores,
cara deum suboles, magnum Iovis incrementum³⁸.
Aspice convexo³⁹ nutantem⁴⁰ pondere mundum,
terrasque tractusque maris caelumque profundum,
aspice, venturo laetantur ut omnia saeclo.

O mihi tum longae maneat pars ultima vitae,
spiritus⁴¹ et quantum sat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
nec Linus, huic mater quamvis atque huic pater⁴² adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan etiam, Arcadia mecum si iudice⁴³ certet,
Pan etiam, Arcadia dicat se iudice victum.
Incipe, parve puer, risu⁴⁴ cognoscere matrem:
matri longa decem tulerunt fastidia menses⁴⁵.
Incipe, parve puer: qui non risere parentes
nec deus hunc mensa⁴⁶, dea nec dignata cubilist⁴⁷.

Laudes Italiae

(Georg. II 136—160, 172—176)

Sed neque Medorum¹ silvae ditissima terra
Nec pulcher Ganges atque auro turbidus Hermus²
Laudibus Italiae certent, non Bactra neque Indi
Totaque turiferis³ Panchaia⁴ pinguis harenis⁵.
Haec loca non tauris⁶ spirantes naribus ignem
Invertere satis⁷ immanis dentibus hydri⁸,
Nec galeis densisque virum seges horruit hastis;
Sed gravidae fruges et Bacchi Massicus⁹ umor
Implevere; tenent oleae armentaque laeta.
Hinc bellator equos campo sese arduus infert;
Hinc albi, Clitumne¹⁰, greges et maxima taurus
Victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,
Romanos ad templa deum¹¹ duxere triumphos.
Hic ver adsidium atque alienis mensibus¹² aestas:
Bis gravidae pecudes, bis pomis utilis arbor.
At rabidae¹³ tigres absunt et saeva leonum
Semina nec miseros fallunt aconita¹⁴ leg.
Nec rapit immensos orbes per humum neque tanto
Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
Add. tot egregias urbes operum¹⁵que laborem,
Tot congesta manu praeruptis¹⁶ oppida saxis
Flum. etque antiquos subterlabentia¹⁷ muros.
An maius, quod supra¹⁸, memorem, quodque adluit infra¹⁹?
Anne lacus tantos? Te, Lari²⁰ maxime, teque
Fluctibus et fremitu adsurgens, Benace²¹, marino?
Salve, magna parens frugum, Saturnia²² tellus,
Magna virum: tibi res antiquae laudis et artis
Ingredior sanctos ausus recludere fontes
Ascraeum²³que cano Romana per oppida carmen.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
agricolas! Quibus ipsa, procul discordibus armis
fundit humo¹ facilem victum iustissima² tellus.
Si non ingentem foribus domus alta superbis³
mane salutantum⁴ totis vomit aedibus⁵ undam,
nec varios inhiant⁶ pulchra testudine⁷ postes⁸
illusasque auro vestes⁹ Ephyreiaque aera¹⁰,
alba neque Assyrio fucatur¹¹ lana veneno¹²
nec casia¹³ liquidi corrumpitur usus olivi:
at segura quies et nescia fallere vita,
dives opum¹⁴ variarum, at latis otia fundis,
speluncae vivique lacus et frigida Tempe
mugitusque boum mollesque sub arbore somni,
non absunt; illic saltus ac lustra ferarum
et patiens operum exiguoque assueta iuventus,
sacra deum sanctique patres: extrema per illos
Iustitia excedens terris vestigia fecit.
Me vero primum dulces ante omnia Musae,
quarum sacra fero ingenti percussus amore,
accipiant caelique vias et sidera monstrent,
defectus solis varios lunaeque labores¹⁵;
unde tremor terris, qua vi maria alta tumescant
obcibus¹⁶ ruptis rursusque in se ipsa residunt;
quid tantum Oceano properent se tinguere soles
hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet;
Sin, has ne possim naturae accedere partes,
frigidus obstiterit circum praecordia sanguis¹⁷,
rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes,
flumina amem silvasque inglorius. O ubi¹⁸ campi
Spercheusque et virginibus¹⁹ bacchata Lacaenis
Taygeta! o qui²⁰ me gelidis²¹ convallibus Haemi
sistat, et ingenti ramorum protegat umbra!
Felix, qui potuit rerum cognoscere causas
atque metus omnes et inexorabile fatum
subiecit pedibus strepitumque Acherontis avari.
Fortunatus et ille, deos qui novit agrestes,
Panaque Silvanumque senem Nymphasque sorores.
Illum non populi fascies²², non purpura regum
flexit et infidos agitans discordia²³ fratres²⁴
aut coniurato descendens Dacus ab Histro²⁵,
non res Romanae²⁶ perituraque regna, neque ille
aut doluit miserans inopem aut invidit habenti.
Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
sponte tulere sua, carpsit, nec ferrea iura
insanumque forum aut populi tabularia²⁷ vidit.
Sollicitant²⁸ alii remis freta caeca ruuntque
in ferrum, penetrant aulas et limina regum;
hic petit excidiis urbem²⁹ miserisque Penates³⁰
ut gemma³¹ bibat et Sarrano dormiat ostro³²,

condit opes alius defossoque incubat auro;
hic stupet attonitus rostris; hunc plausus hiantem
per cuneos³³ geminatus³⁴ enim plebisque patrumque
corripuit; gaudent perfusi sanguine fratrum
exsilioque domos et dulcia limina mutant
atque alio patriam quaerunt sub sole iacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro:
hinc anni labor, hinc patriam parvosque Penates
sustinet³⁵, hinc armenta boum³⁶ meritosque iuvenco³⁷.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus
aut fetu pecorum aut cerealis mergite culmi
proventuque³⁸ oneret sulcos atque horrea vincat.
Venit hiems: teritur Sicyonia³⁹ bacca trapetis⁴⁰,
glande sues laeti redeunt, dant arbuta silvae;
et varios ponit fetus⁴¹ autumnus et alte
mitis in apricis coquitur⁴² vindemia saxis.
Interea dulces pendent circum oscula nati,
casta pudicitiam servat domus, ubera vaccae
lactea demittunt pinguesque in gramine laeto
inter se adversis luctantur cornibus haedi.
Ipse⁴³ dies agitat festos fususque per herbam,
Ignis ubi⁴⁴ in medio et socii⁴⁵ cratera coronant⁴⁶,
te⁴⁷ libans, Lenaeae, vocat pecorisque magistris⁴⁸
velocis iaculi certamina ponit in ulmo,
corporaque agresti nudant praedura palaestrae.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
hanc Remus et frater, sic fortis Etruria crevit,
scilicet et rerum⁴⁹ facta est pulcherrima Roma
septemque una sibi muro circumdedit arces.
Ante etiam sceptrum⁵⁰ Dictaei regis⁵¹ et ante⁵²
impia quam caesis⁵³ gens est epulata iuvenco,
aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat;
neccum etiam audierant inflari classica⁵⁴, neccum
impositos duris crepitare incudibus enses.
Sed nos immensum spatium confecimus aequor⁵⁵,
et iam tempus equum fumantia⁵⁶ solvere⁵⁷ colla.

Takmičenje pčela

(Georg. IV 149—227)

Nunc age; naturas apibus quas Iuppiter ipse
addidit expediam¹, pro qua mercede canoros
Curetum² sonitus crepitantiaque aera³ secutae
Dictaeo⁴ caeli regem pavere sub antro.
Solae communes natos^{4a}, consortia tecta
urbis habent, magnisque⁵ agitant⁶ sub legibus aevum,
et patriam solae et certos novere Penates⁷,
venturaeque hiemis memores aestate laborem
experiuntur et in medium⁸ quaesita reponunt.
Namque aliae victu invigilant⁹ et foedere pacto¹¹
exercentur¹⁰ agris; pars intra saepa domorum
narcissi lacrimam et lentum¹² de cortice gluten
prima favis¹³ ponunt fundamina, deinde tenaces

suspendunt¹⁴ ceras; aliae spem gentis¹⁵ adultos
educunt fetus; aliae purissima mella
stipant et liquido distendunt¹⁶ nectare cellas;
sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti¹⁷,
inque vicem¹⁸ specularunt aquas¹⁹ et nubila caeli
aut onera accipiunt venientum aut agmine facto
ignavum fucos pecus a praesepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
Ac veluti lentis Cyclopes²⁰ fulmina massis
cum properant²¹, alii taurinis follibus auras
accipiunt redduntque, alii stridentia²² tingunt
aera lacu²³; gemit inpositis incudibus Aetna²⁴;
illi²⁵ inter sese magna vi brachia tollunt
in numerum²⁶ versantque tenaci forcipe²⁷ ferrum:
non aliter, si parva licet componere magnis,
Cecropias²⁸ innatus apes amor urget habendi
munere quamque²⁹ suo. Grandaevis³⁰ oppida curae³¹
et munire favos et daedala³² fingere tecta.
At fessae multa referunt se nocte³³ minores³⁴,
crura thymo plenae; pascuntur et arbuta passim
et glaucas³⁵ salices casiamque crocumque rubentem
et pinguem tiliam et ferrugineos hyacintos.
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus:
mane ruunt portis³⁶; nusquam mora; rursus easdem
vesper ubi e pastu tandem decedere campis
admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant;
fit sonitus mussantque³⁷ oras et limina circum.
Post ubi iam thalamis se composuere, siletur³⁸
in noctem fessosque sopor suus occupat artus.
Nec vero a stabulis pluvia inpendente³⁹ recedunt
longius aut credunt caelo adventantibus Euris⁴⁰,
sed circum⁴¹ tutae sub moenibus urbis aquantur⁴²
excursusque breves temptant et saepe lapillos⁴³,
ut cumbae instabiles fluctu iactante saburram,
tollunt, his sese per inania nubila librant.
Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
quod neque concubitu⁴⁴ indulgent nec corpora segnes
in Venerem⁴⁵ solvunt aut fetus nixibus⁴⁶ edunt,
verum ipsae e foliis natos et suavibus herbis
ore legunt, ipsae regem parvosque Quirites⁴⁷
sufficiunt⁴⁸ aulasque et cerea regna retingunt⁴⁹.
Saepe etiam duris errando in cotibus⁵⁰ alas
attrivere ultroque⁵¹ animam sub fasce⁵² dedere;
tantus amor florum et generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamvis angusti terminus aevi
excipiat, neque enim plus⁵³ septima ducitur aestas,
at genus immortale manet multosque per annos
stat fortuna domus et avi numerantur avorum.
Praeterea regem non sic Aegyptus et ingens
Lydia⁵⁴ nec populi Parthorum⁵⁵ aut Medus Hydaspes⁵⁶
observant. Rege incolumi mens omnibus una est;
amisso rupere fidem constructaque mella
diripuerunt ipsae et crates⁵⁷ solvere favorum.

Ille operum custos⁵⁸, illum admirantur et omnes
circumstant fremitu denso stipantque⁵⁹ frequentes
et saepe attollunt umeris et corpora bello
obiectant⁶⁰ pulchramque petunt per vulnera mortem.
His⁶¹ quidam⁶² signis atque haec exempla secuti
esse apibus partem divinae mentis et haustus
aetherios⁶³ dixere; deum namque ire per omnes
terrasque tractusque maris caelumque profundum;
hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
quemque sibi tenues nascentem arcessere⁶⁴ vitas;
scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri⁶⁵
omnia nec morti esse locum, sed viva volare
sideris in numerum⁶⁶ atque alto succedere⁶⁷ caelo.

O. Skitima

(Georg. III 350—383)

At non¹ qua Scythiae gentes Maeotiaque² unda,
Turbidus et torquens flaventes Hister arenas,
Quaque³ redit medium Rhodope⁴ porrecta sub axem.
Illic clausa tenent stabulis armenta, neque ullae
Aut herbae campo apparent, aut arbore frondes;
Sed iacet aggeribus⁵ niveis informis et alto
Terra gelu late, septemque assurgit⁶ in ulnas:
Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.
Tum sol pallentes haud unquam discutit umbras,
Nec cum invectus equis altum petit aethera, nec cum
Praecipitem Oceani rubro⁷ lavit aequore currum.
Concrescunt subitae currenti in flumine crustae
Undaque iam tergo ferratos sustinet orbis⁸,
Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris;
Aeraeque dissiliunt⁹ vulgo, vestesque rigescunt
Indutae caeduntque securibus humida vina,
Et totae solidam in glaciem vertere¹⁰ lacunae¹¹,
Stiriaque¹² impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non secius¹³ aëre ningit:
Intereunt pecudes; stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum¹⁴, confertoque agmine cervi
Torpent mole nova et summis vix cornibus exstant.
Hos¹⁵ non immissis canibus, non cassibus¹⁶ ullis
Puniceaeve¹⁷ agitant pavidos formidine pennae;
Sed frustra oppositum trudentes pectore montem¹⁸
Cominus obruncant ferro, graviterque rudentes¹⁹
Caedunt et magno laeti clamore reportant.
Ipsi in defossis specubus secura sub alta
Otia agunt terra, congestaque robora totasque
Advolvere focus ulmos ignique dedere.
Hic noctem²⁰ ludo ducunt et pocula laeti
Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis²¹.
Talis Hyperboreo Septem subiecta trioni²²
Gens effrena virum²³ Rhipaeo tunditur Euro²⁴
Et pecudum fulvis velatur corpora saetis.

Smrt Laokoona i njegove dece

(Aen. II 195—233)

Talibus insidiis periurique arte Sinonis
credita¹ res, captique dolis lacrimisque coactis²,
quos neque Tydides nec Larissaeus Achilles,
non anni domuere decem, non mille carinae.
Hic aliud maius miseris multoque³ tremendum
obicitur⁴ magis atque improvida pectora turbat⁵.
Laocoon, ductus Neptuno⁶ sorte⁷ sacerdos,
sollemnes taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
horresco referens, immensis orbibus angues
incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt;
pectora quorum inter fluctus arrecta iubaeque⁸
sanguineae superant undas, pars cetera pontum
pone legit⁹ sinuatque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo; iamque arva tenebant
ardentesque oculos suffecti¹⁰ sanguine et igni
sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus visu exsanguis. Illi agmine certo
Laocoonta petunt; et primum parva duorum
corpora natorum serpens amplexus uterque
implicat et miseros morsu depascitur artus;
post ipsum, auxilio subeuntem ac tela ferentem,
corripiunt spirisque ligant ingentibus: et iam
bis medium amplexi, bis collo squamea circum
terga dati¹¹, superant¹² capite et cervicibus altis.
Ille simul manibus tendit divellere nodos,
perfusus sanie vittas¹³ atroque veneno,
clamores simul horrendos ad sidera tollit,
quales mugitus, fugit cum saucius aram
taurus et incertam¹⁴ excussit cervice¹⁵ securim.
At gemini lapsu delubra ad summa dracones
effugiunt saevaeque¹⁶ petunt Tritonidis arcem,
sub pedibusque¹⁷ deae clipeique sub orbe teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
insinuat¹⁸ pavor, et scelus expendisse merentem
Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
Ducendum ad sedes¹⁹ simulacrum orandaque divae
numina conclamant.

Kirkino ostrvo

(Aen. VII 8—28)

Adspirant¹ aurae in noctem, nec candida cursus
Luna negat; splendet tremulo sub lumine pontus.
Proxima Circaeae² raduntur litora terrae,
Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, tectisque superbis
Urit odoratam³ nocturna in lumina⁴ cedrum,

Arguto⁵ tenues percurrens pectine⁶ telas⁷.
 Hinc exaudiri gemitus iraeque leonum,
 Vincula recusantum, et sera sub nocte rudentum,⁸
 Setigerique⁹ sues, atque in praeseptibus¹⁰ ursi
 Saevire, ac formae magnorum ululare¹¹ luporum:
 Quos hominum ex facie dea saeva potentibus¹² herbis
 Induerat¹³ Circe in vultus ac terga ferarum.
 Quae ne monstra pii paterentur talia Troes,
 Delati in portus, neu litora dira subirent,
 Neptunus ventis implevit vela secundis,
 Atque fugam dedit, et praeter vada fervida¹⁴ vexit.
 Iamque rubescebat¹⁵ radiis¹⁶ mare, et aethere ab alto
 Aurora in roseis fulgebat lutea¹⁷ bigis¹⁸,
 cum venti posuere, omnisque repente resedit
 Flatus, et in lento luctantur marmore¹⁹ tonsae²⁰.

Copa

(Appendix Vergiliana)

Copa¹ Syrisca², caput Graia redimita mitella³,
 Crispum⁴ sub crotalo⁵ docta movere latus
 Ebria fumosa⁶ saltat lasciva taberna,
 Ad cubitum⁸ raucos⁷ excutiens calamos:
 »Quid⁹ iuvat aestivo defessum pulvere abisse,
 Quam potius bibulo¹⁰ decubuisse¹¹ toro?
 Sunt cupae¹², calices¹³, cyathi¹⁴, rosa¹⁵, tibia, chordae¹⁶,
 Et trichila¹⁷ umbriferis frigida arundinibus.
 Est et, Maenatio¹⁸ quae garrit dulce sub antro,
 Rustica pastoris fistula more sonans.
 Est vappa¹⁹, cado nuper diffusa picato²⁰.
 Est strepitans rauco murmure rivus aquae²¹.
 Sunt etiam croceo violae de flore corollae;
 Serta²²que purpurea lutea mixta rosa;
 Et quae virgineo²³ libata²⁴ Achelois ab amne
 Lilia vimineis attulit in calathis²⁵.
 Sunt et caseoli²⁶, quos iuncea fiscina²⁷ siccant.
 Sunt autumnali cerea pruna²⁸ die:
 Castanaeque²⁹ nuces, et suave rubentia mala.
 Est hic munda³⁰ Ceres; est Amor: est Bromius³¹.
 Sunt et mora³² cruenta, et lenis³³ uva racemis³⁴.
 Est pendens iunco³⁵ caeruleus cucumis³⁶ . . .
 Si³⁷ sapis, aestivo³⁸ recubans te proluet³⁹ vitro;
 Seu vis crystallo ferre novos calices.
 Eia age pampinea⁴⁰ fessus requiescere sub umbra;
 Et gravidum roseo nocte caput strophio⁴¹,
 Candida formosae decerpens ora puellae.
 Ah! pereat, cui sunt prisca⁴² supercilia!
 Quid cineri ingrato servas bene olentia sarta?
 Anne coronato vis lapide⁴³ ista legi?
 Pone merum⁴⁴ et talos⁴⁵. Péreant, qui crastina⁴⁶ curant!
 Mors aurem vellens⁴⁷: »Vivite«, ait, »venio«.

Molba lađi kojom Vergilije putuje u Grčku

(Carmina I 3)

Sic te diva potens Cypri¹,
 sic fratres Helenae², lucida sidera,
 ventorumque regat pater³
 obstrictis aliis praeter Iapyga⁴,

navis, quae tibi creditum
 debes⁵ Vergilium: finibus Atticis
 reddas incolumem precor,
 et serves animae dimidium meae.

Illi robur⁶ et aes triplex
 circa pectus erat, qui fragilem truci
 commisit pelago ratem
 primus, nec timuit praecipitem Africum

decertantem Aquilonibus,
 nec tristis Hyadas, nec rabiem Noti,
 quo non arbiter Adriae
 maior, tollere seu ponere volt frēta.

Quem mortis timuit gradum,
 qui siccis oculis monstra natantia,
 qui vidit mare turbidum et
 infamis scopulos Acroceraunia?

nequiquam deus absceidit
 prudens oceano dissociabili
 terras, si tamen impiae
 non tangenda rates transiliunt vada.

Audax omnia perpeti
 gens humana ruit per vetitum nefas;
 audax Iapeti genus⁷
 ignem fraude mala gentibus intulit.

Post ignem aethera domo
 subductum, macies et nova febrium
 terris incubuit cohors,
 semotique prius tarda necessitas

leti corripuit gradum⁸.
 Expertus⁹ vacuum Daedalus aera
 pennis non homini datis;
 perrupit Acheronta Herculeus labor¹⁰.

Nil mortalibus ardui est:
 caelum ipsum petimus stultitia, neque
 per nostrum patimur scelus¹¹
 iracunda Iovem ponere¹² fulmina.

Državnom brodu

(Carm. I 14)

O navis, referent in mare te novi
fluctus. O quid agis? Fortiter occupa
portum. Nonne vides, ut
nudum remigio latus

et malus celeri saucius Africo
antemnaeque gemant ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

aequor? Non tibi sunt integra lintea,
non di, quos iterum pressa voces malo.

Quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

iactes et genus et nomen inutile:
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. Tu, nisi ventis
debes ludibrium, cave.

Nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas.

Lidiji

(Carm. III 9)

»Donec gratus eram tibi
nec quisquam potior¹ bracchia candidae
cervici iuvenis dabat²,
Persarum³ vigui rege beatior«.

»Donec non alia magis
arsisti⁴ neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia«.

»Me nunc Thressa Chloe regit,
dulces docta modos⁵ et citharae sciens,
pro qua non metuam mori,
si parcent animae fata superstiti«⁶.

»Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori,
si parcent puero fata superstiti«⁶.

»Quid? si prisci redit Venus
diductosque iugo cogit aëneo?
Si flava excutitur Chloe
reictaeque patet ianua Lydiae?«

»Quamquam sidere pulchrior
ille est, tu levior cortice et improbo
iracundior Hadria,
tecum vivere amem⁸, tecum obeam lubens«.

Život je kratak

(Carm. IV 7)

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae;
mutat terra vices et decrescencia ripas
flumina praetereunt:

Gratia¹ cum Nymphis geminisque sororibus audet
ducere nuda choros:
immortalia ne speres, monet annus et alium²
quae rapit hora diem.

Frigora mitescunt³ Zephyris⁴, ver proterit aestas
interitura, simul
pomifer⁵ autumnus fruges effuderit, et mox
bruma⁶ recurrit iners.

Damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
nos ubi decidimus
quo pius Aeneas⁷, quo Tullus⁸ dives et Ancus,
pulvis et umbra sumus.

Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi?

Cuncta manus avidas fugient heredis, amico⁹
quae dederis animo.

Cum semel occideris et de te, splendide¹⁰, Minos¹¹
fecerit arbitria,
non, Torquate, genus, non te facundia, non te
restituēt pietas;

infernis neque enim tenebris Dana pudicum
liberat Hippolytum¹²
nec Lethaea¹³ valet¹⁴ Theseus¹⁵ abrumpere caro
vincula Perithoo.

(Carm. I 9)

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte¹⁶ nec iam sustineant onus
silvae laborantes geluque
flumina constiterint acuto?

Dissolve¹⁷ frigus ligna super foco
large reponens atque benignius¹⁸
deprome¹⁹ quadrimum²⁰ Sabina,
o Thaliarche, merum diota.²¹

Permitte divis cetera, qui simul
stravere ventos aequore fervido
deproeliantis²², nec cupressi
nec veteres agitantur orni²³.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere et
quem²⁴ Fors²⁵ dierum cumque dabit, lucro
adpone²⁶ nec dulcis amores
sperne puer neque tu choreas,²⁷

donec virenti canities²⁸ abest
morosa.²⁹ Nunc et campus³⁰ et areae³¹
lenesque sub noctem susurri³²
conposita³³ repetantur hora,

nunc et latentis proditur³⁴ intumo
gratus puellae risus ab angulo
pignusque dereptum lacertis
aut digito male pertinaci.³⁵

Žrtva izvoru

(Carm. III 13)

O fons Bandusiae¹ splendidior vitro²,
dulci digne mero non sine floribus,
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus

primis et venerem et proelia destinat³.
Frustra, nam gelidos inficiet⁴ tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis.

Te flagrantis atrox hora Caniculae⁵
nescit tangere, tu frigus amabile
fessis⁶ vomere tauris
praebes et pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium
me dicente cavis inpositam ilicem
saxis, unde loquaces
lymphae desiliunt tuae.

Pesnikova besmrtnost

(Carm. III 30)

Exegi monumentum aere perennius
regalique situ pyramidum altius¹,
quod non imber edax, non aquilo impotens²
possit diruere aut innumerabilis
annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
vitabit Libitinam: usque ego postera
crescam laude recens³, dum Capitolium
scandet cum tacita virgine⁴ pontifex.

Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
et qua pauper aquae Daunus agrestium
regnavit populorum, ex humili potens⁵,
princeps Aeolium carmen ad Italos
deduxisse modos. Sume superbiam
quaesitam meritis⁶ et mihi Delphica
lauro cinge volens, Melpomene, comam.

Selo hvali, a grada se drži

(Epod. 2)

»Beatus ille, qui procul negotiis,
ut prisca gens mortalium,
paterna rura bobus exercet suis,
solutus omni faenore¹,
neque excitatur classico miles truci,
neque horret iratum mare,
forumque vitat et superba civium
potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
altas maritat populos
aut in reducta valle mugientium
prospectat errantis greges,
inutilisque falce ramos amputans
feliciores inserit²,
aut pressa³ puris mella condit amphoris,
aut tondet infirmas⁴ ovis;
vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus⁵ agris extulit,
ut gaudet insitiva⁶ decerpens pira,
certantem et uvam purpurae,
qua muneretur te, Priape, et te, pater
Silvane, tutor finium⁷.
Libet iacere modo sub antiqua ilice,
modo in tenaci⁸ gramine:
labuntur altis interim ripis aquae,
queruntur in silvis aves,
fontesque lymphis obstrepunt⁹ manantibus,
somnos quod¹⁰ invitet levis.
At cum tonantis annus hibernus Iovis
imbris nivisque comparat,
aut trudit acris hinc et hinc multa cane
apros in obstantis plagas,
aut amite levi rara tendit retia¹²
turdis edacibus dolos,
pavidumque leporem et advenam laqueo gruem
iucunda captat praemia.
Quis non malarum quas amor curas¹³ habet
haec inter¹⁴ obliviscitur?
Quodsi pudica mulier in partem¹⁵ iuvat
domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut perusta solibus
pernicis uxor Apuli¹⁶,

Sacrum vetustis exstruat lignis focum¹⁷
 lassus sub adventum viri,
 claudensque textis cratibus¹⁸ laetum pecus
 distenta siccet ubera,
 et horna dulci vina promens dolio
 dapes inemptas¹⁹ apparet:
 non me Lucrina iuverint conchyliis
 magisve²⁰ rhombus aut scari,
 si quos²¹ Eois intonata fluctibus
 hiems ad hoc vertat mare,
 non Afra avis descendat in ventrem meum,
 non attagen Ionicus²²
 iucundior, quam lecta de pinguis
 oliva ramis arborum,
 aut herba lapathi²³ prata amantis et gravi
 malvae salubres corpori²⁴,
 vel agna festis caesa Terminalibus,
 vel haedus ereptus lupo.
 Has inter epulas ut iuvat pastas ovis
 videre properantes domum,
 videre fessos vomerem inversum²⁵ boves
 collo trahentis languido,
 positosque²⁶ vernas, ditis examen domus,
 circum renidentis²⁷ Lares«.

Haec ubi locutus faenerator Alfius,
 iam iam futurus rusticus,
 omnem redegit²⁸ Idibus pecuniam,
 quaerit Kalendis ponere.

Uživaj za vremena

(Epod. 13)

Horrida tempestas caelum contraxit et imbres¹
 nivesque deducunt Iovem²; nunc mare, nunc silvae
 Threicio Aquilone³ sonant. Rapiamus, amici,
 occasionem de die dumque virent⁴ gena
 et decet, obducta⁵ solvatur fronte senectus.
 Tu vina Torquato⁶ move consule pressa⁷ meo.
 Cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
 reducet in sedem vice. Nunc et Achaemenio⁸
 perfundi nardo iuvat et fide Cyllenea⁹
 levare diris pectora sollicitudinibus,
 nobilis ut grandi cecinit Centaurus¹⁰ alumno¹¹:
 »Invicte, mortalis dea nate puer Thetidel¹²,
 te manet Assaraci¹³ tellus, quam frigida parvi
 findunt¹⁴ Scamandri¹⁵ flumina lubricus et Simois¹⁵,
 unde tibi reditum certo subtemine¹⁶ Parcae¹⁷
 rupere, nec mater domum caerula¹⁸ te revehet.
 Illic omne malum vino cantique levato,
 deformis aegrimoniae¹⁹ dulcibus adloquuis²⁰«.

Gradanski rat

(Epod. 16)

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
suis et ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuere¹ perdere Marsi²
minacis aut Etrusca Porsenae³ manus⁴,
aemula nec virtus Capuae⁵ nec Spartacus⁶ acer
novisque rebus⁷ infidelis Allobrox,
nec fera caerulea domuit Germania⁸ pube
parentibusque⁹ abominatus Hannibal:
in pia perdemus devoti sanguinis aetas
ferisque rursus occupabitur solum:
barbarus heu cineres insistet victor et Urbem
eques sonante verberabit ungula,
quaeque carent ventis et solibus ossa¹⁰ Quirini¹¹,
(nefas videre) dissipabit insolens.
Forte quid expediat¹² communiter¹³ aut melior pars
malis carere quaeritis laboribus;
nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum¹⁴
velut profugit execrata¹⁵ civitas
agros atque lares patrios habitandaque fana
apris reliquit et rapacibus lupis,
ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
Notus¹⁶ vocabit aut protervos Africus¹⁷.
Sic placet? An melius quis habet suadere? secunda
ratem occupare quid moramur alite¹⁸?
Sed iuremus in haec: »Simul imis saxa renarint¹⁹
vadis levata, ne redire sit nefas;
neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
Padus²⁰ Matina laverit cacumina,
in mare seu celsus procurrerit²¹ Appenninus²²
novaque monstra²³ iunxerit libidine
mirus amor, iuvet ut tigris subsidere²⁴ cervis,
adulteretur²⁵ et columba miluo,
credula nec rivos²⁶ timeant armenta leones
ametque salsa levis hircus aequora.«
Haec et quae poterunt reditus abscondere dulcis
eamus omnis execrata civitas
aut pars indocili²⁷ melior grege; mollis et exspes²⁸
inominata²⁹ perpremat³⁰ cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
Etrusca praeter et volate litora.
Nos manet Oceanus circumvagus: arva beata
petamus, arva³² divites et insulas,
reddit³³ ubi cererem tellus inarata³⁴ quotannis
et inputata³⁵ floret usque vinea,
germinat³⁶ et nusquam fallentis termes³⁷ olivae
suamque pulla³⁸ ficus ornat arborem,
mella cava manant ex ilice, montibus altis
levis crepante³⁹ lympa desilit pede.

Illic iniussae⁴⁰ veniunt ad mulctra⁴¹ capellae
 refertque tenta grex amicus ubera
 nec vespertinus⁴² circumgemit⁴³ ursus ovile⁴⁴
 nec intumescit⁴⁵ alta viperis humus;
 pluraque felices mirabimur, ut neque largis
 aquosus Eurus⁴⁶ arva radat⁴⁷ imbribus,
 pingua nec siccis urantur semina glaebis,
 utrumque⁴⁸ rege⁴⁹ temperante caelitem.
 Nulla nocent pecori contagia⁵⁰, nullius astri⁵¹
 gregem aestuosa torret inpotentia.
 Non huc Argoo⁵² contendit remige pinus
 neque inpudica Colchis⁵³ intulit pedem,
 non huc Sidonii⁵⁴ torserunt⁵⁵ cornua⁵⁶ nautae,
 laboriosa nec cohors Ulixei⁵⁷.
 Iuppiter illa pia secrevit⁵⁸ litora genti,
 ut inquinavit⁵⁹ aere tempus aureum,
 aere, dehinc ferro duravit⁶⁰ saecula, quorum
 piis secunda vate me datur fuga.

Besposteni brbljivac

(Saturae I 9)

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
 nescio quid meditans nugarum, totus in illis.
 Adcurrit quidam notus mihi nomine tantum,
 arreptaque manu »Quid agis, dulcissime rerum¹?«
 »Suaviter, ut nunc est²«, inquam, »et cupio omnia,
 quae vis«.

Cum adsectaretur. »Num quid vis?« occupo³. At ille
 »Noris nos⁴«, inquit; »docti sumus«. Hic ego »Pluris
 hoc« inquam »mihi eris«. Misere discedere quaerens
 ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
 dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
 manaret talos. »O te, Bolane, cerebri
 felicem⁵« aiebam tacitus, cum quidlibet ille
 garriret, vicos, Urbem laudaret. Ut illi
 nil respondebam. »Misere⁶ cupis« inquit »abire;
 iamdudum video. Sed nil agis; usque tenebo.
 Persequar. Hinc, quo nunc iter est tibi«. »Nihil

opus est te
 circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
 trans Tiberim longe cubat is, prope Caesaris hortos⁷«.
 »Nil habeo, quod agam, et non sum piger: usque
 sequar te«.

Demitto auriculas, ut iniquae mentis⁸ asellus,
 cum gravius dorso subiit onus. Incipit ille:
 »Si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
 non Varium facies: nam quis me scribere pluris
 aut citius possit versus? Quis membra movere
 mollius? Invideat quod et Hermogenes ego canto«.

Interpellandi locus hic erat: »Est tibi mater,
 cognati, quis te salvo est opus⁹?« »Haud mihi
 quisquam.

Omnis composui¹⁰«. »Felices! nunc ego resto.
 Confice¹²! Namque instat fatum mihi triste, Sabella
 quod puero cecinit divina¹³ mota anus urna:
 Hunc neque dirā venena nec hosticus auferet ensis
 nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra:
 garrulus hunc quando consumet cumque¹⁴, loquacis,
 si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas«.

Ventum erat ad Vestae¹⁵, quarta iam parte diei
 praeterita¹⁶, et casu tum respondere vadato¹⁷
 debebat; quod ni fecisset, perdere litem.

»Si me amas«, inquit, »paulum hic ades¹⁸«. »Inteream, si
 aut valeo stare¹⁹ aut novi civilia iura:
 et propero quo scis«. »Dubius sum, quid faciam«, inquit,
 »tene relinquam an rem«. »Me, sodes²⁰«. »Non faciam« ille,
 et praecedere coepit. Ego, ut contendere durum est
 cum victore, sequor. »Maecenas quomodo tecum?«
 Hinc repetit²¹: »Paucorum hominum²² et mentis bene sanae;
 nemo dexterius fortuna est usus. Haberes
 magnum adiutorem, posset qui ferre secundas²³,
 hunc hominem²⁴ velles si tradere²⁵. Dispeream, ni
 submosses²⁶ omnis«. »Non isto²⁷ vivimus illic,
 qui tu rere, modo. Domus hac nec purior ulla est
 nec magis his aliena malis²⁸; nil mi officit«, inquam,
 »ditior hic aut est quia doctior: est locus uni
 cuique suus«. »Magnum narras²⁹, vix credibile«. »Atqui
 sic habet«. »Accendis³⁰, quare cupiam magis illi
 proximus esse.« »Velis tantummodo³¹: quae tua virtus³²,
 expugnabis; et est qui vinci possit, eoque³³
 difficilis aditus primus habet³⁴«. »Haud mihi dero³⁵.
 Muneribus servos corrumpam; non, hodie si
 exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
 occurram in triviis, deducam³⁶. Nil sine magno
 vita labore dedit mortalibus«. Haec dum agit³⁷, ecce
 Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
 qui pulchre nosset. Consistimus. »Unde venis« et
 »quo tendis?« Rogat et respondet³⁸. Vellere coepi
 et pressare manu lentissima³⁹ braccia, nutans,
 distorquens oculos, ut me eriperet. Male salsus⁴⁰
 ridens dissimulare: meum iecur urere bilis.

»Certe nescio quid secreto velle loqui te
 aiebas mecum«. »Memini bene, sed meliore
 tempore dicam. Hodie tricesima sabbata⁴¹. Vin⁴² tu
 curtis⁴³ Iudaeis oppedere⁴⁴?« »Nulla mihi«, inquam,
 »religio⁴⁵ est«. »At mi⁴⁶: sum paulo infirmior, unus
 multorum⁴⁷. Ignosces; alias loquar«. Huncine solem
 tam nigrum surrexe⁴⁸ mihi! Fugit improbus ac me
 sub cultro linquit. Casu venit obvius illi
 adversarius⁴⁹ et »Quo tu, turpissime?« Magna
 inclamat voce, et »licet antestari?« Ego vero
 oppono auriculam⁵⁰. Rapit in ius; clamor utrimque,
 undique concursus. Sic me servavit Apollo⁵¹.

Egressum magna me accepit Aricia Roma
hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
Graecorum longe doctissimus; inde Forum Appi
differtum¹ nautis cauponibus² atque malignis³.
Hoc iter ignavi⁴ divisimus, altius ac nos
praecinctis⁵ unum: minus est gravis Appia tardis.
Hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
indico bellum, cenantis⁶ haud animo aequo
expectans comites. Iam nox inducere terris
umbras et caelo diffundere signa parabat;
tum pueri nautis, pueris convicia⁷ nautae
ingerere »huc adpelle⁸«; »trecentos inseris⁹«; »ohe,
iam satis est«. Dum aes exigitur¹⁰, dum mula ligatur¹¹,
tota abit hora. Mali¹² culices ranaeque palustres
avertunt somnos; absentem cantat amicam
multa prolutus¹³ vappa nauta atque viator
certatim¹⁴; tandem fessus dormire viator
incipit ac missae pastum¹⁵ retinacula¹⁶ mulae
nauta piger saxo religat stertit¹⁷que supinus.
Iamque dies aderat, nil cum procedere lintrem¹⁸
sentimus, donec cerebrosus¹⁹ prosilit unus
ac mulae nautaeque caput lumbos²⁰que saligno
fuste²¹ dolat: quarta²² vix demum²³ exponimur²⁴ hora.
Ora manusque tua lavimus, Feronia²⁵, lympha;
milia tum pransi tria repimus²⁶ atque subimus²⁷
inpositum saxis late candentibus²⁸ Anxur.
Huc venturus erat Maecenas²⁹ optimus atque
Cocceius³⁰, missi magnis de rebus uterque
legati, aversos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis collyria³¹ lippus³²
inlinere³³; interea Maecenas advenit atque
Cocceius Capitoque simul Fonteius³⁴, ad unguem
factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco³⁶ praetore libenter
linquimus, insani³⁷ ridentes praemia³⁸ scribae,
praetextam et latum clavom prunaeque vatillum.
In Mamurrarum³⁹ lassi deinde urbe manemus,
Murena⁴⁰ praebente domum, Capitone culinam⁴¹.
Postera lux oritur multo gratissima: namque
Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque
occurrunt, animae qualis neque candidiores
terra tulit neque quis me sit devinctior⁴² alter.
O qui complexus⁴³ et gaudia⁴⁴ quanta fuerunt.
Nil ego contulerim⁴⁵ iucundo sanus⁴⁶ amico.
Proxima Campano ponti quae villula⁴⁷, tectum
praebuit et parochi⁴⁸, quae debent, ligna salemque.
Hinc muli Capuae clitellas⁴⁹ tempore⁵⁰ ponunt.
Lusum⁵¹ it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque;
namque pila lippis inimicum⁵² et ludere crudis⁵³.
Hinc nos Coccei recipit plenissima villa,

quae super est⁵⁴ Caudi cauponas⁵⁵. Nunc mihi⁵⁶ paucis
 Sarmenti⁵⁷ scurrae pugnam Messi⁵⁸que Cicirri⁵⁹,
 Musa, velim memores et quo patre natus uterque
 contulerit litis. Messi clarum genus⁶⁰ Oscj⁶¹;
 Sarmenti domina⁶² exstat⁶³: ab his maioribus orti
 ad pugnam veneri. Prior Sarmentus »equi te
 esse feri similem⁶⁴ dico«. Ridemus et ipse
 Messius »accipio⁶⁵«, caput et movet⁶⁶. »O tua cornu⁶⁷
 ni foret exsecto frons«, inquit, »quid faceres, cum
 sic mutilus⁶⁸ minitaris?« at illi foeda cicatrix
 saetosam⁶⁹ lacvi frontem turpaverat⁷⁰ oris.
 Campanum⁷¹ in morbum, in faciem permulta iocatus,
 pastorem saltaret uti Cyclopa⁷² rogabat:
 nil⁷³ illi larva⁷⁴ aut tragicis opus esse coturnis.
 Multa Cicirrus ad haec. Donasset iamne catenam⁷⁵
 ex voto laribus, quaerebat: scriba quod esset,
 nilo deterius dominae ius esse: rogabat
 denique, cur umquam fugisset, cui satis una
 farris⁷⁶ libra⁷⁷ foret, gracili sic tamque pusillo⁷⁸.
 Prorsus iucunde cenam producimus illam.
 Tendimus⁷⁹ hinc recta⁸⁰ Beneventum, ubi sedulus⁸¹ hospes
 paene macros⁸² arsit⁸³ dum turdos versat⁸⁴ in igni:
 nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Volcano⁸⁵ summum properabat lambere⁸⁶ tectum.
 Convivas avidos⁸⁷ cenam servosque timentis
 tum rapere atque omnis restinguere velle videres.
 Incipit ex illo⁸⁸ montis⁸⁹ Apulia notos
 ostentare⁹⁰ mihi, quos torret Atabulus⁹¹ et quos
 numquam erepsemus⁹², nisi nos vicina Trivici
 villa recepisset lacrimoso non sine fumo,
 udos⁹³ cum foliis ramos urente camino⁹⁴.
 Hic ego mendacem stultissimus usque puellam
 ad mediam noctem exspecto; somnus tamen aufer
 intentum veneri: tum⁹⁵ immundo somnia visu
 nocturnam vestem maculant ventremque supinum.
 Quatuor hinc rapimur viginti et milia raedis⁹⁶
 mansuri oppidulo, quod versu⁹⁷ dicere non est,
 signis perfacile est: venit vilissima rerum
 hic aqua, sed panis longe pulcherrimus, ultra⁹⁸
 callidus⁹⁹ ut soleat umeris portare viator¹⁰⁰.
 Nam Canusi lapidosus¹⁰¹, aquae non ditior¹⁰² urna,
 qui locus a forti Diomede¹⁰³ est conditus olim.
 Flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.
 Inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
 carpentes iter et factum corruptius¹⁰⁴ imbri.
 Postera tempestas melior, via peior ad usque
 Bari moenia piscosi¹⁰⁵; dein Gnatia Lymphis
 iratis¹⁰⁶ exstructa dedit risusque iocosque,
 dum flamma sine tura liquescere¹⁰⁷ limine sacro
 persuadere cupit. Credat Iudaeus Apella,
 non ego: namque deos didici securum¹⁰⁸ agere aevom
 nec siquid miri faciat natura, deos id
 tristic¹⁰⁹ ex alto caeli¹¹⁰ demitter tecto.
 Brundisium longae finis chartaque viaeque est.

Car Avgust o svojoj vladavini

(Monumentum Ancyranum)

I

Annos undeviginti natus exercitum privato consilio et privata impensa¹ comparavi, per quem rem publicam dominatione factionis oppressam in libertatem vindicavi². Propter quae senatus decretis honorificis in ordinem suum me adlegit³ C. Pansa et A. Hirtio consilibus, consularem locum sententiae dicendae⁴ simul dans, et imperium mihi dedit. Res publica ne quid detrimenti caperet, me pro praetore⁵ simul cum consulibus providere iussit. Populus autem eodem anno me consulem, cum consul uterque bello cecidisset⁶, et trium virum rei publicae constituendae⁵ in quinquennium creavit.

II

Qui parentem¹ meum interfecerunt, eos in exilium expuli iudiciis legitimis² ultus eorum facinus³ et postea bellum inferentis⁴ rei publicae vici⁵ bis acie.

III

Bella terra et mari civilia externaque toto in orbe terrarum saepe gessi victorque omnibus veniam petentibus civibus peperci. Externas gentes, quibus tuto¹ ignosci potuit, conservare quam excidere² malui. Millia civium Romanorum adacta sacramento meo³ fuerunt circiter quingenta. Ex quibus deduxi⁴ in colonias aut remisi in municipia sua stipendiis emeritis⁵ millia aliquanto plura quam trecenta et iis omnibus agros adsignavi aut pecuniam pro praemiis militiae dedi. Naves cepi sescentas praeter eas, si quae minores quam triremes fuerunt.

IV

Bis ovans¹ triumphavi, tris egi curulis triumphos et appellatus sum viciens semel imperator². Cum autem pluris triumphos mihi senatus decrevisset, iis supersedi. Laurum³ de fascibus deposui⁴ in Capitolio votis, quae quoque bello nuncupaveram, solutis⁵. Ob res a me aut per legatos meos auspicii⁶ meis terra marique prospere gestas quinquagens et quinquens decrevit senatus supplicandum⁷ esse dis immortalibus. Dies autem, per quos ex senatus consulto supplicatum est, fuere DCCCLXXX. In triumphis meis ducti sunt ante currum meum reges aut regum liberi novem. Consul fueram terdeciens, cum scripseram haec, eramque septimum et tricesimum annum tribuniciae⁸ potestatis.

V

Dictaturam et absentem et praesentem mihi datam ab universo populo et senatu M. Marcello et L. Arruntio consulibus¹ non accepi. Non recusavi in summa frumenti penuria curationem annonae², quam ita administravi, ut intra paucos dies metu et periculo praesenti populum universum meis impensis liberarem. Consulatum mihi tum datum annuum et perpetuum non accepi ... (VI, 1 at. tekst nečitak)

VII

Princeps¹ senatus fui usque ad eum diem, quo scripseram² haec, per annos quadraginta. Pontifex maximus augur, quindecimvirum³ sacris faciundis, septemvirum epulonum⁴, frater arvalis⁵, sodalis Titius⁶, fetialis⁷ fui.

(VIII—XXV Spominju se građanske službe kao: postavljanje patricija i senatora, vršenje censusa, razne počasti, pokloni narodu u novcu i žitu, priredene igre, podignute građevine i zadužbine.)

XXV

Mare pacavi a praedonibus. Eo bello servorum, qui fugerant a dominis suis et arma contra rem publicam ceperant, triginta fere millia capta dominis ad supplicium sumendum tradidi.

Iuravit in mea verba tota Italia sponte sua et me belli, quo vici ad Actium¹, duces depoſcit. Iuraverunt in eadem verba provinciae Galliae² Hispaniae³ Africa Sicilia Sardinia.

Qui sub signis meis tum militaverint⁴, fuerunt senatores plures quam DCC, in iis qui vel antea vel postea consules facti sunt ad eum diem, quo scripta sunt haec, LXXXIII, sacerdotes circiter CLXX.

XXVI

Omnium provinciarum populi Romani, quibus finitimae fuerunt gentes, quae non parcerent imperio nostro, fines auxi. Gallias et Hispanias provincias et Germaniam, qua includit Oceanus, a Gadibus ad ostium Albis¹ fluminis pacavi.

Alpes regione ea, quae proxima est Hadriano² mari, ad Tuscum pacari feci, nulli genti bello per iniuriam illato.

Classis mea per Oceanum ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad fines Cimbrorum³ navigavit, quo neque terra neque mari quisquam Romanus ante id tempus adiit, Cimbrique et Charydes et Semnones et eiusdem tractus alii Germanorum populi per legatos amicitiam meam et populi Romani petierunt.

Meo iussu et auspicio ducti sunt duo exercitus eodem fere tempore in Aethiopia et in Arabiam, quae appellatur eudaemon⁴, plurimaeque hominum gentis utriusque copiae caesae sunt in acie et complura oppida capta. In Aethiopia usque ad oppidum Nabata⁵ perventum est, cui proxima est Meroe. In Arabiam usque in fines Sabaeorum⁶ processit exercitus usque ad oppidum Mariba.

XXVII

Aegyptum¹ imperio populi Romani adieci.

(Interveniše u Armeniji i postavlja joj vladare.)

Provincias omnis² quae trans Hadrianum mare vergunt ad orientem, Cyrenasque³, iam ex parte magna regibus eas possidentibus, et antea Siciliam et Sardiniam occupatas bello servili recuperavi.

XXVIII

Colonias in Africa Sicilia Macedonia utraque Hispania Achaia Asia Syria Gallia Narbonensi Pisidia militum deduxi. Italia autem XXVIII colonias, quae vivo me celeberrimae et frequentissimae fuerunt, meis auspiciis deductas habet.

XXIX

Signa militaria complura per alios duces amissa devictis hostibus recuperavi ex Hispania et Gallia et a Dalmatis¹. Parthos trium exercituum Romanorum spolia et signa reddere mihi supplicesque amicitiam populi Romani petere coegi. Ea autem signa in penetrali, quod est in templo Martis Ultoris², reposui.

XXX

Pannoniorum¹ gentes, quas ante me principem populi Romani exercitus nunquam adiit, devictas per Ti. Neronem, qui tum erat privignus et legatus meus, imperio populi Romani subieci protulique finis Illyrici ad ripam fluminis Danuvii.

Citra² quod Dacorum³ transgressus exercitus meus auspiciis victus profligatusque est, et postea trans Danuvium ductus exercitus meus Dacorum gentes imperia populi Romani perferre coegit.

XXXI

Ad me ex India regum legationes saepe missae sunt, nunquam adhuc visae apud quemquam Romanorum ducem. Nostram amicitiam petierunt per legatos Bastarnae¹ Scythae²que et Sarmatorum qui sunt citra flumen Tanaim³ et ultra reges, Albanorumque⁴ rex et Hiberorum et Medorum.

(XXXII—XXXIII Strani vladari obraćaju se njemu kao prvaku (princeps) za zaštitu, među kojima vladari iz Medije, Armenije, Germanije i Britanije. — Nekim istočnim narodima postavlja kraljeve.)

XXXIV

In consulatu sexto et septimo, bella ubi civilia exstinxeram, per consensum universorum potitus rerum omnium rem, publicam ex mea potestate in senatus populique Romani arbitrium¹ transtuli. Quo pro merito meo senatus consulto Augustus² appellatus sum et laureis³ postes aedium mearum vincti sunt publice coronaque civica⁴ super ianuam meam fixa est clipeusque aureus in curia Iulia⁵ positus, quem mihi senatum populumque Romanum dare virtutis clementiae iustitiae pietatis causa testatum est per eius clipei inscriptionem. Post id tempus praestiti omnibus dignitate, potestatis autem nihilo amplius habui quam qui fuerunt mihi quoque in magistratu collegae.

XXXV

Tertium decimum consulatum cum gerebam, senatus et equester ordo populusque Romanus universus appellavit me patrem patriae idque in vestibulo aedium mearum inscribendum esse et in curia et in foro Augusto¹ sub quadrigis, quane mihi ex s. c.² positae sunt, censuit. Cum scripsi haec, annum agebam septuagesimum sextum.

29) TITUS LIVIUS (59 st. e. -17 n. e.)

Namena Livijeve istorije

(Praefatio 9—13)

Ad illa mihi pro se quisque acriter intendat animum, quae vita, qui mores fuerint, per quos viros quibusque artibus domi militiaeque et partum et auctum imperium sit; labente deinde paulatim disciplina¹ velut desidentis² primo mores sequatur animo, deinde ut magis magisque lapsi sint, tum ire coeperint praecipites, donec ad haec tempora, quibus nec vitia nostra nec remedia pati possumus, perventum est. Hoc illud est praecipue in cognitione³ rerum salubre ac frugiferum⁴, omnis te exempli documenta in industri posita monumento intueri: inde tibi tuaeque rei publicae quod imitere⁵ capias, inde foedum inceptu, foedum exitu, quod⁶ vites.

Ceterum aut me amor negotii suscepti fallit, aut nulla umquam res publica nec maior nec sanctior nec bonis exemplis ditior fuit, nec in quam civitatem tam serae avaritia luxuriaque inmigraverint, nec ubi tantus ac tam diu paupertati ac parsimoniae honos fuerit: adeo quanto rerum⁷ minus, tanto minus cupiditatis erat; nuper divitiae avaritiam et abundantes voluptates desiderium per luxum atque libidinem pereundi perdendique omnia invexere. Sed querellae, ne tum quidem

gratae futurae, cum forsitan necessariae erunt, ab initio certe tantae ordiendae rei⁸ absint; cum bonis potius ominibus votisque et precationibus deorum⁹ deorumque, si, ut poetis, nobis quoque mos esset, libentius inciperemus, ut orsis tantum operis successus prosperos darent.

Augurium odlučuje o osnivanju Rima

(I 6, 3—4; 7, 1—3)

Ita Numitori¹ Albana² re permissa, Romulum Remumque cupido cepit in iis locis, ubi expositi ubique educati erant, urbis condendae. Et supererat multitudo Albanorum Latinorumque; ad id pastores quoque accesserant, qui omnes facile spem facerent³ parvam Albam, parvum Lavinium⁴ prae ea urbe quae conderetur, fore. Intervenit deinde his cogitationibus avitum⁵ malum, regni cupido, atque inde foedum certamen, coortum a satis miti principio. Quoniam gemini essent nec aetatis verecundia discrimen facere posset, ut dii, quorum tutelae ea loca essent, auguriis legerent, qui nomen novae urbi daret, qui conditam imperio regeret, Palatium Romulus, Remus Aventinum ad inaugurandum⁶ templa⁷ capiunt.

Priori Remo augurium venisse fertur, sex vultures, iamque nuntiatio augurio cum duplex numerus Romulo se ostendisset, utrumque regem sua multitudo⁸ consalutaverat: tempore illi praecepto, at hi numero avium regnum trahebant⁹. Inde cum altercatione¹⁰ congressi certamine irarum ad caedem vertuntur; ibi in turba ictus Remus cecidit. Vulgatio fama est ludibrio fratris¹¹ Remum novos transiluisse muros; inde ab irato Romulo, cum verbis quoque increpitanis adiecisset »sic deinde, quicumque alius transiliet moenia mea«, interfectum. Ita solus potitus imperio Romulus; condita urbs conditoris nomine appellata¹².

Pučani i vlastela u starom Rimu

(IV 3—5)

Quantopere vos, Quirites¹, contemnerent patres², quam indignos ducerent qui una secum urbe intra eadem moenia viveretis, saepe equidem et ante videor animadvertisse: nunc tamen maxime, quod adeo atroces in has rogationes nostras coorti sunt.

Quibus quid aliud quam³ admonemus cives nos eorum esse, et si non easdem opes habere, eandem tamen patriam incolere? Altera connubium petimus, quod finitimis externisque dari solet; nos quidem civitatem⁴, quae plus quam connubium est, hostibus etiam victis dedimus. Altera⁵ nihil novi ferimus⁶, sed id quod populi est repetimus atque usurpamus, ut, quibus velit, populus Romanus honores mandet. Quid tandem est cur caelum ac terras misceant⁷? Cur in me impetus modo paene in senatu sit factus? Negent⁸ se manibus temperatos, violatosque denuntient sacrosanctam⁹ potestatem? Si populo Romano liberum suffragium datur, ut, quibus velit, consulatum mandet, et non praeciditur spes plebeio quoque, si dignus summo honore erit, adipiscendi summi honoris, stare urbs haec non poterit? De imperio¹⁰ actum est? Et perinde hoc valet, plebeiusne consul fiat, tamquam¹¹ servum aut libertinum aliquis consulem futurum dicat? Ecquid sentitis in quanto contemptu vivatis? Lucis vobis huius partem, si liceat, adimant; quod spiratis, quod vocem mittitis, quod formas hominum habetis, indignantur.

Quin etiam (si Diis placet)¹² nefas aiunt esse consulem plebeium fieri! Obsecro vos, si non ad fastos,¹³ non ad commentarios pontificum¹⁴ admittimur, ne ea quidem scimus, quae omnes peregrini etiam sciunt, consules in locum regum successisse, nec aut iuris aut maiestatis quidquam habere, quod non in regibus ante fuerit?

En unquam creditis fando¹⁵ auditum esse, Numam Pompilium non modo non patricium, sed ne civem quidem Romanum ex Sabino agro¹⁶ accitum, populi iussu, patribus auctoribus¹⁷, Romae regnasse? L. deinde Tarquinius non modo non Romanae, sed ne Italicæ quidem gentis, Demarati Corinthii filium, incolam ab Tarquiniis¹⁸, visus liberis Anci, regem factum? Servium Tullium post hunc, captiva Corniculana¹⁹ natum, patre nullo²⁰, matre serva, ingenio, virtute regnum tenuisse?

Quid enim de T. Tatio Sabino dicam, quem ipse Romulus, parens urbis, in societatem regni accepit? Ergo dum nullum fastiditur genus, in quo eniteret virtus, crevit imperium Romanum. Paeniteat nunc vos plebei consulis, cum maiores nostri advenas reges non fastidierint, et ne regibus quidem exactis clausa urbs fuerit peregrinae virtuti? Claudiam²¹ certe gentem, post reges exactos, ex Sabinis non in civitatem modo accepimus, sed etiam in patriciorum numerum. Ex peregrinone patricius, deinde consul, fiat: civis²² Romanus si sit ex plebe, præcisa consulatus spes erit? Utrum tandem non credimus fieri posse, ut vir fortis ac strenuus, pace belloque bonus, ex plebe sit, Numæ, Lucio, Tarquinio, Servio Tullio similis? An, ne si sit quidem²³, ad gubernacula rei publicæ accedere eum patiemur? Potiusque decemviris²⁴, deterrimis mortalium, qui tum omnes ex patribus erant, quam optimis regum, novis²⁵ hominibus similes consules sumus habituri?

At²⁶ enim nemo post reges exactos de plebe consul fuit. Quid postea? Nullane res nova institui debet? Et quod nondum est factum (multa enim nondum sunt facta in novo populo) ea, ne si utilia quidem sint, fieri oportet? Pontifices, augures, Romulo regnante, nulli erant, ab Numa Pompilio creati sunt. Census in civitate, et descriptio centuriarum classiumque non erat; ab Servio Tullio est facta. Consules nunquam fuerunt; regibus exactis creati sunt. Dictatoris nec imperium nec nomen fuerat; apud patres²⁷ esse coepit. Tribuni plebis, aediles, quaestores nulli erant; institutum est ut fierent. Decemviros legibus scribendis intra decem hos annos et creavimus, et e re publica sustulimus. Quis dubitat quin, in aeternum urbe condita, et in immensum crescente, nova imperia, sacerdotia, iura gentium hominumque²⁸ instituantur? Hoc ipsum, ne connubium patribus cum plebe esset, non decemviri tulerunt paucis his annis, pessimo exemplo publico, cum summa iniuria plebis?

An esse ulla maior aut insignior contumelia potest, quam partem civitatis, velut contaminatam, indignam connubio haberi? Quid est aliud, quam exsilium intra eadem moenia, quam relegationem pati? Ne affinitatibus²⁹, ne propinquitatibus immisceamur, cavent; ne societur sanguis.

Quid? Hoc si polluit nobilitatem istam vestram, quam plerique oriundi ex Albanis³⁰ et Sabinis, non genere, nec sanguine, sed per cooptationem³¹ in patres habetis, aut ab regibus lecti, aut post reges exactos iussu populi, sinceram³² servare privatis consiliis non poteratis, nec ducendo³³ ex plebe, neque vestras filias sororesque enubere sinendo e patribus³⁴? Nemo plebei patriciæ virgini vim afferret³⁵, patriciorum ista libido³⁶ est; nemo invitum pactionem nuptialem quemquam facere coegisset. Verum enimvero lege id prohiberi, et connubium tolli³⁷ patrum ac plebis, id demum contumeliosum plebi est. Cur enim non fertis³⁸ ne sit connubium divitibus ac pauperibus? Quod privatorum consiliorum ubique semper fuit, ut in quam cuique feminae convenisset domum nuberet, ex qua pactus esset vir domo in matrimonium duceret, id vos sub legis superbissimæ vincula coniicitis, qua dirimatis societatem civilem, duasque ex una civitate faciatis. Cur non sancitis ne vicinus patricio sit plebeius? ne eodem itinere eat? ne idem convivium ineat? ne in foro eodem consistat? Quid enim in re est aliud, si plebeiam patricius duxerit, si patriciam plebeius? quid iuris tandem mutatur? Nempe³⁹ patrem sequuntur liberi. Nec, quod nos ex connubio vestro petamus, quidquam est⁴⁰, præterquam ut hominum, ut civium numero simus; nec vos (nisi in contumeliam ignominiamque nostram certare iuvat) quod contendatis quidquam est.

Denique, utrum tandem populi Romani an vestrum summum imperium est? Regibus exactis, utrum vobis dominatio, an omnibus aequa libertas parta est? Oportet licere populo Romano, si velit, iubere legem; an, ut quaeque rogatio promulgata⁴¹ erit, vos delectum pro poena decernetis? Et, simul ego tribunus vocare tribus in suffragium coepero, tu statim consul sacramento iuniores adiges, et in castra educes, et minaberis plebi, minaberis tribuno? Quid, si non quantum istae minae adversus plebis consensum valerent, bis iam experti essetis⁴²? Scilicet, quia nobis consultum⁴³ volebatis, certamine abstinuistis? An ideo non est dimicatum, quod quae pars firmior, eadem modestior fuit? Nec nunc erit certamen, Quirites: animos vestros illi tentantur semper, vires non experientur. Itaque ad bella ista, seu falsa, seu vera sunt, consules, parata vobis plebes est, si, connubiis redditis unam⁴⁴ hanc civitatem tandem facitis; si coalescere, si iungi miscerique vobis privatis necessitudinibus possunt; si spes, si aditus ad honores viris strenuis et fortibus datur; si in consortio, si in societate rei publicae esse, si, quod aequae libertatis est, invicem annuis⁴⁵ magistratibus parere atque imperitare licet. Si haec impedit aliquis, ferte sermonibus et multiplicata fama bella⁴⁶: nemo est nomen⁴⁷ daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus⁴⁸ pro superbis dominis, cum quibus nec in re publica honorum, nec in privata connubii societas est.

Papirius Cursor

(IX 16, 12—18)

Papirius Cursor fuit vir haud dubie dignus omni bellica¹ laude, non animi solum vigore, sed etiam corporis viribus excellens. Praecipua pedum pernecitas² inerat, quae cognomen etiam dedit; victoremque cursu omnium aetatis suae fuisse ferunt, et seu vi seu exercitatione multa cibi vini que eundem capacissimum; nec cum ullo asperiorum, quia invicti ad laborem corporis esset, fuisse militiam pediti pariter equitique. Equites etiam aliquando ausos ab eo petere, ut sibi pro re bene gesta laxaret aliquid laboris; quibus ille: »Ne nihil remissum dicatis, remitto« inquit, »ne utique dorsum demulceatis⁴, cum ex equis descendetis«. Et vis erat in eo viro imperii ingens pariter in socios⁵ civesque. Praenestinus⁶ praetor per timorem segnius ex subsidiis⁷ suos duxerat in primam aciem; quem cum inambulans⁸ ante tabernaculum⁹ vocari iussisset, lictorem expedire¹⁰ securem iussit. Ad quam vocem exanimi¹¹ stante Praenestino⁶: »Agedum¹², lictor, excide radicem hanc« inquit, »incommodam¹³ ambulantis¹⁴«, perfusumque¹⁵ ultimi supplicii metu multa dicta¹⁶ dimisit.

Rimski imperijalisti »oslobadaju« Grke i ostale Balkance

(XXXIII 31—33)

Elatia¹ profectus Quintius Anticyram cum decem legatis,² inde Corinthum traiecit. Ibi consilia de libertate Graeciae dies prope totos in concilio decem legatorum agitantur. Identidem Quintius liberandam omnem Graeciam, si Aetolorum linguas retundere³, si veram caritatem ac maiestatem apud omnes nominis Romani⁴ vellent esse, si fidem facere ad liberandam Graeciam, non ad transferendum a Philippo ad se imperium, sese mare traiecisse. Nihil contra ea de libertate urbium alii dicebant; ceterum ipsis tutius esse manere paulisper sub tutela praesidii Romani, quam pro Philippo Antiochum⁵ dominum accipere. Postremo ita decretum est: Corinthus redderetur Achaeis, ut⁶ in Acrocorintho tamen praesidium esset; Chalcidem ac Demetriadem⁷ retineri, donec cura⁸ Antiocho decessisset.

Isthmiorum statum ludicrum aderat, semper quidem et alias⁹ frequens cum propter spectaculi studium insitum genti, quo certamina omnis generis artium

viriumque et pernicitatis visuntur, tum quia propter opportunitatem loci, per duo diversa maria omnium rerum usus ministrantis humano generi, concilium Asiae Graeciaeque is mercatus erat; tum vero non ad solitos modo usus undique con-
 venerant, sed exspectatione erecti, qui deinde status futurus Graeciae, quae sua fortuna esset; alii alia¹⁰ non taciti solum opinabantur sed sermonibus etiam fe-
 rebant Romanos facturos; vix cuiquam persuadebatur Graecia omni cessuros. Ad spectaculum con-
 sederant, et praeco cum tubicine, ut mos est, in mediam aream, unde solemni carmine ludicrum indici solet, processit et, tuba silentio facto, ita
 pronuntiat: »Senatus Romanus et T. Quinctius imperator, Philippo rege Macedo-
 nibusque devictis, liberos, immunes, suis legibus esse iubet Corinthios, Phocenses¹¹,
 Locrensesque omnes et insulam Euboeam et Magnetas, Thessalos, Perrhaebos,
 Achaeos Phtiotas«. Percensuerat omnes gentes, quae sub dicione Phillippi regis
 fuerant. Audita voce praeconis, maius gaudium fuit quam quod universum homi-
 nes acciperent. Vix satis credere se quisque audisse¹², et alii alios intueri mirabundi
 velut ad somni vanam speciem; quod ad quemque pertinebat, suarum aurium fidei
 minimum credentes, proximos interrogabant. Revocatus praeco, cum unusquisque
 non audire modo sed videre libertatis suae nuntium averet, iterum pronuntiavit
 eadem. Tum ab certo iam gaudio tantus cum clamore plausus est ortus totiesque
 repetitus, ut facile appareret nihil omnium bonorum multitudini gratius quam
 libertatem esse. Ludicrum deinde ita raptim peractum est, ut nullius nec animi
 nec oculi spectaculo intenti essent; adeo unum gaudium praecoccupaverat omnium
 aliarum sensum voluptatum.

Ludis vero dimissis, cursu prope omnes tendere ad imperatorem Romanum,
 ut, ruente turba in unum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemnisco-
 que¹³ iacientium, haud procul periculo fuerit. Sed erat trium ferme et triginta an-
 norum, et cum robor iuventae, tum gaudium ex tam insigni gloriae fructu vires
 suppeditabat. Nec praesens tantummodo effusa est laetitia, sed per multos dies
 gratia et cogitationibus et sermonibus renovata: »esse aliquam in terris gentem
 quae sua impensa, suo labore ac periculo bella gerat pro libertate aliorum, nec
 hoc finitimis aut propinquae vicinitatis hominibus aut terris continentibus iunctis¹⁴
 praestet, sed maria traiciat, ne quod toto orbe terrarum iniustum imperium sit,
 ubique ius, fas, lex potentissima sint. Una voce praeconis liberatas omnes Graeciae
 atque Asiae urbes; hoc spe¹⁵ concipere audacis animi fuisse, ad effectum adducere
 et virtutis et fortunae ingentis«.

O Ciceronovoj smrti

(frg. iz knj. CXX)

M. Cicero sub adventum triumvirorum¹ urbe cesserat, pro certo habens, id quod
 erat, non magis Antonio eripi se quam Caesari² Cassium et Brutum posse. Primo
 in Tusculanum³ fugerat; inde transversis itineribus in Formianum³, ut ab Caieta
 navem conscensurus, proficiscitur. Unde aliquoties in altum provectum cum modo
 venti adversi retulissent, modo ipse iactationem navis, caeco volvente fluctu, pati
 non posset, taedium tandem eum et fugae et vitae cepit; regressusque in superiorem
 villam⁴, quae paulo plus mille passibus a mari abest: »Moriar, inquit, in patria saepe
 servata«. Satis constat servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum
 ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, iussisse. Promi-
 nenti ex lectica praebentique immotam cervicem caput praecisum est. Nec satis
 id stolidae crudelitati militum fuit; manus quoque scripsisse⁵ in Antonium expro-
 brantes, praeciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, iussuque eius inter duas
 manus in rostris positum, ubi ille consul, ubi saepe consularis, ubi eo ipso anno

adversus Antonium, quanta nulla unquam humana vox, cum admiratione⁶ eloquentiae auditus fuerat. Vix attolentes prae lacrimis oculos homines intueri trucidati membra civis poterant.

Vixit tres et sexaginta annos, ut, si vis afuisset, ne immatura quidem mors videri possit. Ingenium et operibus et praemiis operum felix⁷; ipse fortunae diu prosperae et in longo tenore felicitatis magnis interim ictus vulneribus, exsilio, ruina partium pro quibus steterat, filiae⁸ exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum⁹ nihil ut viro dignum erat, tulit, praeter mortem; quae vere aestimanti minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passus erat, quam quod, eiusdem fortunae compos, victo fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus ac memorabilis fuit et in cuius¹⁰ laudes exsequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

30) ALBIUS TIBULLUS (oko 54—19 st. e.)

Seoski život

(I 1, 1—34)

Divitias alius fulvo sibi congerat¹ auro,
Et teneat culti iugera multa soli,
Quem² labor assiduus vicino terreat hoste,
Martia cui somnos classica pulsa fugent:
Me mea paupertas vita traducat³ inerti,
Dum meus assiduo luceat igne focus;
Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, et facili grandia poma manu;
Nec Spes destituat, sed frugum semper acervos
Praebeat, et pleno pinguia musta lacu⁴.
Nam veneror⁵, seu stipes habet desertus in agris,
Seu vetus in trivio florea sarta lapis:
Et quod cumque mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolae ponitur ante⁶ deo⁷.
Flava Ceres, tibi sit nostro de rure corona
Spicea, quae templi pendeat ante fores,
Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat ut saeva falce Priapus⁸ aves.
Vos quoque, felices quondam, nunc pauperis⁹ agri
Custodes, fertis munera vestra, Lares.
Tunc vitula innumeros lustrabat¹⁰ caesa iuencos:
Nunc agna exigui est hostia parva soli.
Agnam cadet vobis, quam circum¹¹ rustica pubes
Clamet: »Io, messes et bona vina date«.
Iam mihi, iam possim contentus vivere parvo,
Nec semper longae deditus esse viae,
Sed Canis¹² aestivos ortus vitare sub umbra
Arboris, ad rivos praetereuntis aquae.
Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem,
Aut stimulo tardos increpuisse boves.
Non agnamve sinu pigeat fetumve capellae
Desertum, oblita matre, referre domum.
At vos exiguo pecori, furesque lupique,
Parcite; de magno est praeda petenda grege.

Quod si fatales¹ iam nunc explevimus annos,
 Fac lapis inscriptis stet super ossa notis²:
 »Hic iacet immitis³ consumptus morte Tibullus,
 Messallam⁴ terra dum sequiturque mari.«
 Sed me, quod facilis⁵ tenero sum semper Amori⁶,
 Ipsa Venus⁷ campos ducet in Elysios⁸.
 Hic horeae⁹ cantusque vident, passimque vagantes
 Dulce sonant tenui gutture carmen aves:
 Fert casiam¹⁰ non culta seges, totosque per agros
 Floret odoratis terra benigna rosis,
 Ac iuvenum series teneris immixta puellis
 Ludit, et assidue proelia miscet¹¹ Amor.
 Illic est, cuicumque rapax mors venit amanti,
 Et gerit insigni myrtea sarta¹² coma.

Rat i mir

(I 10,1—24, 35—50, 67—68)

Quis fuit, horrendos primus qui protulit enses?
 Quam ferus et vere ferreus ille fuit!
 Tum caedes hominum generi, tum proelia nata,
 Tum brevior dirae mortis aperta via est.
 An nihil ille miser meruit, nos ad mala nostra
 Vertimus, in saevas quod dedit ille feras?
 Divitis hoc vitium est auri, nec bella fuerunt,
 Faginus¹ adstabat cum scyphus ante dapes.
 Non arces, non vallus² erat, somnumque petebat
 Securus varias dux gregis inter oves.
 Tunc mihi vita foret, vulgi nec tristia nossem³
 Arma nec audissem⁴ corde micante⁵ tubam:
 Nunc ad bella trahor, et iam quis forsitan hostis
 Haesura⁶ in nostro tela gerit latere.
 Sed patrii servate Lares: aluistis et idem,
 Cursarem⁷ vestros cum tener ante pedes.
 Neu pudeat prisco vos esse e stipite⁸ factos:
 Sic veteris sedes incoluistis avi.
 Tunc melius tenuere fidem, cum paupere cultu
 Stabat in exigua ligneus aede deus.
 Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,
 Seu dederat sanctae spicea⁹ sarta comae,
 Atque aliquis voti compos liba¹⁰ ipse ferebat
 Postque comes purum filia parva favum¹¹. . .

Quis furor est atram bellis accersere¹² mortem?
 Inminet et tacito clam venit illa pede.
 Non seges est infra, non vinea culta, sed audax
 Cerberus¹³ et Stygiae¹⁴ navita¹⁵ turpis aquae:
 Illic percussis¹⁶que genis ustoque capillo
 Errat ad obscuros pallida turba lacus.

Quam potius laudandus hic est, quem prole parata
Occupat in parva pigra senecta casa.
Ipse suas sectatur oves, at filius agnos,
Et calidam fesso comparat uxor aquam.
Sic ego sim, liceatque caput candescere canis¹⁷,
Temporis et prisca facta referre senem.
Interea pax arva colat. Pax candida primum
Duxit araturos sub iuga curva boves,
Pax aluit vites et sucos¹⁸ condidit uvae,
Funderet ut nato testa paterna merum,
Pace bidens^{18a} vomerque vigent, at tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs¹⁹ . . .

*

At nobis, Pax alma²⁰, veni spicam²¹que teneto,
Perfluat et pomis candidus²² ante sinus.

Seoska svečanost

(II 1,1—30, 87—90)

Quisquis adest, faveat¹; fruges lustramus et agros,
Ritus ut a prisco traditus exstat avo.
Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus² uva
Pendeat; et spicis tempora cinge, Ceres.
Luce sacra requiescat humus, requiescat arator,
Et grave, suspensio vomere, cesset opus.
Solvite vincla iugis; nunc ad praesepia debent
Plena coronato stare boves capite.
Omnia sint operata deo³; non audeat ulla⁴.
Lanificam pensis imposuisse manum . . .
Casta placent superis; pura cum veste venite
Et manibus puris sumite fontis aquam.
Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras.
Vinctaque post⁶ olea candida⁷ turba comas⁵.
Di patrii⁸, purgamus agros, purgamus agrestes:
Vos mala de nostris pellite limitibus;
Neu seges eludat messem⁹ fallacibus herbis¹¹,
Neu timeat celeres tardior¹⁰ agna lupos.
Tunc nitidus¹² plenis confisus rusticus agris
Ingeret ardenti grandia ligna foco,
Turbaque vernarum, saturi bona signa coloni,
Ludet, et ex virgis extruet ante casas¹³.
Eventura¹⁴ precor. Viden¹⁵ ut felicibus extis
Significet placidos nuntia fibra deos?
Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos
Consulis¹⁶, et Chio solvite vincla¹⁷ cado¹⁸.
Vina diem celebrent; non festa luce madere¹⁹
Est rubor, errantes et male ferre pedes . . .
Ludite: iam Nox iungit equos, currumque sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro,
Postque venit tacitus furvis²⁰ circumdatus alis
Somnus et incerto Somnia nigra pede.

31) SULPICIA

(Corpus Tibull. IV 10, 11, 12)

Gratum est, securus¹ multum quod iam tibi de me
permittis², subito ne male inepta³ cadam.
Sit tibi cura togae potior pressumque quasillo
scortum⁴ quam Servi filia Sulpicia:
solliciti sunt pro nobis, quibus illa doloris
ne cedam ignoto, maxima causa⁵, toro⁶.

*

Estne tibi, Cerinthe¹, tuae pia cura puellae,
quod mea nunc vexat corpora fessa calor?
At ego non aliter tristes evincere morbos
optarim², quam te si quoque velle putem³.
At mihi quid prosit morbos evincere, si tu
nostra potes lento pectore ferre mala?

*

Ne tibi sim, mea lux, aequae iam fervida cura,
ac videor paucos ante fuisse dies,
si quicquam tota commisi stulta iuventa,
cuius me fatear paenituisse magis,
hesterna quam te solum quod nocte reliqui,
ardorem cupiens dissimulare meum.

32) SEXTUS PROPERTIUS (50—15 st. e.)

Pesnik o sebi

(I 22)

Qualis¹ et unde² genus, qui sint mihi, Tulle³, Penates
Quaeris pro⁴ nostra semper amicitia.
Si Perusina⁵ tibi patriae sunt nota sepulcra,
(Italiae duris funera temporibus,
Cum Romana suos egit discordia civis),
Sic mihi praecipue pulvis Etrusca⁶ dolor.
Tu proiecta mei perpessa es membra propinqui,
Tu nullo⁷ miseri contegis ossa solo.
Proxima supposito contingens Umbria campo
Me genuit terris fertilis uberibus.

Molitva za zdravlje Cintije

(II 28)

Iuppiter, affectae¹ tandem miserere puellae;
Tam formosa tuum mortua crimen erit?
Venit³ enim tempus, quo torridus aestuat aër,
Incipit et sicco fervere terra Cane².
Sed non tam ardoris culpa est, neque crimina caeli
Quam toties sanctos non habuisse⁴ deos.

Hoc perdit miseram, hoc perdidit ante puellas:
 Quidquid iurarunt, ventus et unda rapit.
 Num sibi collatam doluit Venus ipsa? Peraeque
 Prae se formosis invidiosa dea est.
 Si non unius, quaeso, miserere⁵ duorum:
 Vivam, si vivet: si cadet illa, cadam.
 Pro quibus optatis sacro me carmine⁶ damno:
 Scribam ego: »per magnum salva puella Iovem«;
 Ante tuosque pedes illa ipsa adoperta⁷ sedebit,
 Narrabitque sedens⁸ longa pericla sua.
 Haec tua, Persephone, maneat clementia; nec tu,
 Persephones coniux⁹, saevior esse velis!
 Sunt apud infernos tot milia formosarum:
 Pulchra sit in superis, si licet, una locis . . .

Rim u najstarije doba

(IV 1,1—28)

Hoc quodcumque vides, hospes¹, qua maxima Roma est,
 Ante Phrygem Aenean² collis et herba fuit:
 Atque ubi Navali³ stant sacra Palatia Phoebō,
 Euandri⁴ profugae concubere boves.
 Fictilibus crevere deis haec aurae⁵ templa,
 Nec fuit opprobrio facta sine arte casa;
 Tarpeiusque⁶ pater nuda de rupe tonabat.
 Et Tiberis nostris advena⁷ bubus erat.
 Qua gradibus⁸ domus ista Remi se sustulit, olim
 Unus erat fratrum, maxima regna, focus.
 Curia, praetexto quae nunc nitet alta senatu,
 Pellitos habuit, rustica corda, patres.
 Bucina cogeat priscos ad verba Quirites:
 Centum illi in prato saepe senatus erat.
 Nec sinuosa cavo pendebant vela⁹ theatro,
 Pulpita sollemnes non oluere crocos¹⁰
 Vesta coronatis pauper gaudebat asellis,
 Ducebant macrae vilia sacra boves.
 Parva saginati lustrabant compita porci,
 Pastor et ad calamos exta litabat ovis
 Nec rudis infestis miles radiabat in armis:
 Miscebant usta proelia nuda¹¹ sude . . .

Cintijina sen

(IV 7,1—36, 49—54, 71—96)

Sunt aliquid¹ Manes²: letum non omnia finit
 Luridaque evictos effugit umbra rogos.
 Cynthia³ namque meo visa est incumbere fulcro⁴,
 Murmur⁵ ad extremae nuper humata viae,
 Cum mihi somnus ab exsequiis⁶ penderet⁷ amoris⁸
 Et quererer lecti frigida regna mei.
 Eosdem habuit secum quibus est elata⁹ capillis,
 Eosdem oculos; lateri vestis adusta fuit

Et solitum digito beryllon¹⁰ adederat¹¹ ignis
 Summaque Lethaeus¹² triverat ora¹³ liquor;
 Spirantis¹⁴que animos et vocem misit, at illi
 Pollicibus fragiles increpuere manus:
 »Perfide¹⁵ nec cuiquam melior sperande puellae,
 In te iam vires somnus habere potest?
 Iamne tibi exciderant¹⁶ vigilacis furta Suburae¹⁷
 Et mea nocturnis trita fenestra dolis¹⁸?
 Per quam demisso quotiens tibi fune pependi,
 Alterna veniens in tua colla manu.
 Saepe Venus trivio commissa est; pectore mixto
 Fecerunt tepidas pallia nostra vias.
 Foederis heu! taciti, cuius fallacia verba
 Non audituri diripuerunt Noti¹⁹.
 At mihi non oculos quisquam inclamavit euntis²⁰:
 Unum impetrassem te revocante diem;
 Nec crepuit fissa me propter arundine²¹ custos
 Laesit et obiectum tegula curta²² caput.
 Denique quis nostro curvum²³ te funere vidit,
 Atram quis lacrimis incaluisse²⁴ togam?
 Si piguit portas ultra procedere, at illuc
 Iussisses lectum lentius ire²⁵ meum.
 Cur ventos²⁶ non ipse rogis, ingrata, petisti?
 Cur nardo flammae non oluere meae?
 Hoc etiam grave erat nulla mercede Hyacinthos²⁷
 Inicere et fracto²⁸ busta piare²⁹ cado.

*

Non tamen insector³⁰, quamvis mereare, Properti:
 Longa mea in libris regna fuere tuis.
 Iuro ego Fatorum³¹ nulli revolubile³² carmen,
 Tergeminus³³que canis sic mihi molle sonet,
 Me servasse fidem. Si fallo, vipera nostris
 Sibilet in tumultis et super ossa cubet.
 Nam gemina est sedes turpem³⁴ sortita per amnem
 Turbaque diversa³⁵ remigat omnis aqua.

*

Sed tibi nunc mandata damus si forte moveris,
 Si te non totum Chloridos³⁶ herba tenet:
 Nutrix in tremulis ne quid desideret annis
 Parthenie³⁷; potuit, nec tibi avara³⁸ fuit.
 Deliciaeque meae Latris³⁹, cui nomen ab usu est,
 Ne speculum⁴⁰ dominae porrigat illa novae.
 Et quoscumque meo fecisti nomine versus,
 Ure mihi: laudes desine habere meas.
 Pelle hederam tumulo, mihi quae pugnante corymbo⁴¹
 Molli contortis alligat ossa comis.
 Ramosis Anio⁴² qua pomifer incubat arvis⁴³
 Et numquam Herculeo numine⁴⁴ pallet⁴⁵ ebur,
 Hic carmen media dignum me scribe columna,
 Sed breve, quod currens vector⁴⁶ ab urbe legat:
HIC TIBVRTINA IACET AVREA CYNTHIA TERRA;
ACCESSIT RIPAE LAVS, ANIENE, TVAE.

Nec tu sperne piis venientia somnia portis⁴⁷:
 Cum pia venerunt somnia, pondus habent.
 Nocte vagae ferimur, nox clausas liberat umbras,
 Errat et abiecta Cerberus ipse sera⁴⁸.
 Luce iubent leges Lethaea ad stagna reverti:
 Nos vehimur, vectum nauta⁴⁹ recenset onus.
 Nunc te possideant aliae: mox sola tenebo;
 Mecum eris et mixtis ossibus ossa teram«.

Haec postquam querula⁵⁰ mecum sub lite⁵¹ peregit⁵²,
 Inter complexus excidit umbra meos.

Regina elegiarum

(IV 11)

Desine, Paule¹, meum lacrimis urgere sepulcrum:
 Panditur ad nullas ianua nigra preces.
 Cum semel infernas intrarunt funera² leges,
 Non exorato stant adamante viae³.
 Te licet orantem fuscae deus⁴ audiat aulae,
 Nempe tuas lacrimas litora surda bibent.
 Vota movent Superos. Ubi portitor aera⁵ recepit,
 Obserat umbrosos lurida porta rogos⁶.
 Sic⁷ maestae cecinere tubae⁸, cum subdita nostrum:
 Detraheret lecto fax⁹ inimica caput.
 Quid mihi coniugium Pauli, quid currus¹⁰ avorum
 Profuit, aut famae pignora¹¹ tanta meae?
 Num minus immites habuit Cornelia Parcas?
 En sum, quod digitis quinque legatur, onus.
 Damnae¹² noctes, et vos, vada lenta, paludes,
 Et quaecumque meos implicat unda pedes,
 Immatura licet, tamen huc non noxia¹² veni.
 Det pater¹³ hic umbrae mollia iura meae.
 Aut, si quis posita iudex sedet Aeacus¹⁴ urna,
 In mea sortita¹⁶ vindicet ossa pila¹⁵.
 Assideant fratres¹⁷ iuxta, Minoia¹⁸ sella et
 Eumenidum¹⁹ intento turba severa foro²⁰.
 Sisyph²¹ mole vaces; taceant Ixionis²² orbes;
 Fallax, Tantaleo²³ corripere ore²⁴, liquor;
 Cerberus et nullas hodie petat improbus umbras,
 Et iaceat tacita lapsa catena sera²⁵.
 Ipsa loquar pro me. Si fallo, poena sororum²⁶,
 Infelix umeros urgeat urna meos.
 Si cui fama fuit per avita tropaea²⁷ decori,
 Afra Numantinos regna loquuntur avos²⁷.
 Altera²⁸ maternos exaequat turba Libones,
 Et domus est titulis utraque fulta²⁹ suis.
 Mox, ubi iam facibus cessit praetexta³⁰ maritis,
 Vinxit et acceptas³¹ altera vitta comas,
 Iungor, Paule, tuo, sic³² discessura, cubili.
 In lapide³³ hoc uni nupta fuisse legar.
 Testor maiorum cineres tibi, Roma, verendos,
 Sub quorum titulis Africa tonsa³⁴ iaces:

Et Persen³⁵, proavi simultantem pectus Achillis,
 Quique tuas proavo fregit Achille domos:
 Me neque censurae legem molisse, nec ulla
 Labe mea nostros erubuisse focos.
 Non fuit exuviis³⁶ tantis Cornelia damnum:
 Quin et erat magnae pars³⁷ imitanda domus.
 Nec mea mutata est aetas: sine crimine tota est:
 Viximus insignes inter utramque³⁸ facem.
 Mi natura dedit leges a sanguine³⁹ ductas.
 Ne possim melior iudicis⁴⁰ esse metu.
 Quaelibet austeras de me ferat urna tabellas⁴¹,
 Turpior assessu non erit ulla⁴² meo,
 Vel tu, quae tardam movisti fune Cybeben⁴²,
 Claudia, turritae rara ministra deae;
 Vel cuius iam sacros cum Vesta reposceret ignes
 Exhibuit vivos carbasus⁴⁴ alba focos.
 Nec te, dulce caput, mater Scribonia, laesi.
 In me mutatum quid, nisi fata, velis?
 Maternis laudor lacrimis urbisque querelis,
 Defensa et gemitu Caesaris ossa mea.
 Ille, sua nata dignam, vixisse sororem⁴⁵
 Increpat; et lacrimas vidimus ire deo⁴⁶.
 Et tamen⁴⁷ emerui generosos vestis⁴⁸ honores,
 Nec mea de sterili facta rapina domo⁴⁹.
 Tu, Lepide⁵⁰, et tu, Paule⁵⁰, meum post fata levamen,
 Condit⁵¹ sunt vestro lumina nostra sinu.
 Vidimus et fratrem sellam geminasse curulem,
 Consule quo facto tempore⁵² rapta soror.
 Filia, tu specimen censurae nata paternae⁵³,
 Fac teneas unum, nos imitata, virum:
 Et serie⁵⁴ fulcite genus. Mihi cymba volenti⁵⁵
 Solvitur, aucturis⁵⁶ tot mea fata meis.
 Haec est feminei merces extrema triumphii,
 Laudat ubi emeritum libera fama⁵⁷ rogam.
 Nunc tibi⁵⁸ commendo, communia pignora, natos;
 Haec cura et cineri spirat inusta meo,
 Fungere maternis vicibus, pater. Illa meorum
 Omnis erit collo turba ferenda tuo.
 Oscula cum dederis tua flentibus, adice matris:
 Tota domus coepit nunc onus esse tuum;
 Et si quid doliturus eris, sine testibus illis:
 Cum venient, siccis oscula falle⁵⁹ genis.
 Sat tibi sint noctes, quas de me, Paule, fatiges⁶⁰
 Somniaque in faciem credita saepe meam⁶¹;
 Atque, ubi secreto nostra ad simulacra loqueris,
 Ut responsurae⁶² singula verba iace.
 Seu tamen adversum⁶³ mutarit⁶⁴ ianua lectum,
 Sederit et nostro cauta noverca toro,
 Coniugium, pueri, laudate et ferte paternum.
 Capta⁶⁵ dabit vestris moribus illa manus.
 Nec matrem laudate nimis: collata priori
 Vertet in offensas libera verba suas.

Seu memor ille mea contentus manserit umbra
 Et tanti cineres duxerit⁶⁶ esse meos.
 Discite venturam iam nunc sentire senectam⁶⁷.
 Caelibis⁶⁸ ad curas nec vacet ulla via,
 Quod mihi detractum est, vestros accedat ad annos:
 Prole mea Paulum sic iuuet esse senem.
 Et bene habet: nunquam mater lugubria⁶⁹ sumpsit,
 Venit in exsequias tota caterva meas.
 Causa perorata est. Flentes me, surgite⁷⁰, testes,
 Dum pretium vitae grata rependit⁷¹ humus⁷².
 Moribus et caelum patuit: sim digna merendo,
 Cuius honoratis ossa vehantur avis⁷³.

33) PUBLIUS OVIDIUS NASO (43 st. e. -17 n. e.)

Pesnikova autobiografija

(Trist. IV 10)

Ille ego qui fuerim, tenerorum lusor¹ amorum,
 Quem legis, ut noris, accipe, posteritas.
 Sulmo² mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
 Millia qui novies³ distat ab Urbe decem.
 Editus⁴ hic ego sum: nec non⁵ ut tempora noris,
 Cum cecidit fato consul⁶ uterque pari.
 Si quid⁷ id est, usque a proavis vetus⁸ ordinis heres
 Non modo⁹ Fortunae munere factus eques.
 Nec stirps prima¹⁰ fui: genito sum fratre creatus;
 Qui tribus ante quater mensibus ortus erat.
 Lucifer¹¹ amborum natalibus adfuit idem.
 Una celebrata est per duo liba¹² dies.
 Haec est armiferae festis de quinque Minervae¹³,
 Quae fieri pugna¹⁴ prima cruenta solet.
 Protinus excolimur teneri, curaque parentis
 Imus ad insignes¹⁵ Urbis ab arte viros.
 Frater ad eloquium viridi¹⁶ tendebat ab aevo,
 Fortia verbosi natus¹⁷ ad arma Fori.
 At mihi iam puero caelestia¹⁸ sacra placebant
 Inque suum furtim Musa trahebat opus.
 Saepe pater dixit: »Studium quid inutile tentas?
 Maconides¹⁹ nullas ipse reliquit opes«.

Motus eram dictis: totoque Helicone²⁰ relicto,
 Scribere conabar verba soluta²¹ modis.
 Sponte sua carmen numeros²² veniebat ad aptos;
 Et, quod tentabam scribere, versus erat.
 Interea, tacito passu labentibus annis,
 Liberior²³ fratri²⁴ sumpta mihiq[ue] toga est:
 Induiturque humeris cum lato purpura clavo
 Et studium nobis, quod fuit ante, manet.
 Iamque decem vitae frater geminaverat annos,
 Cum perit; et coepi parte carere mei:

Cepimus²⁵ et tenerae primos aetatis honores,
 Eque viris quondam pars tribus²⁶ una fui.
 Curia²⁷ restabat; clavi mensura coacta est:
 Maius erat nostris viribus illud onus.
 Nec patiens corpus, nec mens fuit apta labori,
 Sollicitaeque fugax ambitionis eram;
 Et petere Aoniae²⁸ suadebant tuta sorores
 Otia, iudicio semper amata meo.
 Temporis illius colui fovique poetas;
 Quotque aderant vates, rebar adesse deos.
 Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,
 Quaeque nocet serpens, quae iuvat herba, Macer²⁹.
 Saepe suos solitus recitare Propertius ignes,
 Iure sodalicii quo mihi iunctus erat.
 Ponticus³⁰ heroo, Bassus³¹ quoque clarus iambo,
 Dulcia convictus membra fuere mei.
 Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
 Dum ferit Ausonia³² carmina culta lyra.
 Vergilium vidi tantum: nec amara Tibullo
 Tempus amicitiae fata dedere meae.
 Successor fuit hic tibi, Galle³³; Propertius illi.
 Quartus ab his serie temporis ipse fui.
 Utque ego maiores, sic me coluere minores:
 Notaque non tarde facta Thalia³⁴ mea est.
 Carmina cum primum populo iuvenilia legi,
 Barba³⁵ resecta mihi bisve semelve fuit.
 Moverat ingenium totam cantata per Urbem
 Nomine non vero dicta Corinna³⁶ mihi.
 Multa quidem scripsi: sed quae vitiosa putavi,
 Emendaturis ignibus ipse dedi.
 Tunc quoque, cum fugerem³⁷, quaedam placitura cremavi
 Iratus studio carminibusque meis.
 Molle, Cupidineis nec inexpugnabile telis
 Cor mihi, quodque levis causa moveret, erat.
 Cum tamen hic essem, minimoque accenderer igne,
 Nomine sub nostro fabula³⁸ nulla fuit.

Tuzbalica za Tibulom

(Amores III 9)

Memnona¹ si mater, mater ploravit Achillem²,
 Et tangunt magnas tristia fata deas³,
 Flebilis indignos, Elegeia⁴, solve⁵ capillos!
 A! nimis ex vero tibi nunc nomen erit:
 Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
 Ardet in extracto, corpus inane, rogo.
 Ecce, puer Veneris⁶ fert eversam⁷que pharetram
 Et fractos arcus et sine luce facem;
 Adspice, demissis ut eat miserabilis alis
 Pectoraque infesta tundat⁸ aperta manu;
 Excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli,
 Oraque singultu concutiente sonant:

Fratris in Aeneae⁹ sic illum funere dicunt
 Egressum tectis, pulcher Iule¹⁰, tuis;
 Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
 Quam iuveni¹¹ rupit cum ferus inguen¹² aper.
 At sacri vates et divum¹³ cura vocamur;
 Sunt etiam qui nos numen habere putent.
 Scilicet omne sacrum mors importuna¹⁴ profanat¹⁵,
 Omnibus obscuras inicit illa manus.
 Quid pater Ismario¹⁶, quid mater profuit Orpheo?
 Carmine quid victas obstipuisse¹⁷ feras?
 Et Linon¹⁸ in silvis idem pater »aelinon¹⁹« altis
 Dicitur invita concinuisse²⁰ lyra;
 Adice Maeoniden²¹, a quo ceu fonte perenni
 Vatum Pieriis²² ora rigantur²³ aquis;
 Hunc quoque summa²⁴ dies nigro submersit²⁵ Averno²⁶.
 Defugiunt avidos carmina sola rogos:
 Durat, opus vatum, Troiani fama laboris²⁷
 Tardaque nocturno tela retexta²⁸ dolo.
 Sic Nemesis²⁹ longum, sic Delia²⁹ nomen habebunt,
 Altera cura recens, altera primus amor.
 Quid vos sacra iuvant? quid nunc Aegyptia³⁰ prosunt
 Sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
 Cum rapiunt mala fata bonos, (ignoscite fasso³¹)
 Sollicitor nullos esse putare deos.
 Vive pius; moriere³²; pius cole sacra: colentem
 Mors gravis a templis in cava busta trahet;
 Carminibus confide bonis: iacet, ecce, Tibullus;
 Vix manet e toto, parva quod urna capit.
 Tene, sacer vates, flammae rapuere rogaes³³
 Pectoribus pasci nec timuere tuis?
 Aurea sanctorum potuissent templa deorum
 Urere, quae tantum sustinere nefas.
 Avertit vultus, Erycis³⁴ que possidet arces:
 Sunt quoque, qui lacrimas continuisse negant.
 Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia³⁵ tellus
 Ignotum vili supposuisset humo:
 Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
 Mater et cineres ultima dona tulit;
 Hinc soror in partem misera cum matre doloris
 Venit inornatas dilaniata³⁶ comas,
 Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
 Oscula nec solos destituere rogos.
 Delia descendens »felicius« inquit »amata
 Sum tibi³⁷: vixisti, dum tuus ignis³⁸ eram.«
 Cui Nemesis »quid« ait »tibi sunt mea damna dolori?
 Me tenuit moriens deficiente³⁹ manu.«
 Si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
 Restat, in Elysia valle⁴⁰ Tibullus erit:
 Obvius huic venias hedera iuvenalia⁴¹ cinctus
 Tempora⁴² cum Calvo⁴³, docte Catulle, tuo;
 Tu quoque, si falsumst temerati crimen amici.
 Sanguinis atque animae prodige Galle⁴⁴ tuae.

His comes umbra tuast; siquast modo corporis umbra,
Auxisti numeros, culte⁴⁵ Tibulle, pios.
Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna,
Et sit humus cineri non onerosa⁴⁶ tuo!

Dedal i Ikar

(Metamorph. VIII 184—235)

Daedalus interea Creten longumque perosus
Exilium tactusque¹ loci natalis² amore,
Clausus erat pelago. »Terras licet³« inquit, »et undas
Obstruat: at caelum certe patet, ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aëra Minos«.
Dixit et ignotas animum⁴ dimittit in artes
Naturamque novat⁵. Nam ponit in ordine pennas,
A minima coeptas, longam brevior sequente,
Ut clivo crevisse putes. Sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias⁶ et ceris adligat imas
Atque ita compositas parvo⁷ curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves. Puer Icarus una
Stabat et ignarus sua se tractare⁸ pericla
Ore ridenti⁹ modo, quas vaga moverat aura,
Captabat plumas, flavam modo pollice ceram
Mollibat¹⁰ lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. Postquam manus ultima coepto¹¹
Imposita est, geminas opifex¹² libravit¹³ in alas
Ipse suum corpus motaque pependit in aura.
Instruit et natum: »Medioque ut limite curras,
Icare« ait »moneo, ne, si demissior¹⁴ ibis,
Unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. Nec te spectare Booten¹⁵
Aut Helicen¹⁶ iubeo strictumque Orionis ensem:
Me duce carpe viam«. Pariter praecepta volandi
Tradit et ignotas umeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles,
Et patriae tremuere manus. Dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo pennisque levatus
Ante volat comitique timet¹⁷, velut ales, ab alto
Quae teneram prolem produxit in aëra nido,
Hortaturque sequi damnosasque erudit artes
Et movet ipse suas et nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces,
Aut pastor baculo stivave innixus arator
Vidit et obstipuit quique aethera carpere¹⁸ possent,
Credidit esse deos. Et iam Iunonia laeva
Parte Samos¹⁹, fuerant Delosque Parosque relictæ,
Dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne,
Cum puer audaci coepit gaudere volatu
Deseruitque ducem caelique cupidine tractus
Altius egit iter. Rapidi vicinia solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.

Tabuerant cerae; nudos quatit ille lacertos
Remigioque carens non ullas percipit auras
Oraque caerulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater: »Icare«, dixit,
»Icare«, dixit, »ubi es? qua te regione requiram?«
»Icare«, dicebat, pennas adspexit in undis
Devovitque suas artes corpusque sepulchro
Condidit. Et tellus a nomine dicta²⁰ sepulti.

Orfej¹ i Euridika

(Metamorph. X 1—77)

Ecce per immensum croceo² velatus amictu
aethera digreditur Ciconumque⁴ Hymenaeus³ ad oras
tendit⁵ et Orphea⁶ nequiquam voce vocatur⁷.
Affuit ille quidem, sed nec sollemnia⁸ verba
nec laetos vultus nec felix attulit omen.
Fax⁹ quoque, quam tenuit, lacrimoso¹⁰ stridula fumo
usque fuit nullosque invenit motibus ignes¹¹.
Exitus auspicio gravior; nam nupta¹² per herbas
dum nova Naiadum¹³ turba comitata vagatur,
occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeius¹⁵ auras¹⁴
deflevit vates, ne¹⁶ non temptaret et umbras
ad Styga²⁰ Taenaria¹⁷ est ausus descendere porta
perque leves¹⁸ populos simulacraque¹⁹ functa sepulcro
Persephonen²¹ adiit inamoenaque regna tenentem
umbrarum dominum. Pulsisque ad carmina nervis
sic ait »O posit²² sub terra numina mundi,
in quem reccidimus, quicquid²³ mortale creamur,
si licet et falsi²⁴ positis²⁵ ambagibus²⁶ oris
vera loqui sinitis; non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi, nec uti villosa²⁷ colubris²⁸
terna Medusaei²⁹ vincirem guttura monstri:
causa viae est coniunx, in quam calcata³⁰ venenum
vipera diffudit crescentesque³¹ abstulit annos.
Posse³² pati volui nec me temptasse negabo:
vicit³³ Amor. Supera³⁴ deus hic bene notus in ora est,
an sit et hic, dubito³⁵. Sed et hic tamen auguror³⁶ esse,
famaque si veteris non est mentita³⁸ rapinae³⁷,
vos quoque iunxit Amor. Per ego³⁹ haec loca plena timoris
Per chaos⁴⁰ hoc ingens vastique silentia regni,
Eurydices⁴¹, oro, properata retexite⁴² fata.
Omnia debentur vobis, paulumque morati
serius⁴³ aut citius sedem properamus ad unam.
Tendimus huc omnes, haec est domus ultima; vosque
humani generis longissima⁴⁴ regna tenetis.
Haec quoque, cum iustos⁴⁵ matura peregerit annos,
iuris⁴⁶ erit vestri; pro munere poscimus usum.
Quodsi fata negant veniam pro coniuge, certum⁴⁷ est
nolle redire mihi: leto gaudete duorum«.

Talia dicentem nervosque ad verba moventem
 exsanguis flebant animae; nec Tantalus undam
 captavit refugam stupuitque⁴⁸ Ixionis⁴⁹ orbis
 nec carpsere iecur volucres⁵⁰ urnisque⁵² vacarunt
 Belides⁵¹ inque tuo sedisti, Sisyphus⁵³, saxo.
 Tunc primum lacrimis victarum carmine fama est
 Eumenidum⁵⁴ maduisse genas. Nec regia coniunx
 sustinet⁵⁵ oranti, nec qui⁵⁶ regit ima⁵⁷; negare
 Eurydicenque vocant. Umbras⁵⁸ erat illa recentes
 inter et incessit passu de⁵⁰ vulnere tardo
 Hanc⁶⁰ simul et legem⁶¹ Rhodopeius accipit Orpheus,
 ne flectat retro sua lumina⁶², donec Avernas⁶³
 exierit valles, aut irrita dona futura.
 Carpitur acclivis per muta silentia trames,
 arduus, obscurus, caligine densus opaca.
 Nec procul afuerunt telluris margine summae:
 hic, ne deficeret⁶⁴, metuens avidusque videndi
 flexit amans oculos, et protinus illa relapsa est
 brachiaque intendens prendique et prendere certans
 nil nisi cedentes infelix arripit auras.
 Iamque iterum moriens⁶⁵ non est de coniuge quidquam
 quæsta suo: quid enim nisi se quaereretur amatam?
 supremumque, »vale«, quod iam vix auribus ille
 acciperet, dixit revolutaque rursus eodem⁶⁶ est . . .
 Orantem⁶⁷ frustra que iterum transire volentem
 portitor⁶⁸ arcuerat. Septem tamen ille diebus
 squalidus in ripa Cereris sine⁶⁹ munere sedit.
 Cura dolorque animi lacrimaeque alimenta fuere.
 Esse deos Erebi⁷⁰ crudeles questus in altam
 se recipit Rhodopen pulsumque aquilonibus Haemum⁷⁷.

Zima i košava u Podunavlju
 (Tristia III 10, 1-34 i 75-78)

Si quis adhuc istic¹ meminit Nasonis adempti
 et superest sine me nomen in urbe meum,
 suppositum² stellis numquam tangentibus aequor
 me sciat in media vivere barbarie,
 Sauromatae cingunt, fera gens, Bessique³ Getaeque,
 quam non ingenio nomina digna meo!
 Dum tamen aura tepet, medio defendimur Histro:
 ille suis liquidus bella repellit aquis.
 At cum tristis hiems squalentia protulit ora
 terraque marmoreo candida facta gelu est,
 dum vetat et boreas et nix habitare sub⁴ arcto,
 tum liquet has gentes axe⁵ tremente premi.
 Nix iacet, et iactam ne sol pluviaeque resolvant
 indurat boreas perpetuamque facit.
 Ergo ubi delicuit⁶ nondum prior, altera venit,
 et solet in multis bima⁷ manere locis.
 Tantaque commoti vis est aquilonis, ut altas
 aequet humo turre tectaque rapta ferat;
 pellibus et sutis arcent mala frigora bracis⁸
 oraque de toto corpore sola patent,

saepe sonant moti glacie pendente capilli
 et nitet inducto candida barba gelu,
 nudaque⁹ consistunt, formam servantia testae,
 vina, nec hausta meri, sed data frusta bibunt,
 quid loquar, ut vinciti concrescant frigore rivi,
 deque lacu fragiles effodiantur aquae?
 Ipse, papyrifero¹⁰ qui non angustior amne
 miscetur vasto multa per ora freto¹¹,
 caeruleos ventis latices durantibus, Hister
 congelat et tectis in mare serpit¹² aquis
 Quaque rates ierant; pedibus nunc itur, et undas
 frigore concretas ungula pulsat equi;
 perque novos pontes subter labentibus undis
 ducunt Sarmatici barbara plaustra boves . . .
 Adspiceres nudos sine fronde, sine arbore campos;
 heu loca felici non adeunda viro!
 Ergo tam late pateat cum maximus orbis,
 haec est in poenam terra reperta meam!

34) MARCUS POLLIVS VITRUVIVS (kraj I v. st. e.)

O primitivnoj kulturi

(II 1—3)

Homines vetere more ut ferae in silvis et speluncis et nemoribus nascebantur
 ciboque agresti vescendo vitam exigebant¹. Interea² quodam in loco ab tempe-
 statibus et ventis densae³ crebritatibus arbores agitatae et inter se terentes ramos
 ignem⁴ excitaverunt, et eius flamma vehementi perterriti, qui circa eum locum
 fuerunt, sunt fugati. Postea re⁵ quieta propius accedentes, cum animadvertissent
 commoditatem esse magnam corporibus ignis teporem, ligna adicientes et iis con-
 servantes⁶ alios adducebant et nutu monstrantes ostendebant, quas haberent ex
 eo utilitates. In eo hominum congressu cum profundebantur⁷ aliter atque aliter
 e spiritu voces, cotidiana consuetudine vocabula, ut obtigerant⁸, constituerunt,
 deinde significando⁹ res saepius in usu⁹ ex eventu¹⁰ fari fortuito coeperunt et ita
 sermones inter se procreaverunt. Ergo cum propter ignis inventionem conventus
 initio apud homines et convictus esset natus, et in unum locum plures
 convenirent habentes ab natura praemium praeter reliqua animalia ut non proni,
 sed erecti ambularent mundique et astrorum magnificentiam aspicerent, item mani-
 bus et articulis, quam vellent, rem faciliter tractarent, coeperunt in eo coetu alii
 de fronde facere tecta, alii speluncas fodere sub montibus, nonnulli hirundinum
 nidos et aedificationem eorum imitantes de luto et virgulis facere loca, quae subi-
 rent¹¹. Tunc observantes aliena tecta et adicientes suis cogitationibus¹² res novas,
 efficiebant in dies meliora genera casarum. Cum essent autem homines imitabili¹³
 docilique natura, cotidie inventionibus gloriantes alius alii ostendebant aedifi-
 ciorum effectus¹⁴, et ita exercentes ingenia certationibus in dies melioribus¹⁵ iudicii
 efficiebantur.

Fedar o svome delu

(III prol. — 44 i 43)

Phaedri libellos legere si desideras,
 Vaces oportet, Eutyche¹, a negotiis,
 Ut liber animus sentiat vim carminis.
 »Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
 Momentum ut horae pereat officiis meis«.

Non ergo causa est manibus id tangi tuis,
 Quod occupatis auribus non convenit.
 Fortasse dices: »Aliquae venient feriae,
 Quae me soluto² pectore ad studium vocent«.

Legesne, quaeso, potius viles³ nenias,
 Impendas curam quam rei domesticae,
 Reddas amicis tempora, uxori vaces,
 Animum relaxes, otium des corpori,
 Ut assuetam⁴ fortius praestes vicem?
 Mutandum tibi propositum est et vitae genus,
 Intrare si Musarum limen cogitas.

Ego, quem Pierio⁵ mater enixa est iugo,
 In quo tonanti sancta Mnemosyne⁶ Iovi
 Fecunda novies artium⁷ peperit chorum,
 Quamvis in ipsa paene natus sim schola,
 Curamque habendi⁸ penitus corde eraserim,
 Et laude⁹ invicta vitam in hanc incubuerim,
 Fastidiose tamen in coetum recipior.

Quid credis illi accidere, qui magnas opes
 Exaggerare quaerit omni vigilia,
 Docto labori dulce praeponens lucrum?
 Sed iam quodcumque fuerit, ut dixit Sinon¹⁰,
 Ad regem cum Dardaniae¹¹ perductus foret,
 Librum exarabo tertium Aesopi¹² stilo,
 Honori et meritis dedicans illum tuis.

Quem si leges, laetabor; sin autem minus,
 Habebunt certe, quo se oblectent posteri.
 Nunc, fabularum cur sit inventum genus,
 Brevi docebo. Servitus obnoxia¹³,
 Quia quae volebat non audebat dicere,
 Affectus proprios in fabellas transtulit
 Calumniamque fictis elusit iocis.

Ego porro illius¹⁴ semita feci viam,
 Et cogitavi plura quam reliquerat,
 In calamitatem¹⁵ deligens quaedam meam.
 Quod si accusator alius¹⁶ Seiano foret,
 Si testis alius, iudex alius denique,
 Dignum faterer esse me tantis malis,
 Nec his dolorem delenirem remediis.

Suspicione si quis errabit sua
 Et rapiet¹⁷ ad se, quod erit commune omnium,
 Stulte nudabit animi conscientiam.
 Huic excusatum me velim nihilo minus:

Neque enim notare¹⁸ singula mens est mihi,
 Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere.
 Rem¹⁹ me professum dicet fors aliquis gravem.
 Si Phryx Aesopus potuit, si Anacharsis²⁰ Scythae
 Aeternam famam condere ingenio suo.
 Ego, litteratae qui sum propior Graeciae,
 Cur somno inerti deseram patriae decus,
 Threissa²¹ cum gens numeret auctores suos,
 Linoque²² Apollo sit parens, Musa Orptheo,
 Qui saxa cantu movit et domuit feras
 Hebrique²³ tenuit impetus dulci mora?
 Ergo hinc abesto, livor, ne frustra gemas,
 Quoniam solemnis²⁴ mihi debetur gloria.
 Induxi te ad legendum; sincerum mihi
 Candore noto reddas iudicium peto.

Ex sutore medicus

(I 14)

Malus cum sutor inopia deperditus
 Medicinam ignoto facere coepisset loco
 Et venditaret falso antidotum¹ nomine,
 Verbosis acquisivit sibi famam strophis.
 Hic cum iaceret morbo confectus gravi
 Rex urbis, eius² experiendi gratia
 Scyphum³ poposcit: fusa dein simulans⁴ aqua
 Antidoto miscere illius se toxicum,
 Ebibere iussit ipsum posito praemio.
 Timore mortis ille tum confessus est
 Non artis ulla medicae se prudentia,
 Verum stupore⁵ vulgi factum nobilem.
 Rex advocata contione haec edidit:
 »Quantae putatis esse vos dementiae,
 Qui capita vestra non dubitatis⁶ credere,
 Cui calceandos nemo commisit pedes?
 Hoc pertinere vere ad illes dixerim,
 Quorum stultitia quaestus impudentiae⁷ est.

Asinus ad senem pastorem

(I 15)

In principatu¹ commutando saepius
 Nil praeter domini nomen mutant pauperes.
 Id esse verum parva haec fabella indicat.
 Asellum in prato timidus pascebat senex.
 Is hostium clamore subito territus
 Suadebat asino fugere, ne possent² capi.
 At ille lentus: »Quaeso, num binas³ mihi
 Clitellas inpositurum victorem putas?
 Senex negavit⁴. »Ergo quid⁵ refert mea,
 Cui serviam clitellas dum portem meas?
 «

Muli duo et raptores

(II 7)

Muli gravati sarcinis ibant duo:
Unus ferebat fiscos⁵ cum pecunia,
Alter tumentes multo saccos hordeo.
Ille onere dives celsa cervice eminet
Clarumque² collo iactat tintinnabulum,
Comes quieto sequitur et placido gradu.
Subito latrones ex insidiis advolant
Interque caedem ferro mulum sauciant,
Diripiunt nummos, neglegunt vile hordeum.
Spoliatus igitur casus⁴ cum fleret suos:
Equidem, inquit alter: »Me⁵ contemptum gaudeo,
Nam nil amisi nec sum laesus vulnere.«
Hoc argumento tuta est hominum tenuitas⁶;
Magnae periculo sunt opes obnoxiae⁷.

Soror et frater

(III 8)

Praecepto monitus saepe te considera.
Habebat quidam filiam turpissimam
Idemque¹ insignem pulchra facie filium.
Hi, speculum in cathedra matris ut positum fuit,
Pueriliter ludentes forte inspexerunt.
Hic se formosum iactat: illa irascitur
Nec gloriantis sustinet fratris iocos,
Accipiens² quippe cuncta in contumeliam.
Ergo ad patrem decurrit laesura³ invicem
Magnaque invidia criminatur filium,
Vir natus quod rem feminarum tetigerit⁴.
Amplexus ille utrumque et carpens oscula⁵
Dulcemque in ambos caritatem partiens:
»Quotidie,« inquit, »speculo vos uti volo:
Tu formam ne corrumpas nequitiae malis,
Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.«

Socrates ad amicos

(III 9)

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.
Cum parvas aedes sibi fundasset¹ Socrates,
(Cuius non fugio mortem, si famam adsequar.
Et cedo invidiae, dummodo absolvar cinis².)
Ex populo sic nescio quis, ut fieri solet:
»Quaeso, tam angustam talis vir ponis domum?«
»Utinam,« inquit, »veris hanc amicis impleam!«

Pullus ad margaritam

(III 12)

In sterquilinio pullus¹ gallinaceus
Dum quaerit escam, margaritam repperit.
»laces indigno quanta res,« inquit, »loco!
Hoc si quis preti cupidus vidisset tui,
Olim redisses ad splendorem pristinum.
Ego quod te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse nec mihi quicquam potest.«
Hoc illis narro, qui me non intellegunt.

Vidua et miles

(Append. 13)

Ephesi¹ aliquot annis quaedam² dilectum virum
Amisit et sarcophago³ corpus condidit;
Abs quo revelli nullo cum posset modo
Et in sepulchro lugens vitam degeret,
Claram assecuta est famam casto viduvio⁴.
Interea fanum qui compilarant⁵ Iovis
Cruci suffixi⁶ luerunt poenas numini.
Horum reliquias nequis posset tollere,
Custodes dantur milites cadaverum
Monumentum iuxta mulier quo⁷ se incluserat.
Aliquando sitiens unus de custodibus
Aquam rogavit media nocte⁸ ancillulam⁹,
Quae forte dominae tunc assistebat¹⁰ suae,
Dormitum euntem; nam illa lucubraverat¹¹
Et usque in serum¹² vigiliis produxerat.
Paullum reclusis¹³ foribus miles prospicit
Videtque egregiam facie pulchra feminam.
Correptus¹⁴ animus ilico succenditur,
Oriturque sensim ut impotentis¹⁵ cupiditas,
Sollers acumen mille causas invenit,
Per quas videre possit viduam saepius.
Cotidiana capta consuetudine
Paulatim facta est advenae summissior¹⁶;
Mox artior¹⁷ devinxit animum copula¹⁸.
Hic dum consumit noctes custos diligens,
Desideratum est¹⁹ corpus ex una cruce.
Turbatus miles factum exponit mulieri.
At sancta vidua: »Non est quod timeas« ait;
Virique corpus tradit figendum²⁰ cruci,
Ne subeat ille poenas²¹ negligentiae.
Sic turpitude laudis obsedit²² locum.

36) VELLEIUS PATERCULUS (početak I v. n. e.)

Rimljani pokoravaju Dalmaciju i Hispaniju

(Hist. II 90)

Septuaginta annis bellis civilibus coalescentibusque rei publicae membris et coaluere quae tam longa armorum series laceraverat, Dalmatia, annos viginti et ducentos rebellis¹, ad² certam confessionem pacata est imperii. Alpes, feris incultisque nationibus celebres³, perdomitae. Hispaniae nunc ipsius⁴ praesentia, nunc Agrippae⁵, quem usque in tertium consulatum et mox collegium tribuniciae potestatis amicitia principis evexerat, multo⁶ varioque Marte pacatae; in quas provincias cum initio Scipione⁷ et Sempronio Longo consulibus primo anno secundi belli Punici abhinc annos quinquaginta et ducentos Romani exercitus missi essent duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos ducentos in iis multo mutuoque ita certatum est sanguine, ut, amissis populi Romani imperatoribus exercitibusque, saepe contumelia, nonnunquam etiam periculum Romano inferretur imperio; illae enim provinciae Scipiones consumpserunt; ille contumelioso decem annorum bello sub duce Viriatho⁸ maiores nostres exercuerunt; illae terrore Numantini belli populum Romanum concusserunt; in illis turpe Q. Pompei foedus turpiusque Mancini⁹ senatus cum ignominia dediti imperatoris rescidit; illa tot consulares, tot praetorios absumpsit duces, patrumque aetate in tantum Sertorium¹⁰ armis extulit, ut per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis Romanisne in armis plus esset roboris et uter populus alteri pariturus foret; has igitur provincias tam diffusas, tam frequentes, tam feras ad eam pacem abhinc annos ferme quinquaginta perduxit Caesar Augustus, ut quae maximis bellis nunquam vacaverant, eae, sub C. Antistio ac deinde P. Silio legato ceterisque postea, etiam latrocinii vacarent.

Povlačenje Tiberija na Rod

(Hist. II 99)

Brevi interiecto spatio Ti. Nero duobus consulatibus totidemque triumphis actis tribuniciae potestatis consortione¹ aequatus Augusto, civium post unum², et hoc, quia volebat, eminentissimus, ducum maximus, fama fortunaque celeberrimus et vere alterum rei publicae³ lumen et caput, mira quadam et incredibili atque inenarrabili⁴ pietate, cuius causae mox detectae⁵ sunt, cum Gaius⁶ Caesar sumpsisset iam virilem⁷ togam, Lucius item maturus esset viribus, ne fulgor suus orientium⁸ iuvenum obstaret initiis, commeatum ab socero atque eodem yitrico⁹ adquiescendi¹⁰ a continuatione¹¹ laborum petiit. Quis fuerit eo tempore civitatis habitus, qui singulorum animi, quae digredientium¹² a tanto viro omnium lacrimae, quam paene ei patria manum iniecerit¹³, iusto servemus operi¹⁴: illud etiam in hoc transcurso¹⁵ dicendum est, ita septem annos Rhodi moratum, ut omnes, qui pro consulibus legatisque in transmarinas¹⁶ sunt profecti provincias, visendi eius gratia Rhodum deverterint atque eum convenientes semper privato, si illa maiestas privata umquam fuit, fasces suos sum miserint¹⁷ fassique sint otium¹⁸ eius honoratius imperio suo.

37) MARCUS MANILIUS (oko 30 n. e.)

Originalnost i predmet speva
(Astronimica II 49—86)

Omne genus rerum doctae¹ cecinere sorores;
Omnis ad accessus Heliconis semita² trita est,
Et iam confusi manant de fontibus amnes
Nec capiunt haustum³ turbamque ad nota ruentem.
Integra⁴ quaeramus rorantis⁵ prata per herbas
Undamque occultis meditantem murmur in antris,
Quam neque durato gustarint ore volucres,
Ipse nec aethereo Phoebus⁶ libaverit⁷ igni.
Nostra loquar; nulli vatum⁸ debebimus ora,
Nec furtum⁹, sed opus¹⁰ veniet, soloque volamus
In caelum curru, propria rate pellimus undas.
Namque canam tacita¹¹ naturam mente potentem
Infusum¹²que deum caelo terrisque fretoque
Ingentem aequali moderantem¹³ foedere¹⁴ molem,
Totumque alterno consensu vivere mundum
Et rationis agi motu, cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes atque irriget¹⁵ orbem
Omnia pervolitans corpusque animale figuret¹⁶.
Quod nisi cognatis membris contexta¹⁷ maneret
Machina et imposito pareret tota magistro,
Ac tantum mundi regeret prudentia censum,
Non esset statio¹⁸ terris, non ambitus astris,
Haereretque vagus mundus standoque rigeret,
Nec sua dispositos servarent sidera cursus,
Noxque alterna diem fugeret rursusque fugaret;
Non ignes alerent terras, non aethera venti,
Nec pontus gravidas nubes, nec flumina pontum,
Nec pelagus fontes, nec staret summa¹⁹ per omnis
Par semper partes aeque²⁰ digesta parente²¹,
Ut neque deficerent²² undae nec sideret²³ orbis,
Nec caelum iusto²⁴ maiusve minusve volaret.
Motus alit, non mutat opus; sic omnia toto
Dispensata²⁵ manent mundo dominumque sequuntur.
Hic igitur deus et ratio²⁶, quae cuncta gubernat,
Ducit²⁷ ab aetheriis terrena animalia signis:
Quae quamquam²⁸ longo cogit summoti recessu
Sentiri tamen, ut vitas ac fata ministrent
Gentibus ac proprios per singula corpora mores.

38) POMPEIUS TROGUS (početak I v. n. e.)

Keltski pohod na Balkan

(Iustini Epitoma Hist. Phil. P. Trogi XXIV 6,1 i 4—10)

Brennus¹, quo duce portio Gallorum in Graeciam se effuderat, adunatis² CL milibus peditum et XV milibus equitum in Macedoniam irrumpit, agros vilisque populatur. Inde, quasi terrena iam spolia sorderent³, animum ad deorum

immortalium templa convertit, scurriliter iocatos locupletes deos largiri hominibus oportere. Statim igitur Delphos iter vertit, praedam religioni, aurum offensae⁴ deorum immortalium praefrens; quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus soleant, affirmabat. Templum autem Apollinis Delphici positum est in monte Parnaso, rupe undique⁵ impendente; ibi civitatem frequentia hominum fecit, qui admiratione maiestatis undique concurrentes in eo saxo consedere. Atque ita templum et civitatem⁶ non muri, sed praecipitia, nec manu facta sed naturalia presidia defendunt, prosus ut incertum sit, utrum munimentum loci an maiestas dei plus hic admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem et hominum clamor et, si quando accidit tubarum sonus, personantibus et respondentibus inter se rupibus multiplex audiri ampliorque quam editur resonare solet. Quae res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei et admiratione stupentibus plerumque affert. In hoc rupis anfractu⁷ media ferme montis altitudine planities exigua est, atque in ea profundum terrae foramen, quod in oracula⁸ patet, ex quo frigidus spiritus vi quadam velut vento in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit impletasque deo responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi et opulenta regum populorumque visuntur munera, quae magnificentia⁹ sui reddentium vota gratam voluntatem ob deorum responsa manifestant.

39) VALERIUS MAXIMUS (sredina I v. n. e.)

O tiraninu Dionisiju

(Facta et dicta memor. I 1, Ext. 3)

Dionysius Syracusanus sacrilegia sua iocosis dictis prosequi voluptatis¹ loco duxit. Fano enim Proserpinae spoliato Locris², cum per altum secundo vento classe veheretur ridens amicis: »Videtisne«, ait, »quam bona navigatio ab ipsis dis immortalibus sacrilegis tribuatur?« Detracto etiam Iovi Olympio magni ponderis aureo amiculo, quo eum tyrannus Gelo³ e manubiis⁴ Carthaginiensium ornaverat, iniectoque ei laneo pallio⁵ dixit aestate grave esse aureum amiculum hieme frigidum, laneum autem ad utrumque tempus anni aptius. Idem Epidauri⁶ Aesculapio barbam auream demi iussit, quod adfirmaret non convenire patrem Appolinem imberbem, ipsum barbatum conspici. Idem mensas argenteas et aureas e fanis sustulit quodque⁷ in his more Graeciae scriptum erat bonorum deorum eas esse⁸, uti se bonitate eorum praedicavit. Idem Victorias⁹ aureas et pateras et coronas, quae simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, tollebat et eas se accipere non auferre dicebat perquam stultum esse argumentando¹⁰, a quibus bona precamur, ab his porrigentibus nolle sumere.

40) AULUS CORNELIUS CELSUS (oko 30 n. e.)

Iz antičke medicine

(III 22,8—9)

Quod si mali plus¹ est vera phthisis² est, inter initia protinus occurrere³ necessarium est; neque enim facile is morbus, cum inveteravit, evincitur⁴. Opus est, si vires patiuntur, longa navigatione, caeli⁵ mutatione, sic ut densius⁶ quam id est, ex quo discedit aeger, petatur: ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus aetate

firmissima maxime oriatur, id est ab anno duodevicesimo ad annum quintum et tricesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen non longe gestari commodissimum est. Si navigationem aliqua res prohibet, lectica vel alio modo corpus movendum est. Tum a negotiis abstinendum est omnibusque rebus, quae sollicitare animum possunt; somno indulgendum; cavendae destillationes⁷, ne, si quid cura levarit, exasperent⁹; et devitanda¹⁰ cruditas; simulque et sol et frigus¹¹; os obtegendum, fauces velandae, tussicula¹² suis remediis finienda; et quamdiu quidem febricula¹³ incurSAT, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestivis cibis medendum, eoque tempore bibenda aqua.

(VII praef. 4—5)

Esse chirurgus debet adulescens¹ aut certe adulescentiae propior, manu strenua, stabili nec unquam intremiscente², eaque non minus sinistra quam dextra promptus, acie³ oculorum acri claraque, animo intrepidus; misericors sic, ut sanari velit eum, quem accepit, non ut clamore eius motus vel magis quam res desiderat properet, vel minus quam necesse est secet; sed perinde⁴ faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti⁵ proprie vindicandum sit, quia vulnere quoque ulcerumque multorum curationes⁶, quas alibi exsecutus sum, chirurgi sibi vindicant. Ego eundem quidem hominem posse omnia ista praestare concipio⁷, atque ubi se diviserunt, eum laudo, qui quam plurimum percepit.

41) L. IUNIUS MODERATUS COLUMELLA (I v. n. e.)

Nedovoljno se pažnje posvećuje zemljoradnji

(Res rust. I praef. 1—6)

Saepenumero civitatis nostrae principes audio culpantes¹ modo agrorum infecunditatem², modo caeli per multa iam tempora noxiam frugibus intemperiem³; quosdam etiam praedictas querimonias⁴ velut ratione certa mitigantes⁵, quod existiment ubertate nimia prioris aevi defatigatum⁶ et effetum⁷ solum nequire pristina benignitate praebere mortalibus alimenta. Quas ego causas, P. Silvine⁸, procul a veritate abesse certum habeo, quod neque fas est existimare rerum Naturam, quam primus ille mundi genitor perpetua fecunditate donavit, quasi quodam morbo sterilitate adfectam⁹; neque prudentis est credere Tellurem, quae divinam et aeternam iuventam sortita communis omnium parens dicta sit, quia et cuncta peperit semper et deinceps paritura sit, velut hominem consensuisse¹⁰. Nec post haec reor violentia caeli¹¹ nobis ista, sed nostro potius accidere vitio, qui rem rusticam pessimo cuique servorum velut carnifici¹² noxae dedimus, quam maiorum nostrorum optimus quisque et optime tractaverat.

Atque ego satis mirari non possum, quid ita dicendi cupidi seligant¹³ oratorem, cuius imitentur eloquentiam; mensurarum et numerorum modum rimantes¹⁴ placitae¹⁵ disciplinae consectentur magistrum; vocis et cantus modulatorem¹⁶ nec minus corporis gesticulatorem¹⁷ scrupulosissime requirant saltationis¹⁸ ac musicae rationis¹⁹ studiosi; iam qui aedificare²⁰ velint, fabros et architectos²¹ advocent; qui navigia mari concredere²², gubernandi peritos; qui bella moliri²³, armorum et militiae gnaros²⁴; et ne singula persequar, ei studio, quod quis agere velit, consultissimum²⁵ rectorem adhibeat; denique animi sibi quisque formatorem²⁶ praeceptoremque virtutis e coetu sapientium arcessat: sola res rustica, quae sine dubitatione proxima et quasi consanguinea²⁷ sapientiae est, tam discentibus egeat quam

magistris. Adhuc enim scholas rhetorum et, ut dixi, geometrarum²⁸ musicorumque vel, quod magis mirandum est, contemptissimorum vitiorum officinas²⁹, gulosius³⁰ condiendi cibos et luxuriosius fercula³¹ struendi, capitumque et capillorum concinatorum³² non solum esse audivi, sed et ipse vidi: agricolationis³³ neque doctores, qui se profiterentur, neque discipulos cognovi. Cum etiam si praedictarum artium professoribus civitas egeret, tamen, sicut apud priscos florere posset res publica — nam sine ludicris³⁴ artibus atque etiam sine causidicis³⁵ olim satis felices fuerunt futuraeque sunt urbes; at sine agri cultoribus³⁶ nec consistere mortales nec ali posse manifestum est.

42) QUINTUS CURTIUS RUFUS (oko 50 n. e.)

Aleksandar Veliki ubija u pijanstvu Klita

(Hist. Alex. M. VIII 1,38—52)

Nihil ex omnibus inconsulte¹ ac temere iactis² regem magis moverat quam Parmenionis cum honore mentio inlata³. Dolorem tamen rex pressit, contentus iussisse, ut convivio excederet⁴. Nec quiquam aliud adiecit quam forsitan eum, si diutius locutus foret, exprobraturum sibi fuisse vitam a semetipso datam: hoc enim superbe saepe iactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes⁵ monentesque conabantur abducere. Clitus, cum abstraheretur⁶, ad pristinam violentiam ira quoque adiecta, suo pectore tergum illius esse defensum, nunc, postquam tanti meriti praeterierit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat. Attali quoque caedem obiciebat et ad ultimum Iovis, quem patrem sibi Alexander adsereret, oraculum eludens⁷, veriora se regi quam patrem eius responisse dicebat. Iam tantum irae conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero olim mero sensibus victis ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici ne positis quidem, sed abiectis poculis consurgunt in eventum rei, quam tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander rapta lancea⁸ ex manibus armigeri⁹ Clitum adhuc eadem linguae intemperantia furentem percutere conatus a Ptolomaeo¹⁰ et Perdicca¹¹ inhibetur. Medium¹² complexi oblectari¹³ perseverantem morabantur: Lysimachus et Leonnatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem inplorans comprehendi se a proximis amicorum, quod Dareo¹⁴ nuper accidisset, exclamat signumque tuba dari, ut ad regiam¹⁵ armati coirent, iubet. Tum vero Ptolomaeus et Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam praecipiti ira perseveret spatiumque potius animo¹⁶ det: omnia postero die iustius executurum. Sed clausae erant aures obstrepente¹⁷ ira. Itaque impotens animi procurrit in regiae vestibulum et vigili¹⁸ excubanti hasta ablata constitit in aditu, quo necesse erat his, qui simul cenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille, iam non suae, sed regis irae memor, Clitum esse et de convivio exire respondit. Haec dicentis latus hasta transfixit morientisque sanguine adpersus, »I nunc«, inquit, »ad Philippum et Parmenionem et Attalum«.

O Jadrano

(Chorogr. II 55—57)

Hadria magno recessu litorum accepta¹ et vaste quidem in latitudinem patens, qua penetrat tamen vastius, Illyricis usque Tergestum², cetera Gallicis³ Italicisque gentibus cingitur. Partheni⁴ et Dasaretæ prima eius tenent, sequentia Taulantii, Encheleæ, Phaeaces, dein sunt quos proprie Illyrios vocant, tum Piræi et Liburni⁵ et Histria. Urbium prima est Oricum⁶, secunda Dyrrachium⁷, Epidamnus ante erat, Romani nomen mutavere, quia velut in damnum ituris omen id visum est. Ultra sunt Apollonia, Salona⁸, Iader⁹, Narona, Tragurium¹⁰, sinus Polaticus et Pola¹¹, quondam a Colchis¹² ut ferunt habitata, in quantum res trans-eunt! nunc Romana colonia. Amnes autem Aeas et Nar¹³ et Danuvius qui iam dictus est Hister: sed Aeas secundum Apolloniam¹⁴, Nar inter Piræos¹⁵ et Liburnos, per Histros Hister emittitur¹⁶. Tergeste¹⁷ intumo¹⁸ in sinu Hadriae situm finit Illyricum.

O Tračanima

(Chorogr. II 18—21)

Una gens Thraces¹ habitant, aliis aliisque praediti et nominibus et moribus. Quidam feri sunt et paratissimi ad mortem, Getæ² utique³. Id varia opinio perficit; alii redituras putant animas obeuntium, alii etsi non redeant non extinguunt tamen, sed ad beatiora transire, alii emori quidem, sed id melius esse quam vivere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia⁴ natiq̄ue deflentur, funera⁵ contra festa sunt, et veluti sacra cantu lusuq̄ue celebrantur. Ne feminis quidem segnis animus est. Super mortuorum virorum corpora interfici simulq̄ue sepeliri votum eximium habent, et quia plures⁶ simul singulis nuptae sunt, cuius id sit decus apud iudicatos magno certamine adfectant. Moribus datur⁷ estq̄ue maxime laetum, cum in hoc contenditur vincere. Maerent aliae vocibus, et cum acerbissimis planctibus⁶ efferunt. At quibus consolari eas animus est, arma opesq̄ue ad rogos deferunt, paratq̄ue, ut dictitant, cum fato iacentis⁹, si detur in manus, vel pacisci¹⁰ vel decernere, ubi nec pugnae nec pecuniae locus sit, . . . manentq̄ue¹¹ dominas proci. Nupturae virgines non a parentibus viris traduntur, sed publice aut locantur du-cendae aut veneunt¹². Utrum fiat ex specie et moribus causa est. Probae formosaeq̄ue in pretio sunt, ceteras qui habeant mercede quaeruntur. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen ubi super ignes quos circumsident quaedam semina¹³ ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit.

44) AULUS PERSIUS FLACCUS (34—62 n. e.)

Budimo zadovoljni

(Sat. VI)

Admovit iam brumo foco te, Basse¹, Sabino²?
Iamne lyra et tetrico vivunt tibi pectine³ chordae?
Mire⁴ opifex numeris veterum primordia vocum
atq̄ue marem⁵ strepitum fidis⁶ intendisse Latinae,
mox⁷ juvenes agitare iocos et pollice honesto

egregius lusisse senex⁷. Mihi nunc Ligus⁸ ora
 inpetet hibernatque meum mare, qua latus ingens
 dant scopuli et multa litus se valle receptat.
 Lunai⁹ portam — est operae cognoscite, cives:
 cor iubet hoc Enni¹⁰, postquam destertuit esse
 Maeonides, Quintus¹¹ pavone ex Pythagoreo.
 Hic ego securus vulgi et quid praeparet Auster
 iufelix pecori, securus et angulus ille
 vicini nostro quia pinguior; et si adeo omnes
 ditescant orti peioribus, usque recusem
 curvus¹² ob id minui senio aut cenare sine¹³ uncto
 et signum¹⁴ in vapida¹⁵ naso tetigisse lagoena.
 Discrepet¹⁶ his alius. Geminos, horoscope¹⁷, varo
 producis genio: solis natalibus est qui
 tinguat¹⁸ olus siccum muria vafer in calice empta,
 ipse sacrum irrorans¹⁹ patinae piper; hic bona²⁰ dente
 grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar²¹
 nec rhombos²² ideo libertis ponere lautus
 nec tenues sollers turdarum²³ nosse salivas.
 Messe²⁴ tenus propria vive et granaria — fas est —
 emole! Quid metuas? Occa, et seges altera in herba²⁵ est.

Učitelju Kornutu

(Sat. V 21—51)

..... Tibi nunc hortante Camena¹
 Excutienda damus praecordia quantaque nostrae
 Pars tua sit, Cornute, animae, tibi, dulcis amice,
 Ostendisse iuvat. Pulsa² dinoscere³ cautus
 Quid solidum crepet et pictae tectoria⁴ linguae.
 His ego centenas ausim deposcere fauces,
 Ut, quantum mihi te sinuoso⁵ in pectore fixi,
 Voce traham pura totumque hoc verba resignent⁶,
 Quod latet arcana⁷ non enarrabile⁸ fibra.
 Cum primum pavido custos mihi purpura⁹ cessit
 Bullaque subcinctis¹⁰ Laribus donata pependit,
 Cum blandi comites totaque inpune Subura¹¹
 Permisit sparsisse oculos iam candidus umbo¹²
 Cumque iter ambiguum est et vitae nescius error
 Deducit tredipas ramosa in compita¹³ mentes,
 Me tibi seposui¹⁴; teneros tu suscipis annos
 Socratico¹⁵, Cornute, sinu. Tunc fallere sollers
 Adposita intortos¹⁶ extendit regula mores
 Et premitur ratione animus vincique laborat
 Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
 Tecum etenim longos memini consumere soles
 Et tecum primas epulis decerpere noctes.
 Unum opus et requiem pariter disponimus ambo
 Atque verecunda laxamus seria mensa.
 Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo
 Consentire dies et ab uno sidere¹⁷ duci:

Nostra vel aequali suspendit tempora Libra¹⁸
Parca tenax veri seu nata fidelibus hora
Dividit in Geminos¹⁹ concordia fata duorum
Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una:
Nescio quod, certe est quod me tibi temperat astrum.

45) MARCUS ANNAEUS LUCANUS (39—65 n. e.)

Ekonomski i društveni uzroci gradanskog rata

(Pharsalia I 158—162)

Hae ducibus causae; suberant sed publica belli
semina, quae populos semper mersere¹ potentes.
Namque ut opes nimias mundo Fortuna subacto
intulit², et rebus mores cessere secundis,
praedaeque et hostiles luxum suasere rapinae³
non auro tectisque modus, mensasque priores⁴
aspernata fames; cultus⁵, gestare decoros
vix nuribus, rapuere mares; secunda⁶ virorum
paupertas fugitur, totoque accersitur orbe,
quo gens quaeque perit. Tunc longos iungere fines
agrorum et quondam duro sulcata Camilli⁷
vomere et antiquos Curiorum⁸ passa ligones
longa sub ignotis extendere⁹ rura colonis.
Non erat is populus¹⁰, quem pax tranquilla iuaret,
quem sua libertas immotis pasceret armis.
Inde irae faciles et, quod suasisset egestas,
vile nefas¹¹, magnumque decus ferroque petendum,
plus patria potuisse sua; mensuraque iuris
vis erat: hinc leges et plebis scita coactae¹²
et cum consulibus turbantes iura tribuni;
hinc rapti fasces pretio¹³, sectorque¹⁴ favoris
ipse sui populus; letalisque ambitus urbi
annua venali referens certamina Campo¹⁵
hinc usura¹⁶ vorax avidumque intempora fenus¹⁷
et concussa fides, et multis utile bellum.

Pompej

(Pharsalia VII 337—384)

Vidit ut hostiles in rectum exire catervas
Pompeius nullasque moras permittere bello,
sed superis placuisse diem, stat corde gelato¹
attonitus², tantoque duci sic arma timeri
omen erat. Premit inde metus, totumque per agmen
sublimi praevectus³ equo »Quem flagitat« inquit
»vestra diem virtus, finis civilibus armis,
quem quaesitis, adest. Totas effundite vires!
Extremum ferri superest opus, unaque gentes

hora trahit. Quisquis patriam carosque penates,
 qui subolem ac thalamos desertaque pignora quaerit,
 ense petat: medio posuit deus omnia campo.
 Causa iubet melior superos sperare secundos⁴:
 ipsi tela regent per viscera Caesaris, ipsi
 Romanas sancire volunt hoc sanguine leges.
 Si socero⁵ dare regna meo mundumque parent,
 praecipitare meam fatis potuere senectam⁶.
 Non iratorum populis urbique deorum est
 Pompeium servare ducem. Quae vincere possent
 omnia contulimus. Subiere pericula clari
 sponte viri sacraque antiquus imagine miles ...
 Nonne superfusus⁷ collectum cornibus hostem
 in medium dabimus? Paucas victoria dextras
 exigit; at plures tantum clamore catervae
 bella gerent. Caesar nostris non sufficit armis.
 Credite pendentes e summis moenibus urbis
 crinibus effusis⁸ hortari in proelia matres;
 credite grandaevum vetitumque aetate senatum
 arma sequi sacros pedibus prosternere canos
 atque ipsam domini metuentem occurrere Romam;
 credite, qui nunc est populus, populumque futurum
 permixtas affere preces: haec libera nasci,
 haec vult turba mori. Si quis post pignora tanta
 Pompeio locus est, cum prole et coniuge supplex,
 imperii salva si maiestate liceret,
 volverer ante pedes. Magnus, nisi vincitis, exsul
 ludibrium soceri, vester pudor, ultima fata
 deprecor ac turpes extremi cardinis⁹ annos,
 ne discam servire senex«. Tam maesta locuti
 voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
 erigitur, placuitque mori, si vera¹⁰ timeret.

46) GAIUS PLINIUS SECUNDUS (23—79 n. e.)

O ljudskom životu

(Nat. hist. VII 1)

Principium iure tribuetur homini, cuius causa videtur cuncta alia genuisse
 natura, magna¹ saeva mercede contra tanta sua munera: ut² non sit satis aestimare,
 parens melior homini an tristior noverca fuerit. Ante omnia, unum animantium
 cunctorum alienis velat opibus: ceteris sua varie tegumenta tribuit, testas, cortices,
 spinas, coria, villos, saetas, pilos, plumam, pinnas, squamas, vellera. Truncos etiam
 arboresque cortice, interdum gemino, a frigoribus et calore tutata est. Hominem
 tantum nudum et in nuda humo natali die abicit ad vagitus statim et ploratum,
 nullumque tot animalium aliud ad lacrimas, et has protinus vitae principio. At
 hercule risus, praecox ille et celerrimus, ante XL diem³ nulli datur. Ab hoc lucis
 rudimento, quae⁴ ne feras quidem inter nos genitas, vincula⁵ excipiunt, et omnium
 mebrorum nexus: itaque feliciter natus iacet, manibus pedibusque devinctis, flens,
 animal ceteris imperaturum; et a suppliciis vitam auspiciatur, unam tantum ob

culpam, quia natum est. Heu! dementia ab his initiis existimantium ad superbiam se genitos! Prima roboris spes primumque temporis munus quadrupedi similem facit⁶. Quando homini incessus? Quando vox? Quando firmum cibus os? Quamdiu palpitans vertex, summae inter cuncta animalia imbecillitatis indicium! Iam morbi, totque medicinae contra mala excogitatae, et hae quoque subinde novitatibus⁷ victae! Cetera sentire⁸ naturam suam, alia pernicitatem usurpare, alia praepetes volatus, alia nare: hominem nihil scire nisi doctrina, non fari, non ingredi, non vesci, breviterque non aliud⁹ naturae sponte quam flere! Itaque multi exstiterent, qui non nasci optimum censerent, aut quam occissime aboleri. Uni animantium luctus est datus, uni luxuria, et quidem innumerabilibus modis, ac per singula membra; uni ambitio, uni avaritia, uni immensa vivendi cupido, uni superstitio, uni sepulturae cura atque etiam post se de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido maior, nulli pavor confusior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in suo genere probe degunt; congregari videmus et stare contra dissimilia; leonum feritas inter se non dimicat, serpentium morsus non petit serpentes, ne maris quidem beluae ac pisces, nisi in diversa genera saeviunt: at hercule homini plurima ex homine sunt mala.

O antičkom slikarstvu

(Nat. hist. XXXV 79—85)

Verum omnes prius genitos futurosque postea superavit Apelles Cous¹ olympiade centesima duodecima². Picturae plura solus prope quam ceteri omnes contulit³, voluminibus etiam editis, quae doctrinam eam continent. Praecipua eius in arte venustas fuit, cum eadem aetate maximi pictores essent; quorum opera cum admiraretur, omnibus conlaudatis deesse illam suam venerem dicebat, quam Graeci χάρια vocant; cetera omnia contigisse, sed hac sola sibi neminem parem. Et aliam gloriam usurpavit, cum Protogenis opus inmensi laboris ac curae supra modum anxiae miraretur; dixit enim omnia sibi cum illo paria esse aut illi meliora, sed uno se praestare, quod manum de tabula sciret tollere, memorabili praecepto nocere saepe nimiam diligentiam, fuit autem non minoris simplicitatis quam artis. Melanthio dispositione cedebat, Asclepiodoro de mensuris, hoc est quanto quid a quoque distare deberet.

Scitum inter Protogenen⁴ et eum quod accidit. Ille Rhodi vivebat, quo cum Apelles adnavigasset, avidus cognoscendi opera eius fama tantum sibi cogniti continuo officinam petiit. Aberat ipse sed tabulam amplae magnitudinis in machina aptatam a custodiebat anus. Haec foris esse Protogenen respondit interrogavitque, a quo quaesitum diceret. Ab hoc, inquit Apelles adreptoque penicillo⁵ lineam ex colore duxit summae tenuitatis per tabulam. Et reverso Protogeni quae gesta erant anus indicavit. Ferunt artificem protinus contemplatum subtilitatem dixisse Apellen venisse, non cadere in alium tam absolutum opus; ipsumque ab alio colore tenuiorem lineam in ipsa illa tinxisse abeuntemque praecepisse, si redisset ille, ostenderet adiceretque hunc esse quem quaereret. Atque ita evenit. Revertit enim Apelles et vinci erubescens tertio colore lineas secuit nullum reliquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus in portum devolvit hospitem quaerens, placuitque sic eam tabulam posteris tradi omnium quidem, sed artificum praecipuo miraculo. Consumptam iam priore incendio Caesaris domus in Palatio audio, spectatam Rhodi ante, spatiosae nihil aliud continentem quam lineas visum effugientes, inter egregia multorum opera inani similem et eo ipso allicientem omnique opere nobiliorem.

Apelli fuit alioqui perpetua consuetudo numquam tam occupatum diem agendi ut non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in proverbium⁶ venit.

Idem perfecta opera proponebat in pergula⁷ transeuntibus atque, ipse post tabulam latens, vitia quae notarentur auscultabat, vulgum diligentiore iudicem quam se praeferebat; feruntque reprehensum a sutore, quod in crepidis una pauciores intus fecisset ansas⁸, eodem postero die superbo emendatione pristinae admonitionis cavillante circa crus, indignatum prospexisse denuntiantem, ne supra⁹ crepidam sutor iudicaret, quod et ipsum in proverbium abiit.

Pokretno pozorište

(Nat. hist. XXXVI 117—118)

Operae pretium est¹ scire, quid invenerit², et gaudere moribus nostris ac verso modo nos vocare maiores³. Theatra iuxta duo fecit amplissima ligno, cardinum⁴ singulorum versatili suspensa libramento⁴, in quibus utrisque antemeridiano⁵ ludorum spectaculo edito⁶ inter sese aversis, ne invicem obstreperent⁷ scaenae, repente circumactis⁸ — ut constat, post primos dies etiam sedentibus aliquis —, cornibus in se coeuntibus faciebat amphitheatrum gladiatorumque proelia edebat, ipsum magis auctoratum⁹ populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quisque in hoc primum, inventorem an inventum, artificem an auctorem ausum aliquem hoc excogitare an suscipere an iubere? Super omnia erit populi sedere ausi furor tam infida instabilique sede. En hic est ille terrarum victor et totius dormitor orbis, qui gentes, regna diribet¹⁰, iura exteris mittit, deorum quaedam immortalium generi humano portio¹¹, in machina pendens et ad periculum suum plaudens! Quae vilitas animatum¹² ista . . . , quantum mali potuit accidere!

O čudotvornoj imeli

(Nat. hist. XVI 249—251)

Nihil¹ habent Druidae (ita Galli suos appellant magos) visco, et arbore in qua gignatur (si modo sit robur) sacratius. Iam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Graeca² possint Druidae videri. Enimvero quidquid adnascatur³ illis, e caelo missum putant, signumque esse electae ab ipso deo arboris. Est autem id rarum admodum inventum, et repertum magna religione petitur: et ante omnia sexta luna, quia iam virium abunde⁴ habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificis epulisque rite sub arbore praeparatis, duos admovent candidi coloris tauros, quorum cornua tum primum vinciantur. Sacerdos candida veste cultus arborem scandit, falce aurea demetit, candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes suum donum deus prosperum faciat his quibus dederit. Fecunditatem eo potero dari cuicumque animalium sterili arbitrantur, contra venena omnia esse remedio⁵.

Golubovi pismoňe

(Nat. hist. X 110)

Quin¹ et internuntiae in magnis rebus fuerunt columbae; epistulas adnexas earum pedibus obsidione Mutinensi² in castra consulum Decimo Bruto mittente, quid vallum et vigil obsidio atque etiam retia in amne praetenta profuerunt Antonio, per caelum eunte nuntio? Et harum amore insaniunt multi. Super tecta exaedificant turres iis nobilitatemque singularum et origines³ narrant, veteri iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum civile Pompeianum denarii quadringenis singula paria venditavit, ut M. Varro tradit. Quin et patriam nobilitaverunt in Campania grandissimae provenire existimatae.

47) SEXTUS IULIUS FRONTINUS (30—103 n. e.)

Spartakova ratna veština

(Strategemata I 5, 20)

Spartacus¹ fossam, qua erat a M. Crasso circumdatus, caesis captivorum pecorumque corporibus noctu replevit et supergréssus est. Idem in Vesuvio obsessus ea parte, qua mons asperrimus erat ideoque incustoditus, ex vimine silvestri catenas conseruit: quibus demissus non solum evasit, verum etiam ex alio latere Clodium ita terruit, ut aliquot cohortes gladiatoribus quattuor et septuaginta cesserint². Idem, cum a P. Varinio proconsule praeculus esset, palis per modica intervalla fixis ante portam erecta cadavera adornata veste atque armis alligavit, ut procul intuentibus stationis species esset, ignibus per tota castra factis: imagine vana deluso hoste copias silentio noctis eduxit.

Augustov vodovod

(De aquis I 11)

Quae ratio moverit Augustum, providentissimum¹ principem, perducendi Aelsietinam aquam², quae vocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiae³, immo etiam parum salubrem ideoque nusquam in usus populi fluentem; nisi forte, dum opus naomachiae⁴ aggreditur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit, et quod naumachiae coeperat superesse, hortis adiacentibus et privatorum usibus ad irrigandum⁵ concessit. Solet tamen ex ea in Transtiberina regione⁶, quotiens pontes reficiuntur et a ceteriore ripa aquae cessant, ex necessitate in subsidium publicorum salientium⁷ dari...

Podzemni i nadzemni kanali

(De aquis I 18)

Omnes aquae diversa in urbem libra¹ perveniunt. Inde fluunt quaedam altioribus locis, et quaedam erigi in eminentiora non possunt; nam et colles sensim propter frequentiam incendiorum excreverunt rudere². Quinque sunt quarum altitudo in omnem partem urbis attollitur, sed ex his aliae maiori, aliae leviori pressura³ coguntur... Veteres humilioris directura⁴ perduxerunt, sive nondum ad subtile explorata arte librandi⁵, seu quia ex industria⁶ infra terram aquas mergebant⁷, ne facile ab hostibus interciperentur⁸, cum frequentia adhuc contra Italicos bella gererentur. Iam tamen quibusdam locis, sicubi⁹ ductus¹⁰ vetustate dilapsus¹¹ est, omisso circuitu subterraneo¹² vallium brevitatis causa substructionibus¹³ arcuationibusque traiciuntur.

48) LUCIUS ANNAEUS SENECA (14 st. e. — 65 n. e.)

O bibliotekama

(Dial. IX 9, 4—7)

Quo¹ innumerabiles libros et bibliothecas, quarum dominus vix tota vita indices perlegit? Onerat discentem turba, non instruit; multoque satius est paucis te auctoribus tradere quam errare per multos. Quadraginta millia librorum Alexandriae² arserunt: plucherrimum regiae opulentiae monumentum alius laudaverit,

sicut T. Livius, qui »elegantiae regum curaque egregium id opus« ait »fuisse«. Non fuit elegantia illud aut cura, sed studiosa luxuria, imo ne studiosa quidem, quoniam non in studium³, sed in spectaculum comparaverant: sicut plerisque ignaris etiam puerilium litterarum, libri non studiorum instrumenta, sed cenationum ornamenta sunt. Paretur itaque librorum quantum satis sit, nihil in apparatum. »Honestius«, inquis, »hoc se impensae, quam in Corinthia⁴ pictasque tabulas effuderint«. Vitiosum est ubique, quod nimium est. Quid habes, cur ignoscas homini armaria e citro atque ebore captanti, corpora⁵ conquirenti aut ignotorum auctorum aut improbarum et inter tot millia librorum oscitanti cui voluminum suorum frontes⁶ maxime placent titulique? Apud desidiosissimos ergo videbis quidquid orationum historiarumque est, tecto tenus exstructa loculamenta⁷; iam enim inter⁸ balnearia et thermas bibliotheca quoque ut necessarium domus ornamentum expolitur. Ignoscerem plane si studiorum nimia cupidine erraretur: nunc ista conquisita, cum imaginibus⁹ suis discripta sacrorum opera ingeniorum in speciem et cultum parietum comparantur.

O Citanju

(Epist. 2)

Ex iis quae mihi scribis et ex iis quae audio, bonam spem de te concipio. Non discurreis nec locorum mutationibus inquietaris. Aegri animi ista iactatio est. Primum argumentum compositae mentis existimo posse consistere et secum morari.

Illud autem vide, ne ista lectio auctorum multorum et omnis generis voluminum habeat aliquid vagum et instabile; certis ingeniis immorari¹ et innutriri oportet si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Nusquam est, qui ubique est. Vitam in peregrinatione exigentibus hoc evenit, ut multa hospitia habeant, nullas amicitias: idem accidat necesse est iis, qui nullius se ingenio familiariter applicant, sed omnia cursim et properantes transmittunt. Non prodest cibus nec corpori accedit, qui statim sumptus emittitur, nihil aequae sanitatem impedit, quam remedium crebra mutatio; non venit vulnus ad cicatricem, in quo medicamenta tentantur; non convalescit planta, quae saepe transfertur: nihil tam utile est, ut in transitu² prosit. Distringit librorum multitudo; itaque cum legere non possis quantum habueris, satis est habere quantum legas. »Sed modo«, inquis, »hunc librum evolvere volo, modo illum«. Fastidientis³ stomachi est multa degustare: quae ubi varia sunt et diversa, inquinant, non alunt. Probatos itaque semper lege, et si quando ad alios diverti liberit, ad priores redi. Aliquid cotidie adversus paupertatem, aliquid adversus mortem auxilii compara, nec minus adversus ceteras pestes; et cum multa percurreris, unum excerpe, quod illo die concoquas. Hoc ipse quoque facio: ex pluribus quae legi aliquid apprehendo. Hodiernum hoc est, quod apud Epicurum nactus sum (soleo enim et in aliena⁵ castra transire, non tanquam transfuga, sed tanquam explorator): »Honestas«, inquit, »res est laeta paupertas«. Illa vero non est paupertas, si laeta est cui⁶ cum paupertate bene convenit, dives est; non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est.

Cezar i veteran

(De beneficiis V 24)

Causam dicebat apud divum Iulium ex veteranis quidam paulo violentior adversus vicinos suos, et causa premebatur. »Meministi«, inquit, »imperator, in Hispania talem extorsisse te circa Sucronem?« Cum Caesar meminisse se dixisset: »Meministi quidem«, inquit, »sub quadam arbore minimum umbrae spargente cum velles residere ferventissimo sole et esset asperrimus locus, in quo ex rupibus

acutis unica illa arbor eruperat, quemdam ex commilitonibus paenulam¹ suam substravisse?« Cum dixisset Caesar: »Quidni meminerim? Et quidem siti confectus, quia pedibus ire ad fontem proximum non poteram, repere manibus volebam, nisi commilito, homo fortis ac strenuus, aquam mihi in galea sua attulisset.« — »Potes ergo«, inquit, »imperator, agnoscere illum hominem aut illam galeam?« Caesar ait non posse galeam cognoscere, hominem pulchre posse, et adiecit, puto obiratus, quod se a cognitione media ad veterem fabulam abduceret: »Tu utique ille non es«. — »Merito«, inquit, »Caesar, me non agnoscis; nam cum hoc factum est, integer eram; postea ad Mundam in acie oculus mihi effossus est et in capite lecta ossa². Nec galeam illam, si videris, agnosces; machaera enim Hispana divisa est«. Vetuit illi exhiberi negotium Caesar et agellos, in quibus vicinalis via causa rixae ac litium fuerat, militi suo donavit.

Savestan sledbenik Pitagore

(De beneficiis VII 21)

Pythagoricus quidam emerat a sutore phaecasia¹, rem magnam², non praesentibus nummis³. Post aliquot dies venit ad tabernam redditurus⁴ et, cum clausam diu pulsaret, fuit qui diceret: »Quid perdis operam? Sutor ille quem quaeris elatus⁵, combustus est; quod nobis fortasse molestum est, qui in aeternum nostros amittimus, tibi minime, qui scis futurum ut renascatur⁶«, iocatus in Pythagoricum. At philosophus noster tres aut quattuor denarios non invita manu domum retulit subinde concutiens; deinde, cum reprehendisset hanc suam non reddendi tacitam voluptatem, intellegens arrisisse illud lucellum⁷ sibi, rediit ad eandem tabernam et ait: »Ille tibi⁸ vivit: redde quod debes«. Deinde per claustrum, qua se commisura⁹ laxaverat, quattuor denarios in tabernam inseruit ac misit, poenas a se exigens improbae cupiditatis, ne alieno assuesceret.

O robovima

(Épist. 47)

Libenter ex his, qui a te veniunt, cognovi familiariter te cum servis tuis vivere. Hoc prudentiam tuam, hoc eruditionem decet. »Servi sunt«. — Imo homines. »Servi sunt«. — Imo contubernales. »Servi sunt«. Imo humiles amici. »Servi sunt.« — Imo conservi¹, si cogitaveris tantumdem in utrosque licere fortunae². Itaque rideo istos, qui turpe existimant cum servo suo cenare. Quare? nisi quia superbissima consuetudo cenanti domino stantium servorum turbam circumdedit.

Est³ ille plus quam capit, et ingenti aviditate onerat distentum ventrem ac desuetum iam ventris officio, ut maiore opera omnia egerat quam ingessit. At infelicibus servis movere labra ne in hoc quidem, ut loquantur, licet; virga murmur omne compescitur, et ne fortuita quidem verberibus excepta sunt, tussis, sternumenta⁴, singultus; magno malo⁵ ulla voce interpellatum silentium luitur: nocte tota ieiuni mutique perstant. Sic fit, ut isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet; at illi⁶, quibus non tantum coram dominis, sed cum ipsis erat sermo, quorum os non consuebatur⁷, parati erant pro domino porrigere cervicem, periculum imminens in caput suum avertere: in conviviis loquebantur, sed in tormentis tacebant. Deinde eiusdem arrogantiae proverbium iactatur: »totidem hostes esse quot servos«. Non habemus illos hostes, sed facimus . . .

Vis tu cogitare istum, quem servum tuum vocas, ex iisdem seminibus ortum, eodem frui caelo, aequae spirare, aequae vivere, aequae mori? Tam tu illum videre ingenuum potes quam ille te servum. Variana⁸ clade multos splendidissime natos, senatorium per militiam auspicantes gradum, fortuna depressit: alium ex illis pastorem, alium custodem casae fecit. Contemne nunc eius fortunae hominem, in

quam transire dum contemnis, potes! Nolo in ingentem me locum⁹ immittere et de usu servorum disputare, in quos superbissimi, crudelissimi, contumeliosissimi sumus. Haec tamen praecepti mei summa est: sic cum inferiore vivas, quemadmodum tecum superiorem velis vivere. Quoties in mentem venerit, quantum tibi in servum liceat, veniat in mentem tantumdem in te domino tuo licere. »At ego«, inquis, »nullum habeo dominum«. Bona aetas est¹⁰: forsitan habebis. Nescis, qua aetate Hecuba¹¹ servire coeperit, qua Croesus, qua Darii mater, qua Platon, qua Diogenes? Vive cum servo clementer, comiter quoque, et in sermonem illum admitte et in consilium et in convictum. Hoc loco acclamabit mihi tota manus delicatorem¹²: »Nihil hac re humilius, nihil turpius!« Hos ego eosdem deprendam¹³ alienorum servorum osculantes manum.

Hor mladih Trojanki

(Troades 371—408)

Verum est, an timidos fabula decipit
Umbras corporibus vivere conditis,
Cum coniux oculis imposuit manum,
Supremusque dies solibus¹ obstitit,
Et tristis cineres urna coercuit?
Non prodest animam tradere funeri,
Sed restat miseris vivere longius?
An toti morimur, nullaque pars manet
Nostri, cum profugo spiritus halitu
Immixtus nebulis cessit in aera,
Et nudum tetigit subdita fax latus?
Quidquid sol oriens, quidquid et occidens
Novit, caeruleis Oceanus fretis
Quidquid bis veniens² et fugiens lavat,
Aetas Pegaseo³ corripit gradu.
Quo cursu bis⁴ sena volant sidera turbine,
Quo cursu properat saecula volvere
Astrorum dominus; quo properat modo
Obliquis Hecate⁵ currere flexibus,
Hoc⁶ omnes petimus fata; nec amplius,
Iuratos⁷ Superis qui tetigit lacus,
Usquam est. Ut calidis fumus ab ignibus
Vanescit, spatium per breve sordidus,
Ut nubes, gravidas⁸ quas modo vidimus.
Arctoi⁹ Boreae disiciit impetus,
Sic hic, quo regimur, spiritus effluet.
Post mortem nihil est, ipsaque mors nihil,
Velocis spatii meta novissima.
Spem ponant¹⁰ avidi, solliciti metum.
Tempus nos avidum devorat et chaos,
Mors individua¹¹ est, noxia corpori
Nec parcens animae. Taenara¹², et aspero
Regnum sub domino, limen et obsidens¹³
Custos non facili Cerberus ostio
Rumores vacui¹⁴, verbaque inania,
Et par sollicito fabula somnio.
Quaeris quo iaceas post obitum loco?
Quo non nata¹⁵ iacent.

Quid actum sit in caelo ante diem III. idus Octobres¹ anno novo², initio saeculi felicissimi, volo memoriae tradere. Nihil nec offensae nec gratiae dabitur³. Haec ita vera. Si quis quaesiverit, unde sciam, primum, si noluero, non respondebo. Quis coacturus est? Ego scio me liberum factum, ex quo suum diem obiit ille, qui verum proverbium fecerat, aut regem aut fatuum⁴ nasci oportere. Si libuerit respondere, dicam quod mihi in buccam⁵ venerit. Quis unquam ab historico iuratores⁶ exegit? . . .

Iam medium curru Phoebus diviserat orbem⁷
 Et propior nocti fessas quatiebat habenas⁸
 Obliquam flexo deducens tramite⁹ lucem:

Claudius animam agere¹⁰ coepit nec invenire exitum poterat. Tum Mercurius¹¹, qui semper ingenio eius delectatus esset, unam e tribus Parcis¹² seducit¹³ et ait: »Quid, femina crudelissima, hominem miserum torqueri pateris? Nec unquam tam diu cruciatus cesset¹⁴? Annus sexagesimus quartus est, ex quo cum anima luctatur. Quid huic et rei publicae invides? Patere¹⁵ mathematicos¹⁶ aliquando verum dicere, qui illum ex quo princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt¹⁷. Et tamen non est mirum, si errant et horam eius nemo novit; nemo enim unquam illum natum putavit. Fac quod faciendum est:

dede¹⁸ neci, melior vacua¹⁹ sine²⁰ regnet in aula²¹.«

Sed Clotho²² »Ego mehercules« inquit »pusillum²³ temporis adicere illi volebam, dum hos pauculos²⁴, qui supersunt, civitate donaret« — constituerat enim omnes Graecos, Gallos, Hispanos, Britannos togatos²⁵ videre — »sed quoniam placet aliquos peregrinos in semen²⁶ relinqui et tu ita iubes fieri, fiat« . . . Et ille quidem animam ebullit²⁷, et ex eo²⁸ desiit vivere videri. Exspiravit²⁹ autem, dum comoedos³⁰ audit, ut scias me non sine causa illos timere . . . Quae in terris postea sint acta, supervacuum³¹ est referre. Scitis enim optime, nec periculum est, ne excidant³², quae memoriae³³ gaudium publicum impresserit³⁴: nemo felicitatis suae obliviscitur. In caelo quae acta sint, audite: fides penes auctorem erit.

Nuntiatur Iovi venisse quandam bonae staturae, bene canum; nescio quid illum minari, assidue enim caput movere; pedem dextrum trahere. Quaesisse se, cuius nationis esset: respondisse nescio quid perturbato³⁵ sono et voce confusa; non intellegere se linguam eius, nec Graecum esse nec Romanum nec ullius gentis notae. Tum Iuppiter Herculem, qui totum orbem terrarum pererraverat³⁶ et nosse videbatur omnes nationes, iubet ire et explorare, quorum hominum esset. Tum Hercules primo aspectu sane perturbatus est, ut qui etiam non omnia monstra timuerit. Ut vidit novi generis faciem, insolitum incessum³⁷, vocem nullius terrestri animalis, sed qualis esse marinis beluis solet, raucam³⁸ et implicatam, putavit sibi tertium decimum laborem⁴⁰ venisse. Diligentius intuenti visus est quasi homo. Accessit itaque et, quod facillimum fuit Graeculo⁴¹, ait: τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόδι τοι πόλις ἤδὲ τοκήεις⁴²; Claudius gaudet esse illic philologos⁴³ homines; sperat futurum aliquem historiis suis locum. Itaque et ipse Homericus versus Caesarem se esse significans ait: Ἰλιόθεν με φέρων ἀνεμος Κικόνεσσι πέλασεν⁴⁴. Erat autem sequens versus verior, aequae Homericus: ἔνθα δ' ἐγὼ πόλιν ἐπραδον, ὤλεσα δ' αὐτόν⁴⁵.

Et imposuerat⁴⁶ Herculi minime vafro, nisi fuisset illic Febris⁴⁷, quae fano suo relicto sola cum illo venerat; ceteros omnes deos Romae reliquerat. »Iste« inquit »mera mendacia narrat. Ego tibi dico, que cum illo tot annis vixi: Lugduni⁴⁸ natus est; Planci municipem vides. Quod tibi narro, ad sextum decimum lapidem natus est a Vienna⁴⁹, Gallus germanus⁵⁰. Itaque, quod Gallum facere oportebat,

Romam cepit⁵¹«. . . Tum Hercules »Audi me« inquit; »tu desine fatuari⁵². Venisti huc, ubi mures ferrum rodunt⁵³. Citius⁵⁴ mihi verum, ne tibi alogias⁵⁵ excutiam.«

Claudius ut vidit virum valentem, oblitus nugarum intellexit neminem Romae sibi parem fuisse, illic non habere se idem gratiae⁵⁶: gallum⁵⁷ in suo sterquilino⁵⁸ plurimum posse. Itaque, quantum intellegi potuit, haec visus est dicere: »Ego te, fortissime deorum Hercule, speravi mihi affuturum⁵⁹ apud alios et si qui a me notorem⁶⁰ petisset, te fui nominaturus, qui me optime nosti. Nam si memoria repetis, ego eram, qui Tiburi⁶¹ ante templum tuum ius dicebam totis diebus mense Iulio⁶² et Augusto: Tu scis, quantum illic miseriarum tulerim⁶³, cum causicos audirem diem et noctem; in quos si incidisses, valde fortis licet tibi videaris⁶⁴, maluisses cloacas Augeae⁶⁵ purgare: multo plus ego stercoreis exhausti« . . .

Tandem Iovi venit in mentem, privatis⁶⁶ intra curiam morantibus sententiam dicere non licere nec disputare. »Ego« inquit, »patres conscripti, interrogare vobis permiseram, vos mera mapalia⁶⁷ fecistis. Volo, ut servetis disciplinam curiae. Hic qualiscunque est, quid de nobis existimabit?« . . .

. . . divus Augustus surrexit sententiae suae loco dicendae et summa facundia disseruit: »Ego«, inquit »patres conscripti, vos testes habeo, ex quo deus factus sum, nullum me verbum fecisse. Semper meum negotium⁶⁸ ago. Sed non possum amplius dissimulare et dolorem, quem graviozem pudor facit, continere. In hoc terra marique pacem peperit? Ideo civilia bella compescui⁶⁹? . . . Hunc nunc deum facere vultis? Videte corpus eius dis iratis natum. Ad summam⁷⁰: tria verba cito dicat, et servum me ducat. Hunc deum quis colet? Quis credet? Dum tales deos facitis, nemo vos esse deos credet.«

49) GAIUS PETRONIUS ARBITER (umro 66 n. e.)

O retoricis

(Satiricon 1—2)

Num alio genere Furiarum¹ declamatores² inquietantur³, qui clamant: »Haec vulnera pro libertate publica excepti; hunc oculum pro vobis impendi: date mihi ducem, qui me ducat ad liberos meos, nam succisi⁴ poplites membra non sustinent«? Haec ipsa tolerabilia⁵ essent, si ad eloquentiam ituris viam facerent. Nunc et rerum tumore⁶ et sententiarum vanissimo strepitu hoc tantum proficiunt ut, cum in forum venerint, putent se in alium orbem terrarum delatos. Et ideo ego adulescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex his, quae in usu habemus, aut audiunt aut vident, sed piratas⁷ cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes quibus imperent filiis ut patrum suorum capita praecidant, sed responsa⁸ in pestilentiam data, ut virgines tres aut plures immolentur, sed mellitos verborum globulos⁹, et omnia dicta factaque quasi papavere¹⁰ et sesamo sparsa.

Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere¹¹ qui in culina habitant. Pace vestra¹² liceat dixisse, primi omnium eloquentiam perdidistis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quaedam excitando, effecistis ut corpus orationis enervaretur et caderet. Nondum iuvenes declamationibus continebantur, cum Sophocles aut Euripides invenerunt verba quibus deberent loqui. Nondum umbraticus doctor¹³ ingenia deleverat, cum Pindarus¹⁴ novemque lyrici Homericis versibus¹⁵ canere timuerunt. Et ne poetas quidem ad testimonium citem¹⁶, certe neque Platona neque Demosthenen¹⁷ ad hoc genus exercitationis accessisse video. Grandis et, ut ita dicam, pudica oratio¹⁸ non est maculosa¹⁹ nec turgida, sed naturali pulchritudine exsurgit²⁰. Nuper ventosa²¹ istaec at enormis loquacitas²² Athenas

ex Asia²³ commigravit²⁴ animosque iuvenum ad magna surgentes²⁵ veluti pestilenti²⁶ quodam sidere adflavit²⁷, semelque corrupta regula eloquentia stetit et obmutuit²⁸. Ad summam²⁹, quis postae Thucydidis³⁰, quis Hyperidis³¹ ad famam processit? Ac ne carmen quidem sani coloris enituit³², sed omnia quasi eodem cibo pasta³³ non potuerunt usque ad senectutem canescere³⁴. Pictura quoque non alium exitum³⁵ fecit, postquam Aegyptiorum audacia tam magnae artis compendiariam³⁶ invenit.

Exemplaria classica

(Satiricon 118 1—6)

Multos, iuvenes, carmen decepit. Nam ut quisque versum pedibus¹ instruxit sensumque teniorem verborum ambitu² intexuit³, putavit se continuo in Heliconem⁴ venisse. Sic forensibus⁵ ministeriis exercitati frequenter ad carminis tranquillitatem tamquam ad portum feliciorem refugerunt, credentes facilius poema extrui posse, quam controversiam⁶ sententiolis vibrantibus⁷ pictam⁸. Ceterum neque generosior spiritus vanitatem amat, neque concipere⁹ aut edere partum mens potest nisi ingenti flumine litterarum inundata¹⁰. Refugiendum est ab omni verborum, ut ita dicam, vilitate¹¹ et sumendae voces a plebe summotae¹², ut fiat »odi profanum vulgus et arceo¹³«. Praeterea curandum est, ne sententiae emineant¹⁴ extra¹⁵ corpus orationis expressae, sed intexto vestibus colore niteant. Homerūs testis et lyrici, Romanusque Vergilius et Horatii curiosa felicitas¹⁶. Ceteri enim aut non viderunt viam qua iretur ad carmen, aut visam timuerunt calcare¹⁷.

Timor fecit deos

(frg. 27 Ernout)

Primus in orbe deos fecit timor, ardua caelo
fulmina cum caderent discussaque moenia flammis
atque ictus flagraret Athos¹. Mox Phoebus² ad ortus
lustrata devectus³ homo lunaeque senectus⁴
et reparatus honos⁵, hinc signa⁶ effusa per orbem
et permutatis disiunctus mensibus annus.
Profecit vitium iamque error iussit inanis
agricolas primos Cereri dare messis honores,
palmitibus⁷ plenis Bacchum vincere, Palem⁸que
pastorum gaudere manu⁹. Natat obrutus¹⁰ omnis
Neptunus demersus aqua, Pallas¹¹que tabernas
vindicat. Et voti reus et qui vendidit orbem¹²,
iam sibi quisque deos avido certamine fingit.

Snovi

(frg. 30 Ernout)

Somnia, quae mentes ludunt volitantibus¹ umbris,
non delubra deum nec ab aethere numina mittunt,
sed sibi quisque facit. Nam cum prostrata sopore
urget membra quies et mens sine pondere² ludit,
quicquid luce³ fuit, tenebris agit. Oppida bello
qui quatit et flammis miserandas eruit⁴ urbes,
tela videt versasque acies⁵ et funera regum

atque exundantes⁶ perfuso sanguine campos.
 Qui causas orare⁷ solent, legesque forumque
 et pavidi cernunt inclusum chorte⁸ tribunal.
 Condit avarus opes defossum⁹que invenit aurum;
 venator¹⁰ saltus canibus quatit; eripit undis
 aut premit eversam periturus navita puppem;
 scribit amatori meretrix¹¹, dat adultera¹² munus¹³;
 et canis in somnis leporis vestigia latrat.
 In noctis spatium miserorum vulnera durant.

Mir

(frg. 36 Ernout)

Militis in galea nidum¹ fecere columbae:
 apparet Marti quam sit amica² Venus.

Ženska lepota

(Satiricon 126 14—18)

Nulla vox est quae formam eius possit comprehendere, nam quicquid dixerō minus erit. Crines ingenio suo flexi per totos se umeros effuderant, frons minima¹ et quae radices capilorum retro flexerat, supercilia usque ad malarum scripturam² currentia et rursus confinio luminum³ paene⁴ permixta, oculi clariores stellis extra lunam⁵ fulgentibus, nares⁶ paululum inflexae et osculum quale Praxiteles⁷ habere Dianam credidit. Iam mentum, iam cervix, iam manus, iam pedum candor intra⁸ auri gracile vinculum positus: Parium marmor extinxerat⁹.

Trimalhion i njegovu društvo

(Satiricon 37—38)

Non potui amplius quicquam gustare, sed conversus ad eum¹ ut quam plurima exciperem, longe² accersere fabulas coepi sciscitarique, quae esset mulier illa, quae huc atque illuc discurreret. »Uxor« inquit »Trimalchionis, Fortunata appellatur, quae nummos modio metitur. Et modo, modo quid fuit? Ignoscet mihi genius tuus^{2a}, noluisse de manu illius panem accipere. Nunc, nec quid nec quare³, in caelum abiit et Trimalchionis topanta est⁴. Ad summam⁵, mero meridie⁶ si dixerit illi tenebras esse, credet. Ipse nescit, quid habeat, adeo saplutus⁷ est; sed haec lupatria⁸ providet omnia et ubi non putes. Est sicca⁹, sobria, bonorum consiliorum, est tamen malae linguae, pica¹⁰ pulvinaris. Quem amat amat, quem non amat, non amat. Ipse Trimalchio fundos habet, qua milui volant¹¹, nummorum nummos¹². Argentum in ostiarii illius cella plus iacet, quam quisquam in fortunis habet. Familia vero babae¹³, babae! non mehercules puto decumam partem esse, quae dominum suum noverit. Ad summam, quemvis ex istis babaecalis¹⁴ in rutae folium conciet¹⁵. Nec est quod putes illum quicquam emere. Omnia domi nascuntur: lana, credrae¹⁶, piper, lacte¹⁷ gallinaceum, si quaesieris, invenies.

Ad summam, parum illi bona lana nascebatur: arietes a Tarento emit, et eos culavit¹⁸ in gregem. Mel Atticum ut domi nasceretur, apes ab Athenis iussit afferi: obiter¹⁹ et vernaculae quae sunt, meliusculae²⁰ a Graeculis fient. Ecce intra hos dies scripsit, ut illi ex India semen boletorum mitteretur. Nam²¹ mulam quidem nullam habet, quae non ex onagro nata sit. Vides tot culcitrae²²: nulla non²³ aut conchyliatum²⁴ aut coccineum²⁵ tomentum habet. Tanta est animi beatitudo. Reliquos autem collibertos²⁶ eius cave contempnas. Valde succossi²⁷ sunt. Vides illum qui

in imo imus²⁸ recumbit: hodie sua octingenta²⁹ possidet. De nihilo crevit. Modo solebat collo suo ligna portare. Sed, quomodo dicunt — ego nihil scio, sed audivi — quomodo Incuboni³⁰ pilleum rapuisset, thesaurum invenit. Ego nemini invidio, si quid deus dedit. Est tamen subalapa³¹ et non vult sibi male. Itaque proxime casam hoc titulo proscriptis³²: C. Pompeius Diogenes ex Calendis Iuliis³³ cenaculum locat³⁴; ipse enim domum emit. Quid ille qui libertini loco³⁵ iacet, quam bene se habuit. Non improprio³⁶ illi. Sesterium suum vidit decies³⁷, sed male vacillavit³⁸. Non puto illum capillos liberos³⁹ habere, nec mehercules sua culpa; ipso enim homo melior non est; sed liberti scelerati, qui omnia ad se fecerunt. Scito autem: sociorum olla male fervet⁴⁰, et ubi semel res inclinata est, amici de medio⁴¹. Et quam honestam⁴² negotiationem exercuit, quod illum sic vides. Libitinarium fuit. Solebat sic cenare, quomodo rex: apros gauspatos⁴³, opera pistoria⁴⁴, avis⁴⁵, cocos, pistores⁴⁶! Plus vini sub mensa effundebatur, quam aliquis in cella habet. Phantasia⁴⁷, non homo. Inclinatis quoque rebus suis cum timeret, ne creditores illum conturbare⁴⁹ extimarent, hoc titulo auctionem proscriptis: C. Julius Proculus auctionem faciet rerum supervacuorum.

Interpellavit tam dulces fabulas Trimalchio . . .

Trimalhionova obrazovanost

(Satiricon 48—50)

Eiusmodi fabulae vibrabant, cum Trimalchio intravit miti ad nos vultu respexit et »Vinum« inquit »si non placet, mutabo: vos illud oportet bonum faciatis¹. Deorum beneficio non emo, sed nunc quicquid ad salivam facti², in suburbano³ nascitur eo, quod ego adhuc non novi. Dicitur confine esse Tarraciniensibus et Tarentinis. Nunc coniungere agellis⁴ Siciliam volo, ut cum Africam⁵ libuerit ire, per meos fines navigem. Sed narra tu mihi, Agamemnon, quam controversiam⁶ hodie declamasti? Ego etiam si causas non ago, in domusionem⁷ tamen litteras didici. Et ne me putes studia fastiditum⁸, II bibliothecas habeo, unam Graecam, alteram Latinam. Dic ergo, si me amas, peristasim⁹ declamationis tuae«. Cum dixisset Agamemnon: »Pauper et dives inimici erant«, ait Trimalchio: »Quid est pauper?« »Urbanus« inquit Agamemnon et nescio quam controversiam exposuit. Statim Trimalchio »Hoc« inquit »si factum¹⁰ est, controversia non est; si factum non est, nihil est«. Haec aliaque cum effusissimus prosequeretur laudationibus, »Rogus« inquit, »Agamemnon mihi carissime, numquid duodecim aerumnas¹¹ Herculis tenes¹², aut de Ulixee fabulam, quemadmodum illi Cyclops pollicem poricino¹³ extorsit? Solebam haec ego puer apud Homerum legere. Nam Sibyllam quidem Cumis ego ipse oculis meis vidi in ampulla¹⁴ pendere . . .«

Nondum efflaverat¹⁵ omnia, cum repositorium¹⁶ cum sue ingenti mensam occupavit. Mirari nos celeritatem¹⁷ coepimus et iurare ne gallum quidem gallinaceum tam cito percoqui¹⁸ potuisse . . . Deinde magis magisque Trimalchio intuens eum¹⁹ »Quid? quid« inquit »porcus hic non est exinteratus²⁰? non, mehercules, est. Voca, voca cocum in medio«. Cum constitisset ad mensam cocus tristis et diceret se oblitum esse exinterare: »Quid? oblitus?« Trimalchio exclamat »putes illum piper et cuminum non coniecisse. Despolia²¹«. Non fit mora, despoliatur cocus atque inter duos tortores maestus consistit. Deprecari tamen omnes coeperunt et dicere: »Solet fieri; rogamus, mittas; postea si fecerit, nemo nostrum pro illo rogabit«. Ego crudelissimae severitatis, non potui me tenere, sed inclinatus ad aurem Agamemnonis »Plane« inquam: »hic debet servus esse nequissimus; aliquis oblivisceretur porcum exinterare? Non mehercules illi ignoscerem, si piscem praeterisset²²«. At non Trimalchio, qui relaxato in hilaritatem vultu: »Ergo« inquit »quia tam malae memoriae es, palam nobis²³ illum exintera«. Recepta cocus tunica cultrum arripuit

porcique ventrem hinc atque illinc timida manu secuit. Nec mora, ex plagis ponderis inclinatione crescentibus²⁴ tomacula²⁵ cum botulis²⁶ effusa sunt.

Plasum post hoc automatam²⁷ familia dedit et »Gaio feliciter« conclamavit. Nec non cocus potione honoratus est et argentea corona, poculumque in lance accepit Corinthia. Quam cum Agamemnon propius consideraret, ait Trimalchio: »Solutus sum qui vere Corinthia habeam«. Expectabam, ut pro reliqua insolentia diceret sibi vasa Corintho afferri. Sed ille melius: »Et forsitan« inquit »quaeris²⁹ quare solus Corinthia vasa possideam: quia scilicet aerarius³⁰, a quo emo, Corinthus vocatur. Quid est autem Corinthum, nisi quis Corinthum habeat? Et ne me putetis nesapium³¹ esse, valde bene scio, unde primum Corinthia nata sint. Cum Ilium captum est, Hanibal, homo vafer et magnus stelius³², omnes statuas aeneas et aureas et argenteas in unum rogam congegit et eas incendit; facta sunt in unum aera miscellanea³³. Ita ex hac massa fabri sustulerunt et fecerunt catilla³⁴ et paropsides³⁵ et statuncula³⁶. Sic Corinthia nata sunt, ex omnibus in unum, nec hoc nec illud« . . .

Trimalhionova poslednja volja

(Satiricon 71)

Diffusus hac contentione Trimalchio »Amici« inquit »et servi homines sunt et aequae unum lactem¹ biberunt, etiam si illos malus fatus² oppresserit. Tamen me salvo³ cito aquam liberam gustabunt⁴. Ad summam⁵, omnes illos in testamento meo manu mitto⁶. Philargyro etiam fundum lego⁷ et contubernalem⁸ suam, Carioni quoque insulam⁹ et vicesimam¹⁰ et lectum stratum¹¹. Nam Fortunatam¹² meam heredem facio, et commendo illam omnibus amicis meis. Et haec ideo omnia publico¹³, ut familia mea iam nunc sic me amet tanquam mortuum«. Gratias agere omnes indulgentiae coeperant domini, cum ille oblitus nugarum¹⁴ exemplar testamenti iussit afferri et totum a primo ad ultimum¹⁵ ingemescente familia recitavit. Respicens deinde Habinnam: »Quid dicis« inquit »amice carissime? aedificas monumentum meum, quomodo te iussi? Valde te rogo, ut secundum pedes statuae meae catellam¹⁶ ponas et coronas et unguenta¹⁷ et Petraitis¹⁸ omnes pugnas, ut mihi contingat¹⁹ tuo beneficio post mortem vivere; praeterea ut sint in fronte²⁰ pedes centum, in agrum²¹ pedes ducenti²². Omne genus enim poma volo sint circa cineres meos et vinearum²³ largiter. Valde enim falsum est vivo quidem domos cultas esse²⁴, non curari eas, ubi diutius nobis habitandum est. Et ideo ante omnia adici volo: »Hoc monumentum heredem non sequatur²⁵«. Ceterum erit mihi curae, ut testamento caveam, ne mortuus iniuriam accipiam. Praeponam enim unum ex libertis sepulcro meo custodiae causa, ne in monumentum meum populus cacatum currat. Te rogo, ut naves²⁶ etiam (in fronte) monumenti mei facias²⁷ plenis velis euntes, et me in tribunali sedentem praetextatum cum anulis aureis quinque²⁸ et nummos in publico de sacculo effundentem; scis enim; quod²⁹ epulum dedi, binos denarios³⁰. Faciatur, si tibi videtur, et triclinia³¹. Facias et totum populum sibi suaviter facientem³². Ad dexteram meam ponas statuam Fortunatae meae columbam³³ tenentem; et catellam cingulo alligatam ducat³⁴; et cicaronem meum³⁵, et amphoras copiosas gypsatas, ne effluant³⁶ vinum. Et urnam licet fractam sculpas³⁷, et super eam puerum plorantem. Horologium³⁸ in medio, ut quisquis horas inspiciet, velit nolit³⁹, nomen meum legat. Inscriptio quoque vide diligenter, si haec satis idonea tibi videtur: »C. Pompeius Trimalchio Maecenatianus⁴⁰ hic requiescit. Huic seviratus⁴¹ absentis decretus est. Cum posset in omnibus decuriis⁴² Romae esse, tamen noluit. Pius, fortis, fidelis, ex parvo crevit⁴³, sestertium reliquit trecentis⁴⁴, nec unquam philosophum audivit. Vale. — Et tu⁴⁵«.«

O muzici

(De institutione oratoria I 10, 9—21)

Atque ego vel iudicio veterum poteram esse contentus. Nam quis ignorat musicen¹ (ut de hac primum loquar) tantum iam antiquis temporibus non studii modo verum etiam venerationis habuisse, ut iidem musici et vates et sapientes iudicaretur (mittam² alios) Orpheus et Linus³; quorum utrumque diis genitum, alterum vero, quia rudes quoque atque agrestes animos admiratione mulceret, non feras modo, sed saxa etiam silvasque duxisse posteritatis memoriae traditum est. Itaque Timagenes⁴ auctor est⁵, omnium in litteris studiorum antiquissimum musicen extitisse, et testimonio clarissimi poetae, apud quos inter regalia convivia laudes heroum ac deorum ad citharam⁶ canebantur. Iopas vero ille Vergilii nonne canit verrantem lunam solisque labores⁷ et cetera? Quibus certe palam confirmat auctor eminentissimus⁸ musicen cum divinarum etiam rerum cognitione esse coniunctam. Quod si datur, erit etiam oratori necessaria. Siquidem (ut diximus) haec quoque pars, quae ab oratoribus relicta a philosophis est occupata, nostri operis fuit⁹, ac sine omnium talium scientia non potest esse perfecta eloquentia. Atque claros nomine sapientiae viros, nemo dubitaverit, studiosos musices¹⁰ fuisse; cum Pythagoras atque eum secuti acceptam sine dubio antiquitus opinionem vulgaverint, mundum ipsum ratione esse compositum, quam postea sit lyra imitata¹¹; nec illa modo contenti dissimilium concordia, quam vocant harmoniam¹², sonum quoque his motibus dederint. Nam Plato, cum in aliis quibusdam tum praecipue in Timaeo¹³, ne intellegi quidem nisi ab iis, qui hanc quoque partem disciplinae diligenter perceperint, potest. Quid de philosophis loquor, quorum fons ipse Socrates iam senex institui lyra non erubescat? Duces maximos et fidibus et tibiis cecinisse traditum et exercitus Lacedaemoniorum musicis accensos modis. Quid autem aliud in nostris legionibus cornua ac tubae faciunt; quorum concentus¹⁴ quanto est vehementior, tantum Romana in bellis gloria ceteris praestat? Non igitur frustra Plato civili viro, necessariam musicen credidit. Et eius sectae¹⁵, quae aliis severissima aliis asperrima videtur, principes in hac fuere sententia, ut, existimarent, sapientiam aliquos nonnullam operam his studiis accommodaturos. Et Lycurgus, durissimarum Lacedaemoniis legum auctor, musices disciplinam probavit. Atque eam natura ipsa videtur ad tolerandos facilius labores velut muneri nobis dedisse, siquidem et remigem¹⁶ cantus hortatur; nec solum in iis operibus, in quibus plurimum conatus praeceunt aliqua iucunda voce conspirat, sed etiam singulorum fatigatio quamlibet se rudi modulatione solatur. Laudem adhuc dicere artis pulcherrimae videor, nondum eam tamen oratori coniungere. Transeamus igitur id quoque, quod grammatice quondam ac musicae¹⁷ iunctae fuerunt. Siquidem Archytas¹⁸ atque Aristoxenus etiam subiectam grammaticen musicae putaverunt; et eisdem utriusque rei praeceptores fuisse cum Sophron ostendit, mimorum¹⁹ quidem scriptor sed quem Plato adeo probavit, ut suppositos capiti libros eius, cum moreretur habuisse credatur, tum Eupolis²⁰, apud quem Prodamus et musicen et litteras docet et Maricas, qui est Hyperbolus, nihil se ex musicae²¹ scire nisi litteras^{21a} confitetur. Aristophanes quoque non uno libro sic institui pueros antiquitus solitos esse demonstrat, et apud Menandrum in Hypobolimaes senex, qui reposcenti filium patri²² velut rationem impendiorum, quae in educationem contulerit²³, exponens psaltis se et geometris²⁴ multa dicit dedisse. Unde etiam ille mos, ut in conviviis post coenam circumferretur lyra; cuius cum se imperitum Themistocles confessus esset, ut verbis Ciceronis utar «est habitus indoctior». Sed veterum quoque Romanorum epulis fides ac tibiis adhibere moris

fuit²⁵. Versus quoque Saliorum habent carmen²⁶. Quae cum omnia sint a Numa rege instituta, faciunt manifestum, ne illis quidem, qui rudes ac bellicosi videntur, curam musices, quantum illa recipiebat aetas, defuisse. Denique in proverbium usque Graecorum celebratum est, indoctos a Musis atque a Gratiis abesse.

O rimskim književnicima

(De institutione oratoria X 1, 85 i d.)

Idem nobis per Romanos quoque auctores ordo ducendus est. Itaque ut apud illos Homerus, sic apud nos Vergilius auspiciatissimum¹ dederit exordium, omnium eius generis² poetarum Graecorum nostrorumque haud dubie ei³ proximus. Utar enim verbis iisdem, quae ex Afro Domitio iuvenis excepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere: »Secundus,« inquit, »est Vergilius, propior tamen primo quam tertio«. Et hercule, ut illi naturae caelesti atque immortalis cesserimus ita curae et diligentiae vel ideo in hoc plus est, quod ei fuit magis laborandum; et quantum eminentibus vincimur, fortasse aequalitate pensamus. Ceteri omnes longe sequentur⁴. Nam Macer⁵ et Lucretius legendi quidem, sed non ut phrasin⁶, id est corpus⁷ eloquentiae faciant, elegantes in sua quisque materia, sed alter humilis, alter difficilis. Ennium sicut sacros vetustate lucos adoremus, in quibus grandia et antiqua robora iam non tantam habent speciem, quantum religionem. Propiores alii atque ad hoc, de quo loquimur, magis utiles. Lascivus quidem in herois⁸ quoque Ovidius et nimium amator ingenii sui, laudandus tamen in partibus. Elegia quoque Graecos provocamus⁹, cuius mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor Tibullus; sunt qui Propertium malint. Ovidius utroque lascivior.

Satura quidem tota nostra est, in qua primus insignem laudem adeptus Lucilius quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut eum non eiusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poetis praeferre non dubitent¹⁰. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum¹¹ et esse aliquid, quod tollere¹² possis, putat. Nam eruditio in eo mira et libertas atque inde acerbitas et abunde salis. Multum eo est tersior ac purus magis Horatius et, nisi labor eius amore¹³, praecipuus. Multum et verae gloriae, quamvis uno libro, Persius meruit. Terentius Varro, vir Romanorum eruditissimus, plurimos libros et doctissimos composuit, peritissimus linguae latinae et omnis antiquitatis et rerum Graecarum nostrarumque, plus tamen scientiae collaturus¹⁴, quam eloquentiae. Iambus¹⁵ non sane a Romanis celebratus est ut proprium opus, cuius acerbitas in Catullo et Horatio reperietur. At lyricorum idem Horatius fere solus legi dignus; nam et insurgit aliquando et plenus est iucunditatis et gratiae et varius¹⁶ figuris et verbis felicissime audax.

Tragoediae scriptores veterum Attius atque Pacuvius grandissimi gravitatae sententiarum¹⁷, verborum pondere¹⁸, auctoritate personarum. Ceterum nitor et summa in excolendis operibus¹⁹ manus magis videri potest temporibus, quam ipsis defuisse; virium tamen Attio plus tribuitur, Pacuvium videri doctiorem, qui esse docti affectant, volunt²⁰. Ovidii Medea videtur mihi ostendere, quantum ille vir praestare potuerit, si ingenio suo imperare, quam indulgere maluisset. In comedia maxime claudicamus. Licet Varro Musas, Aelii Stilonis sententia, Plautino dicat sermone locuturas fuisse si latine loqui vellent²¹; licet Terentii scripta ad Scipionem Africanum referantur²² — vix tamen lenem consequimur umbram.

At non historia cesserit Graecis nec opponere²³ Thucydidi Sallustium verear, nec indignetur sibi Herodotus aequari T. Livium, cum in narrando mirae iucunditatis clarissimique candoris, tum in contentibus supra, quam enarrari potest, eloquentem; ita quae dicuntur omnia cum rebus, tum personis accommodata²⁴

sunt; affectus quidem praecipueque eos qui sunt dulciores, ut parcissime dicam²⁵, nemo historicorum commendavit magis.

Oratores vero vel praecipue Latinam eloquentiam parem facere Graecae possunt, nam Ciceronem cuicumque eorum fortiter opposuerim. Nam mihi videtur M. Tullius, cum se totum ad imitationem²⁶ Graecorum contulisset, effinxisse²⁷ vim Demosthenis, copiam Platonis, iucunditatem²⁸ Isocratis; nec vero quod in quoque optimum fuit, studio consecutus est tantum, sed plurimas vel potius omnes ex se ipso virtutes extulit, immortalis ingenii beatissima ubertate. Non enim pluvias, ut ait Pindarus, aqua²⁹ colligit, sed vivo gurgite exundat³⁰, dono quodam providentiae genitus in quo totas vires suas eloquentia experiretur. Nam quis docere diligentius, movere vehementius potest? Cui tanta umquam iucunditas affuit? ut ipsa illa, quae extorquet, impetrare cum credas, et cum transversum vi sua iudicem ferat³¹, tamen illi non rapi videatur, sed sequi. Iam in omnibus, quae dicit, tanta auctoritas³² inest, ut dissentire pudeat, nec advocati studium, sed testis aut iudicis afferat fidem. Quare non immerito ab hominibus aetatis suae regnare in iudiciis dictus est, apud posteros vero id consecutus, ut Cicero iam non hominis nomen, sed eloquentiae habeatur. C. vero Caesar si foro tantum vacasset³³, non alius ex nostris contra Ciceronem³⁴ nominaretur, tanta in eo vis est, id acumen, ea concitatio³⁵, ut illum eodem animo dixisse, quo bellavit, appareat; exornat tamen haec omnia mira sermonis, cuius proprie studiosus³⁶ fuit, elegantia.

Supersunt qui de philosophia scripserunt, quo in genere paucissimos adhuc eloquentes litterae Romanae tulerunt. Idem igitur M. Tullius, qui ubique, etiam in hoc opere Platonis aemulus exstitit. Egregius vero multoque, quam in orationibus, praestantior Brutus suffecit ponderi rerum³⁷: scias eum sentire quae dicit. Ex industria³⁸ Senecam in omni genere eloquentiae distuli propter vulgatam falso de me opinionem, qua damnare eum et invisum quoque habere sum creditus³⁹.

O kažnjavanju učenika

(De institutione oratoria I 3, 14—15)

Caedi vero discentes, quamlibet receptum sit et Chrysippus¹ non improbet, minime velim, primum quia deforme atque servile² est et certe (quod convenit³, si aetatem mutes) iniuria: deinde, quod, si cui tam est mens illiberalis⁴, ut obiurgatione⁵ non corrigatur, is etiam ad plagas ut pessima quaeque mancipia durabitur⁶: postremo, quod ne opus erit quidem hac castigatione, si assiduus studiorum exactor⁷ astiterit. Nunc fere negligentia paedagogorum⁸ sic emendari videtur, ut pueri non facere quae recta sunt cogantur, sed cur non fecerint puniantur. Denique cum parvulum verberibus coegeris, quid iuveni facias, cui nec adhiberi potest hic metus et maiora discenda sunt?

51) MARCUS VALERIUS MARTIALIS (40—102 n. e.)

Prijateljju svoje knjige

(I 2)

Qui tecum cupis esse meos ubicumque libellos
et comites longae quaeris habere viae,
hos eme, quos artat brevibus membrana tabellis¹;
scrinia da magnis, me manus una capit.
Ne tamen ignores, ubi sim venalis, et erres
urbe vagus tota, me duce certus eris:
Libertum docti Lucensis quaere Secundum
limina post Pacis² Palladiumque³ forum.

Nekom plagijatoru

(I 29)

Fama refert nostros te, Fidentine, libellos
non aliter populo quam recitare tuos.
Si mea vis dici, gratis tibi carmina mittam;
si dici tua vis, haec eme, ne mea sint.

Diletantu

(II 7)

Declamas belle, causas agis, Attice, belle,
historias bellas, carmina bella facis,
componis belle mimos¹, epigrammata belle,
bellus gramaticus, bellus es astrologus²,
et belle cantas et saltas, Attice, belle;
bellus es arte lyrae, bellus es arte pilae.
Nil bene cum facias, facias tamen omnia belle.
Vis dicam, quid sis? Magnus es ardalis³.

Prijateljju Sekstu

(III 38)

Quae te causa trahit vel quae fiducia Romam,
Sexte? Quid aut speras aut petis inde? Refer!
»Causas,« inquis »agam Cicerone disertior ipso
atque erit in triplici par mihi nemo foro¹.«
Egit Atestinus causas et Civis², utrumque
noras; sed neutri pensio tota³ fuit.
»Si nihil hinc veniet, pangentur carmina nobis⁴:
Audieris⁵, dices esse Maronis⁶ opus.«
Insanis: omnes gelidis quicumque lacernis⁷
sunt ibi, Nasones Vergiliosque vides.
»Atria⁸ magna colam⁷«. Vix tres aut quattuor ista
res aluit; pallet cetera turba fame.
»Quid faciam? Suade. Nam certum est vivere Romae.«
Si bonus es, casu⁹ vivere, Sexte, potes.

Ep i epigram

(IV 49)

Nescit, crede mihi, quid sint epigrammata, Flacce,
qui tantum lusus ista iocosque vocat.
Ille magis ludit, qui scribit prandia saevi
Tereos, aut cenam, crude Thyesta, tuam,
aut puero liquidas¹ aptantem Daedalon² alas,
pascentem Siculas aut Polyphemon oves.
A nostris procul est omnis vesica³ libellis,
Musa nec insano syrmate⁴ nostra tumet.
»Illa tamen laudant omnes, mirantur, adorant.«
Confiteor: Laudant illa, sed ista legunt.

Beli i crni zubi

(V 43)

Thais habet nigros, niveos Laecania dentes:
Quae ratio est? Emptos¹ haec habet, illa suos.

Pesnikova slava

(VI 61)

Laudat, amat, canat nostros mea Roma libellos,
meque sinus omnis, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscitat¹, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

Odgovor nekom piscu

(VII 3)

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

Sveznalica

(IX 35)

Artibus his semper cenam, Philomuse¹, mereris,
plurima dum fingis, sed quasi vera refers.
Scis, quin in Arsacia Pacorus deliberet aula,
Rhenanam numeras Sarmaticamque manum²,
verba ducis Daci chartis mandata resignas³,
victricem laurum quam venit ante vides⁴,
scis, quotiens Phario madeat Iove fusca Syene,
scis, quota de Libyco litore puppis eat,
cuius Iuleae capiti nascantur olivae,
destinet aetherius cui sua sarta pater⁵.
Tolle⁶ tuas artes; hodie cenabis apud me,
hac lege, ut narres nil, Philomuse, novi.

O vremena li, o običaja!

(IX 70)

Dixerat »o mores! o tempora!« Tullius¹ olim,
sacrilegum strueret cum Catilina nefas,
cum gener atque socer² diris concurreret armis.
maestaque civili caede maderet humus.
Cur nunc »o mores!« cur nunc »o tempora!« dicis?
Quod tibi non placeat, Caeciliane, quid est?
Nulla ducum feritas, nulla est insania ferri³;
pace frui certa laetitiaeque licet.
Non nostri faciunt, tibi quod tua tempora sordent,
sed faciunt mores, Caeciliane, tui.

52) P. PAPINIUS STATIUS (oko 40—96 n. e.)

O mladom Ahilu
(Achilleis I 159—173)

Ille aderat multo sudore et pulvere maior¹,
et tamen arma inter festinatosque labores
dulcis adhuc visu: niveo natat ignis in ore
purpureus, fulvoque nitet coma gratior auro.
Necdum prima nova lanugine² vertitur aetas³,
tranquillaeque faces oculis et plurima vultu
mater⁴ inest: qualis Lycia⁵ venator Apollo
cum redit et saevis permutat plectra pharetris.
Forte et laetus adest — o quantum gaudia formae
adiciunt⁶ —: fetam Pholoës⁷ sub rupe leaenam⁸
perculerat⁹ ferro vacuisque reliquerat antris
ipsam, sed catulos apportat et incitat ungues¹⁰.
Quos¹¹ tamen, ut fido genetrix in limine visa est,
abicit exceptamque avidis circumligat¹² ulnis,
iam gravis amplexu iamque aequus vertice matri¹³ . . .

Ad Somnum
(Silvae V 4)

Crimine quo merui, iuvenis placidissime divum¹,
quoque errore miser, donis ut solus egerem,
Somne, tuis? Tacet omne pecus volucresque feraeque,
et simulant fessos curvata cacumina somnos,
nec trucibus fluviis idem sonus; occidit horror
aequoris, et terris maria acclinata quiescunt.
Septima iam rediens Phoebe² mihi respicit aegras³
stare genas; totidem Oetaeae⁴ Paphiae⁵que renident
lampades⁶ et totiens nostros Tithonia⁷ questus
Praeterit et gelido⁸ spargit miserata flagello.
Unde ego sufficiam⁹? Non si mihi lumina mille;
quae sacer alterna¹⁰ tantum statione tenebat
Argus¹¹ et haud unquam vigilabat corpore toto.
At nunc, heu, si aliquis longa sub nocte puellae
brachia nexa tenens ultro¹² te, Somne, repellit,
inde veni, nec te totas infundere pennas
luminibus compello¹³ meis — hoc turba precetur
laetior —: extremo me tange cacumine virgae¹⁴,
sufficit, aut leviter¹⁵ suspenso¹⁶ poplite transi.

53) PUBLIUS CORNELIUS TACITUS (55—120 n. e.)

Karakteristika govornika Cicerona
(Dialogus de oratoribus 22)

Ad Ciceronem venio, cui eadem pugna cum aequalibus¹ suis fuit, quae mihi
vobiscum est. Illi enim antiquos mirabantur, ipse suorum temporum eloquentiam
anteponebat; nec ulla re magis eiusdem aetatis oratores praecurrit² quam iudicio³.
Primus enim excoluit orationem, primus et verbis delectum⁴ adhibuit⁵ et compositioni

artem, locos⁶ quoque lactiores attentavit et quasdam sententias invenit, utique⁷ in iis orationibus, quas iam senior et iuxta finem vitae composuit, id est, postquam magis profecerat usuque et experimentis didicerat, quod optimum⁸ dicendi genus esset. Nam priores eius orationes non cadent vitiis antiquitatis: lentus est in principiis⁹, longus¹⁰ in narrationibus, otiosus¹¹ circa excessus¹²; tarde¹³ commovetur, raro incalescit¹⁴; pauci sensus¹⁵ apte cadunt et ut oportet cum quodam lumine¹⁶ terminantur. Nihil excerpere¹⁷, nihil referre¹⁸ possis et, velut in rudi aedificio, firmus sane paries et duraturus, sed non satis expolitus et splendens. Ego autem oratorem, sicut locupletem ac lautum patrem familiae, non eo tantum volo tecto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, sed etiam, quod visum et oculos delectet; non ea solum instrui supellectili¹⁹, quae necessariis usibus sufficiat, sed sit in apparatu²⁰ eius et aurum et gemmae, ut sumere in manus et aspicere saepius libeat²¹.

Tacit o svom glavnom delu

(Annales IV 32—33)

Pleraque eorum quae retuli quaeque referam parva forsitan et levia memoratu videri non nescius sum; sed nemo annales nostros cum scriptura eorum contenderit, qui veteres populi Romani res composuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fusos captosque reges, aut, si quando ad interna praeverterent, discordias consulum adversum tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis et optimatium certamina libero egressu¹ memorabant. Nobis in arto et inglorius labor. Immota quippe aut modice lacessita pax, maestae Urbis res, et princeps proferendi imperii incuriosus erat. Non tamen sine usu fuerit introspicere illa, primo adspectu levia, ex quis² magnarum saepe rerum motus oriuntur.

Nam cunctas nationes et urbes populus, aut primores, aut singuli regunt: delecta ex iis³ et consociata rei publicae forma laudari facilius quam evenire, vel, si evenit, haud diuturna esse potest. Igitur ut olim, plebe valida, vel cum patres pollerent, noscenda vulgi natura et quibus modis temperanter haberetur⁴, senatusque et optimatium ingenia qui maxime perdidicerant callidi temporum et sapientes credebantur, sic converso statu, neque alia re Romana quam si unus imperitet, haec⁵ conquiri tradique in rem fuerit⁶, quia pauci prudentia⁷ honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt, plures aliorum eventis docentur. Ceterum, ut profutura, ita minimum oblectationis afferunt. Nam situs gentium, varietates proeliorum, clari ducum exitus retinent ac redintegrant legentium animum: nos saeva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium et eandem exitii causas coniungimus, obvia⁸ rerum similitudine et satietate! Tum, quod antiquis scriptoribus rarus obtrectator, neque refert cuiusquam Punicas Romanasve acies laetius extuleris: at multorum qui, Tiberio regente, poenam vel infamias subiere posteris manent; utque familiae ipsae iam extinctae sint, reperies qui, ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi obiectari putent. Etiam gloria ac virtus infensus habet, ut nimis ex propinquo diversa arguens.

Augustova restauracija

(Annales I 1—10)

Urbem Romam¹ a principio reges habuere. Libertatem et consulatum L. Brutus² instituit. Dictaturae ad tempus³ sumebantur; neque decemviralis⁴ potestas ultra biennium, neque tribunorum militum consulare ius diu valuit; non Cinnae, non Sullae longa dominatio; et Pompei Crassique potentia cito in Caesarem, Lepidi atque Antonii arma in Augustum cessere, qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine principis sub imperium accepit. Sed veteris populi Romani prospera

vel adversa claris scriptoribus memorata sunt; temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione detererentur. Tiberii Gaique et Claudii ac Neronis res florentibus ipsis ob metum falsae, postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto et extrema tradere, mox Tiberii principatum et cetera⁵, sine ira et studio⁶, quorum causas procul habeo.

Postquam Bruto et Cassio caesis nulla iam publica arma⁷, Pompeius apud Siciliam oppressus exutoque Lepido⁸, interfecto Antonio ne Iulianis quidem partibus⁹ nisi Caesar dux reliquus, posito triumviri nomine consulem se ferens¹⁰ et ad tuendam plebem tribunicio iure contentum, ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paulatim, munia senatus magistratum legum in se trahere, nullo adversante, cum ferocissimi per acies¹¹ aut proscriptione cecidissent, ceteri nobilium, quanto quis servitio¹² promptior, opibus et honoribus extollerentur ac novis ex rebus¹³ aucti tuta et praesentia quam vetera et periculosa mallet. Neque provinciae illum rerum statum abnuebant, suspecto senatus populique imperio ob certamina potentium et avaritiam magistratum, invalido legum auxilio¹⁴, quae vi ambitu, postremo pecunia turbabantur.

Ceterum¹⁵ Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium, admodum adulescentem pontificatu et curuli aedilitate, M. Agrippam, ignobilem loco, bonum militia et victoriae socium, geminis consulatibus extulit, mox defuncto Marcello generum sumpsit; Tiberium Neronem et Claudium Drusum privignos imperatoriis nominibus auxit, integra etiam tum domo sua. Nam genitos Agrippa Gaium ac Lucium in familiam Caesarum induxerat necdum posita puerili praetexta principes iuventutis appellari, destinari consules specie recusantis flagrantissime cupiverat. Ut Agrippa vita concessit¹⁷, L. Caesarem euntem ad Hispanienses exercitus, Gaium reameantem Armenia et vulnere invalidum mors fato propera vel novercae Liviae dolus¹⁸ abstulit, Drusoque pridem extincto Nero solus¹⁹ e privignis erat, illuc cuncta vergere²⁰: filius²¹, collega imperii, consors tribuniciae potestatis adsumitur omnisque per exercitus ostentatur, non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam hortatu. Nam senem Augustum devinxerat adeo, uti nepotem unicum²², Agrippam Postumum, in insulam Planasiam proiecirit, rudem sane bonarum artium et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii conpertum. At hercule Germanicum Druso ortum octo apud Rhenum legionibus inposuit adscirique per adoptionem a Tiberio iussit, quamquam esset in domo Tiberii filius juvenis²³, sed quo pluribus munimentis insisteret.

Bellum ea tempestate nullum nisi adversus Germanos supererat, abolendae magis infamiae ob amissum cum Quintilio Varo exercitum quam cupidine proferendi imperii²⁴ aut dignum ob praemium. Domi²⁵ res tranquillae, eadem magistratum vocabula²⁶; iuniores post Actiacam victoriam etiam senes plerique inter bella civium nati: quotus quisque²⁷ reliquus, qui rem publicam vidisset?

Igitur verso civitatis statu nihil usquam prisci et integri moris: omnes exuta aequalitate iussa principis aspectare, nulla in praesens formidine, dum Augustus aetate validus seque et domum et pacem sustentavit. Postquam provecta iam senectus aegro et corpore fatigabatur aderatque finis et spes novae, pauci bona libertatis in cassum²⁸ disserere, plures bellum pavescere, alii cupere²⁹; pars multo maxima imminens dominos variis rumoribus differebant: trucem Agrippam et ignominia³⁰ accensum non aetate neque rerum experientia tantae moli parem; Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello, sed vetere atque insita Claudiae³¹ familiae superbia, multaue indicia saevitiae, quamquam premanur, erumpere. Hunc et prima ab infantia eductum in domo regnatrice³²; congestos iuveni consulatus, triumphos; ne iis quidem annis, quibus Rhodi³³ specie secessus exul egerit, aliud quam iram et simulationem et secretas libidines meditatam. Accedere

matrem³⁴ muliebri inpotentia: serviendum feminae duobusque insuper adultis, qui rem publicam interim premant, quandoque distrahant.

Haec atque talia agitantibus gravescere valitudo Augusti; et quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor inceserat paucos ante menses Augustum electis consociis et comite uno Fabio Maximo Planasiam vectum ad visendum Agrippam; multas illic utrimque lacrimas et signa caritatis, spemque ex eo fore ut iuvenis penatibus avi³⁵ redderetur. Quod Maximum uxori Marciae aperuisse, illam Liviae. Gnarum id Caesari; neque multo post extincto³⁶ Maximo, dubium an quaesita³⁷ morte, auditos in funere eius Marciae gemitus semet incusantis, quod causa exitii marito fuisset. Utcumque se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius properis matris litteris accititur; neque satis conpertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam an exanimem reppererit. Acribus namque custodis domum et vias saepserat Livia, laetique interdum nuntii vulgabantur, donec provisus, quae tempus monebat, simul excessisse³⁸ Augustum et rerum potiri³⁹ Nerone fama eadem tulit.

Primum facinus novi principatus fuit Postumi Agrippae caedes, quem ignarum inermumque quamvis firmatus animo centurio aegre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud senatum disseruit: patris iussa simulabat, quibus praescripsisset tribuno custodiae adposito, ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandoque ipse supremum diem explevisset. Multa sine dubio saevaque Augustus de moribus adolescentis questus, ut exilium eius senatus consulto sanciretur, perfecerat; ceterum in nullis umquam suorum necem duravit, neque mortem nepoti⁴⁰ pro securitate privigni⁴¹ inlatam credibile erat. Propius vero⁴² Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti et invisus iuvenis caedem festinavisse. Nuntianti centurioni, ut mos militiae, factum esse, quod imperasset, neque imperasse sese et rationem facti reddendam apud senatum respondit. Quod postquam Sallustius Crispus⁴³ particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos⁴⁴) comperit, metuens, ne reus subderetur⁴⁵, iuxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur, neve Tiberius vim principatus resolveret cuncta ad senatum vocando: eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur⁴⁶.

At Romae ruere⁴⁷ in servitium consules, patres, eques. Quanto quis illustrior, tanto⁴⁸ magis falsi ac festinantes⁴⁹ vultuque composito, ne⁵⁰ laeti excessu principis neu tristiores primordio, lacrimas gaudium, questus adulationem miscabant. Sex Pompeius et Sex. Appuleius consules primi in verba⁵¹ Tiberii Caesaris iuravere, apudque⁵² eos Seius Strabo et C. Turranius, ille praetorianum cohortium⁵³ praefectus, hic annonae; mox senatus milesque et populus. Nam Tiberius cuncta per consules incipiebat, tamquam veteri re publica et ambiguus imperandi⁵⁴. Ne edictum quidem⁵⁵, quo patres in curiam vocabat, nisi tribuniciae potestatis praescriptione posuit sub Augusto acceptae. Verba edicti fuere pauca et sensu permodesto⁵⁶: de honoribus parentis, consulturum, neque abscedere⁵⁷ a corpore idque unum ex publicis muneribus usurpare. Sed defuncto Augusto signum⁵⁸ praetorii cohortibus ut imperator dederat; excubiae, arma ceterae aulae⁵⁹; miles in forum, miles in curiam comitabatur litteras ad exercitus tamquam adepti principatu misit, nusquam cunctabundus nisi cum in senatu loqueretur. Causa praecipua ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium quam expectare mallet. Dabat et fama⁶⁰, ut vocatus electusque potius a re publica videretur quam per uxorium ambitum et senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est ad introspectandas etiam procerum voluntates inductam dubitationem⁶¹: nam verba vultus⁶² in crimen detorquens recondebat.

Nihil primo senatus die agi passus (est) nisi de supremis⁶³ Augusti, cuius testamentum inlatum per virgines Vestae⁶⁴ Tiberium et Liviam heredes⁶⁵ habuit;

Livia in familiam Iuliam nomenque Augustum⁶⁶ adsumebatur. In spem secundam⁶⁷ nepotes pronepotesque⁶⁸, tertio gradu primores civitatis scripserat, plerosque invidiosos sibi, sed iactantia⁶⁹ gloriaeque ad posteros. Legata non ultra civilem⁷⁰ modum, nisi quod populo et plebi⁷¹, CCCCXXXV, praetoriarum cohortium militibus singula nummum milia, (urbanis quingenos) legionariis aut cohortibus civium Romanorum trecentos nummos viritum dedit. Tum⁷² consultatum⁷³ de honoribus⁷⁴; ex quis⁷⁵ maxime insignes visu, ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Asinius, ut legum latorum tituli victarum ab eo gentium vocabula⁷⁶ a teferrentur, L. Arruntius censuere. Addebat Messala Valerius renovandum per annos⁷⁷ sacramentum in nomen Tibērii; interrogatusque a Tiberio, num se mandante eam sententiam prompsisset, sponte dixisse respondit, neque in iis, quae ad rem publicam pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis. Ea sola species adulandi supererat. Conclamant patres corpus ad rogum umeris senatorum ferendum. Remisit Caesar adroganti moderatione⁷⁸, populumque edicto monuit ne, ut quondam nimis studiis funus⁷⁹ divi Iulii turbassent, ita Augustum in foro potius quam in campo Martis, sede destinata, cremari vellent. Die funeris milites velut praesidio steterē, multum inridentibus⁸⁰, qui ipsi viderant quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii et libertatis inprospere repetitae, cum occisus dictator Caesar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videretur: nunc senem principem, longa potentia, provisus etiam heredum in rem publicam opibus⁸¹, auxilio scilicet militari, tuendum, ut sepultura eius queta foret.

Multus hinc⁸² ipso de Augusto sermo, plerisque vana mirantibus; quod idem dies⁸³ accepti quondam imperii princeps et vitae supremus, quod Nolae in domo et cubiculo in quo pater eius Octavius vitam finivisset. Numerus etiam consulatum celebratur, quo Valerium Corvum et C. Marium simul aequaverat, continuata per septem et triginta annos tribunicia potestas, nomen imperatoris⁸⁴ semel atque vicies partum aliaque honorum⁸⁵ multiplicata aut nova. At apud prudentes vita eius varie extollebatur arguebaturve. Hi pietate erga parentem⁸⁶ et necessitudine rei publicae, in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia actum⁸⁷ quae neque parari possent neque haberi⁸⁸ per bonas artes⁸⁹. Multa Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse. Postquam hic socordia senuerit, ille per libidines pessum datus sit, non aliud discordantis patriae remedium fuisse quam (ut) ab uno regeretur. Non regno tamen neque dictatura, sed principis nomine constitutam rem publicam; mari Oceano aut amnis longinquis⁹⁰ saeptum imperium; legiones, provincias classes, cuncta inter se connexa; ius apud cives, modestiam apud socios; urbem ipsam magnifico ornatu; pauca admodum vi tractata, quo ceteris quies⁹¹ esset.

Dicebatur contra: pietatem erga parentem et tempora rei publicae obtentui sumpta: ceterum cupidine dominandi concitos per largitionem veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas consulis legiones, simulatam Pompeianarum⁹² gratiam partium; mox, ubi decreto patrum fasces⁹³ et ius praetoris invaserit, caesis Hirtio et Pansa, sive hostis illos, seu Pansam venenum vulnere adfusum, sui milites Hirtium et machinator doli Caesar abstulerat, utriusque copias occupavisse; extortum invito senatu consulatum, armaque, quae in Antonium acceperit, contra rem publicam versa; proscriptionem civium, divisiones agrorum ne ipsis quidem qui fecere, laudatas. Sane Cassii et Brutorum exitus paternis inimicitiis datos, quamquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere: sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae deceptos; post Antonium, Tarentino Brundisinoque foedere et nuptiis sororis inlectum, subdolae adfinitatis poenas morte exsolvisse⁹⁴. Pacem sine dubio post haec, verum cruentam: Lollianas⁹⁵ Varianasque clades, interfectos Romae Varrones, Egnatios, Iulios. Nec domesticis abstinebatur: abducta Neroni uxor et consulti per ludibrium pontifices, an concepto necdum edito partu⁹⁶ rite nuberet; Q. Pedii et Vedii Pollionis luxus;

postremo Livia gravis in rem publicam mater, gravis domui Caesarum noverca. Nihil deorum honoribus relictum, cum se templis et effigie numinum per flamines⁹⁷ et sacerdotes coli vellet. Ne Tiberium quidem caritate aut rei publicae cura successorem adscitum, sed quoniam arrogantiam saevitiamque eius introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quaesivisse. Etenim Augustus paucis ante annis, cum Tiberio tribuniciam potestatem a patribus rursus postularet, quamquam honora oratione, quaedam de cultuque et institutis eius iecerat, quae velut excusando exprobraret. Ceterum sepultura more perfecta templum et caelestes religiones⁹⁸ decernuntur.

Neron peva u zapaljenom Rimu

(Annales XV 38—42)

Sequitur clades, forte an dolo principis incertum (nam utrumque auctores prodidere), sed omnibus, quae huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua est; ubi per tabernas¹, quibus id mercimonium² inerat, quo flamma alitur, simul coeptus ignis et statim validus ac vento citus longitudinem Circi corripuit: neque enim domus munimentis³ saeptae vel templa muris cincta, aut quid aliud morae interiacebat. Impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita assurgens, et rursus inferiora populando, anteiit remedia velocitate mali, et obnoxia urbe artis itineribus hucque et illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, fessa aut rudis pueritiae aetas, quique sibi quique aliis consulebant, dum trahunt invalidos aut opperiantur, pars mora, pars festinans, cuncta impediabant. Et saepe, dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur; vel si in proxima evaserant, illis quoque igni correptis, etiam quae longinqua crediderant, in eodem casu reperiebant. Postremo, quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros; quidam amissis omnibus fortunis, diurni quoque victus⁴, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiire. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium, et quia alii palam faces iaciebant atque esse sibi auctorem vociferabantur, sive ut raptus licentius exercerent, seu iussu.

Et in tempore Nero, Antii agens, non ante in Urbem regressus est, quam domui eius, qua Palatium et Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin et Palatium et domus et cuncta circum haurirentur. Sed, solacium populo exturbato ac profugo, campum Martis ac monumenta Agrippae, hortos, quin etiam suos⁵ patefecit, et subitaria aedificia⁶ exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent; subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum usque ad ternos nummos. Quae, quamquam popularia, in irritum cadebant, quia pervaserat rumor in ipso tempore flagrantis Urbis inisse eum domesticam scenam et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus assimilantem.

Sexto demum die apud imas Esquilias⁷ finis incendio factus, prorutis per immensum aedificiis, ut continuae violentiae campus et velut vacuum caelum occurreret. Necdum positus metus, et redibat haud levius rursus, grassatus ignis, patu is magis Urbis locis; eoque strages hominum minor, delubra deum et porticus amoenitati dicatae latius procidere. Plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat, videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento suo appellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quattuordecim Roma⁸ dividitur: quarum quattuor integrae manebant, tres solo tenus deiectae; septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacera et semusta.

Domuum et insularum⁹ et templorum, quae amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit; sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunae, et Magna Ara fanumque, quae praesenti¹⁰ Herculi Arcas Euander sacraverat, aedesque Statoris Jovis, vota Romulo¹¹, Numaeque regia et delubrum Vestae cum Penatibus populi Romani exusta; iam opes tot victoriis quaesitae et Graecarum artium decora; exin monumenta ingeniorum¹² antiqua et incorrupta, quamvis in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerant, quae reparari nequibant. Fuere qui annotarent quartum decimum kalendas Sextiles principium incendii huius ortum, quo et Senones¹³ captam Urbem inflammaverint. Alii eo usque cura progressi sunt, ut totidem¹⁴ annos mensesque et dies inter utraque incendia numerent.

Ceterum Nero usus est patriae ruinis exstruxitque domum in qua haud perinde gemmae et aurum miraculo essent, solita pridem et luxu vulgata, quam arva et stagna et in modum solitudinum hinc silvae, inde aperta spatia et prospectus, magistris et machinatoribus Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat, etiam quae natura denegavisset, per artem tentare et viribus principis¹⁵ illudere. Namque ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros promiserant squalenti littore aut per montes adversos: neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pontinae paludes, cetera abrupta aut aere, ac si perrumpi possent, intolerandus labor nec satis causae. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno iuga connisus est, manenteque vestigia irritae spei.

Senekina smrt

(Annales XV 60—64)

Sequitur caedes Annaei Senecae, laetissima principi, non quia coniurationis manifestum compererat sed ut ferro grassaretur, quando venenum¹ non porceserat. Solus quippe Natalis et hactenus prompsit, missum se ad aegrotum Senecam, uti viseret conquerereturque, cur Pisonem aditu arceret: melius fore, si amicitiam familiari congressu exercuissent. Et respondisse Senecam sermones mutuos et crebra colloquia neutri conducere; ceterum salutem suam incolumitate Pisonis inniti. Haec ferre Gavius Silvanus, tribunus praetoriae cohortis, et an dicta Natalis suaque responsa nosceret percunctari Senecam iubetur. Is forte an prudens ad eum diem ex Campania remeaverat quartumque apud lapidem² suburbano rure substiterat. Illo propinqua vespera tribunus venit et villam globis militum saepsit; tum ipsi cum Pompeia Paulina uxore et amicis duobus epulanti mandata imperatoris edidit.

Seneca missum ad se Natalem conquestumque nomine Pisonis, quod a vidoendo eo prohiberetur, seque rationem valetudinis et amorem quietis excusavisse respondit. Cur salutem privati hominis incolumitati suae anteferet, causam non habuisse; nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum³ quam Neroni, qui saepius libertatem Senecae quam servitium expertus esset. Ubi haec a tribuno relata sunt Poppaea et Tigellino coram, quod erat saevienti principi intimum consiliorum, interrogat an Seneca voluntariam mortem pararet. Tum tribunus nulla pavoris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu deprensus confirmavit. Ergo regredi et indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Rusticus non eo, quo venerat itinere redi se⁴ tribunum, sed flexisse ad Faenium praefectum, et expositis Caesaris iussis an obtemperaret interrogavisse, monitumque ab eo ut exsequeretur, fatali omnium ignavia. Nam et Silvanus inter coniuratos erat augebatque scelera, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen et aspectui pepercit⁵ intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui necessitatem ultimam denuntiaret.

Ille interritus poscit testamenti tabulas; ac denegante centurione conversus ad amicos, quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam et tamen pulcherrimum habeat, imaginem vitae suae relinquere testatur, cuius si memores essent, bonarum artium famam fructum constantis amicitiae laturos. Simul lacrimas eorum modo sermone, modo intentionis in modum coercentis⁶ ad firmitudinem revocat, rogatis ubi praecepta sapientiae, ubi tot per annos meditata ratio⁷ adversum imminientia? Cui enim ignaram⁸ fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud superesse post matrem fratremque interfectos⁹ quam ut educatoris praeceptorisque necem adiceret.

Ubi haec atque talia velut in commune¹⁰ disseruit, complectitur uxorem, et paululum adversus praesentem fortitudinem mollitus rogat oratque, temperaret dolori neu aeternum susciperet, sed in contemplatione vitae per virtutem actae desiderium mariti solaciis honestis toleraret. Illa contra sibi quoque destinata mortem asseverat manumque percussoris exposcit. Tum Seneca gloriae eius non adversus, simul amore, ne sibi unice dilectam ad iniurias relinqueret: »Vitae, delenimenta monstraveram tibi, tu mortis decus mavis: non invidendo exemplo¹¹. Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo fine.« Post quae eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus et parco victu tenuatum lenta effugia sanguini praebebat, crurum quoque et poplitum venas abrumpit; saevisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animus uxoris infringeret atque ipse visendo eius tormenta ad impatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscedere. Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentia, advocatis scriptoribus¹² pleraque tradidit, quae in vulgus edita eius verbis invertere supersedeo¹³.

At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne glisceret invidia crudelitatis, iubet inhiberi mortem. Hortantibus militibus servi libertique obligant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignarae. Nam, ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatae cum marito mortis petivisse, deinde oblata mitiore spe blandimentis vitae evictam; cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoria et ora ac membris in eum pallorem albenitibus, ut ostentui esset multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim, durante tractu et lentitudine mortis, Statium Annaeum, diu sibi amicitiae fide et arte medicinae probatum, orat provisum pridem venenum¹⁴, quo damnati publico Atheniensium iudicio exstinguerentur, promeret; adlatumque hausit frustra frigidus iam artus et cluso corpore adversus vim veneni. Postremo stagnum calidae aquae¹⁵ introiit, respergens proximos servorum addita voce, libare se liquorem illum Iovi liberatori. Exin balneo inlatu et vapore eius exanimatus, sine ullo funeris sollempni crematur. Ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis consuleret.

Smrt Petronija Arbitra

(Annales XVI 18—19)

De Petronio pauca supra¹ repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officiis et oblectamentis vitae transigebatur; utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat; habebaturque non ganeo et profligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito² luxu. Ac dicta factaque eius, quanto solutiora et quandam sui negligentiam praeferebant, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniae et mox consul, vigentem se ac parem negotiis ostendit: dein, revolutus ad vitia, seu vitiorum imitatione, inter paucos familiarium Neroni assumptus est, elegantiae arbiter, dum nihil amoenum et molle affluentia

deliciarum³ putat⁴, nisi quod ei Petronius approbavisset. Unde invidia Tigellini, quasi adversus aemulum et scientia voluptatum potioerem. Ergo crudelitatem principis, cui ceterae libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scaevini⁵ Petronio obiectans, corrupto ad indicium servo ademptaque defensione, et maiore parte⁶ familiae in vincla rapta.

Forte illis diebus Campaniam petiverat Caesar, et Cumas usque progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras: neque tamen praecepit⁷ vitam expulit, sed intercisas venas, ut libitum, obligatas aperire rursus, et alloqui amicos, non per seria aut quibus gloriam constantiae peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animae et sapientium placitis⁸, sed levia carmina et faciles versus. Servorum alios largitione, quosdam verberibus affectit; iniit epulas, somno indulsit, ut, quanquam coacta, mors fortuitae similis esset. Ne codicillis⁹ quidem, quod plerique pereuntium, Neronem aut Tigellinum aut quem alium potentium adulatus est; sed flagitia principis sub nominibus¹⁰ exoletorum feminarumque et novitatem cuiusque stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni; fregitque anulum, ne mox usui esset ad facienda pericula¹¹.

Rimsko carstvo u Tacitovo doba

(Historiae I 1—5)

Initium mihi operis Servius Galba iterum, Titus Vinius consules erunt. Nam post conditam urbem octingentos et viginti prioris aevi annos multi auctores retulerunt, dum res populi Romani memorabantur pari eloquentia ac libertate: postquam bellatum apud Actium atque omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia cessere; simul veritas pluribus modis infracta, primus inscitia rei publicae ut alienae, mox libidine adsentandi aut rursus odio adversus dominantes: ita neutris cura posteritatis inter infensos vel obnoxios; sed ambitionem scriptoris facile averseris, obtrectatio et livor pronis auribus accipiuntur; quippe adulationi foedum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba Otho Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatem nostram a Vespasiano incohatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam non abnuerim: sed incorruptam fidem professis neque amore quisquam et sine odio dicendus est. Quod si vita suppeditet; principatum divi Nervae et imperium Traiani, uberioerem securioeremque materiam, senectuti seposui, rara temporum felicitate, ubi sentire quae velis et quae sentias dicere licet.

Opus adgredior opimum casibus, atrox proelii, discors seditionibus, ipsa etiam pace saevum. Quattuor⁷ principes ferro interempti: trina⁸ bella civilia, plura externa ac plerumque permixta: prosperae in Oriente, adversae in Occidente res: turbatum Illyricum⁹, Galliae¹⁰ nutantes, perdomita¹¹ Britannia et statim ommissa¹²: coortae in nos Sarmatarum¹³ ac Sueborum gentes, nobilitatus cladibus mutuis Dacus¹⁴, mota etiam prope Parthorum arma falsi Neronis¹⁵ ludibrio. Iam vero Italia novis cladibus vel post longam saeculorum seriem repetitis afflicta. Hausta aut obruta¹⁶ fecundissima Campaniae ora, urbs¹⁷ incendiis vastata, consumptis antiquissimis delubris, ipso Capitolio civium manibus incenso¹⁸. Polluta: caerimoniae, magna adulteria: plenum exiliis mare¹⁹, infecti caedibus scopuli²⁰; atrocies in urbe saevitum: nobilitas, opes, omissi gestique honores pro crimine et ob virtutes certissimum exitum; nec minus praemia delatorum invisae quam scelera, cum alii sacerdotia et consulatus ut spolia adepti, procurationes²¹ alii et interiorerem potentiam²², agerent verterent cuncta odio et terrore; corrupti in dominos²³ servi, in patronos liberti; et quibus deerat inimicus, per amicos oppressi.

Non tamen adeo virtutum sterile saeculum, ut non et bona exempla prodiderit. Comitatae profugos liberos matres, secutae maritos in exilia coniuges;

propinqui audentes, constantes generi²⁴, contumax etiam adversus tormenta servorum fides; supremae clarorum virorum necessitates²⁵, ipsa necessitas fortiter tolerata et laudatis antiquorum mortibus pares exitus. Praeter multiplices rerum humanarum casus caelo terraque prodigia²⁶ et fulminum monitus et futurorum praesagia, laeta tristia, ambigua manifesta; nec enim umquam atrocioribus populi Romani cladibus magisve iustis iudiciis adprobaturum est non esse curae deis securitatem nostram, esse ultionem²⁷.

Ceterum antequam destinata componam, repetendum videtur, qualis status urbis, quae mens exercituum, quis habitus provinciarum, quid in toto terrarum orbe validum, quid aegrum fuerit, ut non modo casus eventusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed ratio etiam causaeque noscantur. Finis Neronis ut laetus primo gaudentium impetu fuerat, ita varios motus animorum non modo in urbe apud patres aut populum aut urbanum militem, sed omnes legiones ducesque conciverat²⁸, evulgato imperii arcano, posse principem alibi quam Romae fieri. Sed patres laeti, usurpata statim libertate licentius ut erga principem novum et absentem; primores equitum proximi gaudio patrum; pars populi integra et magnis domibus adnexa, clientes libertique damnatorum et exulum in spem erecti: plebs sordida et circo ac theatris sueta, simul deterrimi servorum²⁹, aut qui adesis³⁰ bonis per dedecus Neronis alebantur, maesti et rumorum avidi.

Miles urbanus longo Caesarum sacramento inbutus et ad destituendum Neronem arte magis et impulsu quam suo ingenio³¹ traductus, postquam neque dari donativum³² sub nomine³³ Galbae promissum neque magnis meritis ac praemiis eundem in pace quem in bello locum praeventamque gratiam intellegit apud principem a legionibus factum, pronus ad novas res scelere insuper Nymphidii Sabini praefecti³⁴ imperium sibi molientis agitur. Et Nymphidius quidem in ipso conatu oppressus, sed quamvis capite defectionis ablato manebat plerisque militum conscientia, nec deerant sermones senium atque avaritiam Galbae increpantium. Laudata olim et militari fama celebrata severitas eius angebat aspernantes veterem disciplinam atque ita quattuordecim annis a Nerone adsuefactos, ut haud minus vitia principum amarent quam olim virtutes verebantur. Accessit Galbae vox pro re publica honesta, ipsi anceps, legi³⁵ a se militem non emi; nec enim ad hanc formam cetera erant.

Nemiri u Rimu

(Historiae I 80—82)

Parvo interim initio, unde nihil timebatur, orta seditio prope urbi excidio¹ fuit. Septumam decumam cohortem² e colonia Ostiensi in urbem acciri Otho³ iusserat; armandae⁴ eius cura Vario Crispino tribuno e praetorianis⁵ data. Is quo magis vacuus⁶ quietis castris iussa exsequeretur, vehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario⁷ iubet. Tempus in suspicione⁸, causa in crimen, adfectatio quietis in tumultum evaluit⁹, et visa inter temulentos¹⁰ arma cupidinem sui movere. Fremit miles et tribunos centurionesque proditionis arguit, tamquam¹¹ familiae¹² senatorum ad perniciem Othonis armarentur, pars ignari et vino graves, pessimus quisque in occasionem praedarum, vulgus, ut mos est, cuiuscumque motus novi cupidum; et obsequia meliorum¹³ nox abstulerat. Resistentem seditioni tribunum et severissimos centurionum obruncant; rapta arma, nudati¹⁴ gladii; insidentes¹⁵ equis urbem ac Palatium petunt¹⁶.

Erat Othoni convivium primoribus feminis virisque; qui trepidi, fortuitusne militum furor an dolus imperatoris, manere ac deprehendi an fugere et dispergi periculosius foret, modo constantiam simulare, modo formidine detegi¹⁷, simul Othonis vultum intueri; utque evenit inclinatis ad suspensionem mentibus, cum timeret¹⁸ Otho, timebatur. Sed haud secus discrimine senatus quam suo territus

et praefectos praetorii¹⁹ ad mitigandas militum iras statim miserat et abire pro-
pere omnes e convivio iussit. Tum vero passim magistratus proiectis insignibus²⁰,
vitata comitum et servorum frequentia, senes feminaeque per tenebras diversa
urbis itinera, rari²¹ domos plurimi²¹ amicorum tecta et, ut cuique humillimus cliens,
incertas latebras petivere.

Militum impetus ne foribus quidem Palati coercitus, quo minus convivium
inrumperent, ostendi sibi Othonem expostulantes, vulnerato²² Iulio Martiale tri-
buno et Vitellio Saturnino praefecto legionis²³, dum ruentibus obsistunt. Undique
arma et minae, modo in centuriones tribunosque, modo in senatum universum,
lymphatis²⁴ caeco pavore animis, et quia neminem unum²⁵ destinare irae poterant,
licentiam in omnes poscentibus, donec Otho contra decus imperii toro insistens²⁶
precibus et lacrimis aegre cohibuit²⁷, redieruntque in castra inviti neque innocen-
tes²⁸. Postera die velut capta urbe clausae domus, rarus per vias populus, maesta
plebs; deiecti in terram militum vultus ac plus tristitiae quam paenitentiae. Mani-
pulatim²⁹ adlocuti sunt Licinius Proculus et Plotius Firmus praefecti, ex suo quis-
que ingenio mitius aut horridius... Otho ingredi castra ausus. Atque illum
tribuni centurionesque circumstant, abiectis militiae insignibus³⁰ otium et salu-
tem³¹ flagitantes. Sensit invidiam miles et compositus in obsequium auctores
seditionis ad supplicium ultro³² postulabat

Palestina

(Historiae V 6)

Terra finesque, qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur; a meridie
Aegyptus obiacet; ab occasu Phoenices et mare; septentrionem a latere Syriae
longe prospectant. Corpora hominum salubria et ferentia laborum. Rari imbres,
uber solum. Fruges ad nostrum morem praeterque eas balsamum et palmae. Pal-
metis¹ proceritas et decor. Balsamum modica arbor; ut quisque ramus intumuit,
si vim ferri adhibeas, pavent² venae; fragmine lapidis aut testa aperiuntur; umor in
usu medentium est. Praecipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos
inter ardores opacum fidumque³ nivibus. Idem amnem Iordanem alit funditque.
Nec Iordanes pelago accipitur, sed unum atque alterum lacum integer perfluit,
tertio⁴ retinetur. Lacus immenso ambitu, specie maris, sapore corruptior, gravitate
odoris accolis pestifer, neque vento impellitur, neque pisces aut suetas aquis vo-
lucres patitur. Incertae⁵ undae superiacta ut solido ferunt: periti imperitique nandi
perinde attoluntur⁶. Certo anni tempore bitumen egerit: cuius legendi usum, ut
ceteras artes, experientia docuit... Gnari locorum tradunt undantes⁷ bitumine
moles pelli, manuque trahi ad litus: mox, ubi vapore, vi solis, inaruerint, securi-
bus cuneisque, ut trabes aut saxa, discindi.

54) GAIUS PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS (62—113 n. e.)

Smrt Plinija Starijega

(Epistulae VI 16)

-C. Plinius Tacito suo S¹.

Petis, ut tibi avunculi² mei exitum scribam³, quo verius tradere posteris pos-
sis. Gratias ago; nam video morti eius, si celebretur a te, immortalam gloriam
esse propositam. Quamvis enim pulcherrimarum clade⁴ terrarum, ut populi, ut
urbes, memorabili casu quasi semper victurus occiderit, quamvis ipse plurima
opera et mansura condiderit, multum tamen perpetuitati⁵ eius scriptorum tuorum

aeternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum est aut facere scribenda aut scribere legenda, beatissimos vero, quibus utrumque. Horum in avunculus meus et suis libris et tuis erit. Quo libentius suscipio, deosco etiam, quod iniungis⁶.

Erat Miseni⁷ classemque imperio praesens⁸ regebat. Nonum Kal. Septembres⁹, hora fere septima, mater mea indicat¹⁰ ei apparere nubem inusitata¹¹ et magnitudine et specie. Usus ille sole,¹² mox frigida, gustaverat¹³ iacens studebatque: poscit soleas¹⁴, ascendit locum, ex quo maxime miraculum illud conspici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus, ex quo monte — Vesuvium fuisse postea cognitum est —, oriebatur, cuius similitudinem et formam non alia magis arbor quam pinus expresserit¹⁵. Nam longissimo velut trunco elata in altum quibusdam ramis diffundebatur, credo, quia recenti spiritu evecta, dein senescente eo destituta aut etiam pondere suo victa in latitudinem vanescebat, candida interdum, interdum sordida et maculosa¹⁶, prout terram cineremve sustulerat.

Magnum¹⁷ propiusque noscendum, ut eruditissimo viro, visum. Iubet Liburnicam¹⁸ aptari¹⁹. Mihi, si venire una vellem, facit copiam²⁰: respondi studere me malle (et forte ipse quod scriberem dederat). Egrediebatur domo. Accipit codicillos Rectinae Tasci²¹ imminente periculo exterritae — nam villa eius subiacebat²², nec ulla nisi navibus fuga —: ut se tanto discrimini eriperet orabat. Vertit²³ ille consilium et, quod studioso animo inchoaverat, obit maximo²⁴. Deducit quadriremes²⁵, ascendit ipse, non Rectinae modo, sed multis — erat enim frequens amoenitas orae²⁶ — laturus auxilium. Properat illuc, unde alii fugiunt, rectumque cursum, recta gubernacula in periculum tenet adeo solutus metu, ut omnes illius mali motus²⁷, omnes figuras, ut prenderat²⁸ oculis, dictaret enotaret²⁹que.

Iam navibus cinis incidebat, quo propius accederent, calidior et densior iam pumices³⁰ etiam nigrique et ambusti et fracti igne lapides, iam vadum³¹ subitum ruinae montis litora obstantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti »Fortes« inquit »fortuna iuvat: Pomponianum³² pete!« Stabiis³³ erat, diremptus³⁴ sinu medio; nam sensim circumactis curvatisque litoribus mare infunditur. Ibi, quamquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen et, cum cresceret, proximo sarcinas³⁵ contulerat in naves, certus fugae, si contrarius ventus resedisset³⁶: quo tunc avunculus meus secundissimo³⁷ invecitus complectitur trepidantem, consolatur, hortatur, utque timorem eius sua securitate leniret, deferri³⁸ in balineum iubet; lotus³⁹ accubat⁴⁰, cenat aut hilaris aut, quod aequae magnum, similis hilari.

Interim e Vesuvio monte pluribus locis latissimae flammae altaeque incendia relucebant⁴¹, quorum fulgor et claritas tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione ignes relictos desertasque villas per solitudinem ardere in remedium formidinis dictitabat. Tum se quieti dedit et quievit verissimo quidem somno; nam meatus animae⁴², qui illi propter amplitudinem corporis gravior et sonantior erat, ab iis, qui limini obversabantur⁴³, audiebatur. Sed area⁴⁴ ex qua diaeta⁴⁵ adibatur, ita iam cinere mixtisque pumicibus oppleta⁴⁶ surrexerat, ut si longior in cubiculo mora⁴⁷, exitus negaretur. Excitatus procedit seque Pomponiano ceterisque qui pervigilarant⁴⁸, reddit. In commune consultant, intra tecta subsistant⁴⁹ an in aperto vagentur. Nam crebris vastisque tremoribus tecta nutabant⁵⁰ et quasi emota⁵¹ sedibus suis nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio⁵² rursus quamquam levium exesorum⁵³que pumicum casus⁵⁴ metuebatur: quod tamen periculorum collatio⁵⁵ elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timor timorem vicit. Cervicalia⁵⁶ capitibus imposita linteis⁵⁷ constringunt⁵⁸: id munimentum⁵⁹ adversus incidentia⁶⁰ fuit.

Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque; quam tamen faces multae variaque lumina solabantur⁶¹. Placuit egredi in litus et ex proximo

aspicere, ecquid iam maremittere⁶²; quod adhuc vastum et adversum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans semel atque iterum frigidam aquam poposcit hausitque. Deinde flammae flammaramque praenuntius⁶³ odor sulphuris⁶⁴ alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus⁶⁵ servis duobus assurrexit, et statim concidit, ut ego coniecto⁶⁶, crassiore caligine⁶⁷ spiritu obstructo clausoque stomacho⁶⁸, qui illi natura invalidus et angustus et fraequenter interaestuans⁶⁹ erat. Ubi dies redditus — is ab eo, quem novissime⁷⁰ viderat, tertius —, corpus inventum integrum, illaesum⁷¹ opertumque, ut fuerat indutus: habitus corporis quiescenti quam defuncto⁷² similior.

Interim Miseni ego et mater — sed nihil ad historiam⁷³, nec tu aliud quam de exitu eius scire voluisti. Finem ergo faciam. Unum adiciam omnia me, quibus interfueram⁷⁴ quaeque statim (cum maxime vera memorantur) audiveram, persecutum. Tu potissima⁷⁵ excerptes: aliud est enim epistolam, aliud historiam, aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale!

Književne recitacije u Rimu

(Epistulae I 13)

Magnum proventum poetarum annus hic attulit. Toto mense Aprili nullus fere dies, quo non recitaret aliquis. Iuvat me, quod vigent studia, proferunt se ingenia hominum et ostentant, tametsi ad audiendum pigre coitur¹. Plerique in stationibus² sedent, tempusque audiendi fabulis conterunt, ac subinde sibi nuntiarium iubent, an iam recitator intraverit, an dixerit praefationem, an ex magna parte evolverit³ librum: tum demum, ac tunc quoque lente cunctanterque, veniunt; nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alii dissimulanter et furtim, alii simpliciter et libere. At, hercule, memoria parentum, Claudium⁴ Caesarem ferunt, cum in Palatio⁵ spatiaretur, audissetque clamorem, causam requisisse; cumque dictum esset recitare Nonianum, subitum recitanti inopinatumque venisse. Nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus, et identidem admonitus, aut non venit, aut, si venit, queritur se diem, quia non perdidit⁶, perdidisse. Sed tanto magis laudandi probandique sunt, quos a scribendi recitandique studio haec auditorum vel desidia vel superbia non retardat. Equidem prope nemini defui. Erant sane plerique amici: neque enim est fere quisquam, qui studia, ut non simul et nos⁷ amet. His ex causis longius, quam destinaveram, tempus in Urbe consumpsi. Possum iam repetere secessum⁸, et scribere aliquid, quod non recitem, ne videar quorum recitationibus adfui, non auditor fuisse, sed creditor⁹. Nam ut in ceteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia, si repositur. Vale.

Iz korespondencije sa Trajanom

O hrišćanima

(Epistulae X 96—97)

C. Pl. Traiano imp¹.

Sollemne est mihi, domine², omnia, de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere vel ignorantiam instruere? Cognitionibus⁴ de Christianis interfui nunquam; ideo nescio quid et quatenus aut puniri soleat aut quaeri. Nec mediocriter haesitavi⁵, sitne aliquod discrimen actatum⁶, an quamlibet teneri nihil a robustioribus differant; detur paenitentiae⁷ venia, an ei, qui omnino Christianus fuit, desiisse⁸ non prosit; nomen ipsum, si flagitiis careat, an flagitia cohaerentia⁹ nomini puniantur. Interim in iis, qui ad me tamquam Christiani deferebantur¹⁰, hunc sum secutus modum. Interrogavi ipsos, an essent Christiani: confitentes iterum ac tertio interrogavi supplicium minatus; perseverantes duci iussi. Neque enim dubitabam, qualecumque esset quod faterentur,

pertinaciam certe et inflexibilem¹¹ obstinationem¹² debere puniri. Fuerunt alii similis amentiae¹³, quos, quia cives Romani erant, annotavi in urbem¹⁴ remittendos. Mox ipso tractatu¹⁵, ut fieri solet, diffundente se crimine plures species inciderunt. Propositus est libellus¹⁶ sine auctore multorum nomina continens. Qui negabant esse se Christianos aut fuisse, cum praeceunte¹⁷ me deos appellarent et imagini¹⁸ tuae, quam propter hoc iusseram cum simulacris numinum afferri, ture ac vino¹⁹ supplicarent, praeterea male dicerent Christo — quorum nihil posse cogi dicuntur, qui sunt re vera Christiani — dimittendos esse putavi. Alii ab indice²⁰ nominati esse se Christianos dixerunt et mox negaverunt: fuisse quidem, sed desiisse, quidam ante triennium, quidam ante plures annos, non nemo²¹ etiam ante viginti. Hi quoque omnes et imaginem tuam et deorum simulacra venerati sunt et Christo male dixerunt. Affirmabant autem hanc fuisse summam vel culpae suae vel erroris, quod essent soliti stato die²² ante lucem²³ convenire carmenque Christo quasi deo dicere secum invicem²⁴, seque sacramento — non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent²⁵, ne depositum²⁶ appellati abnegarent²⁷. Quibus peractis morem sibi discedendi²⁸ fuisse, rursusque coeundi ad capiendum cibum²⁹, promiscuum³⁰ tamen et innoxium: quod ipsum facere desiisse post edictum meum, quo secundum mandata tua hetaerias³¹ esse vetueram. Quo magis necessarium credidi ex duabus ancillis, quae ministrae³² dicebantur, quid esset veri et per tormenta quaerere. Nihil aliud inveni quam superstitionem pravam, immodicam.

Ideo dilata³³ cognitione ad consulendum te decurri³⁴. Visa est enim mihi res digna consultatione, maxime propter periclitantium³⁵ numerum. Multi enim omnis aetatis, omnis ordinis, utriusque sexus etiam vocantur in periculum³⁶ et vocabuntur. Neque civitates³⁷ tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio³⁸ pervagata est³⁹: quae videtur sisti et corrigi posse. Certe satis constat prope iam desolata⁴⁰ templa coepisse celebrari⁴¹ et sacra sollemnia diu intermissa repeti pastumque⁴² venire victimarum, cuius adhuc rarissimus emptor inveniebatur. Ex quo facile est opinari, quae turba hominum emendari possit, si sit paenitentiae locus.

Carev odgovor:

Traianus Plinio.

Actum⁴³, quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis⁴⁴ causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant⁴⁵, secutus es. Neque enim in universum⁴⁶ aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. Conquirendi non sunt. Si deferantur et arguantur, puniendi sunt, ita tamen, ut, qui negaverit se Christianum esse idque re ipsa manifestum fecerit, id est supplicando dis nostris, quamvis suspectus in praeteritum, veniam ex paenitentia impetret. Sine auctore⁴⁷ vero propositi libelli in nullo crimine locum habere debent. Nam et pessimi⁴⁸ exempli nec nostri saeculi est.

55) DECIMUS IUNIUS IUVENALIS (60—140 n. e.)

Protiv Grka

(Sat. III 60—108)

... Non possum ferre¹, Quirites²,
 Graecam urbem; quamvis quota³ portio faecis Aethaei?...
 Hic alta Sicyone⁴, ast hic Amydone⁵ relicta,
 Hic Andro⁶, ille Samo⁶, hic Trallibus⁷ aut Alabandis
 Esquilias⁸ dictumque petunt a vimine collem,

Viscera magnarum domuum, dominique futuri.
 Ingenium velox, audacia perdita, sermo
 Promptus et Isaeo⁹ torrentior: ede, quid illum
 Esse putes. Quemvis hominem secum attulit ad nos:
 Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes¹⁰,
 Augur, schoenobates¹¹, medicus, magus — omnia novit
 Graeculus esuriens; in caelum, iusseris, ibit.
 In summa¹²: non Maurus¹³ erat neque Sarmata¹⁴ nec Thrax¹⁵,
 Qui sumpsit¹⁶ pinnas, mediis¹⁷ sed natus Athenis.
 Horum ego non fugiam conchylia¹⁸? Me prior ille
 Signabit¹⁹ fultus²⁰que toro meliore recumbet,
 Advectus Romam, quo pruna²¹ et cottona, vento?
 Usque adeo nihil est, quod nostra infantia²² caelum
 Hausit Aventini²³ baca nutrita Sabina²⁴?
 Quid quod adulandi gens prudentissima laudat
 Sermonem indocti, faciem deformis amici,
 Et longum invalidi collum cervicibus aequat
 Herculis Antaeum²⁵ procul a tellure tenentis?...
 Natio comoeda²⁶ est. Rides: maiore cachinno²⁷
 Concutitur²⁸; flet, si lacrimas conspexit amici,
 Nec dolet²⁹; igniculum³⁰ brumae si tempore³¹ poscas,
 Accipit endromidem³²; si dixeris »aestuo,« sudat.
 Non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
 Nocte dieque potest aliena sumere vultum
 A facie, iactare manus, laudare paratus,
 Si bene ructavit³³ si rectum minxit³⁴ amicus...

Život rimske ulice

(Sat. III 223—277, 302—314)

Si potes avelli circensibus, optima Sorae
 Aut Fabrateriae¹ domus aut Frusinone paratur,
 Quanti nunc tenebras² unum conducis³ in annum.
 Hortulus hic puteusque brevis⁴ nec recte movendus
 In tenues plantas facili diffunditur haustu⁵.
 Vive bidentis amans⁶ et culti villicus horti,
 Unde epulum possis centum dare Pythagoreis⁷.
 Est aliquid⁸, quocumque loco, quocumque recessu,
 Unius sese dominum fecisse lacertae⁹.
 Plurimus hic¹⁰ aeger¹¹ moritur vigilando: sed ipsum
 Languorem peperit cibus imperfectus et haerens
 Ardenti stomacho; nam quae meritoria¹² somnum
 Admittunt? Magnis opibus dormitur in urbe¹³.
 Inde caput¹⁴ morbi; raedarum transitus arto
 Vicorum inflexu et stantis convicia mandrae^{15/16}
 Eripiunt somnum Druso¹⁷ vitulisque¹⁸ marinis.
 Si vocat officium, turba cedente vehetur
 Dives et ingenti curret super ora Liburno¹⁹,
 Atque obiter²⁰ leget aut scribet vel dormiet intus;
 Namque facit somnum clausa lectica fenestra²¹.
 Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
 Unda prior²², magno populus premit agmine lumbos,

Qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro
 Alter, at hic tignum capiti incutit, ille metretam²³.
 Pinguia crura luto; planta mox undique magna
 Calcor et in digito clavus²⁴ mihi militis haeret.
 Nonne vides quanto celebretur sportula fumo²⁵?
 Centum convivae, sequitur sua quemque culina.
 Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
 Impositas capiti, quas recto vertice portat
 Servulus infelix et cursu²⁶ ventilat ignem.
 Scinduntur tunicae sartae²⁷ modo; longa coruscat
 Serraco²⁸ veniente abies, atque altera pinum
 Plaustra vehunt; nutant alte populoque minantur.
 Nam si procubuit²⁹, qui saxa Ligustica³⁰ portat
 Axis³¹, et eversum fudit super agmina montem,
 Quid superest de corporibus? Quis membra, quis ossa
 Invenit? Obtritum vulgi perit omne cadaver
 More animae³². Domus³³ interea secura patellas
 Iam lavat et bucca foculum³⁴ excitat et sonat unctis
 Strigilibus³⁵ et pleno componit lintea gutto³⁶!
 Haec inter pueros³⁷ varie properantur; at ille
 Iam sedet in ripa³⁸ taetrumque novicius horret
 Porthmea³⁹, nec sperat coenosi gurgitis alnum
 Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem⁴⁰. —
 Respice nunc alia ac diversa pericula noctis:
 Quod spatium⁴¹ tectis sublimibus, unde cerebrum
 Testa ferit, quoties rimosa et curta⁴² fenestris
 Vasa cadant; quanto percussus pondere signent
 Et laedant silicem⁴³! Possis ignavus haberi
 Et subiti casus improvidus, ad cenam si
 Intestatus⁴⁴ eas; adeo tot fata⁴⁵, quot illa
 Nocte patent vigiles⁴⁶, te praetereunte, fenestrae⁴⁷
 Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
 Ut sint contentae patulas defundere pelves⁴⁸. . .
 Nec tamen haec tantum metuas; nam qui spoliis te
 Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
 Fixa catenatae siluit compago tabernae.
 Interdum et ferro subitus grassator agit rem,
 Armato quoties tutae custode tenentur
 Et Pomptina palus⁴⁹ et Gallinaria pinus;
 Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt⁵⁰.
 Qua fornace graves, qua non incude catenae⁵¹?
 Maximus im vinclis ferri modus⁵², ut timeas, ne
 Vomer deficiat, ne marrae⁵³ et sarcula desint.
 Felices proavorum atavos, felicia dicas
 Saecula, quae quondam sub regibus atque tribunis
 Viderunt uno contentam carcere⁵⁴ Romam. . .

Labor grammaticus

(Sat. VII 215—243)

Quis gremio¹ Celadī doctique Palaemonis² affert;
 Quantum grammaticus meruit labor? Et tamen ex hoc,
 Quodcumque est (minus est autem quam rhetoris aera³)

Discipuli custos praemordet Acoenonoetus⁴;
Et qui dispensat, frangit cibi⁵. Cede, Palaemon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter quam
Institor⁶ hibernae tegetis⁷ niveique cadurci⁸,
Dummodo non pereat⁹, mediae quod noctis ab hora¹⁰
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet
Qui docet obliquo lanam deducere ferro¹¹;
Dummodo non pereat, totidem olfecisse lucernas¹²
Quot stabant pueri, cum totus decolor¹³ esset
Flaccus, et haereret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quae cognitione tribuni¹⁴
Non egeat. Sed vos¹⁵ saevas imponite leges,
Ut praeceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tanquam unguis digitosque suos; ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas aut Phoebi¹⁶ balnea, dicat
Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Anchemoli; dicat quot Acestes vixerit annis,
Quot Siculi Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice¹⁷ ducat;
Ut si quis cera vultum facit; exigite ut sit
Et pater ipsius coetus ne turpia ludant.
»Haec, inquit¹⁸, cura : sed, cum se verterit annus,
Accipe, victori¹⁹ populus quod postulat, aurum.«

III. POKLASIČNO DOBA

Od 120 god. n. e. do sredine VI veka n. e.

56) GAIUS SVETONIUS TRANQUILLUS (75—150 n. e.)

De divo Iulio

(7, 31, 32, 33, 37, 82)

Quaestori¹ ulterior Hispania obvenit; ubi cum mandatu² praetoris iure dicundo conventus³ circumiret Gades⁴que venisset, animadversa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine ingemuit⁵ et quasi pertaesus⁶ ignaviam suam, quod nihildum⁷ a se memorabile⁸ actum esset in aetate, qua Alexander orbem terrarum subegisset, missionem⁹ continuo efflagitavit¹⁰ ad captandas quam primum maiorum rerum occasiones in urbe...

Cum ergo sublatam tribunorum¹¹ intercessionem ipsosque urbe cessisse nuntiatum esset, praemissis confestim clam cohortibus, ne qua suspicio moveretur, et spectaculo publico per dissimulationem interfuit et formam, qua ludum¹² gladiatorium erat aedificaturus, consideravit et ex consuetudine¹³ convivio se frequenti dedit¹⁴. Dein post solis occasum mulis e proximo pistrino¹⁵ ad vehiculum iunctis occultissimum iter modico comitatu ingressus est; et cum luminibus extinctis decessisset¹⁶ via, diu errabundus¹⁷ tandem ad lucem duce reperto per angustissimos tramites¹⁸ pedibus evasit; consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciae eius finis erat, paulum constitit, ac reputans, quantum moliretur, conversus ad proximos »Etiam nunc« inquit »regredi possumus; quod si ponticulum¹⁹ transierimus, omnia armis agenda erunt.« Cunctanti ostentum^{19a} tale factum est. Quidam eximia magnitudine et forma in proximo sedens repente apparuit arundine²⁰ canens; ad quem audiendum cum praeter pastores plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent interque eos et aeneatores²¹, rapta ab uno tuba prosilivit ad flumen et ingenti spiritu classicum exorsus pertendit ad alteram ripam.

Tunc Caesar »Eatur«, inquit »quo deorum astenta et inimicorum iniquitas²² vocat. Iacta alea est« inquit. Atque ita traiecto exercitu, adhibitis tribunis plebis, qui pulsati supervenerant, pro contione²³ fidem militum flens ac veste a pectore discissa invocavit...

Gallici triumphi die Velabrum²⁴ praetervehens paene curru excussus²⁵ est axe difracto²⁶, ascenditque Capitolium ad lumina²⁷ quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos²⁸ gestantibus. Pontico triumpho²⁹ inter pompae fercula³⁰ trium verborum praetulit titulum »veni — vidi — vici« non acta belli significantem sicut ceteris, sed celeriter confecti notam...

Assidentem conspirati³¹ specie officii³² circumsteterunt, ilicoque Cimber Tillius, qui primas partes³³ susceperat, quasi aliquid rogaturus propius accessit

renuenti³⁴que et gestu in aliud tempus differenti³⁵ ab utroque umero togam apprehendit. Deinde clamantem »Ista quidem vis est!« alter e Cascae aversum vulnerat paulum infra iugulum³⁶. Caesar Cascae brachium arreptum graphio³⁷ traiecit, conatusque prosilire alio vulnere tardatus³⁸ est; utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvitur, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet etiam inferiore corporis parte velata. Atque ita tribus et viginti plagis confossus³⁹ est uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito; etsi tradiderunt quidam Marco Bruto irruenti dixisse: Καὶ ἐὶ τέκνον⁴⁰; Exanimus diffugientibus cunctis aliquamdiu iacuit, donec lecticae impositum, dependente brachio, tres servuli⁴¹ domum rettulerunt.

De divo Augusto

(79)

Forma fuit¹ eximia et per omnes aetatis gradus venustissima, sed omnis lenocinii² neglegens. . . Vultu erat vel in sermone, vel tacitus, adeo tranquillo serenoque, ut Gallus quidam, in transitu Alpium per simulationem colloqui³ admissus non ausus sit eum propellere, ut destinaverat, in praecipitium.

Oculos habuit claros ac nitidos, dentes raros et exiguos⁴ et scabros, capillum leniter inflexum et sufflavum, supercilia coniuncta, mediocres aures, nasum et a summo eminentiorem et ab imo deductiorem, colorem inter aquilum candidumque, staturam brevem; quam tamen Iulius Marathus libertus quinque pedum⁵ et dodrantis fuisse tradit.

Domicijanova despotija -

(Domitianus 12, 13 izvod)

Exhaustus operum¹ ac munerum² impensis stipendioque, quod adiecerat³, temptavit quidem ad relevandos castrenses sumptus numerum militum deminueret; sed cum et obnoxium se barbaris per hoc animadverteret neque eo setius in explicandis oneribus⁴ haereret, nihil pensi habuit, quin praedaretur omni modo. Bona vivorum ac mortuorum usquequaque quolibet et accusatore et crimine corripiebantur⁵. Satis erat obici quaecumque factum dictumve adversus maiestatem principis. Confiscabantur alienissimae hereditates vel uno existente, qui diceret audisse se ex defuncto, cum viveret, heredem sibi Caesarem esse. Praeter ceteros Iudaicus⁶ fiscus acerbissime actus est⁷: ad quem deferebantur, qui vel inproffessi⁸ Iudaicam viverent vitam vel dissimulata origine imposita genti tributa⁹ non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum a procuratore frequentissimoque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumsectus¹⁰ esset. . .

Sed et Capitolino certamine¹¹ cunctos ingenti consensu precantis, ut Palfurium Suram¹² restitueret pulsum olim senatu ac tunc de oratoribus coronatum, nullo responso dignatus tacere tantum modo iussit voce praeconis. Pari arrogantia, cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic coepit: »Dominus et deus¹³ noster hoc fieri iubet«. Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cuiusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas et argenteas poni permisit ac ponderis certi. . . Consulatus septemdecim cepit, quot ante eum nemo; ex quibus septem medios continuavit, omnes autem paene titulo tenus¹⁴ gessit nec quemquam ultra Kal. Mai. Mai., plerosque ad Idus usque Ianuarias. Post autem duos triumphos¹⁵ Germanici cognomine assumpto Septembrem mensem et Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominavit, quod altero suscepisset imperium, altero natus esset.

Apud Graecos bibliothecam primus instituisse Pisistratus creditur Atheniensium tyrannus, quam deinceps ab Atheniensibus auctam Xerxes incensis Athenis² evexit in Persas¹ longoque post tempore Seleucus Nicanor³ rursus in Graeciam rettulit. Hinc studium regibus urbibusque ceteris natum est comparandi volumina. Dehinc magnus Alexander vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animum intenderunt, maxime Ptolomaeus cognomento Philadelphus⁴; nam septuaginta milia librorum huius temporibus Alexandriae inventa sunt.

Romam primus librorum copiam advexit Aemilius Paulus Perse⁵ Macedonum rege devicto, deinde Lucullus e Pontica⁶ praeda. Post hos Caesar dedit Marco Varroni⁷ negotium quam maximae bibliothecae construendae. Primum autem Romae bibliothecas publicavit Pollio⁸...

Chartarum usum primum Aegyptus ministravit; coeptum apud Memphiticam urbem. Cuius genera quam plurima sunt. Prima et praecipua Augustea regia maioris⁹ formae in honorem Octaviani Augusti appellata... septima emporetica¹⁰, quod eam merces involvuntur, cum sit scripturis minus idonea. — Pergameni reges cum charta indigerent, membrana¹¹ primum excogitaverunt. Membrana dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem primum coloris lutei¹², id est crocei; postea vero Romae candida membrana reperta sunt. Quod apparuit inhabile¹³ esse, quod et facile sordescant aciemque¹⁴ legentium laedant...

Gramatičar Marko Verije Flak

(De gramm. 17)

M. Verrius Flaccus libertinus docendi genere maxime inclaruit¹. Namque ad excitanda discentium ingenia aequales inter se committere solebat proposita non solum materia, quam scriberent, sed et praemio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher et rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus eius praeceptor electus transit in Palatium² cum tota schola, verum ut ne quem amplius posthac discipulum reciperet³; docuitque in atrio Catulinae domus quae pars Palati tunc erat, et centena sestertia⁴ in annum accepit. Decessit aetatis exactae⁵ sub Tiberio. Statuam habet Praeneste in inferiore fori parte circa hemicyclium⁶, in quo fastos⁷ a se ordinatos et marmoreo parieti incisos publicarat.

57) NATPISI IZ DOBA CARSTVA

1. (CIL IV 1904, 2487)

Admiror, paries, te non cecidisse ruina,
qui tot scriptorum taedia¹ sustineas.

2. (Bücheler Carm. epigr. 945)

Quisquis amat, valeat, pereat qui nescit amare;
bis tanto pereat quisquis amare vetat.

3. (Bücheler Carm. epigr. 930)

Talia te fallant utinam mendacia, copo²:
tu vendes acuam³ et bibes ipse merum.

4. (CIL X 867): Vojnička diploma (g. 71 n. e.):

Imp(erator) Caesar Vespasianus Aug(ustus), pont(ifex) max(imus), tr(ibunicia) pot(estate)⁴ II, imperator VI, p(ater) p(atriciae), co(n)s(ul) III, desig(natus) IIII, veteranis, qui militaverunt in classe Misensensi⁵ sub Sex. Lucilio Basso, qui sena et vicena stipendia⁶ aut plura meruerant et sunt deducti Paestum⁷, quorum nomina subscripta sunt: ipsis, liberis posterisque eorum civitatem⁸ dedit et conubium cum uxoribus, quas tunc habuissent, cum est civitas (i)is data, aut si qui caelibes⁹ essent, cum iis, quas postea duxissent, dumtaxat¹⁰ singuli singulas. Non. April., Caesare Aug(usti) f(ilio) Domitiano, Cn. Pedio Casco co(n)s(ulibus)...

5. (Kaibel, Epigr. Gr. 618): Naročito obdareno dete:

Deis manibus¹⁰ sacrum. Q. Sulpicio Q. f(ilio) Cla(udia)¹¹ Maximo domo Roma, vix(it) ann(os) XI m(enses) V d(ies) XII. Hic tertio certaminis lustro¹² inter Graecos poetas duos et L professor¹³ favorem, quem ob teneram aetatem excitaverit, in admirationem ingenio suo perduxit et cum honore discessit. Versus extemporales¹⁵ eo subiecti sunt, ne parent(es) adfectib(us) suis indulisse videantur. Q. Sulpicius Eugramus et Licinia Ianuaria parent(es) infelicissim(i) f(ilio) piissim(o) fec(erunt) et sibi p(ecunia) s(ua).

(Slede grčki stihovi¹⁶).

58) AULUS GELLIUS (125—175 n. e.)

Javne biblioteke

(Noctes Atticae VII 17)

Libros Athenis disciplinarum liberalium¹ publice ad legendum praebendos primus posuisse dicitur Pisistratus² tyrannus. Deinceps studiosius accuratius³que ipsi Athenienses auxerunt; sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes⁴ Athenarum potitus urbe ipsa praeter, arcem incensa abstulit⁵ asportavitque in Persas. Eos porro libros universos multis post tempestatibus Seleucus⁶ rex, qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curavit. Ingens postea numerus librorum in Aegypto ab Ptolemaeis regibus vel conquisitus⁸ vel confectus⁹ est ad milia ferme¹⁰ voluminum septingenta; sed ea omnia bello priore Alexandrino¹¹, dum diripitur¹² ea civitas, non sponte neque opera consulta¹³, sed a militibus forte auxiliariis¹⁴ incensa sunt.

59) APULEIUS (rođen oko 125 n. e.)

Amor i Psiha

(Metamorphoses IV 28, V 21—24)

Erant in quadam civitate¹ rex et regina. Hi tres numero filias forma conspicuas habuere, sed maiores² quidem natu, quamvis gratissima specie, idonee tamen celebrari posse laudibus humanis credebantur; at vero puellae iunioris tam praecipua, tam praeclara pulchritudo nec exprimi ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria³ poterat. Multi denique civium et advenae copiosi, quos eximii spectaculi rumor studiosa celebritate congregabat, inaccessae formositatis admiratione stupidi... eam ut ipsam prorsus deam Venerem⁴ religiosius venerabantur adorationibus. (V: sretan život u čarobnom zamku uz nevđena muža.)

Psyche relicta sola⁵, nisi quod infestis Furiis agitata sola non est, aestu pelagi simile maerendo fluctuat⁶ et, quamvis statuto consilio et obstinato animo, iam tamen facinori manus admovens adhuc incerta consilii titubat⁷ multisque calamitatis suae distrahitur affectibus. Festinat differt, audit trepidat, diffidit irascitur et, quod est ultimum, in eodem corpore odit bestiam⁸, diligit maritum. Vespera tamen iam noctem trahente praecipiti festinatione nefarii sceleris instruit apparatus.

Nox aderat et maritus advenerat... altum soporem⁹ descenderat. Tunc Psyche, et corporis et animi alioquin infirma, fati tamen saevitia subministrante viribus roboratur et prolata lucerna et arrepta novacula¹⁰ sexum audacia mutatur¹¹. Sed cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt, videt omnium ferarum mitissimam dulcissimamque bestiam, ipsum illum Cupidinem¹² formosum deum formose cubantem, cuius aspectu lucernae quoque lumen hilaratum increbruit et acuminis sacrilegi novacula praenitebat¹³. At vero Psyche tanto aspectu deterrita et impos animi¹⁴, marcido pallore defecta tremensque desedit¹⁵ in imos poplites et ferrum quaerit abscondere, sed in suo pectore: quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitii manibus temerariis delapsum evolasset. Iamque lassa, salute defecta, dum saepius divini vultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi¹⁶. Videt capitis aurei genialem caesariem ambrosia¹⁷ temulentam¹⁸, cervices lacteas genasque purpureas pererrantes crinium globos¹⁹ decoriter impeditos²⁰, alios antependulos²¹, alios retropendulos²¹, quorum splendore nimio fulgurante iam et ipsum lumen lucernae vacillabat²²; per umeros volatilis²³ dei pinnae roscidae²⁴ micanti flore candicant²⁵ et quamvis alis quiescentibus extimae plumulae²⁶ tenellae ac delicatae tremule resultantes²⁷ inquieta lasciviunt; ceterum corpus glabellum²⁸ atque luculentum et quale peperisse²⁹ Venerem non paeniteret. Ante lectuli pedes iacebat arcus et pharetra et sagittae, magni dei propitia tela. Quae dum insatiabili animo Psyche, satis et curiosa, rimatur atque pertrectat et mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam, et punctu pollicis extremam aciem periclitabunda³⁰ trementis etiam nunc articuli nisu fortiore pupugit altius, ut per summam cutem³¹ roraverint parvulae³² sanguinis rosei guttae. Sic ignara Psyche sponte in Amoris³³ incidit amorem. Tunc magis magisque cupidine flagrans Cupidinis, prona in eum efflictim³⁴ inhians patulis ac petulantibus, saviis³⁵ festinanter ingestis de somni mensura³⁶ metuebat: Sed dum bono tanto percita³⁷ saucia mente fluctuat, lucerna illa sive perfidia pessima sive invidia noxia sive quod tale corpus contingere et quasi basiare et ipsa gestiebat³⁸, evomuit de summa luminis sui stillam³⁹ ferventis olei super umerum dei dexterum. Hem⁴⁰, audax et temeraria lucerna et amoris vile ministerium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te, scilicet amator aliquis, ut diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus invenerit. Sic inustus exsiluit deus visaque detectae fidei colluvie⁴¹ prorsus ex oculis et manibus infelicissimae coniugis tacitus avolvit.

Na pijaci

(Metamorphoses I 24—25)

His actis et rebus meis in illo cubiculo conditis pergens ipse ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatu¹ prospicerem, forum cupidinis² peto inque eo piscatum³ opiparem⁴ expositum video et percontato pretio, quod centum nummis indicaret, aspernatus viginti denariis praestina⁵. Inde me commodum⁶ egredientem continuatur⁷ Pythias condiscipulus⁸ apud Athenas Atticas meus, qui me post aliquam multum⁹ temporis amanter¹⁰ agnitum invadit, amplexusque ac comiter deosculatus »Mi Luci,« ait »sat Pol¹¹ diu est quod intervisimus¹² te, at Hercule¹³ exinde cum a Vestio magistro digressi sumus. Quae autem tibi causa peregrinationis huius?« »Crastino die scies;« inquam »sed quid istud? Voti gaudeo: nam lixas¹⁴ et virgas

et habitum prorsus magistratui congruentem in te video.« »Annonam curamus,« ait »et aedilem gerimus¹⁵, et si quid obsonare¹⁶ cupis, utique commodabimus¹⁷.« Abnuebam¹⁸, quippe qui iam cenae affatim piscatum prospexeramus¹⁹: sed enim Pythias visa sportula²⁰, succussis²¹que in aspectum planiorem piscibus, »At has quisquillas quanti parasti?« »Vix« inquam »piscatori extorsimus²² accipere viginti denarios«. Quo audito statim arrepta dextera postliminio²³ me in forum cupidinis reducens »Et a quo« inquit »istorum nugamenta¹⁴ haec comparasti?« Demonstro seniculum²⁵. In angulo sedebat. Quem confestim pro aedilitatis²⁶ imperio voce asperrima increpans »Iam iam« inquit »nec amicis quidem nostris vel omnino ullis hospitibus parcitis, quod tam magnis pretiis pisces frivolos²⁷ indicatis²⁸ ad florem²⁹ Thessalicae regionis ad instar solitudinis et scopuli edulium³⁰ caritate deducitis? Sed non impune: iam enim faxo³¹ scias quemadmodum sub meo magisterio mali debent coerceri,« et profusa in medium sportula iubet officialem³² suum insuper pisces incendere ac pedibus suis totos obterere³³. Qua contentus morum severitudine meus Pythias, ac mihi ut abirem suadens, »Sufficit mihi, o Luci,« inquit »seniculi tanta haec contumelia.« His actis consternatus ac prorsus obstupidus³⁴ ad balneas me refero, prudentis condiscipuli valido consilio et nummis simul privatus et cena, lautusque ad hospitium Milonis ac dehinc cubiculum me reporto.

U mlnu

(Metamorphoses IX 11—13)

Ibi complurium iumentorum multivii¹ circuitus² intorquebant³ molas⁴ ambage⁵ varia; nec die tantum, verum perpeti etiam nocte prorsus instabili machinarum⁶ vertigine lucubrabant⁷ pervigilem⁸ farinam
Dii boni! Quales illic homunculi vibicibus⁹ lividis totam cutem depicti dorsumque plagosum¹⁰ scissili¹¹ centunculo magis inumbrati¹² quam obtecti, nonnulli exiguo tegili¹³ tantum modo pubem¹⁴ iniecti, cuncti tamen sic tunicati¹⁵ ut essent per pannulos¹⁶ manifesti, frontes litterati¹⁷ et capillum semirasi¹⁸ et pedes annulati¹⁹, tum lureo²⁰ deformes et fumosis²¹ tenebris vaporosae²² caliginis²³ palpebras²⁴ adesi²⁵ atque adeo male luminati²⁶, et in modum pugilum²⁷, qui pulvisculo²⁸ perspersi²⁹ dicant, farinulenta³⁰ cinere sordide candidati³¹ Quales illi muli senes vel cantherii³² debiles! Circa praesepe³³ capita demersi contruncabant³⁴ moles palearum³⁵, cervices cariosa³⁶ vulnerum putredine³⁷ follicantes³⁸, nares languidas³⁹ assiduo pulsu tussedinis⁴⁰ hiulci⁴¹, pectora copulae spartae⁴² tritura⁴³ continua exulcerati⁴⁴ costas⁴⁵ perpetua castigatione ossium tenus renudati⁴⁶, unguis⁴⁷ multivia circumcursione⁴⁸ in enorme vestigium⁴⁹ porrecti⁵⁰ totumque corium veterno⁵¹ atque scabiosa⁵² macie⁵³ exasperati⁵⁴.

60) LUCIUS ANNAEUS FLORUS (oko 120 n. e.)

Imperijalizam upropastio Rim

(III 12)

Haec est illa tertia¹ aetas populi Romani, transmarina, qua Italia progredi ausus, orbe toto arma circumtulit. Cuius aetatis superiores³ centum anni sancti, pii et, ut diximus, aurei, sine flagitio, sine scelere, dum sincera adhuc et innoxia pastoriae illius sectae⁴ integritas, dumque Poenorum hostium imminens metus disciplinam veterem continebat. Posterius⁵ centum, quos a Carthaginis, Corinthi Numantiaeque excidiis et Attali regis Asiatica hereditate⁶ deduximus in Caesarem

et Pompeium secutumque hos, de quo dicemus, Augustum, ut claritate rerum bellicarum magnifici, ita domesticis⁷ cladibus miseri et erubescendi. Quippé sicut Galliam, Thraciam, Ciliciam, Cappadociam, uberrimas validissimasque provincias, Armenios etiam et Britannos, ut non in usum, ita ad imperii speciem magna nomina acquisisse pulchrum ac decorum: ita eodem tempore dimicasse domi cum civibus, sociis, mancipiis⁸, gladiatoribus totoque inter se senatu⁹ turpe atque miserandum. Ac nescio an satius¹⁰ fuerit populo Romano Sicilia et Africa contento fuisse, aut his etiam ipsis parcere¹¹ dominanti in Italia sua, quam eo magnitudinis crescere, ut viribus suis conficeretur. Quae enim res alia civiles furores peperit quam nimiae felicitates? Syria prima nos victa corruptit mox Asiatica Pergameni regis hereditas. Illae opes atque divitiae affligere saeculi mores, mersamque vitiis suis, quasi sentina, rem publicam pessum dedere.

61) HYGINUS (oko 200 n. e.)

Žena lekar

(Fabulae CCLXXIV)

Quis quid invenerit . . . — Antiqui quia obstetrices¹ non habuerunt unde mulieres verecundia² ductae interierant (nam Athenienses eaverant, ne quis servus aut femina artem medicinam³ disceret), Agnodice quaedam puella virgo concupivit medicinam discere. Quae cum concupisset, demptis⁴ capillis habitu virili se Herophilo cuidam tradidit in disciplinam. Quae cum artem didicisset et feminam laborantem audisset ab inferiore parte, veniebat ad eam. Quae cum credere se noluisset existimans virum esse, illa tunica sublata ostendebat se feminam esse: et ita eas curabat. Quod cum vidissent medici se ad feminas non admitti, Agnodicen accusare coeperunt . . . Tum feminae principes⁵ ad iudicium convenerunt et dixerunt: »Vos coniuges non estis, sed hostes, quia, quae salutem nobis invenit, eam damnatis.« Tunc Athenienses legem emendarunt, ut ingenuae⁶ artem medicinam discerent.

62) IUNIANUS IUSTINUS (početak III v. n. e.)

O Skitima

(Epitoma II 2)

Scythia, in orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto¹, ab altero montibus Riphaeis², a tergo Asia et Phasi³ flumine. Multum in longitudinem et latitudinem patet. Hominibus inter se nulli fines; neque enim agrum exercent, nec domus illis ulla aut tectum aut sedes est, armenta et pecora semper pascentibus et per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in plaustris vehunt, quibus, coriis imbrium hiemisque causa tectis, pro domibus utuntur. Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum scelus apud eos furto gravior; quippe sine tecti munimento pecora et armenta habentibus quid inter silvas superesset, si furari liceret? Aurum et argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt. Lacte et melle vescuntur. Lanae iis usus ac vestium ignotus, et, quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis utuntur. Haec continentia illis morum quoque iustitiam edidit, nihil alienum concupiscentibus; quippe ibidem divitiarum cupido est, ubi et usus. Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio

abstinentiaque alieni⁴ foret! Profecto non tantum bellorum⁵ per omnia saecula terris omnibus continuaretur, neque plus hominum⁶ ferrum et arma quam naturalis factorum conditio raperet. Prorsus ut admirabile videatur hoc illis naturam dare, quod Graeci longa sapientium doctrina praeceptisque philosophorum consequi nequeunt, cultosque mores incultae barbariae collatione⁷ superari: tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio quam in his cognitio virtutis!

63) GAIUS VALERIUS AURELIUS DIOCLETIANUS (vladao 284—305 n. e.)

Dioklecijan progoni špekulante i odreduje cene

Quis enim adeo optumsi¹ pectoris et a sensu humanitatis extorris² est qui ignorare possit, immo non senserit in venalibus rebus, quae vel in mercimoniis³ aguntur vel diurna urbium conversatione⁴ tranctantur, in tantum se licentiam diffusisse⁵ pretiorum, ut effrenata livido⁶ rapiendi nec rerum copia nec annorum ubertatibus mitigaretur? . . . Placet igitur ea pretia, quae subditi brevis⁷ scriptum designat, ita totius orbis nostri observantia contineri, ut omnes intellegant egrediendi eadem licentiam sibi esse praecisam . . . Quia igitur et apud maiores nostros hanc ferendarum legum constat fuisse rationem, ut praescripto metu conpesceretur audacia —, quod rarum admodum est humanam condicionem sponte beneficam deprehendi et semper⁸ praeceptor metus⁹ iustissimus officiorum invenitur esse moderator—, placet, ut siquis contra formam statuti huius conixus¹⁰ fuerit audentia, capitali periculo subiugetur¹¹. Nec quisquam duritiam statui putet, cum in promptu adsit perfugium declinandi periculi modestiae observantia¹². . . Ab eiusmodi quoque noxa immunis¹³ nec ille praestavitur¹⁴, qui habens species¹⁵ victui adque¹⁶ usui necessarias post hoc statuti temperamentum¹⁷ existumaverit subtrahendas¹⁸, cum poena vel gravior esse debeat inferentis¹⁹ p(a)enuriam quam contra statuta quatientis²⁰. . .

Quae pretia (in singularum rerum venditionibus ex)cedere nemini licitum sit(hic i)nfra oste(nditur).

carnis porcinae Ital(icum) p(ond) ²¹ o unum	duodecim denarios ²²
carnis bubulae ²³ Ital. p(ond)o unum	octo
carnis caprinae sive verbecinae ²⁴ Ital.	
p(ond)o unum	octo
ficati ²⁵ optimi Ital. p(ond)o unum	sedecim
laridi optimi Ital. pondo unum	sedecim
pernae ²⁶ optimae sive petasonis ²⁷	
Menapicae ²⁸ vel Ceritanae Ital.	
p(ond)o unum	viginti
tonsori per homines singulos	duos
tonsori pecorum in uno capit(a)e.	
pasto ²⁹	duos
.	
paedagogo ³⁰ in singulis pueris menstruos	quinquaginta
magistro ³¹ institutori litterarum in singulis pueris	
menstruos	L
calculatori ³² in singulis pueris menstruos	septuaginta quinque
.	septuaginta quinque
notario ³³ in singulis pueris menstruos	septuaginta quinque
.	septuaginta quinque

librario ³⁴ sive antiquario in singulis discipulis menstruos	quinquaginta
grammatico ³⁵ Graeco sive Latino et geometrae in singulis discipulis menstruos	ducentos
oratori ³⁶ sive sofistae in singulis discipulis menstruos	ducentos quinquaginta
capsario ³⁷ in singulis labantibus ³⁸	duos
baln(a)eatori ³⁹ privatario in singulis lavantibus	duos

64) EUTROPIUS (sredinom IV v. n. e.)

Posveta

(dela Breviarium ab urbe condita)

Domino Valenti¹ Gothico Maximo perpetuo Augusto Eutropius v. c.² magister memoriae³.

Res romanas ex voluntate mansuetudinis tuae⁴ ab urbe condita ad nostram memoriam⁵, quae in negotiis vel bellicis vel civilibus eminebant, per ordinem temporum brevi narratione collegi strictim⁶ additis etiam his, quae in principum vita egregia extiterunt, ut tranquillitatis tuae⁷ possit mens divina laetari prius se illustum virorum facta in administrando imperio secutam, quam cognosceret lectione⁸.

O caru Titu

(Breviarium VII 21—22)

Imperatori Vespasiano Titus filius successit¹, qui et ipse Vespasianus est dictus, vir omnium virtutum genere mirabilis adeo, ut »amor et deliciae generis humani« diceretur, facundissimus, bellicosissimus, moderatissimus. Causas² latine egit, poemata³ et tragoedias Graece composuit. In oppugnatione⁴ Hierosolymorum sub patre militans duodecim propugnatores duodecim sagittarum confixit ictibus. Romae tantae civilitatis⁵ in imperio fuit, ut nullum omnino punierit, convictos adversum se coniurationis dimiserit vel in eadem familiaritate, qua antea, habuerit. Facilitatis et liberalitatis tantae fuit, ut, cum nulli quidquam negaret et ab amicis reprehenderetur, responderit nullum tristem debere ab imperatore discedere; praeterea cum quadam die in cena recordatus esset nihil se illo die cuiquam praestitisse, dixit: »Amici, hodie diem perdidici«. Inusitato favore dilectus morbo perit in ea, qua pater, villa aetatis anno altero et quadagesimo. Tantus luctus eo mortuo publicus fuit, ut omnes tamquam in propria doluerint orbitate⁶. Senatus obitu ipsius circa vesperam nuntiatio nocte irrupit in curiam et tantas ei mortuo laudes gratiasque congescit, quantas nec vivo umquam egerat nec praesenti. Inter Divos relatus est.

O Dioklecijanu

(Breviarium IX 26—28)

Diocletianus moratus callide fuit, sagax praeterea et admodum subtilis ingenio, et qui severitatem suam aliena invidia vellet explere. Diligentissimus tamen et solertissimus princeps, et qui imperio Romano primus regiae consuetudinis formam magis, quam Romanae libertatis invexit adorarique² se iussit, cum³ ante eum

cuncti salutarentur. Ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius imperii insigne in chlamyde⁴ purpurea tantum⁵ erat, reliqua communia.

Herculius⁶ autem propalam ferus et incivilis ingenii, asperitatem suam etiam vultus horrore significans. Hic naturae suae indulgens Diocletiano in omnibus, etiam severioribus consiliis, obsecutus est. Cum tamen ingravescente aevo parum se idoneum Diocletianus moderando⁷ imperio esse sentiret, auctor Herculio fuit⁸, ut in privatam vitam concederet et stationem tuendae rei publicae viridioribus⁹ iunioribusque mandarent. Cui aegre collega obtemperavit. Tamen uterque una die privato habitu imperii insigne mutavit¹⁰. Nicomediae¹¹ Diocletianus, Herculius Mediolani¹², post triumphum inclutum, quem Romae ex numerosis gentibus egerant, pompa¹³ ferculorum illustri, qua Narsei¹⁴ coniuges sororesque et libere ante currum ducti sunt. Concesserunt tum Salonas¹⁵ unus, alter in Lucaniam.

Diocletianus privatus in villa, quae haud procul a Salonis est, praeclaro otio senuit, inusitata virtute usus, ut solus omnium post conditum Romanum imperium ex tanto fastigio¹⁶ sponte ad privatae vitae statum civilitatemque remearet. Contigit igitur ei, quod nulli post natos¹⁷ homines, ut cum privatus obisset, inter Divos tamen referretur.

Završna napomena

(Breviarium X 18, 3)

Is status erat Romanae rei¹ Ioviano... et Varroniano consulibus anno urbis conditae millesimo centesimo et octavo decimo. Quia autem ad inclitos principes venerandosque perventum est, interim operi modum² dabimus. Nam reliqua stilo maiore dicenda sunt: quae nunc non tam praetermittimus, quam ad maiorem scribendi diligentiam reservamus.

65) AMMIANUS MARCELLINUS (IV v. n. e.)

Julian

(Res gestae XVI 4—5)

... Efficacissimus¹ Caesar providebat constanti sollicitudine ut militum diuturno labori quies succederet aliqua licet brevis, ad recreandas tamen sufficiens vires, quamquam ultima squalentes² inopia terrae saepe vastitatae exigua quaedam victui congrua³ suggerebant⁴. Verum hoc quoque diligentia curato⁵ pervigili⁶, affusa⁷ laetiore spe prosperorum, sublato animo⁸ ad exsequenda plurima con-surgebat.

Primum igitur factuque difficile, temperantiam ipse sibi indixit⁹ atque retinuit, tamquam astrictus¹⁰ sumptuariis¹¹ legibus viveret, quas¹² ex rhetris¹³ et axonibus¹⁴ Romam¹⁵ translatas diuque observatas et senescentes paulatim reparavit Sylla¹⁶ dictator, reputans¹⁷ ex praedictis¹⁸ Democriti, quod ambitiosam¹⁹ mensam fortuna, parcam virtus apponit²⁰. Id etiam Tusculanus²¹ Cato pudenter definiens, cui Censorii cognomentum²² castior vitae indidit cultus²³, »Magna« inquit »cura cibi, magna virtutis incuria²⁴.« Denique cum legeret libellum assidue, quem Constantius²⁵ ut privignum ad studia mittens manu sua conscripserat, praelicenter²⁶ disponens, quid in convivio Caesaris impendi deberet, fasianum²⁷ et vulvam²⁸ et sumen²⁹ exigi³⁰ vetuit et inferri, munificis militis vili³¹ et fortuito³² cibo contentus.

Hunorum gens, monumentis veteribus leviter nota, ultra paludes Maeoticas¹ glaciale Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. Ubi ab ipsis nascendi primitiis infantum ferro sulcuntur altius genae, ut pilorum vigor tempestivus emergens² corrugatis cicatricibus³ hebetetur; senescunt imberbes absque ulla venustate, compactis omnes firmisque membris et opimis⁴ cervicibus prodigiosae formae et pandi⁵, ut bipedes existimes bestias vel quales in commarginandis⁶ pontibus effigiati stipites dolantur incompte. In hominem autem figura⁷ licet insuavi, ita visi sunt asperi⁸, ut neque saporatis⁹ indigeant¹⁰ cibus, sed radicibus herbarum agrestium et semicruda¹¹ cuiusvis pecoris carne vescantur, quam, inter femora sua equorumque terga subtertant¹², fotu¹³ calefaciunt brevi. Aedificiis nullis unquam tecti, sed haec velut ab usu communi discreta¹⁴ sepulcra declinant. Nec enim apud eos vel arundine¹⁵ fastigatum reperiri tugurium potest; sed vagi, montes peragrantes et silvas, pruinas, famem, sitimque perferre ab incunabulis¹⁶ assuescunt . . .

Indumentis operiuntur linteis vel ex pellibus silvestrium murum consarcinatis¹⁷, nec alia illis domestica vestis est, alia forensis; sed semel obsoleti coloris tunica, collo inserta, non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos¹⁸ defluerit defrustata¹⁹. Galeris²⁰ incurvis capita tegunt, hirsuta crura coriis munientes haedinis, eorumque calcei, formulis nullis²¹ aptati, vetant incedere gressibus liberis; qua causa, ad pedestres parum accommodati sunt pugnas, verum equis prope affixi, duris quidem, sed deformibus, et muliebriter²² isdem nonnunquam insidentes²³, funguntur muneribus consuetis. Ex ipsis²⁴ quivis in hac natione pernox et perdius²⁵ emit et vendit, cibumque sumit et potum, et inclinatus cervici angustae iumentis, in altum soporem adusque varietatem effunditur somniorum²⁶. Et deliberatione super rebus proposita seriis, hoc habitu omnes in commune consultant; aguntur autem nulla severitate regali, sed, tumultuario²⁷ primatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inciderit. Et pugnant nonnunquam lacessiti²⁸, sed ineuntes proelia cuneatim²⁹ variis vocibus sonantibus³⁰ torvum. Utque ad pernicitatem sunt leves et repentini, ita subito de industria dispersi vigescunt, et incomposita³¹ acie cum caede vasta discurrunt; nec invadentes vallum nec castra inimica pilantes³² prae nimia rapiditate cernuntur. Eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod procul missilibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine arte mira coagmentatis³³, et, distantia percursa comminus ferro sine sui respectu confligunt, hostisque, dum mucronum noxias observant³⁴, contortis laciniis illigant, ut, laqueatis resistentium membris, equitandi vel gradiendi adimant facultatem. Nemo apud eos arat nec stivam aliquando contingit. Omnes enim sine sedibus fixis, absque lare vel lege aut victu stabili dispalantur, semper fugientium similes, cum carpentis, in quibus habitant.

66) SEXTUS AURELIUS VICTOR (IV v. n. e.)

Trajan

(De Caes. 13, 2—10)

Hoc¹ aegre² clarior domi seu militiae reperietur. Quippe primus aut solus etiam vires Romanas trans Istrum³ propagavit⁴ . . . simul ad ortum solis cunctae gentes, quae inter Indum et Euphratem amnes inclitis sunt, concussae bello, atque imperati obsides⁵ Persarum regi, nomine Cosdroë⁶, et inter ea iter conditum per

feras gentes, quo facile ab usque Pontico⁷ mari in Galliam permeatur. Castra suspectioribus⁸ atque opportunis locis exstructa, pons⁹que Danuvio impositus, ac deductae¹⁰ coloniarum pleraeque... Aequus, clemens, patientissimus atque in amicis perfidelis¹¹... Usque eo¹² innocentiae fidens, uti praefectum praetorio Suburanum nomine, cum insigne potestatis, uti mos erat, pugionem¹³ daret, crebro monuerit: »Tibi istum ad munimentum¹⁴ mei commito, si recte agam; sin aliter, in me¹⁵ magis: quod moderatorem¹⁶ omnium vel errare minus fas sit. Quin etiam vinolentiam, quo vitio uti Nerva¹⁷angebatur, prudentia molliverat, curari vetans iussa post longiores epulas.

Propadanje Rimske imperije

(De Caes. 33, 1—10)

Licinius Gallienus¹ a Gallia Germanos strenue² arcebat... His prospere ac supra vota cedentibus³ more hominum secundis⁴ solutior⁵ rem⁶ Romanam quasi naufragio⁷ dedit cum Salonino filio, cui honorem Caesaris contulerat, adeo uti Thraciam Gothi libere pergressi Macedonas Achaeosque et Asiae finitima occuparent, Mesopotamiam Parthi⁸, Orienti latrones seu mulier⁹ dominaretur, Alemannorum vis tunc aequae Italiae, Francorum gentes, directa Gallia Hispaniam possiderent vastato ac paene direpto Tarraconensium oppido¹¹, nactisque in tempore navigiis pars in usque¹² Africam permearet; et amissa trans Istrum, quae Traianus quaesiverat¹³. Ita, quasi ventis undique saevientibus, parvis maxima, ima summis orbe toto miscebantur. Simulque Romam pestilentia¹⁴ grassabatur, quae saepe curis gravioribus atque animi desperatione oritur. Inter haec ipse popinas¹⁵ ganeasque¹⁶ obiens lenonum¹⁷ ac vinariorum¹⁸ amicitii haerebat, expositus Saloninae coniugi atque amori flagitioso¹⁹ filiae Attali Germanorum²⁰ regis, Pipae nomine; qua causa etiam civiles motus longe atrociores orti. Namque primus omnium Postumus, qui forte barbaris per Galliam praesidebat imperium ereptum irat; explosaque Germanorum multitudine Laeliani bello excipitur; quo non minus feliciter fuso suorum tumultu periit, quod flagitantibus Mogontiacorum²¹ direptione, quia Laelianum iuverant, abnuisset. Igitur eo occiso Marius, ferri quondam opifex²² neque etiam tum militiae satis clarus, regnum capit. Proinde cuncta ad extremum reciderant, uti talibus imperia ac virtutum omnium decus ludibrio²³ essent...

Konstantin Veliki

(Epitome 41, 11—16)

Constantinus obtento¹ totius Romani imperii mira bellorum felicitate regmine² Fausta coniuge, ut putant, suggerente³ Crispum filium necari iubet. Dehinc uxorem suam Faustam in balneas ardentis coniectam interemit... Fuit vero ultra, quam aestimari potest, laudis avidus. Hic Traianum herbam parietariam⁴ ob titulos multis aedibus inscriptos appellare solitus erat. Hic pontem in Danubio construxit. Habitum regium gemmis⁵ et caput exornans perpetuo diademate⁶. Commodissimus⁷ tamen rebus multis fuit: calumnias sedare legibus severissimis, nutrire artes bonas⁸, praecipue studia litterarum, legere ipse, scribere⁹, meditari, audire legationes et querimonias¹⁰ provinciarum... Irrisor¹¹ potius quam blandus. Unde proverbio vulgari Trachala¹², decem annis praestantissimus, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus¹³ ob profusiones¹⁴ immodicas nominatus. Corpus sepultum in Byzantio, Constantinopoli dicta.

Opis reke

(Mosella X 23—47)

Salve, amnis laudate¹ agris, laudate colonis,
 dignata imperio debent cui moenia² Belgae:
 amnis odorifero³ iuga vitea⁴ consite⁵ Baccho,
 consite gramineas, amnis viridissime, ripas;
 naviger⁶ ut pelagus⁷, devexas⁸ pronus in undas
 ut fluvius, vitreo⁹que lacus imitate profundo
 et rivos trepido potis aequiperare meatu¹⁰
 et liquido gelidos fontes praecellere¹¹ potu:
 omnia solus habes, quae fons, quae rivus et amnis
 et lacus et bivio refluus¹² manamine pontus.
 Tu placidis praelapsus¹³ aquis nec murmura venti
 ulla nec occulti pateris luctamina¹⁴ saxi.
 Non spirante¹⁵ vado rapidos properare meatus
 cogeris, exstantes medio non aequore¹⁶ terras
 interceptus habes, iusti ne demat honorem
 nominis¹⁷, exclusum si dividat insula flumen.
 Tu duplices¹⁸ sortite vias, et cum amne secundo¹⁹
 defluis, ut celeres feriant vada concita remi,
 et cum per ripas nusquam cessante remulco²⁰
 intendunt collo mulorum vincula nautae,
 ipse tuos quotiens miraris in amne recursus
 legitimosque putas prope segnius ire meatus!
 Tu neque limigenis²¹ ripam praetexeris ulvis²²
 nec piger immundo perfundis litora caeno:
 sicca in primores pergunt vestigia²³ lymphas.

Jedna slavna slika

(Cupido cruciatus 8)

Ausonius Gregorio filio sal¹. — En unquam vidisti nebulam pictam in pariete? Vidisti utique² et meministi. Treveris³ quippe in triclinio⁴ Zoili fucata⁵ est pictura haec: Cupidinem cruci⁶ affigunt mulieres amatrices⁷, non istae de nostro saeculo, quae sponte peccant, sed illae heroicae, quae sibi ignoscunt et plectunt⁸ deum; quarum partem in lugentibus campis⁹ Ma¹⁰ noster enumerat. Hanc ego imaginem specie¹¹ et argumento¹² miratus sum; deinde mirandi stuporem transtuli ad ineptiam poetandi¹³. Mihi praeter lemma¹⁴ nihil placet; sed commendo tibi e¹⁵ torem meum: naevos¹⁵ nostros et cicatrices¹⁶ amamus...¹⁷

Rim gladuje

(De bello Gildonico XV 17—36)

Exitium iam Roma timens et fessa negatis
 frugibus¹ ad rapidi² limen tendebat Olympi,
 non solito vultu nec qualis iura Britannis³
 dividit aut trepidos summittit fascibus Indos.

Vox⁴ tenuis tardique gradus oculique iacentes
interius; fugere genae; ieiuna lacertos
exedit macies; ueris vix sustinet aegris
squalentem⁵ clipeum; laxata casside prodit⁶
canitiem plenamque trahit robiginis hastam.
Attigit ut tandem caelum genibusque⁷ Tonantis
procubuit⁸, tales orditur maesta querelas:
»Si mea mansuris⁸ meruerunt moenia nasci,
Iuppiter, auguriis, si stant immota Sibyllae
carmina, Tarpeias si necdum respuis⁹ arces:
advenio supplex, non ut proculcet¹⁰ Araxen
consul ovans nostraeve premant pharetrata secures
Susa, nec ut rubris aquilas figamus harenis¹⁰.
Haec nobis, haec ante dabas; nunc pabula tantum
Roma precor. Miserere tuae, pater optime, gentis,
extremam defende famen.« . . .

69) AMBROSIUS THEODOSIUS MACROBIUS (oko 400 n. e.)

Ciceronova zajedljivost
(Saturnalia II 3, 9—10)

In Caesarem quoque mordacitas¹ Ciceronis dentes suos strinxit. Nam primum post victoriam Caesaris interrogatus, cur in electione partis errasset, respondit: »Praecinctura² me decepit« iocatus in Caesarem, qui ita toga praecingebatur, ut trahendo laciniam³ velut mollis⁴ incederet adeo, ut Sulla tamquam providus dixerit Pompeio: »Cave tibi illum puerum male praecinctum.« Deinde cum Laberius in fine ludorum anulo aureo honoratus a Caesare e vestigio⁵ in quattuordecim⁶ ad spectandum transiit violato ordine, et cum detrectatus est eques Romanus et comminus remissus, ait Cicero praetereunti Laberio et sedile quaerenti: »Recepissem te, nisi anguste⁷ sederem«, simul et illum respuens⁸ et in novum senatum iocatus, cuius numerum Caesar supra fas auxerat. Nec impune⁹. Respondit enim Laberius: »Mirum, si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere«, exprobrata levitate Ciceronis, qua immerito optimus civis male audiebat¹⁰.

Publilije i Laberije
(Saturnalia II 7, 7—9)

Publius¹ natione² Syrus³ cum mimos⁴ componeret ingentique assensu⁵ in Italiae oppidis agere⁶ coepisset, productus⁷ Romae per Caesaris ludos omnes, qui tunc scripta et operas suas in scaenam locaverant, provocavit, ut singuli secum posita in vicem materia⁸ pro tempore⁹ contenderent. Nec ullo recusante superavit omnes, in quis¹⁰ et Laberium. Unde Caesar arridens¹¹ hoc modo pronuntiavit:

»Faventē tibi me victus es, Laberi, a Syro«

statimque Publio palmam¹² et Laberio anulum aureum cum quingentis sestertiis dedit. Tunc Publius ad Laberium recedentem ait:

»Quicum¹³ contendisti scriptor¹⁴, hunc spectator¹⁵ subleva!«

Sed et Laberius sequenti statim commissione¹⁶ mimo novo hos interiecit versus:

»Non possunt primi esse omnes omni in tempore.

Summum ad gradum cum claritatis veneris,

Consistes aegre et citius quam escendas¹⁷ cades:

ceccidi ego, cadet qui sequitur; laus est publica¹⁸.«

Filološka interpretacija

(Epist. XX 5)

Ad summam¹, sicuti nos in lingua latina habemus et interiectiones quasdam, ut in exultando dicamus »ua« et in admirando »papae²« et in dolendo »heu« et, quando silentium volumus imperare, strictis dentibus spiritum coartamus³ et cogimus in sonandum »st«, ita et Hebraei⁴ inter reliquas proprietates linguae suae habent interiectionem ut, quando volunt Dominum deprecari, ponant verbum petentis affectu⁵ et dicant »anna Domine«, quod Septuaginta⁶ dixerunt »o Domine«, »Osi« ergo »salvifica⁷« interpretatur, »anna« interiectio deprecantis est. Si ex his duobus velis compositum verbum facere, dices »osianna« sive, ut nos loquimur, »osanna« media vocali litera elisa⁸, sicuti facere solemus in versibus . . . Aleph quippe, littera prima verbi sequentis, extremam prioris verbi inveniens exclusit⁹.

71) AURELIUS AUGUSTINUS (354—430 n. e.)

U cirku

(Confessiones VI 8, 13)

Non sane relinquens incantatam¹ sibi a parentibus terrenam viam Romam praecesserat, ut ius disceret, et ibi gladiatorii spectaculi hiatu² incredibili et incredibiliter abreptus est.

Cum enim aversaretur³ et detestaretur⁴ talia, quidam eius amici et discipuli, cum forte de prandio⁵ redeuntibus per viam esset⁶, recusantem vehemente et resistentem familiari violentia duxerunt in amphitheatrum crudelium et funestorum ludorum diebus haec dicentem: »Si corpus meum in locum illum trahitis et ibi constituitis, numquid et animum et oculos meos in illa spectacula potestis intendere? Adero itaque absens ac sic et vos et illa superabo«. Quibus auditis ill-nihilo setius eum adduxerunt secum id ipsum forte explorare cupientes utrum pose set efficere.

Quo ubi ventum est et sedibus quibus potuerunt locati sunt, fervebant omnia immanissimis voluptatibus. Ille clausis foribus oculorum interdixit animo, ne in tanta mala procederet. Atque utinam et aures obturasset! Nam quodam pugnae casu, cum clamor ingens totius populi vehementer eum pulsasset⁷, curiositate victus et quasi paratus, quidquid illud esset, etiam visum contemnere et vincere, aperuit oculos et percussus est graviore vulnere in anima quam ille in corpore, quem cernere concupivit, ceciditque miserabilius quam ille, quo cadente factus est clamor . . . Ut enim vidit illum sanguinem, immanitatem simul ebibit⁸ et non se avertit, sed fixit⁹ aspectum et hauriebat furias et nesciebat et delectabatur scelere certaminis et cruenta voluptate inebriabatur¹⁰. Et non erat iam ille, qui venerat, sed unus de turba, ad quam venerat, et verus eorum socius, a quibus adductus erat. Quid plura? Spectavit, clamavit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, qua stimularetur redire non tantum cum illis, a quibus prius abstractus est, sed etiam prae illis et alios trahens.

72) ANICIUS MANLIUS TORQUATUS SEVERINUS BOETHIUS

(480—524 n. e.)

O Orfeju

III

Felix, qui potuit boni
 Fontem visere lucidum:
 Felix, qui potuit gravis
 Terrae solvere vincula.
 Quondam funera coniugis
 Vates Threicius¹ gemens,
 Postquam flebilibus modis
 Silvas currere mobiles,
 Amnes stare coegerat,
 Iunxitque intrepidum latus
 Saevis cerva leonibus,
 Nec visum timuit lepus
 Iam cantu placitum canem,
 Cum flagrantior intima
 Fervor pectoris² ureret,
 Nec, qui cuncta subegerant,
 Mulcerent dominum³ modi,
 Immites superos querens,
 Infernas adiit domos.
 Illic blanda sonantibus
 Chordis carmina temperans⁴,
 Quidquid praecipuis deae
 Matris fontibus hauserat,
 Quod luctus dabat impotens,
 Quod luctum geminans amor,
 Deflet Taenara commovens,
 Et dulci veniam prece
 Umbrarum dominos rogat.
 Stupet tergeminus novo

Captus carmine ianitor⁵
 Quae sotes agitant metu
 Ultrices scelerum deae⁶,
 Iam moestae larcimis madent.
 Non Ixionium caput
 Velox praecipitat rota,
 Et longa site⁷ perditus
 Spernit flumina Tantalus.
 Vultur dum satur est modis,
 Non traxit Tityi iecur.
 Tandem »Vincimur«, arbiter
 Umbrarum miserans ait:
 »Donamus comitem viro
 Emptam carmine coniugem:
 Sed lex dona coarceat⁸,
 Ne, dum⁹ Tartara liquerit
 Fas sit lumina flectere¹⁰«.
 Quid legem det amantibus?
 Maior lex amor est sibi.
 Heu! noctis prope terminos
 Orpheus Eurydicem suam
 Vidit, perdidit, occidit.
 Vos haec fabula respicit,
 Quicumque in superum diem¹¹
 Mentem ducere quaeritis.
 Nam qui Tartareos in specus
 Victus lumina flexerit,
 Quidquid praecipuum trahit¹².
 Perdit, dum videt inferos.

73) CORPUS IURIS CIVILIS ROMANI (VI v. n. e.)

Osnovi prava (Instit. I 1)

De iustitia et iure. Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuens. Iuris prudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia...

Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere. Huius studii duae sunt positiones¹, publicum et privatum. Publicum ius est, quod ad statum rei² Romanae spectat, privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet.

O robovima (Instit. I 3)

De iure personarum. Summa divisio de iure personarum haec est, quod omnes homines aut liberi sunt aut servi. Et libertas quidem est, ex qua etiam liberi vocantur, naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, nisi si quid aut vi aut iure prohibetur. Servitus autem est constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam³ subicitur. Servi autem ex eo appellati⁴ sunt, quod imperatores captivos vendere iubent ac per hoc servare nec occidere solent. Qui etiam mancipia dicti sunt, quod ab hostibus manu capiuntur. Servi autem aut nascuntur aut fiunt. Nascuntur ex ancillis nostris; fiunt aut iure gentium, id est captivitate, aut iure civili, cum homo liber maior viginti annis ad pretium participandum⁵ sese venundari⁶ passus est. In servorum condicione⁷ nulla differentia est. In liberis multae differentiae sunt: aut enim ingenui sunt aut libertini.

De patria potestate (Instit. I 9)

In potestate nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis⁸ nuptiis procreaverimus. Nuptiae autem sive matrimonium est viri et mulieris coniunctio individuam consuetudinem vitae continens. Ius autem potestatis, quod in liberos habemus, proprium est civium Romanorum: nulli enim alii sunt homines, qui talem in liberos habeant potestatem, qualem nos habemus. Qui igitur ex te et uxore tua nascitur, in tua potestate est; item qui ex filio tuo et uxore eius nascitur, id est nepos⁹ tuus et neptis¹⁰, aequae in tua sunt potestate, et pronepos¹¹ et proneptis¹² et deinceps ceteri. Qui tamen ex filia tua nascitur, in tua potestate non est, sed in patris eius.

IV. IZ SREDNJEVEKOVNOG LATINITETA

74) PAULUS DIACONUS (oko 720—800)

Justinijanov zakonik

(Hist. Lang. I 25)

Hac tempestate Iustinianus augustus Romanum imperium felici sorte regebat: qui et bella prospere gessit et in causis civilibus mirificus exstitit... Leges quoque Romanorum, quarum prolixitas¹ nimia erat et inutilis dissonantia, mirabili brevitate correxit. Nam omnes constitutiones principum, quae utique² multis in voluminibus habebantur, intra duodecim libros coartavit idemque volumen codicem³ Iustinianum appellari praecepit. Rursumque singulorum magistratum sive iudicum leges, quae usque ad duo milia paene libros erant extensae, intra quinquaginta librorum numerum redexit eumque codicem digestorum sive pandectarum⁴ vocabulo nuncupavit⁵. — Quattuor etiam institutionum⁶ libros, in quibus breviter universarum legum textus comprehenditur, noviter⁷ composuit. — Novas quoque leges, quas ipse statuerat in unum volumen redactas, eodem⁸ codicem novellam⁹ nuncupari sancivit¹⁰. Exstruxit¹¹ quoque idem princeps intra urbem Constantinopolim Christo Domino, qui est sapientia Dei patris, templum, quod Graeco vocabulo Agian Sophian, id est sanctam sapientiam, nominavit. — Cuius opus adeo cuncta aedificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non posist inveniri.

Sukobi Slovena i Langobarda u Juliskoj Krajini

(Hist. Lang. VI 24)

Mortuo quoque apud Forum¹ Iulii Aldone, quem dixeramus loci servatorem fuisse, Ferdulfus ducatum² suscepit... Qui dum victoriae laudem de Slavis habere cupiens, magna sibi et Foroiulianis detrimenta invexit. Is praemia quibusdam Slavis dedit, ut exercitum Slavorum in eandem provinciam sua adhortatione immitterent. Quod ita quoque effectum est. Causa autem magnae in eadem Foroiulii provincia perditionis ista fuit: Irruerunt latrunculi³ Slavorum super greges, et pastores ovium, quae in eorum vicinia⁴ pascabantur, et de iis praedas abegerunt. Subsecutus est hos rector loci illius, quem Sculdahis⁵ lingua propria dicunt, vir nobilis, animoque et viribus potens, sed tamen eosdem latrones assequi non potuit. Cui exinde revertenti dux Ferdulfus obviam factus est. Quem dum interrogaret, quid de iis latrunculis factum esset, Argaidei⁶ (sic enim nomen habebat) eosdem fugisse respondit. Tunc ei Ferdulfus indignans ita locutus est: »Quando tu aliquidi fortiter facere poteris?«... Cum sibi invicem vulgaria verba locuti fuissent, contigit non post multos dies, ut exercitus Slavorum cum magnis viribus adventaret. Qui cum castra in summo montis vertice posuissent, et pene ex omni parte difficile esset ad eos accedere, Ferdulfus dux cum exercitu veniens coepit eundem montem

circuire, ut per loca planiora super eos posset irruere. Tunc Argaid ita Ferdulfo dixit: »Memento, dux Ferdulfo, quod me esse inertem et inutilem dixeris. Nunc autem ira dei veniat super illum qui posterior e nobis ad hos Slavos accesserit«. Et haec dicens, versocquo, per asperitatem montis, unde gravis erat ascensus, ad castra contendere coepit Slavorum. Ferdulfus vero opprobrium ducens, si non ipse per eadem difficilia loca super Slavos irrueret, eum per aspera quaeque et difficilia, inviaque loca secutus est. Quem suus exercitus turpe ducens duce non sequi, subsequi et ipse coepit. Videntes ergo Slavi eos per devexa⁷ loca supervenire, praeparaverunt se viriliter et magis lapidibus ac securibus quam armis contra eos pugnantes, pene omnes deiectos equis peremerunt, sicque victoriam non viribus, sed casu adepti sunt. Ibi omnis nobilitas periit Foroianorum, ibi Ferdulfus dux cecidit, ibi et ille qui eum provocaverat extinctus est.

75) EINCHARDUS (770—840)

Karlo Veliki protiv Polabskih Slovena

(Vita Karoli Magni XII)

His motibus ita compositis¹, Sclavis qui nostra consuetudine Wilzi, proprie vero, id est sua locutione, Welatabi dicuntur, bellum inlatum est. In quo et Saxones, velut auxiliaries, inter ceteras nationes, quae regis signa iussae sequebantur, quamquam ficta et minus devota oboedientia, militabant. Causa belli erat, quod Abodritos², qui cum Francis olim foederati erant, assidua incursione lacescebant, nec iussionibus coerceri poterant. Sinus quidam ab occidentali oceano⁴ orientem versus porrigitur, longitudinis quidem incognitae, latitudinis vero, quae nusquam centum millia passuum excedat, cum in multis locis contractior inveniatur. Hunc⁵ multae circumsedent nationes; Dani siquidem ac Suevones⁷, quos Nortmannos vocamus, et septemtrionale litus et omnes in eo insulas tenent. At litus australe⁸ Sclavi et Aisti⁹, et aliae diversae incolunt nationes; inter quos vel praecipui sunt, quibus tunc a rege bellum inferebatur, Welatabi. Quos ille una tantum, et quam per se gesserat, expeditione ita contudit ac domuit, ut ulterius imperata facere minime renuendum iudicaret.

76) LIUTPRAND (922—972)

Porfirogenitov Carigrad

(Antapod. VI 5, 7, 8)

Est Constantinopolim¹ domus palatio² contigua, mirae magnitudinis, seu pulchritudinis, quae a Graecis per V loco digammae³ positam Magnaura (quasi magna aura) dicitur. — Hanc itaque Constantinus⁴... hoc modo praeparari iussit. Aerea sed deaurata quaedam arbor ante imperatoris sedile stabat, cuius ramos itidem aerae diversi generis deauratae⁵que aves replebant, quae secundum species suas diversarum avium voces emittebant. Imperatoris vero solium huiusmodi erat arte compositum, ut in momento humile excelsius modo, quam mox videretur sublime: quod immensae magnitudinis incertum utrum aerei an lignei, verum auro tecti leones quasi custodiebant, qui cauda terram percutientes aperto ore linguisque mobilibus rugitum⁶ emittebant. — In hac igitur duorum eunuchorum umeris incumbens ante imperatoris praesentiam sum deductus. Cumque in adventu meo

rugitum⁶ leones emitterent, aves secundum species suas perstreperent⁷, nullo sum terrore, nulla admiratione commotus, quoniam quidem ex his omnibus eos, qui bene noverant, fueram percontatus⁸. Tertio⁹ itaque pronus imperatorem adorans caput sustuli et, quem prius moderata mensura a terna elevatum sedere vidi, mox aliis indutum vestibis penes domus laquear¹⁰ sedere prospexi: quod qualiter fieret, cogitare non potui, nisi forte eo sit subvectus ergalio¹¹, quo torcularium¹² arbores subvehuntur. . . Verum quia narrandi se occasio intulit, qualis eius sit mensa, festis praecipue diebus, qualesque ad mensam ludi celebrentur, bonum non opinor silere, sed scribere. Est domus iuxta hippodromum¹³, aquilonem versus, mirae altitudinis seu pulchritudinis, quae Decanneacubita vocatur, quod nomen non ab re, sed ex apparentibus causis sortita est. — Deca enim Graece Latine X, ennea IX, cubita¹⁴ autem a cubando inclinata vel curvata possumus dicere; hoc autem ideo, quoniam quidem X et IX mensae¹⁵ in ea, quae secundum carnem¹⁶ est, domini nostri Jesu Christi nativitate¹⁷ apponuntur. In quibus imperator pariter et convivae non sedendo, ut ceteris diebus, sed recumbendo epulantur; quibus in diebus non argenteis, sed aureis tantum vasis ministratur. Post cibum autem aureis vasis tribus sunt poma delata, quae ob immensum pondus non hominum manibus sed purpura tectis vehiculis sunt allata. — Apponuntur autem duo hoc in mensa modo: per foramina¹⁸ laquearis tres sunt funes¹⁹ pellibus deauratis tecti cum anulis depositi aureis, qui ansis²⁰, quae in scutulis prominent, positi, adiuvantibus inferius²¹ quattuor aut eo amplius hominibus per vertibile²², quod supra laquearium est, ergalium in mensam subvehuntur eodemque modo deponuntur.

77) ARNOLDUS ABBAS LUBECENSIS (umro 1212)

Krstaši na Balkanu

(Cronica Slavorum I 3)

Relictis igitur navibus terrestrem viam ingressi intraverunt nemo illud maximum et notissimum, quod Bulgerevalt¹ dicitur, ubi multum laboraverunt tam ipsi quam equi eorum in profunditate palustri, et destructi sunt equi eorum, plurimum trahentes in plaustris et carrucis² copiam victualium. Cumque creberrime plaustra contererentur, et omnes nimio labore deficerent in reficiendis et sublevandis curribus et processum nullum haberent, eo quod dictum fuisset, ut una carruca confracta omnes subsisterent, donec ea refecta omnes pariter procederent, animadvertens dux, quod ob tedium⁴ tanti laboris nimiam facerent moram progredienti, precepit³ ut relictis plaustris victualia iumentis imponerent et sic abirent. Videres⁵ igitur immensos acervos farinae purissime proiectos, vasa vinaria plurima et maxima vino plena relictia, carnum, piscium multitudinem ibi neglectam et quicquid deliciarum accuratius sibi quisque preparaverat diversis condimentis.

. . . Cum ecce media nocte Servi in unum ex omni nemore conglobati fecerunt quattuor turmas et per vices in quattuor partibus ululantes invalescebant maximis vociferationibus, sperantes sic terreri exercitum ducis, ut fugientes bona sua proicerent, et illic predam⁶ raperent. Dux autem consurgens cum suis ad arma convolabat, et circuibat Heinricus marscalcus⁷ cogens milites omnes ad vexillum ducis convenire. Servi etiam ex una parte sub custodia equos servabant, quibus preceptum erat, ut si priores insultum⁸ hostium exceperissent, sine mora militibus nuntiarent, ut presidio eis fierent. Fuit autem numerus virorum educantium gladium mille ducenti. Cumque ut dictum est milites omnes ad ducem venirent,

ascenderunt etiam ad eum Conradus episcopus et abbates⁹ Heinricus et Bertoldus et sedebant iuxta ducem. Duce autem sedente in armis, accensus est rogus ingens, et stabat ante eum Guncelinus comes et quique robustiores, mutuis se exhortationibus confortantes¹⁰, et subito prodiit sagitta et cecidit propè eos. Unde exterriti celerius arma corripiunt. Subito autem venit qui diceret, castra domini Wormaciensis ab hostibus occupata et militem unum mortuum, sagitta percussum, et seruos duos, quorum alter usque ad medium diem supervixit et mortuus est. Tela enim habent toxicata¹¹, et quicquid vulneraverint mortem evadere non potest. Audito igitur tam tristi nuntio, subito missi sunt ad castra episcopi viginti milites loricati¹², qui venientes hostes fortiter cedendo premebat, et unus balista¹³ feriens nutu Dei e regione percussit ducem illorum et transfodit eum. Illo cadente alii fugam inierunt, et non adiecerunt ulterius impetere castra ducis.

Facto autem mane¹⁴, orta est nebula densissima; et precepit dux ne castra moverent, donec deficeret nebula. Cum vero sol incaluisset, profecti sunt et viderunt eminus hostes tota die insidiantes, si aliquem ex eis rapere potuissent, et sic illesi transito nemore tenuerunt civitatem Niceam¹⁵ (Nissam). Ubi dux honorifice susceptus est, et lautissime ministratum est ei et omnibus suis de impensa regia. Inde deductus est Andernopolim¹⁶, deinde Vinopolim, et ita profecti in parasceue¹⁷ venerunt prope Constantinopolim.

78) GESTA ROMANORUM (zbirka sa kraja XIII v.)

Priča o devojci, vitezu i trgovcu (195.)

Lucius¹ in Roma regnavit prudens valde. Qui² habebat filiam pulcherrimam, quam multum dilexit. Erat quidem miles³ in curia⁴, qui puellam miro modo dilexit et, cum eam solam vidisset, ait ei: »Carissima, miro modo te diligo. Quid tibi dabo⁵, quod possum⁶ amorem tuum obtinere?« Quae⁷ ait: »Mille marcas⁸ florenas⁹«...

Ille verò concessit¹⁰ et intra se¹¹ cogitabat: »Iam vero oportet me acquirere per aliquam viam, si debeo habere puellam«.

Perrexit ad quandam civitatem¹² et obviavit uni mercatori et ait ei: »Domine, potes mihi mille marcas florenis commodare¹³ in necessitate?« Qui ait: »Quam securitatem¹⁴ mihi praestabis?« Et ille: »Quidquid vis«. Cui mercator: »Volo, ut chartam de proprio sanguine tuo facias sub tuo sigillo, quod, si unum diem constitutum inter nos frangas, sine condicione potestatem habeam tantum de carnibus tuis scindere ac a corpore vellere, ubicumque mihi placeat in corpore tuo, ita tamen, quod¹⁵ carnes tuae pecuniam meam ponderent¹⁶«. At ille: »Mihi bene placet«. Statim fecit chartam de proprio sanguine suo sigillatam cum sanguine suo. Hoc facto tradidit mercatori chartam et recepit pecuniam...

Miles vero perrexit ad puellam, tradidit ei pecuniam... Et conglutinata¹⁸ est anima puellae cum eo et ultra modum eum dilexit. Miles vero in tantum¹⁹ eam adamavit, quod²⁰ transiit unam quindenam²¹ ultra diem constitutum inter illum et mercatorem. Cum autem semel in lecto suo iacuisset²², ad memoriam reduxit²³, quomodo²⁴ mercatori obligatus²⁵ esset. Suspiria²⁶, gemitus et fletus misit. Audiens haec puella ait: »O domine, quid est tibi? Cur tantum affligitur²⁷ anima tua?« Qui ait: »Heu mihi, tantum te dilexi, quod pro tuo amore filius mortis sum!« At illa: »Dic, quomodo!« Respondit miles: »Obligatus sum uni mercatori in tali forma: defecit mihi pecunia, ut tibi solverem; mutuavi²⁸ ab uno mercatore mille marcas auri ita, quod²⁹, si non solverem die assignata³⁰, ipse potestatem haberet, ubicumque vellet, in toto corpore meo tantum pondus de carnibus meis abscidere.

Quindena iam transiit de conventione. Propter nimium amorem, quem habeo ad te, oblitus fui³¹; et haec est causa doloris mei«. At illa: »Noli tantum contristari!³² Ad illum perge et pecuniam eius duplica! Si vero ei non placuerit, quaere, quidquid ei placeat, et hoc ego tibi dabo«.

Miles hoc audiens ad mercatorem perrexit et eum satis honorifice salutavit dixitque ei: »Domine, diem meum non tenui. Igitur graviter deliqui³³ et pro delicto³⁴ tibi pecuniam duplicabo«. Ait mercator: »Carissime, scire debes, quod conventionem meam servare volo, qua per litteras es mihi obligatus«. Qui ait: »Si ergo ad hoc non vis assentire, pete a me, quantum volueris, et obtinebis«. Ait mercator: »Quid verba multiplicas? Iam dixi tibi, crede mihi, conventionem ascriptam inter nos habere volo«. Statim fecit eum capi et ad iudicium duci. Lex autem erat, quod, sicut homo voluntarie se obligaret, ita et iudicium reciperet.

Interim puella exploratores habuit, quomodo de amasio³⁵ suo tractaretur. Exploratores revertentes nuntiaverunt ei, quod ad iudicium ductus fuerit. Puella hoc audiens ait intra se: »Si ille morietur, ego ero rea. Non ita fiet«. Statim crines capitis sui perscidit ad modum viri, vestes mulieris mutavit et sicut vir per omnia³⁶ se praeparavit ascendensque dextrarium³⁷ ad iudicium equitavit.

Cum autem iudex eam vidisset, notitiam eius in nullo³⁹ habuit³⁸, quia credebatur eam esse virum, et dixit ei: »Carissime, unde venis?« Quae ait: »De partibus marinis venio. Casu per istam civitatem transitum feci⁴⁰ et a viris fide dignis audivi, quod quidam miles hic inter vos per quandam mercatorem male sit tractatus, et ideo iudicium intravi, ut militem a morte liberarem«. Ait iudex: »Carissime, illum iuvare non potes, quia lex huius regni dicit⁴¹, quod, sicut homo se voluntarie obligaverit, sic sine contradictione iudicium recipiat, si conventionem non impleverit. Miles iste convenit cum mercatore illo pro⁴² quadam summa pecuniae, quod, si non solveret die statuto, habeat potestatem plenariam⁴³ in toto corpore, ubicumque ei placuerit, tantum pondus, quantum sit de pecunia⁴⁴, abscondere; et ideo hoc nullo modo potest fieri, nisi occidatur«. At illa: »Si mercator hoc tantum concederet, ut vita eius redimi posset, numquid tibi placeret?« Qui ait: »Peroptime!« Conversa puella ad mercatorem ait: »Care, quid prodest tibi, si occidatur ille. Nonne melius est tibi aurum et argentum recipere, quam mortem eius videre?« Ait mercator: »Bone domine, si posses mihi totum imperium dare, vitam eius non concederem«. Quae ait: »O bone mercator, ex quo iudex vitam eius desiderat, fac tu similiter!« At ille: »Quod dixi, dixi⁴⁵ et in corde meo affirmavi«. Quae ait: »Domine iudex, ex quo ita est, quod⁴⁶ nec prece nec pretio iste mercator potest flecti, peto instantanter, ut legem exerceas⁴⁷ tam pro milite, quam pro mercatore«. Dixit iudex: »Quidquid lex iubet, hoc implebo«. Ait illa mercatori: »Dic mihi, in qua parte corporis carnes eius velis abscondere«. Et ille: »In pectore, ubi cor iacet«. Quae dixit iudici: »Domine mi, coram omnibus dixisti, quod iustitiam velis tenere pro milite sicut pro mercatore. Ex quo ita est, peto instantanter beneficium legis. Lex dicit, quod, quicumque sanguinem alicuius effuderit, sanguis eius pro eo effundatur. Miles iste tantum⁴⁸ conventionem fecerat de carnibus abscondendis, non de effusione sanguinis. Tu ergo, mercator, impleas conventionem tuam, ubicumque volueris, in toto corpore eius: sed videas, ne sanguinem eius effundas«. — Dixit ei mercator: »Ex quo ita est, da mihi pecuniam meam, et tibi remitto omnem actionem, quam contra te habeo«. Quae ait: »Dico tibi, quia non denarium ab eo obtinebis. Coram omnibus tibi obtuli, et renuisti!« Et conversa ad iudicem ait: »Carissime, da iudicium!« Qui ait: »Vita est salvata militis. Nunquam evelli potest sine sanguinis effusione, de quo⁴⁹ mentionem fecit in conventionem; et quia mercator renuit⁵⁰, quod suum erat, transeat ergo sine solutione⁵¹.« Illa cum hoc audisset, gratias iudici reddidit et exiit et equum ascendit et domum equitavit. Omnes autem ad iudicem sedentes dixerunt: »Miles iste recedens miro modo et sapienter militem illum salvavit«. Et omnes credebant eam esse virum.

Finito autem iudicio omnes recesserunt, et mercator ad domum suam confusus abiit. Miles autem ad domum puellae iit. Illa autem interim ornavit se, sicut prius, ad modum mulieris et amplexa est eum et ait: »Carissime, quomodo evasisti hodie?« Qui ait: »Ego eram adiudicatus⁵² morti et subito intravit quidam miles iuvenis valde et sapiens et generosus et eloquens, qui per sapientiam suam me liberavit et ita sapienter loquebatur, quod etiam nihil mercatori teneor⁵³ solvere, quia iudex pro me sententiam dedit et mercator sine solutione abiit.« Dixit puella: »Ex quo te Deus per sapientiam huius militis salvavit, quare ipsum ad prandium non vocasti?« Respondit miles: »Subito intravit et finito iudicio exiit, nec postea potui ipsum videre.« Respondit iuvenula: »Si eum videres, numquid notitiam eius haberes.« Qui dixit: »Optime.« — Illa cameram intravit et sicut prius se ornavit. Quo facto exiit. Miles, cum eam vidisset, ultra, quem credi potest, gaudebat et osculatus est eam et ait: »Benedicatur hora, in qua fuisti nata!« Post hoc cum magno iubilo eam uxorem duxit, et in pace dies suos finierunt.

79) CARMINA BURANA (zbirka iz XIII v.)

Rim pred Renesans

Roma caput mundi est,
sed nil capit mundum¹;
quod pendet a capite,
totum est immundum:
trahit enim vitium
primum² in secundum,
et de fundo³ redolet,
quod est iuxta fundum.
Roma capit singulos
et res singulorum;
Romanorum curia
non est nisi forum⁴.
Romae sunt venalia
iura senatorum
et solvit⁵ contraria
copia nummorum.
Si te forte traxerit
Romam Vocativus⁶
et si te deponere⁷
vult Accusativus⁸:

qui te restituere
possit Ablativus⁹,
vide, quod¹⁰ fideliter
praesens sit Dativus¹¹!
In hoc consistorio
si quis causam regat
suam vel alterius,
hoc inprimis legat:
nisi det pecuniam,
Roma totum negat;
qui plus dat pecuniae
melius allegat¹².
Romani capitulum¹³
habent in decretis
ut petentes audiant
manibus repletis.
Si das, tibi dabitur;
petunt, quando petis;
qua mensura seminas¹⁴,
hac eadem metis¹⁵...

80) FRANCESCO PETRARCA (1304—1374)

O prilikama u Rimu

Possumne tibi in hac parva papyro Romam designare¹? Profecto si possim, non oportet. Nosti omnia, non quia Romanus civis, sed quia talium in primis rerum curiosissimus² ab adolescentia fuisti. Qui enim hodie magis ignari rerum Romanorum sunt quam Romani cives? Invitus dico: nusquam minus Roma cognoscitur quam Romae. Qua in re non ignorantiam solam fleo — quamquam quid ignorantia peius est? — sed virtutum fugam exiliumque multarum. Quis enim dubitare potest, quin ilico³ surrectura sit, si coeperit se Roma cognoscere?

81) FRANCESCO POGGIO BRACCIOLINI (1380—1459)

Pas, pop i biskup

Erat sacerdos in Tuscia¹ quidam rusticanus, sed opulentus admodum. Hic caniculum² sibi carum, cum mortuus esset, sepelivit in caemiterio³. Sensit⁴ hoc episcopus et, in eius pecuniam animum intendens, sacerdotem veluti maximi criminis reum ad se puniendum vocat. Sacerdos, qui animum episcopi satis noverat, quinquaginta aureos secum deferens ad episcopum devenit, qui sepulturam canis graviter accusans iussit ad carceres sacerdotem duci. Hic vir sagax⁵ »O pater« inquit »si nosceres, qua prudentia caniculus fuit, non mirareris, si sepulturam inter homines meruit; fuit enim plus quam ingenio humano, tum in vita, tum⁶ praecipue in morte«. — »Quidnam hoc est?« ait episcopus. — »Testamentum« inquit sacerdos »in fine vitae condens⁷, sciensque egestatem tuam, tibi quinquaginta aureos ex testamento reliquit, quos mecum tuli«. Tum episcopus et testamentum et sepulturam comprobans accepta pecunia sacerdotem absolvit.

82) NICOLAUS COPERNICUS (1473—1543)

Zemlja se kreće

Satis equidem, Sanctissime pater, aestimare possum futurum esse, ut simulatque quidam acceperint me hisce meis libris, quos de *Revolutionibus sphaerarum mundi* scripsi, terrae globo tribuere quosdam motus, statim me explodendum¹ cum tali opinione clamitent². Neque enim ita mihi mea placent, ut non perpendam³, quid alii de illis iudicaturi sint. Et quamvis sciam hominis philosophi cogitationes esse remotas a iudicio vulg⁵, propterea quod illius studium sit veritatem omnibus in rebus, quatenus id a Deo rationi humanae permissum est, inquirere, tamen alienas⁴ prorsus a rectitudine opiniones fugiendas censeo.

Itaque cum mecum ipse cogitarem, quam absurdum *akroama*⁶ existimaturi essent illi, qui multorum saeculorum iudiciis hanc opinionem confirmatam norunt, quod terra immobilis in medio caeli tamquam centrum illius posita sit, si ego contra assererem⁷ terra moveri, diu mecum haesi, an meos *Commentarios* in eius motus demonstrationem conscriptos in lucem darem, an vero satius esset Pythagoreorum et quorundam aliorum sequi exemplum, qui non per litteras, sed per manus tradere soliti sunt mysteria philosophiae propinquis et amicis dumtaxat⁸ ... Verum amici me diu cunctantem atque etiam reluctantem⁹ retraxerunt¹⁰... fore ut quanto absurdior plerisque nunc haec mea doctrina de terrae motu videretur, tanto plus admirationis atque gratiae habitura esset, postquam per editionem *Commentariorum* meorum caliginem absurditatis sublatam viderent liquidissimis demonstrationibus.

83) THOMAS MORUS (1478—1535)

Zavera bogataša protiv naroda i države

Hic aliquis velim cum hac aequitate audeat aliarum iustitiam gentium comparare, apud quas dispeream si ullum prorsus comperio iustitiae aequitatisque vestigium! Nam quae haec iustitia est, ut nobilis quispiam aut aurifex¹ aut fenerator aut denique alius quisquam eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id, quod agunt, eius generis est, ut non sit rei publicae magnopere necessarium, lautam

ac splendidam vitam vel ex otio vel supervacuo negotio consequatur, cum interim mediastinus², auriga³, faber, agricola tanto tamque assiduo labore, quam vix iumenta sustineant, tam necessario, ut sine eo unum quidem annum possit ulla durare res publica, victum tamen adeo malignum parant, vitam adeo miseram ducunt, ut longe potior videri possit condicio iumentorum, quibus nec tam perpetuus labor, nec victus multo deterior est et ipsis etiam suavior, nec ullus interim de futuro timor? At hos et labor sterilis atque infructuosus in praesenti stimulat et inopis recordatio senectutis occidit, quippe quibus parciore⁴ est diurna merces, quam ut eidem possit diei sufficere: tantum abest, ut excrescat⁵ et supersit aliquid, quod cotidie queat in senectutis usum reponi! Quid, quod ex diurno pauperum demenso⁶ divites cotidie aliquid non modo privata fraude, sed publicis etiam legibus abradunt??... Itaque omnes has, quae hodie usquam florent, res publicas animo intuiti ac versanti mihi nihil, sic me amet Deus, occurrit aliud quam quaedam conspiratio⁸ divitum de suis commodis⁹ rei publicae nomine tituloque tractantium.

84) IZ LETOPISA POPA DUKLJANINA

Vlasi, Sloveni i Bugari (5—6)

Regnante Vladino exiit innumerabilis multitudo populorum a magno flumine Volga, a quo et nomen ceperunt; nam a Volga flumine Vulgari usque in praesentem diem vocantur. Hi cum uxoribus et filiis et filiabus atque cum omni pecunia ac substantia¹ magna nimis venerunt in Sylloduxiam² provinciam. Praeerat eis quidam nomine Boris, quem lingua sua »cagan³« appellabant, quod in lingua nostra resonat »imperator«, sub quo erant VII principes, qui regnabant et iustificabant populum, quoniam multus erat nimis. — Igitur impugnantes Sylloduxiam, expugnaverunt eam. Inde debellando ceperunt totam Macedoniam; post haec totam provinciam Latinorum, qui illo tempore Romani vocabantur, modo vero Morovlachi⁴, hoc est Nigri Latini vocantur. Imperator (Graecorum) etiam plurima cum eis faciens bella, sedens in solio suo, nec valens in aliquo (bello) superare (eos), misit et fecit pacem cum eis; et sic dimisit eos. — Similiter et rex Vladinus cernens, quod maxima multitudo populi esset, cum eis fecit pacem. Caeperuntque se utrique populi valde inter se diligere, id est Gothi⁵, qui et Sclavi, et Vulgari, et maxime quod ambo populi gentiles essent et una lingua esset omnibus. Deinde Vulgari, iam ex omni parte securi, construxerunt sibi villas et vicos et inhabitaverunt terram, quam ceperunt, usque in praesentem diem.

Inter haec mortuus est Vladinus et regnavit pro eo Ratimirus, filius eius, qui inimicus nominis⁶ christiani extitit; a pueritia caepitque ultra modum persequi christianos voluitque delere de terra et de regno suo nomen eorum, multas quoque civitates eorum et loca destruxit et alias in servitutem redigens reservavit. — At christiani videntes se in magna tribulatione⁷ et persecutione positos, congregantes se coeperunt super cacumina montium fugere ac fortia loca, castella et aedificia, prout poterant, construere, ut sic evaderent manus eius.

I.

Ipsum Belgradum situm est ad confluentem Savi et Danubii, in eoque veluti in extremo promontorii angulo, urbs vetus extat antiqua structura, multis turribus et duplici muro munita, duabus ex partibus, iis quae dixi, fluminibus alluitur¹, et ea parte, qua terrae iungitur, editiore loco bene firmam habet arcem ex pluribus et excelsis turribus lapide quadrato constructis. Ante urbem ingens aedificiorum congeries, suburbia²que amplissima, in quibus variae habitant nationes, Turcae, Graeci, Iudaei, Hungari, Dalmatae, aliae item plures...

II.

Postquam in Belgrado quae ad iter pedibus deesse videbantur comparavimus, relicta ad manum sinistram in ripa Danubii Symandria³, arce quondam despotarum Serviae, Nissam versus iter facere coepimus. Ostendebant nobis, tametsi procul, ex locis editioribus, Turcae albicantes⁴ Transilvaniae montes et quo fere loco reliquae pilae⁵ pontis Traiani exstabant, indicibus digitis designabant.

III.

Transgressi fluvium ab incolis Moravam dictum, devertimus in pagum Servianorum Iagodnam, ubi eius gentis ritus funebres vidimus multum a nostris abhorrentes⁶. Erat cadaver in templo positum detecta facie; iuxta erant apposita edulia⁷, panis et caro et vini cantharus⁸. Adstant coniuux et filia melioribus ornatae vestibus. Filiae galerus⁹ erat ex plumis pavonis. Supremum munus, quo maritum iam conclamatum¹⁰ uxor donavit, pileolum¹¹ fuit purpureum¹², cuiusmodi virgines nubiles illic gestare solent. Inde lessum¹³ audivimus et naeniam¹⁴ lamentabilesque voces, quibus mortuum percontabantur¹⁵ quid de eo tantum meruissent, quae res, quod obsequium¹⁶, quod solacium ei defuisset, cur se solas et miseris relinqueret, et huius generis alia. Sacerdotes funeri praerant religionis Graecae. Erant in coemeterio¹⁷ erectae in palos¹⁸ aut longurios¹⁹ pleraeque cervorum et hinnuleorum²⁰ et similibus ferarum de ligno dedolatae²¹ effigies; cumque causam quaeremus, aiebant maritos vel patres eo monumento voluisse testari coniugum aut filiarum in obeundis domesticis officiis celeritatem et diligentiam. Erant item ad plura sepulcra appensae²² comae, quas mulieres aut puellae in funere necessariorum²³ luctus indicium posuerant.

IV.

Haud magno intervallo a Iagodna occurrit nobis fluviolus, quem accolae Nissam vocant, habuimusque eum fere ad dexteram manum comitem, donec Nissam veniremus, et post aliquanto, vidimus in eius ripa (ubi veteris viae Romanae vestigia supererant) etiamnunc exstantem marmoream columellam²⁴ litteris inscriptis Latinis, sed ita mutilatis²⁵ ut legi non possent. Est autem Nissa non ignobile neque infrequens²⁶ illis gentibus oppidulum.

KOMENTAR

K O M E N T A R

Dužina je radi naglasaka obeležena samo na pretposlednjem slogu (*paenultima*). Ako *paenultima* nije obeležena, naglasak je na slogu ispred nje (*ante-paenultima*).

1) CARMINA RUSTICA

1) *Dobra žetva*

1. *hiberno* . . . *luto*: abl. abs., kad je zimi prašina a uproleće blato; 2. *grandia farra*: krupna zrna pira (pir je vrsta pšenice u kožici kao ječam).

2) *Lek protiv kostobolje*

1. *pestem teneto*: neka drži bolove; 2. *salus, utis, f.*: zdravlje; 3. *hic*: ovde (u nogama).

2) LEGES XII TABULARUM

1. *vocat*: pozove sudija; 2. *ito*: da ide optuženi; 3. *ni it*: nisi it; 4. *antestamino* (stari imper. sing. od antestor): pozvati za svedoka; 5. *igitur*: tum demum; 6. *em*: eum; 7. *calvitur*: izgovara, izvlači se; 8. *pedemve struit*: namešta nogu da beži; 9. *endo iacito*: inicito, neka stavi ruku na njega, uhvati; 10. *aevitasve* (vel *aetas*): godine starosti; 11. *escit (est)*: bude razlog za nedolaženje pred sud; 12. *dato*: tužilac treba da dade tuženom volovska kola za prevoz, a ne mora dati *arcera*, sa svih strana zatvorena jastucima za prevoz bolesnika i staraca; 13. *radunto*: da ne grebu obraze; 14. *lessus, us m.*: naricanje, tužbalica; 15. *escunt*: sunt; 16. *ast*: si ili cum; 17. *im (eum)*: onog koji je imao zlato oko zuba; 18. *se*: sine; 19. *fraude*: bez krivice.

3) LIVIUS ANDRONICUS

1. *Camena*: vila što živi oko voda, odgovara grčkoj *Mousa* »Muza«; 2. *insece*: kazuj; 3. *amplectens*: amplexens, padanje ničice i obuhvatanje kolena znači da moli spas i zaštitu; 4. *donicum*: donec; 5. *carpento*: carpentum, i n., veća kola za teret.

4) GNAEUS NAEVIUS

1. *Troiad*: Troia, abl. sing.; 2. *Melitam*: Melita, ac, Malta; 3. *concinat* = *conficit*, satire, pokori; 4. *Tarentilla*: devojke iz Tarenta (ovde naslov komedije), uživaju isti glas kao i one iz Korinta; 5. *choro*: u kolu; 6. *datatim*: sad jednom sad drugom, naizmjenično; 7. *adnutat*: klima glavom; 8. *adnictat*: namiguje; 9.

percellit: udara, pedem — nagazi; 10. spectandum: da posmatra; 11. a labris: usnama još vrelim od poljubaca; 12. litteras: znake; 13. orcinus: Orcus je vladar donjega sveta i tamnoga vilajeta, stoga orcinus — Orkov, podzemni, koji pripada donjem svetu; 14. Romai: stari loc. sing. Romae; 15. loquier: loqui.

5) QUINTUS ENNIUS

Romul i Rem u očekivanju auspicija (isp. Livija I 6, 3 i d.)

1. curantes . . . cum cura: aliteracija; 2. servat: observat, posmatra; 3. Aventino: Aventinus, jedan od sedam rimskih brežuljaka (septimontium); 4. altivolantum: koji visoko leti (reč skovana prema grč. hupsipetes); 5. Remoram: Remov grad; 6. induperator: imperator (od endo-parator, narednik); 7. signum: znak za početak igara, trke prilikom luđi Romani; 8. mox: cito; 9. ore timebant rebus: narod je sa strahom u izrazu (licu) očekivao ishod stvari (auspicija); 10. infera: loca, mračno carstvo noći; 11. praepes, etis: koji leti napred, brzo — u augurskom jeziku »povoljan«; 12. praepetibus: ovde — široko otvorenim; 13. regni stabilita scamna: (scamnum, i n. klupa) čvrst kraljevski presto.

Tuga po smrti Romulovoj

1. die: dius, a, um, božanski; 2. sanguen: sanguis; 3. dis oriundum: božanskog porekla (prema grčkome diogenes); 4. produxisti . . . : izveo na videlo.

Pir govori rimskim poslanicima

Ovim rečima Pir, epirski kralj, koji je pomagao Tarentincima u borbi sa Rimom 280—275, odbija rimske poslanike koji mu nude otkupninu za vojnike što ih je zarobio.

1. cauponantes: kupujući (isp. copa »krčmarica«, caupona »krčma« i našu staru pozajmicu »kupiti«); 2. belligerantes: belligero I, voditi rat, boriti se; 3. cernamus: de vita decernamus; 4. era: gospodarica, tj. Fors; 5. Fors: Fortuna, božanstva plodnosti (isp. ferax, fertilis, »plodan«) koja su za rimskog zemljoradnika morala postati božanstva sreće; 6. accipe: shvati, čuj; 7. dono ducite doque: aliteracija.

Tribun u borbi protiv Istrana (imitacija Ilijade XVI 102)

1. convenit tribuno: sruče se na tribuna; 2. tela tr.: aliteracija; 3. configunt: configo, fixi, fixus 3, probiti, probušiti; 4. parmam: parma, ae f, mali okrugli štit; 5. tinnit: tinnio 4, zvečati, zveckati; 6. hostile: drška od koplja, koplje (isp. hasta »koplje«); 7. aerato: aeratus, od bronze, bronzan; 8. pote: potest; 9. discernere: razderati, raskomadati, uništiti; 10. praepes, etis: brz (koji napred, brzo, leti, srećan, povoljan).

Dva homerska poređenja (isp. Ilijadu XIII 334, XV 362)

1) 1. imbricator: vetar koji donosi kišu; 2. indu: in.

2) 1. praesepibus: praesepis, is f, ili praesepe, is n, jasje; 2. fartus: (farcio) uhranjen; 3. animis: srčanošću.

O bogovima i proricanju (isp. T. Lucretius III 18: Pohvala Epikuru)

1. deum: stari gen. plur., novije deorum; 2. dixi et dicam: tvrdim; 3. non curare: učenje Epikurovo; 4. hariolus: gatar koji gata pomoću iznutrica, naročito

jetre (isp. i naše gatanje u plečku); 5. sibi semitam... sapiunt: aliteracija; 6. no-gostup, uzan puteljak; 7. drachumam: grč. drakhma, novac koliko denarius (odatle »dinar«).

Pesnik o sebi

1. propinas: (grč. própino) nazdraviti, pribaviti; 2. medullitus: do srži, skroz.

6) TITUS MACCIUS PLAUTUS

Tvrđica i njegova robinja

Stari tvrđica Euklion tera iz kuće svoju staru služavku, da ne vidi šta će on raditi sa čupom i novcem.

1. circumspectatrix: ona koja svud naokolo gleda, obzire se; 2. emissicius: špijunski; 3. exigas: svršiti, proživeti; 4. nam: pojačava pitanje, ta; 5. stimolorum seges: šuma od batina, more udaraca; 6. ut incedit: kako korača. Kod Plauta u neupravnom pitanju stoji indikativ, a ne konjunktiv; 7. scin (scisne)... habet: znaš li šta te čeka; 8. testudineus: kornjačin; 9. grandibo... (grandiam)... gradum: aliteracija, ubrzaju ti brzinu; 10. adaxint (adegerint): nateraju; 11. quid rerum: kakav posao; 12. istoc: isto; 13. transvorsum: transversum; 14. respexis: respexeris; 15. donicum: donec; 16. discipulam: u školu; 17. cruci: robovi su vezivani za kolac, a docnije na krst; 18. anu (anus, us f.): starica; 19. duit: dat; 20. persentiscat: nanjuši, dokuči; 21. occipitium: potiljak; 22. visam: videam; 23. noenum (ne unum): baš ništa; 24. mecastor: me Castor adiuvet; 25. ero: domino; 26. quid malae rei: kakvo zlo; 27. comminiscor: izmisliti; 28. pol: tako mi Poluksa; 29. intemperiae: nevreme, bes; 30. interdius: po danu; 31. illunc: illum.

Razgovor dvaju robova

1. quoius: cuius; 2. obsonium: što se jede uz hleb — meso, riba, varivo; 3. nempe: dakako, razume se; 4. obsono(r): kupovati namirnice; 5. filiai: filiae; 6. quid negotist (quid negotii est): kakva je ta rabota; 7. ain: aisne; 8. tute: tu; 9. divom: deorum; 10. eradicariet (eradicari): upropastiti se; 11. tigillo: mala greda, sleme; 12. quin: čak, štaviše; 13. quom: cum; 14. animae: dah; 15. med: me; 16. equomst: aequum est; 17. scin: scis ne; 18. quom: cum; 19. censen: censesne, misliš li; 20. pote: moguće; 21. unguis: ungues; 22. praesegmen, inis n: odresci noktiju; 23. edepol: tako mi Poluksa; 24. pulmentum: parče mesa; 25. miluos: soko; vrsta ribe; 26. plorabundus: da se žali; 27. infit: počne, stane da...; 28. vadariet (vadari): da se dovede pred sud radi garantije; 29. sescenta: nebrojeno mnogo.

Gramzivi svodnik

Pseudolus je; kako mu ime kaže, lažljiv i lukav.

1. eme die caeca: kupuj na dug, na kredit; 2. olivom: oleum; 3. oculata die vendere: za gotove pare prodavati; 4. mina, ea f: (grč. mna) mina, grč. novac, šezdeseti deo talenta (100 drahmi, odnosno rimskih denara); 5. lex quinavicenaria: po tome zakonu ne može se zadužiti ko nije napunio 25 godina; 6. credere: dati na veru, pozajmiti; 7. perpetuat: (perpetuo 1) nastaviti, učiniti da traje, ne prestajati; 8. data: datum, i n, dar, poklon, ono što je dano; 9. utut: ut; 10. mortuust: mortuus est; 11. ilico: na mestu, ovde, smesta, odmah; 12. vixit: živeo je, znači sada je mrtav jer moli (supplicat); 13. lenoni: leno, onis m, svodnik; 14. argen-

tata: dobro plaćena, dobro taksirana, posrebrana — pretvorena u srebro, novac; 15. faxint: fecerint; 16. face: fac; 17. formidas: formido 1, strahovati; 18. aliquonde: odnekuda; 19. evolvam: izvući, oteći; 20. quor: cur; 21. pol: tako mi Poluksa; 22. agninus lactibus: lactes, ium, creva, agninus — jagnećim (poslovica u smislu: beskorisan posao); 23. opperibor: klasično opperiar; 24. homo lepidissime: duša od čoveka; 25. vin: visne; 26. Phoenicium: mala Feničanka; 27. serio: ozbiljno, bez šale; 28. valde: da, baš tako, sigurno, besumnje; 29. militi Macedonico: jer su vojnici našli u Makedoniji grad plen; 30. argenteam: argenteus — srebrn, amica argentea — prijateljica pretvorena u srebro, unovčena, prodana (isp. gore argentatam i naš izraz »zlatan majdan«); 31. qui: ut; 32. periurus: krivokletnik, periuro 1, krivo se zakleti, pogaziti zakletvu; 33. intro: unutra; 34. gnatus: natus; 35. altrinsecus: sa druge strane; 36. onera maledictis: zaspri pogrdama; 37. cursim curram: trkom trčim; 38. emitar: servum manu mittere — osloboditi roba; 39. differam: razneću te; 40. impudice: bestidniče; 41. itast: ita est; 42. verbero, onis m: koji dobiva batine, vucibatina; 43. quippini: zašto da ne; 44. bustirape: koji pljačka grobove; 45. furcifer: koji nosi tragove od vila (furca) na koži — vucibatina; 46. sociofraude: koji vara ortaka, druga; 47. mea: dodaj verba; 48. parricida: ubico; 49. obraća se mladiću da ovaj smeni svoga roba; 50. sacrilegus: koji sknavi svetinje; 51. vetera vaticinamini: stara pesma (vaticinor 1, proricati, propovedati, bulazniti); 52. legirupa: koji krši zakone, bezakonik; 53. acerrume: vrlo oštroomno; 54. babae, bombax: uzvici, bre-bre!; 55. fraus populi: koji vara sve redom; 56. fraudulentente: lupežu; 57. caenum: nečist; 58. cantores probos: da divnih li pevača (acc. exclamativus); 59. quippiam: quidpiam — bilo šta; 60. pertussum dolium: probušeno bure; 61. operam ludimus: zalud se trudimo, trošimo vreme; 62. ten: tene; 63. cassam nucem: šupalj orah (nux); 64. praestituta: utvrđena; 65. meumst—meum est; 66. opera, ae f: dokolica; 67. meast: mea est.

Starica ispičutura

Curculio, »žičak, žitni crv«, naziv Plautove komedije. Ovo nekoliko redova primer je helenističkog, aleksandrijskog slikanja tipova.

1. obiectus: obiectus est; 2. prolicet: prolicio 3, izmamiti, namamiti; 3. ubist, mest: ubi est, me est; 4. evax: ura!; 5. Liber: božanstvo plodnosti, odgovara grčkome Bakhu; 6. veteris vetusti: više nego aliteracija, homoioarkton odnosno figura etymologica; 7. unguentum: stari gen. pl. mesto unguentorum; 8. nauteast: nautea est (grč. nautia), talog, smrad ustajale, prljave vode; 9. stactae: (gč. reč) mirisna kapljica, parfem; 10. cinnamum: cimet; 11. crocinum: šafranov miris; 12. casia's: casia es, mirisavi začim; 13. telinum: vrsta mirisa; 14. pavelim: vruće želim (per-volo, volui, velle).

Filolahova pesma

Mostelaria, »sablast, avet«, ime Plautove komedije, iz koga je uzet ovaj lirski canticum.

1. volutavi: voluto 1, valjati teške misli; 2. simulacrum, i n: slika, prilika, poređenje; 3. vncam: vincere, dokazati; 4. autumo 1, smatram; 5. gnaruris, e: znalac, koji zna (isp. gnarus); 6. quom: cum; 7. extemplo: odmah čim; 8. examus-sim: tačno, precizno (prema libeli); 9. volt: vult; 10. suas: aedes; 11. immigrat: useli se; 12. inmundus: nečist, neuredan; 13. instrenuus: nevaljao; 14. bonae: aedes; 15. confringit: confringo, fregi, fractus 3, slomiti, razbiti; 16. tegula: crep; 17. imbrex: oluk (isp. imber); 18. alias: tegulas; 19. nevolt: non vult; 20. perpluunt: prokišnjavaju (isp. pluit); 21. putefacit: čini da trunu; 22. sarciri: zakrpati, popraviti; 23. mantant: zavlače, otežu (isp. maneo); 24. donicum: donec; 25. substruunt:

udaraju temelje; 26. in speciem: kao uzor; 27. poplo: populo; 28. reparcunt: štede; 29. sumptui esse ducunt: smatraju kao trošak, izdatak; 30. ad legionem: u vojsku; 31. comita: abl. sg., ljubazno (isp. comiter); 32. adminiculum: potpora, podrška; 33. danunt: dant; 34. eatenus: ukoliko, dokle; emeritumst: emeritum est, otsluži; 35. stipendium: vojni rok; 36. specimen: uzor, primer; 37. deturbavit: turbavit; 38. detexit: otkrivati (isp. detektor, detektiv); 39. postilla: zatim; 40. optigere: obtegere, pokriti; 41. permanavit: permano 1, ulivati se; 42. permafecit: permafacio 3, sasvim navlažiti; 43. res: imanje; 44. de iuventute: u mladosti; 45. discus: bacanje diska; 46. victitabam volup: živeo i uživao po svojoj volji (isp. vivo); 47. duritia: izdržljivost; 48. disciplinae: za pouku; 49. meopte: meo; 50. repperi: otkrio, saznao.

7) CAECILIUS STATIUS

Synephebi, »prijatelji iz mladosti, iz detinjstva«, naslov Cecilijeve komedije.

1. viti: vitii; 2. volt: vult; 3. inlepidum: inlepidus, neljubazan; 4. studeat tui: mari za te; 5. avertas nomen: falsifikuješ potpis; 6. servolum: servolus, mladi rob; 7. percutias: percutio 3, prevariti; 8. dissipes: dissipo 1, rasuti, razbacati; 9. machinam: trik; 10. commoliar: smisliti; 11. praestrigies: podvale, smicalice (praestrigiae, arum); 12. praestrinxit: unapred je onemogućio, obesnažio; 13. commoditas: ljubaznost, uslužnost.

8) PUBLIUS TERENCEIUS AFER

Q vaspitanju omladine

Adelphoe, orum m, grč. adelphoi, »braća«, naslov Terencijeve komedije.

1. servolorum: servolus, i m, mladi rob; 2. advorsum: adversum; 3. uspiam: negde, nekom prilikom; 4. cesses: cesso 1, zadržavati se, zatezati, odugovlačiti; 5. satius: bolje; 6. propitius: naklonjen; 7. tete: te; 8. animo obsequi: puštati sebi na volju; 9. alserit: algesco, als 3, nazepsti; 10. praefregerit: praefringo 3 (frango), slomiti; 11. studios: studio est; 12. duriter: strogo, surovo; 13. adoptavi: usvojio sam; 14. oblecto: uživam, naslađujem se; 15. habeat: ponaša se, drži se; 16. praetermitto: propuštati, ovde — praštati, gledati kroz prste; 17. clanculum: potajno; 18. institerit: insisto 3 institi, stane da, nastoji; 19. clamitans: kukajući; 20. quor: cur; 21. suggeris: suggero, gessi, gestum 3, namaknuti, nabaviti, dati; 22. praeter aequom: preko mere; 23. inducere animum: rešiti se, preduzeti; 24. suom: suum; 25. rescitum: rescisco, scivi, scitum 3, saznati, doznati; 27. patriumst: očinski je; 26. tantisper: tako dugo, dotle; 28. interest: ovo je razlika između oca i gospodara.

Škola za parazite

Eunuchus, i m, »uškopljenik, hadum, evnuh«, naslov Terencijeve komedije. Parazit Gnathon otkriva svoju parazitsku filosofiju. Njegovo grčko ime kazuje da su glavno oružje vilice, tj. da mnogo govori i da mnogo jede.

1. paro me: nudim se, namećem se; 2. quis = aliquis; 3. interea loci: u taj čas; 4. macellum: trg sa mesarnicama; 5. cuppedinarius: poslastičar; 6. cetarii: trgovci morskom ribom; 7. fartores: trgovci živinom; 8. re perdita: u mojoj sreći i nesreći; 9. famelicus: gladnica koji se ne ume snaći kao parazit; 10. potis est = potest; 11. ex ipsis: prema osnivaču filozofske škole zovu se platoničari, epikurovci itd.; 12. gnathonici: prema platonici.

9) MARCUS PACUVIUS

Fortuna

1. brutam: brutus, težak, glupav; 2. perhibent: kazuju; 3. instare: stajati na; 4. globoso: globosus, u obliku kugle ili globusa; 5. volubilei: volubili, koji se lako kotrlja; 6. autumant: tvrde; 7. iterant: ponavljaju; 8. quo sese applicet: kuda da se dene, smesti, prikači; 9. internoscere: razaznati, razlikovati; 10 Fortuna: u prozi bi stajalo *a F.*; 11. temeritatem: puka slučajnost; 12. reapse: (re ipsa) stvarno; 13. Orestes: brat Elektrin, javlja se u Ajshilovoj »Orestiji« i u Sofoklovoj i Evripidovoj »Elektri«; 14. mendicus, i m: prosjak.

10) MARCUS PORCIUS CATO

Katon i njegov sekretar

1. caudex: codex, icis; 2. sponsionem: uzajamna svečana obaveza; 3. per ambitionem: za pridobijanje pristaša koje »obilazi« (ambio); 4. dilargitus: dilargior 4, ispoklanjati, razdati; 5. attat: at; 6. peribere: perhibere, navoditi, kazivati; 7. imposivi: imposui; 8. dele: briši (deleo prvobitno znači »brisati«, pa zatim tek »uništiti«); 9. pauculos: sasvim mali broj; 10. recitato: da se navede, pročita; 11. evectionem datare: izdavati dozvole (symbolos) za upotrebu državnih prevoznih sredstava; 12. cum maxime: sasvim do kraja; 13. congiario: vino se delilo vojnicima, a kao mera je služila posuda congius, koja hvata preko tri litra; 14. apparitores: pomoćni službenici; 15. disididi: razdao sam; 16. malo publico: na štetu naroda; 17. ad lignum: codex je prvobitno drvena (lignum, i n) daščica; 18. videsis: videris; 19. siet: sit; 20. ita inductum est: nastao je običaj; 21. inpone: inpune, nekažnjeno.

Junaštvo jednoga tribuna

1. multifariam: na više mesta; 2. evenit: nijedna rana nije mu došla glave; 3. defetigatum: sasvim iscrpljen; 4. sanguen: sanguis; 5. sustuli: tolo, sustuli, sublatum 3; 6. postilla: postea; 7. perhibuit: ukazao; 8. Leonides Laco: Leonida, spartanski kralj, branilac Termopila protiv Kserksa, 480 g.; 9. elogiis: elogium, ii n, natpis; 10. rem: rem publicam.

O robovlasničkoj privredi

Katon je predstavnik starog Rima, umešnog i istrajnog, ali i bezobzirnog u svojim poslovima. To pokazuje i ovaj odlomak.

1. siet: sit; 2. sient: sint; 3. quid operis siet factum: koliko je posla urađeno; 4. vini: grožđe; 5. rationem inire: obračunati; 6. apparet: slaže se; 7. publicum: kuluk za državu; 8. operae: radnici, nadničari; 9. sarcire: popraviti, pokrpiti; 10. cucullio, onis m: kratka kabanica sa kapuljačom; 11. familiam: ukućani zajedno sa robovima; 12. fodiri: fodi; 13. runcare: pleviti; 14. expinso 3: tucati; 15. cibaria... oportuisse: kaži upravniku da nije trebalo davati namirnice onoliko koliko zdravom robu; 16. aequo animo: tačno; 17. curare: dodaj oportet; 18. putare: pregledati račune; 19. venierit: prodano; 20. exactum: naplaćeno; 21. locato: za zajam; 22. locentur: da se da pod zakup; 23. auctio: licitacija; 24. deliculus: sa greškom, sakat; 25. ferramenta: gvozdeno oruđe.

11) SENATUSCONSULTUM DE BACCHANALIBUS

Natpis nađen 1640. g. kod mesta Tiriolo (nekada ager Teuranus), u Brutiju. O procesu i senatskoj odluci u vezi sa bahanalijama donosi iscrpnija obaveštenja Livije, 39, 8—18.

1. Ovo su bili konsuli 186 g. st. e. Oba imaju samo praenomen i nomen, ali ne i cognomen, kako bismo očekivali prema *ius trium nominum* (naprimer Marcus Tullius Cicero, Gaius Iulius Caesar). Odatle i pojava očeva imena. 2. Bellona je kao boginja rata sestra Marsova. Zbog prelaza *dv* u *b* isp. *dvis* — bis, *duellum* — bellum, *duenos* — bonus; 3. Bacchanal, alis n, takve svetkovine su priređivale naročito žene koje su slavile misterije Bakha, grčkog boga plodnosti i bračne veze; 4. foederati: savezni, koji su u savezu; 5. necessus i necessum: necesse; 6. praetor urbanus: od g. 242 dva pretora pr. urbanus i pr. peregrinus, a pod Sulom osam, jer su neki dobijali i provincije. Praetor urbanus je imao građansku jurisdikciju, ali u odsustvu konsula zamenjivao je vrhovni magistrat i mogao je sazvati senat, a najvažnije je to što je mogao izdavati i edictum, (neka vrsta privremenog zakonodavstva koje je docnije moglo dobiti i trajan karakter); 7. Bacchas: bahantkinje; 8. nominus: nominis; 9. sententiad, magistratud, oquoltod: stari abl. sg.; 10. magister: koji rukovodi svetkovinom; 11. contourase . . . fidem dedise: ovim se želi sprečiti da Bakhov kult ne dobije politički uticaj; 12. senatuos: stari gen. sg.; 13. utei suprad scriptum est: dovde je tekst samog edikta, a dalje su uputstva nižim vlastima; 14. trinum noundinum: najmanje 17 dana, jer pijačna sedmica obuhvata 8 dana. Ovaj sistem javlja se kod Etruraca i Ilira, kao i kod dogrčkih stanovnika južnog Balkana. Od tog sistema ostalo je nešto traga i u našim narodnim verovanjima; 15. rem caputalem: res capitalis, krivica koja povlači smrtnu kaznu, gde je glava (caput) u pitanju.

12) LEX SPOLETINA

1. Spoletium: grad u Umbriji, gde je nađen ovaj natpis; 2. sine dolo: dobromamerno, pa stoga i nekažnjeno; 3. bovid piaculum: žrtvuje vola radi oprostjenja greha, prestupa; 4. dolo malo: zlonamerno; 5. asses: as, assis m, rimski novac; 6. moltai: multae, u ime globe; 7. dicatorei: lice koje je posvetilo taj gaj naplaćuje globu.

13) GAIUS SEMPRONIUS GRACCHUS

O korupciji rimske vlastele

1. huc: na govornicu; 2. Nicomedes: kralj u Bitiniji; 3. Mithridates: pontski kralj, poznat kao neprijatelj Rimljana; 4. pretium: korist za svoje imanje; 5. eodem: govornici; 6. vel: možda; 7. regibus: od Nikodema i Mitridata; 8. Graecus: neki Aristodem; 9. Demades: umro 320 god. atinski govornik, poznat zbog duhovitosti; 10. rege: od Filipa, kralja makedonskog.

14) CORNELIA

Pismo sinu Gaju

Kornelija je majka braće Grakha, narodnih tribuna 133 i 121, koji su u svojim reformatorskim težnjama pretrpeli neuspeh i izgubili živote. Pismo je pisano u Misenumu godine 123 i upućeno sinu Gaju, koji se te godine, deset godina posle pogibije svoga brata Tiberija, kandidovao za narodnog tribuna.

1. atque: quam; 2. quatenus: dokle, budući da; 3. verbis conceptis: svečano izražena formula; 4. deierare: zakleti se; 5. Tiberium Grachum: 133 godine grupa senatora sa velikim sveštenikom Scipionom Nasikom na čelu organizovala je ubistvo Tiberija, uz izgovor da on teži tiraniji i kraljevskoj vlasti; istovremeno je poubijano oko 300 njegovih pristalica i tela su im bačena u Tibar; 6. partis tolerare: partes sustinere, držati stranu, pripadati partiji i pokretu braće Grakha i pomagati njihova nastojanja da se izvrši agrarna reforma; 7. non opitulari quin: zar da mi ne možeš pružiti podršku time da mi se ne protiviš (adversere: adverseris) i da državi ne učiniš štetu; 8. pausa (grč. reč): predah, odmor, kraj; 9. ecquando: naglašeno quando; 10. habentes et praebentes, tj. molestias: trpeti i zadavati jade; 11. insistere: baviti se čime; 12. perpudescet: kad ćeš se postideti što uznemiruješ i buniš državu; 13. petito tribunatum: kandiduj se za tribuna; 14. parentabis: slaviti umrlag roditelja, prinositi mrtvačku žrtvu; 15. deum: deorum; 16. sirit: siverit (sino, sivi, situm 3); 17. persevero: istrajati, biti uporan u tome (ea); tute: tuto, potpuno bezbedno, pouzdano.

15) LUCIUS ACCIUS

Pastir opisuje lađu Argo

Kratak opis, ali neobično bogat slikama i poređenjima.

1. fremibunda: bučna, grmeća; 2. suscitāt: diže; 3. prolapsa: (prolabor 3) padajući, rušeći se; 4. respargit, reflāt: diže i baca talase; 5. nimbū: pljusak; 6. volvier: volvi; 7. globosos turbines: vrtloge; 8. concursantibus: concurso i sudarati se; 9. terrestris strages: pustošenja na kopnu; 10. conciet: pokreće, uzburka; 11. Triton: morsko božanstvo; 12. fuscina: trozub; 13. saxeam: od stena (saxeus).

Tarkvinijev san

San koji nagoveštava poraz i pad kralju Tarkviniju Oholome (isp. Atosin san u Ajshilovim »Persijancima«).

1. adpellere 3: doterati; 2. lanigerum: runjav; 3. consanguineus: rođak, brat; 4. conitier: coniti, ustremiti se; 5. arietare: grnuti; 6. prostratum: opružena; 7. resupinus: nauznak ležeći; 8. mirificus: divan, čudan, osobit; 9. facinus: factum; 10. dextrorsum: s desne strane; 11. radiatum: zrakama opkoljen, sjajan; 12. linquier: relinqui; 13. coniector: tumač snova; 14. proin: proinde, potom, stoga, zato; 15. hebetem: hebes, hebetis, nejak, glup; 16. deputes: ceniš, smatraš; 17. commutatio rerum: revolucija; 18. portendit: pretskazuje; 19. perpropinquam: sasvim blizu, koja neposredno pretstoji; 20. bene verruncet: da okrene na dobro za narod.

16) GAIUS LUCILIUS

Moralni pad staroga Rima (isp. Livija Praef. 9—13)

I

1. quis in (in quibus rebus): za uslove pod kojima boravimo i pod kojima živimo; 2. potesse (posse): veži sa persolvere; 3. rei: imanje i bogatstvo; 4. patriai: patriae.

II

1. profestus: radn dan; 2. indu: in.

Grekoman

1. Albuci: Titus Albucius se zavadio sa Kvintom Mucijem Scevolom sa razloga opisanog u Lucilijevoj satiri, pa je zatim i optužio Scevolu zbog utaje državnog novca 121 g. Proces je dao povoda Luciliju da napiše ovu satiru, u kojoj je fingirani govornik očigledno sam Scevola; 2. Sabinus: Sabinjani su pleme u centralnim, planinskim predelima Apeninskog Poluostrva, na severoistoku od Rima; 3. municeps, ipis m: građanin municipija; 4. Pontius, Tritanus: ranije vodi (primores) i barjaktari (signiferi), isticali su se posle otpuštanja iz službe u svojim provincijama; 5. chaere: zdravo (grč. khaire); 6. turma: cohors praetoria; 7. hostis je državni, a inimicus lični neprijatelj.

17) AUCTOR AD HERENNIUM

Uvod

1. consuevimus: pluralis modestiae, iako je pisac prilično neskroman u svome daljem izlaganju, naročito u odnosu na Grke; 2. copia dicendi: bogatstvo izraza; 3. commoditas orationis: skladnost rečenice, fraze.

Karakterisanje lica u govoru

1. notatio, onis f: karakterisanje (grč. ethopoiia); 2. notae: znaci, oznake; 3. attributa: dodeljeno, što pripada; 4. ostentator pecuniosi: koji izigrava bogataša; 5. mentum, i n: brada; 6. gemae nitore: bleskom dragog kamenja; 7. praestringere: zaseniti; 8. puerum: roba; 9. Sannio: ime roba; 10. turbent: pobrkaju, uznemire; 11. selegi: seligo 3, izdvojiti, odabrati; 12. lectuli: lectulus, i m, posteljica za spavanje ili za ručavanje; 13. avunculus, i m: ujak; 14. Aethiops: crnac; 15. balineas: balneas; 16. asturconi: konj asturske pasmine; 17. choragium: scenski efekat; 18. norit: noverit; 19. Libanus, Sosias: imena robova kojih nema; 20. splendide: razmetljivo, gospodski; 21. undelibet: bilo odakle, bilo od koga; 22. sodalicium: drugarska večera; 23. pro notitia: kao da je poznat; domnaedius = dominus aedius; 24. intro: unutra; 25. argentum: srebrno posuđe; 26. triclinium stratum: postavljen sto i ležaji u trpezariji; 27. Falerno: Falernus, iz falernske oblasti (u Kampaniji) sa čuvenim vinogradima.

18) DECIMUS LABERIUS

Rimski vitez prisiljen da glumi

Rimski vitez Decimus Laberius, poznati pisac mimova, bio je politički neprijatelj Cezara i mnogo je kritikovao političke prilike. Stoga ga je Cezar i naterao da i sam nastupi, u starosti, kao glumac na pozornici, pa je tom prilikom i napisan ovaj prolog, u kome se rimski vitez žali na svoju zlu sudbinu. Isp. i tekstove Makrobijeve u ovoj knjizi (Sat. II 3, 9 i II 7, 7).

1. detrusit: detrudo 3, gurnuti, isterati; 2. de statu: s položaja; 3. viri excellentis: Julije Cezar; 4. clemente: abl. sg.; 5. summissa: pokorna, uslužna, ponizna; 6. blandiloquens: slatkorečiv; 7. sine nota: bez greške, bez censorove primedbe; 8. e Lare: iz doma; 9. mimus: kao glumac (grč. mimos); 10. mihi . . . vivendum fuit: kao vitez; 11. praeviridantibus: praeviridans, zelen, mlad, snažan, krepak (viridis); 12. concurvasti: concurvo 1, saviti (curvus).

19) MARCUS TERENTIUS VARRO REATINUS

Saturae Menippeae

Iz Varonovih 150 knjiga satira, koje nose naslov *Saturae Menippeae*, prema Menipu iz Gadare (250 g.), osnivaču ove vrste satire u kojoj se smenjuju stih i proza.

1. *thensauris*: *thesauris* (grč. *thesauros*); 2. *persarum*... *Crassi*: primeri silnoga bogatstva, beznačajnoga u očima popularne filosofije; 3. *seminarium*: semenište, rasadnik; 4. *coagulum*: vjeza; 5. *poema*, *atis n*: pesma; 6. *lexis enrythmos*: ritmički govor; 7. *argumentum perpetuum e rhytmis*: obrada teme ritmički povezana.

Rim u starini

1. *Ennius*: pesnik (v. u pregledu književnosti); 2. *Albano*: albanski, kralj staroga grada zvanog *Alba Longa* u Laciju; 3. *Diana*: boginja lova — grč. *Artemis*; 4. *adventus*: od svih navedenih etimologija ova je najgora; 5. *disclusus*: odvojen, rastavljen.

U prilog anomaliji

Varon zauzima stav u teoriskom pitanju o anomaliji odnosno analogiji, koje su pokrenuli grčki filosofi i gramatičari (stoičar Hrisip piše u III v. st. e. delo *O anomaliji*), pa su se njime bavili i Rimljani (Cezar je posvetio *Ciceronu* jednu raspravu *O analogiji*).

1. *inaequabilitas*: neujednačenost, nejednakost; 2. *constitutus*: zastupa gledište grčkih sofista da je jezik postao konvencijom (*thesei*), a ne spontano (*physei*); tačno je jedno i drugo; 3. *habilia*: *habilis*, e, zgodan; 4. *bella*: *bellus*, lep; 5. *humanitati*: kultura; 6. *dissimilitudine*: nejednakost, raznolikost, (*varietas delectat*); 7. *gemina conclavia*: povezane sobe; 8. *tricliniarem*: za trepezariju; 9. *cubicularem*: za spavaću sobu; 10. *grabatis*: *grabatus*, i m, postelja — ova makedonska reč ušla je u klasični rečnik (grč. *krabbatos*), od nje potiče i naše krevet.

Opadanje agrikulture (isp. i *Columella* praef. 1—6)

1. *nonis diebus*: svakog devetog dana, jer je rimska nedelja brojala 8 dana; 2. *procoetona*: (grč. acc. sg.) pretsoblje; 3. *palaestram*: vežbalište; 4. *apodyterion*: garderoba uz kupatilo; 5. *peristylon*: trem; 6. *ornithona*: paviljon za ptice; 7. *peripteron*: kolonade; 8. *oporothecon*: ostava za voće; 9. *conrepserunt*: *conrepo* 3, ušuljati se, uvući se; 10. *vinetis*: *vinetum*, i n, vinograd; 11. *locamus*: zakupiti, angažovati uvoznike žita; 12. *vindemiam*: berba; 13. *Coa Chia*: ostrva *Kos* i *Hios*, čuvena zbog vina; 14. *pastio*: ispaša.

20) MARCUS TULLIUS CICERO

Slava palim za otadžbinu

Od četrnaest Filipika najpoznatije su 2 i 14. Druga nije držana, nego je napisana i umnožena, a četrnaesta je improvizirana u senatu 21 aprila 43 godine, posle Antonijevog poraza kod Mutine.

1. *parricidii*: *parricida* nije *oceubica*, nego svaki onaj koji ubije rimskog građanina, tako glasi *lex Numae Pompili regis*: »Si qui hominem liberum dolo sciens morti duit (det), parricida esto«; 2. *actum est*... *vobiscum*: stekli ste slavnu sudbinu; 3. *moles*: ogroman spomenik; 4. *haec*: objašnjavaju sledeći quod; 5. *cumulate*: u punoj meri; 6. *Mars*: rimski bog rata.

Ver grabi grčke statue i slike

1. Mamertinus... Messanam: grčku koloniju Mesinu zauzeše 282 god. kampanski plaćenici Mamertini, nazvani tako po njihovom nazivu boga Marsa — Mamertus; 2. istius: C. Cornelius Verres, zloglasni propretor na Siciliji, kojeg je kao zastupnik Sicilijanaca optužio Ciceron zbog nečuvenog nasilja i otimačine; 3. quae... sit: koncesivna relativna rečenica; 4. rebus: zbog ovih umetničkih predmeta, koje je odneo Ver; 5. sacrarium: kućna kapelica; 6. signa: statue. Prema tome se ovaj Ciceronov govor zove: De Signis; 7. idiotas: laik, nezalica. 8. Cupidinis: Kupidon, ili Amor, je latinski bog ljubavi, grčki Eros. 9. Praxiteli: čuveni grčki vajar (oko 400 god.), izradio Erosa u Tespijama i knidsku Afroditu; 10. nimirum: dakako, besumnje; 11. Thespieae: mesto u južnoj Bojotiji sa prastarim kultom Erosa ispod planine Helikona, na kojoj stanuju muze, nazvane stoga Thespiades; 12. Mummius: osvajač Korinta 146 god., pljačkao grčke gradove kao docnije Ver; 13. ad aedem: tik, do, uz hram boginje Sreće na Velabru, glavnoj rimskoj pijaci između Tibra i Palatina; 14. Myronis: savremenik Polikletov (oko 430 god.), njegovi radovi u tuču odlikuju se snažnim realizmom i naročitim smislom za grupe atleta i životinja; 15. arulae: mali žrtvenici; 16. Canephorae: devojke koje na procesijama nose na glavi kotarice (canae), pune žrtvenih darova; 17. quem... esse: izražava Ciceronovu skromnost u pitanjima umetnosti. 18. Segesta: grad na Siciliji; 19. pervetus: veoma star; 20. Aeneas: Enej, poreklom Dardanac, posle pada Troje kreće na zapad i dolazi u Latium (isp. Vergiljevu *Enejidu*), pa je stoga smatran i za rodonačelnika Rimljana; 21. Poenis: Poeni, orum m, Punjani, Kartažani; 22. mutarat: mutaverat; 23. P. Scipio: P. S. Africanus zauzeo je 146 Kartaginu; 24. cognorat: cognoverat; 25. Himera: grad na zapadu od Palerma; 26. Thermitanis: Thermae, sicilski grad blizu Himere; 27. Gelensibus: Gela, dorska kolonija na jugu Sicilije; 28. Agrigentinis: Agrigent, grad koji je osnovala Gela; 29. Phalaris: tiranin u Agrigentu, spalio je najpre samog umetnika Perila koji je izradio tu strašnu dušegupku; 30. mansuetudinis: mansuetudo, pitomost; 31. stola: dugačka ženska haljina; 32. facem: buktinja joj je potrebna kao boginji Iova, u koji se išlo noću; 33. iste: Ver; 34. praedo, onis m: pljačkaš; 35. flagrare: goreti, oduševiti se; 36. demolior 4: skinuti sa postolja (razgraditi, porušiti); 37. minari... ostendere: inf. hist.; 38. remissius: popustljivije; 39. reclamatur: bučno svi protivreče; 40. pernegatur: odbiju; 41. civitatem: grad; 43. civitatis: građanstvo; 44. locatur: poveriti posao putem licitacije po najnižoj ceni; 45. aedis Minervae: Minervin hram, Minerva — grč. Athena; 46. Agathocli: Agatokle, kralj u Sirakusi krajem IV v.; 47. M. Claudius Marcellus: gladius Italiae, osvojio je Sirakusu 212, posle duže opsade; 48. iste: Ver; 49. deformatos: unakažene; 50. valvis: valvae, arum f, dvokrilna vrata; 51. liquido: jasno, sigurno; 52. argumenta: mitske slike, ustvari je argumentum predmet, sadržaj, tema dela (slike, spisa); 53. Gorgonis: Gorgona, devojka-čudovište jeziva izgleda; 54. bulla: ukrasne metalne »pufnek«, pucad kao ukrasi na vratima.

Ciceron o svojim filozofskim spisima

1. Brute: Marcus Iunius Brutus, Ciceronov prijatelj, filozof i govornik, najpre ljubimac docnije ubica Cesarov (v. Svetonijev opis ubistva među tekstovima); 2. exquisitus: izabran, izvrstan; 3. reprehensiones: ukore; 4. philosophari: baviti se filozofijom; 5. remissius: nešto labavije, blaže, mlitavije; 6. alias litteras: književni rad druge prirode; 7. verterem: verto 3, prevoditi; 8. fabulas: pozorišne komade; 9. plane sic: potpuno onako kao; 10. cognitionem: upoznavanje; 11. transferrem: verterem; 12. et maxime: i to najviše; 13. inciderti: ukaže prilika; 14. Afranius: Lucius A., skraja II v. st. e., pisao je nacionalnu komediju (fabula togata)

nasuprot Plauta i Terencija; 15. locupletioem: netačno i šovinistički, jer latinski jezik ne gradi složenice ni izdaleka u onoj meri kao grčki — to je jezik prava i komande, a grčki jezik pesnika, naučnika i filozofa; 16. opera . . . labore: asindeton; 17. legant: a u govoru Pro Archia poeta sam kaže: latina non leguntur, pa je stoga i hteo da Arhija na grčkom jeziku opeva njegov konsulat.

Ciceron o svome govorničkom razvitku

1. gracilitas, atis f: mršavost; 2. procerus: izdužen; 3. contentio, onis f: naprezanje; 4. causas agere: baviti se advokatskim poslom; 5. Antiochus: Antioh iz Askalona, u Palestini, pripadnik Platonove Akademije i Ciceronov učitelj; 6. ludentibus: nisu odgovarali visokom kriteriju Ciceronovom, jer su njihove retorske vežbe bile suviše šablonske; 7. me applicavi: pridružio sam se, prišao; 8. actorem in veris causis: istinski pravozastupnik; 9. vitiis: nedostaci u govoru; 10. redundantes: redundo 1, prelivati se; 11. superfluentes: superfluo, fluxi 3, razlivati se, jer je Ciceron ranije pripadao istom azijanskom pravcu kao Hortensije, dok je Molon držao sredinu između atičke jednostavnosti i azijanske bombastičnosti; 12. defererat: deferreo, ferui 2, prestati kipeći, staložiti se.

Jedan Kopernikov preteča

U delu *Academica*, koje je Ciceron najpre objavio u dve knjige, a docnije proširio i preradio u četiri, izlaže se teorija saznanja prema učenju Platonove Akademije, i u vezi sa tim i vrednost naših čula. U razgovoru pored Cicerona učestvuju Quintus Lutatius Catulus Capitolinus, po kome se zove prva knjiga, i Licinius Lucullus Ponticus, po kome se zove druga knjiga. Lukul je glavni govornik u drugoj knjizi, odakle je uzet ovaj odlomak.

1. Xenophanes 570—480 st. e. grčki filisof doselio se iz Male Azije u Južnu Italiju i osnovao 540 god. prvu filozofsku školu zvanu Elejsku, koja se odlikovala oštrom logikom i dijalektikom; 2. e regione: upravo preko puta; 3. Theophrastus: 372—287 st. e. filisof naslednik Aristotelov, čuveni botaničar i pisac Karaktera; 4. quae: efficerentur.

Kako se upravlja državom

1. teneant: imaju na umu; 2. ad eam: dodaj utilitatem, da sve svode, određuju; 3. deserant: zapuste; 4. tutela: starateljstvo; 5. populares: demokrati; 6. studiosi optimi cuiusque: pristaše optimata; 7. hinc: dodaj ortae sunt, stoga su nastale; 8. principatu: Ciceron je, kao i ostali Rimljani, posle neograničene Suline diktature pomišljao na ono što je Avgust ostvario; 9. vocabit: navući ću na koga mržnju ili zavist; 10. adhaerescet: drži se; 11. contentio: takmičenje oko časti; 12. aequabilitas: ravnopravnost; 13. exercenda . . . animi: treba biti ljubazan i hladnokrvan; 14. intempetive . . . rogantibus: ljuteći se na posete u nevrete ili na neučtiva pitanja; 15. morositas, atis f.: sitničavost; 16. castigatio: ukor; 17. appellentur: budu pozvani na odgovornost; 18. mediocritas, atis f: sredina, umerenost; 19. Peripateticis: sledbenici Aristotela, koji je predavao na šetnji (grč. *peipatos*); 20. modo ne: samo da ne.

Vrednost književnosti

1. voces: izreke; 2. expressus: stvoren; 3. animus et mens: srce i duša; 4. ratio formatioque: naučno obrazovanje; 5. illud: onaj uzor; 6. Africanum: P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus minor Numantinus, osvajač Kartagine, protivnik braće Graha; 7. Laelium: prijatelj Afrikanov, učen govornik; 8. Furium:

Lucius Furius Philus isto Afrikanov prijatelj; 9. Catonem: vidi pregled književnosti; 10. ceterae: animi remissiones: vrste odmora; 11. Roscio: Quintus Roscius Gallus, poznat glumac; 12. venustas: milota; 13. Archiam: Aulus Licinius Archias; Ciceron brani ovog pesnika, kome je osporeno građansko pravo, jer se nada da će grčkim stihovima opevati njegov konsulat; 14. ex tempore: odmah. Ovakvih improvizatora je bilo podosta u Rimu; 15. saxa: mitski Amfion svojom švirkom slagao je kameni zid oko Tebe; 16. bestiae: aluzija na Tračanina Orfeja; 17. instituti = eruditi; 18. Homerum: desetak grčkih gradova otimalo se da bude rodno mesto pesnika Homera, među njima Smirna i Atina; 19. olim: negda, odavna.

Gozba

Ovaj opis gozbe interesantno je porediti sa Horacijevom satirom II 8, koja nije uzeta u ovaj izbor.

1. s. d.: salutem dicit; 2. accubueram: bejah legao za trpezu; cum: pa sam tada; 3. harum: dodaj epularum — exemplum: primerna gozba; 4. exaravi: ispisao; 5. Volumnius: rimski gen. etrurskog porekla; 6. Atticus: Titus Pomponius Atticus, bankar i knjižar (v. tekst Cornelius Nepos: De Tito Pomponio Attico); 7. exhilaratam: exhilarare, oraspoložiti; 8. servitutum: politička neaktivnost uslovljena prilikama; 9. audis: uživaš glas kao filosof; 10. angar, exruciem: conī. dubitativus; 11. ζήτημα: naučno pitanje; 12. Dion: i Dion je bio pristaša Platonove Akademije; 13. Cytheris: glumica, prijateljica Antonijeva; 14. obvertebat: obverto 3, obraćati poglede; 15. mercule: tako mi Herkula; 16. Aristippus: Aristip iz Kirene, osnivač kirenskog hedonizma, Sokratov učenik; 17. Laida: grč. acc. sg. od Lais — čuvena hetera u Korintu; 18. interpretabere: interpretaberis—interpretor 1, prevoditi; 19. transfero: okrećem; 20. baro, onis m: budalina.

Živ dijalog

Ovaj dijalog, koji Ciceron donosi u jednom svom privatnom pismu, ustvari je, kao književna vrsta (genos), identičan sa Horacijevim satirama u kojima se javlja dijalog (isp. u tekstovima Q. Horatius Flaccus Sat. I 9: Tip besposlenog brbljivca).

1. καὶ μάλα κατηγορεῖ: i to jako neraspoložen;
2. cu δὲ δὴ τί σύννου: ti si baš nešto zamišljen; 3. instet: pretstoji.

Ciceronovi prevodi

Neobični dar Ciceronov da prima i obrađuje tuđe literarno blago ogleda se i u njegovim prevodima.

Prevod iz Platonovog »Timaja« treba porediti sa originalom (27 D — 28 B)

Aratova »Fainomena«, sastavljena početkom 3 v. st. e., prevodio je sem Cicerona Varro Atacinus i Caesar Germanicus. Sačuvana partija koja je unesena u ovaj izbor tekstova odnosi se na Mlečni put.

1. stelliger, koji nosi zvezde, posut zvezdama;
2. signum, i n (nebeski znak) sazvežđe, zvezda.

21) GAIUS IULIUS CAESAR

Cezar i Iliri

1. his rebus gestis: kad je to urađeno, posle toga; 2. omnibus de causis: u svakom pogledu; 3. inita hieme: abl. abs. početkom zime; 4. adirè: posetiti; 5. subitum: neočekivano, iznenada; 6. conventibus peractis: završivši sudenje; 7. Pirustae: ilirsko pleme po kome se zove Perast; 8. finitimus: najbliži; 9. publico consilio: po narodnom zaključku; 10. omnibus rationibus: omni modo: na svaki način; 11. dat: odredi, postavi; 12. litem aestimant: proceniti štetu; 13. poenam: naknadu.

O starim Galima i Germanima

1. novae res: prevrat; 2. hoc consuetudinis est: to je običaj; 3. auditio: priča; 4. summus: veoma važan; 5. in vestigio: smesta; 6. servire: povoditi se; 7. ad voluntatem ficta: izmišljeno prema želji.

8. hi: Suebi, Švabe; 9. ex finibus: preko granica; 10. rursus invicem: opet naizmenice; 11. anno post: dogodine; 12. illi (asindetski adverzativno): a oni; 13. ratio atque usus belli: ratničko znanje i iskustvo; 14. neque: i ne; 15. multum i maximam partem (adverbijalni akuzativ): mnogo, najviše; 16. quae res: to; 17. a pueris: od detinjstva; 18. contra voluntatem: nerado; 19. alit: jača; 20. immani corporum magnitudine (predikativno uz homines): gorostasima; 21. adduxerunt: doterali su do te...; 22. quarum: et earum.

23. mercatoribus: dativ uz esse; 24. ceperint (potencijalni konjunktiv): uhvate; 25. quibus vendant: da ih prodadu (namerno); 26. quin etiam: štaviše; 27. iumentis (uporedi francuski jument) konje; 28. importatus: stran, uvezen; 29. impenso pretio: za skupe novce; 30. parare: nabavljati; 31. quae nata: domaći; 32. efficere: stvoriti; 33. summi laboris (genet. qualitatis): sposoban za najveći napor; 34. pedibus: peške; 35. eodem vestigio: na istom mestu; 36. iners: nespretn; 37. ephippium (grčka reč): sedlo; 38. ephippiatus: sa sedlom; 39. adire: udariti na; 40. ea re: eo.

Stranke u Galiji

1. alienus: neumestan; 2. proponere de: progovoriti o; 3. partibus: krajevima; 4. quorum... summa... redeat: da oni imaju konačnu odluku; 5. quisque... non: niko; 6. circumvenire (dolo): varati; 7. ratio: uređenje; 8. in summa: uglavnom.

Napad na Solin

1. Liburnarum (navium): dugačke liburnske lađe; 2. Issam: Vis; 3. conventus: udruženje rimskih građana po provincijama i kolonijama; 4. loci natura: položaj samog grada; 5. ligneis effectis: abl. abs. — sagrađivši drvene kule; 6. neglegentiores (akuzativ predikata): nemarniji; 7. discessu: abl. cause objašnjava occasionem; 8. manu facta (abl. abs.): obrazovavši odred.

Cezar opседа Pompeja u Brundisiju

Ovi fragmenti Cezarovih pisama, sačuvani u Ciceronovoj korespondenciji, interesantni su zbog toga što poređeni sa Commentarii de bello civili daju razne prikaze jedne te iste situacije.

Kada je Cezar 10 januara 49 godine st. e. prešao reku Rubicon, tj. granicu provincije Galije, u koju je bio poslat, i Italije, počeo je građanski rat. Pompej

je sa grupom senatora pobjegao iz Rima na istok Italije u Brundisium, jer su se njegove vojne snage nalazile u Španiji. I pored nastojanja Cezarovih, koja su opisana u tekstu, Pompej je uspeo da otplovi iz Brundisija u Grčku.

1. a. d.: ante diem; 2. Idus Martiae: 15 Mart — dakle a. d. VII Idus Martias — 9 mart (49 g.); 2. de pace: radi mirovnih pregovora; 3. de compositione: u pogledu izmirenja; 4. dilectus ili delectus, us m (deligo 3): novačenje, regrutacija; 5. Corfinium, ii n: glavni grad Peligna, u Samniju; 6. Dyrrahium, ii n: Drač; 7. administratione... portus: slobodna upotreba luke (upravljanje, rukovodstvo lukom); 8. vadosum: zbog plićaka može se gaziti (vadum, i n, gaz); 9. destino 1: pritvrditi, utvrditi, zavezati; 10. cratibus: cratis, is f, plot; 11. pluteis: pluteus, i m, ili pluteum, i n, zaštitni pleter, zaklon; 12. tabulatorum: tabulatum, i n, sprat; 13. excitabat: podigao je.

22) TITUS LUCRETIVS CARUS

Invokacija Venere, opšte majke

1. Aeneas: sin Anhis i Venere (Afrodite) i predak Rimljana; 2. Divumque = deorumque; 3. almus (alo 3, hraniti): blagodatan; 4. concelebro 1: oživljavati, napuniti životom; 5. te fugiunt venti: jer Afrodita Pelagija donosi mornarima lepo i mirno vreme; 6. patefactast: patefacta est; 7. species verna diei: species verni diei. Ova zamena epiteta zove se: enallage. 8. Corda (acc. respectus): u srcima. 9. ferae: efferatae; 10. Capta (dodaj quaeque): svaka životinja obuzeta čari boginje Venere sledi je žudno; 11. generatim saecula propagent: vrsta po vrstama razmnožava pokolenja (saecula = saecula); 12. Memmiadae; Memmio (Caius Memmius Gemellus, bio je prijatelj Ciceronov i Lukrecijev); 13. Diva: dea; 14. moenera militaria, je arhaično mesto munera militiae, aluzija na građanske ratove; 15. Mavors: Mars. Iz Odiseje nam je poznata ljubavna veza između Aresa i Afrodite, kojima odgovaraju kod Rimljana Mars i Venera; 16. devictus: potpuno pobeđen, jače nego prosto victus; 17. reposta: reposita (abl. abs.), naslonivši svoj vitki vrat, podiže Mars pogled (suspiciens); 18. loquela, rečca; 19. incluta = inclita; 20. Favoni: favonius, zapadni vetar.

Epikur razbija verske zablude

1. oculos: pred očima Epikura; 2. super: odozgo; 3. Graius: Graecus, tj. Epikur; 4. fama deum (deorum): vulgarna pretstava o bogovima; 5. irritat: irritavit; 6. cupiret: cuperet; 7. vis animi: genij Epikurov; 8. extra... flammantia moenia: prema antičkom shvatanju, zemlju opkoljava širok pojas vatre; 5. omne: beskraju vasionu; 10 finita... terminus: prema Lukrecijevu shvatanju, prirodni zakoni sve ograničavaju i omeđavaju; 11. impia (impiae rationis)... elementa: nečovečnog, zločinačkog sistema; 12. indugredi: ingredi; 13. Aulide: u Aulidi, gde se sakupila grčka flota pred odlazak na Troju; 14. Triviai: Triviae (boginje Artemide, koja je imala kult i po raskršćima); 15. Iphianassai: Iphianassae (Ifianasa je Ifigenija, kći Agamemnona, vođe Grka protiv Troje); 16. Danaum: Danaorum Danajaca, ili Grka); 17. prima virorum: primi viri (prvi junaci grčki); 18. profusast: profusa est; 19. comptus: uvojci kose; 20. muta metu: aliteracija je česta kod Enija i Lukrecija; 21. princeps: kao prvo dete Ifigenija je kralja Agamemnona darivala očinskim imenom tj. zvala ocem; 22. tremebundus: drhteći; 23. sacrorum: svadbeni obredi; 24. comitari: biti praćena Himenejem, tj. svatovcem; 25. mactatu: zbog žrtvovanja; 26. infula, ae f: vrvca, povez što su ga nosili sveštenici i žrtve; 27. inceste: grešno, nečisto.

Pohvala Epikuru

1. Graiae: Graeciae; 2. ficta: fixa; 3. in tuis signis: tvojim tragom; 4. et... vis: kao srčan konj; 5. rerum: prirodnih istina; 6. depascimur: pabirčimo; 7. ratio: sistem; 8. naturam rerum: kazuje naslov samoga dela, prema Epikurovu originalu »O prirodi«; 9. divina mente: na genijalan način; 10. sedes quietae: Lukrecije od- vaja daleko od sveta mirna boravišta bogova, ako su postojali, isp. Q. Ennius frg. 337 Diehl: O bogovima; 11. ridet: po antičkom shvatanju, u božanskim boravi- štima vlada neugasiv smeh; 12. pacem: Epikurov ideal je duševni mir, kojem kod bogova ništa ne može da naškodi (delibat).

O smrti

Ova je pratija potpuno u stilu popularnofilosofske kiničke diatribe.

1. pareripere: pre ugrabiti; 2. dulcedine: dulcedo, inis f, slast; 3. super: više; 4. insadet: pretstoji; 5. angore: angor, oris, jeza, strah; 6. sopitus: uspavan (sopio 4, uspavati); 7. horrificus: grozan; 8. cinfactum: pretvoren u pepeo; 9. insatia- biliter: nezasitno; 10. tanto opere: tantopere, tako jako, tako silno; 11. tabescere: venuti; 12. discubere: discumbo, cubui, cubitum 3, polegati za trpezu; 13. inum- brant: inumbro 1, zaseniti; 14. homullis: homullus, i m, čovečuljak, jadni čovek; 15. torrat: torreat; 16. sensifer: koji izaziva osećaje; 17. correptus: trgnuvši se; 18. disiectus, us m, razbacivanje, raspršavanje; 19. materiai: materiae; 20. expergitus: probuđen (expergisor 3); 21. vitai pausa: vitac pausa, konac života; 22. congemis: congemo, gemui 3, jecati za; 23. pertusum: pertundo, tudi, tusum 3, probušiti; 24. perfluxere: perfluo, fluxi, fluxum 3, isteći, proteći, prelivati se; 25. quae... cumque: quaccumque, tmeza; 26. machiner: machinor 1, udešavati; 27. marceo 2: venuti, slabiti, nestajati, biti slab; 28. saecula: saecula; 29. balatro, onis m: brbljivac, pra- znoglavac; 30. temnis: contemnis (simplex pro composito); 31. gnatis: natis; 32. incilet: incilo 1, vikati na koga; 33. barathrum, i n (grč. barathron): ždrelo, bezdan, prema tome lat. vorago; 34. saecula: pokolenja; mancipio: kao vlasništvo; 35. usu: usui.

Ništa ne propada

1. nilum: nihilum; 2. frondifer: lisnat; 3. novella: mladica, mladunče; 4. alid: aliud (alis - alius).

Duša je materijalna

1. discludo, clusi, clusus 3 (claudo): pojedinačno zatvoriti, razdvojiti; 2. cor- poreus 3: telesan.

Poreklo jezika

1. ciere: puštati; 2. Molossum (gen. pl.): Molosi su pleme u Epiru i čuveni su po svojim lovačkim psima; 3. ricta: rictum, i n (i rictus, us m), razjapljena usta; 4. longe: sasvim; 5. longe... pacto: na sasvim drugi način; 6. gannitus, us m: skika šteneta; 7. baubantur: baubor 1, lajati; 8. hinnitus: rzanje; 9. pinnigeri: pinniger, krilat; 10. hinnio: rzati; 11. alituum: alitum, krilatih ptica; 12. ossifragae: ptica grabljivica; 13. mergus, i m (mergo 3): ronac; 14. raucisonos: hrapava zvuka; 15. cornix, icis f: vrana; 16. corvus, i m: vrana.

Prvobitno društvo

(Isp. M. Pollius Vitruvius, *O primitivnoj kulturi*)

1. vulgivago: vulgivagus, koji tumara, bez stalnoga sedišta; 2. decidere 3: otsecati; 3. glandiferas: glandifer, žirovan, koji nosi žir; 4. puniceus: fenički, tj. crveno obojen; 5. quibus e: ex quibus (anastrofa); 6. scibant: sciebant; 7. umori: umoris;

8. fluenta: reka, tok; 9. lubricus: klizav; 10. proluvie: proluvies, potop; 11. stilia: stillo 1, kapati; 12. muscus, i m:mahovina; 13. scateo 2: skakati, plaviti; 14. montis: montes; 15. frutex, icis m: šiblje, grmlje; 16. verbera ventorum vitare: aliteracija; 17. impensa: impensus, skup, štedar, koji sebe ne štedi; 18. arbuta: arbutum i n, jagoda; 19. freti: fretus (sa abl. ili dat.): oslonjen na, verujući u, uzdajući se u; 20. clava, ae f: toljaga; 21. latebra, ae f: skrovište; 22. saetiger: pokriven čekinjama.

23) GAIUS VALERIUS CATULLUS

Smrt Lezbijinog vrapca

1. ipsam: dominam, jer posluga označuje svoga gospodara zamenicom ipse, ne spominjući njegova imena; 2. pipio, cvrkutati; 3. tenebricosus: mračan; 4. bella: od bellus, lep; 5. miselle: deminutiv od miser; 6. tua opera: zbog tebe; 7. turgidulus: deminutiv od turgidus, otekao.

Lesbiji

Ova pesma je ustvari odlično uspela reprodukcija poznate pesme Sapfe (krajem VII v. st. e.), najboljeg pretstavnika antičke lirike uopšte.

1. divos = deos; 2. identidem: vazdan, svaki čas; 3. nihil... mi: ništa od mene ne preostaje, svega me nestaje; 4. suopte (= suo pte): nekim osobitim šumom; 5. tintinant: zazvone; 6. nocte: mrak mi padne pred oči.

Ljubavno obećanje

U ovoj maloj pesmi pesnik prepeva Kalimaha.

1. Iuppiter: Jupiter (grč. Zeus) je imao more ljubavnih avantura.

Septimije i Akme

I ova je pesma svakako imala uzore u helenističkoj lirici.

1. Acmen: grč. acc. sing.; 2. amores: plural sa augmentativnim značenjem, »ogromna, jedina ljubav«; 3. perditae: na smrt; 4. pote: potest; 5. Libya: Afrika; 6. tosta: spržena (torreo 2); 7. caesius: zelenkastih očiju; 8. sternuit: sternuo, sternui 3, kijati — i mi uz kijanje kažemo sabesedniku »Istina«; 9. approbatio, onis f: odobravanje; 10. reflectens: zabacujući (reflecto flexi, flexus, 3); 11. ebrios: za ljubavno pijanstvo zna već Anakreont, grčki liričar oko g. 500 st. e; 12. saviata: saviari, poljubiti, — savium (suavium) je poljubac (kao i basium važi za ljubavnike), dok osculum »ustašca« važi za rođake; 13. Septimille: Septimčiću; 14. medulla, ae f: srž; 15. misellus: jado; 16. facit...: uživa; 17. auspiciatorem: povoljnija.

Na putu

1. egelidos: gelidos; 2. aequinoctialis: ravnodnevnički, za vreme ekvinocija; 3. zephyri: zephyrus, i m, zapadni vetar (grč. reč); 4. silesco 3, začutati, zanemeti; 5. aureis: auris; 6. linquantur: relinquantur; 7. Phrygii campi: misli ustvari na Bitiniju, u kojoj je Nikeja glavni grad; 8. aestuosus: žarki; 9. praetrepidans: jako uzbuđen.

Senci svoga brata

1. Advenio: je praesens historicum, te stoga donarem; 2. tete: je acc. od tute, koje je pojačano tu; 3. inferiae: (inferi), zadušnice; 4. manantia: nakvašen.

Katul se vraća u svoj dom

1. Sirmio je poluostrvo na južnom delu jezera Garde. Tu je bilo Katulovo imanje; 2. uterque Neptunus: bog slatke vode u rekama i jezerima i slane u morima; 3. Thynia i Bithynia, su zemlje između Mramornog i Crnog Mora, kuda je Katul pratio svoga pretora Memija; 4. herus (bolje erus): gazda, domaćin; 5. Lydiae: jezero Garda nalazilo se na zemljištu Etruraca, koji su se doselili u Italiju iz Lidije, u Maloj Aziji.

Brodic

Ova vrsta epigrama, u kojima se govori o predmetima (ili oni sami o sebi govore) koji su otslužili svoje pa su posvećeni u starosti kakvom božanstvu, veoma su česti. Kod Katula brodic (phaselus) govori samo posredno kroz usta nekog čoveka, verovatno samoga gospodara, koji se obraća prolaznicima ili prijateljima. Parodija ove pesme je Mazgar (Mulio), sačuvan u Vergilijevu Dodatku (v. Vergilije, Mazgar, u tekstovima).

1. phaselus, i m: mahuna (isp. pasulj), potom duguljasta barka, lađa; 2. celerrium (sc. navium): stoji u nominativu zbog phaselus, iako zbog ait očekujemo acc. c. inf., grecizam; 3. palmulis: palmula, aef, veslo; 4. linteo: linteum, i n, jedro; 5. Adriatici... Cycladas... Rhodum... Thraciam... Propontida... Ponticum sinum: tačke na putu od Italije do Bitinije — Propontis je Mramorno More, jer se nalazi ispred Ponta, Crnoga Mora; Kikladska Ostrva se nalaze u Jegejskom Moru (koje se ranije zvalo Belo); 6. comata: lisnata stabla, naročito četinar, obrastao šumom; 7. Cytorio in iugo: mons Cythorius u Paflagoniji, južna obala Crnoga Mora, u blizini je i grad Amastris; 8. sibilum: sibilus, i m (ili sibila, orum n), pisak, zvuk, šum; 9. buxifer: pun šimšira; 10. impotentia freta: razbešnela mora (neobuzdana); 11. secundus: pogodan, povoljan; 12. pedem: pes, pedis m, uže kojim se jedro upravlja; 13. marei: mari; 14. Castoris: Kastorov brat blizanac (gemelle »blizanček») je Pollux.

Nezahvalnost

1. posse putare pium: aliteracija; 2. benigne: dobro, dobronamerno, umiljato.

Ciceronu

1. Disertissime: ovu pohvalu treba shvatiti ironički, jer Katul nije mnogo mario za Cicerona; 2. patrōnus: advokat, to je bila Ciceronova struka.

Protiv Cezara

1. Placere: Katul je napisao nekoliko epigrama protiv Cezara, sa kojim se doznije izmirio.

Bakhova pratnja

Fragment je uzet iz Svadbe Peleja i Tetide (c. 64). Ovaj je opis dat prema slici poznatoj po mnogim kopijama. Ovde je Katul poeta doctus. U rukopisima nedostaje jedan red. Ta je lacuna označena tačkicama i po smislu se vidi da se quae koje posle nje dolazi odnosi na bakhantkinje, odnosno menade.

1. Iacchus: Iakho je sinonim za Bakha, ili Dionisa; volito 1, letati tamo amo, žuriti, pokazivati se, lutati; 2. thiasos: kultska povorka, društvo; 3. Nysigenis:

rođen u Nisi, u Trakiji; 4. Silenis: Sileni su pretstavljeni kao starci, a satiri kao mladići; 5. Ariadna: nju je Tezej ostavio na ostrvu Naksosu — tu dolazi Dionis da je uzme; 6. lymphata mente: pomamljene (lumpa, lumpha »voda«, neke su vode po antičkom verovanju mogle izazvati ludilo jer se u njima vidi živa slika, pa odatle izraz lymphatus »poludeo«, — abl. qualitatis lymphata mente pripada vulgarnom govoru i tu je poreklo priloga u romanskim jezicima (isp. franc. douce, doucement); 7. inflectentes: savijajući; 8. quatiebant: vitlale su; 9. tecta... thyrso: tirs je štap čiji je vršak (cuspis) obavijen (tecta) bršljenom ili vinovim lišćem; 10. divolso: raščupan; 11. incingebant: motale oko sebe; 12. orgia: to je i kultska radnja (orgia, orum n, grč. reč), uz koju ide celebrantur, i kultski predmet koji se nalazi u cista mystica, kotarici preuzetoj iz Eleusinskih misterija; 13. plangebant: udarale su; 14. tympana: def, tamburin (tympanum, i n); 15. proceris palmis: vrhovima prstiju; 16. tereti... aere: aes teres je bronzani kimval, plitka okrugla posuda; 17. tenuis tinnitus: tanke, sitne zvuke; 18. ciebant: izvodili su; 19. raucisonos: raucisonus, hrapava zvuka (koji daju rogovi); 20. bombos: bombus, i m, dubok zvuk, onomatopeja (isp. bomba i naše bumbar); 21. multis: dativus auctoris.

24) CORNELIUS NEPOS

Pismo Atiku

Nepot piše prijatelju Atiku, čiju biografiju donosimo malo dalje.

1. scienterque: umetnički; 2. expertes: neupućen; 3. admirabantur: čuditi se što smo se držali (secutos); 4. Graiorum = Graecorum; 5. Cimona: sin Miltijadov, vojskovođa atinski protiv Persijanaca, umro 449 st. e.; 6. Olympiae: olimpijske igre u slavu Zeusa održavane su u Olimpiji kraj reke Alfeja (severozapadni deo Peloponeza); 7. ponuntur; smatraju se; 8. in celebritate: na javnim mestima; 9. gynaeconitis: žensko odeljenje bilo je kod Grka odvojeno, kao harem.

Miltijad na Dunavu

Godine 515 st. e. preduzeo je Darije pohod protiv Skita i prisilio je da krenu sa njima neki grčki tirani. Među ovima bio je Miltijad, upravnik antičke kolonije na tračkom Hersonesu (Galipoljsko Poluostrvo) i Histiej, tiranin grada Mileta.

1. Histro: grčki naziv Dunava; 2. Ionia: oblast oko Smirne i dalje na jug, a na sever prema Dardanelima Eolija; 3. Histiaeus: miletski tiranin 514 god. st. e. u Darijevoj vojsci, docnije diže ustanak protiv Persijanaca, koji ga 493 godine ubiju; 4. Chersonesum: na Galipoljskom Poluostrvu imao je Miltijad, pobedilac kod Maratona, ogromne posede.

De M. Porcio Catone

1. M. Porcius Cato: 234—149 god. st. e. poznat je kao strog censor, stoga Censorius; 2. hortatu: supin na u — na potsticaj; 3. stipendium meruit: primio prvu vojničku platu, počeo služiti vojsku; 4. magni aestimata: gen. pretii, uveliko je cenjen rad; 5. minoris aestimamus: gen. pretii, manje cenimo; 6. potentia: silom, aluzija na savremene uzurpatore, kao Sula, Cezar, Pompej, Oktavijan; 7. consularu peracto: abl. abs. po svršenom konzulatu; 8. animadvertiin: ukoriti, kazniti ukorom; 9. inimicitias susc.: zavaditi se; 10. capitulatim: sažeto; 11. Hispanisque: obe Hispanije, Hispania citerior (Tarraconensis) i ulterior (Lusitania i Boetica); 12. comparent: nalazi se, ima; 13. rogatu: supin — na molbu.

13. — 1. emax: željan kupovanja; 2. minus aedificator: u ono su vreme bogati Rimljani pohlepno kupovali umetničke predmete i gradili sjajne palate; 3. omnibus rebus usus est: uživati sve što je najbolje;

4. Tamphilianum: pridev od Tamphilius, koji je bio kuću sagradio; 5. tectum antiquitus constitutum: starinska kuća; 6. sal: ukus; 7. sumptus: sjaj, raskoš;

8. usus est familia: imao je poslugu; 9. forma: tj. iudicandum est, bogatim Rimljanima je bilo mnogo stalo do toga da su im robovi po spoljašnosti lepi, pa su za njih plaćali goleme svote; 10. pueri: robovi; 11. litteratissimi: naučno vrlo obrazovani; 12. anagnostes, ae: čitalac, grčka reč = lector; 13. librarii: prepisivači knjiga; 14. pedisequus: pratilac, lakej, koji ide za gospodarem, obično manje vredan rob; 15. artifices: majstori; 16. cultus domesticus: domaća udobnost; 17. apprime (stara latinska reč): izuzetno; 18. factum: vaspitan; 19. continentis: ume-ren čovek; 20. industria: radinost; 21. pretio: za novac;

22. elegans: tj. erat izbirljiv, čovek od ukusa; 23. magnificus: gizdav; 24. sumptuosus: rasipnik, raskošan; 25. munditia: skladnost, čistoća; 26. affluentia: izobilje;

27. leve: neznatno; 28. lautus: sinonim za splendidus; 29. ordines: staleži; 30. milia: tj. sestertium; 31. ex ephemeride: prema dnevniku; 32. expensum sumptui ferre: zaračunati u trošak.

14. — 1. acroama: grčka reč: koncert, predavanje, zabava, ovde meton. umetnik, šaljivčina; 2. anagnosten: grčki akuzativ, čitač (obično obrazovan rob); 3. nos quidem: plur. modestiae;

4. abhorrere ab aliqua re: razlikovati se, biti protivan; 5. accessio: prirast povećanje novca; 6. cultu: način života; 7. in sestertio vicies: 2 000 000 sestercija; 8. splendide se gerere: sjajno živeti; 9. affluentius: raskošnije; 10. instituerat: naviknuti;

11. hortos: i u parkovima, kao i u vilama, bili su Rimljani raskošni; Atik nije hteo na to trošiti, mada je imao odakle; 12. suburbanam: blizu grada; 13. rusticum praedium: seosko imanje; Rimljani su davali imanjima imena po gradovima, blizu kojih su se nalazila; oblik je imenu srednji rod prideva, načinjen od imena grada, dakle: Arretinum, Nomentanum (tj. praedium) po Arretium gradu u Etruriji i Nomentum, gradu u sabinskoj zemlji... urbanis, u gradu su mu mnogo nosile kuće, dućani, radionice, koje je iznajmljivao; 14. usum: korist, vrednost; 15. magnitudine: abl. mensurae po veličini, količini; 16. ratione: abl. mensurae — prema razumnoj, planskoj upotrebi.

15. — 1. facilitas: pristupačnost; 2. religiose: savesno; 3. tanta cura erat: abl. qualitatis; 4. suscepti... pertaesum est: nikad mu preduzeti posao nije dodijao, dojadio. Genetiv uz *taedet me alicuius rei*; 5. existimationem: dobar glas; 6. quo fiebat, ut: stoga; 7. Ciceronum: tj. Marka i Kvinta; 8. inertia (abl. causae): zbog lenosti.

16. — 1. humanitas: otmien način vladanja; 2. quamquam: međutim; 3. ei: tj. Ciceroni; 4. ei rei sunt indicio: to dokazuju;

5. in vulgus edere: objaviti; 6. ab consulatu... ta je zbirka pisama sačuvana, ali nekoliko je pisama još iz vremena pre konsulata Ciceronova; najstarije je iz 68 god; iz godine njegova konsulata (63 god.), pa iz 62 i 61 nema ni jednog pisma, poslednje je iz 44 god; 7. legat... desideret: osećati, pogodbeno potencijalna rečenica. »Ko bude ta pisma čitao, (neće osetiti potrebu) neće zaželeći da čita potpunu i zaokrugljenu istoriju onog vremena« (u njima će naći celu povest ovih vremena); 8. studiis: partijske borbe; 9. principes: prvaci.

17. — 1. pietas: ljubav prema roditeljima i braći; 2. extulit: sahraniti; 3. in gratiam redisse: nikad nije trebalo ni da se miri sa majkom; 4. simultate: pizma, rivalnost (simultas, atis f); 5. nefas ducere: držati za greh; 6. percepta habuit: jače nego percipit, potpuno naučiti; 7. ad vitam agendam, non ad ostentationem: da ih je upotrebljavao za životne potrebe, a ne za paradu.

18. — 1. diligenter habuit cognitam: tačno znati, vidi 17, 6 percepta habuit; 2. magistratus: velikodostojnici. Knjiga se zvala *liber annalis*; ona je obuhvatila rimsku povjesnicu do 54 god. st. e.; 3. subtexere: uplesti; 4. propagines: ogranak, potomci; 5. iis: za one; 6. attingere: ogledati se u čem; 7. declarare: opisati; 8. conficio: sastaviti.

25) GAIUS SALLUSTIUS CRISPUS

O rimskoj državi

1. Sicuti ego accepi, pokazuje jasno kako Salustije u principu odstupa od ostalih rimskih pisaca i uzima za osnivače grada Rima Trojance kao docnije i pesnik Vergilije; 2. Aborigines: preci Latina; 3. moenia: zidovi, grad, pars pro toto; 4. postquam, kada, otkada sa imperfektom kazuje stanje u prošlosti; 5. res = res publica; 6. civibus, moribus, agris, pokazuje tri glavne osnove državnog života: narod, običaje i zauzeto zemljište; 7. temptare... esse: infinitiv istoriski za živo pričanje, kao i niže festinare, parare itd.; 8. auxilia portare, izraz govornog jezika mesto klasičnog auxilium ferre; 9. consultare = consulere; 10. post: posle, potom; 11. fuerat: služilo za; 12. superbiam dominationemque hendiadyoin, superba dominatio, misli se na Tarkvinija Superba; 13. imperatores: vladaoци kao opšti izraz; 14. per licentiam, mesto adverba.

Katilina

1. Ingenium: ćud, narav; 2. caedes, rapinae: ubio je svoga brata, svoga zeta Kv. Cecilija, M. Marija Graditijana, Ciceronova i Marijeva srodnika, docnije svoga odraslog sina, i to je činio sve radi bogatog plena; 3. supra quam: više nego; 4. varius: šaren, nepostojan; 5. post: od; 6. Sullae: diktator Sula umro je 78 god.; 7. dum: samo da; 8. pensi: nije se ničeg libio; 9. quos: cives.

Političke prilike za vreme Katiline

1. tempestate: tempore; 2. seque remque publicam: polinsidenton; 3. perditum irent: za opisivanje glagola Salustije često upotrebljava supin sa *ire*, bili na putu da upropaste; 4. duobus senati (senatus) decretis: abl. abs. sa koncesivnim značenjem, uprkos dvema odlukama senata; 5. ius... imminutum: Sulin zakon o proskripciji 81 godine st. e. ima odredbu: ut exclusi paternis opibus liberi etiam petendorum honorum iure prohibentur. Sinovi prognatih ljudi sa gubitkom očevine gubili su i pravo svakog slobodnog građanina da biraju i da budu birani. Osim toga je jako ograničena vlast narodnih tribuna; 6. multos post annos: oko 12 godina od 82—70 god. st. e.; 7. reverterat: reverterat.

Gradski i seoski proletarijat

1. aliena: nesklon; 2. quibus: oni koji nemaju; 3. bonis: bogatašima; 4. odere = oderunt; 5. habetur: podnosi se; 6. praecipis: spreman na zlo; 7. probro: rdavim životom; 8. patrimoniiis amissis: koji su izgubili očevinu; 9. senatores: posle proskripcije popunio je Sula senat ljudima iz viteškog reda. U senat je Sula

primio tada i ponekog koji se odlikovao u ratovima kao vojnik; 10. regio victu atque cultu: oba supstantiva *victus* i *cultus* u vezi pokazuju celokupan način kako jedan čovek živi: *victus* pokazuje čim se čovek hrani, *cultus* pokazuje kakav mu je stan, posluga itd.; 11. manuū mercede tolerare: životariti od rada svojih ruku; 12. malū publicū = malū populi: opšta beda; 13. quō = ut eo: utoliko; 14. iuxta: podjednako; 15. ac: kao.

Cezar i Katon

1. lubuit: libuit; 2. attendere: razmotriti; 3. Gallos: već je stari Katon isticao da Gali znaju argute loqui et rem militare; 4. agitanti: kad sam ramišljao; 5. ef-feta... vi: kao da su bile iscrpljene snage predaka; 6. alia alii: jedan na jedan, a drugi na drugi način; 7. facilitas: druželjubivost; 8. in animum induxerat: odlučiti se.

Otađbina grobovima omeđena

1. qua tempestate: u to doba; 2. Cyrenenses: grčka kolonija Kirena, u kojoj se rodio čuveni pesnik Kalimah (315—240 st. e.) i polihistor Eratosten, nalazila se na visoravni kod Barka i silno se obogatila prodajom lekovite biljke *sifion*. Italijani su nedavno otkopali taj grad i njegove savršeno asfaltirane ulice svedoče o starom sjaju; 3. una specie: jednolična; 4. legio: (quod leguntur milites in de-lectu), ne odnosi se ovde na rimske legije, nego na vojsku uopšte; 5. fusae fugataeque: poznata aliteracija, razbijene i rasterane; 6. haud secus... atque: upravo kao; 7. nuda gignentibus: bez rastinja; 8. ora oculosque: popularna aliteracija; 9. res corrupta: neuspeh; 10. Graeci = Cyrenenses; 11. ibi: in eis finibus; 12. sequē vitamque: polisindeton.

Oratio Macri trib. pleb. ad plebem

Gaius Licinius Macer je bio tribunus plebis 73 g. st. e. Ovaj govor, sačuvan iz izglubljenih Salustijevih Historija, poziv je narodu da se bori za uspostavljanje stare vlasti i ugleda narodnih tribuna. Donosimo prvi deo govora.

1. Quirites: quiris, itis m (punopravni rimski) građanin; 2. Sulla: Lucius Cornelius Sulla, vođa aristokrata koji je 82 prigrabio vlast u Rimu i upravljao do 79 kao diktator (umro 78); 3. multis: dodaj verbis; 4. secessisset: secedo 3, cessi, cessum, otići, udaljiti se, politički se odvojiti; 5. vindex, icis m: zaštitnik, osvetnik; 6. tribunos: Sulinu diktaturu podržava nova, profesionalna vojska — praktično je ukinuta tribunicia potestas, koja je bila glavna zaštita masa; 7. capessundam: capesso, sivi, situm 3, zgrabiti, preuzeti, steći, zadobiti; 8. neque me praeterit: poznato mi je; 9. delinquere 3: pogrešiti, skriviti; 10. gratis: bez nagrade; 11. concessere: concedo, cessi, cessum 3, doći u, dopasti, zapasti, udariti u; 12. exuti: exuo, ui, utum 3, lišiti; 13. praesides: praeses, idis m i f, zaštitnik, upravnik; 14. socordes: socors, len, nemaran; 15. C. Cotta: Gaius Aurelius Cotta, konsul 75 g. st. e., u doba teških unutarnjih nemira. Sačuvana je i njegova beseda iz Salustijevih Historija kojom umiruje građane i traži od njih da se strpe i da podnose opštu nevolju (rat protiv Sertorija). Ipak je Cotta doneo lex Aurelia tribunicia «ut tribuni plebis liceret postea alios magistratus capere» i time je poništio suprotne odredbe Suline; 16. L. Sicinius: tribunus plebis 76 g. st. e., bezuspešno se borio za ukidanje Sulinih odredbi; 17. mussantibus: musso 1, mumlati, gundati; 18. pertaesum: dozlogrdilo (taedet); 19. saevior Catulus: ovaj je kao konsul istupao protiv Lepida, svoga druga u konsulatu; 20. C. Curio: iz gens Scribonia, konsul 76 g. st. e. i docnije upravnik provincije Makedonije; 21. insontis: insons, tis, nevin, neškodljiv; 22. L. Licinius Lucullus: konsul, suzbio je energično mere tribuna Lucija Kvinkcija 74 g. st. e.; 23. in cassum: naprazno, bezuspešno, zalud.

26) PUBLUS VERGILIUS MARO

Pesnik želi da se posveti filosofiji

Sem Bukolika, Georgika i Eneide, Vergiliju se pripisuju i manje pesme sakupljene u t. zv. Vergilijevo m Dodatku (Appendix Vergiliana). Problem autorstva je kod ovih pesama veoma složen i još nije pouzdano rešen. Ova je pesma, međutim, verovatno Vergilijeva, jer nam je poznato da se pesnik u mladosti bavio epikurejskom filosofijom, prema učenju Sirona.

1. ampullae (deminutiv od amphora): flašica sa mirisom — bombastičan stil; 2. rhoncho (grč. reč): hrkanje, šala; 3. non Achaio: negrčki, neelegantan i neskroman, u suprotnosti sa atičkom jednostavnošću; 4. Tarquiti: Tarkvitije, Etrurac koji je pisao De divinatione; 5. Varro: poznati polihistor (v. pregled književnosti); 6. scholasticorum: scholastici, učenjaci; 7. madens pingui: naduveni od frazerskog sala; 8. cymbalon: zvečka za decu; 9. Sironis: Siron je bio Ciceronov prijatelj i upućivao je Vergilija u Epikurovu filosofiju; 10. vitam... cura: to je Epikurova ataraksija; 11. Camenae: muze; 12. revisitote, (reviso 3): obilazite, posećujte; 13. pudenter: stidljivo, skromno.

Mazgar

Ova pesmica ima i naslov De Sabino parodia Catulliana, jer parodira Katulovu pesmu Phaselus ille (v. u tekstu Katulov Brodić), pa ih stoga treba porediti sa beleškama. Dok se tamo opisuje jahta koju je gospodar posle dugog putovanja doneo kao votivni poklon Kastoru i Polideuku, ovde se opisuje sedeća statua od slonovače koju je skorojević Sabinus, ranije mazgar i kidžija, sebi postavio.

1. cisi: cisum, ii n, čez; 2. Brixia: danas Brescia, u Gallia Transpadana, kao i Mantua, rodno mesto Vergilijevo; 3. negat... negare: kaže da to može potvrditi; 4. Thypho, Caerulus: imena mazgara i poznanika Sabinovih; 5. insulam: insula je velika zgrada sa mnogo stanova za izdavanje i sa više spratova. 6. forfice: forfex, icis m i f, makaze; 7. voragine: vorago, inis f, ždrelo, provalija, ambis; 8. sarcinas: toware; 9. strigare: zastati; orbitosa: orbitosus, sa tragovima od točkova; 10. recalcitrare: čiftati se; 11. semitalibus: dii semitales čuvaju puteve (semita) i raskršća; 12. lora: uzde (lorum, i n); 13. pecten, inis m: češagija; 14. gemelle: blizančiću.

Povratak zlatnog veka i opšti mir

Ova ekloga (IV), kao i prva, peva opšti mir koji vraća ljudima sva blaženstva zlatnoga veka. Po njoj je Vergilije postao takoreći hrišćanski prorok, jer je njegov puer divinus shvaćen kao hrišćanski spasitelj.

1. sicilides: Vergilije se u svojim eklogama ugledao na bukolske idile aleksandrijskog pesnika Teokrita (prva polovina III v. st. e.), koji je poreklom iz Sirakuze, na Siciliji; 2. consule: Asinius Pollio bio je konsul 40 god. st. e.; 3. Cumaei carminis: Sibiliska proročanstva i knjige, koje su po svoj prilici kao i samo ime Sibylla »proročica« istočnjačkog porekla, došle su u Rim iz Kume, grčke kolonije u Kampaniji; 4. magnus annus: mundanus annus broji deset vekova ili 1000 godina, posle kojeg perioda po astrološkom učenju istočnjačkog porekla sve zvezde završavaju svoju putanju i sav život u svemiru i na zemlji počinje iznova, tj. počinje zlatno doba, kojim je započeo prvi život na zemlji; 5. Virgo: Zevsova kći Dike »Pravda«, prestankom zlatnog doba beše napustila zemlju i preobrazila se u zvezdu Astreju; 6. Saturnia regna: u zlatno doba Italijom je gospodario Saturn; 7. progenies: gens aurea; 8. casta Lucina: neporočna boginja porođaja, ovde istovetna

sa Dijanom, Artemidom, sestrom boga Apolona; 9. Apollo: njemu pripada poslednji mesec u godini, kojemu u kozmičkoj godini odgovara poslednji vek (ultima aetas anni mundani); 10. adeo: pojačava prethodnu znamenicu »upravo«; 11. decus hoc aevi: decus huius aevi, tj. aetatis aureae; 12. inibit: intransitivno »započćeće«; 13. magni menses = menses magni anni; 14. sceleris nostri: aluzija na građanske ratove u rimskoj državi, koji su stvarno započeli početkom poslednjeg »velikog meseca«, tj. oko 130 godine st. e. Tim poslednjim vekom kozmičke godine upravlja Apolon, bog rata, (čarobni strelac), proricanja, lečenja i pevanja (bajanja), docnije bog sunca; 15. irrita: tj. vestigia, kojih će sasvim nestati i sa njima večnog straha od rata; 16. ille: puer; 17. divisque: pesnik verovatno ne misli na mladog Oktavijana, kojeg je Cezar posinio, ni na koju drugu određenu osobu; 18. munuscula: sačinjavaju pored hederæ još i baccar »mirisni odoljen« colocasium »vodena ruža« iz Indije i acanthus »mirisni bagrem«; 19. nullo cultu: samorodan, samonik.

U sledećim stihovima opisuje se život zlatnog doba:

20. ipsae: sua sponte, samo od sebe; 21. occidet... peribit: nestaće svakog traga gvozdenog doba; 22. vulgo: in omnibus locis; 23. Assyrium amomum: mirodija iz Indije, koju su trgovci karavanima preko Asirije i Sirije donosili; 24. simul iam legere: božansko dete (puer divinus) odmah će moći čitati i razumeti moralne zakone (priča o Isusu u hramu); 25. molli arista: da će klas biti gladak bez osati, koja ga je ranije štutila od ptica, kako to na sasvim moderan način tumači Ciceron (De Senectute c. 15); 26. sudabunt = exsudabunt; 27. roscida: i prema Ovidijevom opisu u zlatno doba tekao je med kao rosa sa hrastovog lišća; 28. fraudis: sceleris; 29. Thetim: mare, kao Ceres: fruges, Vulcanus: ignis; 30. Tiphys: lađom Argo kojom su plovili Jason i Argonauti po zlatno runo, upravljao je Tifis; 31. altera bella: novum bellum Troianum; 32. cedet... vector: mornar će se povući sa mora; 33. mutabit merces: najstariji oblik trgovine bila je trampa; 34. sandyx: crvena boja; 35. talia saecula currite: grčka sintaksa mesto currite talem cursum saeculorum. To su rekle Parcae »sudaje« (tačnije rođenice) svojim preslicama (fusus); 36. concordare stabili numine fatorum: pošto su se složile stalnom voljom usuda; 37. aggredere: pesnik se ponovo obraća božanskom detetu kao dorašlu za vladarsku dužnost; 38. incrementum: izdanak; 39. convexum: sferičan; 40. nutantem: comotum jer se zemlja od radosti potrese pri pojavi nekog božanstva; 41. spiritus: inspiracija; 42. mater... pater: Kaliopa i Apolon; 43. Arcadia iudice: pred sudom Arkadije; 44. risu: za razliku od ostale dece koja počinju život plačem, božansko će se dete odmah nasmešiti svojoj majci. 45. decem menses: 10 puta 28 = 280 dana, po mesečevoj, a ne sunčanoj godini; 46. parentes (apparentes): kad se rađaju; 47. hunc: kolektivni singular; 48. cubilist: cubili est.

Laudes Italiae

U prvome pevanju Georgika pesnik je posle invokacije poljskih božanstava i Avgusta govorio o oranju, setvi i ostalim poljskim radovima i ratarskim spravama, a u vezi sa tim i o godišnjim dobima i pretskazivanju vremena (prognostika). Na kraju toga prvoga pevanja je i epizoda o ubistvu Julija Cezara. U drugome pevanju, iz koga je uzet ovaj odlomak, pesnik posle invokacije boga Bakha govori o voćarstvu i naročito o vinovoj lozi i maslini. obračavajući se Meceni, opeva i slavi Italiju kao najplodrodniju i najpitomiju zemlju. U ovoj partiji, poznatoj pod imenom *Laudes Italiae*, Vergilije je poeta doctus. Kompozicija se strogo drži retorskih principa: 1. uvod 136—139 (4 stiha), 2 a) u Italiji nema opasnih životinja 140—142 i 151—154 b) Italija je bogata zemlja 143—150 i 155—172, 3) završetak 173—176 (opet 4 stiha). Radi uštede prostora izostavljeni su stihovi 161—172 (obeleženo tačkicama).

1. Medorum: Persarum; 2. Hermus: zlatonosna reka u Lidiji; 3. turiferis (tus fero): bogat tamjanom i mirisima; 4. Panchaia: ostrvo poznato iz Euhemerove Svete Istorije (v. Enija), istočno od Arabije, ima značenje Utopije; 5. harenis: etimološki pravilnije nego arenis; 6. tauris: Italiju poredi sa Kolhidom, u kavkaskom primorju, gde su, prema legendi o Argonautima, živele fantastične zveri, tako i bikovi koji puštaju plamenove iz nozdruva (isp. Balačka, koji pušta i plameni vetar); 7. satis (sero 3): iz zmajevih posejanih zuba niču naoružani junaci; 8. hydri (hydrus, i m): vodena zmija, zmaj; 9. Massicus: čuveni su vinogradi na obroncima Masika, kampanske planine, o kojoj peva i Horacije; 10. Clitumne: reka u Umbriji (Clitumnus, i m) sa moćnim izvorima — stoka napojena tom vodom tobož rada bele mladunce, propisane za žrtve nebeskim bogovima i za trijumfe; 11. templa deum: kapitolska trijada (Iupiter, Mars i Minerva); 12. alienis mensibus: i u zimsko doba; 13. rabidae: besne; 14. aconita: aconitum, i n, otrovna biljka; 15. operum (opera): zgrade s mukom podignute; 16. praeruptus: strm, okomit; 17. subterlabentia: koje protiču niže zidova; 18. supra: Mare Superum, Jadransko More; 19. infra: Mare Inferum, Tirensko More; 20. Lari: Larius lacus, jezero Komo; 21. Benace: Benacus, jezero Garda; 22. Saturnia: Italija je blažena zemlja jer Saturnu, ili Kronu, pripada miroljubivi zlatni vek; 23. Ascræum: Hesiod, pisac didaktičkog speva o zemljoradnji »Dela i dani«, rodom je iz Askre, u Bojotiji, pa je stoga i poeta Ascræus. Ovde je Vergilije laudator Italiae et gentis Iuliae.

Pohvala seoskog života

Druga knjiga Georgika, pored gore iznetoga, sadrži i ovu pohvalu seoskog života i njegovih lepota u duhu Avgustovom, koji je težio za obnovom zemljoradnje.

1. humo: iz zemlje; 2. iustissima: jer nagrađuju svaki trud; 3. foribus (fores, ium f.) superbis: abl. qual. uz alta domus; 4. salutantum: clientes su u masama dolazili zorom u kuću svog gospodara (patronus) da ga pozdrave i da prime poklonjenu hranu i malo novca (sportula). Patricijski gentes sa svojim patronus na čelu, štitali su klijente, poluslobodne građane, koji su ekonomski i verski bili vezani za gens; 5. totis aedibus (aedes, ium f): e totis aedibus; 6. inhiant: zinuti od čuda, diviti se; 7. testudine: kornjačinom su korom oblagali vrata i zidove; 8. varios postes: išarani dovratnici; 9. illusasque (includere) auro vestes: čilimi s vezanim zlatnim slikama; 10. Ephyreiaque aera: sudovi od korinjske medi. Ephyra je starinsko ime grada Korinta; 11. fucatur: bojadisati; 12. veneno: purpurna boja; 13. casia: od kore divljeg cimeta ili tarčima mirisalo je ulje bogataško, a seljačko je bilo čisto; 14. opum: opibus; 15. labores: mene i pomračenja, jer se tada mesec i sunce prema primitivnom shvatanju bore sa neprijateljskim demonom, koji hoće da ih proguta; 16. obicibus: nasipi; 17. frigidus... sanguis: prema učenju filozofa Empedokla iz Akraganta (458 god. st. e.), krv oko srca je sedište duhovnih i fizičkih radnji, pa su ljudi hladne krvi nesposobni za umni rad; 18. ubi: sunt; 19. virginibus = a virginibus; 20. o qui: o ubi est, qui; 21. gelidis: in gelidis; 22. fasces populi: moć koju je narod dao; 23. discordia: građanski ratovi; 24. infidos fratres: Tiridat i Fraat, kraljevi Parta, vodili su medusobne borbe, pa su godine 30 zamolili Oktavijana Cezara, da im presudi spor; 25. coniurato ab Histro: ratoborni Dačani, koji su stanovali severno od donjeg Dunava, između Tise i Dnjestra, preduzimali su za vreme Avgustove vladavine česte navale na rimsku granicu; 26. res Romana: rimska država; 27. tabularia u hramu slobode na Aventinu bio je arhiv, koji je sadržavao fiskalne spiskove o carini, zakupu itd.; 28. sollicitant: uznemiruju, mute; 29. urbem = Romam; 30. Penates: domos; 31. gemma: skupocena čaša; 32. Sarranum ostrum: sarski grimiz. Sarra je staro ime grada Tira (Tyros); 33. cuneos: redovi u pozorištu = pozorište; 34. geminatus plausus: kad dođe u pozorište kakav odličan čovek, pljeskaju mu i senatori i narod; 35. sustinet: alit; 36. armenta

bouum: stada; 37. meritosque iuvencos: zaslužni volovi, bikovi. Svojim radom za održavanje života domaćina i njegove porodice volovi zaslužuju da ih gospodar dobro hrani. U Hercegovini, Crnoj Gori, i nekim krajevima Bosne seoski je narod sve do nedavna, a besumnje ima toga i danas, davao izvesno poštovanje oračim volovima kao muškim glavama drugog reda u porodici, jer su i oni hranitelji porodice. Na volove se osobito pazilo u pogledu hrane i napoja. Kad bi se vo razboleo, čitava bi kuća pala u neku brigu, jer je krupna i teška stvar za domaćina seljaka da ostane on i čitava prordica bez vola — hranitelja i spasiljeza od gladi. Stare bi se žene dizale ispred vola kad dolazi kući, kao što bi se dizale ispred domaćina i drugih starijih muških glava. Dakle, vo nije bio samo kod Rimljana kao strogo poljoprivrednog naroda, kao kod agraraca prvog reda zaslužna domaća životinja, nego i kod našeg naroda. Kad to znamo, ne treba da se čudimo Egipćanima, čija je zemlja bila u svoje vreme najplodnija zemlja na svetu, što su vog crnog bika Apisa proglasili za božanstvo (Perinović); 38. proventus: letina, rod; 39. Sicyonia bacca: sikionska maslina; 40. traperis: uljena presa; 41. fetus: fructus; 42. coquitur (coquo): peče se na suncu; 43. ipse: ratar, gospodar; 44. ubi: est; 45. socii: servi; 46. cratera coronant: vrčeve u kojima su mešali vino, kitili su vencima; 47. te: vocat; 48. magister: pastor; 49. rerum: na svetu; 50. sceptrum: regnum; 51. Dictaei regis: pre Jupitra (Zeusa) vladao je Saturn (Kron); 52. ante: za Saturna; 53. caedere: klati; 54. classicum: signum, bojni znak; 55. aequor: campus; 56. fumantia: puše se od znoja; 57. solvere: konac je pevanja kao konac putovanja.

Takmičenje pčela

1. age.....expediam: ded, da izložim; 2. Curetum: sveštenici boginje Kibebe, majke svega što je živo; 3. aera: kimbali, tasovi kao muzički instrument; 4. Dicta: planina na istočnom Kritu, gde je rođen Jupiter (rex caeli); prid. Dictaeus; 4^a. solae natos: pčele su sunčeva deca, jer je prvi pčelar Aristej, sin Apolona, boga sunca; 5. agitant: provode; 6. magnis: Kibela se zove Magna mater, pa prema tome i njeni zakoni; 7. Penates = domos; 8. medium = commune, zajedničko imanje; 9. victu (victui) invigilant: staraju se za ishranu; 10. exercentur: trude se; 11. foedere pacto: po utvrđenom sporazumu; 12. favis: za saće; 13. lentus: lepljiv, žilav; 14. suspendunt: grade odozgo naniže; 15. spem gentis: narodna uzdanica; 16. distendunt: natrpaju; 17. cecidit.....sorti: pala u deo; 18. inque vicem = et invicem: i naizmenice; 19. aquas: kiše; 20. Cyclopes: Ciklopi su jednooki divovi i čuveni kovači sa severoistoka; 21. properant: udarnički stvaraju; 22. stridentia: koji pišti; 23. lacus: čabar; 24. Aetna: kiklopi rade u vulkanima; 25. illi: spondei prikazuju ovde težak napor; 26. in numerum: skladno; 27. forceps: klešta; 28. Cecropius: atinski, jer je Kekrops najstariji kralj u Atini, blizu koje je brdo Himet, čuveno zbog meda; 29. quamque: apem; 30. grandaevis: dodaj apibus; 31. carae: sunt, stare se pčele brinu oko košnice (oppida); 32. daedalus: majstorski po Dedalu, prvom avijatičaru; 33. multa..... nocte: vraćaju se dockan u mrak; 34. minores: mlade; 35. glaucus: zelenkast; 36. portis: na vrata; 37. mussare: zujati; 38. siletur — silent; 39. pluvia impendente: kada preti kiša; 40. Euris: jugoistočnjak, donosi kišu i oluju; 41. circum: u najbližem krugu; 42. aquantur: idu po vodu; 43. lapillos: pčele podižu kamenčiće kao teret za održanje ravnoteže pri letu, jer ne idu na pašu pri rdavu vremenu, pa nemaju tereta; 44. concubitu = concubitui: bračna veza; 45. Venerem = amorem; 46. nixibus: porođajni bolovi pri klečanju; 47. Quirites: pčele radilice kao »građani«; 48. sufficiunt: naknađuju; 49. refingunt: obnavljaju (posle vađenja saća sa medom i pčelama); 50. cotibus = cautibus: oštre stene, grebeni; 51. ultro: čak, štaviše, povrh toga; 52. fasce: pod teretom; 53. plus = plus quam; 54. Lydiae: oblast u zapadnom delu maloaziskog primorja; 55. Parthi: narod južno od Kaspijskog Jezera; 56. Hydaspes: reka u Pendžabu;

57. crates: saće; 58. ille... custos: kraljica — matica rukovodi poslovima; 59. stipant: prate; 60. corpora... obiectant: u borbi zaklanjaju maticu telesima; 61. his = propter haec; 62. quidam: stoički filosofi; 63. mentis... aetherios: pčelama je udahnuta duša, zamišljena kao delić ognjenog etera, iz kojeg (hinc) potiče sav život; 64. accessere: accipere; 65. referri: redire; 66. numerum: locum; 67. succedere: uspeti se.

Sve se vraća odakle je došlo da se ponovo rodi, pa je stoga život besmrtan.

O Skitima

1. Maeotiaque: Azovsko More; Skitija je između Dona i Dunava (Hister); 2. at non: dodaj ita pascitur: ali nema te paše onde, gde itd. — Pesnik je u pret-hodnim stihovima opisivao stočarstvo u toplijim delovima sveta, koji se razlikuju od skitske stepe; 3. qua: ubi; 4. Rhodope: po ovom shvatanju Rodopa se proteže sve do Severnog Pola, verovatno stoga što je zamišljena kao deo srednjobalkanskog i karpatskog planinskog venca; 5. aggeribus: snežni nanosi; 6. assurgit: led je visok do sedam lakata; 7. rubro: sunce je crveno kad zapada za more; 8. orbis: točkovi imaju gvozdene obruče; 9. dissiliunt: prskaju; 10. vertere: pretvore se; 11. lacunae: močvare; 12. stiria: ledenica (na brkovima i bradi); 13. non secius: isto tako kao leda ima i snega; 14. boum: onih volova koji vuku kola, dok su tovnici u pojatama; 15. hos: cervos; 16. cassibus: mrežama; 17. Puniceae: strašila za životinje bila su obično crvena; 18. montem: brdo od snega, ne mogu probiti; 19. rudentes: škripe zamrznuti jeleni pri sečenju; 20. noctem: mrak zbog magle i snega koji stalno pada; 21. pocula... sorbis: prodražavaju vino pijući kvas i turšiju od divljih krušaka; 22. Hyperboreae... trioni: Hiperborejci su legendarni narod na krajnjem severu, nazvanom po grupi zvezda Sedam Volova (= Veliki Medved); oni stanuju pod ogromnom planinom Ripeji; 23. gens... virum (virorum): divlji ljudi. Po drugom antičkom shvatanju, to su bili najpravedniji ljudi na svetu. 24. Euro: jugoistočni vetar ne može da dolazi sa dalekih Ripeja na severu. Verovatno je pesnik pobrkao svoje podatke.

Smrt Laokoona i njegove dece

Eneja, koga je bura bacila na obalu Afrike, priča kraljici Didoni, koja osniva Kartaginu, svoja lutanja i doživljaje počev sa padom Troje. Ovi stihovi opisuju smrt Laokoona, koji je Trojanče opomenuo da ne veruju u dobronamernost Grka koji su ostavili pred svoj tobožnji odlazak drvenog konja pred Trojom (u njemu su bili skriveni najbolji grčki junaci), ni rečima Sinona, kojega su Grci ostavili da svojim lukavstvom otkloni svaku sumnju i nagovori Trojanče da uvuku drvenoga konja u grad.

1. credita: est; 2. coactis: na silu; 3. multoque: spoji sa magis; 4. obicitur: ukaže se; 5. turbat: zbuni; 6. Neptuno: izabran kockom za sveštenika boga Neptuna. Morskim božanstvima prinosi se žrtva na morskoj obali. Za vreme opsade Troje razume se da Laokoon nije mogao na tom mestu žrtvovati; 7. ductus sorte: izabran kockom; 8. iuba: griva; 9. pone legit: prevaljuje; 10. oculus suffecti (grčka konstrukcija); oči im zakrvavile; 11. circum terga dati: cum terga sua collo Laocoontis circumdedissent; 12. superant: eminent; 13. vittas: (acc. gr.) po vrpčama; 14. incertam: koja nije dobro pogodila; 15. cervice excussit: strese sa vrata. Vergilije je besumnje poznao čuveno vajarsko delo što su ga iz mermera izradila tri grčka majstora sa ostrva Roda oko 50 god. st. e. Lesing je po ovoj grupi, koja pretstavlja pogibiju Laokona i njegovih sinova, prozvao svoje čuveno delo: »Laokoon ili o granicama između slikarstva i poezije«. Njegova osnovna zamisao održala se u celini, mada su novija istraživanja oborila mnoge detalje; 16. saevae:

ljute na Trojance, jer je Paris proglasio Veneru lepšom od Junone i Minerve: Mi-nervin hram, u kome je bio Palladium, nalazio se u Trojanskoj tvrđavi; 17. sub-pedibus: na podnožju nekih statua boginje Atine, nalazila se često zmija; 18. insi-nuat: intranzitivno, uđe u; 19. sedes: do hrama boginje Atine.

Kirkino ostrvo

Originalna obrada partije iz Homerove Odiseje (X 203 i d.) i Apolonijevih Argonautika (IV 659 i d.).

1. adspirant: adspiro 1, duvati, disati; 2. Circaeae terrae: Circei, predbrežje u Laciju, danas Monte Circello. Na tom ostrvu, koje je tek docnije spojeno sa kop-nom, smeštena je čarobnica Kirka, kći Helijeve (Solis filia); 3. odoratam cedrum: mirisnu kedrovinu (cedrus, i f); 4. urit in lumina: pali luč za osvetljenje, jer u staro doba u Italiji nije bilo svetiljki sa uljem (kako objašnjava komentator Servije); 5. argutus: zvonak; 6. pecten, inis m: čunak; 7. telas: žice, niti u tkanju; 8. rudentum: rudo 3, urlikati; 9. setigeri: saetiger, ili setiger, čekinjast, obrastao čekinjama; 10. praesepe, is n, i praesepis, is f: ograda, tor; 11. ululare: zavijati; 12. potentibus: koje moćno dejtstvuju, čarobne; 13. induerat (induo 3): pretvorila; 14. fervidus: ključajući, žestok, nemiran; 15. rubecsebat: počelo da rudi; 16. radiis: radius, ii m, sunčev zrak, palica, paoci, itd.; 17. luteus: zlatnožute, šafranove boje; 18. bigae, arum f: dvopreg, kola; 19. marmore: površina mirnog mora blešti kao mermer, stoga ovde kao aequore; 20. tonsae: vesla.

Copa

Veoma lepa pesma iz Vergilijevog Dodatka (*Appendix Vergiliana*), u kojoj vesela krčmarica (*copa*) uz kastanjete i igru poziva umornog putnika da svrati kod nje i da uživa u onome što mu ona može pružiti. Iz metričkih razloga i zbog blagog humora kojim je pesma obojena (smisao za humor nedostajao je Vergiliju) ova se pesma ne može smatrati Vergilijevom.

1. *copa*: krčmarica (isp. *caupona* »krčma«); 2. *Syrisca*: iz Sirije, kao i Hora-cijeve *ambubaiae*, »sviračice«; 3. *mitella*: deminutiv od *mitra*, povež na glavi kakav su nosile hetere kod Rimljana; 4. *crispus*: zavojit, pokretan; 5. *crotala*: kastanjete; 6. *fumosa*... *taberna*: mehana puna dima; 7. *raucos*... *calamos*: izvodi hrapave zvuke na fruli (*calamus*); 8. *ad cubitum*: (udarajući defom) o lakat; 9. *quid potius iuvat*: *abiisse quam decubuisse*; 10. *bibulo*... *toro*: postelja od sočne trave nabujala od natapanja; 11. *decubuisse*: spustiti se, leći; 12. *cupae*: burad; 13. *calices*: kaleži, čaše (*calix, icis m*); 14. *cyathi*: vrčevi za mešanje vina sa vodom; 15. *rosa*: za venac na glavu; 16. *chordae*: žice; 17. *trichila*: senica, paviljon (*trichila, ae f*); 18. *Maen-alio*: u Arkadiji je Pan svirao, prema legendi, u siringu u pećini brda Menalija (*Maenalus, i m, ili Maenala, orum n, pa odatle pridev Maenalius, ili Maenalis, idis f*); 19. *vappa, ae f*: kiseliš, slabo kiselo vino — ali ona ustvari misli na dobro vino, kako se dalje vidi; 20. *cado picato*: bure zatvoreno smolom (*pix, picis f*); 21. *corol-lae*: venčići; 22. *serta*: venci; 23. *virgineo*: reka Aheloi, u Epiru, pripada nimfi Naidi; 24. *libata*: ubrani; 25. *vimineis in calathis*: u pletenim kotaricama od pruća; 26. *caseoli*: sirčići (*caseus, i m, sir*); 27. *iuncea fiscina*: sir se cedi u sirkovim korpicama; 28. *cerea pruna*: šljive meke kao vosak (*cera, ae f* »vosak«, *cereus* »voštan«), potpuno zrele; 29. *castaneae nuces*: kesteni; 30. *munda*: krasna; 31. *Bromius*: Bakh, bog vina; 32. *mora*: *morum, i n*, duđinja ili kupina; 33. *lenis*: slatko; 34. *racemis*: na grozdovi-ma, u grozdovima (*racemus, i m*); 35. *iunco*: sirak kojim su povezani; 36. *cucumis, meris m*: krastavac; 37. izostavljeno nekoliko stihova u kojima se dalje nabrajaju dobra koja može pružiti krčmarica i njena krčma; 38. *aestivo*... *vitro*: žed leti

traži veće čaše, zato — letnjim čašama; 39. prolue: nakvasi se; 40. pampinea: pampineus, od loze (pampinus, i m, loza); 41. strophio: strophium, i n, povez; 42. prisca: starovremski, strog; 43. lapide: na nadgrobnom kamenu, spomeniku da se čita; 44. merum, i n: čisto vino; 45. talos: kocke; 46. crastina: ono što donosi sutrašnjica; 47. vellens: vuče za uvo, kao admonens.

27) QUINTUS HORATIUS FLACCUS

Molba lađi kojom Vergilije putuje u Grčku

19. g. st. e. Vergilije je hteo da poseti Grčku pre no što dovrši svoju Enejidu. Na povratku s toga puta umro je u Brindisiji. Horacije, uznemiren zbog slaboga zdravlja svog prijatelja, želi mu srećan put i kune neustrašive ljude koji traže opasnosti.

1. potens Cypri: Venera je gospodarica Kipra i kao Pelagija zaštitnica moreplovaca; 2. fratres Helenae: blizanci Kastor i Poluks, zaštitnici moreplovaca, kao konjanici na belim konjima zovu se »Dioskuri«, Zevsovi sinovi; 3. pater: Eol; 4. Iapyga: ovaj vetar duva od severozapada, pa je zgodan za one koji putuju iz Brindizija u Grčku; 5. debes: duguješ, moraš povratiti; 6. robur: hrastovina; 7. Iapeti genus: Japetov sin Pro netej ukrao je od bogova vatru; 8. audax... gradum: Prometej, sin Titana Japeta i kao Titan predgrčko božanstvo vatre, ukrao je novim bogovima (Zevsu i ostalim) vatru i dao je ljudima. Zevs, iz straha da se ljudi ne osile, pošalje na njih razne muke, koje ljudski život skratitše (corripuit). Ova priča potiče iz vremena doseljenja Grka i pripada predgrčkim Indoevropljanima na staroj Kreti, odakle je Dedal i njegovi sinovi Ikar i Japig; 9. expertus: est; 10. labor: Herkul je imao 12 teških dužnosti, od kojih je jedna i silazak u donji svet po Kerbera; 11. scelus: kažnjiva (grešna) drskost; 12. ponere: ostaviti, odložiti.

Državnom brodu

Alegorična pesma uoči novih građanskih ratova (možda borba između Antonija i Oktavijana). Pesnik želi da državni brod, koji su bure dosta oslabile, ne pretrpi nove štete. Ovu pesmu treba porediti sa epodom 16 (tekst: Građanski rat), koja je jedna od najranijih pesama Horacijevih, pa u njoj pesnik mnogo oštrije istupa i sudi.

1. fortiter: odlučno; 2. iterum: u vezi sa referent, odvući, odneti, jer postoji opasnost da se građanski rat opet ponovi; 3. Pontica: građu za gradnju brodova uzimali su iz Pontskih oblasti; 4. pictis: lađe su kao i danas imale napred obojenu figuru kojeg božanstva. Ta se figura zvala aplustra, a naši ih pomorci zovu pulenc; 5. ludibrium: igračka; 6. nuper: ti, koja si malopre bila... 7. desiderium: es; 8. interfusa nitentes: pučine što se prostiru između Kikladskih Ostrva, sjajnih zbog mermernih stena; 9. Interfusa... Cycladas: aequora inter nitentes Cycladas fusa.

Lidiji

Pesnik se vraća staroj ljubavi, Lidiji.

1. potior: preći, bolji; 2. brachia... dabat: grliti; 3. Persarum: glavni preti stavnici Istoka, čija su blaga i moć ušli u poslovicu; 4. alia... arsisti: goret od ljubavi za drugom; 5. modos: arije, napevi; 6. animae superstiti: ako usud pošteđu (= dragom) i ostane živa iza mene; 7. cogit: sastavi; 8. vivere... amem: volela bih živeti.

Tema dobro poznata i starijoj lirici i kiničkoj dijatribi, iz koje je Horacije i u svojim odama uzimao ne samo teme već i stilske elemente.

1. Gratia ... cum geminis sororibus: jer su obično tri gracije; 2. almus: blagosloven; 3. mitesco 3: ublažiti, popuštati; 4. zephyrus, i m: zapadni vetar; 5. pomifer: pun voća; 6. bruma: zima, ciča koja ne da da se mrdne, sve ukoči (iners); 7. Aeneas, ae m (grč. Aineas): sin Anhisa i Afrodite, vladar Dardanaca koji po padu Troje dolazi u Italiju i tu postaje začetnik rimskoga naroda (opisano u Vergilijevoj *Enejadi*); 8. Tullus, Ancus: legendarni kraljevi; 9. amico animo: svojoj dragoj duši; 10. splendide: sjajni Torkvate; 11. Minos, ois m: sudija u donjem svetu; 12. Hippolytus, i m: kao i Dijana, boginja lova, uzor čednosti; 13. Lethaea vincula: okovi podzemne reke Lete koja donosi zaborav; 14. valet: može; 15. Theseus ... Perithoo: dva uzorna prijatelja;

16. Soracte, is n: planina severno od Rima; 17. dissolve: ublaži; 18. benignus: štedrije, šire ruke; 19. deprome: izvadi; 20. quadrimum: od četiri godine (zime); 21. diota, ae f: veliki sud sa dve drške; 22. deproeliantes: kad se bore; 23. ornus, i f: jasen; 24. quem ... cumque: tmeza; 25. Fors, f: boginja sudbine, sreće; 26. lucro adpone: smatraj dobitkom; 27. chorea, ae f: kolo, igra; 28. canities, ei f: sede kose, starost; 29. morosus: dosadan; 30. campus: Campus Martius; 31. area: stadion; 32. susurrus, i m: šaptanje; 33. composita ... hora: ugovoreni čas (randevu); 34. proditur: pojavi se; 35. male pertinaci: koji se tobože odupire.

Žrtva izvoru

Pesmica skromne teme i jednostavna stila (iskhnon genos), u kojoj se očituje još jedna strana Horacijeve pesničke tehnike i umešnosti.

1. Bandusia: izvor na Horacijevom imanju; 2. vitrum, i n: staklo; 3. destinat: sluti na; 4. inficio, feci, fectum 3: bojadisati; 5. canicula: letnja žega, kad »upeče zvezda Sirijus — pseća zvezda«; 6. fessis vomere: umornim od pluga.

Pesnikova besmrtnost

Epilog prvoj zbirci pesama. Pesnik je svestan svoje vrednosti i očekuje slavu koja će trajati dok bude Rima.

1. regali ... altibus: (enalaga, premeštanje epiteta, mesto regalium) veličinom moći viši od kraljevskih piramida, viši od trošnih kraljevskih piramida (situs, us m. erozija, truljenje, trošenje); Pontifex Maximus i šest vestalki čuvali su u hramu boginje Veste stalnu i večnu vatru, simbol većitog ognjišta i prema tome večnog trajanja rimske države; 2. impotens: žestok; 3. usque ... recens: moja će slava kod potomstva rasti i stalno se podmlađivati; 4. virgine: vestalke su učestvovala u svečanim litijama; 5. pauper ... potens: u Apuliji, koja je oskudevala vodom, vladao je Dauno, izbeglica iz Ilirije i predak kralja Turna; 6. quaesitam meritis: na koju mi daju pravo moje pesničke zasluge.

Selo hvali, a grada se drži

Zelenaš Alfije, posle duge pohvale seoskog života i zemljoradnikove sreće, sređuje svoje bankarske poslove i misli na novu zaradu. (Slične neočekivane završetke nalazimo i u nekim Hajneovim pesmama).

1. solutus ... faenore: slobodan od svih novčanih obaveza (duga, kamata itd.), zelenaštva; 2. feliciores inserit: kalem i plodnije; 3. pressa: ceden; 4. infirmas:

nežne; 5. Autumnus: personifikacija jeseni; 6. insitiva: kalemljenje; 7. finium: međe njiva i polja bile su pod Silvanovom zaštitom; 8. tenaci: gust; 9. obstrepunt: odjekuju, odzivaju se; 10. quod: žuborenje; 11. tonantis... Iovis: Jupiter gromovnik šalje kišu i sneg; 12. amite (ames, itis m)... retia: i danas hvataju u Italiji ptice, naročito selice (advenam) mrežom razapetom na rašljastoj motki, punom razmaknutih otvora (rara); 13. malarum... curas: malarum curarum quas, ljubavne brige i nevolje; 14. haec inter (anastrofa), pri takvim zabavama; 15. in partem: sa svoje strane; 16. Sabina... Apuli: oba ova plemena poznata su zbog svoje primitivnosti; 17. sacrum... focum: ognjište i vatra su indoevropske svetinje, pa prema tome i kod ilirskih Apulaca; 18. textis cratibus: tor od pletera; 19. inemptas: od svojih plodova, ne kupujući na pijaci; 20. magisve: iuverint; 21. si quos...: ove ribe natera na italsku obalu bura i talasi sa istoka; 22. attagen Ionicus: maloazijska ptica kao tetrepče, ali mnogo manja i utovljena; 23. lapathi: kiseljica; 24. gravi... corpori: slez, koji preporučuje već grčki pesnik Heziod, služi i danas kao narodni lek za razne bolesti (gravi); 25. inversum. okrenut naopako da ne ore; 26. positosque: posedala oko ognjišta; 27. renidentes: figure Lara su od pečene zemlje i gledosane, pa stoga bacaju odblesak prema plamenu; 28. rededit: terati, naplatiti. Zajmovi su otkazivani sredinom meseca (Idus), a davani početkom (Kalendae).

Uživaj za vremena

Ovu epodu treba porediti sa odom »Vides ut alta stet nive candidum« (Carm. I 8, v. napred).

1. imbres: plural označava masu, kao i kod nas (isp. snegovi i sl.); 2. Iovem: caelum; 3. Treicio: bura (aquilo), duva sa severoistoka, od Trakije; 4. virent: u snazi, sveži; 5. obducta: namršteno, naborano (čelo); 6. Torquato: Horacijev prijatelj; 7. pressa: ceđeno, muljano; 8. Achaemenio: iranska dinastija je vodila pokret od vladara po imenu Achaemenes, is m, a odatle pridev Achaemenius; 9. fide Cyllenea: žica lire, jer je Merkur, tj. Hermes, pronašao liru na planini Kileni; 10. Centaurus: Hiron (grč. Kheiron); 11. alumno: Achilli; 12. Thetide: Ahilova majka Tetida (Thetis, idis f) je kao boginja besmrtna, a njen je sin mortalis (smrtan), jer mu je takav otac Pelej (dakle ahajski patrijarhat); 13. Assaracis tellus: Troja, jer je Asarak bio vladar u Troji — njegov je otac bio Tros (Troja), a braća Ganimed i Ilos (Ilion), dok mu je Anhis unuk, a Eneja (Aineas) praunuk; 14. findunt: zasecaju; 15. Scamander, Simois: reke pod Trojom; 16. subtemen, inis n: pređa, konic; 17. Parcae: sudjaje (grč. Moira); 18. caerula: kao boginja sinjega mora; 19. aegrimonia, ae f: jad, tuga, neraspoloženje; 20. adloquiis, adloquium: utešne reči, uteha.

Gradanski rat

Jedna od najranijih Horacijevih pesama, kako to pokazuje i njen borbeni duh. Rim propada zbog gradanskog rata i bolji deo (melior pars) građana, kao *pia gens*, spasava se na daleki zapad, na »Atlantidu«. Temu o zlatom veku obrađuje Vergilije u IV eklozi. Posle propasti starog pokolenja treba da se rodi novo, srećno.

1. valuere: potuere; 2. Marsi: italsko pleme; 3. Porsen(n)a, ae m: etruski kralj; 4. manus, us f: vojska; 5. Capua: glavni grad Kampanije, (Kampanija ovde kao takmac Laciju); 6. Spartacus: Tračanin koji je 73 g. st. e. pobunio robove; 7. novis rebus: prevrat koji je pripremao Katilina u sporazumu sa Alobrozima (Allobrox, ogis m: singularis pro plurali, kao u našim pesmama); 8. Germania pube: plavooka (caeruleus) germanska plemena Kimbra i Teutona; 9. parentibus (dativus auctoris): proklinjan (abominatus) od roditelja pogubljenih Rimljana;

10. solibus: sunčani zraci; 11. Quirini: Romulji; 12. expediat: rešava, uklanja teškoće; 13. communiter: uopšte; 14. Phocaeorum: pred navalom Meda Fokejci su krenuli sa jonskog primorja, napustivši sasvim svoj grad, u zapadni Mediteran; 15. exsecrata civitas: prokleti grad; 16. Notus, i m: južni vetar koji donosi kišu; 17. protervus Africus: žestok jugozapadni vetar; 18. secunda... alite: pod povoljnim auspicijama; 19. renarint: renaverint, isplivaju sa dna mora (imis vadis) (isp. Markov topuz iz mora izlazi); 20. Padus Matina... cacumina: kada reka Pad (Po) sa severa Italije dopre do vrha najviše planine u Apuliji, na jugu; 21. procurerit: procurro 3, krenuti, nadvisivati; 22. Appenninus: Apenini; 23. monstra: nakaze, nemani; 24. subsidere: pariti se; 25. adulteretur: da čini preljubu; 26. ravus: sivožut; 27. indocilis: uporan, tup; 28. bez nade; 29. inominata: prokle'a; 30. prepremat: pritisne; 31. circumvagus: koji optiče, koji teče oko cele ekumene; 32. arva... insulas: srećna zemlja i ostrva blaženih, negde na zapadnom ili severnom okeanu, gde je zlatno doba prvobitne zajednice; 33. reddit... cererem: daje žito (isp. cerealia); 34. inarata: neuzorana; 35. inputata: neobrezana; 36. germinat: germino 1, klijati, terati; 37. termes, itis m: grana, grančica sa plodom; 38. pilla: tamna (isp. smokva crnica); 39. crepante: koja žubori (crepo 1); 40. iniussae: u ovaj utopiji sve ide automatski, bez ičijeg napora; 41. mulctrum, i n: muzlica, kravljača, dižva; 42. vespertinus: večernji; 43. circumgemit: mumla oko; 44. ovile, is n: tor; 45. intumescit: nadima se; 46. Eurus, i m: jugoistočni vetar; 47. rado, rasi, rasum, 3: briše preko; 48. utrumque: i sušu i kišu; 49. rége: misli na Jupitera; 50. contagia: contagium, i n, zaraza; 51. inpotentia astri: strahovita žega; 52. Argoo... remige: veslač na lađi Argo, kojom brode Argonauti od Kolhide, preko Dunava i Save, na Jadran; 53. impudica Colchis: Medea; 54. Sidonii: fenički; 55. torse-runt: torqueo; 56. cornua: poprečne katarke za jedra; 57. Ulixei: pesnički genitiv sing. mesto Ulixis; 58. secrevit: odvojio za; 59. inquinavit; inquino 1: iskvariti; 60. duravit ferro: pretvorio u tvrdo gvožđe.

Besposleni brbljivac

Horacije, šetajući se, nameri se na nekog nametljivog čoveka, koji ga stane gnjaviti raznim pitanjima i molbama da ga uvede u Mecenatovo društvo. Pesnik se uzalud otima, ali brbljivac ne pušta žrtvu, mada u taj čas ima parnicu na sudu. Naide pesnikov prijatelj Aristije Fusko, koji ga zlurado prepušta sudbini. Pesnika najzad oslobodi drugi parničar, koji odvuče brbljivca na sud.

1. quid... rerum: kako si, brate slatki; 2. ut nunc est: zasad; 3. occupo: oslovim ga prvi, presretmem; 4. noris: (konj. perf.) valjda me poznaješ; 5. celebri felicem: (grč. konstrukcija) srećne pameti, jer nije pazio na takt i formalnosti; 6. misere: žestoko, vruće; 7. Caesaris hortos: Cezarev park bio je s druge strane Tibera pod Janikulom, udaljen blizu 2 km od Svete ulice; 8. iniquae mentis: rdavo raspoložen; 9. quis... opus... (mesto quibus) kojima je stalo do tvog zdravlja, pa će se zabrinuti što te tako dugo nema kući; 10. composui: smirio, sahranio; 11. resto: još sam u životu; 12. confice: svrši sa mnom, smakni me; 13. divina: jer proriče sudbinu; 14. quando... cumque: jednog dana; 15. Ad Vestae: aedem. Vestin hram se nalazio na Palatinu blizu sudnice; 16. quarta... praeterita: oko 9 sati; 17. vadato: prema položenoj jamčevini; 18. hic ades: pomози овде (na sudu); 19. stare: adstare, ako ti mojim prisustvom mogu pomoći; 20. sodes: si audes, izvoli; 21. repetit: ponovo uzme reč; 22. paucorum hominum: est, malo ima znana, živi povučeno; 23. secundas: partes, igrati drugu ulogu, pomagati; 24. hunc hominem: me, ovakvog majstora kao što sam ja; 25. tradere: pretstaviti, preproučiti; 26. submosses: (submovisses), ukloniti konkurente, potisnuti; 27. isto: modo; 28. his... malis: daleko od ovakvih intriga; 29. magnum narras: prete-

ruješ; 30. accendis: izazivaš, potičeš; 31. velis tantummodo: samo poželi, izvo-ljevaj; 32. quae tua virtus: kakav si junak; 33. eoque: pa stoga; 34. difficiles... habet: c'est le premier pas qui coute, (u stihu stoji difficilis = difficiles acc. pl.); 35. haud... dero = deero; upotrebiću sve svoje veštine; 36. deducam: pratiti; 37. agit: izlaže; 38. respondet: na ista pitanja sa naše strane; 39. lentissima: sa-vršeno neosetljiv (elativ); 40. male salsus: nikako da se doseti; 41. tricesima sabbata: (asyndeton) = tricesima dies et sabbata, danas je mladak i još usto subota, dakle, dvostruki praznik. Jevreji, kojih je tada prilično bilo u Rimu, nisu ni na jedan ni na drugi praznik radili nikakvih poslova. Mladak su praznovali i stari Grci, a i kod našeg naroda starije žene paze na mladu nedelju i na mladi petak. Razume se da se Aristije iz pakosti izgovara ovim inoverskim praznicima. Iz otkrića u starim katakombama na Janikulu, gde je bio jevrejski kraj (Geto), vidi se da su sa-danji Jevreji u Rimu potomci onih Jevreja što su se još pre Horacija doselili u Rim kao i u ostala veća mesta po Mediteranu. Apostol Petar za vreme svoga boravka u Rimu stanovao je kod pokrštenih Jevreja; 42. vin: visne; 43. curtis: obrezan; 44. oppedere: sprdati se, terati šegu; 45. religio: verske predrasude; 46. mi: mihi; 47. unus multorum: čovek iz naroda; 48. surrexe: surrexisse, surgo; 49. adversarius: parničar; 50. antestari... auriculam: zove Horacija na sud da svedoči, i Hora-cije, želeći da se osveti brbljivom gnjavatoru, rado se odaziva prema starom rim-skom običaju, koji se sastoji u tome da pozvani »naperi uho« i da tužitelj izjavi: memento quod tu mihi in hac causa testis eris. Brbljivi gnjavator propustio je su-đenje, pa ga tužitelj želi lično dovesti pretoru. Auricula (franc. oreille) je prosto-narodni deminutiv od auris; 51. Apollo: zaštitnik pesnika.

Put u Brundisij

Kao što Lucilije opisuje Iter Siculum (sačuvani su fragmenti), tako i Hora-cije opisuje svoj put u proleće 37 g. u Mecenatovom društvu. Išli su glavnim drumom (Via Appia) koji preko Brundisija vodi na Balkan, gde se produžuje (via Egnatia) sve do Crnog Mora. Sa Horacijem se nalaze i putuju pesnici Varije i Vergilije i knji-ževni kritičari Plotius Tucca i Heliodor (Graeculus). Pesma beleži redom konake ili stanice (mansiones), gde se dešavaju razne zgode i nezgode. Ovde je Horacije pravi realista, koji formalno i sadržajno daleko nadmašuje svog prethodnika Lu-cilija. Izraz je stilizovan sermo vulgaris, sa strogim periodama i jasnim antite-zama, sa varijacijom sinonimnih izraza, donekle garniran visokim epskim stilom radi komičnog efekta. Putovanje traje dvostruko duže no što je potrebno putniku koji se žuri. To pokazuje i stanice: Rim, Aricia, Forum Appi, (noćno putovanje kanalom), lucus Feroniae, Tarracina, Fundi, Formiae, Sinuessa, Pons Campanus, Capua, vila kod Caudium-a, Beneventum, (Aeclanum), vila kod Trivicum-a, (Aus-culum), Canusium, Rubi, Barium, Gnatia, Brundisium. (Neka od navedenih mesta su ilirskog porekla).

1. differtum: nabijen; 2. cauponibus: pretrglijama (sitnim trgovcima); 3. malignis: sumnjivim, lopovskim (hendiadyoin kao: kita i svatovi); 4. ignavi: tromi, besposleni; 5. praecincti: potpasani; altior: više potpasani, pa stoga pokretniji (nego tardi); 6. cenantis: acc. plur., prelaz u osnove na i (gen. plur. cenanti-um); 7. convicia ingerere: dovikivati pogrde, svadati se; 8. adpelle: sc. navem; 9. tre-centos inseris: natrpati njih trista (mnogo), ali sesenti je maksimalan broj (»bez-broj«); 10. aes exigitur: naplaćuje prevoz (kanalom); 11. ligatur: adligatur navigio; 12. mali: ustvari komarice, jer je komarac sasvim učtiv; 13. prolutus vappa: dobro se napio kiseliša, kisela vina; 14. certatim: takmičeći se; 15. pastum: da pasu; 16. retinacula: užad; 17. stertit: hrče; 18. linter: manji brod, čamac; 19. cerebrus-sus: naprasit; 20. lumbos: butine; 21. saligno fuste: vrbovom motkom, šibom; 22. quarta...: oko 10 h; 23. vix demum: na jedvite jade; 24. expono: iskrcati se;

25. Feronia: božanstvo etruskog porekla sa svetim gajem i izvorom; 26. repimus: gmižemo; 27. subimus: pridemo ozdo; 28. late cudentibus: nadaleko se belasaju stene jer je Anxur ležao na uzvišenju od beloga krečnjaka; 29. Maecenas: G. Cilnius Maecenas, Avgustov i Horacijev prijatelj; 30. Cocceius: L. Cocceius Nerva, Mecenateov saradnik; 31. collyria: collyrium je mast za oči — Horacije je patio od katarata u očima i stomaku; 32. lippus: krmeljiv; 33. inlinere: namazati (inf. hist.); 34. Fonteius: G. Fonteius Capito, Antonijev čovek — ovi ljudi udešavaju sastanak između Oktavijana i Antonija; 35. ad unguem: savršeno doteran — »translatio a marmorariis ducta, qui iuncturas marmorum tum demum perfectas dicunt, si unguis superductus non offendat«, kaže Porfirije, Horacijev komentator; 36. Aufidio praetore: podrugljivo, pod vlašću naduvenog Aufidija, kojega pesnik zove pretorom umesto edilom; scribae, tj. nekadašnji kolega Horacijev po rangu; 37. insani: uobraženoga; 38. praemia: insignia »odličja«; nekadašnji pisarčić izašao je pređ ovu prestoničku gospodu u punom ornatu i sa svima počastima, jer su usred dana nošene buktinje (funalia) i legen (vatillum) sa žeravicom (pruna), koja je služila da se buktinje pripale; 39. Mamurrarum: Mamura je Cezarov prišipetlja, kojeg napada već Katul i koji je uz Cezara napljačkao grđno zlato u Galiji, postao sila i glavna veličina za rodni grad Formiae, koje su stoga Mamurrarum urbs; 40. Murena: L. Licinius Murena imao je, kao i mnogi drugi Rimljani (Ciceron, Fonteji itd.) vilu na obali blizu Formiae; 41. culinam: kuhinju, hranu; 42. devinctior: odaniji; 43. complexus: zagrljaji; 44. gaudia: izlivi veselja; 45. contulerim (confero): porediti; 46. sanus: pri zdravoj pameti, dok sam zdrave pameti; 47. villula: salaš; 48. parochi: grč. reč, bili su dužni da prime i ugoste državne službenike na putu, da im daju stan, ogrev i hranu; 49. clitellas: samare; 50. tempore: rano (već oko podne); 51. lusum: Mecenate, kraljevskog porekla, pred glavni obrok igra lopte na javnom igralištu, kakvih je bilo i u provinciji; 52. inimicum (prevod grč. medicinskog termina polemion): što ne odgovara, ne prija; 53. crudus: crudus, krvav, sirov, nesvaren i onaj koji teško vari, slaba stomaka — kao Horacije, i Vergilije je bio nežna zdravlja »plerumque a stomacho et a faucibus ac dolore capitis laborabat, sanguinem etiam saepe reicit, cibi viniq̄e minimi« (Donat); 54. super est: leži iznad, poviše; 55. cauponas: krčma; Caudi loc. sing.; 56. nunc mihi: parodira epsku invokaciju; 57. Sarmenti: Sarmentus, lakrdijaš (scurra), zemljak Mecenateov, ljubimac Avgustov, poznat i popularan, kako to kazuju mnoge anegdote; 58. Messius: »Konjović«; 59. Cicirri: Cicirrus, lokalna veličina, ogroman kao borbeni petao (grč. kikirros), nasuprot Sarmentu, tankom kao slamka (sarmentum). Ova vrsta agona poznata je iz Platonova *Simposiona*, a ima je i kod naših čobana; 60. clarum genus: slavni preci; 61. Osci: nešto kao Ere (pogrdno); 62. domina: gospodarica; 63. exstat: još je živa; 64. similem dico (grč. eikazo): naličiš; 65. accipio: važi; 66. caput... movet: trese glavom kao konj; 67. cornu... exsecto: velik ožiljak, kao da je izgubio rogove; 68. mutilus: šut; 69. saetosus: čekinjast, obrastao čekinjama; 70. turpaverat: nagrdio; 71. Campanum... morbum: kod ove bolesti rastu po glavi i licu neke čvoruge od kojih ostaju veliki ožiljci; 72. Cyclopa (grč. acc. sing.): Kiklopi su živeli kao nomadi, primitivno, stoga su česta figura u komediji i satirskoj igri; 73. nihil; 74. larva: maska ne treba strašilu; 74. coturnis: coturnus, visoka obuća glumca nepotrebna je dugajliji; 75. catenam: catena, ae f, okov, lanac — robovi su često nosili okove, koje posle oslobađanja poklanjaju larima i tako iskupljuju zavet (ex voto); Sarment je, prema tome, bio fugitivus koji je napustio svoju gospodaricu; 76. farris: brašna; 77. libra: blizu 1/2 kg, litra, normalno sledovanje za robove bilo je trostruko; 78. pussillo: malecan; 79. tendimus: uputimo se; 80. recta: pravo; 81. sedulus: dobronameran; 82. macros: mršave drozdove (turdos), još nisu ugojeni jer je proleće; 83. arsit: zapalio sebe i kuću (od nervoze i uslužnosti); 84. versat in igni: okreće na vatri; 85. Volcano: igni; 86. lambere; lizati; 87. avidos: gladne; 88. ex illo: loco (počinje Apulija); 89. montis: montes:

90. ostentare: pokazivati; 91. Atabulus: topli južnjak; 92. erepsemus: erepsissemus, ispuzati; 93. udos: udus, mokat; 94. camino: caminus, peć (grč. reč); 95. tum . . . : ovde je Horacije prešao Bokača i verizam, pa se sa razlogom misli da je satira bila određena za najuži krug prijatelja, a ne za široku publiku; 96. r(a)edis: r(a)eda, putnička kola; 97. quod versu . . . : za gradić Ausculum ne može se reći da mu ime in versum heroicum intrare non potest, ali je Horacije ovde hteo da načini ovu šalu; 98. ultra: i dalje od ovog mesta; 99. callidus: prepređen, pametan, dovitljiv; 100. viator, oris m: putnik; 101. lapidosus: tvrd kao kamen (lapis); 102. non ditior: ništa obilnija posuda (urna) vodom; 103. Diomede: Apulija se zove campus Diomedis, koji je tamo došao, prema legendi, posle pada Troje i osnovao Arpi i druga mesta, pa i Canusium; 104. corruptius: još gori; 105. piscosi: bogat ribom; 106. iratis: mislilo se da ima izvora čija voda izaziva ludilo i čini ljude lymphaticos; 107. liquescere: osim čuda sa vodom bilo je i drugo sa vatrom: in Sallentino oppido Egnatia inposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum protinus flamam existere . . . , kaže Plinije; 108. securum . . . aevum: Epikurovo učenje da se bogovi ne brinu za ljudske stvari; 109. tristis: tristes, uznemirene; 110. caeli tectum: nebeski (olimpijski) dvori.

28) GAIUS IULIUS CAESAR OCTAVIANUS AUGUSTUS

Car Avgust o svojoj vladavini

Monumentum Ancyranum ili Res gestae divi Augusti smatra se najlepšim spomenikom rimske književnosti zbog svoje klasične i uzvišene jednostavnosti. — To je ujedno i najvažniji dokumenat za istoriju cara Avgusta, čijim se imenom obeležava glavna epoha zlatnog veka rimske književnosti.

Ovaj izveštaj o svom javnom radu napisao je sam car Avgust kad mu je bilo oko 50 god. i objavio ga po celom carstvu u mnogobrojnim kopijama latinskog originala i grčkog prevoda. Najpotpuniji je prepis nađen sredinom 16 veka u današnjoj Ankari, ranije zvanj Ancyra, po kojoj se zove Monumentum Ancyranum. Stil Avgustov je miran i monumentalan, stvaran i jednostavan, bez superlativa i nepotrebnih epiteta, pa je stoga svakom razumljiv.

Avgust kazuje istinu, ali ne uvek celu, jer saopštava shvatanje svog autoritativnog režima. Stoga treba ovaj izveštaj porediti sa Tacitovim Analima I 1—10.

Sadržina je ova:

Počeci političke karijere (1—2). Pregled ratovanja (3—4). Građanske službe i počasti (5—14). Pokloni narodu (15—24). Vojnički i politički uspesi (25—30). Priznanje u inostranstvu (31—33) i u Rimu (34—35).

I

1. privata impensa: novac za skupljanje vojske posudiše mu Agripa i Mecenas; jer je Antonije odmah po ubistvu prigrabio državnu kasu i papire Julija Cezara; 2. dominatione . . . vindicavi: »oslobodih od jarma strančarske tiranije«; 3. adlegit: naknadno izabrati, kooptirati; 4. consularem dicendae (dat. cilja): mesto konsulara sa pravom glasa; 5. me praetore: da kao propretor, prema tome on je već konsular i bivši pretor (praetorius est »praetor dictus qui praeret iure et exercitui«); 6. cecidisset: 43 godine u bici kod Mutine, gde je Brut pobedio Antonija, poginuše konsuli Pansa i Hircije. Taj događaj pominje i Ovidije kad kaže da se rodio u vreme »cum cecidit fato consul uterque pari«; 7. trium . . . virum constituendae (dat. cilja): ustavotvorni odbor obrazovaše 27-XI-43 god. st. e. sa dvadesetogodišnjim Oktavijanom Antonije i Lepid (II trijumvirat).

II

1. parentem: poočima Julija Cezara, po kome se Gaj Oktavije kao posinak i naslednik prozove Caius Julius Caesar Octavianus; 2. legitimis: Avgust naročito ističe legitimnost svojih postupaka; 3. facinus: zločinstvo je ubistvo Julija Cezara; 4. inferentis (acc. plur.): Bruta i Kasija; 5. vici: kod Filipa 42. god. pobeđen je Brut, a Kasije izvrši samoubistvo.

III

1. tuto: bez opasnosti; 2. excidere (caedo): uništiti; 3. adacta meo: koji mi se zakleše kao vojnici; 4. deduxi: naselih kao koloniste u novom naselju. Takvih je bilo 170.000; 5. emeritis: vojna služba trajala je za republike 25 god., a od Avgusta 20 god. Bilo ih je dosta koji su i dalje služili (čak i po 40 god.), a zvali su se veterani.

IV

1. bis ovans: proslavih dva mala trijumfa, tri velika kurulska; 2. appellatus . . . imperator: vojnici proglase svog komandanta »pobediocem« (imperator) posle svakog većeg uspeha; 3. laurum: trijumfatorov venac od lovorike; 4. deposui: u Jupiterovom hramu na Kapitolu; 5. solutis: ispunivši zavete; 6. auspiciis: jer su pravo auspicia, koja su prethodila svakom preduzeću, imali prvenstvo magistratus maiores, tj. pretori, konsuli i censori; 7. supplicandum: blagodarenje; 8. tribunicia: već Cezar, a naročito Avgust, zasnovao je svoj autoritativni režim najviše na tribunskoj vlasti, jer su tribuni bili neprikosnoveni i imali su pravo da svakoga, pa i činovnika, liše slobode (ius prensionis) i da spreče izvršenje svakog senatskog i sudskog rešenja (ius intercessionis).

IV

1. Marco . . . consulibus: 22 god. st. e.; 2. curationem annonae: da preuzmem ishranu prestonice.

VII

1. princeps: »Augustus cuncta nomine principis sub imperium accepit« kaže Tacit. Tako je Avgust kao »prvi senator« presudno uticao na senatsku auctoritas, jer je prvi pitan za mišljenje i prvi je glasao. Stoga neki zovu njegovu vladavinu principatom, a neki opet dijarhijom, jer je delio vlast sa senatom. Naslov princeps ostao je i docnije, te od njega i potiču izrazi »princ« i »princeza«. — Rimskom »princeps senatus«, koji je bio prvi na spisku senatora (Album senatorium), odgovara donekle spiker u engleskom parlamentu; 2. scripseram: svoj izveštaj »Index rerum a se gestarum« skicirao je Avgust 23 god. st. e., dopunio 4 god. st. e., a konačno redigovao u svojoj 76 godini i predao vestalkama na čuvanje; 3. quindecimvirum (gen. pl.): quindecimviri je kolegij od 15 sveštenika, koji je rukovao Sibilskim knjigama i prema njima prinosiso žrtve; 4. epulonum: (epulo, onis m) brinuli su se za verske gozbe; 5. arvalis: vrlo stari kolegij, koji se starao »ut fruges ferant arva«; 6. Titius: legendarni kralj »Titus Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat«, izrazi frater i sodalis »brat i drugar« ukazuju na duboku starost ovih kolegija; 7. fetialis: kolegij od 20 članova brinuo se za objavu rata i sklapanje mira, primirja i ugovora.

XXV

1. Actium: protiv Antonija i Kleopatre 31 god.; 2. Galliae: cisalpina et transalpina; 3. Hispaniae: citerior (Tarraconensis) i ulterior (Lusitania et Baetica); 4. qui . . . militaverint: takvih koji su se borili (konsekutivna relativna rečenica) kao i sledeća: qui . . . parerent.

XXVI

1. Gadibus . . . Albis: od Gibraltara do ušća Labe; 2. Hadriano: misli se na Dinarske Alpe, u čijoj je oblasti ratovao sa Ilirima i osvojio Solin i Sisak; 3. Cimbri . . . Semnones: Ovi Cimbri stanovahu u oblasti Jitlanda, južno od njih Harudi, a istočno Semnonci; 4. eudaemon (grčka reč): felix; 5. Nabata: glavni grad ostrva Meroe, koja je na Nilu između Kartuna i Berbora; 6. Sabacorum: u južnoj Arabiji još postoji grad Marib.

XXVII

1. Aegyptum: Egipat je imao izuzetan položaj i bio je potčinjen neposredno Avgustu, koji je sve provincije podelio u carske i senatorske. Bez naročite carske dozvole nijedan Rimljanin nije mogao ući u Egipat; 2. omnis: Ilirik, Makedonija, Trakija, u kojima su bili česti ustanci i posle Avgusta; 3. Cyrenas: grad na visoravni kod Barke, u sev. Africi, danas Kirenajka.

XXIX

1. Dalmatis: dalmatinski Iliri; 2. Ultoris: Mars »Osvetnik« (ultor) je pored Jupitra i Kvirina glavni zaštitnik Rima.

XXX

1. Pannoniorum: ilirska plemena između Save i gornjeg Dunava dizala su se protiv Rimljana zajedno sa Ilirima u Bosni i Dalmaciji. Avgust i Tiberije ratovali su s njima nekih 25 godina, sve do 9 godine n. e.; 2. citra: na ovu stranu; 3. Dacorum: Dačani su srodni Tračanima i stanovahu između srednjeg Dunava i Karpata.

XXXI

1. Bastarnae: keltsko-germanska plemena istočno od Karpata i na ušću Dunava; 2. Scythae: Skiti i Sarmati su iranska plemena u južnoj Rusiji; 3. Tanaim-Don; 4. Albanorum: Albanci i Hiberi su kavkaska plemena, a Medi su Iranci.

XXXIV

1. arbitrium: vlast, to je Avgustova restauracija. Kao da je tobož povratio staru republiku (vidi C. 1, 2; in libertatem vindicavi); 2. Augustus: »Uzvišeni« ili »Svetik«. Ovaj naziv dobi 17-I-27 godine st. e.; 3. laureis: lovorov venac pripada trijumfatoru; 4. civica: od hrastova lista daje se onom ko spase život rimskog građanina; 3. Iulia: namesto stare pogorele večnice počne Julije Cezar zidati novu koju dovrši Avgust.

XXXV

1. Augusto: na severozapadnom kraju starog Forum Romanum podigne Cezar Forum Iulium, do kojeg je bio Forum Augustum sa hramom Marsa Osvetnika; 2. s. c.: senatus consultum.

Namena Livijeve Istorije

Ovaj uvod potseća na Herodotov početak.

1. disciplina, ae f: stega; 2. desidentis: desidentes mores, da prati (sequatur) opadanje moralnih snaga; 3. in cognitione rerum: u upoznavanju, izučavanju istorije; 4. frugiferum: frugifer, plodan, koristan; 5. imitere: imiteris (exempla); 6. quod: ut id vites; 7. rerum: imanje, bogatstva; 8. ordiendae rei (ordior 4): pri započinjanju toga predmeta, dela; 9. deorum: sasvim u stilu Avgustove restauracije.

Augurium odlučuje o osnivanju Rima

Isporedi kako je Enije u svojim Annales obradio istu temu (tekst: Ennius, Romul i Rem u očekivanju auspicija).

1-2. Numitor, oris m: albanski kralj (kralj Alba Longae, u Laciju), otac Ilije, ded Romule i Rema, koji je bio lišen prestola pa su mu ga, prema legendi, unuci povratili (re permissa — rem p. permit. »državu kome predati na upravu, u ruke, pod vlast«); 3. facile spem facerent: opravdavalu nadu; 4. Lavinium: grad u Laciju; 5. avitus: od dedova nasleđen, dedovski; 6. ad inaugurandum: za proricanje; 7. templa: određena ograničena mesta za auspicije; 8. sua multitudo: dotična masa, grupa naroda (Romulova, s jedne strane i Remova, s druge); 9. traebant: prisvojili, svojatali; 10. altercatione: altercatio, onis f, svađa; 11. ludibrio fratris: da se naruga bratu; 12. appellata: misli se da je ime Roma ustvari u vezi sa etrurskom gens Romulnia.

Pučani i vlastela u starome Rimu

Narodni tribun Kanulej iznese godine 442 st. e. dva zakonska predloga: da pučani mogu postati konsuli i da se mogu ženiti patricijskim devojkama. Vlastela su se opirala, a Kanulej spreči regrutovanje vojske koje je senat odredio radi rata s Vejima. U svom govoru ističe Kanulej umerenost svojih zahteva i oholost patricija, opominjući ih da su u Rimu stranci i robovi postajali kraljevima, a da pučani ne mogu biti ni konsuli. U Rimu je došlo do krupnih promena, pa je i zabrana braka između pučana i vlastele nepravedna i nesavremena. Narod će umeti da zaštiti svoja prava.

1. Quirites: »građani«, Rimljani se van vojske zovu Quirites ili Togati. Stoga se »vojnici i građani« kaže bez svezice i »populus Romanus Quirites« kao »patres conscripti«. Misli se da su Kviriti bili prvobitno doseljeni Sabinci; 2. patres: patriciji; 3. quibus . . . quam: ovim zakonskim predlozima (rogationes) zar ne potsećamo samo na to da . . . ; 4. civitatem: građanstvo; 5. altera . . . altera: u prvom predlogu . . . u drugom; 6. ferimus: predlažemo; 7. caelum . . . misceant: dižu graju do neba (frazu iz pomorskog života za strašnu buru); 8. negent (con. dubitativus): kažu li da ne . . . ; 9. sacrosanctam: pučki tribuni su neprikosnoveni; 10. imperio: država; 11. perinde . . . tamquam: zar je to ista stvar kao kad; 12. quin . . . placet: čak kad je i bogovima po volji; 13-14. fastos . . . pontificum: tek god. 304 st. e. inicijativom censora Apija Klaudija. Cn. Flavius singulis diebus ediscendis fastes populo proposuit, kako nam kaže Ciceron. Sve do tada, kalendar i spisi (libri, annales pontificum) bili su u rukama patricija i narodu nepristupačni. Commentarii pontificum sadržavali su verske propise, molitve, leges temporum i neke kaznene propise, zatim zabeleške o važnijim događajima; 15. fando: po kazivanju, a ne neposredno; 16. agro: oblast, kraj; 17. auctoribus: senat se kao

savetodavno telo oslanjao formalno na svoju auctoritas, dok je narod preko skupština tobož zapovedao. Stoga se senatori zovu - savetnici- auctores; 18. Tarquinius: etruski grad (danas Korneto) nazvan po plemenu Tarkvinija, od kojeg potiču rimski kraljevi. Etruska reč tarchum znači vladar; 19. Corniculana: Corniculum je stari grad u Laciji, severno od Tibura (Tivoli); 20. patre nullo: od nepoznata oca; 21. Claudiam: Claudii i Clodii doseliše se 504 god. u Rim, a behu poznati zbog svoje oholosti, jer su se smatrali najstarijim patricijima; 22. peregrinone . . . civis: upitna partikula *ne* odnosi se samo na civis, a ne na peregrinus. »Od stranaca može postati patricij i konsul, a rimskom građaninu zar da bude presečena nada da postane konsul?«; 23. ne . . . quidem: »ili ako se nađe, zar mu nećemo ni dopustiti da pristupi državnom krmilu«; 24. decemviris: decemviri legibus scribendis, koji su god. 451 sastavili leges duodecim tabularum; 25. novis: koji su novi, a ne patriciji; 26. at: reći će protivnici; 27. dictatoris . . . patres: naši oci pamte prvog diktatora. Diktator, koji se zove magister equitum ili populi ili praetor maximus, postavljen prvi put 501 god. Posle smrti Julija Cezara, koji je bio dictator perpetuus, ukine se na predlog M. Antonija ova najviša vlast, koju je senat uzalud nudio Avgustu (v. Monumentum Ancyranum); 28. gentium . . . hominumque: porodica i pojedinaca; 29. affinitatibus: affinitas je rodbina (rod po ženidbi ili udaji) a propinquitas je rodbina; 30. Albanis: stanovnici grada Alba Longa na Albanskom jezeru pod planinom mons Albanus, 25 km jugoistočno od Rima. Tu je bio verski i politički centar Latina i metropola samog Rima. Severno od latinskih zemljoradnika u ravnici, stanovahu njihovi srodnici Sabinci, kao stočari u planini. Tako se najstarije rimsko stanovništvo sastojalo od Etruraca, doseljenih Latinaca i Sabinaca. U latinskom jeziku ima dosta sabinskih reči — kao: bos, lupus, popa, »krkvenjak«, popina »kuhinja«, scrofa »prasic« (odate skrofuloze); 31. cooptationem: dopunski izbor koji vrše sami članovi nekog tela »primajući ih sami u senatore«; 32. sinceram: nobilitatem; 33. ducendo: in matrimonium, ženidbom, ženeći se; 34. enubere . . . patribus: ne dopuštajući da se udaju van senatorskih patricijskih porodica; 35. afferret: učiniti nasilje, sramotu; 36. libido: aluzija na decemvira Apija Klaudija koji se bio zagledao u lepu pučanku Verginiju (v. Livije III 44). Otac nju ubije, a Apija optuži i pobuni narod; plemo Verginija, kao i neka druga rimska plemena, imalo je plebejskih i patricijskih porodica; 37. tolli: sasvim onemogućiti; 38. fertis: legem, donesite zakon koji zabranjuje; 39. nempe (ironično): naravski. Iako »filius sequitur patrem«, ipak nisu deca iz mešovitog braka, sklopljenog između pučanke i vlastelina, građanina i ropkinje, Rimljanina i tuđinke, smatrana punopravnom u svakom pogledu. Iustae nuptiae ili matrimonium legitimum po pravilu je postojao između ravnopravnih lica; 40. nec . . . quidquam est: »niti imate ma kakav razlog da se tome protivite«; 41. promulgata: svaki zakonski predlog morao je 21 dan ranije biti objavljen pre nego se iznese narodnoj skupštini (comitia centuriata po centurijama; tributa po tribama; curiata po kurijama). Da bi ometali donošenje nekog zakona, odredili bi patriciji, kojima su pripadali najviši magistrati, regrutaciju (dilectus). Ova je obuhvatala sve iuniores, muškarce od 17—46 godina; 42. quid, si . . . essetis: Kako to oni misle kao da vi niste već dvaput iskusili, koliko su takve pretnje imale uspeha protiv jednodušnog naroda. Bis se odnosi na secessio plebis in montem Sacrum atque in Aventinum. Potreba za većim brojem vojnika primorala je na popuštanje patricije, koji bez vojske nisu mogli osvajati i širiti rimsku vlast; 43. nobis consultum (esse): da zašтите naše interese (ironično); 44. unam: jedinstvenu; 45. annis: putem godišnjih; 46. ferte . . . bella: pričajte o ratovima i preuveličavajte ih vašim glasinama; 47. nomen: prilikom regrutacije; 48. dimicaturus: i grčka i rimska demokratija, ukoliko je bilo, pretežno je vojničkog porekla.

1. bellicus: ratnički; 2. pernicitas, atis f: brzina, hitrina; 3. utique: na svaki način; 4. demulceatis: demulceo, gladiti; 5. socios: s. Latinos, članove latinskog saveza; 6. Praenestinus: Praeneste, grad istočno od Rima; 7. ex subsidiis: rezerve; 8. inambulans: šetajući; 9. tabernaculum: šator; 10. expedire: izvaditi iz svežnja (fascēs); 11. exanimi: bez duše; 12. aedum: dede; 13. incommodus: nezgodan, koji smeta; 14. ambulantis: šetačima; 15. perfusus: obuzet; 16. multa dicta: odredivši kaznu.

Rimski imperijalisti »oslobadaju« Grke i ostale Balkance

1. Elatia: grad u Fokidi kao i Antikira; 2. legatis: senatski komesari; 3. linguas retundere; učutkati, jer Etolci nisu bili zadovoljni odlukama komesara; 4. nominis Romani: Rimljane; 5. Antiochum: vladar u Siriji, kod koga se sklonio Hanibal; 6. ut: pod uslovom da; 7. Chalcidem ac Demetriadem: Halcis je jedan od najstarijih gradova i kasnije pristanište Eubeje (Grčka, mod. Egripo ili Negroponte); Demetrias je grad u Pelasgotidi, osnovan od Demetrija Poliorketa; 8. cura: zabrinutost . . . ; 9. alias: pod drugim okolnostima; 10. alii alia . . . facturos: jedni su govorili . . . da će Rimljani uraditi jedno, a drugi da će uraditi drugo; 11. Phocenses: Fokida i Lokris su oblasti u srednjoj Grčkoj, a Ftija i druge dalje na severu; 12. vix . . . audisse (quisque satis vix credere se audisse): jedva je neko dovoljno verovao da je čuo; credere je infinitiv za živo pripovedanje; 13. lemniscos: trake na pobjedničkim vencima; 14. iunctis: hominibus iunctis terris continentibus: ljudi povezani susjednim oblastima na kopnu; 15. spe: sa nadom da će se ostvariti.

O Ciceronovoj smrti

Ovaj fragment iz izgubljene Livijeve knjige sačuvao nam je Lucije Anej Seneka (54 god. st. e. — 39 n. e.), otac poznatog Seneka, u svom delu Suasoriae VI 17, 22.

1. triumvirorum: članovi drugog trijumvirata, Antonije, Oktavijan i Lepid; 2. Caesari — Octaviano. Kasije i Brut ubili su se posle poraza kod Filipa; 3. in Tusculanum, in Formianum: praedium. Ciceron kao bogat advokat imao je svoje imanje sa letnjikovcem u Tuskulu i Formiju. Budući da se podrazumeva praedium, potreban je predlog in; 4. superiorem villam: Ciceron je prema tome imao dve vile, jednu odmah kraj mora, a drugu nešto dalje naviše; 5. scripsisse: eum, jer je Ciceron ne samo govorio nego i pisao protiv Antonija; 6. quanta . . . admiratione: tanta admiratione quanta; 7. felix: plodan; 8. filiae: njegova kći Tulija udala se protiv očeve volje i po treći put i umrla je u 29 godini života; 9. adversorum: rerum adversarum; 10. et in cuius . . . : takva ličnost za čiju bi pohvalu . . . bio potreban besednik ravan Ciceronu.

30) ALBIUS TIBULLUS

Seoski život

1. congerat: neka zgrće; 2. quem: et illum; 3. traducat: neka me provede, prati kroz bezbrižan (inerti) život; 4. lacus: čabar, kaca; 5. veneror: dodaj seu stipitem seu lapidem; 6. ante: ranije; 7. deo: dativ cilja; 8. Priapus je tuđinski bog, zaštitnik vrtova, namazan je crvenom bojom, koja oduvek ima apotropijsku moć; 9. pauperis: ovo siromaštvo je ustvari pesnikova fikcija; 10. lustrabat: služila za

lustraciju (lustrum), tj. za čišćenje od grehova i naleta; 11. circum: postpozicija; 12. canis: zvezda Sirius, izlazi sredinom jula i donosi žegu pasjih dana.

Elisij

1. fatales: određen sudbinom; 2. notis: znacima; 3. immiti: immitis, okrutan; 4. Messalla: M. Valerius Messalla Corvinus, državnik, retor i vojskovođa, prijatelj Avgustov, Horacijev, Tibulov i Ovidijev; 5. facilis: pristupačan, prijemčiv; 6. Amor: bog ljubavi; 7. Venus, eris f: boginja ljubavi; 8. campos Elysios, rajske livade; 9. (c)horeae: kola (isp. oro); 10. casia, ae f: divlji cimet; 11. assidue proelia miscet: stalno zameće bojeve; 12. myrtea sarta: venci od mirte.

Rat i mir

1. fagus... scyphus: bukova posuda, čaša; 2. vallus, i m: kolac, šanac sa plotom, palisada; 3. nossem: novissem; 4. audissem: audivissem; 5. corde micante: drhtalo mi je srce od straha; 6. haesura: haereo 2 zakačiti; 7. cursarem: curso 1, trčkarati; 8. stipite: primitivni idoli su načinjeni od drveta (isp. kip od cippus); 9. spicea: od klasja; 10. liba: libum, i n, kolač; 11. favus, i m: saće, med (sve beskrvne žrtve, jer se tada nije ničija krv prolivala — idealističko shvatanje prvobitne zajednice); 12. accersere: arcessere (nije jasan odnos između ova dva oblika); 13. Cerberus: Kerber, pas čuvar na vratima podzemnog carstva; 14. Stygiae aquae: Styx, podzemna reka, reka u podzemlju, na onom svetu; 15. navita: = nauta, Haron, koji prevozi mrtvace preko vode u donji svet; 16. percussis: lat. plango i naše plačem znači ustvari »udaram se policu ← izudaranih obraza«; 17. canis: osedelim (vlasima); 18. sucus: sok; 18a. bidens: rašljasta motka sa dva zuba; 19. situs: trulež; 20. Pax alma: u duhu Avgustove restauracije, koja obnavlja zemljoradnju i stare vrline; 21. spicam: spica, klas; 22. candidus sinus: ne nosi crnu haljinu jer nema rata ni mrtvaca.

Seoska svečanost

1. faveat: dodaj lingua, neka govori samo pobožne reči ili neka ćuti; 2. cornibus: bog Bakho javlja se kao bik ili jarac, zato se zove Corniger; 3. omnia... deo: samo se bogu Bakhu sme poveriti sav rad; 4. ulla: nijedna žena; 5. vincta... comas: sa maslinovim vencem oko kose; 6. post: pozadi; 7. candida: u belom odelu; 8. patrii: domaći, kućni; 9. messem: očekivanu žetvu; 10. tardior: prilično spor; 11. herbis: klas; 12. nitidus: koji sjaji od radosti; 13. ante casas: napolju pred kućom praviti od pruća senice (casas); 14. eventura: ono što će se ispuniti; 15. viden = videsne; 16. fumosos... consulis: vinske bačve obeležavane su imenom konsula dotične godine kada su čišćene dimom od sumpora; 17. vincla = vincula, čepove; 18. Chio cado: bure vina sa ostrva Hiosa; 19. madere: nakvasiti se (vinom), jer je Bakho bog vina; 20. fulvus: taman.

31) SULPICIA

I

1. securus: mirno; 2. multum... permitis: mnogo se trudiš oko mene; 3. male inepta: jadna luda; 4. pressum... scortum: devojče zgrčeno nad predivom; 5. illa... causa: taj najveći razlog bola (za roditelje i prijatelje); 6. ne... toro: da ne odem (udam se) u nepoznatu ložnicu.

1. Cerinthe: izmišljeno ime; 2. optarim = optaverim, želeo bih; 3. quam... putem: quam si putem te quoque velle, nego isto tako kao što bi, mislim, i ti hteo da...

32) SEXTUS PROPERTIUS

Pesnik o sebi

1. qualis — dodaj: sim; 2. unde: pesnik je verovatno rodom iz Asisija, u Umbriji; 3. Tulle: nepoznat; 4. pro: u skladu sa, na osnovu; 5. Perusina: perusinski, Perusia (danas Perugia), bitka 41 g.; 6. Etrusca pulvis: fem. mesto običnoga masc.; 7. nullo: nije sahranjen kako treba, ne zna mu se za grob.

Molitva za zdravlje Cintije

1. affecta: obolela; 2. canis: vidi belešku broj 12 kod Tibula, »Seoski život«; 3. venit: praesens pro futuro; 4. sanctos non habuisse: Cintija se ogrešila o bogove jer nije održala zakletvu; 5. miserere: dodaj Iuppiter; 6. Sacro carmine: pesnik sam sebe iskupljuje time što će napisati himnu Jupiteru; 7. adoperta: pokajnica pokriva lice; 8. sedens: klečeći; 9. Persephones coniunx je Pluton, koji je sasvim pod vlašću Persefone, gospodarice podzemnog sveta (Persephone, es f).

Rim u najstarije doba

1. hospes: stranče; 2. Phryx Aeneas: osnivač Rima Eneja došao je iz Troje, koja pripada Frigiji; 3. Apollo Navalis: imao je hram na Palatinu, za uspomenu na pobedu kod Akcija; 4. Evandri: za koga pričaju da je došao na Palatin iz Arkadije pre Eneje; 5. ficitilibus... aurea: antiteza; 6. Tarpeius — Capitolinus: pars pro toto; 7. advena: stranac; 8. gradibus: ove stepenice su vodile sa Palatina prema Circus Maximus; 9. vela: platna za zaštitu od sunca; 10. crocos: pozornicu su parfemisali mirisom od šafrana; 11. nuda: bez oružja.

Cintijina sen

Ovu pesmu, jednu od najboljih u celoj zbirci, treba porediti sa Kornelijom (Regina elegiarum) jer obrađuje potpuno istovetan motiv, samo u dve različite društvene sredine.

1. sunt aliquid: nešto znače; 2. Manes: dobri duhovi umrlih predaka; 3. Cynthia: odnosi se na pesnikovu simpatiju kojoj je posvećena prva knjiga zbirke (pa je stoga i završena kratkim prikazom samoga pesnika, v. gore tekst Pesnik o sebi); 4. fulcrum, i n: postelja; 5. humata ad murmur extremae viae: pokopana ukraj (na rubu) druma (iz Rima u Tibur) sa bučnim (murmur) saobraćajem; 6. exsequiae, arum f: pratinja, pogreb; 7. penderet: san se koleba, tj. pesnik leži u polusnu; 8. amoris: Cintije; 9. quereret: jadikovao sam; elata: efferre je termin za iznošenje mrtvaca. 10. beryllos (grč. reč) i m: dragi kamen sinje boje; 11. adederat: nagrizao je; 12. Lethaeus liquor: Lethe, es f (kao i Styx, Stygis f, Pyriphlegethon, ontis m, Acheron, ontis m) je reka u donjem svetu; 13. summa... ora... triverat: istrla vrhove usana; 14. spirantis: spirantes, animos: dah; dašak; pollex, icis m: palac; 15. perfide: neverniče, od koga se nijedna devojka ne može nadati kakvom dobru; 16. exciderant: e memoria; 17. Subura, ae f: prometni kraj i ulica u Rimu koja od Avgustovog foruma polazi prema Mons Cispius; furta = furtivi

amores; 18. dolis: avanturama; 19. Noti: Notus, i m, južnjak; 20. euntis: euntes, umiruće, koje se sklappaju (kad je zaklapala oči, nije bilo nikog pored nje da joj dovikne poslednje zbogom); 21. arundine: nije zasvirao čuvar (custos) kraj mrtvacu; fissa: sa otvorima; 22. tegula curta: kratak crep; 23. curvus: pogrbljen (od žalosti); 24. incaluisse: incalresco 3, zagrežati (vrelim suzama); 25. lectum lentius ire: da je sporiše nose do gradske kapije; 26. ventos: da raspale lomaču; 27. hyacinthos: cveće; 28. fracto cado: na grob se bacaju razbijene posude in usum mortuorum, jer bi se čitavima mogli koristiti drugi; 29. piare: opojati, osvetiti; 30. insector: persequor progoniti (praes. pro futuro); 31. Fatorum: suđaja; 32. nulli revolubile: neopoziv; 33. Tergeminus: Kerber koji ima napred tri trupa; 34. turpem amnem: gadna (mutna) reka podzemlja; 35. diversa... aqua: njome se brodi u dva pravca, suprotnom strujom (odnosi se na dvostruku sudbinu preminulih); 36. Chloridos (grč. gen. sing. od Chloris): nova dragana, posle Cintije; 37. Parthenie: Cintijina dadilja; 38. avara: gramziva; 39. Latris: robinja, ab usu: grčko ime Latris kazuje profesiju — posluga, služavka (isp. idolatrija); 40. speculum, i n: ogledalo; 41. corymbo: grozd; 42. Anio: reka gaji, iznedri plodove; 43. ramosis arvis: enallage, jer su arva pomifera a Anio ramosus (pun zavoja); 44. Herculleo numine: pod zaštitom Herkula; 45. pallet: izbledi; 46. vector, oris m: putnik; Tiburtina: rodod iz Tibura (Tivoli); 47. piis... portis: snovi koji dolaze od piæ animæ, blaženih; 48. sera, æ f: prevornica, kračun, mandal; 49. nauta: Haron, skeleđžija u donjem svetu; 50. querula: tužeći; 51. sub lite: koreći; peregit: raspravila.

Regina elegiarum

1. Paule: L. Emilije Paul Lepid, brat trijumvirov, bio se oženio Kornelijom, ćerkom P. Kornelija Scipiona, koja je umrla mlada. U ovoj elegiji govori njena senka, pa je stoga razumljiv spor ritam stihova; 2. funera: mrtvac; 3. non... viae: putevi (u podzemnom carstvu) su od neumoljiva čelika; 4. te... deus: i kad bi te čuo Pluton, ipak...; 5. aera: obolom plaća mrtvac Haronu ulaz u podzemni svet; 6. obserat... rogos: zabravi pred grobovima; 7. sic: tako i za mene; 8. tubæ: mrtvačke trube (pri sahrani); 9. fax: buktnja je držana najpre više glave; 10. currus: potseća na trijumfe svojih predaka; 11. pignora: deca i ostala rodbina; 12. damnatae... noxia: proklete pomrčine (noctes)... svedoci ste da sam ovamo došla bez krivice (non noxia), iako pre vremena; 13. pater: Pluton; 14. Aeacus: sudija u podzemnom svetu; 15. pila: glasačka kuglica na kojoj je bilo napisano ime sudije; 16. sortita: izvučena; 17. fratres: Minos i Radamant; 18. Minoida (grčki acc. sing.): Minosova stolica; 19. Eumenidum: Erinija; 20. intento... foro: usred uzbuđene gomile senki; 21. Sisyphus: osuđen da gura uzbrdo ogromnu stenu; 22. Ixion: osuđen da se okreće na točku (orbes); 23. Tantaleo: Tantal je osuđen na večnu glad i žeđ; 24. corripere: je pasivni imperativ; daj se zgrabiti, jer je Tantalu stalno izmicala voda u kojoj je stajao, kao i voće iznad gl ve; 25. tacita... sera: gde danas ne škripi brava; 26. sororum: Danajeve kćeri su morale nositi vodu u šupljoj posudi (urna); 27. tropaea... avos: potseća na pobeđe Scipiona mlađeg, osvajača Kartagine i Numancije; 28. altera: potseća na drugu majčinu lozu od Skribonija Libona, koja je ravna (exaequat) očevoj lozi; 29. fulta (fulcio): poduprt; 30. praetexta: devojačka haljina; 31. acceptas: podigla kosu drugom vrpcom pri udaji mesto ranije devojačke vrpce (vitta virginalis); 32. sic: smrću, a ne razvodom; 33. lapide: kamen na grobu sa natpisom; 34. tonsa: zarobljeni, kao i ožalošćeni, obriju kosu; 35. Persen (grčki acc. sing.): makedonski kralj Persej, kojeg je pobedio L. Emilije Paul, smatrao se Ahilovim potomkom; 36. exuviis: ugled porodice steđen na bojištima kao ratni pelin; 37. pars: deo koji važi kao uzor; 38. utramque: prva buktnja pri noćnoj svadbi, a druga pri sahrani; 39. sanguine = a gente mea; 40. iudicis: pred sudom; 41. tabellas: presude; 42.

ulla: nijedna se žena neće stideti da sedne kraj mene; 43. Cybeben (grčki .acc. sing.) . . . turritae: vestalka Klaudija dokazala je svoju nevinost time što je sama izvukla u Tibru nasukanu lađu koja je prevozila kip boginje Kibebe, ukrašene visokom krunom; 44. carbasus: vestalka Emilija pokrila je svojim velom ugašenu vatru i tako je povratila; 45. sororem: Kornelijina majka Skribonija rodila je sa Avgustom Juliju; 46. deo = divo Augusto; 47. tamen: mada su svi oplakivali moju ranu smrt; 48. vestis = stolae: haljina rimskih matrona; 49. mea . . . domo = ego non rapta sum; 50. Lepide Paule: njeni sinovi koje je zaslužila (emerui) kao utehu (levamen); 51. condita: zaklopljene . . . u krilu (sinu); 52. tempore: P. Kornelije Scipion postao je ponovo (geminasse) konsul 16 godine stare ere; 53. paternae: otac je 22 godine st. ere bio censor; 54. serie: tj. liberorum ac nepotum; 55. volenti: kao zadovoljenje; 56. aucturis . . . meis: moji će potomci počastima proslaviti moje ime posle moje smrti (fata); 57. fama: spontano priznanje zasluga; 58. tibi = Paulo; 59. falle: zavaraj poljupcima; 60. fatiges: moradneš zbog mene nemirno provesti; 61. meam: u snovima da vidiš moj lik; 62. responsurae: tj. mihi, uputi (iace) poneku reč meni kao da ću ti odgovoriti; 63. adversum: postelja je nasuprot ulaznim vratima u atriju; 64. mutarit: ako bi se domaćin ponovo oženio; 65. capta: pobeđena; 66. duxerit: ceniti; 67. senectam: tj. patris; 68. caelibis: samac, udovac; 69. lugubria: crnina; 70. surgite: misli na senke umrlih predaka oko sebe, pred kojima je završila svoj govor (causa); 71. rependit: nadoknadi ti, platiti; 72. humus: podzemlje, a ne nebo odaje priznanje Korneliji, koja je svojim vrlinama (mōribus) i zaslugama (merendo) imala i na nebu pravo; 73. avis: ka uglednim precima.

33) PUBLIUS OVIDIUS NASO

Pesnikova autobiografija

1. lusor: pesnik nežnih ljubavnih šala; 2. Sulmo: na severoistoku od Rima, u planinskoj oblasti Peligna, ilirskih doseljenika sa Balkana. Prema tome Ovidije, kao i Enije i Horacije, potomak je doseljenih Balkanaca, kako to potvrđuju i njihova prezimena; 3. novies . . . decem: oko 130 km; 4. editus = natus; 5. nec non = et; 6. consul: Hircije i Pansa padoše 43 godine st. e. u bici kod Mutine (Modena) protiv Antonija; 7. si quid: pesnik ne drži mnogo do svog viteškog porekla; 8. vetus: suprotno novoimenovanom plemstvu od Sule i Avgusta; 9. modo: otkora; 10. prima: prvenac; 11. Lucifer . . . idem: isti dan, ista Danica, stella Veneris; 12. liba: na rođendan žrtvovani su medeni kolači; 13. Minervae: praznik Minerve od 19 do 23 marta, zvan quinquatrus (nom. pl. uum f.), jer je trajao pet dana, a drugog dana, 20 marta, počinjale su gladijatorske igre; 14. pugna: zbog borbe; 15. insignes: čuveni majstori retorike (arte) behu tada M. Porcius Cato i Aurellius Fuscus; 16. viridi: od rane mladosti; 17. natus: kao stvoren; 18. caelestia: kult muza; 19. Maeonides = Homerus; 20. Helicone: brdo u Bojotiji, na kome su bile muze, kako kaže grčki pesnik Hesiod (VII vek st. e.); 21. soluta: proza; 22. numeros: ritam; 23. liberior = virilis; 24. fratri: dat. auctoris, prema grčkom »uzesmo«; 25. cepimus: pluralis modestiae; 26. tribus = tres viri capitales, glavni tamničari; 27. curia . . . coacta est: članovi senata (curia) nosili su tuniku sa širokim purpurnim porubom, a vitezovi kao Ovidije sa uskim; prema tome, Ovidije napušta činovničku karijeru; 28. Aoniae: heliskonske muze; 29. Macer: Aemilius M., prijatelj Vergilijev, pisao je didaktične pesme; 30. Ponticus: pesnik epa Thebais; 31. Bassus: pesnik satira; 32. Ausonia: (južno)italska lira; 33. Galle: G. Cornelius Gallus, pisac elegija; 34. Thalia: muza komedija i lake poezije; 35. barba: Rimljani su to radili u 21 ili 22 godini; 36. Corinna: pseudonim; 37. fugerem: u prognanstvo; 38. fabula: ogovaranje.

Tužbalica za Tibulom

O pesniku Tibulu vidi u Pregledu književnosti.

1. Memnona (grč. acc. sing. od Memnon, onis m), ajtiopski kralj, sin Eoje i Titona, ubije Antiloha pa ga stoga za osvetu ubija pod Trojom Ahil; 2. Achillem: Achilles, is m, glavni grčki junak pod Trojom, sin boginje Tetide i tesalskog kralja Peleja; 3. deas: Eoja i Tetida; 4. Elegeia: personificirana elegija; 5. solve: narikače raspletu kosu (capillos-vlasi); 6. puer Veneris: Eros; 7. eversam pharetram: izvrnut tobolac, istresao je ljubavne strele; 8. tundat: u znak žalosti udara se po licu i grudima (stoga plango i plakati znače prvobitno »udarati«); 9. Aeneae: Enej (Aineas), poreklom Dardanac, sin je Afrodite (Venere), kao i Eros (Amor); 10. Iule: Julius, rodonačelnik gens Iulia, sin Enejin, zove se i Askanije; 11. iuvenis: Adonis, kralj na Kipru, Afroditin ljubavnik; 12. inguen: prepona; 13. divum: deorum; 14. importuna: bezobziran, bezdušan; 15. profanat: oskrnavi; 16. Ismario... Orpheo: sa Ismara, grad i planina zapadno od ušća Hebra (Marice) = »trački« (Orfej je legendarni pesnik i pevač, čiji su roditelji muza Kaliopa i Apolon); 17. obstipuisse: obstupesco 3 i obstipesco 3, zapanjiti; 18. Linon (grč. acc. sing.): Linos je legendarni trački pesnik; 19. aelinon: refren tužbalice, tužbalica; 20. concinuisse: concino 3, složno zapevati, opevati; 21. Maeoniden (Maeonides): Homer je, prema jednoj priči, rodom iz Meonije (Maeonia — Lidija); 22. Pieris: muze su na Olimpu, Helikonu i Pijeru, planini u makedonskom primorju, između Olimpa i Haliakmona (Bistrice); 23. rigantur: rigo 1, natapati, napajati; 24. summa: poslednji; 25. summersit: potopi (mergo); 26. Averno: kod Kume, u Napuljskom Zalivu, nalazi se lacus Avernus, smatran za ulaz u podzemno carstvo, s kojim se i identifikuje; 27. laboris: rata; 28. retexta: Odisejeva žena Penelopa razatka (retexo 3) noću žice (tela) koje danju otka, da bi zavarala prosce; 29. Nemesis, Delia: imena Tibulovih ljubavnica koje je opevao u svojim pesmama; 30. Aegyptia sistra: klepetuše u kultu egipatske boginje Iside, koji je rano prenesen u Rim; 31. fasso: v. fateor; 32. moriere: morieris; 33. rogalis: na lomači; 34. Erycis: Eryx je planina na zapadu Sicilije sa starim hramom boginje Venere; 35. Phaeacia: Feačani i feačka zemlja su daleko na kraju sveta; 36. dilaniata: raščupana; 37. tibi: dat. auctoris; 38. ignis: ljubav; 39. deficiente: koja je malaksavala; 40. in Elyssia valle (ili campus): poljana blaženih na onome svetu; 41. iuvenalis: mladički; 42. tempora: slepoočnice; 43. Calvo: Licinius Calvus, pesnik; 44. Galle: Cornelius Gallus, pesnik; 45. culte: kultivisan, fin; 46. onerosus: na teretu, težak.

Dedal i Ikar

Atinski majstor Dedal sagradi kritskom kralju Minoju čuveni labirint. Kad je kralj hteo da Dedala i dalje kod sebe zadrži, napravi ovaj krila i pobeže sa svojim sinom Ikarom, koji mu na putu strada.

1. tactus: obuzet čežnjom za; 2. loci natalis: zavičaj; 3. licet: s konjunktivom dopusnim - neka; 4. animum dimittit: i obrati pažnju; 5. novat: preobrazi, jer postaje krilat; 6. medias et... imas: tj. pennas, široke krajeve pera (pennae imae) namazao je voskom, a pera posredi (pennae mediae) ušio koncem; 7. parvo curvamine (abl. načina): u malom zavoju; 8. tractare: igrati se čim; 9. residentis: vedra, nasmejana lica; 10. mollibat: stariji oblik za molliebat; 11. coepto: započeto delo; 12. opifex: tvorac; 13. libravit: podigne se na oba krila ravnomerno; 14. demissior: prenisko; 15. Booten... Helicen (grčki acc. sing.): zvezde na severnom nebu; 16. Orionis: zvezda nazvana po čuvenom lovcu sa mačem; 17. timet: boji se za pratioca; 18. carpere: leteti kroz; 19. Samos (grčki nom. sing., kao Paros, Delos): na Samosu je bio čuveni hram Junonin. Imena ostalih egejskih ostrva pokazuju čudan pravac letenja sa Krita prema Atini; 20. dicta: ostrvo Ikarija sa obližnjim morem.

Orfej i Euridika

1. Orpheus: sin Apolona, boga muzike, i Kaliope («lepoglase»), suprug nesrećne Euridike, čuveni svirač i pevač; 2. croceo amictu: mlada je na dan svadbe nosila prevez zatvorenc žute boje (ovde se to odnosi na Hymenaeus); 3. Hymenaeus: bog svadbe; 4. Cicones: Kikonci, tračko pleme; 5. tendere = contendit, požuri se; 6. Orphea: pridev od Orpheus; 7. Orphea voce vocatur = Orpheus (Hym.) voce vocat: Orfej ga iz svega glasa uzalud zove; 8. sollemnia verba: pesme i šale o svadbi, svatovac; 9. fax: buktnja, jer se svadba obavljala noću (znak Himenejev); 10. lacrimoso: suzan; 11. ignes invenire: razgoreti se; 12. nupta nova: mlada nevesta; 13. Naiadum: vile povotkinje (i Euridika je bila takva vila); 14. superae aerae: gornji svet; 15. Rhodopeius vates: Orfej, rodopski pevač; Rodopa je planina u Trakiji; 16. ne non et = ut etiam; 17. Taenaria, tj. porta: Tenar je vrh u Lakoniji, gde je pećina, kojom se — tako su verovali — silazilo u donji svet; 18. levis: vazdušast; 19. simulacra functa sepulcro: duše sahranjenih mrtvaca (nesahranjeni nisu mogli preko Aheronta u Had); 20. Styx, gis: reka u Arkadiji, čiji je izvor u donjem svetu; 21. Persephone, es: grčko ime za Proserpinu; 22. positi: o numina mundi sub terra positi, in quem — podzemnog sveta; 23. quidquid mortales creamur: svi koji se rodimo smrtni; 24. falsi oris: lažljivih usta reči; 25. positus = depositus, okanivši se; 26. ambages: okolišavanje, uvijanje; 27. villosa: dlakav; 28. villosa colubris: obrastao gujama; 29. Medusaei monstri: troglavi Kerber, sin Ehidne, kćeri Meduzine; 30. calcata, tj. vipera: pogažena; 31. crescentes annos: nju u cvetu mladosti; 32. posse pati: da mogu pretrpeti, pregoreti; 33. vicit: jači je; 34. supera in ora: u gornjem svetu; 35. dubito: ne znam; 36. auguror: slutim; 37. rapina: otmica (Pluton je oteo Prozerpinu na Siciliji); 38. mentito: slagan, izmišljeni; 39. per ego: ego per, zaklinjem se; 40. chaos: jer je pusto i prazno, kao što bejaše zemlja pre stvaranja; 41. Euridices: grčki genitiv; 42. retexite (ponišтите preranu smrt) properata fata = resolvite properata fata, mortem, tj. što su parke prerano prele, tj. povratite joj život; 43. serius aut citius: ranije ili docnije; hysteron - proteron; 44. longissima regna tenetis: vaše gospodarstvo traje večito; 45. iustus annos: suđen broj godina; 46. iuris erit vestri: biće u vašoj vlasti, biće vaša; 47. Certum est mihi: ođlučio sam; 48. stupuit: stao; 49. Ixion, onis: kralj tealskih Lapita, vezan je za točak u donjem svetu, koji se neprestano okreće, jer je napastvovao Junonu; 50. volucres, dva jastreba kljuju divu Titiju jetru jer je napao Latonu; 51. Belides = Danaides: Danajeve kćeri, po dedu Belu; 52. Urnis vacarunt: odložile su posude u kojima su u izbušenu bačvu nosile vodu, jer su sve, osim Hipermnestre, poubijale svoje zaručnike; 53. Sisyphos, i: kralj u Korintu, sin Eola, zloglasan zbog svog lukavstva i pakosti, u donjem svetu za kaznu valjao je uzbrdo veliki kamen, koji se uvek natrag kortljao; 54. Eumenides: milostivima zovu se Erinije (Furije) otkad su oprostile Orestu, koji je ubio mater, da osveti oca Agamemnona; 55. sustinet negare: može odoleti, odbaciti; 56. necqui: ni onaj koji; 57. ima = infima, gde stanuju inferi; 58. umbras recentes: senke skoro umrlih; 59. de: zbog; 60. hanc = Eurydicem; 61. legem: uslov; 62. lumen = oculus = oko; 63. Avernas valles exire: izići iz podzemnih dolina. (Iz Avernskog jezera, u Kampaniji, dižu se otrovne pare, te mu je otud i ime Avernus. Tu je poprilići ulaz u podzemni svet, te »valles Avernae« znače isto što podzemni svet.); 64. Ne deficeret (dodaj objekat: se): da ga ne ostavi; 65. moriens: tj. Eurydice; 66. eodem: na isto mesto; 67. orantem: tj. Orfejja; 68. portitor: tj. Haron, vozar u podzemnom svetu; 69. sine munere: tj. Cereris, dar Cererin, bez hrane; 70. Erebus, i: bog mraka, carstvo mraka, mrak, podzemni svet; 71. Haemus: planina na severu Makedonije - Trakije (danas Balkan).

Zima i košava u Podunavlju

1. istic: kod vas u Rimu (Urbs); 2. suppositum ... æquor: nastanjen pod zvezdama Velikog i Malog Medveda, koje nikad ne zalaze; 3. Bessi: Sarmati su Iranci, a Besi i Gete su Tračani, zemljaci najvećeg pevača Orfeja; 4. sub Arcto: na severu; 5. axe tremente: od mraza se trese severni pol i potiskuje narode prema jugu na Dunav; 6. delicuit: otopi se; 7. bima: sneg od dve zime, lanjski i novi; 8. bracis: čakšire su nosili severni narodi, koji su bili većinom konjanici; 9. nudaque ... vina: vino se zaledi u posudama koje rasprskavaju, pa golo vino zadržava oblik suda; 10. papyrifero: pored Nila raste papirus; 11. freto: Crno More; 12. serpit: puzi pod krovom leda; 13. caeruleos: »plavi Dunav«.

34) MARCUS POLLIUS VITRUVIUS

O primitivnoj kulturi

Isp. T. Lucretius Carus, *Poreklo jezika i Prvobitno društvo*.

1. exigebant: održavati; 2. interea: jednom, nekad; 3. densae crebritatibus: guste i česte; 4. ignem excitaverunt: zapalile su se; 5. re quieta: kad se stišala (vatra); 6. conservantes (ignem): podržavajući (da se ne ugasi); 7. profundebantur: puštali su se glasovi; 8. ut obtigerant: kako su koje slučajno izustili; 9. significando ... in usu: dajući imena predmetima koje su češće upotrebljavali; 10. ex eventu ... coeperunt: došli su do toga da su počeli; 11. quae subirent: da bi u njih mogli skloniti; 12. cogitationibus: misli, kombinacije; 13. imitabili ... natura: od prirode skloni podražavanju i učenju; 14. effectus: postignuta usavršavanja; 15. melioribus ... efficiebantur: postajali su sve razboritiji.

35) IULIUS PHAEDRUS

Fedar o svome delu

1. Eutiche: nepoznato lice; 2. soluto: oslobođen briga; 3. viles ... impendas: da li radije čitati beznačajne lakrdije (moje) nego se posvetiti domaćem poslu; 4. assuetam ... vicem: da vrši uobičajeni posao; 5. Pierio: i na planini Pieriji (blizu Olimpa) bile su muze; 6. Mnemosyne: majka muza; 7. artium ... chorum: muze; 8. habendi: oko imanja; 9. laude invicta: sa neograničenim uspehom; 10. Sinon: lukavi Grk koji nagovori Trojance da uvuku u Troju drvenog konja; 11. Dardaniae: grad blizu Dardanela, u Frigiji; 12. Aesopi: pisac basana iz Frigije, oko 600 god. st. e.; 13. obnoxia: potčinjen i ugrožen rob; 14. illius semita: pravcem kojim je odredio Ezop; 15. in calamitatem meam: na moju nesreću; 16. alius Seiano: drukčiji nego Sejan, zloglasni Tiberijev pouzdanik; 17. rapiet: primeni na samog sebe; 18. notare: grđiti; 19. rem: možda će neko reći da sam se latio teška posla; 20. Anacharsis: mudri skitski poglavar, bio je u Atini oko 600 god. st. e.; 21. Threissa: trački; 22. Lino: mitski pevač; 23. Hebri: reka Marica; 24. solemnis: ugledan, značajan.

Ex sutore medicus

1. antidotum (grčka reč) i n: protivotrov; 2. eius ... gratia: da ga iskuša; 3. scyphus (grčka reč) i m: čaša, pehar; 4. simulans ... toxicum: usuvši običnu

vodu u obučarevu čašu sa njegovim lekōm, pravio se kao da meša pravi otrov sa njegovim tobožnjim protivotrovom; 5. stupore: zbog gluposti; 6. dubitatis: ustručavati se; 7. impudentiae: impudentium hominum (abstractum pro concreto).

Asinus ad senem p̄storem

1. in principatu commutando: pri promeni vladavine; 2. possent: obojica (starac i magarac); 3. binas clitellas (clitellae — plur. tantum): dva samara; 4. negavit: reče da neće; 5. quid . . . mea: šta me se tiče. Abl. mea postao je od nominativa (mea res fert — moj interes nosi) kad se *res fert* slilo u *refert*.

Muli duo et raptores

1. fiscos: blagajna, kasa; 2. tumentes: natrpan, prepun; 3. clarum: zvonak, zvučan; 4. casus: zla sudbina, nesreća; 5. me: dodaj: esše; 6. tenuitas: tanko stanje, oskudica; 7. obnoxiae: izložene.

Soror et frater

1. idemque: i još; 2. accipiens . . . contumeliam: budući da je sve uzimala za uvredu; 3. laesura invicem: da vrati milo za drago; 4. tetigerit: sestrično shvaćanje; 5. oscula carpens: grabiti poljupce, brzo ljubiti.

Socrates ad amicos

1. fundasset = fundavisset; 2. cinis: mortuus, jer su mrtvacu spaljivani.

Pullus ad margaritam

1. pullus gallinaceus: pile (»pulli dicuntur omnium avium et animalium quadrupedum nati«).

Vidua et miles

Fabula Milesiaca, kakve je pisao Aristid i koje je prevodio retor i istoričar Lucius Cornelius Sisenna, javljaju se docnije kod Petronija i Apuleja.

1. Ephesi: loc. sing.; 2. quaedam: mlada udovica, sudeći prema aliquot annis; 3. sarcophagus (grč. reč): sarkofag od poroznog krečnjaka; 4. viduvio (viduvium): udovički život; 5. conpilarant (conpilaverant): opljačkali su; 6. suffixi: suffigo 3, biti pribijen, razapet; 7. quo: u kojem se; 8. media nocte: u ponoć; 9. ancillulam: sluškinjicu; 10. assistebat: assisto 3, bila uz; 11. lucubraverat: lucubro 1, uz svećiljku raditi, bdeti; 12. serum: serus, pozan; 13. reclusus: recludo 3, otkriniti; 14. correptus: uzbuden; 15. impotentis: pomaman (impotens); 16. summissior: summissus, pristupačan, umiljat; 17. artior: artus, tesan, uzak, blizak; 18. copula, ae f: veza; 19. desideratum est: nestalo je; 20. figendum: da ga pribiju, razapnu; 21. poenas: kaznu zbog; 22. obsedit: zadobije.

36) VELLEIUS PATERCULUS

Rimljani pokoravaju Dalmaciju i Hispaniju

1. rebellis: Rimljani su imali posla sa slobodoljubivim Ilirima sve do prve godine nove ere; 2. ad certam confessionem: dok su konačno priznali; 3. celebres: nastanjene većinom ilirskim plemenima; 4. ipsius: Augusti; 5. Agrippae: M. Vipsanius Agrippa (62—12 god. st. e.), pouzdanik i zet Avgustov; 6. multo . . . Marte:

dugi ratovi sa promenljivom srećom; 7. Scipione: P. Cornelius Scipio, konsul 218 god. st. e.; 8. Viriatho: vođa pobunjenika u Španiji 149 god. st. e.; 9. Mancini: konsul Hostilius M. je zbog ovog mira od strane senata izručen Numantincima; 10. Sertorium: Kvint Sertorije bio je za vreme Sule vođ gerilaca u Španiji.

Povlačenje Tiberija na Rod

Izgleda da je glavni razlog za ovu odluku Tiberijevu bilo neslaganje sa ženom Julijom, ćerkom njegova očuha i poočima Avgusta, koja je svojim nemoralnim životom i samog Avgusta naterala na energične mere. Tiberije se povukao 6 g. st. e. na Rod.

1. consortione: consortio, onis f, zajednica; 2. unum: Augustum, koji je bio princeps civitatis; 3. rei publicae: države; 4. inenarrabili: neopisive; 5. detectae: otkrivene; 6. Gaius: Gaius Iulius Caesar Germanicus; 7. virilem: znak da je postao vir; 8. orientium: prva mladost; 9. vitricus, i m: očuh; 10. adquiescendi: da se odmori; 11. continuatione: od neprekidnog napora; 12. digredientium (digredior 3): pri rastanku; 13. iniicerit: da ga zadrži; 14. iusto servemus: da ostavimo za posebno, pogodnije delo, spis; 15. transcurso: u ovome pregledu; 16. transmarius: prekomorski; 17. summiserint: u znak poštovanja spustiti, položiti, prikloniti; 18. otium... honoratus: da je njegova neaktivnost višeg-ranga no njihova vojna služba.

37) MARCUS MANILIUS

Originalnost i predmet speva

1. doctae... sorores: muze, kojih je bilo i na Helikonu, gde su i nadahnule Hesioda, prvog didaktičnog pesnika; 2. semita, ae f: nogostup, staza; 3. capiunt... haustum: ne mogu da zadovolje imitatore i njihovu žeđ, kao ni gomilu koja ne daje ništa novo; 4. integra: netaknute, neobrađene teme; 5. rorantis (rorantes): rosne; 6. Phoebus: bog sunca, Apolon, kao predvodnik muza i zaštitnik pesništva; 7. libaverit: libo 1, dotaći, okusiti; 8. nulli vatum debebimus ora: nećemo da dugujemo nikome od pesnika (jer smo originalni); 9. furtum: plagijat; 10. opus: stvaralaštvo, originalno delo; 11. tacita mente: tiho; 12. infusum... deum: suprotno Lukreciju i njegovu materijalizmu, pesnik zastupa panteizam; 13. moderantem: koji gospodari, upravlja (moderator 1); 14. aequali foedere: harmonično, uravno-teženo; 15. irriget: napaja; 16. figurat: oblikuje, daje oblik; 17. contexta... machina: složen mehanizam; 18. statio... ambitus: za regresivni geocentrizam odgovara Aristotel, jer je davno pre njega već zastupano učenje o heliocentrizmu; 19. summa: celina, vasiona; 20. aequo (aequus): pravičan; 21. parente: shvatanje orijentalne teokratije; 22. deficerent: misli na plimu i oseku; 23. sideret: sido 3, spuštati se, slegati se, nestati; 24. iusto: pravilno; 25. razasuta; 26. deus et ratio: (hendiadyoin) božanski razum; 27. ducit (kao producit): izvodi (mikrokozam je kopija makrokozma); 28. quamquam longo... sumota recessu: iako su ti znaci veoma udaljeni.

38) POMPEIUS TROGUS

Pisac prve opšte istorije na lat. jeziku (i jedine ako ne uzmemo u obzir poznoga Orosija, oko 400 n. e.) pod naslovom Historiae Philippicae, koja nam je sačuvana u Justinovu izvodu. (v. Pregled knj.).

Keltski pohod na Balkan

1. Brennus: ovim imenom, kojim Kelti označavaju »vojvodu«, zvao se i onaj što je udario na Rim 390 god. st. e. I ovaj pohod na Balkan i napad na Apolonov hram u Delfima, 278 god. st. e., pretstavlja ustvari ver sacrum, tj. običaj kod nekih indoevropskih plemena da kao žrtvu bogovima opreme u tuđinu veći broj svojih pripadnika radi ratovanja i pljačkanja. Agresija je tako prikazivana masama kao bogougodno delo; 2. adunatis: ujediniti, udružiti; 3. quasi . . . sorderent: kao da je tobož pljačkanje zemalja nešto beznačajno; 4. offensae: nemilost (od strane bogova); 5. undique: nije sasvim tačno, jer su Delfi bili na južnom obronku Parnasa; 6. civitatem: grad; 7. anfractu: krivina, udubljenje; 8. in oracula: za proročište; 9. sui = sua.

39) VALERIUS MAXIMUS

O tiraninu Dionisiju

1. voluptatis . . . duxit: uživao je u šalama na račun . . . itd.; Dionisije Stariji, tiranin u Sirakuzi, 406—367 god. st. e.; 2. Locris: grad u Brutiju (južna Italija) sa čuvenim hramom boginje Proserpine; 3. Gelo: Gelon, tiranin u Sirakuzi, potuče 480 god. st. e. Kartaginjane; 4. manubiis: ratni plen; 5. laneo pallio: vuneni ogrtač; 6. Epidauri: grad na severoistoku Peloponeza sa čuvenim hramom Asklepija, boga medicine, i mnogobrojnim konačištima za prijem bolesnika, lečenih u hramu; 7. quodque (et quod): i budući da; 8. esse: da su vlasništvo dobrih bogova; 9. Victorias: zlatne statule boginje Pobeđe; 10. argumentando: dokazujući da bi bilo glupo ne hteti uzeti od bogova, koji nam pružaju ono što ih molimo.

40) AULUS CORNELIUS CELSUS

Iz antičke medicine

I

1. mali plus: teže oboljenje; 2. phthisis: sušica; 3. occurrere: preduzeti protivmere; 4. evincitur: da se savladati; 5. caeli: vazduh; 6. densius est tj. caelum: da je vazduh gušći; 7. cavendae destillationes: treba se čuvati katara, nazeba; 8. cura: lečenje; 9. exasperent: da se ne pogoršaju; 10. devitanda cruditas: pretovarenje i kvarenje stomaka; 11. frigus: dodaj avitanda; 12. tussicula: kašalj; 13. febricula: mala groznica.

II

1. adulescens: čovek u snazi sve do 30 godina; 2. intremiscente: da zadrhti; 3. acie: vid; 4. perinde . . . ac si: upravo tako . . . kao da; 5. huic parti: ovoj specijalnosti; 6. curationes: lečenja; 7. concipio: pretpostavljam, smatram.

41) L. IUNIUS MODERATUS COLUMELLA

Nedovoljno se pažnje posvećuje zemljoradnji

Isp. u tekstu Varona, Opadanje agrikulture.

1. culpantes: gde se žale na; 2. infecunditatem: infecunditas, atis f, neplodnost; 3. intemperiem: intemperies, ei f, nepovoljne klimatske uslove; 4. praedictas querimonias: pomenute žalbe; 5. mitigantes: ublažujući; 6. defatigatum: iscrpljeno;

7. effectum: iznemoglo (tle); 8. P. Silvinus je inače nepoznat; 9. adfectam: zaražena; 10. consenuisse: consenesco 3, c stareti; 11. violentia caeli: oštro podneblje; 12. carnifex, icis m: dželat; 13. seligant: seligo 3, odabirati; 14. rimantes: rimor 1, raskopati, istražiti: ispitati; 15. placitus: utvrđen, dogmatičan; 16. modulator, oris m: kompozitor, muzičar; 17. gesticulator, oris m: mimičar, glumac; 18. saltatio, onis f: igranje; 19. musicae rationis: teorije muzike; 20. aedificare: da zidaju zgradu; 21. architectus, i m (grč. arhitekton): arhitekt; 22. concredere 3: poveriti; 23. moliri: preduzimati, pripremati; 24. gnarus: znalac, stručnjak; 25. consultissimum rectorem: najsavešnijeg rukovodioca; 26. formator, oris m: koji obrazuje; 27. consanguineus: krvni srodnik; 28. geometrarum: (geometra grč. reč) geometar, zemljomernik; 29. officina, ae f: radionica, fabrika, leglo; 30. gulosius: gulosus, gurmanski; 31. ferculum, i n: poslužavnik, jelo, đakonije; 32. concinnator, oris m: frizer; 33. agricolatio, onis f: poljodjelstvo; 34. ludicris: ludicrae (artes), za zabavu, za razonodu; 35. causidicus: advokat; 36. cultor, oris m: obrađivač.

42) QUINTUS CURTIUS RUFUS

Aleksandar Veliki ubija u pijanstvu Klita

Na svečanoj oproštajnoj gozbi u čast Klita, makedonskog vojnog starešine, koga je odredio za upravnika Baktrijane, Aleksandar u pijanstvu hvali svoje, a umanjuje vojničke zasluge svoga oca Filipa i njegovih vojskovođa. Klit namerno glasno hvali Filipa i njegove generale Parmeniona i Atala.

1. inconsulte: nepromišljeno, nesmotreno; 2. iacto 1: baciti, izustiti, govoriti; 3. mentionem inferre: spomenuti, napomenuti; 4. excederet: da se udalji, da napusti; 5. iurgantes: iurgare, svađati se, grditi, koreti; 6. abstraheretur: dok su ga odvlačili, vukli, vodili napolje; 7. eludens: rugajući se (eludo, lusi, lusum 3); 8. lancea: koplje; 9. armiger, eris m: oružnik; 10. Ptolomaeus: Pt. Lagi (sc. filius), osnivač dinastije Ptolomeja; 11. Perdicca: Aleksandrov general i posle njegove smrti upravljao je izvesno vreme državom; 12. medium (sc. corpus): oko pasa; 13. obluctari: s naporom sprečavati; 14. Dareo: Dareus, persiski vladar; 15. regia: kraljev dvorac, rezidencija; 16. spatium . . . animo: da da sebi vremena za razmišljanje; 17. obstrepente: obstrepu, pui 3, bučati, nadvikivati; 18. vigili: vigil, stražar.

43) POMPONIUS MELA

O Jadranu

1. accepta: obuhvaćen, jako uvučenom obalom; 2. Tergestum: Trst; 3. Gallicis: oblasti Venecije; 4. Partheni itd.: ilirska plemena na istok Jadranu, od Epira na sever; 5. Liburni: živeli od Skradina do Sušaka, čuveni gusari; 6. Oricum: grad u Epiru; 7. Dyrrachium: Drač; 8. Salona: Solin; 9. Iader: Zadar; 10. Tragurium: Trogir; 11. Pola: Pulj; 12. Colchi: crnomorski narod južno od Kavkaza; 13. Nar: Neretva; 14. Apolloniam: grad u Iliriku, blizu ušća reke Aous; 15. Piraeos: verovatno pleme oko Perasta, u Boki, poznatije pod imenom Pirusti; 16. emittitur: neki stari geografi su verovali da Dunav vezuje Jadran i Crno More, valjda stoga što Istrija znači i Istru i grčku koloniju na ušću Dunava; 17. Tergeste: Trst; 18. intumo = intimo.

O Tračanima

1. Thraces: Tračani; 2. Getae: tračko pleme koje je stanovalo na levoj obali Dunava od Tise do delte; 3. utique: naročito, svakako; 4. puerperia: porođaj, babine; 5. funera: ove antičke vesti treba primati sa rezervom, jer nije isključeno nerazumevanje tuđinskih običaja. Tako su poznate pogrebne svečanosti i utakmice kod homerskih Grka i starih Slovena i verovanja o dušama umrlih ustvari teološke spekulacije, a ne shvatanje samog naroda; 6. plures . . . nuptae: poligamija je česta pojava kod indoevropske aristokratije, koja tu ustanovu prenosi i na »onaj svet«, odatle i spaljivanje žena zajedno sa umrlim domaćinom; 7. moribus datur: smatra se vrlinom; 8. planctibus: tužbalice; 9. iacentis: mrtvacu na lomači; 10. pacisci: sporazumeti se; 11. manentque: čekaju, prosici udavače; 12. veneunt: izlaze na prodaju; 13. semina: semenke od maka i konoplje bačene na vatru opijaju (nidore).

44) AULUS PERSIUS FLACCUS

Budimo zadovoljni

1. Basse: lirski pesnik Caesius Bassus objavio je Persijeve satire i stradao je od provale Vezuva 79 god. st. e., kao i Plinije Stariji; 2. Sabino: pod Sabinskim planinama bilo je mesta zaštićenih od severa sa blažom klimom; 3. pectine = plectro, kojim se udaralo u žice na liri »ozbiljna pesma«; 4. mire: prema grčkom sa acc. c. inf., divni majstore, kad si pustio (intendisse) muški zvuk; 5. marem (mas — maris) strepitum = masculum et fortem sonum; 6. fidis Latinae: latinske citare; 7. mox . . . senex: pa sad mladići zbijaju šale i uvaženi starac poigra sa časnim palcem, tj. antička igra prstima (digitis micare), koja se danas zove *Mora*, gde igrači brzo puštaju i savijaju prste pogadajući broj ispruženih prstiju; 8. Ligus: Persije zimuje (hibernat) na Ligurskoj Rivijeri; 9. Lunai (= Lunae) portum: prozvana tako zbog duboke uvala, nalik na polumesec, danas Specija; 10. Enni — Ennii, pesnik Kvint Enije; 11. Quintus: »Petko«, jer je Enije verovao u učenje o seobi duša, pa se nazvao Quintus stoga što je njegova duša bila najpre u Pitagori, pa u nekom Paunu, zatim u Euforbu, i, najzad, u Homeru. Prema tome je Enije preporođeni Homer; 12. curvus . . . senio: da se zgrbim i smanjim od staračke brige i pakosti; 13. sine uncto: posno; nenamazano; 14. signum: marka na vinskoj flaši (lagoena); 15. vapida: sa pokvarenim vinom; 16. discrepet: neka protivreči; 17. horoscope . . . genio: i ti, horoskope, dovodiš na svet blizance različne sreće i pameti; 18. tinguat . . . muria: pokiseli kupus samo za decu; 19. irrōrans: rasipnik pospe kao rosu biber, koji je skup i dovozi se iz Indije, a kupusa puna sva Italija; 20. bona . . . puer: takav će progutati (dente peragit) već kao dečko ogromna imanja (bona); 21. utar . . . lautus: trošiću, ali neću biti rasipnik koji . . .; 22. rhombos: list, fina i skupa riba; 23. turdarum . . . salivas: ukusa raznih drozdova; 24. messe . . . vive: živi od svoga sve do žetve; 25. in herba: u klasu.

Učitelju Kornutu

1. Camena: muza; 2. pulsa: kucanjem ispituje kvalitet (ista semantika kao kod explorō, percontor); 3. dinoscere: razaznati, razlikovati; 4. tectoria: tectorium, i n, naslaga belila, rumenila, šminka (suprotno je solidum); 5. sinuosus: pun zavoja; 6. resignet: resigno 1, skinuti pečat, otvoriti pismo, razotkriti; 7. arcanus: tajni, skriven; 8. non enarrabile: neiskazivo; 9. purpura . . . bulla . . . : gospodski dečaci nose purpurnu haljinu i zlatni medaljon oko vrata (obe ove boje služe kao

zaštita od uroka — apotropaia); 10. subcinctis: sa visoko opasanom haljinom; 11. Subura: prometan kraj i ulica od Avgustovog foruma do Mons Cispius; 12. candidus umbo: sjajni beli, nabor na togi; 13. compita: compitum raskršće; 14. seposui: sepono 3, priči na stranu; 15. Socratico sinu: prigrlio kao Sokrat; 16. intortos: zgužvane; 17. uno sidere: svako ima svoju zvezdu, a dva prijatelja samo jednu, zajedničku; 18. Libra: Vaga (sazvežđe); 19. Geminos: Blizanci (sazvežđe).

45) MARCUS ANNAEUS LUCANUS

Ekonomski i društveni uzroci građanskog rata

Pesnik po uobičajenom shvatanju onog vremena kao glavni povod građanskom ratu između Pompeja i Cezara navodi najpre lično i porodično razdvajanje pomenutih vojskovođa, jer je god. 54 st. e. umrla Julija, Pompejeva žena, a kći Julija Cezara. U starom Rimu, kao i u staroj Atini, porodične i rodbinske veze presudno su uticale na političke formacije, pa prema tome i na političke borbe između aristokratske desnice, koju ovde predstavlja Pompej, i prividno demokratske levice, koju predstavlja Julije Cezar. Lukan izražava shvatanja stoičke opozicije prema monarhiji, pa je stoga na strani Pompeja i senata, kao tobožnjih branilaca starih republikanskih sloboda.

1. mersere: mergo 3; 2. intulit: u rimsku državu; 3. hostiles... rapinae: pljačkanja neprijateljske imovine; 4. priores: starinsku, prostu hranu; 5. cultus: nakit, koji je jedva priličio nevestama, dograbiše muškarci; 6. fecunda: oskudica rađa junake; 7. Camilli: ime poznatog osvajača Veja, uzeto je kao ime predstavnika starog zemljoradničkog Rima; uporedi carmen rusticum; 8. Curiorum: M. Curius Dentatus pobedio epirskog kralja Pira; 9. extendere: proširila su ager publicus populi Romani; 10. non... populus: nije bilo više onog naroda; 11. et... vile nefas: = et nefas, quod egestas suasisset, vile erat; 12. coactae: nasiljem je narod primoravan na odluke; 13. pretio: podmičivanjem; 14. sector: narod trguje svojim simpatijama; 15. Campo: celo Marsovo Polje sa svim glasovima pri godišnjem izboru magistrata bilo je izloženo prodaji; 16. usura: kamata; 17. fenus: zelenaštvo.

Pompej

1. corde gelato: sleđena srca; 2. attonitus: zaprepašćen; 3. praevectus: odjahavši napred, ispred; 4. secundos; naklonjene, na našoj strani; 5. socero: Cezar mu je šurak; 6. senectam: me senem; 7. superfusus cornibus: obuhvativši krilima; 8. crinibus effusus: raspuštene kose (vradžbina pomoću analogije: kose se raspletu, tj. smrse, da se neprijatelju pomrse putevi); 9. cardo, inis m: stožer (isp. kardinal), prekretnica — deo života; 10. vera: ako se obistini.

46) GAIUS PLINIUS SECUNDUS

O ljudskom životu

1. magna... munera: koja čini ljudima tolike poklone pod vrlo okrutnim uslovima; 2. ut... aestimare: da se ne može pouzdano utvrditi; 3. ante XL diem: u Vergilijevoj IV Eklozi »puer divinus« smeje se odmah čim se rodi, a svi ostali smrtnici tek 40-ti dan; 4. quae: vincula; 5. vincula: i Ruso je primetio da čoveka odmah po rođenju stežu i vezuju u poveje; 6. similem facit: hominem. To je smisao

zagonetke koju je Sfinga postavila nesrećnom kralju Edipu: »Šta je to što izjutra ide na četiri noge, upodne na dve, a uveče na tri?« (Dete, čovek, starac.); 7. novitatibus: novim nepoznatim bolestima; 8. sentire: eksklamativni infinitiv; 9. non aliud: scire; 10. in: s obzirom na. Nepravilna upotreba ablativa — životinje u svome rodu (porodici) žive dobro, samo prema životinjama druge vrste postupaju žestoko.

O antičkom slikarstvu

1. Cous: sa ostrva Kosa; 2. duodecima: oko 330 god. st. e.; 3. contulit: do-prineo; 4. Protogenen: čuveni slikar i vajar, oko 300 god. st. e.; 5. penicillo: četkica, klčica; 6. proverbium: nulla dies sine linea; 7. pergula: atelje; 8. ansas: rupica za veze na obući; 9. supra: više, dalje.

Pokretno pozorište

1. operae pretium est: vredi truda; 2. invenerit: pisac priča o govorniku Gaju Skriboniju Kurionu, Cezarovom pristalici, poznatom po svome rasipništvu; 3. nos vocare maiores: jer je doba Plinijevo bilo već jednostavnije i skromnije, dakle bliže staroj virtus; 4. cardo, inis f: stožer koji se obrće, šarke; versatili libramento: sa pokretnim težištem; 5. antemeridiano: prepodnevni; 6. spectaculo edito: posle pretstave; 7. ne invicem obstreperant: da ne prave jedni za drugim, naizmenično, buku, škripu; 8. circumactis... coeutibus: krila su se mogla naglim pokretom sastavljati i rastavljati, i tako se dobivao i teatar i amfiteatar; 9. auctoratum: auctoro 1, iznajmiti, obavezati se kao gladijator (Gladijator svojim angažmanom stavlja svoj život na kocku, ali ova pokretna pozornica dovodila je više u pitanje živote publike nego samih gladijatora, jer su sedišta — sedes — bila infixa instabilisque); 10. diribet: deli, raznosi; 11. deorum... portio: za (ostale) ljude tako-reći grupa, deo (portio) besmrtnih bogova (jer lebde na spravi — in machina pendens); 12. vilitas animarum: jevtini životi.

O čudotvornoj imeli

1. nihil... sacratius: nije im tako sveto kao...; 2. Graeca: po ovoj etimologiji, naziv keltskih druida veže se za grčki naziv hrasta *drus*; 3. adnascatur: imela raste kao parazit obično na hrastu; 4. abunde: magijske radnje vrše se kad mesec raste, a ništa kad se smanjuje; 5. remedio: i danas na zapadu imela služi kao kod nas badnjak.

Golubovi pismoše

1. quin: pa čak, pa štaviše; 2. Mutinensi: Mutina (danas Modena), grad u Gallia Cispadana, na via Aemilia. Godine 44 i 43 st. e. Antonije je opsedao Decima Bruta, koji se zatvorio u taj grad, da bi Brutu oteo njegovu provinciju; Ciceron govori svoje Filipike protiv Antonija i senat šalje protivu Antonija oba konsula (A. Hirtius i C. Vibius Pansa) i sa njima Oktavijana kao propretora; oba konsula ginu; D. Brut goni pobeđenog Antonija, ali uskoro Oktavijan stvara drugi trijumvirat (43 g.); 3. origines: rodoslov.

47) SEXTUS IULIUS FRONTINUS

Spartakova ratna veština

1. Spartacus: Tračanin, vođa ustanika robova 73 god. st. e.; 2. cesserunt: uzmakle pred.

Avgustov vodovod

1. providentissimus: izuzetno obazriv, oprezan; 2. Alsietinam: voda iz lacus Alsietinus, u južnoj Etruriji; 3. nullius gratiae: bez imalo prijatnog ukusa; 4. opus naomachiae: Avgust je osvećenje hrama Marsa Osvetnika (Mars Ultor) proslavio time što je kod nemus Caesarum priredio pretstavu gde je u bazenu (530 × 530 m), iskopanome za tu priliku, prikazana bitka kod Salamine; 5. irrigandum: za natanjanje; 6. Transtiberina regio: oblast sa druge strane reke Tibra; 7. salientium: salientes, vodoskoci.

Podzemni i nadzemni kanali

1. diversa libra: sa raznim nivoom; 2. rudere: rudus, eris n (isp. ruda), ruda, kamenje, šut od srušenih zgrada; 3. pressura: pritisak; 4. directura: linija, pravac; 5. arte librandi: stručna nivelacija; 6. ex industria: namerno; 7. mergebant: spuštali su duboko u zemlju; 8. interciperentur: uhvatiti tok, odvesti (preseći vodu); 9. sicubi: si alicubi, ako je negde; 10. ductus: aquae ductus vodovod; 11. dilapsus: propao, srušio se; 12. omissio circuito subterraneo: napustili su podzemna obilaženja brevitatis causa; 13. substructionibus, areuationibus: napravili su podzide i lukove preko uvala i tako prebacili vod.

48) LUCIUS ANNAEUS SENECA

O bibliotekama

1. quo: čemu; 2. Alexandriae: Ptolemej I (323—285 god. st. e.) i njegov naslednik Ptolemej II (285—247 st. e.) osnovali su ovu biblioteku sa nekih 700 000 svezaka. Najveći deo izgoreo je za vreme Aleksandriskog rata (47 god st. e.), a ostatak je upropašćen docnije, ali ne krivicom kalife Omara, nego spaljivanjem hrišćanskih fanatika; 3. studium . . . spectaculum: Seneka ne zna da je Aleksandriška biblioteka sa raznim egzemplarima jednog te istog dela omogućila kritička izdanja i pravu filologiju; 4. Corinthia vasa: od smese srebra i bakra; 5. corpora: zbirke, celokupna dela nekog pisca (corpus iuris civilis); 6. voluminum frontes: spoljni vidljivi rubovi knjige savijene u trubu; 7. loculamenta: police; 8. inter: isto onako kao; 9. imaginibus: portreti pisaca; Imagines je naslov jednog dela od M. Terencija Varona sa 700 portreta čuvenih Grka i Rimljana.

O čitanju

1. immorari et innutriri: zadržati se i srasti; 2. in transitu: da usput može koristiti; 3. fastidientis: izbirljiv, razmažen; 4. unum: jednu jedinu misao (to je Epikurovo shvatanje); 5. aliena: Seneka je stoičar i protivnik Epikurov; 6. cui (ille): onaj koji se dobro snalazi u siromaštvu.

Cezar i veteran

1. paenula: kabanica; 2. ossa lecta: izvršena trepanacija lobanje pri čemu se skida temenjača. Ova operacija primenjivana je i kod nas u narodnoj medicini.

Savestan sledbenik Pitagore

1. phaecasia: bele cipele; 2. rem magnam: skupa stvar; 3. non . . . nummis: bez gotovih para, na veresiju; 4. redditurus: da plati; 5. elatus: iznesen; 6. renascatur: Pitagorejci su verovali u seobu duša i njihovo ponovno rađanje; 7. lucellum: mali čar; 8. tibi: kaže sebi u monologu; 9. commissura: spoj, sastav.

O robovima

1. conservi: drugovi, robovi; 2. fortunae: čovek je rob igrom sudbine a ne od prirode, kako veli Aristotel; 3. est = edit; 4. sternumenta: kihanje; 5. malo: kaznom se kažnjava ma kakvo prekidanje tišine; 6. illi: robovi u ranija vremena; 7. os. consuebatur: usta se nisu zašivala; 8. Variana: legije Kvintilija Vara uništene su u Germaniji 9 god. n. e.; 9. locum: opšte mesto; 10. bona . . . est: mlad si; 11. Hecuba . . . Diogenes: ovi primeri tragične sudbine nisu svi pouzdani; 12. delicatorem: uobražene gospode; 13. deprehendam: zateći, uhvatiti.

Hor mladih Trojanki

Ova je tragedija rađena prema istoimenom delu pesnika Evripida i ima pacifističku tendenciju. Troja je zauzeta i Grci se spremaju da na Ahilovu grobu žrtvuju Prijamovu ćerku Poliksenu, kako bi se mogli vratiti kući. Mlade Trojanke oplakuju sudbinu žena u ratu.

1. solibus: diebus; 2. veniens: kad je plima i oseka; 3. Pegaseo: brzo kao Pegaz; 4. bis: 12 znakova Zodijaka; 5. Hecate: boginja meseca i vradžbina, jer se vrše pri mesečini; 6. hoc: cursu; 7. iuratos: rekom Stiks u podzemnom carstvu zaklinju se bogovi; 8. gravidēs: nabrekao, pun kiša; 9. Arctoi; (= Borej) severni (vetar); 10. ponant: neka napuste nadu; 11. individua: nedeljiva, jer zahteva i dušu i telo; 12. Taenara: rt na krajnjem jugu Grčke sa pustom pećinom, kroz koju se ulazilo tobož u podzemno carstvo; 13. obsidens: koji sedi pred; 14. vacui: sunt; 15. non nata: ono što se nije rodilo.

Apocolocyntosis

Nasuprot apoteosi, po kojoj su pre Klaudija rimski vladari posle smrti postajali bogovi, car Klaudije, osobenjak, ali vredan i savestan vladar, nije shvaćen kako treba: izvrgnut potsmehu i za života, pretvara se u ovoj satiri u tikvu, a ne u boga, kako se to može zaključiti po grčkome nazivu Apokolokynthosis («Otkivljenje»). Tu partiju nemamo jer nam satira nije sačuvana u celini, a možda je šala bila ograničena samo na naslov. Treba pomenuti da je prvi divus, tj. Cezar, valjda zbog čele, na kraju Ovidijevih Metamorfosa pretvoren u kometu »kosmatu zvezdu«. Treba znati i to da je sam Seneka držao Klaudiju posmrtno slovo, koje se besumnje znatno razlikovalo od ove satire.

1. diem . . . : 13 oktobra 54; 2. anno novo . . . initio saeculi fel.: posle Klaudijeve smrti dovodi Agripina sina Nerona na presto, učenika Senekina; sa njim treba da počne novo doba; 3. nihil . . . dabitur: neće biti mesta ni za uvredu ni za hvalu; 4. fatuus: glup; 5. bucca: usta (franc. bouche); 6. iuratores: zaklete svedoke (iurator); 7. medium . . . diviserat orbem: prošlo je podne (pisac meša prozu i stihove); 8. habenas: uzde; 9. trames, itis m: staza; 10. animam agere: ispuštati dušu; 11. Mercurius: bog trgovaca, lopova i kockara (Klaudije je voleo kocku); 12. Parcis: sudaje; 13. seducit: odvede nastranu; 14. cesset: da ode, umre tako dugo mučen (cruciatu); 15. patere: pateris; 16. mathematicos: astrologe; 17. efferunt: izneti kao mrtvaca — efferre; 18. dede: predaj (stih iz Verg. Georg. IV 90, gde se odnosi na smrt matice); 19. vacua: tj. bez Klaudija; 20. sine: pusti da caruje novi car; 21. aula: carski dvor; 22. Clotho: sudaja koja prede nit života; 23. pusillum: mal-

čice; 24. pauculos: sasvim mali broj; 25. togatos: kao rimske građane; 26. in semen: za seme; 27. ebullit: ebullio 4, izbaciti, izbljuvati; 28. ex eo: otada; 29. exspiravit: izdahnuo je; 30. comoedos: komičar, komični glumac; 31. supervacuum: suvišno; 32. excidant: biti zaboravljen; 33-34. impresserit: tj. memoriæ, utuviti; 35. perturbato: nejasnim, zbunjenim; 36. pererraverat: protumarao; 37. insolitum incensum: neobičan hod; 38. raucam: hrapav; 39. implicatam: zapetljan; 40. laborem: Herakle je izvršio dvanaest zadataka; 41. Graeculo: Hercul dolazi iz Grčke u Italiju; 42. Stihovi iz Odiseje I 170: Ko si, gde ti je otadžbina i gde roditelji?; 43. philologos homines: Klaudije je bio strastan filolog i naročito se zanimao etruskim jezikom i istorijom; 44. Odiseja IX 39: Od Ilija goneći me, vetar me baci na obalu Kikonsku (Tračku); 45. Tu sam razorio grad i njih pobio; 46. imposuerat: impono 3, podvaliti, prevariti; 47. Febris: boginja groznice, koja je imala tri kapele u samome Rimu; 48. Lugduni: u Lionu — ovu koloniju osnovao je L. Munacius Plancus, stoga je i Klaudije njegov municeps, »zemljak, sugrađanin«: lapidem: milje su obeležene visokim kamenim stubom; 49. Vienna: grad u Francuskoj; 50. germanus: rođeni, pravi; 51. cepit: osvojio je Rim namesto Brena — Brenus je vođa Gala, koji je 390 upao u Rim i opustošio ga, ali nije mogao zauzeti Kapitol; 52. fatuari: budaliti, govoriti gluposti; 53. ubi mures . . . gde je gusto, gde nema šale; 54. citius . . . : brže s istinom na sredu; 55. alogias excutiam (al. grč. reč): isterati gluposti, bubice; 56. idem gratiae: istu milost, privilegiju; 57. Gallum: igra reči: gallus = »pevac«, Gallus = »Gal«; 58. sterquilino: sterquilinum n, bunjište; 59. affuturum: adsum, adesse, pomoći; 60. notorem: notor, svedok koji utvrđuje nečiji identitet; 61. Tiburi: u Tiburu (Tivoli); 62. mense Iulio et Augusto: znači po najvećoj vrućini, pa je to doista Herculeus labor; 63. causidicos: advokate; 64. videaris: iako uobražavaš; 65. cloacas Augeae purgare: bog sunca Augija imao je za svoje volove, koji mu voze sunčana kola, velike pojate, godinama nečišćene, koje je Herakle očistio; 66. privatis: privatnim licima; 67. mapalia: kolibe afričkih nomada — »ponašate se kao pravi divljaci«; 68. meum negotium: gledam svoja posla; 69. conpescui: ugušio sam; utišao sam; 70. ad summam: ukratko.

49) GAIUS PETRONIUS ARBITER

O retorici

U ovom pasusu se Petronije uglavnom slaže sa Tacitom da je umetnost besedništva u opadanju, samo sa tom razlikom što Tacit traži razlog u izmenjenoj društveno-političkoj situaciji. Stvarnost je, međutim, takva da već kod rimskih liričara, a naročito kod Ovidija, retorička preklapanja sve više potiskuju istinsku umetnost reči. Tako se krajem I v. n. e., posle Petronija i Kvintilijana, postavilo čak i pitanje da li je Vergilius poeta an rhetor, koje je sasvim ozbiljno diskutovano. Škola i šablon, misli Petronije, ubili su svaki talenat.

1. Furiarum: Furiae, besne boginje osвете (grč. Erinije), ima ih jedna, ili tri, ili i više; 2. declamator, oris m: profesionalni majstor besedništva; 3. inquietantur: inquieto 1, uznemirivati; 4. succido 3 (caedo): potseći, preseći; 5. tolerabilis: podnošljiv; 6. tumore: tumor, naduvenost, bombastičnost stila; 7. pirata (grč. reč): gusar; 8. responsa: odgovori proročišta povodom neke epidemije (pestilentia); 9. globulos: grudvice; 10. papaver, eris n: mak; makom i sesamom (sesama, ae f) se posipaju (spargo) kolači; 11. bene olere: mirisati; 12. pace vestra: bez zamerke, ne uznemirujte se; 13. umbraticus doctor: pedantan nastavnik vezan za debeli hlad kabineta i bez osećanja za svetlost života; 14. Pindarus: Pindar je glavni predstavnik horske lirike (prva polovina V v. st. e.), koji je sa još 9 liričara

činio kanon, sličan onome kanonu desetorice antičkih besednika; ove kanone pisaca, prema literarnom rodu, sastavljali su aleksandrijski filolozi i aticisti za školsku upotrebu; 15. versus heroicus je heksametar — svako se držao svoga šablona; 16. citem: citiram; 17. Platona, Demosthenen: grč. acc. sing.; 18. pudica oratio: prost, nenametljiv retorski stil, jer je klasično ono što je prirodno i jednostavno, bez ikakva preterivanja (naturalis pulchritudo); 19. maculosus: šarolik; 20. exurgit: uzdiže se; 21. ventosus: bez sadržine; 22. loquacitas, atis f: brbljivost; 23. ex Asia: azijski stil, kićen i bombastičan, nasuprot antičkoj prostoti i lapidarnosti; 24. commigravit: preseli se; 25. surgentes: pune elana; 26. pestilenti sidere: zaraznom klimatskom strujom; 27. adflavit: zapahne; 28. obmutuit: zamene; 29. ad summam: ukratko; 30. Thucididis: Tukidid je najugledniji antički istoričar (druga polovina V v. st. e.), pisac monografije o Peloponeskom ratu; 31. Hyperidis: Hyperides, is m, retor i državnik, savremenik Demostenov (druga polovina IV v. st. e.); 32. enituit: eniteo 2, zablistati; 33. pasta: hranjena; 34. canesco 3: osedeti, ostarjeti; 36. compendiariam (podrazumeva se viam): kratak uput, kurs.

Exemplaria classica

1. pedibus: stopama (metričkim); 2. verborum ambitus: sklop rečenice; 3. intexuit: utkao; 4. Heliconem: Helicon, onis, u Bojotiji, planina gde je Hesiod posvećen od muza (inače su muze na Olimpu, Pieriji, Parnasu); 5. forensibus ministeriis: javnim službama, dužnostima; 6. controversia, ae f: sporno pitanje, tema; 7. sententiolis vibrantibus: sitnim iskricama duha; 8. pictam: prošaranu; 9. concipere... edere: začeti... roditi; 10. inundata: inundo 1, poplaviti; 11. vilitate: vilitas, atis f, jevtinoća: jevtine fraze, izrazi; 12. summotae: koje nisu u svakidašnjoj upotrebi; 13. odi...: početak Horacijeve ode III 1; 14. emmineat extra...: da strše van celine; 15. intexto... niteant: da blistaju bojama utkanim u haljine; 16. curiosa felicitas: sreća pri traženju i nalaženju pravog izraza; 17. calcare: gaziti.

Timor fecit deos

Obe glavne teze koje razvija Petronije starog su datuma. Timor fecit deos kaže i Ciceron, a detaljnije o tome govori u rimskoj književnosti Lukrecije; antropomorfizam i teriomorfizam u religiji veoma su stari. U književnosti VI v. st. e. kod Grka javlja se misao da majmuni zamišljaju svoga boga kao majmuna, itd.

1. Athos: visoka planina na Halkidiku (i danas Atos); 2. Phoebus: Feb (Apolon, bog sunca); 3. devectus: kad se dovede do mesta gde izlazi pošta je osvetlio (lustru 1) zemlju; 4. senectus: poslednja četvrt; 5. reparatus honos: pun mesec; 6. signa: sidera; 7. palmes, itis m: mladica, izdanak (pun grožđa); 8. Pales, is f: boginja koja štiti stoku i pastire; 9. manu (manus): gomila, mnoštvo; 10. obrutus: ogrezao; 11. Pallas, adis f: boginja Palada Atena, koja kao Ergana štiti zanatlije i njihove radionice; 12. orbem: astrolog prodaje »planet« i pravi horoskop (orbis »krug sa 12 nebeskih znakova, Zodijak«).

Snovi

Isp. L. Accius, Tarkvinijev san, u tekstu.

1. volitantibus: koje lete tamo-amo; 2. sine pondere: bez smisla, besmisleno; 3. luce: po danu; 4. eruo: razoriti; 5. versasque acies: metež; 6. exundantes: preplavljene; 7. causas orare: držati govore na sudu; 8. chorte (chors ili cors, tis n pored cohors): ograda u sudnici; 9. defossus: zakopano; 10. venator, oris m: lovac; 11. meretrix, icis f: prostitutka; 12. adultera: preljubnica; 13. munus, eris n: poklon.

1. nidus, i m: гнездо; 2. amica: poznata je ljubavna avantura boga rata Marsa i Venere.

Ženska lepota

1. minime: sasvim malo; 2. malarum scripturam: crte lica; 3. confinio luminum: poviše nosa (na granici između očiju); 4. paene permixta: gotovo srasle; 5. extra lunam: bez mesečine; 6. nares: nozdrve; 7. Praxiteles, is m: grčki vajar, delao u Atini oko 370 g. st. e.; 8. intra auri gracile vinculum: u nežnim zlatnim vezama (vinculum, i n je veza na sandalama); 9. extinxerat: extinguo, stinxi, stinctum 3, ugasiti, zaseniti.

Trimalhion i njegovo društvo

Enkolpije sa svojim prijateljem Asciltom, retor Agamemnon i neki oslobođeni robovi pozvani su kod Trimalhiona na ručak. Enkolpije govori i nabraja razna jela.

1. ad eum: sused za stolom; 2. longe ... fabulas: započeti priču izdaleka; 2a. Genius tuus: tvoj genije, čuvar. Genije je deus naturae humanae, koji se smatra ličnim božanstvom svakog pojedinca i koji posle smrti svoga štićenika prelazi u Lara. Genija su imali samo muškarci (žene Junonu); zatim svako mesto i grad, država i vladar, svaki čas i posao. Iz kulta genija loci i hrišćanskih svetaca, kao zaštitnika pojedinih mesta i u njemu naseljenih porodica, razvila se »krsna slava« kod Južnih Slovena, Vlahi i Arbanasa; 3. nec ... quare (scio): bogzna kako i zašto; 4. topanta: tačnije grčki »ta panta«, sve i »svja; 5. ad summam: ukratko; 6. mero meridie: usred bela dana; 7. saplutus (grč. zaploutos): truli gazda; 8. lupatria (lupa) kučka (zapravo vučica); 9. siccus: trezan; 10. pica pulvinaris: »papagaj sa divana«, »klepetuša«. Rimljani su držali po stanovima brbljave svrake, koje su pozdravljale posetioce; 11. qua ... volant: njegovo imanje je tako prostrano da kopci imaju dovoljno prostora za let; 12. nummorum nummos (grč. konstrukcija): ima para i para; 13. babae: bre-bre! (izraz čuđenja); 14. babaecalis: kicoši, pokondirene tikve; 15. in ... coniciet: (ruta ima sasvim sitno lišće), tako da su prema Trimalhionu sitni i beznačajni, da ih može popiti u kapi vode; 16. cedrae (cedrae): limuni; 17. lacte (arhaičan i vulgaran oblik): tičije mleko; 18. culavit: pustio je na; 19. obiter: usput, uzgred; 20. meliuscule adv. (pogrešno meliusculae): malo bolje; 21. nam: nedovršena fraza kojom se želi reći da Trimalhion ima svega i svačega; 22. culcitrās (culcita): jastuk; 23. nulla non: svaka samo; 24. conchyliatum: purpurne boje; 25. coccineum: crvene; 26. collibertos: drug, oslobođenik; 27. sucosi (vulg. mesto sucosus): »sočan«, »bogat«; 28. in imo imus: sasvim na kraju najdonjeg divana; na divanima su gosti ležali; 29. octingenta (sestercia): $800\,000 \times 0,20 = 160\,000$ zlatnih franaka, dvaput toliko koliko iznosi census bogatih vitezova; 30. Incubo: demon koji leži na sakrivenom blagu; 31. subalapa: naduveni hvališa; 32. proscriptis: oglasiti; 33. ex Calendis Iulii: prvi jul je bio glavni termin za izdavanje pod najam i za seljenje stanara; 34. cenaculum: gornji sprat; 35. libertini loco: nepoznato nam je ovo mesto određeno za gosta oslobođenika; 36. impropero (vulg. mesto improbro): prigovarati; 37. decies (centena milia): $10 \times 100\,000 = 1\,000\,000 \times 0,20 = 200\,000$ zlatnih franaka. Toliko je iznosio senatorski census; 38. male vacillavit: gadno se zaglibio (u dugeve); 39. liberos: aere, i dlaka mu je na glavi zadužena; 40. sociorum olla male fervet (poslovica): drugarski lonac teško zavre, ili »Gde je mnogo maja, tu je malo jaja«; 41. de medio: »Mili moji, kud koji«; 42. honestam ... libitinarius: vlasnik pogrebnog preduzeća smatran je časnim ako je bio oslobođenik, jer su slobodni građani prezirali takvo zanimanje; 43. gausapatos: čekinjav; 44. opera pistoria:

kolači; 45. avis (acc. plur.): živina (pitoma i divlja); 46. pistores: poslastičari; 47. phantasia: čudo iz bajki; 48. conturbare: biti bankrot.

Trimalhionova obrazovanost

Posle raznih delikatesa iznosi se na sto specijalitet sa 12 znakova Zodijaka. Uz svaki je znak odgovarajuće jelo; to je prilika za Trimalhiona, koji se razmeće svojom tobožnjom učenošću, da objasni uticaj planeta na ljudsku sudbinu. Dolazi novo jelo: ogroman vepar sa prasadi; Trimalhion napušta trpezariju. Gosti se oslobode i raspričaju. Trimalhion se opet vraća.

1. illud . . . faciatis: treba da ga vi odelite; 2. ad salivam facit: ide voda na usta (od apetita); 3. suburbano (praedio): na imanju blizu grada; 4. agellis: omalovažujući, jer su za Trimalhiona ovi ogromni prostori samo »njivice«; 5. Africam (in): U Africi (Alžir, Tunis i Libija) imalo je nekoliko rimskih porodica švu plodnu zemlju, tako da je u njihovim rukama bila ishrana Rima i Italije. Sadašnji posed od Taracine, u Laciju, pa do Tarenta obuhvata svu zemlju od Rima pa do obala južne Italije; 6. controversiam: pravničko pitanje, koje je služilo u retorskim školama kao tema za vežbanje; 7. in domusionem: za domaću potrebu; 8. fastidium (vulg. mesto fastidisse): ne mariti; 9. peristasim: predmet, tema; 10. factum: činjenica, stvarnost; 11. aerumnas (labores): podvizi, junačka dela; 12. tenes (memoria): pamtiš; 13. poricino: roga; 14. in ampulla: bočica, jer se tobož Sibila zbog neobično duboke starosti toliko sasušila i smanjila da je mogla stati u bočicu; 15. efflaverat: izustiti; 16. repositorium: veliki poslužavnik; 17. celeritatem: jer je maločas zaklana; 18. percoqui: sasvim se skuvati; 19. eum: porcum; 20. exinteratus: očistiti utrobu; 21. despolia: svući odelo; 22. praeterisset: xinterare, propustio da očisti; 23. palam nobis: pred našim očima; 24. plagis . . . crescentibus: iz proreza, koji su zbog unutarnjeg pritiska postajali još veći; 25. tomacula: mesne kobasice; 26. botulis: krvavice; 27. automatum: sam od sebe; 28. Gaio feliciter: poviče bravo Gaju, tj. Trimalhion, čije potpuno ime glasi bombastično: C. Pompeius Trimalchio, Maecenatianus; 29. quaeris: obraća se Agamemnonu; 30. aetarius: kujundžija; 31. nesapium: neznalica; 32. stelio vrsta guštera, prevrtljivac; 33. facta . . . miscellanea: sve su se vrste kovina stopile u jednu smesu; 34. catilla: mesto vulg. catillos, kotlove; 35. paropsides: tanjiri za desert; 36. statuncula (dem. od statua): intimni ton vulgarnog govora rado se služi deminutivima.

Trimalhionova poslednja volja

1. lactem: vulg. acc. sing.; 2. fatus: fatum je u narodnom verovanju personifikacija kao Fatus i Fata; 3. me salvo: za mog života; 4. aquam liberam gustabunt (poslovice): uživaće slobodu; 5. ad summam: uopšte; 6. manu mitto: praesens pro futuro; 7. lego 1: zaveštati; 8. conturbarnalem: robinja, suložnica; 9. insulam: zgrada sa više spratova za izdavanje; 10. vicesimam: (partem) eorum qui manu mittuntur — 5% od kupovne cene su plaćali robovi pri oslobodenju. Ista tolika taksa je plaćena pri nasledstvu; 11. lectum stratum: postelju s posteljnim priborom; 12. Fortunatam: prema rimskom pravilu »ubi tu Gaius, ibi ego Gaia«, zove se žena prema imenu suprugovom, koje u rimskom prevodu glasi Fortunatus. Trimalhion je bio rodom iz Sirije i ima sirisko ime; 13. publico 1: objavljujem; 14. oblitus nugarum: okrenuvši na zbilju; 15. a primo ad ultimum: od početka do kraja; 16. catella (dem. od catena): lančić, jer je Trimalhion bio ranije rob; 17. coronas et unguenta: kao uspomena na ovu zajedničku gozbu; 18. Petraitis: ime nekog gladijatora; 19. ut m hi contingat: da mogu; 20. in fronte: u širinu; 21. in agrum: u dubinu; 22. pedes ducenti: oko 60 metara; 23. poma . . . vinearum: prvi oblik je, prema vulgarnoj sintaksi, mesto genetiva posle omne genus; 24.

vivo ... esse: da samo živ čovek ima uređen dom; 25. heredem non sequatur: da ne pripadne nasledniku; 26. nave: Trimalhion se obogatio pomorskom trgovinom; 27. ut facias: da dadneš da se izradi; 28. in tribunali ... quinque: toga praetexta, sa purpurnim rubom i zlatni prsten pripada Trimalhionu kao članu kolegija seviri Augustales, koji se starao oko carskog kulta i stoga je bio smatran vrlo uglednim; 29. scis ... quod: u vulgarnom govoru, pa odatle i u romanskim jezicima; posle verba dicendi et sentiendi ne dolazi acc. cum inf. nego quod prema grčkoj konstrukciji; 30. binos denarios: dva denara po osobi (oko 20 din.); 31. faciatur ... triclinia: sing. mesto plur., vulg. prema grčkom pluralia neutra (jer se radnja događa u nekoj grčkoj južno-italijanskoj koloniji) — neka se izrade; 32. sibi suaviter facientem: kako se prijatno provodi; 33. columbam: golub je sveta ptica orijentalne boginje ljubavi Ištar, kojoj odgovaraju Afrodita i Venera; 34. catellam ... ducat: kuće kao dama vodi Fortunata bivša robinja; 35. cicaronem: mališan; 36. effluent (transitivno u vulgarnom jeziku): prosipati; 37. licet sculpas: daj izraditi; 38. horologium: časovnik; 39. velit — nolit: hteo-ne-hteo; 40. C ... Maecenatianus: oslobodnik ima pravo samo na jedno prezime (cognomen). Međutim, od toga postoji opšti izuzetak; na carskom dvoru i u velikim porodicama prvog carstva, koje su u neku ruku važile kao aristokratske, bio je ogroman broj robova, te je radi ublaženja homonimije, nastao običaj da se novim robovima daje još jedno prezime, obrazovano od imena ranijeg gospodara pomoću nastavka -anus. Snoba je nenadmašno obeležio Petronije za rimsko uho na taj način što mu je dao više prezimena (T. Momzen); 41. sevirat: članstvo u odboru šestorice, koji se brinuo o carskom kultu; 42. decuriis: odbor desetorice, opštinski odbornik; 43. crevit: postao slavan; 44. trecenties: centena milia; 6 000 000 zlatnih franaka; 45. et tu: pokojnik je odgovarao prolaznicima na njihovo »vale«.

50) MARCUS FABIVS QVINTILIANVS

O muzici

1. musicen: grčki acc. sing.; 2. mittam: preći, ne spomenuti; 3. Orpheus i Linos: mitski pevači; 4. Timagenes: retor i istoričar, Avgustov ljubimac; 5. auctor est: saopštava, uverava; 6. ad citharam: uz pratnju citare; 7. labores: pomračenja; 8. eminentissimus: Vergilius; 9. nostri operis fuit: bio je naš zadatak; 10. musices: grčki gen. singularis; 11. imitata: lira ima sedam žica, prema broju sedam planeta, koje je stara Mesopotamija kao delove makrokozma uzela za osnovu svoje astrologije. Te su planete: Sunce, Mesec, Jupiter, Saturn, Merkur, Venera i Mars. Zemlja je za njih bila nosilac mikrokozma i sve na njoj udešeno je prema broju 7, koji je stoga svet i mističan broj. Antički su primeri: sedam gradova u kojima se rodio Homer, Teba sa sedam vrata, sedam brežuljaka starog Rima, sedam rimskih kraljeva, sedam grčkih mudraca i sedam svetskih čuda, zatim nedelja od sedam dana i Varonova podela ljudskog života na hebdomade (7 god. u školu, 14 pubertet, 21, 28, 35, 42, 49, itd. i 70 je normalan završetak). Ova stara mesopotamska igra sa brojevima ušla je u hrišćanstvo (sedam smrtnih grehova, sedam tajni, sedam darova duha svetog), u muziku (tonova) i u savremenu astrologiju, koja i danas, kao pre 40 vekova, postavlja horoskope i iznalazi srećne i nesrećne zvezde; 12. harmoniam: ovo učenje Pitagorino, koje je ustvari igra brojeva, imalo je uticaja na praznoverice, pa su ljudi stalno tražili u svakoj pojavi i u svakoj reči neku vrstu harmonije, muzike ili matematike. S druge strane, ovako shvatanje u vezi sa antičkom gradskom državom, malenom i preglednom, omogućilo je izgrađivanje ideala lepote, jasne i harmonične. Posle Pitagore i Platona antički su se filosofi sve više zanimali mistikom brojeva i njihovom tobožnjom harmonijom. U tom

duhu komponovana je i Vergilijeva IV Ekloga, koja broji $7 \times 9 = 63$ stiha; 13. Timaeo: naslov poslednjeg Platonovog dijaloga, prema pitagorejcu Timaju. Ciceron je preveo ovaj dijalog, važan za poznavanje Pitagorine filosofije; 14. concentus: harmonično sviranje; 15. sectae: Platonove akademije; 16. remigem (remex): veslač; 17. grammaticae... musice: grčki nom. sing. ženskog roda; 18. Archytas: Arhita i Aristoksen, pitagorejci u V veku st. e., smatraju da nauka o jeziku čini deo muzike. To misle i danas neki stručnjaci, kao B. Kroče; 19. mimorum: mim je došao od Grka s juga u Rim i bio je lakrdija. Igrali su glumci i glumice bez maski, pa stoga mim nije imao ugleda u boljem društvu. Docnije ga je potisnuo pantomim; 20. cum Sophron... tum Eupolis: i... i... — Prema Sofronovom mimu, trudio se Platon da svojim dijalogima da što jaču dramatičnost; 21. ex musice: iz muzičkih nauka; 21a. nisi litteras: osim »nota«, koje su kao i u staroj Mesopotamiji obeležavane slovima. Nešto nam se sačuvalo od antičkih kompozicija sa obeleženim notama; 22. repositi filium patri: ocu koji je od sina tražio natrag (novac); 23. contulerit: potrošio; 24. psaltis et geometris: učiteljima igranja i geometrije; 25. moris fuit: bio je običaj; 26. carmen: muzički ritam, melodija.

O rimskim književnicima

Deseta knjiga Kvintilijanovog dela De institutione oratoria važna je za nas zbog toga što u njoj Kvintilijan prikazuje glavne grčke i latinke pisce koje govornik treba da čita i beleži za svakoga njegovu osobenu vrednost. Pritom upoređuje neke rimske pisce sa grčkima.

1. auspiciatissimum: najzgodniji; 2. eius generis: epskih; 3. ei: Homero; 4. longe sequentur: doći će u dugom rastojanju, ostaju iza; 5. Macer: Aemilius Macer prijatelj Ovidijev i Vergilijev, spominje se pre Lukrecija iako je i prema Kvintilijanovom sudu male vrednosti (humilis); 6. phrasin (grčki acc. sing.): elocutio, dikcija; 7. corpus: jezgra, osnova; 8. herois (versibus): Metamorfoze su pisane u heksametru, herojskom ili junačkom stihu; 9. provocamus: možemo se takmičiti; 10. dubitent: ustručavaju se; 11. fluere lutulentum (citat iz Horacija): ima mulja; 12. tollere: izbaciti, izbrisati; 13. labor eius amore: varam se zbog simpatije prema njemu; 14. collaturus (confero 3): doprineti, koristiti; 15. iambus: jambaska poezija; 16. varius: raznolik; 17. gravitate sententiarum: po dubokim mislima; 18. verborum pondere: krupnim jezgovitim izrazima; 19. summa... operibus: potpuno savršena izrada umetničkih dela; 20. volunt: smatraju, nalaze; 21. vellent: voluissent; 22. referantur: iako neki Terencijeve komedije pripisuju Scipionu; 23. opponere: staviti nasuprot; 24. accomodata: Kvintilijan ne primećuje da kod Livija primitivni Rimljani iz doba kraljeva govore istim retorskim jezikom kao i oni iz poslednjeg veka republike, što je savršeno neistoriski; 25. parcissime dicam: u najmanju ruku; 26. ad imitationem: ovo važi i za ostale rimske pisce, koji češće spominju svoja exemplaria Graeca; 27. effinxisse: immitatus esse; 28. iucunditatem: Isokrat je naročito pazio na ritam i muzikalnost fraze; 29. pluvias... aquas: kišnica; 30. exundat: izbilja, ključa; 31. transversum... ferat: vodi stranputicom; 32. auctoritas: ubedljivost; 33. tantum vacasset: isključivo posvetio se foru; 34. contra Ciceronem: uz, pored Cicerona; 35. concitatio: elan, žar; 36. proprie studiosus: naročito je izučavao Cezar jezična pitanja, kao ono o analogiji i anomaliji, o čemu je pisao; 37. suffecit... rerum: dorastao teškom zadatku; 38. ex industria: namerice; 39. qua... creditus sum: stvoreno je, naime, verovanje da...

O kažnjavanju učenika

1. Chrysippus, i m (290—210 st. e.): glavni sistematičar stoičke filosofije, učenik Zenonov; 2. servile: civis Romanus nije smeo dobivati batina, izuzevši kada

je u vojsci ili ratu, pa je zato dobivati batine ropski (servile); 3. convenit: u čemu se svi slažu; 5. obiurgatio, onis f: ukor, grdnja; 6. durabitur: duro 1, očvršnuti, oguglati; 7. exactor, oris m: eksekutor, kontrolor, nadzornik; 8. paedagogorum (grč. reč): vaspitača.

51) MARCUS VALERIUS MARTIALIS

Prijatelju svoje knjige

1. membrana tabellis: ove reči obeležavaju dva razna materijala za pisanje. Tabella (dem. od tabula) je drvena daščica premazana voskom. Njima su se služili u školama, nadleštlima i trgovini. Ako je za jedan sastav trebalo više daščica, onda su one vezivane u snop i zapečaćene. Osim ovakvih daščica za pisanje su služili kamen, metalne ploče, komadi razbijenih lonaca (ostraka), liko od misirske biljke zvane papyrus ili byblos i, najzad, koža. Grčku reč diphtera, odakle naše »tefter«, prevode Rimljani sa membrana, kožica. Kako je Misir imao upravo monopol papyrusa, to je grad Pergamon prvenstveno činio kožu za pisanje, koja se stoga zove pergament. Književnici carskog doba već se tuže na trgovce, koji zamotavaju robu u njihova dela pisana na papirusu. Na papirusu se pisalo samo s jedne strane, a na pergamentu s obe strane, pa je stoga na njemu moglo mnogo više teksta stati (artat); 2. pacis: iza hrama boginje mira nalazila se knjižara, u kojoj su prodavana Marcijalova dela; 3. Palladium: ovaj trg se zvao obično forum transitorium, a pesnik ga zove Palladium stoga što je na njemu bio hram boginje Minerve (Palade). U tom kraju (Argiletum) Rima severno od glavnog foruma nalazile su se knjižare i zanatilske radnje.

Nekom diletantu

1. mimos: jednolični pozorišni komadi, u kojima su na vrlo realističan način prikazivane scene iz svakodnevnog života. Mim, koji je kao i pantomim stvoren pod kraj V veka st. e. na Siciliji, potisnuo je u doba helenizma i carstva pravu dramu; 2. astrologus: pri tumačenju pesničkih tekstova u školi naročita se pažnja poklanjala astronomskim podacima; 3. ardalio: koji se pravi važan, komična figura iz dorskog mima sa Sicilije; koječim zauzet, bezposličar.

Prijatelju Sekstu

1. triplici... foro: pravni poslovi svršavali su se na ova tri foruma: Romanum, Iulium, Augusti; 2. Atestinus... Civis: advokati koji su slabo zaradivali; 3. pensio tota: nisu mogli ni najamninu da zarade; 4. pangentur nobis (grč. konstr. = a nobis): sastavljaču pesme ako ne uspem kao advokat; 5. audieris (fut. II) dices (bez sveze si ili cum): kad budeš čuo, reći ćeš; 6. Maronis: Vergilii; 7. gelidis... lacernis: ogrtač sa kapuljačom bio je napred sasvim otvoren; 8. atria... colam: zatražiću kao klijent podršku svog bogatog patrona; 9. casu: na božju sreću.

Ep i epigram

1. liquidas: Ikarova krila su bila od pera spleljenih voskom; 2. Daedalon: grčki acc. sing.; 3. vesica: mehur, naduvenost, bombastičnost; 4. syrmate (grčki syrma): haljina tragične muze, imala je dugi šlep.

Beli i crni zubi

1. emptos: već u VI veku st. e. bilo je razvijeno zubarstvo — osim zlatnih plombi i mostova nameštane su i proteze od telećih zuba, kako se to vidi iz nalaza po etrurskim grobovima. Zakon na 12 ploča zabranjivao je da sme mrtvac osim zlatnih plombi i zuba imati makakve druge zlatne predmete. U carsko doba služili su se Rimljani čačkalicama i praškom za zube.

Pesnikova slava

1. oscitat: zine od čuda.

Sveznalica

1. Philomuse: »prijatelj muza«, koji se razume u sve nauke i umetnosti; 2. Rhenanam... manum: Domicijan je ratovao protiv Germana, Dačana i Sarmata, te je zbog njihovih čestih upada počeo izgrađivati severni *limes*, neku vrstu kineskog zida; 3. verba... resignas: dešifriráš, odgonetaš pismo dačkog vladara; 4. victricem... vides: znaš unapred ko će pobediti; 5. destinet pater = Iupiter: kome je nebeski otac odredio hrastov venac, koji su dobivali pobednici u kapitolским igrama; 6. tolle: ostavi, okani se toga.

O vremena li, o običaja!

1. Tullius: Ciceron je to kazao u prvom govoru protiv Katiline; 2. gener... socer: Cezar i Pompej; 3. ducum... ferri: zna se, međutim, da je Domicijanov režim bio jedan od najkrvavijih. Stoga su ovi stihovi čisto licemerstvo.

52) P. PAPINIUS STATIUS

O mladom Ahilu

Golobrado momče Ahil pre odlaska na Troju ogleda svoju snagu u borbi sa lavicom.

1. maior: Ahil, znojani i sav prašnjavi nije u taj čas izgledao mladolik, nego stariji; 2. lanugine: kao vuna meke dlake iz kojih se razvija prava brada; 3. aetas: još izgleda kao dečak; 4. mater: majka mu je morska boginja Tetida; 5. Lycia: ova se oblast u južnoj M. Aziji smatra domovinom boga Apolona, čarobnog strelca i svirača; 6. adiciunt: povećavaju lepotu; 7. Pholoës (grč. gen. sing.): Foloja je planina u Arkadiji, a ne u Tesaliji, kako misli Statije; 8. laenam: lavica; 9. perculerat (percello): oboriti; 10. incitat unguis: razdraži je igrajući se šapom; 11. quos: dodaj catulos; 12. exceptam... circumligat: dočeka i obuhvati; 13. aequus... matri: dorastao lavici pokretnom snagom.

Ad Somnum

Pesnik pati od nesаницe i priziva boga sna.

1. divum: deorum; 2. Phoebe, es f: Dijana—Artemida, boginja meseca, sestra Foiba Apolona = noć puna mesečine; 3. aegras... genas: otvorenih očiju; 4. Octaetae: = Večernjača, jer je planina Oeta između Pinda i južno-tesalskog primorja; 5. Paphiae: Paphos, na zapadnom delu Kipra, glavno kultsko mesto Afrodite (Danice), pa stoga ovde = Zornjača; 6. lampades (grč. reč): svetiljke, zvezde; 7. Tithonia: Eos (Aurora) je žena dugovekog Titona; 8. gelido flagello: svežim

bičem jutarnje rose poprska (spargit) nesane na koje se sažali (miserata); 9. sufficiam: izdržati, ostati živ; 10. alterna statione: naizmeničnom stražom; 11. Argus: jer je Argus stalno bdeo, držeći sad jednu sad drugu polovinu svojih očiju otvoreno, i tako čuvao Io; 12. ultro: rado; 13. compello 1: prizivati; 14. virgae: *virga* je čarobni prut čiji dodir uspavljuje; 15. leviter: ovlaš; 16. suspensio poplite: lebdeći.

53) PUBLIUS CORNELIUS TACITUS

Karakteristika govornika Cicerona

1. aequalibus: glavni rival Ciceronov bio je Quintus Hortensius Hortalus, koji se držao azijskog pravca u govorništvu; 2. praecurrit, od praecurro 3: nadmašivati; 3. iudicio: ukusom, kritičnošću; 4. delectus: bolje dilectus, izbor reči; 5. adhibuit: primenio je; 6. locos . . . attentavit: ogledao se i u kitnjastom, azijskom stilu, u godinama pre nego što je došao Molonu; 7. utique: osobito, naročito; 8. optimum: De optimo genere dicendi je naslov jednog Ciceronovog retoričkog spisa; 9. principiis: u uvodima (exordium); 10. longus: razvučen; 11. otiosus: dosadan, spor; 12. excessus: digresije; 13. tarde: tromo, sporo; 14. incalesco, calui 3: zagrejati se, raspaliti se; 15. sensus: misli; 16. lumine: bleskom; 17. excerpere: istrgnuti; 18. referre: sc. domum, odneti; 19. supellex - lectilis: nameštaj; 20. apparatus: uređaj; 21. libeat: da prijia, da se prohte.

Tacit o svome glavnom delu

1. libero egressu: slobodnim istupanjem. Tacit hoće da kaže da su stari istoričari s puno slobode (slobodnim istupanjem) pričali o svima događajima, a on to ne može; 2. ex quis = ex quibus; 3. ex iis: iz tri elementa - narod, prvaci i monarh; 4. temperanter haberetur: držati se umereno; 5. haec: tj. činjenice koje ovde saopštavam; 6. in rem fuerit: može biti od koristi; 7. prudentia: sopstvenim rasuđivanjem; 8. obvia: zato što pada u oči.

Avgustova restauracija

Posle nekoliko razmatranja o rimskoj državi, o carstvu i planu svoga dela, Tacit opisuje Avgustov kraj i Tiberijevo nastupanje (1—5). Avgust je započeo svoju vladavinu srećno, ali je produžio i završio kao tiranin (6—15). Pobuna panskih legija (16—30). Evo 10 prvih glava.

1. urbem Romam: u Rimu su isprva vladali kraljevi; 2. L. Iunius Brutus: rođak obesnoga Tarkvinija, koji je, praveći se lud (otuda mu je i ime Brutus »Glupan«), spasao sebi život, a posle oslobodio Rim od kraljevske vlasti, te je, prema legendi, igrao važnu ulogu pri osnivanju republike oko 510 godine stare ere; 3. ad tempus: s vremena na vreme; 4. decemviralis: odbor desetorice koji je izgradio prvi rimski zakonik oko 450 god. st. e.; 5. cetera: do Neronove smrti; 6. sine ira et studio: bez mržnje i pristrasnosti; 7. nulia publica arma: fuerunt; 8. exuto Lepido: razoružan, likvidiran, uklonjen; 9. Iulianis partibus: pristalicama Gaja Julija Cezara, čije je ime i ulogu preuzeo njegov posinak Oktavijan Avgust; 10. consulum se ferens: pokazujući da je samo konsul; 11. per acies: u raznim bojevima; 12. servitio: servilnost; 13. novis ex rebus: novim režimom; 14. invalido legum auxilio: jer je bila slaba zakonska zaštita; 15. ceterum: pored toga; 16. Tiberium Neronem et Claudium: sinovi Livije Druzile iz njenog prvog braka sa Tiberijem Klauđijem

Neronom, kojom se docnije oženio Avgust. Avgust je svojim pastorcima dao titulu »imperatores«, premda su mu još u životu bila dva unuka po Juliji uđatoj za Marka Agripu: Kaj i Lucije; 17. concessit: Agripa je umro 12 godine; 18. Liviae dolus: misli se da je ona dala otrovati i Marcela; 19. Nero solus: Tiberije Neron, naslednik Avgustov; 20. vergere: inf. hist.; 21. filius: posinak; 22. nepotem unicum: njegova kći Julija posle smrti Marcelove preudala se za Agripu, čiji je sin Agrippa Postumus bio jedini unuk Avgustov; 23. filius iuvenis: još mladić, i on se zove Druz; 24. proferendi imperii: da proširi državnu vlast; 25. domi: u zemlji; 26. vocabula: ostali su isti nazivi starih magistrata, a nisu uvedeni novi. Avgust je sačuvao iste titule magistrata; 27. quotus quisque: koliko je još bilo građana koji su videli republiku; 28. in cassum: naprazno, bezuspešno; 29. aspectare... pavescere... cupere: Tacit vrlo često upotrebljava infinitivus historicus; 30. ignominia... accensum: zbog nemoralnog života druge žene Julije, kćeri Avgustove, i progonstva sina Agripe Postuma; 31. Claudiae... superbia: patricijska gens Claudia doselila se u IV veku u Rim i smatrana je najstarijom aristokracijom. Njoj pripada i Avgustov posinak Tiberije Klaudije Neron; 32. in domo regnatrice: na vladarskom dvoru Avgustovom; 33. Rhodi: vidi članak: Velleius Paterculus, Povlačenje Tiberija na Rod; 34. matrem: Livia Drusilla, rođena 55 god. st. e., venčana sa Tiberijem Klaudijem Neronom, koji je 38 god. ustupi Cezaru Oktavianu (Avgustu). Ona, vešta u intrigiranju, potpuno je gospodarila Avgustom, iako je on sa njom razgovarao isključivo sa pripremljenim konceptom. Posle njegove smrti njena moć je pala i umrla je 29 god. n. e.; 35. penatibus avi: ognjištu dede Avgusta; 36. extincto: kad je umro; 37. quaesita: dragovoljno; 38. excessisse (vita): jer je smrt, po mišljenju starih, odlazak na drugi svet; 39. rerum potiri: uzeli vlast; 40. nepoti: unuku Agripe Postuma; 41. privigni: pastorak Tiberija; 42. propius vero: bliže je istini, verovatnije je; 43. Sallustius Crispus: sinovac i posinak poznatog istoričara, pouzdanik Avgustov i prijatelj Horacijev, koji mu je uputio jednu odu. Umro je 20 god. n. e.; 44. codicillos: poverljivo naređenje iz kabineta; 45. ne reus subderetur: da ga Livija i Tiberije ne podmetnu kao krivca; 46. ratio... reddatur: da se polaže račun; 47. ruere in servitutum: navalise u robovanje, da ropski služe Tiberiju; 48. quanto... tanto: u prvoj korelativnoj rečenici je subjekat u singularu, a u drugoj u pluralu; 49. falsi et festinantes: sa lažnom užurbanošću; 50. vultuque... ne: mešali su, kombinovali su suze sa veseljem, žalost sa laskanjem da ne bi izgledali (viderentur je ispušteno posle primordio) veseli zbog Avgustove smrti, niti nešto rastuženi zbog Tiberijevog stupanja na vlast; 51. in verba: Tiberiju položiće zakletvu; 52. apudque: pred, u prisustvu; 53. praetoriarum cohortium: nove kohorte od po 1000 ljudi, osnovane od Avgusta kao njegova telesna garda; 54. ambiguus imperandi: skanjiva se da li da primi vlast; 55. ne edictum: samo naređenje kojim je pozivao senatore u veće nije bilo drukčije sastavljeno nego titulom tribunske vlasti, koju je primio od Avgusta; 56. sensu premodesto: vrlo skroman u izrazima; 57. neque abscedere: da se neće udaljiti od mrtvaca i da ovo uzima za sebe kao jedinu dužnost, koja pripada državi, jer je bila dužnost senata i konsula da se staraju o čuvanju i pogrebu; 58. signum: naredba; 59. ceterae aulae: ceo spoljašnji izgled kao na carevom dvoru; 60. dabat et famae; pravio je neke ustupke i javnom mnenju; 61. inductam dubitationem: da je maskirao oklevanje; 62. nam verba vultus: jer je pamtio reči i fizionomije turnačeci sve u rdavom smislu; 63. de supremis: o poslednjim počastima; 64. per virgines Vestae: Rimljani su obično ostavljali na čuvanje testamente, sume novca, ugovore itd. u hramovima, na prvom mestu boginje Veste; 65. heredes: Avgust je označio Tiberija i Liviju kao svoje prve naslednike, na drugo su mesto došli unuci i praunuci, a na treće veliki broj uvažanih građana i prijatelja. Tiberiju je ostavio dve trećine svoga imanja, a jednu trećinu Liviji, te ju je primio in familiam Iuliam, pa se otada zove Iulia i nosi titulu Avgusta; 66. nomen Augustum: Augustum

ide uz nomen; 67. in secundam: za naslednika u drugom redu; 68. nepotes pronepotesque: Druz, Germanik i njegova tri sina; 69. iactantia: da se samo pokaže i da se pohvali kod potomaka; 70. civillem: cives privati; 71. populo et plebi: državnoj kasi i plebejcima (43 500 000 sesteraca, oko 87 900 000 din.); 72. tum: kad je testamenat pročitao; 73. consulatum: prešlo se na rešavanje; 74. de honoribus: o pogrebnim svečanostima; 75. ex quis: ex quibus; 76. vocabula: nomina; 77. per annos: svake godine; 78. adroganti moderatione: uvredljivom skromnošću; 79. funus: mrtvo telo Julija Cezara trebalo je spaliti na Martovom polju, ali je preneto na Forum, gde je Antonije pročitao nadgrobno slovo i čitajući njegov. testamenat, rasplio je masu tako da je narod tražio da se spali na Forumu; narod je napravio lomaču od klupa iz Tribunala i od svega što mu je došlo do ruku; 80. inridentibus: jer nije bilo razloga da narod izaziva nered, dok su neki posle Cezareve smrti mislili da se vraća stara republika; 81. provisus... opibus: koji se postarao za vlast naslednika na štetu republike; 82. multus hinc: potom se počeo mnogo govoriti o Avgustu; 83. idem dies: Avgust je počeo prvi konsulat 19 avgusta 43 st. e. kad je početak njegove vlasti. Umro je 19 avgusta 14 n. e.; 84. nomen imperatoris: titulu vojskovođe dobio 21 put, titula »imperator« davala se pobjedniku u kakvoj većoj bici; 85. aliaque honorum: aliaque honorum genera; 86. parentem: poočim, tj. Julije Cezar; 87. actum illum actum esse dicebant: da je bio nateran da zagazi u građanski rat; 88. parari... haberi: koji se nisu mogli ni spremati, ni voditi; 89. per bonas artes: lojalnim sredstvima; 90. omnibus longinquis: Rajna, Dunav, Eufkrat bile su granice carstva; 91. vi... quies: pribegao je sili samo u opštem interesu države; 92. Pompeianarum: uz Pompeja su bili senatori i aristokrati; 93. fasces: najviši činovnici: praetor, consul, censor; fasces su svežanj pruča sa sekirom u sredini sa dve oštrice, kao znak vlasti vladalačke. Ove su fasces liktori nosili ispred najviših činovnika, i prilikom izvršenja izrečene kazne, i kao simbolično znamenje njihove vlasti; 94. morte exsolvisse: Marko Antonije izvršio je samoubistvo kad su Oktavijanovi vojnici posle pobjede kod Akcija zauzeli Aleksandriju; 95. Lollianas: plural pokazuje naročitu važnost, takvi slučajevi kao što su bili poraz Lolijev i Arijev, ubistvo Varona u Rimu itd.; Marcus Lollius Paulinus, kao namesnik u Galiji; potpuno su ga potukli Germani god. 16 na Rajni, a Publija Kvintilija Vara 9 god. n. e. u Teutoburškoj Šumi; 96. partu: Livija je nosila Tiberija pri venčanju s Avgustom; 97. flamines: Avgusti, brinuli su se isključivo za carev kult; 98. religiones: Tiberije je osnovao novi kolegij od 25 sacerdotas Augustales, jer je Avgust, kao njegov poočim Julije Cezar, postao Divus (= Deus).

Neron peva u zapaljenom Rimu

1. tabernas: dućani niže velikog cirkusa; 2. mercimonium... alitur: lako upaljiva roba; 3. munimentis: ograda; 4. diurni... victus: hrana za jedan dan, dnevni obrok; 5. hortos suos: Neronovi vrtovi bili su na Vatikanu; 6. subitaria aedificia: na brzu ruku sagrađena zgrada, improvizovana; 7. imas Esquilias: na kraju »Predgrada«, gde su bili Mecenini vrtovi; 8. Roma: Avgustova podela; 9. insularum: velike kuće sa mnogobrojnim stanovima pod kiriju; 10. praesenti: zaštitniku; 11. Romulo: dat. auctoris mesto ablativa (grecizam); 12. monumenta ingeniorum: glavna književna dela; 13. Senones: galska invazija, 390 god. st. e., kada je spaljen Rim; 14. totidem: 418 godina, 418 meseci i 418 dana; 15. viribus principis: carevo bogatstvo.

Senekina smrt

1. venenum: Neron je najpre pokušao da otruje Seneku preko nekog njegovog oslobođenika; 2. quartum... lapidem: na rimskom Forumu postavljen je 20 god.

st. e. milliarium aureum, pozlaćen i tučom prekriven kameni stub, kojim su Rimljani, prema persijskom uzoru, obeležavali svaku tisuću koraka (mille passuum = 1,5 km) na svojim mnogobrojnim i odličnim putevima. Razdaljenost je merena od pomenutog zlatnog milijarija, stoga quartum apud lapidem odgovara našem »kod šestog kilometra«. Takvih je kamenih stubova očuvano dosta i u našoj zemlji, pa su i neka naselja po njima prozvana, kao Dicam (= ad decimum lapidem) u Primorju. Grci nisu imali ovakvih kamenova. 3. gnarum: notum. 4. redisse: esse reditum a tribuno, da se tribun nije vratio; 5. voci... pepercit: izbegao je da razgovara lično sa Senekom; 6. intentior... coercentis: sa većom strogošću, kao onaj koji kara; 7. ratio: filosofija; 8. ignaram: ignotam; 9. post... interfectos: posle ubistva svoje majke i brata; 10. velut in commune: kao kad govori svima; 11. invidebo exemplo (sarkazam): neću zavideti zbog primera koji dajem svojim samoubistvom, ne branim prvi da umrem = neću smetati da ti dam primer; 12. scriptoribus: sekretarima; 13. invertere supersedeo: neću da kazujem drugim rečima; 14. venenum: otrovna biljka kukuta, kojom je otrovan i Sokrat; 15. stagnum... aquae: dvorana sa toplom kupkom.

Smrt Petronija Arbitra

1. supra: ranije; 2. erudito: rafiniran, prefinjen; 3. affluentia deliciarum: u izobilju uživanja; 4. putat: Neron; 5. Scaevini: saučesnik u Pizonovdž zaveri protiv Nerona; 6. familiae: kolektiv od famulus, kućna posluga, robovi; 7. praeeeps: naprećac; 8. placitis, mišljenja; 9. codicillis: testamentima su mnogi određivali careve za naslednike; 10. sub nominibus: navodeći imena pojedinih ličnosti; 11. ne pericula: da ne bi pomoću njega Neron napakovao izvesnim osobama kakvu krivicu.

Rimsko carstvo u Tacitovo doba

1. iterum: po drugi put konsul; 2. octingentos... annos: od 754 god. st. e. — 66 god. n. e.; 3. pacis interfuit: bilo je u interesu mira; 4. magna... cessere: nestalo je onih velikih talenata; 5. neutris... posteritatis: ni jedni ni drugi nisu mislili na budućnost; 6. dignitatem: karijera; 7. Quattuor: Galba, Oton, Vitelije i Domicijan; 8. trina: za vreme Otona, Vitelija i Domicijana; 9. Illyricum: jer su se tamošnje legije izjasnile protiv Vitelija; 10. Galliae: Cisalpina et Transalpina, u kojoj je 69 i 70 god. Klaudije Civilis na čelu Batavaca ustao protiv Rima; 11. perdomita: zahvaljujući Agrikoli, koji je 77—85 upravljao Britanijom; 12. omissa: napuštena; 13. Sarmatorum: za vreme vlade Domicijanove; 14. Dacus: za vreme Domicijana Dačani su se, sa Decebalom na čelu, borili sa Rimljanima; 15. falsi Neronis: ovaj lažni Neron iz 88 god. n. e. našao je među Partima dosta pristalica; 16. hausta aut obruta: erupcijom Vezuva 79 god. n. e. razrivena je obala kampanjska i zatrpana mesta Pompeji i Herkulanum; 17. urbs: u Rimu je pustošio požar za Nerona i ponovo za Vespazijana; 18. incenso: prilikom borbi između pristalica Vitelijevih i Flavijevih; 19. mare: izgnanici su obično napuštali Italiju morskim putem; 20. scopuli: znači da su stene malih ostrva obasute krvlju (caedibus) izgnanika, koje na putu ubijahu; 21. procurationes: carske finansijske uprave; 22. interioem potentiam: veću moć imaju oni koji uživaju veće poverenje kod vladara; 23. in dominos: prema gospodarima; 24. generi: kao Helvidije Prisko, zet Peta Trazeje; 25. necessitas: smrt; 26. prodigia: ne samo Livije nego i Tacit, kao i njegovi savremenici, paze na znamenja i praznoverni su; 27. esse ultionem: nego da je to božja kazna; 28. conciverat (concio 2 i concio 4): uzbuniti; 29. servorum: među robovima; 30. adesis: pojeli, potrošili; 31. suo ingenio: svojom pameti; 32. donativum: poklon u novcu koji je novi car davao vojnicima; 33. sub

nomine: uime; 34. praefecti: ovaj Nimfidije bio je komandant (praefectus praetorii) careve telesne garde; 35. legi: odatle i legio.

Nemiri u Rimu

1. excidio: na propast, uništenje; 2. cohortem: čuvala je u pristaništu Ostiji magacine sa žitom; 3. Otho, onis m: Marcus Salvius Otho, rimski car 69 g. n. e.; 4. armandae: da se pobrine za ratnu opremu, jer kohorte van Rima nisu bile u punoj ratnoj spremi; 5. praetorianis: sc. castris; 6. vacuus: bez ometanja, komotán; 7. armamentario: armamentarium, i n, arsenal; 8. suspicionem . . . crimen . . . tumultum: klimaks; 9. evaluit: okrene; 10. inter temulentos: cum temulenti essent; 11. tamquam: jer su ih, kako se verovalo, . . . oružali; 12. familiae: širi pojam no servitium, jer obuhvata i robove i rodbinu na čelu sa pater familias; 13. obsequia meliorum: poslušnost bolje disciplinovanih izgubi se u noći; 14. nudati: isukani; 15. insedentes: uzjahujući na; 16. petunt: krenu na; 17. detegi: da se odadu (medijalni pasiv kao i dispergi); 18. timeret . . . timebatur: upotreba paronomasije, česta naročito kad je subjekt isti; 19. praefectus praetorii: komandant carske garde; 20. proiectis insignibus: odbacivši odličja; 21. rari . . . plurimi: antiteza; 22. vulnerato: pri čemu je bio ranjen; 23. praefecto legionis: mesto praef. castrorum legionis, sc. classicae; 24. lymphatis: poludeli, izgubili pamet; 25. neminem unum: nemajući određenu ličnost; 26. toro insistens: uspravivši se na ležaju za gozbu; 27. aegre cohibuit: teškom je mukom umirio; 28. neque innocentes: litotes jača od pozitivnog izraza »počinivši mnoga nedela«; 29. manipulatim: po manipulima (trećina kohorte, oko 100 ljudi); 30. insignibus: nisu samo odličje već i izvesni delovi opreme; 31. otium et salutem: otpuštanje iz vojske da sačuvaju glave; 32. ultro: sam od sebe.

Palestina

1. palmetis: prostor zasađen palmama; 2. pavent: žile se stisnu i ne puštaju soka ako se zarezu nožem, ali se otvaraju kad ih razbiješ kamenom ili crepom. Antički pisci, pa i Tacit, vole da ubace poneku praznovericu ili paradoksnu pojavu. Postojala je i cela literatura paradoksografa, kojoj se ni Aristotel nije oteo; 3. fidumque: čuvajući sneg za vreme letnjih vrućina; 4. tertio: Mrtvo More; 5. incertae: talasi neodređenog izgleda kao da su kompaktna masa (solido) nose na površini predmete (superiacta); 6. attolluntur: drži ih voda; 7. undantes: u talasima masu smole tera vođa ka obali.

54) GAIUS PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS

Smrt Plinija Starijega

Opis erupcije Vezuva 79. g. n. e. I danas se iskopavaju tada zatrpane zgrade u Pompejima. O Pliniju Starijem vidi u Pregledu književnosti.

1. s.: salutem; 2. avunculus: ujak; 3. scribam: da opišem; 4. clade: katastrofa; 5. perpetuitati: perpetuitas, atis f, trajanje; 6. iniungis: uključuješ, dodaješ; 7. Miseni: u Misenu, na severnom rtu Napuljskog Zaliva, kao komandant flote; 8. praesens: lično; 9. 24 avgusta 79 između 12 i 13h; 10. indicat (indico 1): pokazati, javiti; 11. inusitata: neobične; 12. usus . . . : posle sunčanja se hladno tuširao (frigida sc. aqua); 13. gustaverat: prezalogajio (uzeo zakusku); 14. soleas: sandale; 15. expresserit: exprimo 3, izraziti; 16. maculosa: prljave boje; 17. magnum: krupna

stvar koju treba izbliza ispitati; 18. Liburnicam, sc. navem: lađe ilirskog plemena Liburna bile su duge, uske i vrlo brze; 19. aptari: pripremiti; 20. facit copiam: omogućio, dozvolio je; 21. Tasci: filiae vel uxoris; 22. subiacebat: ležala je neposredno pod Vezuvom; 23. vertit: promeni plan; 24. maximo: kao najveći junak; 25. quadriremes: velike ratne lađe sa četiri reda vesala; 26. frequens amoenitas orae: taj deo obale bio je privlačan i stoga gusto naseljen; 27. motus... figuras: sve promene i vidove; 28. deprenderat: zapazio je; 29. enotaret: enoto 1, dati da se zabeleži; 30. pumices: lava (pumex, icis); 31. vadum subitum: plicak, jer se more naglo povuče; 32. Pomponianum: Plinijev prijatelj; 33. Stabiis: u južnom delu Napuljskog Zaliva; 34. diremptus: odvojen; 35. sarcinas: prtljag; 36. resedisset: residuo 3, stižati se, prestati; 37. secundissimo (vento): jer je hteo da se primakne avnom mestu katastrofe i u tom je pravcu duvao severozapadnjak; 38. defferri: da ga odnesu; 39. lotus: lautus; 40. accubat: legne za trpezu; 41. relucebant: plamteli su; 42. meatus animae: disanje; 43. plurimi obversabantur: tumarali ispred praga (obversor 1 motati se oko); 44. area: zemljište, prostor; 45. diaeta: prostori za stanovanje; 46. oppleta surrexerat: pretrpan izdigao se; 47. mora: boravak, zadržavanje; 48. pervigilarant: pervigilaverant, probdeli su; 49. subsistant: da ostanu pod krovom; 50. emota: pomaknuta; 52. sub dio: napolju; 53. exesorum: nagriženih, izjedjenih, šupljih; 54. casus: padanje; 56. cervicalia: jastuci; 57. linteis: komadima čaršava; 58. constringunt: vežu; 59. munimentum: zaštita; 60. incidentia: ono što pada; 61. solabantur: solor 1, ublažiti, olakšati; 62. admitteat: da li dozvoljava da se isplovi; 63. praenuntius: predznak; 64. sulphur: sumpor; 65. innixus: oduprevši se; 66. coniecto: nagađam; 67. crassiore caligine: gušćim dimom; 68. stomacho: jednjak, tj. dušnik je bio zatvoren udisanjem dima; 69. interaestuans: uznemiren (vrevatno je patio od astme); 70. novissime: poslednjeg; 71. illaesus: nepovređen; 72. defuncto: mrtvacu; 73. ad historiam: pertinet; 74. interfueram: prisustvovao sam; 75. potissima: najvažnije.

Književne recitacije u Rimu

1. coitur: svet se sastaje; 2. stationibus: na javnim mestima; 3. tempus audiendi: vreme za slušanje recitacije; 4. evolverit: odmotati, otvoriti, jer je antička knjiga savijena u trubu (volumen-volvo); 5. Claudium: car Klaudije bavio se filologijom i istoriografijom; 6. Palatio: palata na Palatinu; 7. perdidit: nije ga ni mogao izgubiti kao otiosissimus; 8. nos (pl. modestiae): mene, jer pisac misli na duhovnu zajednicu sa čitaocima; 9. repetere secessum: ponovo tražiti samoću na selu; 10. auditor... creditor: da nisam lično prisustvovao recitacijama, nego da sam obavešten od drugih.

Iz korespondencije sa Trajanom

1. imp: imperatori; 2. domine: i ova titula pripada prvobitno samo carevima, kako čitamo već u basnama Phaetri liberti Augusti. Car Domicijan je deus et dominus, ali već pre toga, u testamentum porcelli imamo domine cocce, gde je reč o kuvaru; 3. cunctationem: cunctatio, oklevanje; 4. cognitio: isleđenje; 5. haesito 1: biti neodlučan; 6. discrimen aetatum: razlika u godinama; 7. paenitentiae: kajanje; 8. desiisse: prestati (desino); 9. cohaerente: u vezi sa; 10. deferebantur: bili dostavljani; 11. inflexibilis: nesalomljiv, nesavitljiv; 12. obstinatio, onis f.: upornost; 13. amentia: (mens) ludost; 14. in urbem: Romam; 15. tractatu: tokom isleđenja se pojavljuju novi momenti (diffundente); 16. libellus sine auctore: anonimni spisak, dostava; 17. praeunte me: za mnom ponavljajući; 18. imagini: imago statua (u vezi sa kultom careva); 19. ture ac vino: tamjan i vino da prinesu uz molitvu; 20. indice: index, icis, potkazivač, dostavljač; 21. non nemo: poneki; 22. stato die:

u određeni dan; 23. ante lucem: pre svetlosti (znači, po mraku); 24. secum invicem: sad jedna sad druga polovina prisutnih; 25. fidem fallere: prekršiti datu reč; 26. depositum: poverena svojina; 27. abnegarent: abnego I, poricati; 28. discedendi: da se razidu; 29. ad capiendum cibum: radi pričješćivanja; 30. promiscuum: zajednički, prema tome i sasvim običan; 31. heterias: tajna udruženja; 32. ministra: đakonice; 33. dilata: odloživši; 34. decurri: požurio sam; 35. periclitantium: optuženih; 36. in periculum: na odgovornost (odatle: periclitator); 37. civitates: gradove; 38. contagio: contagium, zaraza; 39. pervagata est: pervagor I, zahvatiti, proširiti se; 40. desolata: napuštena, jer su pagani postali hrišćani; 41. celebrari: biti posećivan; 42. pastumque venire victimarum: prodavati javno hranjenje životinja za žrtvu zakupcima (emptor); 43. actum: postupak; 44. excutiendis: u ispitivanju; 45. delati fuerant: mesto klasičnog delati erant; 46. in universum . . . certam formam: generalno rešenje sa neizmenjivom vrednošću; 47. sine auctore: anonimne prijave ne važe; 48. pessimi . . . seculi est: daje sasvim rdav primer i ne odgovara našem vremenu.

55) DECIMUS IUNIUS IUVENALIS

Protiv Grka

U ovoj satiri (trećoj) opisuje se nekakav rdav pesnik Umbricije, koji, napaćen bedom i siromaštvom, napušta Rim, proklinjući nemoralan život njegovih stanovnika.

1. ferre: podnositi; 2. Quirites . . . Graecam . . . opposita iuxtaposita; 3. quota . . . Achaei: tih Ahajaca (Grka) ima u svima slojevima, a ne samo u talogu društvenom (faex, faecis f); 4. Sicyone: na severnom delu Peloponeza; 5. Amydone: u Makedoniji; 6. Andro . . . Samo: ostrva u Egejskom Moru; 7. Trallibus: Tralles, u Kariji, kao i Alabanda; 8. Esquillas (suprotno je inquilinus): mons Esquilius obuhvata Caespius i Oppius, oba izvan Servijeve zida; 9. Isaeo: neki retor koji je u to vreme bio jako u modi; 10. aliptes (grč. aleiptes): koji maže i masira, maser; 11. schoenobates (grč. skhoinobates): pelivan; 12. in summa: ukratko; 13. Maurus: Afrikanac; 14. Sarmata: iz istočne Evrope; 15. Thrax: Tračanin; 16. sumpsit pinas: uzleteo je, uzdigao se kao Dedal, koji je starinom iz Atine; 17. mediis: usred; 18. conchylia: purpurno odelo; 19. signabit: udariti pečat; 20. fultus (fulcior 4): imaće naslon na boljem ležaju uz trpezuz; 21. quo pruna et cottona: dovezao ga je isti vetar koji tera i lađe sa šljivama i smokvama; 22. infantia: detinjstvo; hausit: upijao; 23. Aventini: Aventinus je jedan od rimskih brežuljaka; 24. baca Sabina: sabinska maslinka; 25. Antaeum: Antaj, protivnik Herkulov, koji je dobijao neobičnu snagu dodirujući zemlju, pa ga je Herkul morao savladati držeći ga u vazduhu; 26. comoda: komedijaški; 27. cachinno: cachinnus, kikit; 28. concutitur: tresse se; 29. nec dolet: a da i ne pati; 30. igniculum: vatrica; 31. brumae tempore: usred zime; 32. endromidem: endromis, idis f, ogrtač, pled; 33. ructavit: ructo(r) I, podgrignuti; 34. minxit: mingo 3, mokriti.

Život rimske ulice

Circensibus (ludi circenses): igre u cirkusu obuhvataju trke na kolima, hrvanja, borbe sa životinjama, utakmice i pomorske bitke; 1. Sorae . . . Fabrateriae Frusinone: mesta u Juvenalovom kraju, prva dva pripadaju Volscima, a poslednje Latinima; 2. tenebras: mračan ugao, stan; 3. quanti . . . conducis: pošto iznajmljuješ; brevis = parvus; 5. movendus . . . haustu: ne treba pokrenuti konopac da se iz

bunara lako zahvati malo vode radi polivanja tankih, slabih biljaka; 6. bidentis amans: koji voli trnokop, motiku, tj. zemljoradnju; 7. Pythagoreis: oni su bili strogi vegetarijanci; 8. est aliquid: znači nešto, vredi; 9. lacertae: gušterova rupa; 10. hic: u Rimu, gde mnoga sirotinja nije mogla naći nikakvog skloništa; 11. plurimus aeger (sing. mesto plurala): mnogi bolesnik, velik broj bolesnika oboli od nesаницe i umire; 12. meritoria: iznajmljene sobe, prenočišta; 13. magnis... urbe: samo bezbrižni bogataši mogu spavati u Rimu; 14. caput: causa; 15—16. mandrae: karavan kiridžija, koji su psovali jer se nisu mogli maknuti zbog gužve u tesnim ulicama; 17. Druso: Klaudije, Drusov sin, koji je čak i na sudu spavao; 18. a vitulisque marinis: morsko tele; 19. ingenti super ora Liburno: povrh glava ulične mase, jer su se nosači Liburni, kao i ostali Iliri, odlikovali vrlo visokim rastom; 20. obiter: uzgred; 21. fenestra: mali stakleni prozori sačuvani su u Pompejima, a rimske Terme su imale velike prozore; 22. unda prior: val mase koja je pred nama; 23. metretam (grčka reč): veća posuda (drži oko 40 l.); 24. clavus: neki vojnik sa teškim cokolama stao mu je na nogu i zabio klin u prst; 25. sportula fumo: patroni su svojim klijentima davali prvobitno hranu u kotaricama (sportula), a docnije novac. Ovdje nosi klijent svoju porciju koja se još puši; 26. cursu: trčeći; 27. sartae (sartio 4): zakrpljene; 28. serraco (serracum): teška teretna kola; 29. procubuit: ako se preture kola sa teretom; 30. saxa Ligustica: veliki komadi ligurskog mermera; 31. axis (pars pro toto): kola; 32. more animae: kao dah povećarca; 33. domus: porodica unesrećene žrtve; 34. foculum: mangal, malo ognjište; 35. strig(i)libus: češagija, kojom se skidalo ulje sa tela; 36. pleno... gut(t)o: nata-paju peškir uljem iz bočice, da istrljaju telo posle kupanja; 37. pueros: robovi; 38. in ripa: reka Stiks (na onom svetu); 39. Porthmea (grč. acc. sing.): vozar, skeleđžija Haron; 40. trientem: trećinu asa, paru, koju su mrtvaci držali u ustima kao taksu Haronu za prevoz; 41. spatium: dodaj sit; 42. curta: krnjav; 43. silicem: pločnik od tvrdog kamena zvanog ljutac; 44. intestatus: ne ostavivši pismenog testamenta; 45. fata: = mortes, smrtna opasnost; 46. vigiles: iza kojih (prozora) ima budnih osoba; 47. fata... fenestrae: svaki otvoren prozor je sudbonosan za noćnog prolaznika; 48. ut sit (dodaj fenestrae)... pelves: da se prozori zadovolje bacanjem tanjira, a ne krpnih predmeta; 49. Pomptia — pinus: pomptiske močvare i galinarska borova šuma mada su razbojnička gnezda, pružaju veću bezbednost nego rimska ulica; 50. omnes... currunt: svi su razbojnici navalili ovamo u Rim kao u kakvo ograđeno lovište, puno uhranjene divljači; 51. catenae: iako se svagde kuju okovi za razbojnike, na što se troši gotovo sve raspoloživo govođe; 52. maximus... modus: najveći deo; 53. marrae: motika; 54. uno... carcere: taj jedini zatvor »carcer Mamertinus« sa podzemnom ćelijom, Tullianum, može se i danas videti.

Labor grammaticus

1. gremio: čep; 2. Celadi... Palaemonis: ime profesora jezika; 3. rhetoris aera: retorima nije više davan honorar; 4. Acoenonoetus: podrugljivo ime pedagoga, roba koji je vodio decu u školu i natrag; 5. cibi: upravnik uzme i za sebe platu, koja je mogla biti i u naturi; 6. institor: starinar; 7. tegetis (teges): asura; 8. cadurcum: pokrivač; 9. pereat: da se ne muči uzalud; 10. hora: škole su otvarane rano u zoru; 11. ferro: radi se o tkačima; 12. lucernas: daci su donosili u školu lampice, koje su slabo osvetljavale tekstove Horacija ili Vergilija; 13. decolor: izbledeo (o slovima); 14. tribuni: trib. aearius vršio je izvesne sudske poslove; 15. vos: parentes, koji misle da učitelji moraju sve znati; 16. Phoebi: vlasnik nekog kupatila; 17. ceu pollice: kao najsavršenije umetničko delo, koje nailazi na opšte odobravanje; 18. inquit: pater; 19. victori: za pobedioca.

56) GAIUS SVETONIUS TRANQUILLUS

De divo Iulio

1. quaestori: g. 67 pripala mu je kao kvestoru na upravu Luzitanija; 2. mandatu: po naređenju; 3. conventus: provincijske sudove; 4. Gades: danas Kadiz, na jugozapadnoj obali Španije; 5. ingenuit: ingemisop 3, uzdahnuti; 6. pertaesus (taedet): dojadila mu je neaktivnost (ignavia); 7. nihildum: još ništa; 8. memorabile: značajno; 9. missionem: otpust; 10. efflagitavit: energično tražiti; 11. tribunorum intercessione: Kasije i Antonije protivili su se predlogu da se Cezar proglasi za državnog neprijatelja i pobjegli su u njegov logor; 12. ludum gladiatorium: amfiteatar dovršen 47 g.; 13. ex consuetudine: po navici; 14. se dedit: predao se, dao se na; 15. pistrinum, i n: mlin sa stupom; 16. decessisset: skrenuo; 17. errabundus: tumarajući; 18. trames, itis m: staza; reputans: razmišljajući; 19. ponticulum: mostić; 19^a. ostentum: ni Svetonije ne može da piše istoriju bez znamenja, kao ni Livije; 20. arundo, inis f: svirala od trske; 21. aenerator, oris m: trubač; 22. iniquitas, atis f: nepravda, nepravednost; 23. pro contione: pred sabranim vojnicima; 24. Velabrum: trg u podnožju Aventina; 25. excussus: izbačen; 26. axe difracto: pošto se slomila osovina; 27. ad lumina: za osvetljenje; 28. lychnuchos (grč. reč): kandelabri (velike svetiljke); 29. Pontico triumpho; godine 46, zbog pobeđe nad Farnakom sa Ponta; 30. fercula: nosiljka sa kipovima bogova i trofejima trijumfatora; 31. conspirati: zaverenici; 32. specie officii: da mu tobož ukažu počast; 33. primas partes: glavnu ulogu; 34. renuenti: kad je odbijao; 35. differenti: kad je ogledao; 36. iugulum, i n: grlo, grkljan; 37. graphium, ii n (grč. reč): pisaljka; 38. tardatus: zadržan; 39. fossus: isprobadan; 40. — i ti, sine (Brute)?; 41. servulus: mladi rob.

De divo Augusto

1. fuit: dodaj Augustus; 2. lenocinii: udešavanje toaleta; 3. colloquium: audijencija; 4. exiguus: sitan; 5. quinque pedum: $5 \times 30 + 22 = 172$ cm.

Domicijanova despotija

1. operum: građanska delatnost, koju je započeo njegov otac Vespazijan posle velikog požara; 2. munerum: spectacula assidue magnifica et sumptuosa edidit; 3. adiecerat: posle uspešnih ratova sa Germanima i Dačanima; 4. in explicandis oneribus: u rešavanju teškoća, olakšanju tereta; 5. corripiebantur: Domicijan je tek zbog finansijskih teškoća i prkoseći republikanskoj struji u aristokratskom senatu sve više naginjao autokratiji i despotizmu; 6. Iudaicus: neizvesno da li se radi o Jevrejima ili o hiršćanima; 7. fiscum agere: uterivati porezu; 8. inproffessi: bez priznanja; 9. tributa: da tako prisili strance da napuste Rim; 10. circumsectus: obrezan; 11. Capitolino certamine: u počast Jupitra Kapitolskog; 12. Palfurius Sura: pobedilac u ovoj utakmici; 13. dominus et deus: ovu titulu propisao je službeno tek Dioklecijan; 14. titulo tenus: radilo se samo o tituli, jer su se godine brojale prema konsulima, mada sada nisu imali više nikakve vlasti; 15. duos triumphos: zbog pobeđe nad germanskim Hatima i Dačanima.

Antička knjiga

1. in Persas: u Persiji; 2. incensis Athenis: posle bitke kod Artemisija. 3. Nicenor: obično ga zovu Nikator (312—281 god.); 4. Philadelphus: 285—247 god.; 5. Perse: Persej je pobeden kod Pidne 168 god. Rimljani su tada odvuikli sve

zlato, knjige i dragocenosti i za taj transport bila je potrebna velika flota; 6. Pontica: u trećem ratu protiv Mitridata, vođenom 74—64 god.; 7. Varroni: Polihistor Marcus Terentius Varro (116—27 god.) najveći je i najplodniji rimski pisac, od kojeg nam je osim fragmenata sačuvan spis o zemljoradnji i delovi spisa o latinskom jeziku. Dao je ilustriran pregled istorijskih ličnosti (700 imagines Grka i Rimljana) i duhovite Menipske satire; 8. Pollio: C. Asinius Pollio 76 god. st. e. — 4 god. n. e. pomagao je književnike; 9. maioris: velikog formata; 10. emporetica: trgovački papir za pakovanje; 11. membrana (običnije membranas): kožice za pisanje, pergament. Naša tuđica »tefter« znači kožica; 12. lutei... crocei: žut, žućkast; 13. nhabile: nezgodno; 14. aciemque: vid.

Gramatičar Marko Verije Flak

1. inclaudit: inclaresco 3, proslaviti se; 2. Palatium: carski dvor; 3. reciperet: pimi; 4. centena sestertia: 100 000 sestercija (oko 20 000 zlatnih franaka); 5. aetatis exactae: u starosti; 6. henicyclium (grč. reč): veća klupa u obliku polukruga; 7. fastos: kalendar, Fasti Praenestini.

57) NATPISI IZ DOBA CARSTVA

Zagrađena slova se ne nalaze na natpisu gde su upotrebljavane uobičajene skraćnice.

1. taedia: gnjavaže; 2. copo (caupo): krčmar (isp. Copa); 3. acuam: aquam; 4. tribunicia potestate: tribunus plebis, njih deset na broju; imali su pravo veta (intercessionis), pa su time mogli sprečiti izvršenje sudske presude, senatorske ili skupštinske odluke; iako je Sula faktično likvidirao njihovu moć, a Pompej je obnovio, Cezar i Avgust su je koristili da legalizuju pred masom svoju autokratiju, pa se stoga i pominje ova titula na prvome mestu; 5. Misenum: ratna luka kod Napulja; 6. stipendia: godine službe, vojni rok; 7. Paestum: grad na jugu Lukanije, čuven zbog svojih ruža; 8. civitatem: građansko pravo; 9. caelibes: caelebs, neoženjen, samac; 10. dumtaxat: ali samo; deis manibus: umrlim precima; 11. Claudia: iz Klaudijeve tribe; 12. lustro: u nadmetanju u grčkom pesništvu godine 94 (tertio lustro, jer je treće od osnivanja ovog agona 86 g. pod Domicijanovim pokroviteljstvom), kada je jedanaestogodišnji dečak Kvint Sulpicije Maksim učestvovao pored 52 pesnika; 13. professus favorem: zadobio simpatiju zbog mladosti (poznato je da se Domicijan mnogo starao o uzdizanju dece); 14. honore discessit: nagrađen je pohvalom; 15. extemporales: improvizirane; 16. Stihovi se odnose na sudbinu Faetonta kada je vodio sunčana kola.

58) AULUS GELLIUS

Javne biblioteke

1. disciplinarum liberalium: ove plemenite studije obuhvataju nauku, poeziju i filosofiju; 2. Pysistratus, i m: vladao u Atini sredinom VI v. st. e., oslanjajući se na mase i unapređujući kulturu; 3. accuratius: brižljivije; 4. Xerxes: sin Darijev, vladao 486—465; 5. abstulit asportavitque: odneo je i odvuкао; 6. Seleucus: vojskovođa Aleksandrov, docnije vladar u Siriji (umro 281); 7. Ptolemaeis: Ptol. I Soter (umro 283) i njegov naslednik Filadelf; 8. conquisitus: prikupljen; 9. confectus: umnožen; 10. ferme: oko, otprilike; 11. Alexandrino: između Cezara i ustanika u Aleksandriji (48—47 g.); 12. diripitur: razgrabiti, opljačkati; 13. opera consulta: s planom, s predumišljajem; 14. auxiliariis: pomoćni, rezervni.

59) APULEIUS

Amor i Psiha

1. civitate: grad; 2. maiores: obe starije; 3. penuria: oskudnost; 4. Venerem: Venera iz zavisti pošalje Amora da se oženi Psihom, kako se zvala najmlađa sestra. Amor joj dolazi noću, tako da ga Psiha nije nikad dobro videla; 5. sola: neki je vetar odneo dve starije sestre koje su joj iz zavisti savetovale da i pored zabrane muževljeve pokuša da ga osvetli i vidi noću; 6. fluctuat: od žalosti se previja, jer ne vidi svog dragog; 7. incerta... titubat: neodlučna, koleba se u svojoj nameri da nešto preduzme (facinori), kako bi videla njegovo lice; 8. bestiam: pomišlja da njen dragi nije kakva zver; 9. altum soporem: padne u dubok san; 10. novacula: nož; 11. mutatur: postane muško, junak; 12. Cupidinem: sinonim boga Amora ili Erosa; 13. acuminis... praenitebat: jače zablista nož sa bezbožnom oštršicom; 14. impos animi: izgubi vlast nad sobom; 15. desedit... poplites: pusti se sasvim na kolena; 16. recreatur animi: pribere se; 17. ambrosia: od ambrozije, božanske hrane; 18. temulentam: spuštena, pala; 19. globos: uvojci; 20. impeditos: spleten; 21. pendulos: vise; 22. vacillabat: podrhtavati, uzmicati; 23. volatilis: krilat; 24. roscidae pinnae: rosna krila; 25. micanti... candicant (= candent): treperavim cvetom blistaju; 26. extimae plumulae: spoljašnja perca; 27. resultantes: poigravati; 28. glabellum: sasvim glatko; 29. peperisse: Venera je rodila Amora; 30. periclitabunda: u nameri da isproba; 31. per... cutem: kroz najgornji sloj kože; 32. parvulae: malene; 33. Amoris... Cupidinis: igra reči; 34. efflictim: požudno; 35. saviis: poljubac; 36. mensura: da ne bude kraj spavanju boga Amora; 37. percita: uzbuđena; 38. basiare gestiebat: htela da poljubi; 39. stillam: kap; 40. hem: jao!; 41. colluvie: metež.

Psiha posle mnogih stradanja stigne najzad na nebo među bogove i ostane zauvek sa svojim dragim.

Na pijaci

1. cibatus: cibatus, us m, hrana, provijant; 2. cupidinis: vulgarni oblik od cuppedinis (cuppedo, odatle cuppes, »gurman«, kod Plauta), forum cupidinis, trg ca delikatesnim radnjama; 3. piscatum: piscatus, us, ribolov, ribe; 4. opiparem: opiparis, e, u bogatom izboru; 5. praestino 1: kupiti; 6. commodum: baš, upravo; 7. continuor: continor 1, sresti; 8. condiscipulus: kolega, drug iz škole; 9. aliquam multum: poprilično; 10. amanter: ljubazno; 11. Pol: Poluksa mi, boga mi; 12. intervisimus: interviso 3, posetiti; 13. at Hercule: tako mi Herkula; 14. lixa, ae m: služitelj, zvanični, službeni pratilac; 15. gerimus: vršimo dužnost; 16. obsonare: kupovati namirnice; 17. commodabimus: bićemo na usluzi, udesićemo; 18. abnuebam: abnuo 3, odbiti; 19. prospexeramus: prospicio 3, predvideti, pripremiti; 20. sportula, ae f: kotarica; 21. succussis succutio, cussi, cussum 3 (quatio), prodrmati; 22. extorsimus: extorqueo 2, iznuditi, istrgnuti; 23. postliminio: »sa pravom na povratak kući«; 24. nugamenta, orum n: koještarije; 25. seniculum: starčića; 26. pro aedilitatis imp.: edili su nekada vršili nadzor na pijacama; 27. frivolos (frivulus): sitan, beznačajan; 28. indicatis: indico 1, odrediti cenu, kazati; 29. ad florem: flos, dragocenost, ukras, zvezda; 30. edulium: edulia n, namirnice; 31. faxo: faciam; 32. officialem: officialis m, služitelj; 34. obstupidus: stupidus.

U mlinu

1. multivii: sa mnogo staza; 2. circuitus: obilasci; 3. intorquebant: okretali su; 4. molas: mlinski kamen, mlin; 5. ambages, is f: kruženje; 6. machinarum vertigine: okretanjem mlina; 7. lucubrant; raditi pri svetiljci, noću; 8. pervigilem

(pervigil): po celu noć (bez odmora daju brašno); 9. vibicibus: vibex, icis f, mo-
drice, ožiljci; 10. plagosus: ovdje: koji trpi udarce; 11. scissili centunculo: pode-
ranom krpicom; 12. inumbrati: zasenjeni; 13. tegili: tegile, is n, pokrovac, odeća
(isp. toga); 14. pubem: stid; 15. tunicati: u tunikama; 16. pannulos: krpe; 17.
litterati: sa utisnutim žigom, slovom; 18. semirasi: poluobrijani, jer je puna, duga
kosa bila znak slobodnog čoveka; 19. annulati: na nogama nose negve; 20. luror,
oris m: bledožuta boja kože; 21. fumosis: zadimljen, pun prašine; 22. vaporosae:
pun pare; 23. caligo, inis f: tama, magla, dim; 24. palpebra, ae f: očni kapak; 25.
adesi: nagriženi; 26. male luminati: slabog vida; 27. pugilum: pugil, ilis m, bokser;
28. pulvisculo: sitnim prahom; 29. perspersi: posuti; 30. farinulenta: brašnava;
31. candidati: obeljeni; 32. cantherii: kljusad; 33. praesepium, i n: jasle, pregrada
za seno; 34. contruncabant: grickali su; 35. palearum: pleva (palea); 36. cariosus:
izjeden; 37. putredine: od truleži; 38. follicantes: follico 1, disati kao meh, da-
htati; 39. languidas: opuštene; 40. tussedo, inis f: kašljanje; 41. hiulci: razjapljeni;
42. sparta, ae f (grč. reč): uže; 43. tritura, ae f: trenje; 44. exulcerati (ulcus): izra-
njavljeni; 45. costa, ae f: rebro; 46. renudati: ogolela (rebra); 47. ungulas (acc.
graecus): kao i costas; 48. circumcursio: trčanje naokolo, kruženje; 49. vestigium:
stopalo; 50. porrecti: izdužena; 51. veterno: veterus, i m, skorela prljavština;
52. scabiosus: šugav; 53. macies: mršavost; 54. exasperati: ohrapaveo.

60) LUCIUS ANNAEUS FLORUS

Imperijalizam upropastio Rim

1. tertia: Flor je podelio istoriju rimskog naroda na četiri dela; 2. Italia pro-
gredi: otići iz Italije; 3. superiores: prvih 100 godina; 4. sectae: klase; 5. posteri:
drugih 100 godina od 148—44 god. st. e. 6. Numantiae... hereditate: 133 god.
st. e. razorio je Scipion Numantiju, a Atal poslednji kralj u Pergamu, zaveštao
je Rimu svoje blago i svoju državu; 7. domesticis: građanski ratovi; 8. manci-
piis: misli na ustanak robova i gladijatora pod vođstvom Spartaka; 9. senatu:
senat se podelio u dve grupe, jedni za republiku, a drugi za monarhiju; 10. satius:
bolje; 11. paercere: odreći se, pustiti.

61) HYGINUS

Žena lekar

1. obstetrices: babice (obstetrix); 2. verecundia, ae f: stidljivost; 3. artem
medicinam: lekarsku veštinu; 4. demptis: demo 3, skinuti; 5. principes: najugled-
nije; 6. ingenuae (sc. feminae): slobodne građanke.

62) IUNIANUS IUSTINUS

O Skitima

Justin je ustvari samo pravio izvode iz Pompeja Troga (38).

1. Ponto: Crno More; 2. Ripheis: mitske planine na krajnjem severu, čista
konstrukcija antičke kosmografije, koja se javlja u staroj Mesopotamiji; 3. Phasi:
crnomorska reka južno od Kavkaza; 4. alieni: za tuđim imanjem; 5. tantum bel-
lorum: klasično je tot bella; 6. plus hominum: klasično je plures homines; 7. col-
latione: kad se porede sa primitivnom neobrazovanošću.

63) GAIUS VALERIUS AURELIUS DIOCLETIANUS

Doklecijan progoni špekulante i određuje cene

Dioklecijan (vidi Eutropijev članak) i Maksimilijan, zajedno sa oba Cezara, Konstancijem i Galerijem, objavili su 301 god. nove ere po celom carsvu na grčkom i latinskom jeziku ovu Uredbu, kojom se određuju maksimalne cene svim uslugama i zanatskim i poljoprivrednim proizvodima. Jezik je nešto kitnjastiji nego u Monumentum Ancyranum, a u ortografiji (zamena b i v, m i n itd.) vidi se uticaj vulgarnog izgovora.

1. optumsi: = obstum(n)si: otupela srca; 2. extorris: prognan, udaljen, daleko od; 3. mercimoniis: kao roba na veliko; 4. conversatione: prodavaju se na malo; 5. diffusisse (diffudisse): slobodne su cene prešle granicu; 6. livido: libido; 7. subditi brevis: niže navedeni spisak; 8. senper: semper; 9. praeceptor metus: strah kao učitelj; 10. conixus (conitor): uzdići se u drskosti, usuditi se; 11. capitali . . . subiugetur: izlaže se smrtnoj opasnosti; 12. in promptu . . . observantia: kada je tu očigledno sklonište za izbegavanje, (koje pruža) pridržavanje umerenosti. (Bombastičan stil je svojstven i primitivcu i dekadentnom piscu.); 13. immunis: immunis; 14. praestavitur (praestabitur): izbeći krivičnu odgovornost; 15. species: vrsta robe; 16. adque: atque; 17. temperamentum: posle ove Uredbe, koja vodi računa o meri, opravdanosti; 18. subtrahendas: povući iz prometa, sakriti; 19. inferentis: za onoga koji izaziva oskudicu; 20. contra . . . quotientis: koji se ogreši o ove propise; 21. pondo (indeclinabile): italska, rimska funta (327 god.); 22. denarios: koji se beleže znakom*. Tadašnji dinar je vredeo 1/4 zlatnog franka; 23. bubulae: govedina; 24. sibe verbecinae (sive vervecinae): jagnjeće; 25. ficati (fr. fois): džigerica, nazvana tako stoga što su guske kljukali smokvama; 26. pernae: pršuta; 27. petasonis: šunka; 28. Menapii: narod u severnoj Galiji, a Geritani u Pirinejima; 29. pasto: sa hranom; 30. paedagogo: rob koji čuva decu i vodi ih u školu. Siromašniji najme jednog za više dece; 31. magistro: učitelju za čitanje i pisanje; 32. calculatori: učitelju računanja; 33. notario: stenografu; 34. librario: prepisivaču rukopisa; 35. grammatico: učitelj gramatike; 36. oratori: učitelj retorike; 37. labantibus: lavantibus; 38. capsario: čuvar garderobe; 39. blaneator: nadzornik kupališta, banje.

64) EUTROPIUS

Posveta

1. Valenti: Valentin, brat Valentinijana I (364—375) naimenovan je suvladarom; 2. v. c. (vir clarissimus): titula najviših činovnika »ekscelencija«; 3. memoriae: istoriografije; 4. mansuetudinis tuae: »tvoje milosti« (izraz odanosti); 5. ad nostram memoriam: sve do našeg vremena; 6. strictim: ukratko; 7. tranquillitatis tuae: izraz poštovanja kao i mansuet. t.; 8. lectio, onis f: čitanje, lektira.

O caru Titu

1. successit: dođe na presto; 2. causas: sudske rasprave; 3. poemata: pesme; 4. oppugnatione: Tit je zauzeo i razorio Jerusalim 70 god. n. e. Posle toga je nastala dijaspora (raseljavanje Jevreja po celoj imperiji); 5. civilitatis: pitomost, blagost; 6. orbitate: kao da su decu izgubili.

O Dioklecijanu

1. *invexit*: uveo je u Rim više carskog ceremonijala nego slobode; 2. *adorari*: da se pred njim pada ničice i da se kleči; 3. *cum*: budući da su svi carevi pre njega primali običan pozdrav; 4. *chlāmyde* (*chlāmys*): ogrtač; 5. *tantum*: samo; 6. *Herculius*: Dioklecijanov suvladar; 7. *moderando*: za upravljanje državom; 8. *auctor*... *fuit*: nagovori Herkulija; 9. *viridioribus*: svežiji; 10. *insigne mutavit*: zameniše carski plašt građanskim odelom; 11. *Nicomedia*: istočna prestonica tog vremena u severozapadnom delu Male Azije; 12. *Mediolani*: u Milanu; 13. *pompa*: proćesija sa nosiljkama na kojima su bili kipovi bogova i samog cara; 14. *Narsei*: pobeđeni vladar; 15. *Salones*: Solin; 16. *fastigio*: sa visokog položaja; 17. *post natos*: otkako je sveta.

Završna napomena

1. *Romanae rei*: rimskoga carstva, države; 2. *modum*: finem.

65) AMMIANUS MARCELLINUS

Julijan

1. *efficacissimus*: najuspešniji; 2. *squalentes*: ispaćeni; 3. *congrua*: što odgovara, zadovoljava; 4. *suggerebant*: suggero 3, pribaviti; 5. *curato*: zbrinuo, podmirio; 6. *pervigili* (*pervigil*): stalno budan; 7. *affusa*: napajana (*diligentia*); 8. *sublato animo*: uzdignuta duha, ponosito; 9. *indixit*: odredio je; 10. *strictus*: vezan, ograničen; 11. *sumptuariis*: protiv rasipanja i luksuza; 12. *quas*: leges; 13. *rhetris* (grč. *rhetra*): zakoni Likurgovi, nastali tobož pod uticajem Delfiskog proročišta; 14. *axonibus*: Solonovi zakoni, naročito protiv luksuza, bili su ispisani na pokretnim stubovima (*axones*); 15. *Romam*: najstarije rimsko pravo pokazuje doista grčki uticaj, naročito uticaj Gortinskog zakonika; 16. *Sylla*: grč. oblik imena Sulla; 17. *reputans*: razmišljajući, premišljajući o; 18. *praedictis*: životna pravila Demokrita, Sokratovog savremenika i polihistora, glavnog predstavnika materijalizma toga vremena; 19. *ambitosam*: bogatu; 20. *apponit*: postavlja; 21. *Tusculanus*: Cato Maior Censorius (234—149) rodom je iz Tuskula; 22. *cognomentum*: nadimak; 23. *cultus* v.: način života; 24. *incuria*: nebriga; 25. *Constantius*: Konstancije je postupao sa svojim rođakom Julijanom kao sa posinkom (*privignus* — pastorak); 26. *praelicenter*: vrlo širokogrudno; 27. *fasianum* (*fasane*): meso od fazana; 28. *vulvam* (*volva* ili *volba*): materica od krmáče (bila je poslastica); 29. *sumen*, *inis* n: vime; 30. *exigi*: priređivati; 31. *vili*: prostom; 32. *fortuito*: što se nađe slučajno.

O Hunima

1. *Maeoticas*: Azovsko More; 2. *pilorum*... *emergens*: dlake koje snažno izbijaju u svoje vreme; 3. *cicatricibus*: bore od ožiljaka (sprečavaju izbijanje dlaka, misli pisac koji ne zna da Mongoli od prirode imaju malo dlake na licu i da im je jako izrazita bora od gornjeg očnog kapka); 4. *opimis*: debeo; 5. *pandi*: povijeni od stalnog jahanja; 6. *commarginandis*: gde se mostovi vežu vencem, parapetom, tu su klade (*stipites*) sa prosto otesanim likom; konjički narodi su jako nespretni kao pešaci; 7. *in*... *figura*: kao ljudske prilike; 8. *asperis*: grubi; 9. *saporatis*: ukusan, začinjen; 10. *indigeant*: trebaju; 11. *semicruda*: polusirovo; 12.

subsertam: podmetnut; 13. fotu: grejanje; 14. discreta: odvojen, udaljen; 15. arundine: pokriven šašom; 16. ab incunabulis: od kolevke; 17. consarcinatis: skrpljene; 18. pannulos: krpice; 19. defrustata: pocepana; 20. galeris: šubare sa savijenim vrhom; 21. formulis nullis: ni na kakav kalup; 22. muliebriter: kao žene; 23. insidentes: insidiantes; 24. ex ipsis: s konja; 25. pernox et perdius: i dan i noć; 26. in altum . . . somniorum: od tvrdog sna, pa sve do lakog sna, kad se koješta sanja; 27. tumultario: vođeni nasumice od prvaka (primates) rešavaju naprečac svako pitanje koje iskrсне; 28. laccessiti: izazvani, u defensivi; 29. cuneatim: u obliku klina; 30. sonantibus torvum: derući se divljački; 31. incomposita: rastrojeni; 32. pilantes: pljačkajući; 33. missilibus . . . coagmentatis: služe se nekom vrstom nadžaka ili buzdovana, koji su vešto sastavljeni od šiljaka; 34. observant: čuvaju se.

66) SEXTUS AURELIUS VICTOR

Trajan

1. hoc: abl. comparat.; 2. aegre: teško, s mukom; 3. Istrum: Danuvium (Dunav se zvao Danuvius od izvora do ušća Save, a odatle do svog ušća Istros ili Ister; Istros se javlja kod Hesioda, VII v. st. e., a Danuvius u Salustijevim Istorijama); 4. propagavit: proširio je; 5. obsides: taoci; 6. Cosdroe: Chosroe »Dobroslav« (otuda ime Husrev bega); 7. Pontico . . . Galliam: limes imperii bio je pogranični vojni drum sa šančevima i jarcima spolja prema neprijateljskoj zemlji, i kulama i utvrđenjima pozadi. Protezao se u Britaniji, zatim od Gornje Rajne, pored Majne i Dunava, na Dobrudžu i sve do Perekopa, na Krimu, a u prednjoj Aziji kroz Siriju i Arabiju. Ovaj poslednji limes, kao i onaj u srednjem i donjem Podunavlju, uglavnom je delo samoga Trajana. Limes se održao uglavnom do slovenskih i arapskih nadiranja prema Mediteranu, a znatnih ostataka ima i danas; 8. suspensoribus: kritičnija mesta; 9. pons: čuveni Trajanov most kod Oršave; 10. deductae: stručni termin za osnivanje kolonije čiju jezgru većinom čine veterani, auxiliares i corrogati; 11. perfidelis: potpuno lojalan; 12. usque eo: u tolikoj meri; 13. pugionem: nož; 14. munimentum: utvrda, opkop, zaštita; 15. in me: protiv mene; 16. moderatorem (moderator): vladar; 17. Nerva: car 96—98.

Propadanje Rimske Imperije

1. Licinius Gallienus (253—268): upočetku suvladar svome ocu Valerijanu; 2. strenue: snažno, preduzimljivo; 3. cedentibus: išlo za rukom, uspevalo; 4. secundis (sc. rebus): u sreći; 5. solutior: bezbrižniji; 6. rem: državu; 7. naufragio: brodolom, propast, gubitak; 8. Parthi, orum m: Parčani, narod na jugu od Kaspiskog Jezera; 9. mulier: Zenobija, supruga protiv-cara u Palmiri u Siriji, koji je ubijen 267 g. a zvao se Odaenathus; 10. Alemannorum, Francorum (isp. franc. l'Alemagne i naše Alamani): germanska plemena; 11. Tarracoenisium oppido: španski grad Tarraco bio je centar provincije; 12. in usque: čak u; 13. quaesiverat: stekao je; 14. pestilentia, ae f: epidemija; 15. popinas: krčme; 16. ganeas: kockarnice; 17. lenonum: podvođača, svodnika, (leno, onis m); 18. vinariorum: vinarijus, ii m, vinar; 19. flagitiosus: sramotan, jer je Pija bila varvarka bez rimskog građanskog prava, pa je takva veza nezakonita; 20. Germanorum: ovde Markomani; 21. Morgontiacorum: stanovnici u oblasti Majnca; 22. opifex, icis m: proizvođač metalnih predmeta, oružja (ferri); 23. ludibrio: za igračku, na sprdnju, na šalu.

1. obtento: zadobiti; 2. regimine: regimen, vladavina; 3. suggerente: na potsticaj, po sugestiji; 4. parietaria herba: trava što raste po pukotinama zidova; 5. gemmis: dragim kamenjem; 6. perpetuo diademate: sa satnom dijademom (i Julije Cezar nosio je lovorov venac, ali zbog čele); 7. commodissimus: najpodesniji, najpreduzumljiviji; 8. bonas: lepe; 9. scribere: preveo je Vergilijevu IV Eklogu i učestvovao u književnim diskusijama, a pretsedavao je i vaseljskom saboru; 10. querimonias: tužbe, jadikovanje; 11. irrisor: ironičan, podrugljiv; 12. Trachala: Vratonja, zbog debelog vrata (grč. trachelos); 13. pupillus: maloletan; 14. profusiones: rasipanja.

67) DECIMUS MAGNUS AUSONIUS

Opis reke

1. laūdate: hvaljen zbog; 2. moenia: Augusta Terverorum — danas Trijer; 3. odorifero Baccho: i danas su čuvena mozelska vina: odoriferus — mirisan; 4. iuga vitea, bregovi obrasli lozom; 5. consitus (consero): zasađen; pun; 6. navi-ger: koji nosi lađe, pun brodova; 7. pelagus: ovde masc.; 8. devexas: koji jure prema ušću; 9. vitreo profundo: prozirna dubina; 10. aequiperare: takmičiti se, izjednačivati se; meatu — tokom; 11. praecellere: nadmašiti; 12. bivio refluus manamine: sa dvostrukim tokom, sa plimom i osekom; 13. praelapsus: u naglom padu, toku; 14. luctamina: borba sa (podvodnim) stenama (saxis); 15. spirante: šumeći; 16. aequore... habes: nemaš nikakvih ostrvca nasred tvoje površine da te zadržavaju; 17. nominis: Mosella je deminutiv od Mosa; 18. duplices: dvostruk, zavojit; 19. secundo: brza Mozela utiče u razlivenu Mezu (Maas); 20. remulco: debelo uže za šlep; 21. limigenis: koji rastu u mulju, blatu; 22. ulva, ae f: šaš; 23. vestigia: stope, tragovi putnika ukraj reke.

Jedna slavna slika

»Muke ljubavne«

1. sal.: salutem; 2. utique: jamačno, besumnje; 3. Treveris: u Trijeru (Augusta Terverorum); 4. triclinium: trpezarija (grč. reč); 5. fucata: obojena; 6. Cupido cruci...: Cupido cruciatus je i naslov; 7. amatrices: ljubavnice; 8. plectunt: grde; 9. lugentibus campis: tu su u donjem svetu grešnici, a pravednici su u laeti campi; 10. Maro: Vergilije; 11. specie: zbog obrade; 12. argumento: zbog teme, sižea, sadržine; 13. poetandi: građenje stihova; 14. lemma, atis n (grč. reč): tema, siže; 15. naevos: mladeže, belege; 16. cicatrices: ožiljke; 17. sledi mali ep od stotinak heksametara.

68) CLAUDIUS CLAUDIANUS

Rim gladije

Početkom V-og veka n. e. upali su Vandali u severnu Afriku i zauzeli ovu glavnu žitnicu Rima i Italije, koju je eksploatisalo nekoliko rimskih porodica. Uskoro zatim uzeli su Siciliju i Sardiniju, pa su tako Rim i Italija izgubili svoje izvore ishrane. Ovo teško stanje opisuje latinski pesnik grčkog porekla u službi andala. Treba naročito istaknuti da su grčkog porekla pisci Eutropije i Emijan, Klaudijan i Boetije; rimska književnost počinje Grcima i završava Grcima:

1. frugibus: pošiljke žita koje je Honorije 398 god. n. e. očekivao iz Afrike; 2. rapidi: grabežljiv, jer grabi izgladnele Rimljane; 3. Britannis... Indos: malo preterane tadanje granice; 4. vox... macies: posledice gladovanja; 5. squalentem: zapušten; 6. prodit... hastam: pušta da izbije napolje; 7. genibus... procubuit: prostre se pred kolenima Gromovnika; 8. mansuris: koja će ostati na snazi; 9. respuis: odbiti sa prezirom; 10. proculcet... harenis: da pregazi narode na obali iranskog Araksa, zatim u Suzi, naoružanoj strelama, i na crvenom pesku Persiskog Zaliva.

69) AMBROSIIUS THEODOSIUS MACROBIUS

Ciceronova zajedljivost

1. mordacitas: zajedljivost; 2. praecinctura: potpasivanje toge; 3. laciniam: krajičak; 4. mollis: kicoš, kicoški; 5. e vestigio: smesta; 6. quatuordecim (sc. ordines): sedišta rezervisana za vitezove: detrectatus est: odbijen je; 7. anguste: jer je Cezar pririo u senat veliki broj novih članova; 8. respuo: odbiti; 9. nec impune: »ne nekažnjeno«, dobio je svoje; levitas: kolebljivost; 10. male audiebat: bio je na rdavom glasu.

Publilije i Laberije

1. Publius: tačnije Publilius iz Antiohije; 2. natione: poreklom; 3. Syrus: stariji je oblik Surus »Sirac«; 4. mimos (grč. reč), mimus, i m: glumac, lakrdijaš, lakrdija, kraća scena iz svakodnevnog života, često sa dosta improvizacije i nepristojna; glumci nemaju maske, nose malo odela i nisku obuću; 5. assensu: odobravanjem; 6. agere: igrati; 7. productus: izveden na scenu, nastupivši; 8. materia: tema; 9. pro tempore: običnije je ex tempore, »improviziran«; 10. quis: quibus; 11. arridens: ridens smejući se (Laberiju); 12. palmam: znak pobeđe, palmam dedit: priznao, proglasio pobednikom; 13. quicum: quocum; 14. scriptor: kao pisac; 15. spectator: kao gledalac; 16. commisione: utakmica, agon; 17. escendas: popeti se; 18. publica: nije lična, privatna svojina, već opšte dobro.

70) HIERONYMUS

Filološka interpretacija

1. ad summam: ukratko; 2. papae: lat. pozajmica iz grčkog, gde imamo varijante papai-babai-popoi, uzvik čuđenja i divljenja (isp. naše be); 3. coartamus: stisnuti, istisnuti, naglo ispustiti vazduh; 4. Hebraei: Izraeliti, Jevreji; 5. petentis affectu: raspoloženje onoga koji se moli; 6. Septuaginta: tačnije bi bilo Septuaginta duo. Ovim se terminom LXX označava grčki prevod starozavetnih jevrejskih spisa koji je nastao za vreme Ptolemeja u Egiptu, jer su tamošnji Jevreji zaboravili svoj maternji jezik. Broj je uzet za naziv iz legende o 72 prevodioca koji su, navodno, radeći u 72 odvojene sobe, za 72 dana dali 72 bukvalno istovetna prevoda svih spisa Staroga zaveta na grčki. Preko ovog grčkog prevoda upoznali su i klasični narodi jevrejske starine i književnost; 7. salvifica: spasi; 8. elisa: elido 3, izbaci; 9. exclusit: elidirala je.

71) AURELIUS AUGUSTINUS

U cirku

1. incantatam: čarobno opevana; 2. hiatu: zev, praznina, besadržajnost; 3. aversaretur: aversor 1, okrenuti se od, osećati odvratnost prema; 4. detestaretur: detestor 1, proklinjati; 5. de prandio: odmah po doručku, koji se uzimao oko podne; 6. per viam esset: sresti na putu; 7. pulsasset: pulso 1, razdrmao, uzbudio se; 8. ebibit: ispio do dna; 9. fixit: figo, uprti; 10. inebriatur: inebrio 1, opijati se, opiti se.

72) ANICIUS MANLIUS TORQUATUS SEVERINUS BOETHIUS

O Orfeju

Boetijevo glavno delo »De consolatione philosophiae« (5 knjiga), nadahnuto stoičkim herojstvom, pisano je u tamnici pred pogubljenje sa mešavinom stiha i proze. Ritam stihova određen je kvalitetom, tj. naglaskom, a ne kvantitetom, kao sva dotadanja grčka i rimska poezija. Radi boljeg razumevanja ovu pesmu treba porediti sa Ovidijevom pesmom *Orfej i Euridika*.

1. Threicius: Orfej je Tračanin; 2. fervor pectoris: Horacijeva fraza; 3. dominum: gospodara Apolona, zaštitnika pesnika; 4. temperans: udešavajući; 5. ianitor: vratar Cerber; 6. deae: Furije ili Erinije; 7. site: klasično je siti; 8. coarceat (coerceat): ograničiti; 9. necdum: dok ne; 10. flectere: obazreti se; 11. in . . . diem: na božjem danu; 12. trahit: smatra. Ovo tumačenje o Orfeju i Euridici pokazuje nepokolebivo pouzdanje piščevo u pozitivnu vrednost nauke i napretka, jer uči da stalno stupamo napred i da se ne obaziremo na ono što je osuđeno na smrt i propast.

73) CORPUS IURIS CIVILIS ROMANI

Ranije zbirke rimskog zakonodavstva, počevši od Leges XII tabularum pa sve do Hadrijana, kao i docnije pravne zbornike (Codex Gregorianus oko 300 god. n. e.), kao i Codex Theodosianus (408—450), zamenio je Corpus iuris civilis Romani, sastavljen, od Codex Justinianus Digesta ili Pandectae, i Institutiones, ili Elementa, u redakciji pravnog stručnjaka Triboniana.

1. positiones: temati, osnovni delovi; 2. rei: države; 3. contra naturam: Aristotel je zastupao sasvim suprotno gledište; 4. appellati: ova etimologija, ne uzima se danas ozbiljno, pa se misli da »servus« ima aktivno značenje, tj. »onaj koji čuva« (stoku) i sl.; 5. participandum: da učestvuje u prodajnoj ceni, verovatno posle otplate duga; 6. venumdare; biti prodan; 7. condicione: položaj, stanje; 8. iustus: kad su oba bračna druga rimski građani; 9. nepos: unuk; 10. neptis: unuka; 11. pronepos: praunuk; 12. proneptis: praunuka.

74) PAULUS DIACONUS

Pavle Đakon, najpre u benediktinskom manastiru Montekasino, a docnije na dvoru Karla Velikog, istakao se kao vrlo učen filolog i istoričar, pa je pored ostalog napisao i Historia Langobardorum u 6 knjiga.

Justinijanov zakonik

Vidi belešku iz *Corpus iuris civilis*

1. *prolixitas*: izobilje; 2. *utique*: svakako; *coartavit*: suziti, zbiti; 3. *codicem*: objavljen 16 II 534 i sadrži carske naredbe i zakone; 4. *pandectarum*: *Digesta*, ili *Pandekte*, objavljene 16 12 533, sadrže izvode iz spisa rimskih pravnika sa zakonskom snagom; 5. *nuncupavit*: nazvati; 6. *institutionum*: objavljene 21 11 533. *Institucije* su osnovni udžbenik rimskog prava sa zakonskom snagom; 7. *noviter*: iznova; 8. *eodem*: eodem modo; 9. *novellam*: dopunski zakonik, objavljen posle *Corpus iuris*; 10. *sancivit*: sanxit, ustanovio; 11. *exstruxit*: ustvari to je novi hram mesto porušenog starog, koji je podigao Konstantin Veliki, i koji pretstavlja kompromis između hrišćanskog trojstva i gnostičke »jereze« o jedinstvu »vere, znanja i mudrosti«.

Sukobi Slovena i Langobarda u Julijskoj Krajini

1. *Forum*: grad u severoistočnoj Gallia Cisalpina, po kome je ta oblast donije nazvana Urlanija; 2. *ducatus*: čast vojvode; 3. *latrunculi*: razbojnici, pljačkaši; 4. *vicinia*: susedstvo; 5. *Sculdahis*: reč je, izgleda, langobardska i označava sudiju, zapovednika. Pisac kao da smatra ovu reč slovenskom; 6. *Argaidei*: *rector loci*; 7. *devexa*: strm.

75) EINHARDUS

Einhard (Eginhardus) radio je biografiju Karla Velikog ugledajući se najviše na Svetonija.

Karlo Veliki protiv Polapskih Slovena

1. *his . . . compositis*: kad su ti ustanci bili ugušeni; 2. *Abodritos*: Obodriti, slovensko pleme na obalama reke Odre; 3. *iussionibus*: naredba; 4. *ocean*: Severno More; 5. *incompertae*: neispitan, nepoznat; 6. *hunc*: sinum; 7. *Suevones*: Švedani; 8. *australe*: južni; 9. *Aisti*: preci Balta, tj. Prusa, Litvanaca i Letonaca, po jeziku najbližih Slovenima. Njih spominje već i Tacit.

76) LIUTPRAND

Liutprand, Langobard i biskup u Kremoni. Kao diplomata bio u Carigradu 949 i 968. Napisao *Antapodosis*, *De rebus gestis Ottonis Magni imp.* i *De legatione Constantinopolitana*.

Porfirogenitov Carigrad

1. *Constantinopolim*: akuzativ mesto lokativa, pod uticajem vulgarne i grčke zamene ubi i quo, kao i u nekim našim govorima; 2. *palatio*: carska palata pokrivala je prostor od 400000 m² i bila je nastanjena od 330 godine sve do 12 veka. Krstaši su je opustošili, pa je počela propadati; 3. *digammae*: znak za glas v, stoga čitaj Magnavra, vulgarni oblik za magna aula »veliki dvor«; 4. *Constantinus*: K. VII Porfirogenit (912—959), čiji je književni rad od velike važnosti za klasične pisce i za istoriju slovenskih naroda; *praeparari*: udesiti; 5. *deaurata*: pozlaćen; 6. *rugitum*: rikanje; 7. *perstreperent*: zacvrkutaše; 8. *ex . . . percontatus*: o svemu se raspitao; 9. *tertio*: po treći put; 10. *laquear*: strop, plafon sa duborezom; 11. *ergalio*: naprava; 12. *torcularium*: presa; 13. *hippodromum*: velelepno trkalište sa 80 000 mermernih sedišta, građeno od 203—330 god., ispunjeno najlepšim statuama

i stubovima, sakupljenim iz celog rimskog carstva; u njemu su celi milenij ratovali Plavi i Zeleni (naziv prema boji dresa trkača). Krstaši su ga opljačkali i razneli lepše spomenike, tako su 4 konja od tuča sada pred Markovom crkvom u Mlecima; 14. cubita: u toj zgradi gosti su jeli na klasičan način, tj. ležali su naslonjeni na lakat (cubitus); 15. mensae... apponuntur: postavljaju se trpeze; 16. secundum carnem: u telesnom, zemaljskom smislu; 17. nativitate: na Božić; 18. foramina: otvori na plafonu; 19. funes: užeta; 20. ansis: ušice za zdelama (scutulis); 21. inferius: niže, dole; 22. per vertibile... ergalium: sprava za okretanje, čekrk.

77) ARNOLDUS ABBAS LUBECENSIS

Bio je opat manastira u Libeku, bavio se istorijografijom i produžio i dopunio Helmoldovu »Cronica Slavorum«.

Krstaši na Balkanu

1. nemus... Bulgerevalt: Bugarska planina, tj. Balkan, koji je sve do Novog veka smatran mnogo većim i višim nego što je ustvari, pa je stoga i nosio naziv catena mundi: 2. carrucis: veća kola sa četiri točka; 3. precepit: praecepit; 4. tedium: taedium; 5. videres: mogao si videti; 6. predam: praedam; 7. mariscalcus (odatle maršal): prvobitno glavni intendant, docnije komandant; 8. insultum: napad; 9. abbates: opati; 10. confortantes: jačati, hrabriti; 11. toxicata: otrovne; 12. loricati: oklopnik; 13. balista: bacač; 14. facto mane: kad je svanulo; 15. Nissam: Naissum, Niš; 16. Andernopolis = Hadrianopolis: Jedrene; 17. parascue: veliki petak.

78) GESTA ROMANORUM

Priča o devojci, vitez i trgovcu

Ova priča sadrži poznati motiv o bezdušnom trgovcu (Šajloku) kojeg je nadmudrila devojka (Porcija). Šekspir je taj motiv obradio u Mletačkom »trgovcu«. Ova je priča uzeta iz vrlo raširene srednjevekovne zbirke novela i legendi, poznate pod imenom »Gesta Romanorum«. Misli se da je ovu zbirku oko 1300 god. sastavio neki engleski kaluder. Njeni motivi ne javljaju se samo u umetničkoj književnosti (kod Bokača, Šekspira i drugih) nego i u narodnim pripovetkama. U naslovu ove zbirke upotreba rimskoga imena sasvim je proizvoljna, osim ako Rimljani nisu istovetni sa Romejima, kako su se zvali Grci u vizantijsko i novije vreme. To bi značilo da sadržina ovih novela potiče sa istoka. Tako je i kod nas sačuvana ova priča, kojoj je Vuk dao naslov »Dram jezika«.

1. Lucius: nepoznat u istoriji; 2. qui: is; 3. miles: vitez, docnije verenik; 4. curia (franc. cour): dvor; 5. tibi dabo: devojke za udaju i danas se kupuju ili otimaju kod primitivnih naroda; 6. quod possum: ut possim; 7. quae: illa; 8. marcas: marka (novac); 9. florenas: florentinas, u gradu Florenciji (danas Firence) kovane su »forinte« (stoga nemački Florentiner, eng. florin); 10. concessit: pristati; 11. intra se: u sebi; 12. civitatem: grad; 13. commodare: poslužiti, pomoći; 14. securitatem (cura): jemstvo; 15. quod: ut; 16. pondere: imati jednaku težinu; 17. sigillo: udarati pečate; 18. conglutinare: prilepiti, prikačiti, spojiti; 19. in tantum: tako silno; 20. quod: ut; 21. una quindena: 15 dana; 22. iacuisset: mesto iaceret; 23. ad memoriam reduxit: setiti se; 24. quomodo: da; 25. obligatus (franc. obligé): obavezan; 26. suspirium (sub + spirare): uzdah; 27. affligitur: snužđiti se; 28. mutuavi (klas. mutuari, mutuus): posuditi; 29. quod: ut; 30. assignata: odrediti; 31. oblitus fui (oblivisci): oblitus sum; 32. contristari (tristis): ožalostiti

se; 33. deliqui: pogrešiti; 34. delicto: greška, prestup; 35. amasio (amare): dragan; 36. per omnia: u svakom pogledu, za sve; 37. dextrarium (franc. destrier): konj; 38. notitiam habuit: poznati; 39. in nullo: ni počemu, nikako; 40. transitum feci (transire): prolaziti; 41. dictare: diktirati, zapovedati; 42. convenit pro: sporazumeti se; 43. plenarius (plenus): potpun; 44. quantum sit (pondus) de pecunia: pondus pecuniae; 45. quod dixi, dixi: Pontije Pilat kaže: quod scripsi, scripsi! 46. quod: ut; 47. exerceas: primeniti; 48. tantum: samo; 49. de quo: pogodba se odnosi na meso; 50. renuit: id; 51. solutione (solvere): plaćanje; 52. adiudicatus: dosuditi; 53. quod teneor: ut teneor.

79) CARMINA BURANA

Ovaj odlomak iz zbirke Carmina Burana, koja je postala u 13 v. opisuje prilike u Rimu. Sama zbirka sadrži latinske i nemačke pesme, čiji su autori većinom putujući studenti (vaganti).

Rim pred Renesans

1. mundus: čist, lep; suprotno: immundus; 2. primum: prvu pa drugu, jednu za drugom; 3. de fundo: do dna, potpuno; 4. forum: trgovina, čaršija; 5. solvit: rešava suprotnosti, sporove; 6. vocativus: pozivar; 7. deponere: »uđesiti«, natocijati; 8. accusativus: tužilac. 9. ablativus: odnosilac. 10. quod: ut; 11. dativus: davalac, platiša; 12. allegat: opravda se, dobije parnicu; 13. capitulum: glavno pravilo; 14. seminas: seješ; 15. metis: žanješ.

80) FRANCESCO PETRARCA

Frančesko Petrarca (1304—1374), jedan od osnivača humanizma i rimski poeta laureatus, živeo je blizu Avinjona i Padue, putovao u raznim misijama. Osim pesama i pisama ostavio ep »Africa«, u kome se veliča imperijalizam Scipiona.

O prilikama u Rimu

1. designare: opisati, prikazati; 2. curiosissimus: naročito radoznao; 3. ilico: smesta.

81) FRANCESCO POGGIO BRACCIOLINI

Bio je humanista i papski sekretar. Otkrio je rukopise Plauta, Statija, Tacita, Kvintilijana i drugih. Napisao je Facetiae, zbirku anegdota iz savremenog života.

Pas, pop i biskup

1. Tuscia: Toskana; 2. caniculus: psetance; 3. caemiterium: groblje; 4. sensit: sazna; 5. sagax: dovitljiv; 6. tum... tum: kako... tako; 7. condens: odrediti, zaveštati.

82) NICOLAUS COPERNICUS

Bio je poljski naučnik, iz Torunja. Oborio je geocentrički sistem svojim delom De revolutionibus orbium caelestium. (O okretanjima nebeskih tela) i time udario temelje naprednoj nauci. Ovaj je fragmenat iz Predgovora, upućenog papi Pavlu III.

Zemlja se kreće

1. explodendum: izviždati, odbaciti; 2. clamitent: clamo; 3. perpendam: promisliti; 4. alienas... rectitudine: daleko od ispravnosti; 5. vulgi: nestručnjaka, laika; 6. acroama, atis: ono što čuju; 7. assero, ui: izjaviti, tvrditi; 8. dumtaxat: jedino; 9. reductor: odupirati; 10. retraxerunt: izvedoše na čistinu.

83) THOMAS MORUS

Bio je kancelar Henrika IV. U svom delu »Utopija« (1515—1516) kritikuje suvremeno stanje u Engleskoj i proriče socijalističku državu budućnosti.

Zavera bogataša protiv naroda i države

1. aurifex: zlatar, bogat zlatom; 2. mediastinus: kućni sluga; 3. auriga: taljigaš; 4. parcior... merses: slabija dnevna zarada; 5. excrescat: poraste, preteče; 6. demenso: ograničena zarada; 7. abradunt: ogule, zakinu; 8. conspiratio: kapitalistička zavera; 9. commodis: interesi.

84) IZ LETOPISA POPA DUKLJANINA

Vlasi, Sloveni i Bugari

Ovo je mesto uzeto iz izdanja F. Šišića, strana 297; 1. substantia: imanje; 2. Sylloduxiam: pogrešan oblik, pa se ne može identifikovati; 3. cagan: tursko-tatarska titula; 4. Morovlahi: istoričar Jireček zaključuje iz ovih reči da su se u 12. v. balkanski Latini zvali Vlasi i da je još tada postojala tradicija o njihovom romanskom poreklu. Vlasi su ustvari pretstavnici rimske civilizacije na Balkanu, koji su se pred slovenskim zemljoradnicima povukli u planine i postali stočari. Stoga je ime vlah sinonim za stočara nomada. To potvrđuje i poslovice »Ni u tikvi suda, ni u vlahu druga«. 5. Gothi: pisac, kao i vizantski istoričari, zove Slovene Gotima; 6. nominis: naroda; 7. tribulatione: uznemirenje.

85) A. B. BUZBEK

Bio je diplomata i arheolog, poslanik cara Ferdinanda 1554 kod sultana, napisao Legationes Turcicae, Epistulae VI. Otkrio Monumentum Ancyrinum.

Srbija i Beograd sredinom XVI v.

1. alluitur: oblivaju ga; 2. suburbiaque: predgrađa; 3. Symandria: Smederevo; 4. albicantes: beliti se; 5. pilae: stubovi. Trajanov most, dug 1070 m, stajao je na 20 kamenih stubova; 6. abhorrentes: različni; 7. edulia: jelo; 8. cantharus: velika čaša; 9. galerus: šubara; 10. conclamatum: oplakan, ožaljen; 11. pileolum: kapica; 12. purpureum: crvena boja obeležava krv, stoga je simbol života i zaštita od neprijateljskih demona; 13. lessum: kuknjava, naricanje; 14. naeniam: tužbalica; 15. percontabantur (percontor): ispitivati; 16. obsequium: poslušnost, uslužnost; 17. coemeterio: groblje; 18. palos: kolac; 19. longurios: motke; 20. hinnuleorum: jelenče; 21. dedolatae: otesane; 22. appensae: prikačene; 23. necessariorum: srodnika; 24. columellam: stubić; 25. mutilatis: oštećen; 26. infrequens: retko naseljen.

REČNIK

R E Č N I K

Dužina je radi naglaske obeležena, po pravilu, samo na pretposlednjem slogu (*paenultima*). Ako *paenultima* nije obeležena, naglasak je na slogu ispred nje (*antepaenultima*).

Za pravilan izgovor u klasičnoj eposi treba znati da se slovo *c* čita uvek kao *k*, i slovo *t* uvek kao *t* (a nikad kao naše *c*), pa je stoga pravilno čitanje *Akkius* za *Accius*, *Takitus* za *Tacitus*, *Horatius* za *Horatius* itd. Da je uobičajeni izgovor (naše *c*) pogrešan pokazuju i naša preuzeta imena kao Vikentije i Inokentije. Isto tako se dvoglasnici, čitaju kao dvoglasnici, dok se *s* nikad ne čita kao *z*.

A

a, ah interi. ah, oh, jao
a, ab, abs praep. sa abl. od, iz
abacus, i m. računaljka; svečani sto za skupoćeno posuđe
ab-duco, duxi, ductum 3. odvesti, odvoditi; udaljiti
ab-eo, ii, itum, ire otići, odlaziti; *e vita a.* preminuti, umreti; udaljiti se
ab-erro 1. zalutati, zabasati, udaljiti se
abhinc adv. odavde; otre; otsada
abicio, ieci, iectum 3. odbaciti; napustiti, obesnažiti; poniziti
abies, etis f. jela
abigo, egi, actum 3. oterati, odagnati
ablatus v. aufero
ab-luo, lui, lutum 3. oprati, (o)čistiti
ab-nuo, nui, nuiturus 3. odbi(ja)ti, ne pristajati; odreći
ab-oleo, evi, itum 2. uništiti, utamaniti
ab-rumpo, rupi, ruptum 3. prekinuti; povrediti
abs-cedo, cessi, cessum 3. otići, odlaziti, udaljivati se
abscido, cidi, cisum 3. otseći, preseći; oduzeti
absconditus 3. skriven, tajan
abscondo, di, ditum 3. sakri(va)ti, kriti, (za)tajiti
absens, tis otsutan, udaljen; *me absente* u mom odsustvu
ab-solvo, solvi, solutum 3. razrešiti; osloboditi
abs-tergeo, tersi, tersum 2. otrti, obrisati
abstinentia, ae f. uzdržavanje; nesebičnost
abstineo, tinui, tentum 2. uz-, zadrž(a)ti; (po)štedeti koga

ab-sum, asui (aforem, afore, afuturus), abesse odsustvovati, ne prisustvovati, ne biti tu
ab-sumo, sumpsit, sumptum 3. oduzeti; potrošiti; uništiti
absurdus 3. neskladan, nepriličan, besmislen; nepodoban
abundantia, ae f. prelivanje, izobilnost, (iz)obilje
abunde adv. obilato, prepuno
ab-undo 1. obilovati
ab-utor, sus sum dep. 3. upotrebiti; koristiti se
ac v. atque
acanthus, i m. medveđa šapa (biljka); bodljikavo drvo u Egiptu
accedo, cessi, cessum 3. pristupiti, pristupati, prilaziti, približavati se; doći, prići
accendo, di, sum 3. za-, ras-paliti; razdražiti
acceso = arcesso
accido, cidi — 3. padati; događati se; dogoditi se
accido, cidi, cisum 3. zaseći, zasecati; oslabiti, oštetiti
accio, ivi (ii), itum 4. priz(i)lvati, doz(i)lvati
accipio, cepi, ceptum 3. primiti, dobi(ja)ti; čuti, sazna(va)ti; pretrpeti (*damnum*)
acclamo 1. dovikivati, doviknuti
acclivis, e uzbrdan, koji se penje
accolla, ae m. sused
accolo, colui, cultum 3. stanovati uza što
accommodatus 3. podešen, podesan, podoban

accommodo 1. po-, u/desiti, po-, u/dešavati; namestiti; prilagoditi; posvetiti
accuratus 3. brižljiv, tačan
accurro, (cu)curri, cursum 3. dotrčati, dojuriti
accusatio, onis f. optužba
accusator, oris m. tužilac
accuso 1. (op)tužiti, koreti
acer, acris, acre oštar; ljut(a ukusa); oštrouman
acerbe adv. ljuto, oštro; bolno
acerbitas, atis f. oporost; strogost
acerbus 3. opor; surov; gorak, mučan
acetum, i n. sirće; zajedljiva dosetka
acia, ae f. igla (za konac)
acidus 3. kiseo; neprijatan; odvratan, opak
acies, ei f. oštrina; ubojni red; bitka, boj
acquiesco, evi, etum 3. smiriti se, odmoriti se
aquiro, quisivi, quisitum 3. dobi(ja)ti, steći, nabaviti
acriter adv. oštro; ljuto, žestoko
acroama, atis n. (gr.) zabavno predavanje; muzičar, komedijaš
actio, onis f. delanje, rad(nja), izvršenje; raspravljanje
acumen, inis n. vrh; oštroumlje, dosetljivost
acus, us f. igla
acutus 3. oštar, šiljast
ad praep. sa acc. k, ka; na, do; kod; pri, uz
adamas, antis m. čelik; dijamant
ad-amo 1. zavoleti
ad-do, didi, ditum 3. doda(va)ti; dometati, povećati
ad-duco, duxi, ductum 3. dovesti, dovoditi; pokrenuti; skupiti
ad-edo, edi, esum 3. zagristi; gotovo pojesti
ad-eo, ii, itum, ire prići, prilaziti; pohoditi; obratiti se; navaliti, napasti
adeo adv. tako; upravo, baš
adesus 3. v. adedo
adg... v. agg...
adhaereo, haesi, haesum 2. prislanjati; prilepiti se uz, ne odvajati se od
ad-haerescō, haesi, haesum 3. prilepiti se; zakačiti se, učvrstiti se
adhibeo, ui, itum 2. prineti; obuhvatiti; upraviti; spojiti; upotrebiti; pokazati; pozvati; primiti, postupiti
ad-huc adv. dovdje, do sada
adicio, ieci, iectum 3. dodaci(va)ti; upraviti; dodati, povećati
adigo, egi, actum 3. priter(iv)ati, dogoniti; zakleti, zaklinjati
adimo, emi, emptum 3. oduzeti; oteti, otimati, otrgnuti, *ademptus* otrgnut, ugrabljen
adipiscor, adeptus sum, dep. 3. (do) stići; (za) dobiti, steći, dočekati
aditus, us m. prilazjenje, prilazak; pristup
ad-ingo, iunxi, iunctum 3. privez(iv)ati; pridodati, dodati
adiutor, oris m. pomagač
ad-ivo, iuvi, itum 1. (pot)pomagati, ohrabriti; koristiti
administro 1. upravljati, rukovati

admiratio, onis f. divljenje, čuđenje
ad-mirror, miratus sum dep. 1. diviti se, čuditi se
ad-mitto, misi, missum 3. (ot)puštiti; dopustiti, puštati, dozvoliti
admodum adv. baš, upravo; sasvim
ad-moneo, nui, nitum 2. opomenuti, pøsetiti
at-moveo, movi, motum 2. primaći, privesti, približiti
adolescens, tis = adulescens
adolescencia, ae f. = adulescentia
adolescensululus, i m. = adulescentulus
ad-olesco, levi, ultum 3. do-, od-, uz/rasti; ojačati
ad-operio 4. pokriti; zatvoriti
adoratio, onis f. obožavanje
ad-orior, ortus sum, dep. 4. (po)dići se; nasti, navaliti
ad-orno 1. opremiti, pripremiti
ad-oro 1. osloviti; poštovati, obožavati
ads... , adsc... , adsp... , adst... , adt... v. ass... , asc... , asp... , ast... , att...
adulatio, onis f. umiljavanje, ulagivanje, laskanje
adulescens, tis odrastao, mlad; *subst. m. i f.* mlad čovek, mlada žena, mladić, devojka
adulescentia, ae f. mladost; fig. omladina
adulescentulus 3. sasvim mlad; —, *i m.* mladić
adolor dep. 1. umiljavati se; ulizivati se, laskati
adulterium, i n. preljuba
adultus 3. odrastao, razvijen
ad-uro, ussi, ustum 3. opaliti, ožeći; oštetiti
ad-usque praep. = usque ad. 1. *praep.* do, sve do (za prostor i vreme) 2. *adv.* skroz, svuda
advena, ae m. došljak, stranac
ad-venio, veni, ventum 4. doći, prispeti, približiti se
adventus, us m. dolazak
adversarius 3. *adi.* suprotan; —, *ii m.* protivnik, suparnik
adversus 3. 1. okrenut čemu; 2. suprotan, protivan; 3. odvratan; 4. nepovoljan: *res adversae* nesreća
adversus, adversum praep. sa acc. k, ka, prema; protiv; *adv.* protiv, protivno, nasuprot
advocatus, i m. advokat, pravozastupnik
ad-voco 1. doz(iv)ati; pomagati
ad-volo 1. doletati, doleteti
ad-volvo, vi, lutum 3. dovaljati; pasti
aedes i aedis, is f. soba, odaja; *pl. aedes, ium f.* kuća
aedificator, oris m. ko rado gradi, graditelj, neimar
aedificium, ii n. zgrada
aedifico 1. (sa)graditi, (sa)zidati
aedilis, is m. edil (viši činovnik u Rimu koji se starao za red i sigurnost; bilo ih je dve vrste: plebejskih i kurilnih, patricijskih)
aeger, gra, grum bolestan; *aeger, gri m.* bolesnik; mučan, bolan
aegre adv. zlovoljno, bolno
aegritudo, inis f. slabo zdravlje, zabrinutost

aegroto 1. bolovati, patiti
aegrotus 3. bolestan; neraspoložen — i m. bolesnik
aemulatio, onis f. takmičenje, nadmetanje
aemulus 3. koji se takmiči; — i m. takmac
aenus 3. tučan, čvrst
aequalitas, atis f. ravnomernost, jednakost; pravičnost
aequalis, e jednak
aequalitas, atis f. jednakost
aeque adv. jednako, isto tako; pravedno, pravično
aequitas, atis f. jednakost; ravnodušnost; pravednost
aequo 1. izjednači(va)ti; poravnati, poravnjivati
aequor, oris n. ravnina; more
aequus 3. jednak; ravan, prav, vodoravan;
aequo animo ravnodušno, mirno i spokojno
aer, aeris m. (acc. aera) (gr.) vazduh, atmosfera
aerarius, i m. rimski građanin najniže klase, koja je plaćala porez a bila slobodna od ratnih obaveza; kujundžija; blagajnik
aerius 3. vazdušni; nebeski
aerumna, ae f. muka, patnja, beda
aes, aeris n. tuč, bakar; *aes alienum* dug
aestas, atis f. leto; godina
aestimo 1. ceniti, uvažiti, smatrati, proceniti
aestivus 3. letnji
aestuo 1. bukteti, plamteti; osećati vrućinu
aestus, us m. jara, vatra; talasi; struja
aetas, atis f. doba, vek, život
aeternitas, atis f. večnost, večitost, besmrtnost
aeternus 3. večan, večit
aether, eris 3. (acc. *aethera*) (gr.) etar; nebo, vazduh
aetherius 3. etarski
aevum, i n. večnost; doba, život, vek; *grandior aevo* mnogo stariji po godinama
affectio, onis f. stanje; naklonost, ljubav, nežnost
affecto 1. težiti, žudeti
affectus, us m. stanje; strast; naklonost, ljubav
affectus 3. obdaren; iznuren, iscrpen
affero, attuli, allatum, afferre, dopri/neti, donositi; javiti, ispričati
afficio, feci, factum 3. dovesti što s čim u odnos; učiniti, pričiniti; obuzeti
affigo, fixi, fixum 3. prikazati, pričvrstiti
affingo, finxi, fictum 3. dodariti, doda(va)ti; izmisliti
affinitas, atis f. srodstvo, srodnici
affirmo 1. učvrstiti; (po)tvrditi; uveravati
affligo, flixi, flictum 3. baciti, tresnuti; salomiti; utući
affluentia, ae f. (iz)obilje
affluo, fluxi, fluctum 3. priticati
age, agite, aegedum, agitedum (ago) (de)-de, hajd, idi
agellus, i m. njivica, dobarce
ager, gri m. komad zemlje, njiva; imanje; polje; oblast
agger, eris m. nasip; bedem
aggredior, gressus sum dep. 3. pristupiti, prići; napasti (acc.); početi

agito 1. pokretati, terati; pokretati, potsticati; razmišljati; provoditi (vreme); postupati
agmen, inis n. 1. povorka. 2. pohod, marš vojske; vojska
agna, ae f. žensko jagnje
agnosco, agnovi, agnotum 3. poznati
agnus, i m. (muško) jagnje
ago, egi, actum 3. terati, goniti; upravljati; *gratias agere* zahvaliti, zahvaljivati; dogovarati se; pretresati; *agere causam* ili *rem* voditi ili zastupati neku parnicu ili stvar
agrarius 3. agrarni
agrestis, e poljski, divlji; seljački; neobrazovan
agricola, ae m. zemljoradnik, ratar
agricultio, agricultor, agricultura v. cultio, cultor, cultura
ain' = *aisne v. aio*
aio verb. def. 1. reći, kazati (*ait, aiunt*); *ain'* mesto *aisne, ain'* ta je li moguće? tako?
ala, ae f. krilo
albus 3. beo
ales, itis 1. krilat; brz. 2. *subst. m. i f.* ptica
algor, oris m. jeza, zima, hladnoća
alibi adv. drugde, na drugom mestu
alienus 3. tuđ, stran; *alienus, i m.* tuđinac
alimentum, i n. hrana, *pl.* namirnice
alio adv. drukud(a)
alioqui(n) adv. uostalom, inače
aliquamdiu adv. neko vreme; poduze
aliquando adv. jednom; katkad
aliquantum i aliquanto prilično, unekoliko, znatno
aliquis, -qua, -quid pron. indefinitum neki, -a, -o; ikoji/i, -a, -o
aliquotie(n)s nekoliko puta, više puta
aliter adv. drukče; u protivnom slučaju; inače
alius, alia, aliud drugi/i, -a, -o; *alius-alius:* jedan - drugi
aligo 1. privez(iv)ati; zaustaviti; vezati
alloquo, locutus sum dep. 3. oslovili, govoriti kome
almus 3. hraneći; blagotvoran, blagodetan
almus, i f. jova; čun od jove
alo, alui, altum (alutum) 3. hraniti, izdržavati; negovati, razvijati
alter, era, erum (gen. *alterius i alterius*) jedan (od dva, od dve, od dvojice); *alter-alter* jedan - drugi
altitudo, inis f. visina; uzvišenost; mirnoća
altum, i n. visina; nebo; pučina, debelo more
altus 3. visok; uzvišen
amabilis, e ljubak, mio
amans, tis (amo) voli; *subst.* ljubavnik
amarus 3. gorak; ljut, opor
amator, oris m. prijatelj, poštovalac, ljubitelj
ambages, is f. (za)obilazak, obilaženje, oko-lišenje
ambiguus 3. kolebljiv, sumnjiv, neodlučan
ambio 3. obilaziti, opkoljavati
ambitio, onis f. obilaženje; častoljublje, slavo-ljublje; sjaj; gramženje
ambitus, us m. obilaženje
ambo, ae, o oba(dvojica), obe, oboje

ambrosia, ae f. (gr.) ambrozija, božansko jelo
ambulo 1. ići, šetati
amens, tis van sebe, kao lud, bezuman
amentia, ae f. ludost
ames, litis m. drvo za razapinjanje mreža pri hvatanju ptica
amicitia, ae f. prijateljstvo
amictus, us m. ogrtanje, ogrtač, plašt
amiculus, i m. mili, dragi prijatelj
amicus, i m. prijatelj, drug
a-mitto, misi, missum 3. (na)postaviti; propustiti; izgubiti
amnis, is m. reka, potok; voda
amo 1. voleti, ljubiti
amoenitas, atis f. krasota, lepota, divan položaj
amoenus 3. divan, krasan, lep
amomum, i n. amom (biljka iz čijeg j. ploda spravljaj balsam); balsam od amoma
amor, oris m. ljubav; čežnja, želja
a-moveo, movi, motum 2. ukloniti, udaljiti; prognati
amphiteatrum, i n. amfiteater (pozorište ovalnog oblika u kome su se ljudi i životinje borili)
amphora, ae f. (gr.) krčag; mera od 20 litara
ample adv. znatno, obilno; sjajno, divno
amplector, plexus sum dep. 3. obuhvatiti, obaviti(ja)ti
amplius (comp. od ample) više; dalje, duže
amplus 3. prostran, obiman; znatan; jak; sjajan, izvrsan, značajan
ampulla, ae f. bočica za mast
amputo 1. potsecati, otkresati; smanjiti
an coni. 1. ili, da li 2. ili pak; da li možda, ili možda
anagnostes, ae m. (gr.) čitač (obično rob)
anceps, cipitis adl. dvoglav; dvostran
ancilla, ae f. sluškinja, robinja
ango, anxi — 3. stegnuti, stezati; mučiti
anguis, is m. i f. zmija
angulus, i m. ugao, kut
angustia, ae f. angustiae, arum uskost, teskobnost; — *pl.* tesnac
angustus 3. uzan, tesan; kratak
anhele 1. dahtati, brektati; izdahtati
anima, ae f. dah, vetar; vazduh; srce
animadversio, onis f. pažnja; prekor, ukor; kazna
animadverto, ti, sum 3. paziti, obratiti pažnju na što; opažati, primetiti
animal, alis n. životinja
animans, tis duhat, živ; *subst. m., f. i n.* stvor, životinja, stvorenje
animus, i m. duh, duša; srce, odvažnost
annalis, e godišnji; *subst.* — *es, ium m. (libri)* godišnji letopisi
annecto, nexui, nexum 3. pri-, nado/vezati; spojiti, prisajediniti
annona, ae f. letina; žito, hrana
annuo, ui, 3. namignuti, pristati; obećati
annus, i m. godina; *in annum* nagodinu; *anno post* dogodine
annuus 3. godišnji

ante 1. *adv.* ispred, pred, napred; 2. *praep.* sa *acc.* pred, ispred, iznad
antea adv. pre, ranije
ante-cedo, cessi, cessum 3. prethoditi, ići ispred; preći; nadmašivati
ante-cello — — 3. odlikovati se, isticati se, prevazilaziti
ante-eo, ii i ivi — 4. prethoditi, prednjačiti, nadmašivati
ante-fero, tull, latum 3. nositi ispred; pretpostavljati
antenna, antenna, ae f. motka za koju se vezuju jedra, jedrenica
antequam adv. pre nego (što)
ante-venio, veni, ventum 4. doći pre, preći; preduhitriti; nadmašivati, prevazići
antidotum, i n., antidotus, i f. protivotrov
antipodes, um m. antipodi; ljudi koji od dana prave noć, a od noći dan
antiquarius, i m. poznavalac i poštovalac starorimskog jezika i literature
antiquitas, atis f. staro doba, stari vek
antiquitus adv. od starina, od davnina; u staro vreme
antiquus 3. stari, nekadašnji; prastari; *subst. antiqui, orum m.* preci, stari
antisto, stitii, stare, stajati ispred; prednjačiti, istaći se
antrum, i n. (gr.) pećina
anus, i m. prsten; pečat
anus, us f. starica, baba
aper, pri m. divlje svinjče, divlji vepar
aperio, rui, ritum 4. otkri(va)ti; objaviti, otvoriti, otvarati
aperte adv. otvoreno, očito, javno
apertus 3. nepokriven, go; otvoren
apparatus, us m. sprema; sprava; sjaj, raskoš
appareo, ui, iturus 2. pojaviti se, pokazati se; *apparet* jasno je, očevidno je (sa *acc. c. inf.*); služiti
apparitor, toris m. niži činovnik
appellatio, onis f. oslovljavanje, govor; ime, naziv
appello 1. osloviti, pozdraviti, naz(iv)ati; poz(iv)ati; *pass.* zvati/se
appello, puli, pulsus 3. pri-, do/ter(iv)ati, dognati; *pass.* pristati (gde), prići
appendix, icis f. privesak; dodatak; odred
appetens, entis žudan, željan čega (sa *gen.*); gramžljiv
appeto, ivi, itum 3. maštati se za čim (*acc.*); žudeti, težiti za čim, tražiti
applico, avi i ui, atum i itum 1. prineti, staviti, metnuti
apprehendo, hendi, hensum 3. dohvatiti; spomenuti, kazati
apprime adv. osobito, veoma
approbo 1. odobravati, prizna(va)ti; dokazati
appropinquo 1. približavati se, približiti se
apricus 3. prisojan, sunčan, župan; *apricum, i n.* sunčano mesto, svetlost
apte adv. tačno, podešeno
apto 1. podesiti, namestiti; udesiti
aptus 3. prikopčan; spojen; udešen; zgodan
apud praep. sa *acc.* kod, pored; pri, uz, blizu

aqua, ae f. voda; more, reka, jezero, kiša;
pl. banja
aquæductus ili *aquae ductus, us m.* vodovod
aquila, ae f. orao
aquilo, onis m. sever(ac)
aqor dep. 1. ići po vodu
ara, ae f. oltar, žrtvenik
arator, oris m. orač; zemljoradnik
aratrum, i n. plug
arbiter, tri m. prisutni svedok, posmatrač;
sudija
arbitrium, i m. presuda; mišljenje; vlast
arbitror dep. 1. misliti, smatrati
arbor (arbos), oris f. drvo
arbos = arbor
arbustum, i n. mesto zasađeno drvećem, uz
koje se puže vinova loza, brestik
arbutum, i n. maginja (plod)
arcanum, i n. tajna, tajanstvenost
arceo, cui — 2. ograditi, zatvoriti, zaustav-
ljati; odbi(ja)ti od čega
arcesso, ivi, itum 3. pri-, do/z(i)vati; poslati
po koga; uzeti, tražiti; pozvati na sud
archon, onis m. (gr.) arhont (najviši činovnik
u Atini po ukidanju kraljevstva)
arctus v. artus
arcus, us m. luk; krivina, svod; slavoluk
ardalio, onis m. bazalo, danguba
ardens, tis gorući; vatrean, silan
ardeo, arsi, arsum 2. goreti; sijati; goreti od
ljubavi za kim
ardesco, arsi — 3. zapaliti se; sevati
ardor, oris m. vatra, plamen, žar; žarka
klima
arduus 3. strmenit; mučan
area, ae f. površina; igralište; dvorište
arenosus 3. = harenosus
aresco — — 3. (o)sušiti se, (u)sahnuti
argentarius 3. od srebra, novčani
argenteus 3. srebrn, od srebra; posrebran
argentum, i n. srebro
argumentor dep. 1. pokaz(iv)ati, razlagati
argumentum, i n. izlaganje, sadržina, pred-
met; dokaz, razlog
arguo, ui — 3. očitovati, oda(va)ti, tvrditi
aridus 3. suv, tvrd
aries, etis m. ovran
arista, ae f. osje (na klasu); klas
arma, orum n. oruđe; oprema; oružje
armarium, i n. orman
armatus 3. (na)oružan, opremljen; *armati,*
orum m. oružani vojnici
armentum, i n. krupna stoka; stado
armifer, fera, ferum ratni, ratoboran
armipotens, entis ratoboran, hrabar
armo 1. opremiti; opremiti koga za borbu;
(na)oružati
aro 1. orati; po-, iz/orati; baviti se zemljo-
radnjom
arrectus 3 strm, uzbrdan
arriego, rexi, rectum 3. uspraviti, podići,
hrabrati
arripio, ripui, reptum 3. zgrabiti, dograbiti,
dočepati; uhvatiti; odati se čemu
arrodo, rosi, rosum 3. o-, na/glodati
arrogantia, ae f. nadutost, oholost, drskost

ars, tis f. umetnost, veština; *pl.* nauka, veština
articulus, i m. zglavak, članak; *pl.* udovi
artifex, icis 1. adi. vešt, umešan, 2. *subst. m.*
i f. veštak, -inja; tvorac
arto 1. suziti, ograničiti
artus, us m. zglavak, zglob; ud
artus 3. stegnut, zategnut, tesan, zbijen, gust;
artum, i n. tesnac, teskoba
arula, ae f. mali žrtvenik
arundo v. harundo
arvus 3. adi. orači *arvum, i n.* oranica, njiva;
polje
arx, cis f. utvrđen vis, grad
ascendo, scendi, scensum 3. po-, us/peti se,
uzići, dospeti do
ascensus, us m. penjanje, uspinjanje, uzlazak
ascribo, scripsi, scriptum 3. dopis(iv)ati, pi-
šući doda(va)ti; napisati
asella, a f. magarićica
asellus, i m. magare, pule
asina, ae f. magarica
asinus, i m. magarac
aspectus, us m. pogled; izgled; pojava
asper, eris, erum 3. hrapav; grub; žestok;
divlji; tugaljiv; gorak
aspergo, spersi, spersum 3. prskati, posuti
aspergo, inis f. poprskana, posuta tečnost
asperitas, atis f. hrapavost; surovost, strogost
asperor dep. 1. prezirati, prezirivo odbi(ja)ti
aspero 1. hrapavim, neravnim učiniti; raže-
stiti, nadražiti
aspicio, spexi, spectrum 3. (po)gledati;
spaziti
assector dep. 1. pratiti
assentatio, onis f. stalno pristajanje, povlađi-
vanje, udvaranje
assentator, oris m. ulizica, ulagivač
assentior, sensus sum dep. 4. pristajati, odo-
bravati, slagati se
assessor dep. 1. stalno, u svemu povlađivati,
pristajati (uz koga), ulagivati se; odobravati
assequor, secutus sum dep. 3. stići, postići;
dokučiti
asser, eris m. motka, letva
assero, serui, sertum 3. prisvojiti; osloboditi
assessu meo abl. m. sedeci do mene
assideo, sedi, sessum 2. sedeti uz, biti uz
koga, večati sa
assido, sedi, sessum 3. sedeti (gde)
assiduus 3. neumoran, marljiv, priležan
assigno 1. dodeljivati, dodeliti; označiti
assimulo 1. (u)činiti što sličnim; porediti
assuefacio, feci, factum 3. na-, pri/viknuti
assuesco, evi, etum 3. trans. priviknuti,
naviknuti; *intr.* navići se
assuetus 3. (assuesco) naviknut; poznat,
običan
assum (ad-s) affui, adesse biti prisutan, biti
tu, prisustvovati; doći
assumo, sumpsit, sumptum 3. uzeti, primiti
assurgo, surrexi, surrectum 3. uspraviti se;
(po)dići se; (uz)dizati se; ustati
asto, stiti — 1. stajati (tu, uz koga ili što);
stršiti
astrologus, i m. astronom
astrum, i n. zvezda

astutia, ae f. lukavost, lukavstvo
at (adversativna) coni. a, ali
atavus, i m. otac prapradedini; *pl.* pradedovi,
 preci
ater, atra, atrum 3. taman, crn
atque skraćeno *ac i,* uz to, i k tome, i to
atque (adversativna) coni. ali ipak, i ipak, no
 ipak
atquin coni. v. atqui
atrium, i n. dvorana; *pl.* palate
atrox, ocis grozan, strašan, preteći
atagen, enis m. leštarka, vrsta divlje kokoši
attamen coni. ali ipak, no ipak
attendo, tendi, tentum 3. napeti; paziti, obra-
 titi pažnju, motriti
attentus 3. pažljiv, napregnut; brižljiv
attero, trivi, tritum 3. trti, trljati; (o)sla-
 biti, oštetiti
attineo, tinui, tentum 2. zadržava(va)ti, zaustav-
 ljati, zaustaviti
atingo, tigi 3. dodirnuti, dodirivati, dotaći
 se; baviti se čim
attollo — 3. dići, ohrabriti
attonitus 3. zaglušen, zbunjen, zaprepašćen,
 zapanjen
attribuo 3. dodeliti, odrediti, pružiti,
 dodati, pripisati
auctio, onis f. umnožavanje; javna prodaja
 nadmetanjem, licitacija
auctor, oris m. tvorac, osnivač; pisac; sve-
 dok
auctoritas, atis f. važnost; uzor; vlast,
 moć; ugled
auctus 3. u-, po/većan, veći
audacia, ae f. smelost, hrabrost
audax, acis smeo, hrabar
audens, tis smeo, odvažan
audeo, ausus sum semidep. 2. imati volje;
 smeti, usuditi se
audio, ivi i ii, itum 3. čuti; slušati
auditio, onis f. slušanje; glas, pričanje
auditor, oris m. slušalac
auditorium, i n. slušaonica
aufero, abstuli, ablatum 3. odneti; odvra-
 titi; ukloniti; oduzeti; uništiti
aufugio, fugi 3. pobeći, izbegavati
augeo, auxi, auctum 2. u-, po/veća(va)ti.
 (u)množiti, pojača(va)ti; veličati
augur, uris m. augur, vračar, prorok
auguratus, us m. augurat, auguratsko
 zvanje, augurska služba

augurium, i n. posmatranje i tumačenje zna-
 kova, znamenje, proročanstvo
auguro 1. i auguror dep. 1. proricati, pret-
 skazivati; služiti
aula, ae f. predvorje; palata, dvor, zamak;
 matičnjak
aura, ae f. dah; vetar; vazduh
aureus 3. zlatan; *subst. m.* ili *nummus a.*
 zlatnik
auricula, ae f. uvce
aurum, i n. zlato
ausculto 1. slušati
auspicatus 3. (posvećen auspicijama; započet
 srečno
auspicium, i n. auspicija tj. posmatranje zna-
 kova na pticama; vrhovno voćstvo; vlast,
 znamenje; početak
auspicio 1. i -or dep. 1. držati auspicije; po-
 četi, počinjati
auster, tri m. južni vetar, jug
austerus 3. opor; ozbiljan, strog
aut (disjunktivna) coni. ili; ili bolje, *aut —*
aut ili... ili
autem (adversativna) coni. a, ali, naprotiv,
 pak, sad pak
automatus 3. koji dela, radi iz vlastite
 pobude
autumnus, i m. jesen; godina, leto
auxilium, i n. potpora, pomaganje, pomoć;
auxilio esse pomoći, pomagati kome
avaritia, ae f. lakomost, srebroljublje,
 škrtost
avarus 3. lakom, gramžljiv, tvrd; *avarus, i m.*
 tvrdica, škrtac
ave, avete, zdravo
a-vello, velli, ili velsi, velsum 3. otkinuti, o-
 trgnuti; rastaviti
avena, ae f. ovas, zob; svirala; *pl.* složena
 frula, sirinks
aveo — 2. jako žudeti za čim, želeti
aversor dep. 1. okrenuti se, ne priznati
a-vertō, verti, versum 3. odvrćati, odvratiti,
 udaljiti se od čega
aviditas, atis f. žudnja, požuda
avidus 3. žudan, željan čega
avis, is f. ptica
avitus 3. dedovski
a-voco 1. odaz(i)ivati; odvrćati
a-voĸo 1. odleteti; žurno otići
avunculus, i m. ujak
avus, i m. ded
axis, is m. osovinica; nebo

B

baabae interi. ajoj! gle! sto mu muka!
babaeculus, i m. pustolov
baca (bacca), ae f. okrugao plod, bobica;
 maslinka; jagoda
baccar, aris n. biljka sa mirišljavim korenom
 iz koga se spravljalo ulje, verovatno odoljen
bachor dep. 1. svetkovati Baha, besneti;
pass. orti se
baculum, i n. (-us, i m.) štap, palica, batina

balnea, orum, n. i balneae, arum f. banja, ku-
 paliste
balnearia, orum n. sobe, kabine za kupanje
balneum, i n. kupatilo, kabina za kupanje
balsamum, i n. balsam, balsamovo drvo
barbaria, ae f. inostranstvo, tuđina; surovost,
 divljaštvo
barbaries, ei f. — barbaria

barbarus 3. varvarski, stran, tuđ; *barbarus*, i m. varvarin, stranac, tudinac
barbatus 3. bradat
basio 1. (po)ljubiti
beate adv. blaženo, srećno
beatitas, *atis* f. i *beatitudo*, *inis* f. blaženstvo, sreća
beatus 3. adi. blažen, srećan
bellator, *oris* m. ratnik
bellicosus 3. ratoboran
bellicus 3. ratni, vojni, bojni
bello (or *dep.*) 1. ratovati, boriti se
bellum, i n. 1. rat; — *inferre alcuī* napasti koga; 2. bitka, boj; 3. borba
bellus 3. lep, krasan, prijatan
belua, *ae* f. životinja, zver
bene adv. (*comp. melius*, *sup. optime*) 1. dobro, valjano, lepo; — *dicere* dobro, lepo govoriti
beneficium, i n. 1. dobročinstvo, usluga, 2. počast
beneficus 3. dobrotvoran; dopadljiv, ljubazan
benevolentia, *ae* f. blagonaklonost, naklonjenost; milost
benevolus 3. blagonaklon, milostiv
benignitas, *atis* f. 1. dobrota, 2. dobrotvornost, darežljivost
benignus 3. adi. 1. dobar, ljubazan; 2. darežljiv
bestia, *ae* f. životinja, zver
bestiola, *ae* f. životinjica
bibliotheca, *ae* f. biblioteka, knjižnica
bibo, *bibi* — 3. piti, ispiti
bidens, *tis* dvozub; *subst.* — m. dvozuba motika
biduum, i n. (vreme od) dva dana
biennis, e dvogodišnji
biennium, i n. (vreme od) dve godine

bilis, *is* f. žuč; jed, gnev, ljutina
bimus 3. dvogodišnji
bini *ae*, a po dva; dvoje
bip/es, *edis* dvonožni; *subst.* — *odes*, um dvonošci (o ljudima)
bis adv. dvaput
bitumen, *inis* n. zemljina smola, asfalt
blaesus 3. mucajući, tepajući
blandimentum, i n. laskanje, ulagivanje; draž
blanditia, *ae* f. — *blandimentum*
blandus 3. laskav, umiljat, dražestan, prijatan
boletus, i m. pečurka, gljiva
bonitas, *atis* f. dobrota, izvrsnost
bonus 3. *comp. melior*, *ius*, *sup. optimus* 3. I adi. dobar; II čestit, valjan; III *bonus*, i n. dobro; sreća, preimućstvo; *pl. bona* imanjanje, bogatstvo
boreas, *ae* m. severni vetar, severac, sever
bos, *bovis* m. i f. goveče, vo, krava
botulus, i m. kobasica
bracae (*braccae*), *arum* f. čakšire (široke i duge)
brachium, *bracchium*, i n. donji deo ruke (od lakta), ruka; *brachia dare* grliti
brevis, e adi. kratak; neznatan, neznacajan; *brevi* (*tempore*) za kratko vreme, naskoro
brevitas, *atis* f. kratkoća, zbijenost
breviter adv. kratko, ukratko
bruma, *ae* f. najkraći dan, zima
brumalis, e adi. zimski
bubulcus, i m. govedar
bubulus 3. govedi; *bubula caro* govedina
bucca, *ae* f. obraz, usta
bucina, *ae* f. zavojit pastirski rog, pastirska truba
bustum, i n. mesto za spaljivanje mrtvaca; grob

C

cachinnus, i m. glasan smeh, grohot
caco 1. vršiti veliku nuždu
cadaver, *eris* n. leš(ina); mrcina
cado, *cecidī*, *casum* 3. pasti, survati se; umreti; klonuti
caecus 3. slep; zaslepljen; nedokučan, nevidljiv
caedes, *is* f. sečenje, ubijanje, klanje, pokolj
caedo, *cecidī*, *caesum* 3. seći; udarati, tući; klati
caelebs, *libis* neoženjen, bezbračan
caelestis, e nebeski, božanstven, odličan
caelo 1. ukrašavati, kititi
caelum, i n. nebo, nebeski svod; vazduh, atmosfera; klima
caerimonia, *ae* f. (ili *caerem.*) poštovanje; ceremonija
caeruleus (i-*ius* 3.) 3. zagasito plav; crnkast, zagasit
caesaries, *ei* f. kosa (gusta, duga)
calamitas, *atis* f. nesreća; šteta, poraz
calamus, i m. trska; svirala od trske; pero za pisanje
calceamentum, i n. obuća
calceo 1. obu(va)ti

calceus, i m. cipela, cokula
calco 1. stupiti na što; po-, u-, gaziti
calefacio, *fecī*, *factum* 3. (za)grejati; razdražiti
calide adv. toplo, vrelo; vatreno
calidus 3. topao, vreo; vatren
caliga, *ae* f. cokula
caligo, *inis* f. magla, para, dim; mrak
calix, *icis* m. pehar, čaša, činija, lonac
callidus 3. pametan, uviđavan, vešt, iskusan
calor, *oris* m. toplota, žega, žar
calumnia, *ae* f. lažna optužba; kleveta, spletkar, prevara
camera (*camara*), *ae* f. svod; barka, ladica
campus, i m. polje, ravnicar; vežbalište
candelabrum, i n. svećnjak
candeo, *ui* — 2. beleti se; sijati se
candidus 3. sjajno beo, sjajan, čist, jasan; iskren
candor, *oris* m. sjajno bela boja, sjajnost; prostota, jasnost
canicula, *ae* f. psetance; *Sirius*, najsjajnija zvezda u sazvežđu »veliki Pas«
canis, *is* m. i f. pas; »Pas« sazvežđe

cano, cecini, cantatum 3. zvučati, pevati, *signum* c. dati znak, zatrubiti za napad
canorus 3. skladan, melodičan
canto 1. pevati; svirati; šlaviti; hvaliti
cantus, us m. pevanje, pesma; sviranje
canus 3. sed, siv; star
capax, acis prostran, obiman, podoban
capella, ae f. mala koza, kozica
capillus, i m. kosa, brada
capio, cepi, captum 3. 1. uzeti, u-, do/hvatiti;
arma c. latiti se oružja; zauzeti, posesti,
 osvojiti; zarobiti; *consilium* c. namisliti,
 odlučiti se; obuzeti, spopasti; 2. izabrati,
 birati, 3. primati, primiti; pretrpeti
capitalis, e koji se tiče života; smrtonosan;
 smrtni; osobit
capra, ae f. koza
caprinus 3. kozji
captiva, ae f. zarobljenica, robinja
captivitas, atis f. ropstvo, tamnovanje; zau-
 zeće, osvojenje
captivus 3. zarobljen; *subst.* — *us, i m.*
 zarobljenik
canto 1. hvatati se, mašati se čega; loviti
caput, itis n. glava
carbasus, i (gr.) fino platno; haljine
carcer, eris m. tamnica, zatvor
cardo, inis m. stožer, prekretnica
careo, ui — 2. biti bez čega, nemati što;
 oskudevati u čemu
caries, ei f. trulost, trulež, gnjilost
carina, ae f. glavna greda lađe; lađa
caritas, atis f. skupocenost; poštovanje, na-
 klonost, ljubav
carmen, inis n. pesma, pevanje, glas; proro-
 čanstvo
caro, carnis f. meso
carpo, psi, ptum 3. (o)čupati, (uza)brati; ot-
 kinuti; pojesti; preći, prevaliti, ići (*iter*);
 oćerupati koga (rečima)
carus 3. drag, mio, cenjen
casa, ae f. koliba, kućica
caseus, i m. sir
casia, ae f. divlji cimet; neka miomirisna
 trava
cassida, ae f. metalni šlem
cassis, idis f. — *cassida*
cassis, is m. (obično *pl.*) lovačka mreža; za-
 seda, zamka
castigatio, onis f. kažnjavanje, kazna
castigo 1. kažnjavati, kazniti; karati
castrensis, e koji se tiče tabora, taborski,
 logorski
castrum, i n. 1. utvrđenje, tvrđava, 2. *pl.*
castra, orum n. tabor, logor
castus 3. (moralno) čist, neokaljan, nevin
casus, us m. padanje, pad; izmak, kraj; slu-
 čaj, događaj; propast, smrt; *casu* slučajno
catella, ae f. lančić (za ukras, za nagrađivanje
 vojnika). - *catella, ae f.* psetance, kuja
catena, ae f. lanac, okov
catenatus 3. sa lancem, vezan lancima, oko-
 van, (po)vezan
caterva, ae f. gomila, trupa; četa
capillus, i m. zdelica, tanjirić
catulus, i m. mladunče

caurus (corus) i m. severozap. vetar
causa, ae f. uzrok, razlog; *abl. causa* sa gen.
 ili *pron. radi*, zbog, s obzirom na, u inte-
 resu čega; *causam agere* ili *defendere* vo-
 diti parnicu, *causam dicere* voditi parnicu,
 ili braniti se
caute adv. oprezno; s obezbeđenjem
cautus 3. oprezan, predostrožan
caveo, cavi, cautum 2. čuvati se, biti na oprezu;
 brinuti se za što
cavo 1. šupljim (na)činiti, bušiti
cavus 3. šupalj, izdub(lj)en
cedo, cessi, cessum 3. 1. ići, koračati, stupati,
 2. otići, povući se, uzmicati; napustiti, od-
 reći se; ustupati kome, zaostajati za kim
celeber, bris, bre veoma posećen; opšte poznat;
 proslavljen, slavan
celebratus 3. — *celeber*
celebritas, atis f. mnogobrojna poseta; sve-
 čanost; masa sveta; slavljenje
celebro 1. prirediti, svetkovati (svečanost);
 (pro)slaviti
celer, eris, ere brz, hitar, okretn, žestok
celeritas, atis f. brzina; okretnost; brzina,
 tečnost (u govoru)
celeriter adv. brzo, hitro naglo
cella, ae f. soba, odaja; komora, žitnica
celsum 3. uzdignut, uzvišen; plemenit, ohol
cena, ae f. glavni obed, ručak oko 3 ili 4 časa
 po podne
cenaculum, i n. trpezarija; gornji sprat, sprat
cenatio, onis f. soba za ručavanje, trpezarija
ceno 1. ručati
censeo, sui, sum 2. 1. (o)ceniti, 2. misliti,
 odlučiti
censura, ae f. cenzorstvo, cenzorsko zvanje
census, us m. procenjivanje imanja; popis na-
 roda; imanje, posed
centenus 3. 1. (retko *sing.*); *pl. centeni* po sto
centie(n)s adv. sto puta
cento, onis m. krpež, dronjci
centum sto, stotina
centuria, ae f. centurija, četa (najpre je imala
 100 ljudi, kasnije 60)
centurio 1. deliti na centurije
centurio, onis m. centurion (komandir
 centurije)
cera, ae f. vosak; voštana tablica za pisanje
cerebrum, i n. mozak; razum
cereus 3. od voska, voštan, žut kao vosak
ceruo, crevi, cretum 3. videti, primetiti, opa-
 ziti; odlučiti
certamen, inis n. borba; svada, rasprava; bitka
certatim adv. za oplkladu, takmičeći se, nad-
 mećući se
certatio, onis f. utakmica, nadmetanje; borba,
 prepirka
certe adv. izvesno, sigurno, pouzdano
certo 1. boriti se
certus 3. rešen, odlučan; *mihi certum est*
 čvrsto sam rešen; utvrđen, određen; sigu-
 ran; *alqm (certum) certiozem facere* nekoga
 izvestiti; siguran, izvestan
cerva, ae f. košuta; jelen
cervix, icis f. (osob. *pl.*) vrat, šija
cervus, i m. jelen

cesso 1. oklevati; odmarati se, provoditi vreme u neradu
ceterus 2. pl. ostali, drugi; *adv. ceterum, cetera, ad cetera* uostalom, inače
ceu *adv.* kao, kao što, kao da
chaos (*acc. chaos, abl. chaos, gr.*) beskrajn, prazan prostor; donji svet
charta, ae f. (gr.) list hartije, hartija; knjiga
chlamys, ydis f. (gr.) hlamida, gornji kaput, ogrtač
chorus, i m. (gr.) igra hora; hor (u tragediji); red, kolo
cibaria, orum n. hrana, jelo, namirnice
cibus, i m. hrana, jelo
cicatrix, icis f. ožiljak, belega, zarasla rana
cinaedus, i m. (gr.) raspusnik, propalica, bludnik
cingo, cincti, cinctum 3. opas(iv)ati, opkoliti; obući; opasati, zatvoriti; pratiti koga
cingulum, i n. pojas; kajas
cinis, eris m. pepeo; gomila pepela; grob
circensis, e cirkusni, koji se tiče cirkusa; (*ludi*) *circenses* cirkuske igre
circiter *adv.* otprilike, oko
circum 1. *adv.* okolo, unaokolo, 2. *praep.* sa *acc.* oko; ka, kod
circum-ago, egi, actum 3. okolo voditi, obvoditi, okretati; *pass.* biti teran tamo-amo, tumarati; provoditi se tamo-amo
circum-do, dedi, datum, dare metnuti oko čega, obmotati, opkoliti, opasati
circum-eo, ii, itum 4. obilaziti, obići; opkoliti; propotovati, razgledati
circum-fero, tuli, latum 3. okolo nositi, obnašati; *pass.* obilaziti, rasprostirati
circum-fungo, fudi, fustum 3. obli(va)ti, opticati, opkoljavati; *pass.* tiskati se oko koga ili čega
circum-ligo 1. vezati oko čega, obmotati, obaviti
circum-silio — 4. skakutati
circum-specto 1. obazirati se; čekati na što
circumspectatrix, icis f. ogledačica
circum-sto, steti — 1. stajati oko čega; opkoliti, opsesti
circum-venio, veni, ventum 4. opkoliti, okruživati, opasati; nadvladati
circus, i m. (gr.) krug; trkalište
citerior, ius comp. (pozitiv redak) obostran; bliži
cithara, ae f. (gr.) citara sa četiri žice, citra
cito *adv.* brzo, hitro
cito 1. brzo pokretati; po-, do/z(i)vati; pro-z(i)vati
citra *adv.* s ove strane
citus 3. brz, hitar
civicus 3. građanski; *corona civica* građanski venac (hrastov venac, koji je dobijao građanin kad u boju spase od smrti sugrađanina ubivši neprijatelja)
civillis, e građanski; patriotski; uslužan
civis, is m. i f. građanin, -ka
civitas, atis f. položaj građanina; građansko pravo; građanstvo, država

clades, is f. povreda, šteta; gubitak; poraz
clamo 1. (glasno) vikati; uzvikivati; zvati, dozivati
clamor, oris m. vika, graja; buka, jeka
claresco, ui — 3. postati jasan, zasijati; odlikovati se, istaći se
claritas, atis f. jasnost, jasnoća; slava, slavno ime
claritudo, intis f. = *claritas*
clarus 3. jasan, sjajan; slavan, odličan
classicum, i n. ubojni znak; ubojna truba
classis, is f. narodna klasa; vojska, suvozemna vojska; flota, pomorska snaga; *classe* ili *classi* na lađi, na moru, ladom, morem
claudico 1. biti hrom, hramati; kolebati se
claudo, si, sum, 3. zatvarati, zatvoriti; opkoliti, opsesti
claudus 3. hrom
claustra, orum (retko *sing. -um, i n.* brava, ključaonica) zatvor, ključ
clavus, i m. ekser, klinac; krmilo, krma; purpurni ili zlatni porub
clementia, ae f. blagost, milostivost, dobrota
cliens, tis m. klient, štićenik
clipeas, i m. (*i eum, i n.*) štit
clitellae, arum f. samar, tovarno sedlo
clivus, i m. kosa, strmina; brežuljak, breg
clodo 3. = *claudo*
coactus 3. *partic.* od *cogo*
coagmento 1. sastavljati, svez(iv)ati, sklopiti, slepiti
coalesco, alui, alitum 3. srasti; spojiti se, stopiti se
coarguo, gui, utum 3. po-, do/kazati; opovrgnuti; okriviti
coccineus 3. skerletne boje
cocus v. coqus
codicillus, i m. malo deblo, panjić; *pl.* pisaca tablica; dodatak testamentu, kodici
coemo, emi, emptum 3. po-, na/kupovati
coeo, ii, itum 4. sasta(ja)ti se, skupljati se, sabrati se; spojiti, udružiti se
coepi, coeptum, coepisse, početi, počinjati
coeptus, us m. započeto delo, preduzeće
coerceo, cui, citum 2. stegnuti, stezati; obuzda(va)ti, stiša(va)ti; kazniti
coetus, us m. sastajanje; skupština, društvo
cogitate *adv.* promišljeno, razborito
cogitatio, onis f. mišljenje, raz-, pre-, pro/mišljanje; misao; odluka
cogito 1. misliti, promišljati
cognitio, onis f. (u)poznavanje, poznanstvo; znanje; pojam
cognitus 3. (*cognosco*) poznat, oproban, dokazan
cognosco, gnovi, gnitum 3. (u)poznati, znati; čuti, doznati
cogo, coegi, coactum 3. 1. sterati, sabrati, sjediniti 2. naterati, primora(va)ti, prinuditi; *partic.* *coactus* 3. prisiljen, iznuđen
coheres, edis m. i f. učesnik/-ca u nasledstvu
cohors, tis f. 1. ograđeno mesto za stoku, ograda, tor. 2. kohorta (1/10 legionara, deli se na manipule ili 6 centurija) četa, množina
collatio, onis f. snošenje, spajanje
collega, ae m. kolega (drug u službi)

- collegium*, i n. kolegija, društvo, zajednica u službi; društvo, klub
- collibertus*, i m. koji je sa drugima oslobođen, suoslobođenik
- colligo*, *legi*, *lectum* 3. sab(i)rati, skupljati; ustaviti, zadržati; zadobiti; izračunati
- collis*, is m. brežuljak
- colloco* 1. s-, na/mestiti, postaviti; udomiti, udati
- colloquium*, i n. do-, raz/govor, ćaskanje
- colloquor*, *locutus sum* dep. 3. do-, raz/govarat i se
- collum*, i n. vrat
- colluvies*, ei i vio, *onis* f. sticaj, smeša, metež
- colo*, *colui*, *cultum* 3. negovati; obrađivati, obdelavati; zanimati se čim; poštovati, obožavati
- colocasionum*, i n. indiska vodena ruža
- colonia*, ae f. kolonija, naseobina; naseljenici, kolonisti
- colonus*, i m. seljak, zakupac; naseljenik, kolonist; stanovnik
- color* (retko -os), *oris* m. boja; stanje
- colubra*, ae f. (omanja) zmija
- columba*, ae f. golubica, golub
- columna*, ae f. stub
- coma*, ae f. kosa; lišće, klasje, trava
- comburo*, *ussi*, *ustum* 3. sagoreti, spaliti; uništiti
- comedo*, *edi*, *esum* 3. pojediti
- comes*, *iitis* m. i f. pratilac, drug, -arica u čem
- comiter* adv. uljudno, ljubazno
- comitium*, i n. 1. k., skupštinsko mesto (do foruma). 2. pl. komicije, narodna skupština
- comitor* (retko -to) dep. 1. pratiti; pridružiti (va)ti se
- commemoro* 1. sećati se; opominjati; spominjati, navesti
- commendo* 1. poveriti, predati, preporučiti; odlikovati se
- commentarius*, i (i -ium, i n.) beleške, pismeni nacrt; dnevnik; pl. memoari
- commilito*, *onis* m. vojni, ratni drug
- comminiscor*, *mentus sum* dep. 3. pro-/iznaći; izmisliti
- comminus* adv. prsa u prsa, lice u lice; lično
- committo*, *misi*, *missum* 3. svezati, sklopiti; prirediti; predati, poveriti, izložiti
- commodo* adv. prikladno, zgodno; vešto, dobro
- commoditas*, *atis* f. prikladnost, udobnost; korist; ugodnost
- commodo* 1. po-, u/desiti; ugađati, činiti kome ljubav, pokaz(iv)ati se ljubaznim
- commodum*, i n. udobnost; korist, dobit
- commodus* 3. primeran, priličan, zgodan, pogodan
- commoror* dep. 1. (za)baviti se, boraviti
- commotus* 3. nepouzdan, nepostojan, uzbuđen, uzrujan, razdražen
- commoveo*, *movi*, *motum* 2. 1. (po)kretati, pokrenuti, pomaci. 2. uzbuditi, uzruja(va)ti
- communico* 1. činiti što zajedničkim; saopštiti
- communis*, e zajednički, opšti, javan, uobičajen
- commutatio*, *onis* f. menjanje, iz-, pro-/mena
- commuto* 1. menjati, iz-, pro/meniti; preokrenuti
- comœdia*, ae f. komedija, šaljiva igra
- compaciscor*, *pacus sum*, *pacisci* dep. 3. sklopiti ugovor, ugovoriti
- compages*, is f. sklop, zglob, sastavak
- compago*, *inis* f. = *compages*
- comparo* 1. pripraviti, s-, pri/premiti; udešiti; odrediti
- comparo* 1. izjednači(va)ti; porediti
- compesco*, *scui* — 3. sapeti, obuzdati, ukrotiti, utišati
- compitum*, i n. raskršće
- complexor*, *plexus sum* dep. 3. obuhvatiti; za-, objgrliti; prigrliti
- compleo*, *evi*, *etum* 2. is-, na/puniti; svršavati, navršiti, doživeti
- complures* (-a i retko -ia), *ium* nikad komparativno: više njih, prilično mnogi
- compono*, *posui*, *positum* 3. 1. sastaviti, sjediniti; porediti (*parva magnis*). 2. sklopiti, ugovoriti; poredati; sahraniti, ukopati; namestiti; umiriti; utišati
- compos*, *otis* koji vlada čim, gospodar čega
- compositus* 3. (*compono*) sastavljen, sklopljen; spreman; ozbiljan
- comprimo*, *pressi*, *pressum* 3. 1. stiskati, 2. sprečavati; ugušiti, umiriti, obuzdati
- compungo*, *punxi*, *punctum* 3. (iz) bošti
- conatus* us m. pokušaj, preduzeće; trud, napor
- concedo*, *cessi*, *cessum* 3. uzmicati, uzmaci, otići, napustiti; prići: ostaviti
- concelebro* 1. svečano obaviti, svetkovati, (pro)slaviti
- concentio*, *onis* f. i -tus, us m. skladnost, harmonija, skladno pevanje, skladna muzika
- conchylum*, i n. (gr.) ljuštura, školjka; ostriga
- concido*, *cidi*, *cisum* 3. i-, pre-, ra-, sa-seći; oboriti, uništiti, potuci
- concido*, *cidi* — 3. pasti, srušiti se; propadati; malaksati, klonuti duhom
- concico*, *citum*, 2. i -io, *ivi*, *itum* 4. pokrenuti, poterati. 2. uskolebati, pobuniti
- concilio* 1. sjediniti, svezati, sastaviti; stvoriti
- concilium*, i n. sveza; sastanak; skup, udruženje; skupština
- concipio*, *cepi*, *ceptum* 3. primati ili primiti u sebe; primiti, dobiti; osećati, osetiti, razumeti; objaviti, zakazati
- conciatio*, *onis* f. brzo pokretanje; uzbudjenje, uzrujanost, strasnost
- concito* 1. brzo pokrenuti, poterati, hitnuti; po-, uz/buniti, raspaliti; izazivati
- conclamo* 1. (zajedno ili glasno) vikati, uzviknuti, klicati
- concoquo*, *coxi*, *coctum* 3. prekuvati, svariti; promozgati, promišljati
- concordia*, ae f. sloga, jednodušnost, saglasnost
- concors*, *dis* složan, saglasan, skladan
- concredo*, *didi*, *ditum* 3. poveriti
- concreasco*, *crevi*, *cretum* 3. zgusnuti se, stvdnuti se, slediti se

concretus (*partic. od concreresco*) zgusnut, gust, smrznut
concupiscit, us m. obležaj, polni snošaj, brak
concupiscit, cubui, cubitum 3. leći, polegati
concupiscit, pivi ili pii, pitum 3. jako želeti, žudeti, težiti za čim, čežnuti za čim
concurro, (cu)curri, cursum 3. strčati se, sleti se; sukobiti se; pobiti se; navaliti na koga
concursum, us m. sticanje; napad, navala, juriš
concutio, cussi, cussum 3. jako za-, po/tresti; uzdrmati, po-, us/kolebati
condemno 2. (pred sudom) osuditi, osudivati
condicio, onis f. 1. pogodba, uslov, u-, dogovor; predlog, 2. položaj, stanje
condio, ivi i ii, itum 4. začiniti; *mortuos c.* balsamovati
condiscipulus, i m. drugar, prijatelj od škole
conditio, onis f. = *condicio*
condo, didi, ditum 3. osnovati, ustanoviti, sagraditi, dići; sahraniti; sakriti, skrivati
condono 1. pokloniti, darovati, žrtvovati; oprostiti
conduco, duxi, ductum 3. skupiti; najmiti, uzeti pod zakup, zakupiti, doprinositi, koristiti
confectus 3. *partic. od conficio*
confero, contuli, collatum, conferre sneti, snositi, skupljati, koristiti, doprineti; sastaviti; odneti, obratiti; *se c.* obratiti se, dati se na; upotrebiti
confertus 3. (od *confertio*) zbijen, gust; nabijen
confessio, onis f. priznanje, ispovest
confestim adv. odmah, smesta
conficio, feci, factum 3. načiniti, izvršiti; svršiti, prevaliti; izdejstvovati; (iz)meniti; ubiti, poseći; *pass.* propadati, ginuti (*fame, siti*); *partic. confectus* 3. iscrpljen, oslabljen
confidentia, ae f. (samo)pouzdanje; drskost
confido, fisis sum semidep. 3. (po) uzdati se; čvrsto verovati, nadati se
confinis, e koji se graniči čim, pograničan, susedan; blizak
confirmo 1. učvrstiti, utvrditi; potvrditi; (o)hrabriti; uveravati
confisco 1. čuvati u blagajni; *hereditates c.* zapleniti
confiteor, fessus sum dep. 2. priznati; otkriti; jasno pokazati
confluo, fluxi — 3. slivati se; sticati se, skupljati se
confodio, fodi, fossum 3. probosti
conformatio, onis f. obrazovanje, sastav, oblik
conformo 1. da(va)ti oblik, obrazovati; urediti, školovati
confugio, fugi — 3. pobeći kuda; pribeci čemu
confundo, fudi, fusum 3. sli(va)ti, pomešati; sjediniti, izmešati; poremetiti
confusus 3. (*partic. od confundo*) smeten, porbrkan; zbunjen, smućen
congeo 1. *trans.* zamrznuti, zgusnuti, stvrdnuti; *intr.* smrznuti se

congero, gessi, gestum 3. na-, iz/nositi, skupiti, (na)gomilati; podići; natovariti
congrego 1. u jedno stado udružiti; sab(i)rati, udruži(va)ti
congressus, us m. sastajanje, sastanak; društvo, drugovanje
congruo, ui — 3. sastati se, slagati se, podudarati se
conicio, ieci, ictum 3. po-, na/bacati, strpati, sneti, baciti; nagađati, naslutiti
coniugium, i n. brak, bračna veza
coniugo 1. = *coniungo* svezati, sklopiti
coniunctio, onis f. veza, druženje
coniunctus 3. svezan, spojjen; graničan, susedan, srodan, složan
coniungo, iunxi, iunctum 3. svez(iv)ati, spajati, sjediniti; *se c.* ili *pass.* svezati se, sjediniti se, pri-, z/družiti se
coniu(n)x, iugis m. i f. muž, žena, suprug, — a; *pl.* supruzi
coniuratio, onis f. udruživanje pod zakletvom; zavera
coniuratus 3. zaklet, zaveren; *subst. -ti, orum m.* zaverenici
connecto, nexui, nexum 3. skopčati, svez(iv)ati, spojiti
connubium, i n. = *conubium*
conor dep. 1. pokušati, odlučiti se
conqueror, questus sum dep. 3. žaliti se, (po)tužiti se
conquiro, quisivi, quisitum 3. istraživati, skupljati, pri-, sa/birati, dobavljati; kupiti
conquisitus 3. (*conquiro*) odabran
consanguineus srodan; rođak
conscondo, scendi, scensum 3. us-, po/peti se; ukrcati se; otploviti
conscientia, ae f. znanje čega zajedno s drugima; svest, ubeđenje, osećanje
consciūs 3. koji zna zajedno sa drugima; *subst. -ius, i m.* suznalac, učesnik; svestan, samosvestan
conscribo, scripsi, scriptum 3. popisati; sastaviti, iz-, (na)pisati
conscriptus 3. (*partic. od conscribo*) *subst. m. (nov) senator: patres conscripti* upravo *patres et conscripti* oci i popisani (tj. pripisani, dodani senatu)
consecro 1. posvećivati, (p)osvetiti
consector dep. 1. pratiti koga, ići za kim, goniti koga, tražiti što
consensus, us m. saglasnost, sloga, slaganje, jednodušnost; *abl. -u* jednoglasno, jednodušno
consentio, sensi, sensum 4. slagati se; sporazumeti se, dogovoriti se
consequor, secutus sum dep. 3. sledovati, ići za kim, pratiti koga; steći; dostići
consero, serui, serium 3. nadovezati, skopčati, sastaviti; pričvrstiti
conservo 1. čuvati, održavati; spasti, izbaviti
conservus, i m. surob (rob s drugima)
considero 1. raz-, pro/matirati, pre/mišljati, ispitivati
consido, sedi, sessum 3. sedeti, posedati; namestiti se gde; nastaniti se; stišati se; spustiti se

consiliator, oris m. savetnik
consilium, i n. savet; veće, skupština; odluka; plan, namera
consimilis, e potpuno sličan
consisto, stiti — 3. (po)staviti se, stati, stupiti; zaustaviti se; utvrditi se; osnivati se
consocio 1. ujediniti, z-, u/družiti
consolatio, onis f. tešenje, uteha, hrabrenje
consolor dep. 1. tešiti, hrabriti; (u)blažiti
consono, nui — 1. (za)oriti se, odjekivati, razlegati se
consors, tis adi. i subst. koji ima jednakog udela, učesnik ili drug u čemu; zajednički (*tecta*)
consortium, i n. zajedničko udelovanje, zajednica (u čemu)
conspectus, us m. gledanje, pogled, vidik, izgled, lice, oči: *in conspectu alcis* pred očima, u čijem prisustvu ili blizini
conspicio, spexi, spectrum 3. sa-, u/gledati; (po)gledati; *pass.* pasti u oči, izazvati pažnju
conspicor dep. 1. ugledati, spaziti
conspicuus 3. vidljiv, ugledan, osobit
conspiro 1. slagati se, složno delovati
constans, tis (partic. od consto) postojan, čvrst, stalan, nepromenljiv
constanter adv. stalno, postojano, istrajno
constantia, ae f. postojanost, čvrstina, istrajnost, doslednost
constituo, ui, utum 3. staviti, postaviti; odrediti; doneti odluku
constitutio, onis f. uređenje, ustrojstvo, sa-stav; uredba, ustav
consto, stiti, staturus 1. sastojati se iz čega; osnivati se; osta(ja)ti čvrst, opstati; *constat* poznato je
construo, struxi, structum 3. slagati, složiti; slagati, graditi
concuesco, evi, etum 3. pri-, na/viči se na što, biti naviknut, imati običaj
consuetudo, inis f. navikavanje, navika, običaj; način života
consuetus 3. naviknut, uobičajen, običan
consul, ulis m. konsul (konsuli — dva na broju — behu do Avgusta najveći činovnici koji zajedno sa senatom upravljahu rimskom republikom; od Avgusta nisu imali gotovo nikakve vlasti)
consularis, e konsulski, konsulov; *subst. -aris, is m.* konsular (čovek konsulskog ranga) osob. bivši konsul
consulatus, us m. konsultstvo, konsulat
consulo, sului, sultum 3. razmišljati; (sa dat.) brinuti se, starati se; (sa acc.) pitati za savet ili mišljenje
consulto 1. savetovati se, zrelo raz-, pro-mišljati, promisliti, brinuti se (*rei publicae*)
consultum, i n. odluka, plan, mera; proročanstvo
consultus 3. (*partic. od consulo*) promišljen, iskusan, znalac čega; *subst. -us, i m.* znalac prava, pravnik
consummo 1. skupiti; svršiti

consumo, sumpsit, sumptum 3. upotrebiti, potrošiti, iscrpiti; uništiti, satrti; *pass.* poginuti, nestati
consumo, surrexi, surrectum 3. (po)dići se, ustati; podići se, izbiti (*bellum*)
contamino 1. okaljati, uprljati, obesvetiti
contego, texti, tectum 3. pokri(va)ti, pokriti, zastrti; sakriti
contemno, tempis, temptum 3. prezirati, rugati se, ismevati; omalovažavati
contemplatio, onis f. posmatranje, pro-, razmatranje
contemplor dep. 1. posmatrati, raz-, pro-matrati
contemptio, onis f. preziranje, omalovažavanje, potcenjivanje
contemptus 3. prezren, prezriv, bedan
contemptus, us m. = *contemptio*
contendo, tendi, tentum 3. zategnuti, zapeti; upraviti; odapeti; napregnuti; težiti za čim; požuriti; tvrditi, uveravati; boriti se; meriti
contentio, onis f. naprežanje, napor, trud; nadmetanje; raspra, prepirka; borba
contentus 3. zategnut; napregnut; revnostan
contentus 3. (od *contineo*) zadovoljan (čime)
contero, trivi, tritum 3. razdrobiti, satrti; istrošiti; provesti
conticesco, ticui — 3. učutati, umuknuti; pre-stati, stišati se
contiguus 3. graničan, susedan; dohvatljiv
continens, tis (contineo) graničan, susedan; umeren
continentia, ae f. uzdržavanje, umeravanje, obuzdavanje
contineo, tinui, tentum održa(va)ti; obuhvati; zadržavati; sprečavati, sprečiti
contingo, tigi, tactum 3. dodirnuti, dotaći; dospeti, dopreti kuda; stajati blizu; desiti se
continuo adv. odmah, odmah potom
continuus 3. (o prostoru) koji se nadovezuje, graničan; blizak, ljubimac; sledeći (o vremenu) idući, neprekidan, neprestan
contio, onis f. narodna skupština, vojnička skupština; govor narodu ili vojsci
contionor dep. 1. u skupštini govoriti
contortus 3. (*contorqueo*) zapleten, zamršen; snažan
contra 1. *adv.* sroču, na suprotnoj strani.
 2. *praep.* sa *acc.* prema, protiv; nasuprot tome
contradictio, onis f. protivrečnost, pobijanje, poricanje
contrarius 3. na protivnoj strani, suprotan; protivan
controversia, ae f. raspra, spor, sporno pitanje, sporna tačka
contubernalis, e šatorski, ratni drug; pratilac
contumax, macis prkosan, uporan, tvrdoglav, nesavetljiv, ohol
contumelia, ae f. uvreda časti, uvreda, sramota, poruga
contumeliosus 3. sraman, sramotan, pogrdan
conturbo 1. zbuniti, poremetiti (*rem*); obustaviti plaćanje, bankrotirati; uznemiravati
conubium, i n. zakonita bračna veza, brak

convalesco, valui — 3. ojačati, osnažiti se; oteći maha; ozdraviti
convallis, is f. dubodolina, uvala
convenio, veni, ventum 4. sastati se, skupiti se, doći s drugima, doći; pristajati; slagati se; *convenit* pristoji se, priliči
conventio, onis f. v. conventum
conventum, i n. do-, u/govor
conventus, us m. sastanak, skup, udruženje; skupština, savezna skupština; rimska opština, rimski građani koji stanuju u provinciji
conversatio, onis f. drugovanje s kim (*amicorum*)
converto, verti, versum 3. okrenuti, obrnuti; obratiti; preobratiti, preokrenuti
convexus 3. sveden, na svod; strmenit
conviciator, oris m. grdilac, psovač, opadač
convicium, i n. vika, graja; grdnja, pogrda
convictus, us m. zajedničko življenje, drugovanje, druženje
convivium, i n. gozba, čast
converto v. converto
cooptatio, onis f. izbor radi dopune nekog tela, dopunski izbor
coerior, ortus sum dep. 4. dići se, izbiti, nastati, izroditi se; navaliti na
copia, ae f. (iz)obilje, obilnost; imanje, imućnost; broj, izbor; bogatstvo; *pl. copiae, arum f.* čete, trupe
copiosus 3. obilat, (iz)obilan, bogat, imućan
coquo, coxi, coctum 3. (s)kuvati, peći; *pass.* sazre(va)ti
coquus, i m. kuvar
cor, cordis n. srce; razum, duh
coram 1. *adv.* javno, pred očima svih. 2. *praep.* sa *abl.* pred, u prisustvu
corium, i n. koža, (uopšte), na telu i učinjena
cornix, icis f. vrana
cornu, us n. rog
corona, ae f. venac
corono 1. uvenča(va)ti, vencem (o)kititi; okružiti
corpus, oris n. telo; zbornik, skup
corrigo, rexi, rectum 3. is-, po/pravljati, po-praviti
corripio, ripui, reptum 3. zgrabiti, do-, š/čepati; zahvatiti; prigrabiti, prisvojiti, dočepati se čega
corrugo 1. nab(i)rati, namršiti
corrumpo, rupi, ruptum 3. (po)kvariti, uništiti; kvariti, iskvariti, podmititi
corruptus 3. (od *corrumpo*) pokvaren; podmićen; zaveden
cortex, icis m. kora, ljuska, pluta
corusco, i n. brzo pokretati; svetlucati, sevati, blistati (se)
cos, cotis f. brus; *pl.* = *cautes*, kamenje, stenje
cot(t)idianus 3. svakodnevni; svagdašnji, običan; *cot(t)idiano adv.* (svako)dnevno
cras adv. sutra
crastinus 3. sutrašnji; *in crastinum* za sutra
crater, eris m. i -tera, ae f. (gr.) veliki sud u kome je mešano vino s vodom; ždrelo; »pehar« (sazvezde)

crates, is f. pleter, tor, obor; *c. favorum* saće
creber, bra, brum gust, čest, zbijen
crebritas, atis f. čestota, učestalost, gustina
crebro adv. često, više puta
credibilis, e verovatan
creditor, oris m. poverilac
credo, didi, ditum 3. (po)verovati kome, pokloniti poverenje ili veru; poveriti; verovati što; verovati; misliti, držati, smatrati
cremo 1. spaliti, spaljivati
creo 1. stvarati, stvoriti; prouzrokovati; radati; birati, izabrati
crepito 1. šumeti, praskati, zveketati; hujati, škrgutati
crepitus, us m. šum, praska, zveket, škrgut
cresco, crevi, cretum 3. rasti, izrasti, postati; uzvisiti se, postajati moćniji ili silniji
crimen, inis n. (op)tužba, okrivljenje, ukor; krivica, prestup
criminor dep. 1. okriviti, optuži(va)ti, osob. klevetati, opadati
crinis, is m. kosa
croceus 3. šafranov; žut kao šafran
crocum, i n. i -us, i m. šafran
cruciatus, us m. muka, mučenje
crudelis 1. mučiti, kinjiti
crudelis, e svirep, bezdušan; surov, užasan
crudeliter adv. svirepo, grozno
cruditas, atis f. pretovarenost (slabost) stoma
crudus 3. još krvav, sirov, neskuvan; još svež, čio; surov, svirep
cruentus 3. krvav, poprskan, umrljan
cruor, oris m. krv
crus, cruris n. golen, cev, noga
crusta, ae f. kora, ljuska; *in flumine c.* ledena kora = led
crux, crucis krst; muka, nesreća, propast, jad
cryptoporticus, us f. natkriven trem za šetanje
cubiculum, i m. spavaća soba
cubile, is n. ležište, postelja, bračna postelja
cubitum, i n. i -us, i m. lakat; (kao mera) lakat, aršin
cubo, bui, bitum 1. ležati, spavati
culcita, ae f. dušek, jastuk
culex, icis m. komarac
culina, ae f. kuhinja, kujna; hrana, jelo
culmus, i m. slamka, vlat; slama
culpa, ae f. krivica, pogreška, greh
cultus, tri m. nož
cultus 3. (od *colo*) obrađen, obdela(va)n, zasaden; odnegovan, izobražen, uglađen
cultus, us m. obdelavanje, obrađivanje; negovanje; način života, način življenja
cum praep. sa *abl.* s, sa
cum coni. kada; pošto, jer, kako; iako, ma-da; dok
cumba, ae f. (gr.) čamac, čun
cuminum, i n. (gr.) kumin, kim
cumulate adv. obilato, dovoljno
cunabula, orum n. kolevka; rodno mesto, zavičaj (*gentis*)
cunctanter adv. oklevajući
cunctor dep. 1. oklevati, ustezati se

cunctus 3. sav, ceo, osob. *pl.* svi; u *pl. cuncta* sve
cuneatim *adv.* nalik na klin, klinasto
cuneus, *i m.* klin, klinasti bojni red
cupide *adv.* željno, strasno, vätreno
cupidineus 3. ljubavni
cupiditas, *atıs f.* želja, žudnja; gramžljivost
cupido inis f. pešn. *i m.* žudnja, želja, strast; požuda
cupidus 3. željan, požudan; gramžljiv, sebičan
cupiens, *tis* koji želi, željan
cupio, *ivi i il, itum* 3. želeti, biti rad, žudeti, čeznuti
cur *adv.* zašto? čemu? radi čega?
cura, *ae f.* briga, staranje; pažnja; *agere curam* starati se, brinuti se za koga ili što; briga, zabrinutost
curatio, *onis f.* negovanje, nega; lečenje; upravljanje; nadgledanje, nadzor
curia, *ae f.* kurija jedan od 30 odeljaka, na koje behu podeljene najstarije rimske porodice; kurija, zgrada za senatorske sednice, većnica; većnica, varoška kuća

daedalus 3. vešt
damno 1. osuđivati, osuđiti, oglasiti krivim; osuđiti koga na što, kazniti koga zbog čega; kuditi, ne odobravati
damnosus 3. štetan, škodljiv
dammum, *i n.* šteta, gubitak; poraz
daps, *dapis f.* svečana gozba u slavu kome bogu, žrtvena gozba; jelo; obed, gozba, čast
de praep. sa *abl. s*, sa, od; iz, o
dea, *ae f.* boginja
de-bello 1. rat svršiti; sasvim pobediti, savladati
debeo, *bui, bitum* 2. dugovati, morati; *ventis debere ludibrium* biti igračka vetrovima
de-canto 1. is-, ot/pevati
de-cedo, *cessi, cessum* 3. otići, odlaziti, krenuti; preminuti, umreti; (iz)gubiti se, iščezavati
decem deset
decemvir, *i m.* decemvir (član odbora desetorice, koji su bili birani: za pisanje zakona, za merenje zemalja)
deceo, *cui* — 2. (samo 3. 1. *sing.* i *pl.* i *inf.*) krasiti, priljučiti, pristajati; pristojati se, dolikovati
de-cerno, *crevi, cretum* 3. rešiti, rešavati, odlučiti(va)ti; odrediti, utvrditi; izjasniti se za što; odrediti, dosuditi
decerpo, *psi, ptum* 3. otkinuti, uzabrati; uživati
de-certo 1. otsudno se boriti, nadmetati se, takmičiti se
decie(n)s *adv.* *numerale* deset puta
decipio, *cepi, ceptum* 3. obmanuti, prevariti, zaluditi; proterivati
declamatio, *onis f.* vežbanje u govorenju; prazan govor, prazne reči

curo 1. brinuti se, starati se; upravljati, voditi; negovati, lečiti
currus, *us m.* kola; trijumfalna kola, trijumf; zaprega
cursim *adv.* u letu, u trku, brzo, hitro
cursum, *us m.* trk. tok; brzo kretanje; put, pravac
curtus 3. skraćen, okrnjen; *Judaeus c.* obrezani
curulis, *e* za kola, uz kola; *sella c.* stolica, ukrašena slonovom kosti (konzula, pretora i po njoj nazvanog kurulnog edila)
curvamen, *inis n.* krivina, svod
curvus 3. kriv, sa-, po/vijen, sveden; pognut
cuspis, *idis f.* šiljak, vrh; koplje
custodia, *ae f.* čuvanje, zaštita; straža, posada
custos, *odis m. i f.* čuvar, -ka, nadzornik, -ca; posada
cutis, *is f.* (mekša) koža (čoveka, životinje)
cycnus, *i m.* (gr.) labud
cymba, *ae f.* = *cumba*

D

de-clamo 1. vežbati se u govoru, deklamovati; (po)vikati
de-claro 1. jasno pokaz(iv)ati, označiti, izraziti, otkri(va)ti
de-clino 1. skrenuti, skretati; svratiti; izbegavati, kloniti se čega
decolor, *oris m.* prebojen, pomućen, ružan
decor, *oris m.* pristojnost, ukras, lepota
decoro 1. (u)krasiti, (na)kittiti; slaviti
decorus 3. pristojan, prikladan, čestan
de-cresco, *crevi, cretum* 3. smanjivati se, s-, o/padati, nestajati
decretum, *i n.* odluka, rešenje
decuria, *ae f.* dekurija, klasa, odeljak (prvobitno od 10 članova, docnije obično više)
decurio, *onis m.* dekurion, starešina dekurije
decus, *oris n.* ukras, nakit; lepota, draž; dika, ponos; *pl.* (često) slavna dela, junačka dela
dedecus, *oris n.* sramota; *per d.* sramno ili nečasno delo, porok
de-dico 1. posvetiti; naznačiti, navesti
deditio, *onis f.* predaja, kapitulacija
deditus 3. predan, odan, naklonjen kome ili čemu
de-do, *dedidi, deditum* 3. predati, izdati, žrtvovati, se *d.* odati se, predati se, povinovati se, potčiniti se
de-duco, *duxi, ductum* 3. svesti, svoditi; svući; odvesti, odvoditi; (*coloniām*) osnovati; dovesti, dovoditi; pratiti
defectio, *onis f.* otpadanje, odmetanje; nestajanje
defectus, *us m.* (ne)dostajanje, nedostatak (*aquarum*); pomračenje (*lunae*)
defendo, *fendi, fensum* 3. odbi(ja)ti, otklanjati; štiti; zauzimati
defensio, *onis f.* odbrana (oružjem, na sudu, govorom, spisom)

defensor, oris m. koji što odbija, otklanja; branilac, zaštitnik
de-fero, tuli, latum, ferre 3. sneti, snositi, odneti, do-, od/nositi; preneti; javiti, javljati, dostaviti; potkazati
defessus 3. (od *defetiscor*) iznemogao, iznuren; umoran
deficio, feci, factum 3. otpasti, odmetnuti se; izneveriti; oskudevati; gubiti se, (o)slabiti, popuštati, (sa ili bez *animo*) klonuti duhom; umreti; 2. trans. napuštati, izneveravati, nedostajati
de-finio, ivi i ii, itum 4. bliže odrediti ili naznačiti
de-fleo, flevi, fletum 2. oplak(iv)ati
de-fluo, fluxi — 3. teći dole, o-, s/ticati, slivati se; proteći, nestati
de-fodio, fodi, fossum 3. za-, u/kopati, is-, ras/kopati
deformis, e bez oblika; nakazan, gadan, ružan
de-fundo, fudi, fusum 3. iz-, s/livati, prosipati, pretočiti
de-fungor, functus sum dep. 3. do-, s/vršiti, osloboditi se ili oprostiti se čega; preminuti, umreti
dego — — 3. provoditi, provesti, proživeti
degreddior, gressus sum dep. 3. silaziti, sići; odlaziti, otići
de-grunio 4. (od)gurikati (o prasetu)
de-gusto 1. okusiti, okušati
dein adv. = *deinde*
deinceps adv. redom, uzastopce, po redu
deinde adv. (retko) odatle, zatim, potom
de-labor, lapsus sum dep. 3. sklizati, spasti, spustiti se; do-, za/pasti (kuda)
delator, oris m. dostavljač, potkazivač
delectatio, onis f. naslađivanje, uživanje
delecto 1. naslađivati, (ob)radovati, zabavljati (*alqm alqa re*); *pass.* radovati se čemu, uživati u čemu (sa abl.)
delectus 3. *partic.* od *deligo*
delectus, us m. izbor; regrutovanje
delego 1. uputiti
delenimentum, i n. sredstvo za ublaženje, ublaženje, olakšica; primama
de-lenio 4. ublažavati, umiri(va)ti; pridobijati, primamiti, očarati
deleo, evi, etum 2. uništavati, razoriti; utamaniti
deliberatio, onis f. pro-, pre-, raz/mišljanje; savetovanje
delibero 1. pro-, pre-, raz/mišljati; savetovati se, večati; odlučiti
de-libo 1. (od)uzeti malo od čega; okusiti što, uživati; smanjiti
delicatus 3. delikatan, divan, dražestan, razbludan
deliciae, arum f. naslada, uživanje
delictum, i n. prestup, (po)greška
deligo, legi, lectum 3. uzabrati, izabrati, birati
de-liquesco, licui — 3. rastapati se, gubiti se
delubrum, i n. hram, svetište
de-ludo, lusi, lusum 3. zbijati šalu, titrati se kime, varati koga

demano 1. razlivati se, raširiti se
de-mens, tis bezuman, lud; nerazuman
dementia, ae f. bezumlje, ludost, mahnitost
de-migro 1. ot-, i/seliti se, iseljavati se, otići; povući se
de-minuo, nui, nutum 3. u-, s/manji(va)ti, oduzeti; delom otuđiti
demissus 3. o-, s/pušten; nizak; skroman, prost; utučen; oskudan
de-mitto, misi, missum 3. spustiti, spuštati; *se' animo ili animum ili mentem d.* klonuti duhom, postati malodušan
demo, dempsi, demptum 3. oduzeti, oduzimati, skinuti
democratia, ae f. demokratija
demolior 4. razgraditi, razoriti
de-monstro 1. tačno pokaz(iv)ati, označiti, obeležiti; razlagati
demum adv. tek, najzad, upravo
denarius, ii m. denar, dinar
de-nego 1. sasvim poricati; odbi(ja)ti, zakrati (*alcui alqd*)
deni, ae, a po deset
denique adv. najzad, najposle
dens, dentis m. zub
dense adv. (o vremenu) često
densus 3. gust; gusto pokriven, pun čega; žestok
denuntiatio, onis f. objavljivanje, objava; pretnja
de-nuntio 1. objavljivati, objaviti, oglašavati, oglasiti
denuo adv. iznova, opet, još jedan put
de-pasco, pavi, pastum 3. pustiti da se popase, obrstiti, pojesti
de-pascor, pastus sum dep. 3. pasti, (iz)gristi, jesti, proždirati
de-pendo, didi, ditum 3. upropastiti, izgubiti
de-pono, posui, positum 3. položiti, spustiti, predati, ostaviti
de-posco, poposci — 3. tražiti, zahtevati; tražiti da se ko izda
de-precor dep. 1. molbom što otklanjati; moliti za što, za koga, izmoliti
de-prehendo, hendi, hensum 3. uhvatiti, oduzeti, uloviti, zaustaviti; shvatiti, opaziti, upozna(va)ti
de-prendo, prendi, presum 3. = *deprehendo*
deprimo, pressi, pressum 3. pritiskivati; slabiti, ugnjetavati
de-promo, prompsi, promptum 3. izdavati, izneti, uzimati, uzeti
de-pugno 1. biti odlučan boj, boriti se na život i smrt
derado, rasi, rasum 3. ostrugati; *caput deradere* ošišati glavu
descendo, scendi, scensum 3. sići, silaziti; ići, doći, spustiti se, poniziti se do čega; spuštati se; padati
de-scisco, scivi, scitum 3. otpasti, odmetnuti se, udaljiti se
de-scribo, scripsi, scriptum 3. nacrtati; prepisati; naslikati, opisati; odrediti, utvrditi; naložiti, razrezati; ras-, po/deliti
descriptio, onis f. crtanje, nacr, plan; objašnjenje; podela, uređenje

de-sero, serui, sertum 3. napustiti, napuštati, ostaviti, ostavljati, odbeci
desertus 3. (od *desero*) pust, usamljen, ostavljen
desideo, sedi — 2. sedeti besposlen, dangubiti
desiderium, i n. želja, žudnja, čežnja; potreba
desidero 1. želiti što, žudeti, čežnuti za čim; *pass.* propasti, poginuti
desidia, ae f. besposlica, nerad, dokolica, lenstvovanje
desidiosus 3. besposlen, len; koji čini mlitavim, lenim
de-signo 1. označiti, obeležiti, odrediti; pokazati; *consul ili tribunus designatus* izabran. (za iduću godinu)
desilio, silui, sultum 4. skočiti dole, skakati dole
de-sino, sii, situm 3. prestati, ostaviti se, odustati ili okaniti se; *trans.* napustiti što
de-sipio, sipui, — 3. lud ili bezuman biti
de-sisto, stiti, stitum 3. odusta(ja)ti od čega; presta(ja)ti sa čime
desperatio, onis f. očajanje, gubljenje nade
de-spero 1. očajavati, napustiti nadu, ne nadati se
de-spolio 1. opleniti, porobiti, opljačkati
destinata, orum n. namera
destino 1. privezati; odrediti, tvrdo odlučiti
destituo, tui, tatum 3. postaviti, metnuti gde; napustiti; ožmanuti, varati
desuetus 3. odviknut, odučen
de-sum, fui, esse ne biti tu, nedostajati; uskratiti pomoć, ne pomagati; ne koristiti se
de-tego, texi, tectum 3. otkriti; izdati; obojedaniti; *pass. o-*, izdati se
deterior, ius, adi. u comp. (pozitiv *deter* neupotrebljava se) gori, *superl. deterrimus* najgori, najlošiji, posljednji
de-terreo, rui, ritum 2. zastrašiti, za-, poplašiti; odvratiti
detestabilis, e proklet, gadan, odvratan, mrzak
de-traho, traxi, tractum 3. svući, svlačiti; skinuti; oduzimati, odvojiti; uskraćivati
detrecto 1. odbi(ja)ti, zakratiti, ne primiti; ponižavati, kuditi
detrimentum, i n. šteta, gubitak; poraz (u ratu)
deus, i m. (nom. pl. dei, dii i di; gen. pl. deorum i deum; dat. pl. deis, diis i dis; voc. sing. deus) bog, božanstvo
de-vasto 1. opustošiti; upropastiti, opljačkati
de-venio, veni, ventum 4. sići, doći, dospeti; za-, do/pasti kuda
de-vertō, verti, versum 3. obično u *pass.* medialno *devertor* 3. odvracati se, odvratiti se; otići, ostupiti
de-vincio, vinxī, vinctum 4. privezati, obaviti; spojiti, sažeti; obavez(iv)ati, nagnati
de-vinco, vici, victum 3. pobediti, nad-, sa-/vladati
de-vito 1. izbegavati, izbeci, kloniti se čega
de-voro 1. (progutati); proćerdati; gutati, željno očekivati

de-voceo, vovi, votum 2. preklinjati, u-, pro/kleti; žrtvovati, posvetiti
dexter, t(e)ra, t(e)rum desni; srećan, povoljan; zgodan; *comp. dexterior, superl. dextrimus i dextumus*
dialectus, i f. dialektat, narečje
dicio, onis f. vlast, gospodstvo
dico 1. posvetiti; osvetiti
dico, dixi, dictum 3. reći, kazati, spomenuti; govoriti; imenovati, naz(i)vati; slaviti, hvalliti; utvrditi, odrediti; uveravati
dictator, oris m. diktator (najviši činovnik u latinskim gradovima)
dictatura, ae f. diktatura (v. *dictator*)
dicto 1. kazivati u pero, diktirati
dictum, i n. kazano, rečeno; reč, izjava, izraz
di-duco, duxi, ductum 3. razvući, rastegnuti; razviti, razdvojiti; rasecpkati, rasturati
dies, ei m. i f. rok, vreme; dan; *in dies* svaki dan, *die* danju; rok, termin
differentia, ae f. različnost, razlika
differo, distuli, dilatam, differe raznositi, razneti; razglasiti, odlagati; razlikovati se (*inter se*)
difficilis, e težak, mućan; opasan
difficultas, atis f. teškoća, tegoba; nevolja, nezgoda
diffido, fisis sum 3. ne uzdati se, ne verovati, očajavati zbog čega (sa *dat. i sa abl.*)
diffugio, fugi, fugitum 3. razbeci se, rasturiti se, raspršati se
diffundo, fusi, fusum 3. razli(va)ti; *pass.* raširiti se, rasprostirati se; ublažiti, razveseliti
diffusus 3. širok, prostran; opširan
digitus, i m. prst
digne adv. dostojno, vredno, po zasluži
dignitas, atis, f. dostojnost, zasluga, vrednost; dostojanstvo, poštovanje
digno 1. udostojiti (*alqm alqa re*) i obično *dignor dep.* 1. udostojavati, smatrati koga dostojnim; hteti, izvoleti
dignus 3. dostojan, zaslužan; prikladan
digredior, gressus sum dep. 3. razići se, otići, udaljiti se, rastati se
digressus, us m. odlaženje, odlazak; rastanak
diudico, lexi, lectum 3. rešiti, razlikovati
dilabor, lapsus sum dep. 3. raspasti se; propasti; išćezavati
dilatio 1. razderati, raskinuti, iskidati, iscepati
diligens, tis pažljiv, taćan, brižljiv, marljiv; vredan
diligenter adv. pažljivo, taćno, temeljno, savesno
diligentia, ae f. pažljivost, marljivost, taćnost, opreznost
diligo, lexi, lectum 3. ceniti, poštovati, voleti
dimettor, mensus sum dep. 4. pre-, od-, iz-/meriti
dimico 1. boriti se; boriti se oko čega; nastojavati
dimidium, ii n. polovina
dimitto, misi, missum 3. razaslati; (ot)pusiti; propustiti, ostaviti se čega; odustati od čega; ostaviti
dimoveo, movi, motum 2. razmaći, razdeliti,

- rastaviti; *terram aratro* preorati; ukloniti, udaljiti
- dirino, emi, emptum* 3. rastaviti, razdvojiti; sprečiti, ukloniti; poravnati
- diripio, ripui, reptum* 3. raskinuti; opljačkati; razoriti, razgrabiti
- diruo, rui, rutum* 3. s-, po-, raz/rušiti, rušiti, razoriti
- dirus* 3. grozan, strašan, užasan
- dis, ditis* m. i f. (*neutrum dite od ditis*) bogat
- discedo, cessi, cessum* 3. razilaziti se; otići, udaljavati se; udaljiti se; iščeznuti
- discepto* 1. raspravljati, debatovati; rešiti
- dis-cerno, crevi, cretum* 3. raz-, od/lučiti, rastaviti; razlikovati
- discessus, us* m. odlazak, udaljenje, rastanak
- discindo, scidi, scissum* 3. raskinuti; rasepati, pre-, ra/seći
- disciplina, ae* f. nastava; znanje; nauka; disciplina, uređenje, običaj
- discipula, ae* f. učenica
- discipulus, i* m. učenik
- disco, didici* — 3. učiti se, učiti, naučiti; poznati što, pf. znati, poznavati, razumeti
- discordia, ae* f. nesloga, razdor; nesaglasnost; disharmonija
- discors, dis* nesložan, zavađen; nesaglasan; raznovrstan
- discrepo, pavi* (pesnički, retko — *pui*) 1. ne slagati se, neskladno zvučati, disharmonirati; biti različiti, ne slagati se
- describo, scripsi, scriptum* 3. v. *describo*
- discrimen, inis* n. linija koja deli, pregrada; razlika; rešenje; kritičan čas, opasan položaj, opasnost, nevolja
- dis-curro, (cu)curri, cursum* 3. rastrčati se, rastrkati se, rasturiti se, tamo amo trčati
- discutio, cussi, cussum* 3. razbiti, razlupati, rasterati; oterati, uništiti
- disertus* 3. rečit; jasan; izričit
- disicio, ieci, iectum* 3. razbacati, rasterati, raspršati, ra(z)asuti, razoriti, razrušiti; uništiti
- dis-iungo, iunxi, iunctum* 3. ispregnuti, odrešiti; odlučiti, odvratiti
- dispalor dep.* 1. tumarati tamo amo, rastrkati se, rasturiti se
- dispar, paris* nejednak, različiti
- dis-pello, puli, pulsum* 3. rasterati, razagnati, raspršati, rasejati
- dispenso* 1. po-, raz/deliti, deliti; urediti; upravljati
- dis-pereo, ii* — 4. (sasvim) propasti, poginuti
- dispergo, spersi, spersum* 3. razasuti, raznositi, (ra)širiti, raspršati
- displiceo, cui, citum* 2. ne dopadati se, ne biti po volji
- dis-pono, posui, positum* 3. razmestiti, razmestiti, rasporediti; dobro urediti, srediti
- disposui* v. *dispono*
- disputatio, onis* f. raspravljanje, pretresanje, rasprava
- dis-puto* 1. raspravljati, pretresati, istraživati
- disSENSio, onis* f. razlika u mišljenju; razdor, nesloga, zavada
- dis-sentio, sensi, sensum* 4. raznog mišljenja biti, ne slagati se s čime; protiviti se, razlikovati se
- dis-sero, serui, serum* 3. razlagati, raspravljati, pretresati
- dis-silio, lui* — 4. raspući, pucati
- dissimulanter* adv. neopaženo, (po)tajno
- dissimulator, oris* m. koji što krije ili taji, tajilac, pritvorica
- dis-simulo* 1. kriti, tajiti, prećutati; ne mariti za što
- dis-suadeo, suasi, suasum* 2. odvrćati od čega, govoriti protiv čega
- distantia, ae* f. otostojanje; različitost, razlika
- dis-tendo, tendi, tentum* (i retko *tensum*) 3. rastezati, rastegnuti, razmaći, pružati; razvlačiti, deliti
- distentus* 3. kao *adi.* sa *superl.* na mnogo strana zauzet; pun
- distingo, inxi, inctum* 3. razlikovati, deliti; krasiti, urediti
- disto* — — 1. biti udaljen (*ab aliquo*); razlikovati se; *impers. distat* razlika je
- dis-torqueo, torsi, tortum* 2. pre-, iz/vrnuti, (is)kriviti
- dis-traho, traxi, tractum* 3. razvlačiti, razvući, rastrzati; rasprodati, uništiti; otrgnuti
- distringo, strinxi, strictum* 3. razvući; zabaviti
- dis-tribuo, bui, butum* 3. razdeliti
- distuli* v. *butum*
- ditesco* 3. obogatiti se
- ditio* v. *dicio*
- ditior* comp. od *di(ve)s*
- diu* (comp. *diutius, superl. diutissime*) dugo, duže vreme
- diurnus* 3. dnevni, svakodnevni; dnevni, koji danju ili noću biva
- dius* 3. = *divus*
- diuturnitas, atis* f. dugo trajanje, dugotrajnost, dužina; trajan posed
- diuturnus* 3. dugotrajan, postojan
- diva* v. *divus*
- di-vello, velli (i vulsi), vulsum* 3. rastrzati, rastrgnuti, raskinuti; *pass.* otrgnuti se
- diversus* 3. na dve, na razne strane okrenut, na razne strane; neodlučan; zabačen, udaljen, različiti, suprotan
- dives, itis* bogat, obilat; skupocen
- divido, visi, visum* 3. deliti, razlagati, rastavljati; razdeljiti, dodeliti; razdvajati; razlikovati
- divinus* 3. božanski, božanstven, božji; *res divina* žrtva, božja služba; izvanredan, izvrstan, divan
- divisio, onis* f. deljenje, doeba, podela
- divitiæ, arum* f. bogatstvo; blago
- divus* 3. božanski, božanstven; subst. *divus, i* m. bog, *diva, ae* f. boginja i *divum, i* n. vedro nebo; *sub divo* pod vedrim nebom, napolju
- do, dedi, datum, dare, dati, davati, pružiti, pokloniti, darovati; podariti, odrediti; žrtvovati; izložiti, predati, ostaviti, postaviti koga; dovesti, slaviti, metnuti; se dare (i pass. dar-i) pokazati se gde, kome; objaviti; nomen dare* javili se

doceo, cui, ctum 2. (nekoga) učiti, obučavati, naučiti; razložiti kome što; naučiti, predavati
docilis, e koji se može lako čemu ob-, na/u-čiti; poučan; shvatljiv; napredan
doctor, oris m. učitelj
doctrina, ae f. učenje, nastava; nauka; znanje
doctus 3. (doceo) naučen, obrazovan, školovan, učen
documentum, i n. dokaz, primer
dodrans, tis m. $\frac{3}{4}$ od celine, osob. $\frac{3}{4}$ jutra zemlje; $\frac{3}{4}$ stope
doleo, lui, liturus 2. boleti, žalostiti; žaliti koga
dolium, ii n. bure osob. za vino
dolo 1. is-, o/tesati (*robur*); izlemati
dolor, oris, m. bol; tuga; jad; patnja, muka
dolose adv. s varanjem, varajući
dolus, i m. prevara, obmana, lukavstvo
domesticus 3. kućni, domaći; unutrašnji, domaći (*bellum*)
domicilium, i n. stan, prebivalište
domina, ae f. domaćica, gospodarica
dominatio, onis f. vlast; vladavina; *pl.* vladari, gospodari
dominatus, us m. vlast, vladanje čim; gospodarstvo
dominium, ii n. posed, svojina, pravo svojine; gozba
dominor dep. 1. (osob. samovoljno) vladati, gospodariti; kao *pass.* vlada se nad...
dominus, i m. gospodar, domaćin; sopstvenik; vlasnik
domo, mui, mitum 1. ukrotiti; savladati, pobediti, pokoriti
domus, us (retko *i*) *f.* kuća, dom; *adv. acc. domum (pl. domos)* kući, u kuću; *loc. domi* retko *domui* kod kuće, u kući; *domi bel-lique* (ili *militiaequae*) u ratu i miru; *abl. domo* od kuće, iz kuće
donativum, i n. dar u novcu (vojnicima)
donec coni., donicum dok, dokle; dok ne
donicum v. donec

dono 1. pokloniti, poklanjati, podariti
donum, i n. dar, poklon
dormio 4. spavati; biti bez brige
dorsum, i n. (retko *-us, i m*) leđa, kičma
dos, dotis f. ženinstvo, miraz; oprema
draco, onis, m. (gr.) zmaj, zmija; aždaja
druidae, arum m. druidi, (sveštenici starih Kelta)
dubitatio, onis f. sumnja
dubito 1. sumnjati, biti u neizvesnosti; pre-mišljati se; oklevati
dubius 3. act. koji sumnja, neodlučan, ne-izvestan, nerešen; *pass.* nepouzdan; *subst. dubium, ii m.* sumnja, opasnost, težak polo-žaj; *in dubio esse* biti sumnjiv, nesiguran
ducenti, ae, a dve stotine, dvesta
duco, duxi, ductum 3. vući, povlačiti za so-bom; provoditi; voditi, odvesti; *pass.* za-vesti se čim (*errore*); *uxorem ducere* ili *in matrimonium* ili samo *d. alqm* dovesti za ženu; uračunati, ubrajati; ceniti, sma-trati, misliti
ductor, oris m. vođa; vojvoda, zapovednik
ductus, us m. vođenje, predvođenje, zapoved-ništvo, komanda
dudum adv. (o) davno; *iam d.* već odavno, već dugo
dulcedo, inis f. sladost, slast; prijetnost; čar, ljupkost, draž
dulcis, e sladak; prijatan, ljubazan, mio, drag
dulciter adv. slatko
dulcitus, inis f. slast
dum coni. dok, dokle
duo, ae, o dva, dve, dva
duo-de-quadragesima trideset osam
duo-de-quinquaginta četrdeset osam
duo-de-triginta dvadeset osam
duplico 1. udvostručiti, udvojiti; umnožiti, obnoviti
duritas, atis f. oporost, strogost
duritia, ae f. tvrdoća; strogost; tegoba
durus 3. tvrd; opor, grub; strog; okrutan; težak; nezgodan
dux, ducis m. i f. vođa; vojvoda; vladar

E

e, ex praep. sa *abl.* iz, od, sa; u, po
e-bibo 3. ispi(ja)ti, isisati; progutati; upi(ja)ti; ispiti, popiti
ebrietas, atis f. nاپitost; sočnost
ebrius 3. nاپit; opijen
ebur, oris n. slonova kost, slonovača
eburneus, eburnus 3. os slonove kosti
ecce adv. eto, gle
ecquid adv. da li
edax, acis ješan, proždrljiv; razoran
edepol tako mi Poluksa!
edico, dixi, dictum 3. iskazati, reći, objaviti, narediti
edictum, i n. službena objava, obznana, na-redenje
editus 3. uzvišen, visok; *subst. n. edita mon-tium, edita* visina, uzvišica
edo, edi, esum, edere ili *esse* jesti; žderati

e-do, didi, ditum, edere izda(va)ti, ispustiti; objaviti, rasturiti; izdati
educatio, onis f. odgajivanje, odgoj, vaspitanje
educator, oris m. odgajivač, hranitelj, vaspitač
educo 1. odgajiva(va)ti, othraniti; vaspitati
e-duco, duxi, ductum 3. izvući, izvlačiti; iz-, od/vesti, iz-, od/voditi, podizati, odgajiti
effectus, us m. izvršenje, ostvarenje; uspeh
effemino 1. razmekušiti, raznežiti
effero, extuli, elatum, effere izneti, iznositi; pogrepti, ukopati; donositi; podići, poja-viti se; razmetati se
effectus 3. oslabljen, slab, iscrpljen, malaksao, otupeo
efficio, feci, factum 3. svršiti, učiniti; načiniti, podići, sagraditi; doneti, nakupiti
effingo, finxi, fictum 3. izraziti, stvoriti, pret-staviti, zamišljati

efflo, efflare izduvati, ispiriti, izdahnuti
effluo, fluxi — 3. isteći, isticati; nesta(ja)ti; izići
effodio, fodi, fossurh 3. iskopati, izvaditi; prekopati
effor, fatus sum, fari reći, iskazati; odrediti
effrenatus 3. neobuzdan, bez uzde; razuzdan, neobuzdan
effrenus 3. = *effrenatus*
effringo, fregi, fractum 3. provaliti; izlomiti
effugio, fugi — 3. intr. uteći, pobeći, umaći
effugium, i n. beganje, bekstvo
effundo, fudi, fusum 3. izli(va)ti, prolivati; zbaciti; potrošiti; navaliti, pokuljati; izdahnuti
effusus, onis f. izliv(an)je; prolivanje
effusus 3. rasprostrt, prostran, rasturen; raskošan; preteran
eege, ui — 2. imati potrebu za čim; oskuđevati, nemati čega
e-gero, gessi, gestum 3. izvesti, izvoditi, izneti, iznostiti; odervati
egestats, atis f. nemaština, siromaštvo; nedostatak
ego pron. personale ja
egredior, gressus sum dep. 3. izaći, izlaziti; iskrca(va)ti se, popeti se, izaći; prevaliti
egregius 3. izvrstan, odličan
egressus, us m. iz-, od/laženje, izlazak; iskrcavanje; izlaz
ecio, ieci, iectum 3. izbací(va)ti, izgurati; pojuriti
e-laboro 1. izraditi; *intrans.* truditi se, raditi
elegans, tis sa ukusom; biran, ukusan; krasan
elegantia, ae f. ukus, uglednost, umešnost
elegia, ae f. (gr.) elegija
elementum, i n. pramaterija, elemenat; počeci, osnovi
elephas, antis m. i elephantus, i m. slon
eligo, legi, lectum 3. izabrati; iščupati, izvući
eloquens, entis rečit
eloquenter adv. rečito
eloquentia, ae f. rečitost
eloquium, i n. govor
eloquor, locutus sum dep. 3. izgovoriti, izraziti, izražavati
e-ludo, lusi, lusum 3. ispirati, izlokati; odbi(ja)ti; izbegavati; ismejavati, rugati se; osujećivati
e-mano 1. izvirati, isticati; raširiti se, rasprostrti se
emax, acis koji rado kupuje
emendatio, onis f. po-, is/pravljanje
emendo 1. po-, is/praviti, popravljati
e-mereo, merui 2. i *eor, meritus sum dep.* 2. zaslužiti, steći zasluge; islužiti
e-mergo, mersi, mersum 3. *trans.* izroniti, pomoliti se; *intr.* izići; osloboditi se, pojavljivati se
eminens, tis istaknut, uzvišen, visok; izvrstan, odličan; *eminentes, ium m. pl.* istaknute ličnosti
e-mineo, minui — 2. pomaljati se, pojaviti se, pokazati se; istaći se
emissarius 3. izaslan, uhodarski

e-mitto, misi, missum 3. izaslati, izasljati, odaslati, pustiti, osloboditi
emo, emi, emptum 3. kupiti, kupovati, podmiriti
emolumentum, i n. = *emolumentum*
emolumentum, i n. postignuće, korist, dobit
en interi. (em) gle! evo! eto! eno!
e-narro 1. ispričati, objasniti
enavigo 1. intr. isplovidi, otploviti; prebroditi
enervo 1. (o)slabiti
enim coni. jer; naime
enim-vero adv. zaista, doista, štaviše
eniteo, nitui — 3. zas(i)jati
e-nitor, nixus, ili nisus sum dep. 3. iskobeljati se, izaći s mukom i trudom; truditi se; postići; popeti se na
enormis, e prekomeran, ogroman
ensis, is m. mač
e-nubo, nupsi, nuptum 3. preudati se
e-nuntio 1. dostaviti, izvestiti, izdati; izraziti
eo, ivi, ili ii, itum, ire ići, putovati, dolaziti
eo adv. tamo, onamo
ephippiatus 3. koji jaše na osedlanom konju
ephippium, i n. (gr.) sedlo
epigramma, atis n. (pr.) natpis; epigram
epistula, ae f. pismo
epulae, arum f. obed, gozba; jestiva, naslada
epulo, onis m. priređivač javnih gozbi; ždera
epulor dep. 1. intr. jesti, gostiti se; *trans.* gostiti
epulum, i n. (svučana) gozba
eques, itis m. jahač; konjanici
equester, stris, stre (-tris, e) konjički; *equ-ester, tris m.* vitez
equidem adv. zaista, zbilja, doista
equinus 3. konjski
equitatus, us m. konjica; vitezovi
equito 1. jahati, besneti
equus, i m. konj
eradico 1. iskoreniti, potamaniti
e-rado, rasi, rasum 3. izgredsti, izbrisati; utamaniti, ukloniti
erectus 3. (*partic.* od *erigo*) uspravan; uzvišen, plemenit; pažljiv
erga praep. sa acc. prema, s obzirom na
ergastulum, i n. radionica za pritvorenike
ergo radi; zato, stoga; dakle
erigo, rexi, rectum 3. uspraviti, uspravljati, podići; sagraditi, podignuti; ohrabriti, osokoliti
eripio, ripui, reptum 3. is-, o/trgnuti; oteći, oduzeti; skinuti, osloboditi; izbaviti
erro 1. lutati; (po)grešiti, pasti u zabludu
error, oris m. lutanje; greška; varanje
e-rubescio, rubui — 3. pocrveneti, zarumeneti se, zastideti se, *erubescendus* čega se ima (mora) zastideti
erudio, ivi ili ii, itum 4. obrazovati, poučavati, (po)učiti
eruditio, onis f. poučavanje, učenje; obrazovanost
eruditus 3. obrazovan, naučen; prosvęćen
e-rumpo, rapi, ruptum 3. izbiti, probiti; navaliti, nagnuti; probiti se
eruptio, onis f. izbijanje; ispad
erus, i m. domaćin, gazda

et coni. i
etenim coni. naime; i svakako, i doista
etiam coni. štaviše, još, takode
etiam-si concessivna coni. iako, pa neka i
et-si concessivna coni. iako, mađa; a, međutim
euxinus (gr.) 3. gostoljubiv, gostoprимljiv;
Pontus Euxinus Crno More
e-vado, vasi, vasum 3. izići, izmaći, izbaviti
 se; preći; izbeći; *orator evai* postao je go-
 vornik
e-veho, vexe, vectum 3. izvesti, izvoziti, odneti,
 izneti, raširiti se; otići daleko (u govoru);
 uzneti
e-vello, vellī (retko evulsi), valsum 3. iščupati,
 istrgnuti, ukloniti, uništiti, istrebiti
e-venio, veni, ventum 4. izići, ispasti, svršiti
 se; dogoditi se; desiti se
eventum, i n. i eventus, us m. ishod, kraj,
 rezultat; događaj, slučaj
e-vertō, verti; versum 3. okrenuti, obrnuti;
 preturiti; razoriti, uništiti
e-vigilo 1. trans. probdeti, noću izraditi; iz-
 držati; probuditi se
e-vinco, vici, victum 3. pobediti, savladati;
 nagovoriti, izraditi; nadvišavati
e-vito 1. izbeći
e-volo 1. izleteti; odleteti, uteći, brzo izići
e-volve, volvi, volutum 3. — (iz)valjati, usko-
 trljati; otvoriti, proučavati; objasniti
e-vomo, mui, mūtum 3. izbljuvati, izbaciti;
 izliti, iskaliti
e-vulgo 1. objaviti, obnarodovati, obznaniti
ex-aedifico 1. sagraditi, sazidati; izgraditi,
 izvesti
ex-aequo 1. izjednačiti, uporediti, izjednačiti
 sa kim
ex-aggero 1. napraviti visok nasip, nasuti;
 povećati; uveličati
ex-agito 1. (is)probati, dići; prodrmati, pro-
 buditi; pronesiti (*rumoribus*)
examen, inis n. roj; jato, gomila
examino 1. izmeriti, odmeravati, ispit(iv)ati
exanimatus 3. sav zadihan, bez daha
ex-ardesco, arsi, arsum 3. u-, za/paliti se;
 biti silno obuzet čim; razgneviti se
ex-aro 1. izorati, oranjem izvaditi; izorati;
 beležiti
exaspero 1. uzburka(va)ti; podivljati;
 razdražiti, ogorčiti
ex-cedo, cessi, cessum 3. izići, otići; umreti;
 udaljiti se; otopustiti; napustiti, ostaviti; pre-
 koračiti
excellens, tis uzvišen, izvrstan, odličan,
 izvanredan
ex-cello — — 3. odlikovati se, istaći se, isticati se
ex-cerpo, cerpsi, cerpium 3. izvaditi, izvući;
 odvojiti, izostaviti
excidium, ii n. razorenje, uništenje; *excidia*
Troiae ruševine, *petere e. urbem* pretiti
 gradu razorenjem; propast
excidio, cidi — 3. ispasti, ispadati
ex-cido, cidi, cisum 3. iseći, oteći, razbiti
exci(e)o, cvi, citum 2 (4) (po)dići, izazvati
excipio, cepi, ceptum 3. izvaditi, izuzeti; u-
 hvatiti; prihvatiti; dočekati; primiti, doče-
 kati; čuti, shvatiti; pretstojati, zateći, snaći

ex-cito, 1. is-, po/terati, krenuti; probuditi,
trgnuti; raspaliti, ohrabriti; razdražiti
ex-clamo 1. dreknuti, drečati; (uz)viknuti
ex-cludo, clasi, clasum 3. isključ(va)ti, odbiti,
 ne pustiti; izdvojiti; sprečiti; izvesti, izieći
ex-cogito 1. izmisliti, izmišljati, iznaći, izna-
 laziti
ex-colo, colui, cultum 3. brižljivo obrađivati;
 ukrasiti; izobraziti, oplemeniti, usavršiti
excursio, onis f. istrčavanje, izmicanje; iz-,
 na-, u/pad
excursus, us m. izlet(anje)
excuso 1. izviniti, opravdati; pravdati se čime;
 izvinjavati se
excutio, cussi, cussum 3. stresti, stresati, izbiti,
 izbaciti; iznuditi; oteći, poništiti; ispitivati,
 istraživati
exemplar, aris n. primer, uzor(ak); prepis
exemplum, i n. primer, sadržaj, sadržina
ex-eo, ii (retko ivi), itum 4. izići, izlaziti,
 otići; krenuti se, otoploviti
exerceo, cui, citum 2. obrađivati, marljivo
 raditi, kinjiti, uznemiravati; (iz)vežbati;
 baviti se čim
exercitatio, onis f. vežbanje; izvežbanost,
 vršenje
exercitus, us m. vojska
ex-haurio, hausi, haustum 4. iscrpsti; iskopati,
 izvaditi; opljačkati; preturiti, izdržati
exhibeo, hibui, hibitum 2. pri-, do/baviti, do-
 vesti; u-, po/kazati, izlagati; načiniti
exigo, egi, actum 3. oterati, izgnati, odagnati;
 tražiti, zahtevati; udesiti; provesti, pro-
 živeti
exiguus, atis f. malenost; mali broj; krat-
 koća, oskudnost
exiguus 3. mali, uzan; kratak; malen; osku-
 dan; slab
exilium, v. exsilium
eximius 3. izuzet; izvrstan, odličan, vanredan
eximo, emi, emptum 3. izvaditi, odvojiti; pro-
 voditi; oduzeti, uzimati
exin v. exinde
ex-inde (exim, exin) adv. odavde, odovud,
 odande
exintero 1. očistiti, rasporiti
existimatio, onis f. sud, mišljenje; glas, ime
existimo (existumo) 1. suditi, misliti, sma-
 trati, držati; oceniti
exitium, i n. propast, pogibija, pogibao, sred-
 stvo za upropašćivanje
exitus, us m. izlazak, odlazak; izlaz; kraj,
 svršetak; smrt; ishod
ex-olesco, olevi, oletum 3. izrasti, sazreti;
 nestati; zastareti
exoletus 3. odrastao, stasao
ex-opto 1. za-, po/želeti, željkovati; žudeti
ex-ordior, orsus sum dep. 4. (za)početi
exordium, i n. početak; uvod
ex-orior, ortus sum dep. 4. izići, izlaziti, po-
 javiti se; dizati se, nastajati
ex-orno 1. snabdeti; (u)krasiti; veličati
ex-oro 1. usrdno moliti; iz-, u/moljavati;
 umoliti, izmoliti
exortus v. exorior
exortus, us m. izlazak, rađanje

ex-oscilor dep. 1. izljubiti, usrdno ljubiti, poljubiti
expeditus 3. (*expedio*) lako odeven, bez prtljaga; pouzdan; siguran
ex-pello, puli, pulsum 3. proterati, izgoniti; najuriti; otkloniti; rasterati
ex-pendo, pendi, pensum 3. izmeriti; odmeriti, ispitivati, razmisliti; *scelus e.* ispaštati za svoj greh
experientia, ae f. ogled, opit; iskustvo
ex-prior, pertus sum dep. 4. (po)kušati, ogle-dati; preduzeti, poduhvatiti; iskusiti, doži-veti; dokazati
expers, tis bez učesća; bez čega
expertus 3. iskusan u čemu; vešt
ex-peto, petivi, petium 3. težiti, za čim, tražiti, želiti, težiti. *e. in. alqm* ili *alci* snači, zadesiti koga
ex-pio 1. popraviti; pokajati; ublažiti, umiriti
explano 1. objašnjavati, objasniti; izložiti
ex-pleo, plevi, pletum 2. is-, na/puniti; izneti; izraditi, izvršiti
ex-plico, avi ili *ui, catum* ili *citum* 1. od-, raz/vi(ja)ti, raširiti; izlagati, objašnjavati; svršiti, obavestiti
explorator, oris m. izvidnik, *pl.* pretstraže
ex-polio, ivi, itum 4. uglačati; izobraziti, ukrasiti, nakititi
ex-pono, posui, positum 3. izložiti, izlagati; objaviti; izložiti, opisivati
ex-posco, poposci — 3. usrdno nestrpljivo iskati, tražiti, zahtevati; preklinjati
expressus 3. (*exprimo*) usiljen; izražen, izrazit
exprimo, pressi, pressum 3. is-, s/tisnuti, isterati, izraziti, izražavati, opis(iv)ati
exprobro 1. prebacivati, prekoriti, prekora-vati; (o)pominjati, (o)pomenuti
expugnatio, onis f. osvojenje, zauzeće
expugno 1. osvojiti, zauzeti, primorati na pre-daju; savladati, uništiti
exquiro, quisivi, quisitum 3. raspitivati, upi-tati, tražiti; ispiti(va)ti, pretres(a)ti
ex-sanguis, e beskrvan, bez krvi; bled, ma-laksao
ex-sequor, secutus sum dep. 3. pratiti do groba, pogrepsti, sahraniti; iz-, s/vršiti, kazniti, osvetiti; ispričati; podneti, izložiti se čemu
ex-sero, serui, sertum 3. (is)pružiti; isplaziti; otkriti, razgolititi

ex-silio, silui i *silivi, saltum* 4. iskočiti; ot-, po/skočiti
exsilium, i n. izgnanstvo, progonstvo
ex-sisto, stiti — 3. izići, podići se, pomoliti se; izilaziti, nalaziti se, postojati
ex-solvo, solvi, solutum 3. o-, raz/drešiti, otvoriti; ukiniti; platiti (dug); vratiti, naknaditi; platiti
*expectatio, onis f. o-, iš/*čekivanje, radoznalost, čežnja, strah
expecto 1. o-, iščekivati; očekivati, želiti, čekati
exspes bez nade
ex-(s)tinguo, stinx, stinctum 3. ug..siti, ubiti, uništiti; poginuti, izgubiti život; uni-štiti; propasti
extractio, onis f. građenje, sagrađenje, po-dizanje
ex-struo, struxi, structum 3. (na)slagati, nago-milati, postaviti; sagrađiti, podignuti
exsul, ulis prognan, *subst. m.* prognanik, izgnanik
extendo, tendi, tentum ili *tensum* 3. raspro-streti, razapeti, ispužiti, ispružati; produžiti
exter(us), tera, terum I spoljni, (ino)strani, II *comp. exterior, -ius* spolj/ni, -ašnji, *exteriorem ire* ici komu s leva, — III *superl. extremus* 3. krajnji, *extremum, i n.* (nešto) krajnje; poslednji, zadnji, najdalji; *pl. extrema* kraj, kraj života
extremum adv. naposletku
externus 3. spoljni, spoljašnji; inostrani, tuđ
extimus 3. = *extremus*
ex-tollo, extuli — 3. po-, uz/dići; uzdizati, slaviti
extorqueo, torsi, tortum 2. izvi/ti, -nuti; mu-čiti; oteti, iznuditi
extorris, e proteran iz zemlje, bez zavičaja
extra 1. *praep. sa acc.* (iz)van; preko; 2. *adv.* spolja, izvan
ex-traho, traxi, tractum 3. izvući, izvlačiti; izmamiti
extremus 3. v. *exter*
ex-trudo, truxi, trusum 3. isterati, izgurati
extruo v. exstruo
ex-ubero 1. uzavirati (*amnis*); pokaz(iv)ati se u izobilju; inati u izobilju
ex-undo 1. izliti se, prelivati se, (iz)obilovati
exuvia, arum f. skinuta koža, životinjska ko-šuljica, svlak; plen, oprema, (neprijatelju) oduzeto oružje

F

faba, ae f. bob, pasulj
faber, bri m. kovač, izrađivač
fabula, ae f. priča, bajka; pozorišna igra
fabulo 1. *fabulor dep.* 1. časkati, zabavljati se; brbljati
facete adv. dosetljivo
facies, ei f. spoljašnost, izgled, oblik; lice; lepota
facile adv. lako, bez muke; sigurno
facilis, e lak; zgodan; okretan, vešt; voljan; pristupačan, uslužan

facilitas, atis f. lakoća; okretnost, veština; ljubaznost
facinus, oris n. delo, čin; nedelo, zločin
facio, feci, factum 3. činiti; praviti, stvarati, spremati; *f. alci potestatem* dati priliku; postupati, vladati se
factio, onis f. činjenje, delanje, radnja; po-litička stranka, partija
factiosus 3. koji ima mnogo privrženika; vla-stoljubiv, nemiran

factum, i n. delo, čin, radnja, postupak; događaj
facultas, *atis* f. mogućnost, prilika; sposobnost, dar
facundia, *ae* f. rečitost; lakoća, tečnost, veština u govorenju
facundus 3. rečit, vičan govorenju
faen... v. *fen...*
fallax, *acis* koji vara, obmanjuje, varljiv; spletkaski
fallo, *fefelli*, *falsum* 3. obmanjivati, prevariti, obmanuti; prikrivati
falso adv. lažno; pogrešno, krivo
falsum, i n. laž, neistina, prevara
falsus 3. (od *fallo*) lažan, neistinit
falx, *fulcis* f. srp, kosa; nož za podrezivanje čokota
fama, *ae* f. glas; govor, predanje, tradicija; f. est priča se; dobar glas, slava
fames, *ei* f. glad; oskudnost
familia, *ae* f. porodica, ukućani, posluga; *patet familias*, *-ae* starešina kuće, *mater familias*, *-ae* domaćica
familiaris, *e* porodični, kućni, domaći; *subst.* m. poverenik, prijatelj
familiariter adv. poverljivo, prijateljski
fanum, i n. hram, svetilište
far, *farris* n. pir; hleb
farmum, i n. i *farmus*, *us* m. punjenje, sadržina
fas n. (*indeclinabile*) božansko pravo, božanski zakon; *fas est* pravo je, dopušteno je, slobodno je
fasces, *is* f. svežanj, breme; *pl.* snopić pruča (koji su liktori nosili pred konsulima i još nekim najvišim činovnicima rimskim)
fastidium, *ivi*, *itum* 4. gnušati se, gaditi se; prezirati, odbijati
fastidiosus 3. pun gađenja; ohol, razmetljiv; odvratn, gadan
fastidium, i n. gađenje, gnušanje, odvratnost; preziranje; naduvenost
fastigatus 3. (*fastigo*) zašiljen; nagnut, strm
fastigium, i n. dizanje, penjanje; vrh, visina
fastus 3. *dies fasti* dani suđenja, suda (kada se smelo suditi); *subst.* *fasti*, *orum* m. spisak sudskih dana, godišnjak
fatalis, *e* sudbinom određen ili dosuđen; koban, smrtonosan, fatalan
fateor, *fassus sum dep.* 2. priznati; pokazati; objaviti
fatigatio, *onis* f. za-, u/maranje
fatigo 1. za-, u/marati; uznemiriti, mučiti, kinjiti; navaljivati
fatum, i n. proročanstvo; sudbina, božanska volja, udes; smrt, nesreća
fauces, *ium* f. (*pl.* od *faux*) ždrelo, krater, provala
faveo, *favi*, *factum* 2. naklonjen, povoljan biti, (pot)pomagati
favus, i m. sat, *pl.* saće (meda)
fax, *facis* f. buktinja, zublja, luča (koja je nošena pri svadbi, pogrebu itd.)
febricula, *ae* f. mala groznica
fecundus 3. plodan, rodan; obilat, bogat
felicitas, *atis* f. sreća, uspevanje, uspeh

feliciter adv. srečno
felix, *icis* plodan, rodan; srećan, uspešan
femina, *ae* f. žena; ženka
femineus 3. ženski, ženin, žene
femur, *oris* n. but(ina); stegno, bedro
fenestra, *ae* f. otvor, rupa; prozor
fenus, *noris* n. kamata, interes, dobit; zele-naštvo
fera, *ae* f. zver
ferculum, i n. nosila (za nošenje ratnih trofeja)
ferē adv. gotovo, skoro, otprilike
feriae, *arum* f. dani odmora, praznici; mir
ferinus 3. (od) divlje životinje
ferio — — 4. udarati, udariti; pogađati, do-dirnuti; zaklati
feritas, *atis* f. divljaštvo, divlja čud, surovost
ferme adv. *superl.* od *ferē*
fermentum, i n. kvasac, ferment; piće od ječma
fero, *tuli*, *latum*, *ferre* nositi, *arma* f. *contra*, *in*, *adversum* *alqm* dići se ili ići na koga; podnositi, podneti; govoriti, pričati o čemu, *pass.* ići od usta do usta: *ferunt*, *fertur*, *feruntur* pričaju, kazuju, priča se, kaže se, govori se, tvrdi se; donositi, doneti; dopuštati, opredeljivati, stvarati
ferox, *ocis* srčan, hrabar, ratoboran
ferramenta, *orum* n. gvozdeno ili gvozdem okovano oružje
ferratus 3. okovan, pokriven gvozdem; gvozdēni
ferrus 3. gvozdēni; čvrst, jak
ferrugineus 3. tamne boje, tamn
ferrum, i n. gvožđe; svako gvozdēno oruđe; oružje, mač; *ferro ignique* mačem i ognjem
ferus 3. divlji, surov; neotesan; *subst.* *-us*, i m. divlja životinja
servens, *itis* ugrejan, vreo, usijan; *aqua* f. voda koja klijuča
serveo, *ferbui* — 2. (i *fervo* — 3.) vreti, plamteti, gorēti; *fervet opus* revnosno se radi
servidus 3. vruć, vatren, žestok
servor, *oris* m. žega; žar
sessus 3. umoran, iznemogao, iscrpljen, slab
festinatio, *onis* f. hitnja, žurba, nestrpljenje
festino 1. *intr.* hitati, žuriti se
festum, i n. praznik, svečanost, svetkovina
festus 3. svečan; *dies f.* praznik, *natalem f.* *habere* proslavljati rođendan
fetialis, *e* samo *ius f.* fetijalsko (po kome postupahu fetijali, sveštenici)
fetus, *us* m. rađanje, koćenje, leženje; *pl.* porod f. *ovium* jagnjad, f. *capellae* kozle; plod, rod
fibra, *ae* f. vlakno, končić (u biljke); utroba
fictilis, *e* zemljan, od zemlje; *subst.* *-le*, *is* n. zemljani sud, *pl.* zemljano posuđe
fictus 3. (od *fungo*) stvoren; izmišljen, lažan; lažljiv
fideliter adv. verno, pouzdano, časno
fides, *ei* f. poverenje, verna, (po)uzdanje; ver-nost, poštenje; *bona* ili *optima fide* po duši, iskreno reći
fides, *ium* f. muzički instrument sa žicama; citra, lira; *fidibus canere* svirati u citru

fido, fisis sum semidep. 3. (po)verovati, (po)uzdati se, osloniti se (*alci* i *alqa re*)
fiducia, ae f. (po)uzdanje; samopouzdanje, hrabrost
fidus 3. pouzdan, siguran, veran, odan
figo, fixi, fixum 3. pritrvditi, pripojiti, pričvrstiti; saterati, zabosti; upraviti
figulus, i m. lončar, grnčar
figura, ae f. oblik, figura; lep oblik, lepota
filia, ae f. kći
filiola ae f. kćerčica
filiolus, i m. sinčić
filius, i m. sin; *pl. deca* (uopšte)
filum, i n. nit, konac, žica, vlakno; *pendere filo* visiti o koncu
tingo, finxi, fictum 3. obrazovati, stvarati, praviti; zamisliti; izmišljati; urediti, uredivati
finio, ivi, itum 4. ograničiti, omediti; opredeliti, odrediti; utvrditi; svršiti se; presta(ja)ti; umreti
finis, is m. granica, međa; *pl. fines, ium m.* granice, oblast, zemlja, država
finitimus 3. koji se graniči, graničan, susedan; *subst. -mi, orum m.* koji se graniče, susedi; srodan
fiō, factus sum, fieri bivati, posta(ja)ti; dešavati se, desiti se; nastati; cenjen biti (*plurimi*)
firmitas, atis f. čvrstina, snaga, istrajnost
firmitudo, inis f. v. firmitas
firmo 1. utvrditi, učvrstiti; ojačati; potkrepiti, uveriti
firmus 3. čvrst, jak; istrajan; pouzdan
fiscus, i m. kasa; državna kasa; carski prihodi
fixtula, ae f. cev; sviral a od trske; frula
fixus 3. čvrst, stabilan, nepromenljiv
flagitium, i n. sramno delo, nevaljalstvo; sramota
flagrans, antis plamteći, žarki, vreo; strastan, vatren, žestok
flagro 1. plamteti
flamen, inis m. duvanje; vetar, ton
flamma, ae f. plamen; oganj, plam
flammo 1. plamteti, goreti; spaliti, raspaliti
flatus, us m. duvanje, vetar; dah
flavens, entis zlatnožut, plav
flavesco — — 3. zlatnožut, plav posta(ja)ti, (po)žuteti
flavus 3. zlatnožut, plav
flexibilis, e dostojan oplakivanja, tužan, žalostan
flecto, flexi, flexum 3. savi(ja)ti, (is)kriviti; okrenuti, skrenuti; upraviti; uputiti se
fleo, evi, etum 2. plakati; oplakivati, žaliti
fletus, us m. plakanje, plač
flexibilis, e savitljiv
flexus, us m. savijanje; zavijutak, krivina; preokret
florens, entis koji cveta; odličan, bogat
floro, ui — 2. cvetati; odlikovati se
floreus 3. cvetan (*rura*)
floridus 3. od cveća; cvetan; svež, kitnjast
florifer, fera, ferum 3. cvetonosan, bogat cvećem
flos, floris m. cvet; nakit, ukras

fluctuo (i *-or dep.*) 1. talasati se; kolebati se, biti neodlučan
fluctus, us m. struja, talas, more, bura
flumen, inis n. struja, voda; *pl. talasi*; reka
fluo, fluxi, fluxum 3. teći, strujiti; postajati, dolaziti; proticati, izmicati
fluvius, i m. tekuća voda; reka
fluxus 3. raspleten; otpušten, labav; nestalan; slab
foculus, i m. malo (žrtveno) ognjište, mali žrtvenik
focus, i m. ognjište; žrtvenik, kuća
fodio, fodi, fossum 3. kopati, is-, pre/kopati; probiti, probadati
foedus 3. gadan, odvratn, sraman
foedus, eris n. savez, ugovor, pogodba
folium, ii n. list
foliis, is m. (kožni) meh
fons, tis m. izvor; poreklo, uzrok, početak
for, fatus sum, fari dep. 1. govoriti, kazati, reći; *fando* po čuvenju
foras adv. napolje; među ljude
forceps, cipis m. i f. klešta
fore — *futurum (-am, -um etc), esse*
forensis, e na trgu, sa trga; javni, državni, svećani; sudski
foris, is f. krilo od vrata; *pl. vrata*, ulaz
foris adv. napolju; izvan kuće
forma, ae f. forma, oblik; ustrojstvo, uređenje (*rerum publicarum*); znak; osnova
formalis, e sastavljen, formalan
formator, oris m. koji stvara, obrazuje; obrazovatelj, tvorac
formido, inis f. strah, groza, užas; strašilo
formositas, atis f. lepota
formosus 3. lep, lepa stasa, krasan, divan
formula, ae f. pravilo, propis; ugovor; načelo
fornax, acis f. peć
fors, tis f. slučaj; kao *adv. fors = forte*
forsan, forsit, forsitan = možda
fortasse adv. možda, može biti da...
forte adv. slučajno, iznenada; možda
fortis, e jak, snažan, krepak; hrabar
fortiter adv. jako, čvrsto; hrabro, neustrašivo, junački
fortitudo, inis f. načina, hrabrost, energija
fortuito (i -tu) adv. slučajno, iznenada, nasumce
fortuitus 3. slučajan, iznenadan
fortuna, ae f. sudbina, udes; sreća; imanje, imetak
fortunatus 3. usrećen, srećan; imućan, bogat
forum, i n. prostor pred grobom; trg, tržište, pijaca. U Rimu beše najčuveniji forum Romanum, koji se nalazi severozapadno od podnožja kapitolskog, a južno od podnožja palatinskog brežuljka
fossa, ae f. jarak, rov; jama
foveo, fovi, fotum 2. toplo držati; osvežavati; negovati
fractus 3. (od *frango*) slomljen, slab, nemoćan
fragmen, inis n. = fragmentum
fragmentum, i n. odlomak, ulomak, *pl. odlomci, razvaline*
frango, fregi, fractum 3. (s)lomiti, razbi(ja)ti; povrediti; slomiti; savladati

frater, tris m. brat
fraus, dis f. prevara, obmana; šteta, gubitak; zločin
fremitus, us m. svaki potpun šum, šuštanje, bučanje, tutanj, zujanje
frenum, i n. (pl. -a i -i) uzda
frequens, entis mnogobrojan, dobro naseljen, uobičajen
frequenter adv. u velikom broju, mnogobrojno; često
frequentia, ae f. prisustvo mnogih, velik broj, množina
fretum, i n. moreuz, kanal; more
frigidus 3. hladan; nemaran; jeziv, strašan
frigus, oris n. hladnoća; zimska hladnoća, zima
frons, frondis f. lišće; listnata grana
frons, frontis f. čelo; lice; front
fructus, us m. uživanje, užitak; plod; korist, nagrada
frugalis, e umeren, uzdržljiv, valjan; štedljiv
frugalitas, atis f. štedljivost, umerenost, uzdržljivost
frugi (indeclinabile) = frugalis
frumentarius 3. žitni, žitarski
frumentum, i n. žito, hrana
fruur, fruitus i fructus sum dep. 3. (sa *abl.*) uživati u čemu; uživati što
frustra adv. uzalud, badava, bez uspeha
frustrum, i n. komadić, mrva, zalogaj, gutljaj
frux, frugis f. plod; žito; korist
fuco 1. (o)bojiti; (na)beliti; namazati
fuscus, i m. purpurna boja; prividnost; saće (pčela)
fuga, ae f. bekstvo, bežanje; brzina, hitanje (*temporum etc.*)
fugax, acis koji beži, koji odmiče, brz; prolazan, kratak
fugio, fugi, fugiturus 3. bežati, pobeći, umaći; izbegavati, kloniti se; izmicati
fugitivus 3. koji je od-, po/begao; *subst. -us, i m.* begunac, osob, odbegli rob

fugo 1. o-, na/terati u bekstvo, raz-, o/terati
fulcio, fulsi, fultum 4. podupirati, podupreti; održavati; utvrditi
fulgeo, fulsi — 2. sevati
fulguro 1. sevati
fuligo, inis f. čad
fulmen, inis n. munja, grom
fulvus 3. crvenožut, ugasito ili mrkožut
fumo 1. dimiti se, pušiti se
fumosus 3. koji se dimi, koji se puši; zadimljen, čađav
fumus, i m. dim
fundamen, inis n. = fundamentum
fundamentum, i n. osnov, temelj; *f. ponere, facere* postaviti ili udariti temelj
funditus adv. iz osnova, iz temelja, potpuno, sasvim
fundo, fudi, fusus 3. liti, sipati; izliti, teći; pustiti; radati; razbiti; prostreti
fundus, i m. dno; zemlja, zemljište
funeris, e pogrebni, mrtvački; smrtonosan, smrtan
fungor, functus sum dep. 3. obavljati, obaviti, (iz)vršiti, opravljati; *functus sepulcro* sahranjen
funis, is m. uže, konopac
funus, eris n. pogreb, sprovod
fur, furis, m. lopov, kradljiv/ac, -ica; lupež
furca, ae f. viljuška, vile
furia, ae f. bes, besnilo
furio 1. dovođiti do besa
furo — 3. besneti; ludovati
furor, oris m. bes, bešnjenje, pomama
furor dep. 1. (u)krasti; ukloniti, skriti
furtim adv. kradom, krišom, (po)tajno
furtivus 3. ukraden; skriven, (po)tajan
furtum, i n. krađa; ukradena stvar; tajno delo
fustus, is m. batina, tojaga
fusus, i m. vreteno
fusus 3. (od *fundo*) proširan, širok; rasut; opširan
futurus 3. budući; *subst. -rum, i n. i pl. -ra, orum n.* budućnost

G

G, g, sedmo slovo latinske azbuke — kao skraćena za *Gaius* (mesto običnoga C), *Germania, Gallia, genius*
galea, ae f. (prvobitno kožni) šlem, kaciga
galerum, i n. i -us i m. kožna kapa, šubara
gallina, ae f. kokoš
gallinaceus 3. kokošiji; *gallus g.* petao
gallus, i m. petao
ganza, ae f. (prosta) krčma; pijančenje
ganeo, onis m. razuzdan čovek, pijandura
garrus, ivi i ii, itum 4. brbljati, zanovetati
garrulus 3. brbljiv
gaudeo, gavisus sum semidep. 2. (ob)radovati se, voleti
gaudium, i n. radost; zadovoljstvo, uživanje
gaza, ae f. blago; bogatstvo
gelidus 3. leden, studen; ukočen, hladan
gelu, us n. mraz, studen, čiča zima
gemino 1. udvojiti, udvajati, udvostručiti

geminus 3. zajedno rođen; *subst. -ni, orum m.* blizanci; dvostruk, dva, oba
gemitus, us m. uzdisanje, uzdah, buka; bol
gemma, ae f. pupoljak; dragi kamen, biser; pehar iskićen dragim kamenjem
gemo, ui, itum 3. uzdisati, stenjati; oplakivati što, žaliti za čim
gena, ae f. obraz; očna duplja; oko; *pl. -nae, arum f.* jagodice (na licu)
gener, eri m. zet
generatim adv. po rodovima, plemenima, vrstama, klasama
generatio, onis f. stvaranje, rađanje; generacija
genero 1. proizvoditi, stvarati, stvoriti, roditi
generosus 3. plemenit, plemenita roda; ponosan; izvrstan
genetrix, icis f. mati, roditeljka
genialis, e posvećen geniju, svadbeni, bračni; veseo, ugodan

genitor, oris m. roditelj; stvoritelj
genitrix, icis f. = *genetrix*
genitus 3. part. od gigno
genius, ii m. genije, duh zaštitnik
gens, gentis f. rod, koleno, porodica; pleme, narod
genu, us n. koleno
genus, eris n. poreklo, koleno; rod; vrsta
geographia, ae f. (gr.) geografija, zemljopis
germanus, 3. rodeni; *subst. — us, i m.* brat;
-a, ae f. sestra; bratski, sestrički
gero, gessi, gestum 3. nositi; vršiti, obavljati, voditi: *bellum gerere* rat voditi ili ratovati; *res gestae* (ratna) dela
gerulus, i m. nosilac, nosač
gestio, ivi i ii, itum 4. (od radosti) klicati, biti obestan; silno zahtevati
gesto 1. nositi
gigno, genui, genitum 3. roditi, radati, stvoriti
glaber, bra, brum gladak, čelav
glacialis, e leden, studen
glacies, ei f. led
gladiator, oris m. gladiator, borac mačem obično rob
gladiatorius 3. gladijatorski, gladijatorov
gladius, ii m. mač; oružje
glæba, ae f. grudva zemlje; zemlja
glæsum, i n. čilibar
glans, ndis f. (osob.) žir
glarea, ae f. šljunak
glaucus 3. sivoplav, plavičast; *equus g. čilaš,* žerav
glusco — 3. zažariti se; rasti; povećati se
globus, i m. lopta; množina, masa
gloria, ae f. slava, čast, dika; častoljubivost
glorior dep. 1. slaviti se, hvaliti se, dičiti se
gloriosus 3. slavan, dičan, hvalisav
glubo, psi, ptum 3. (o)ljuštiti
gluten, inis n. i -inum, i n. tutkalo
gnarus 3. koji što zna ili razume, vičan, vešt čemu; poznat
gradior, gressus sum, gradi dep. 3. koračati, ići, gresti
gradus, us m. korak; stupanj, stepen
gramen, inis n. trava
grammaticus 3. (gr.) gramatički; *subst. — cus, i m.* gramatičar, znalac ili ispitivač jezika, filolog
grandævus 3. veoma star, u dubokoj starosti
grandis, e veliki; odrastao
grando, inis f. grād, tuča
grassator, oris m. skitač; razbojnik

grassor dep. 1. koračati, stupati, hodati; raditi
gratia, ae f. (retko) milina, ljupkost, prijatnost; ljubav, naklonost; dobar odnos, prijateljstvo; zahvalnost; *gratiam agere alicui pro re* zahvaljivati, zahvaliti; *gratiam referre* odati zahvalnost, odužiti se; *gratia (sa gen.)* za ljubav kome, radi koga
gratis adv. besplatno, badava
gratulatio, onis f. čestitanje, čestitka
gratulor, dep. 1. izjaviti radost, čestitati
gratus 3. ljubak, dražesan, divan, prijatan; zahvalan
gravidus 3. trudan, bremenit, skotan; plodan
gravis, e (aktivno) težak, tegoban; žaloštan; važan, cenjen, znatan; (pasivno) opterećen
gravitas, atis f. težina, breme, teret; postojanost, ozbiljnost; *annonæ g.* visoka cena, skupoća
gravier adv. teško, silno, jako
gravo 1. opteretiti, natovariti; pritiskivati, tištati
gregarius 3. prost, običan
gremum, i n. krilo
gressus, us m. korak, hod; *recipere* uzmicati, *inferre, uci, ferre* ići; pravac
grex, gregis m. stado, krdo, jato
gruis v. grus
grus, gruis f. ždral
gubernac(u)lum, i n. krma, krmilo; uprava
gubernatio, onis f. krmarenje; upravljanje, vladanje
gubernator, oris m. krmar, krmanoš, upravljač, upravitelj
gubernio 1. krmaniti; upravljati, voditi, vladati
gula, ae f. jednjak, grkljan
gurgès, itis m. vrtlog, vir; jezero, more
gustus, us m. ukus
gusto 1. okusiti, (o)kušati; uživati
gustus, us m. kušanje, probanje
gutta, ae f. kaplja; *pl. pege* (na životinjskom telu)
guttur, uris n. grlo, grkljan
gutus, i m. krčag sa tesnim grlicem (da bi tečnost kap po kap isticala)
gymnasium, i n. (gr.) gimnazija, osob. škola za telesno vežbanje
gymnicus 3. (gr.) gimnastički
gynaecium i -ium, ii n. i gynaeconitis (acc. in) f. (gr.) žensko odeljenje, ženski stan (deo kuće za žene)
gypso 1. partic. gypsatus 3. gipsovan

H

habeo, ui, itum 2. imati, držati; smatrati; *pass.* za šta smatran, važiti; *se habere* sa *adv.* nahoditi se, nalaziti se, biti, stajati
habito 1. (trans. i intr.) stanovati, obitavati gde; boraviti
habitus, us m. držanje, stav, izgled; mišljenje
hactenus adv. dovdje, dotle; dosad
haedus, i m. jare, mlad jarac
haereo, haesi, haesurus 2. visiti; boraviti; za-
 peti; prestatu, zaustaviti
halitus, us m. dah; para, isparenje
harena, ae f. pesak; peskovito mesto
harenosa 3. peskovit
harmonia, ae f. (gr.) harmonija, skladnost
harundo, inis f. trska, strela
hasta, ae f. držaljje, motka, štap; koplje

hau, haud adv. ne (baš)
haurio, hausi, haustum 4. crpsti, iscrpsti, izdavati; (po)kupiti; isprazniti, ispitati; proćerdati (*sua*); (po)trošiti
haustus, us m. crpenje; gutljaj; *h. aetherius* eterski dah
hebesco — 3. (o)tupeti; izbledeti
hebetio 1. is-, za-, o)tupiti; oslabiti, umanjiti
hedera, ae f. bršljan
herba, ae f. trava; usev; biljka
herbidus 3. obilat ili bogat travom, travan; zelen
herc(u)le adv. tako mi Herkula!
hereditas, atis f. nasleđstvo, baština
heres, edis m. i f. nasledni/k, -ca
heri adv. juče; onomad
heroicus 3. (gr.) herojski, junački, epski
heros, ois m. (gr.) heroj, polubog; junak
herous 3. (gr.) = *heroicus*
herus, i m. domaćin, gospodar, gospodin, vlasnik (*v. erus*)
heu interi. ah, avaj, kuku!
hiberno 1. prezimiti, zimovati
hibernus 3. zimski, zimnji
hic, haec, hoc ovaj, ova, ovo; ovdašnji
hic adv. ovde, na ovom mestu
hiems, emis f. zima; *hieme* zimi; mraz; hladnoća
hilaris, e v. hilarus
hilaritas, atis f. veselost, vedrina, raspoloženost, raspoloženje
hilarus 3. veseo, raspoložen
hilario 1. razveseliti, razgaliti
hilic adv. odavde; ovde, na ovoj strani
hio 1. zjapiti, ceriti se
hircus, i m. jarac; prčevina
hirundo, inis f. lasta
historia, ae f. (gr.) istraživanje, ispitivanje; povjesnica, istorija
historicus 3. (gr.) istorijski: *subst. -us, i m.* istorik
histrionis, onis m. glumac
hodie adv. danas, još danas
hodiernus 3. današnji
homo, minis m. čovek; razuman čovek
honestas, atis f. čast, ugled; *pl.* odlikovanja; vrlina, lepota
honeste adv. časno, čestito
honestus 3. ugledan, (po)štovan; pošten
honor i -os, oris m. čast, poštovanje; odlikovanje, počast; pohvala

honorificus 3. koji čini ili donosi čast, pun časti, častan
honoro 1. poštovati, ukazivati čast kome; odlikovati; slaviti
honos — honor
hora, ae f. čas; vreme
hordeum, i n. ječam
hornotinus i hornus 3. ovogodišnji, od ove godine
horologium, i n. časovnik, (sunčanik, vodeni časovnik)
horreo, ui— 2. stršiti, (uz)drhtati, drhtati, prepasti se
horresco, horruis — 3. stršati, zgraža(va)ti se, groziti se
horreum, i n. žitnica, hambar
horribilis, e grozan, jeziv; užasan
horridus 3. hrapav, čupav, rutav; odvratan; surov; studen
hortatio, onis f. odobravanje, potsticanje
hortator, oris m. koji odobrava, potstiče; odobralač
hortor dep. odobravati, sokoliti, (o)hrabriti
hortulus, i m. baštica, gradinica; perivoj
hortus, i m. bašta, gradina
hospes, itis m. gost; domaćin; stranac
hospitia, ae f. gošća, strankinja
hospitium, i n. gostinska veza, gostoljublje, gostoprimstvo
hostia, ae f. žrtva, žrtvena životinja
hosticus 3. neprijateljski: *subst. -um, i n.* neprijateljska zemlja, neprijateljska oblast
hostis, is m. neprijatelj, dušmanin
huc adv. ovamo, amo; k tome, usto; za tu svrhu
humanitas, atis f. čovečnost, ljudsko dostojanstvo; čovekoljublje, obrazovanost
humanus 3. čovečanski, čovečji, čovekov; ljubazan, obrazovan
humerus, i m. (upravo) gornji deo ruke sa ramenom) pleće; rame
humidus 3. vlažan, mokar, sočan
humilis, e nizak, malen; neznatan; utučen, klonuo, plašljiv; pokoran
humilitas, atis f. nizina; neznatnost
humiliter adv. ponizno, puzeći, ropski
humor, oris m. vlaga, tečnost
humus, i f. zemlja, zemljište; *humi* na zemlji, *humo* sa zemlje ili na, po, u zemlji
hyacinthus, i m. (gr.) krin (cvet)

I

I kao broj = 1 (*unus, primus*)
iaceo, cui, citurus 2. ležati; spavati; ležati za stolom; prostrati se; pasti, srušiti se; prestati
iacio, ieci, iactum 3. baciti, bacati, hitnuti; naneti; pomenuti, izneti
iactatio, onis f. bacanje tamo amo, tresenje, drmsanje; razmetanje, hvalisanje
iacto 1. bacati; izbacivati; bacati tamo amo; zanositi se

iactura, ae f. bacanje, bacanje u vodu; gubitak, žrtva, šteta
iactus, us m. hitac, bacanje
iaculum, i n. džilit, koplje za bacanje; mreža za bacanje
iam adv. već; sad baš, upravo; *iamiam* onda odmah
iambus, i m. (gr.) jambaska stopa stüha (—); jamb (stih), pesma pisana jambom
ianitor, oris m. vratar
ianua, ae f. vrata; ulaz, otvor

ibi adv. (za prostor) tamo, onde, tu
ibidem adv. upravo onde, baš tu
ico ili icio, ici, ictum 3. pogoditi, udariti
ictus, us m. udar(ac), hitac, pogodak
idcirco adv. zbog toga, stoga
idem, eadem, idem pron. demonstrativum isti/i,

-a, -o

identidem adv. više puta, neprestano
ideo adv. zbog toga, stoga, otuda
idiotes, ae m. nestručnjak, laik (grč. reč)
idoneus 3. podesan, zgodan, pogodan
iecur, iecoris (i iecinoris, iocinoris) n. jetra, crna džigerica

ieiunus 3. tašt, gladan; suh; bedan
igitur coni. stoga, prema tome, dakle
ignarus 3. koji ne zna, ne poznaje što, neiskusnan; tud

ignavia, ae f. nemar, lenost, tromost
ignavus 3. nemaran, len, trom; *subst. m.* kukavica, strašljivac

ignis, is m. vatra, oganj; ljubav, sunce
ignobilis, e nepoznat, običan, prost
ignominia, ae f. pogrdra, grdnja, ruganje
ignorantia, ae f. nepoznavanje
ignoratio, onis f. neznanje, nepoznavanje
ignoro 1. ne/poznavati, ništa ne znati
ignosco, novi, notum 3. praštati, oprostiti
ignotus 3. nepoznat, stran; običan

ilex, icis f. prnar, cer
ilico adv. odmah, smesta
illac adv. tamo; illac facere biti na čijoj strani
ille, illa, illud pron. demonstrativum on/aj,

-a, o

illic adv. tamo, onamo, na onom svetu
illigo 1. pri/, s/vezati; namestiti, pričvrstiti
illinc adv. odande; od one strane
illuc adv. tamo, onamo; na onaj svet
illucesco, luxi — 3. svitati, svanuti; zasvetleti
illudo, lusi, lusum 3. igrati se čim; potsmevati se, rugati se

illustris, e svetao, jasan; slavan, znamenit
illustro 1. osvetliti, osvetljavati, obelodaniti; objašnjavati

imago, inis f. slika, lik, *imagines (maiorum)* likovi predaka koje su *nobiles* u Rimu čuvali u atrijumu

imbecillitas, atis f. slabost, slabunjavost, nemoč

imber, bris m. pljusak; nepogoda; voda, kiša
imberbis, e i -bus 3. bez brade, golobrad
imbuo, bui, butum 3. natopiti, natapati, navlažiti; ogreznuti; poučiti

imitabilis, e kome se može podražavati
imitamen, inis f. podražavanje, majmunisanje
imitor dep. 1. podražavati; ličiti; pretstaviti, izraziti

immanis, e ogroman, grdno velik, grdosija; strašan, užasan, grozan

immanitas, atis f. užasnost, nečovečnost, divljačnost

immaturus 3. nezreo, neodrastao; preran
immemor, moris koji ne pomišlja; koji se ne seća, zaboravan

immensus 3. neizmeran, ogroman, *subst. immensum, i n.* neizmernost, neizmerna veličina, beskrajnost; *ad, in i.* neizmerno, bezgranično; *adv. immensum* neobično daleko

immeritus 3. nevin, bez krivice, nezasluzen, *immerito adv.* nezasluzeno, *haud ili non imm. pravo*

immineo, — — 2. nadvisiti se, nadneti se; pretiti, groziti; težiti za čim, vrebati što (*in, ad alqd*)

immisceo, miscui, mixtum 2. u-, po/mešati
immitis, e opor (*uva*); (ne)blag surov, svirep, divlji

immito, misi, missum 3. (po)slati, puštati, pustiti; *canes i.* napudjati pse
immo adv. jest štaviše, čak, štaviše

immoderatus 3. bezmeran, neizmeran; preteran

immodicus 3. prekomeran, preteran; neumeren, neobuzdan

immolo 1. žrtvenim brašnom posuti; žrtvovati

immortalis, e besmrtn, *subst. m.* besmrtnik
immortalitas, atis f. besmrtnost; večnost

immutus 3. nepokretan, nepomičan; tih, miran, odlučan

immunis, e slobodan od državnih tereta, o-sloboden poreze; slobodan od čega, nesmetan

immuto 1. promeniti, preinačiti; pogoršati

imo v. immo

impar, paris nejednak, neparan; nedorastao
imparatus 3. nespreman, neopremljen, nesnabdeven

impatientia, ae f. nepodnošljivost, netrpeljivost, nestrpljenje

impedimentum, i n. prepreka, smetnja; *esse impedimento ili impedimenti loco* sprečavati, biti na smetnji; *pl.* prtljag, komora
impedio, ivi, itum 4. zapletati, zaplesti; sprečavati, zadržavati

impeditus 3. sprečen, opterećen prtljagom; neprohodan

impello, puli, pulsum 3. udariti o što; goniti, terati, pokrenuti; naterati; na-, za-, do-vesti

impendeo — — 2. visiti nad čim; pretstojati, biti blizu, pretiti, groziti (*alci, in alqm*)

impedium, i n. izdatak, trošak; žrtva, gu-bitak; kamata, interes

impendo, pepdi, pensum 3. (u)trošiti, upotrebiti

impensa, ae f. trošak, izdatak; *nulla impensa* bez troškova

impense adv. s velikim troškovima; neobično

impensus 3. skup, visok; *impenso pretio* ili *impenso*; znatan, velik

imperator, oris m. zapovednik, starešina, go spodar

imperfectus 3. nedovršen, nepotpun, nesavršen, *subst. n.*

imperforatus 3. neprobušen, neproboden

imperiosus 3. vladajući, zapovedajući, silan; zapovednički

imperite adv. nevažno

imperitia, ae f. neiskusnost, neveština, neznanje

imperito 1. zapovedati, naredivati; vladati, gospodariti nad čim ili kim (*dat.*)

imperitus 3. neiskusan, nevešt, neuk u čemu

imperium, i n. zapovest; vlast, vladanje

impero 1. zapovedati, narediti, gospodariti

impertio, ivi i ii, itum 4. dodeliti, pridati, podariti, posvetiti

impetro 1. postići, izvršiti; postići, dobiti

irnpetus, us m. napadanje, napad, prepad;

impetum capere uzeti zamah;

i. capere brzo se odlučiti

impexus 3. neočekšljan, čupav, neiskičen, nedoteran

impiger, gra, grum nelen, neumoran, raden

irapius 3. bezbožnički, bez savesti, bezočan, impij, *orum m.* bezbožnici, bezbočnici

implacabilis, e nepomirljiv, neumoljiv

impleo, plevi, pletum 2. na-, is-, po/puniti; navršiti, napuniti

implico, plicui, i plicavi, plicitium i plicatum 1. umotati, zaplesti; udupsti; u nered dovesti; obuhvatiti

imploro 1. zvati plaćuci i moleći; (pri)zvati moleći u pomoć, preklinjati

impono, posui, positum 3. umetnuti, staviti; naturiti, nametati, natovariti

importo 1. unositi, uneti; uvoziti, uvesti; naneti, prouzrokovati

impotens, entis nemoćan, slab; nemoćan da vlada čim (*gen.*); neobuzdan, razuzdan

imprimis adv. pre svega, poglavito, naročito

imprimo, pressi, pressum 3. u-, pri/tisnuti, utiskivati, urezati; odupreti; ostavljati utisak

improbo 1. ne odobr/avati, -iti, odbaci(va)ti

improbis 3. rdav; nevaljao, nepošten, *subst.* nevaljalac

improvidus 3. nepredviđajući, nesmotren, neoprezan, bezbrižan

improvisus 3. nepredviđen, iznenadan; *de* ili *ex improviso* iznenada

imprudens, entis koji ne zna, ne slutiti; nepametnan, nerazuman

impudenter adv. bezobrazno, bestidno

impudentia, ae f. bestidnost, besramnost

impulsus, us m. udar; potstrek; radnja (delanje) iz afekta

imputo 1. uračuna(va)ti, prida(va)ti; pripis(iv)ati u krivicu

imus v. inferus

in praep. I. sa *acc.* u, na, ka; *in diem* na dan, za dan, na kratko vreme, od dana, do dana, svakog časa. II. sa *abl.* u, na; u, sa, pod

inaccessus 3. nepristupačan

inamoenus 3. neprijatan, neljubak

inanis, e prazan; *subst. n.* prazan prostor, vazduh, zrak; *per inane, per inania* kroz vazduh; siromašan

incendo, cendi, censum 3. za-, u-, s-, ras/paliti, rasplamtiti, razjariti

inceptum, i n. poduhvat

in-certus 3. neizvestan, nesiguran, nepouzdan, neodređen; mutan

inchoatus ili *incohatus* 3. započeti, nedovršeni, nesavršeni

incido, cidi, casurus 3. upasti, upadati; dospeti; dogođiti se

incido, cidi, cisum 3. useći, usecati; (o)rezati

incipio, cepi, ceptum 3. (za)početi, -činjati, zapodenuti

in-cito 1. (po)terati, pokretati, navaliti; potstreknuti, potstrekavati, pobuditi

incivilis, e nepravičan, despotski

inclamo 1. doviknuti, dovikivati; viknuti za pomoć

inclinatio, onis f. saginjanje; naginjanje, preokretanje; naklonost; preokret, izmena

inclinatus 3. nepromenljiv, visok i nizak; naklonjen, odan

in-clino 1. na-, sa/gnuti, oboriti, odvesti, upraviti, opadati; preokrenuti, odlučiti

includo, clusi, clusum 3. zatvoriti; ograničiti; sprečavati, sprečiti

inclutus 3. čuven, glasovit, na glas, slavan

incola, ae m. i f. stanovnik

in-colo, colui, cultum 3. stanovati u, na

incolumitas, atis f. nepovređenost, čitav, sigurnost

incommodum, i n. nezgoda; neprijatnost, šteta, zlo, nesreća

incompositus 3. nesmaknut, u nesmaknutim odredima, neuređen

incomptus 3. neuređen, nedoteran, neočekšljan; prost

inconditus 3. neuređen, bez reda; nepravilan

incorruptus 3. nepokvaren, čitav; nepovređen, prav, istinit

increb(r)esco, creb(r)ui — 3. učestati, ojačati

incredibilis, e neverovatan

incrementum, i n. rasteenje; priraštaj; izdanak

in-crepo, crepui, crepitum, ili avi, atum 1. zveketati, zazveknuti, praskati; zahoriti, odjeknuti na čemu; bodriti, terati

in-cubo, cubui, cubitum ili *avi, atum* 1. ležati na čemu, u čemu (*dat.*) brižljivo čuvati; baviti se

incultus 3. neobrađen, neobdela(va)n; zapušten; neobrazovan

in-cumbo, cubui, cubitum 3. naleći se na što, nalegati se na što, nagnuti se; navaliti, pomagati

incunabula, orum n. mesto rođenja; (rano) detinjstvo; početak

incuriosus 3. nemaran, bezbrižan, ravnodušan; zanemaren

incurso, onis f. tiskanje; navala; u-, na-, pre/pad

incus, udis f. nakovanj

incurso 1. na što natrčati, lupiti; napadati, napasti

incurvus, us m. navala, prodiranje; napad

incurvus 3. kriv, iskrivljen

incustoditus 3. nečuvan; neposmatran, propušten
incutio, cussi, cussum 3. uda/riti, -ati; bacati za kim
inde adv. otuda, odatle (za prostor, vreme, uzrok)
index, icis m. i f. otkrivalac; spisak; natpis, naslov; potkazivač, uhoda
indicium, i n. prijava, dostava; prokazivanje
in-dico, dixi, dictum 3. zakaz(iv)ati, odrediti, objaviti
indigeo, gui — 2. imati potrebu u čemu, nemati što
indignatus 3. zlovoljan, srdit
indignor dep. 1. držati što za nedostojno, buniti se, rasrditi se na što
indignus 3. nedostojan, neveredan; sraman
individuus 3. nedeljiv *corpora atomi, individuum, i n.* atom; nerazdvojljiv
in-do, didi, ditum, 3. umetnuti, umetati; uvesti; sagraditi, napraviti
indocte adv. nenaučno
indoctus 3. ne(na)učen, neuk, neobrazovan
indoles, is f. urođena prirodna osobina, obdarenost, naklonost
indu = in
induciae v. induitiae
in-duco, duxi, ductum 3. do-, na/vesti, (u)voditi, odvesti kući; *animum illi in an. i.* rešiti se, nameriti; unositi
indulgens, tis popustljiv, milostiv, blag
indulgentia, ae f. popustljivost, dobrota, milost(ivost), ljubav, nežnost
indulgeo, dulsi, dulsum 2. po volji činiti, popuštati; starati se o čemu, negovati
induo, dui, datum 3. obući, navući
in duresco, durui — 3. otvrdnuti, očvrstnuti
in-duro 1. stvrdnuti, stvrdnavajati; (o)čeličiti
industria, ae f. istrajna, živa radinost
industrie adv. revnosno
industrius 3. istrajno rađen, revnostan
indutiae, arum f. primirje
imedia, ae f. nejedenje, gladovanje
inemptus 3. nekupljen
in-eo, ii (retko *ivi*), *itum, ire* 4. ući, ulaziti; početi; stupiti na; opasati (*vaccam*); *rationem rei* sračunati, razmisliti, *somnum* zaspati
ineptus 3. neupotrebljiv; nezgodan
inermis, e i inermus 3. ne(na)oružan, bez odbrane
iners, tis nevešt, neposoban; neradan, len; nepomičan; neplodan
inertia, ae f. neveština; lenost, lenivost
inexorabilis, e neumoljiv
inexpugnabilis, e neosvojiv, nezauzmljiv; neprohodan
infamia, ae f. rdav glas, sramota, pogrda; ruglo
infans, antis nem, mlad; malo dete; nerečit
infectus 3. neučinjen, neizvršen, nerešen, nesvršen; *facta atque infecta* istinito i izmišljeno
infelicitas, atis f. nesreća
infelicitate adv. nesrećno
infelix, icis neplodan; nesrećan, zlokoban

infensus 3. ogorčen, ozlojeđen, neprijateljski
inferi, orum v. inferus
inferiae, arum f. žrtva u čast umrlih
inferus 3. donji; podzemni
in-fero, intuli, illatum, inferre uneti; prineti; *bellum, arma alci* i. zaratiti, *bellum i. in* sa acc. napasti, okrenuti rat; *pass.* uputiti se, grnuti; naneti, *zada(va)ti*
inferus 3. donji; podzemni
inferus 3. donji; inferi, orum m. umrli, podzemni svet. — *comp. inferior, ius* donji, niži; donjniji, kasniji, mladi — *superl. infimus* 3. najdonji, najniži, najgori; *imus* najdonji, najniži, poslednji; *imum, i n.* najdonji deo; kraj; dubina; donji svet; *ad imum* najzad
infestus 3. (pasivno) uznemiravan, nesiguran; (aktivno) opasan
infidus 3. neveran
in-fundo, fidi, fissum 3. u-, za/seći; *sulcus* veslati
infinitus 3. beskrajan; neodređen
infirmitas, atis f. nejakost, slabost, nemoc
infirmus 3. slab, nejak; kolebljiv
in-fu (defektivni glagol) on(a) počne govoriti
in-flammo 1. zapaliti; raspaliti, razdražiti
in-flo, flavi, flatum 1. nadu(va)ti, nadimati; dati ton; načiniti oholim
in-fluo, fluxi 3. uticati, ulivati se
informis, e bezobličan, bez oblika, gadan, unakažen
infra 1. adv. dole; *inferius* dalje dole; niže 2. *praep* sa acc. pod, posle; ispod
in-frendo — — 2. (za)škrnuti, škrnuti
infringo, fregi, fractum 3. s-, pre/lomiti; obe-snažiti, oslabiti; isprekidati; smanjiti
infuda, ae f. vrvca, povezača
in-fundo, fudi, fustum 3. uli(va)ti, usuti, (u)si-pati, pružiti, (is)pružiti; izliti nad, doneti
ingemisco, gemui — 3. uzdahnuti, zastenjati
ingenium, i n. prirodna osobina, priroda
ingens, entis ogroman, silan
ingenus 3. rođen od slobodnih roditelja; pristojan, plemenit, iskren, slabačak
in-gero, gessi, gestum 3. unositi, ubac(iv)ati; izneti, iznositi
inglorius 3. bez slave, neslavan, neugledan
ingratus 3. neprijatan; nezahvalan, neblagodar
in-gravesco — — 3. oteža(va)ti, osećati te-gobu; pogorša(va)ti se
ingredior, ingressus sum dep. 3. ući, ulaziti; napasti, napadati; početi
ingruo, ui — 3. gurnuti; spopasti, snaći
in-haereo, haesi, haesum 2. visiti na, o čemu, lebdeti
inhibeo, ui, itum 2. zadrž(va)ti, zaustaviti, sprečavati
in-hio 1. *amiti, apiti*, halapljivo težiti za čim; zijati
inhonestus 3. nečastan, pogrdan
inhumanus 3. nečovčan, svirep; bezobziran, neljubazan
inhumatus 3. neukopan
inicio, ieci, lectum 3. (u)baciti u, ubacivati; *zada(va)ti, izaz(i)ivati*

inimicus 3. neprijateljski, *subst.* -us, i m. neprijatelj, -ca, *ae f.* neprijateljica; škodljiv; = *hostilis* omrznut

iniq̄us 3. neravan, nejednak; nepovoljan; nepravedan, nepravičan

initium, i n. početak, *initio* početku

initus, us m. dolazak; počinjanje, početak

iniuria, *ae f.* nepravo, nepravda, krivda

iniuria nepravo; povreda; šteta; osveta

injustus 3. nepravedan, nepravedno dobijen; nemilostiv

innatus 3. urođen

in-nato, avi, *atum* 1. plivati u; ulivati se u (*dat.*)

in-nitor, *nixus* i *nixus sum*, *niti dep.* 3. nasloniti se, naslanjati se na što; osloniti se

innocens, *tis* neškodljiv; neogorčeno vođen; nevin, bezazlen, pošten

innocentia, *ae f.* nevinost, ispravnost, nesebičnost

innoxius 3. neškodljiv; nevin, ispravan; nezaslužen

innubilis 3. bez oblaka, vedar

innumerabilis, e nebrojan, bezbrojan

innumerus 3. bezbrojan

in-nutrio 4. othraniti, odgajati pri, u čemu (*dat.*)

inopia, *ae f.* nemanje, nedostatak, oskudica

inopinatus 3. ne(na)slučen, neočekivan, (*ex*) *inopinato* neočekivano

inops, *opis* bez sredstava, siromašan; ubog, bedan

inquam, -is, -it (defektivnan glagol) reći, kazati

inquinio 1. ukaljati, uprljati

inquire, *sivi*, *situm* 3. tražiti, istraživati

insania, *ae f.* ludilo, ludo ponašanje

insanio, *ivi* i *ii*, *itum* 4. biti lud, besneti

insanus 3. lud, mahnit; besan; prekomerno velik

insatiabilis, e nenasit

inscitia, *ae f.* nerazumnost, neumešnost; nepoznavanje

in-scribo, *ip̄si*, *iptum* 3. upis(iv)ati, napisati; označiti

inscriptio, *onis f.* natpis, naslov

in-sero, *rui*, *ritum* 3. (u)metnuti, staviti u; u-mešati, uplesti

in-servio, *ivi*, *itum* 4. biti obavezan (kao vazal); biti služan

insideo, *sedī*, *sessum* 2. sedeti u ili na čemu; nalaziti se, obitavati

insidiae, *arum f.* zaseda, busija; prevara

insigne, *is n.* obeležje, oznaka; znak

insignis, e obeležen, s obeležjem; izvrstan, odličan

in-sinuo 1. (pro)gurnuti što u što; *pass.* prodreti, prodirati

insipiens, *tis* nerazuman, budalast

insitivus 3. kalemljen; neprav, podmetnut

insolentia, *ae f.* nepoznatost sa čime (*gen.*); neobičnost, novina; preterivanje; obest, drskost

in-solesco — — 3. posta(ja)ti obesnim, drskim

insolitus 3. nenaviknut na što (*gen.*); nepoznat, stran; neobičan

in-specto 1. gledati, posmatrati

inspicio, *sp̄xi*, *spectrum* 3. gledati u ili na što; čitati; pregledati; ispitivati

instabilis, e bez čvrsta oslonca, nesiguran; kolebljiv, nepostojan

instans, *antis* sadašnji, preteći, *subst. n. pl.* sadašnji položaj, sadašnje stvari

institor, *oris m.* sitničar, telalini, starinar, prodavac

instituo, *tui*, *tutum* 3. staviti u; postaviti; preduzeti; uvesti, narediti; poučavati, obrazovati

institutum, i n. u-, od/redba; običaj, navika; *pl.* osnovni stavovi

razum, duh, stvaralački dar

in-sto, *sit̄i* — 1. biti neposredno iz čega; goniti; prestožati, pretiti; navaljivati

instrumentum, i n. sprava, naprava, oruđe, oprema; *pl.* odeća, ukrasi; pomoćna sredstva

in-struo, *struxi*, *structum* 3. umetnuti; uređiti, namestiti; snabdjeti, uputiti, poučiti

insuavis, e neprijatan, nemio

insula, *ae f.* ostrvo; kuća (izdavana pod kiju manje imućnim ljudima)

in-sum, *fui*, *inse* biti, nalaziti se na, u čemu (*dat. sa in*)

insuper *adv.* ozgo, gore, preko; odozgo (dole) *in-sargo*, *surrexi*, *surrectum* 3. (po)dižati se, (po)dići se, ustati; propinjati se

intactus 3. ne(do)dirnut, nediran; čitav

integer, *fui*, *grum* nepovređen, čitav, nedirnut, *ab i.*, *ex i.* ponovo, iznova; razuman, pošten; čist

in-tego, *texi*, *tectum* 3. pokri(va)ti

integritas, *atis f.* nepovređenost, čitavost; čistota; svežina duha, nevinost, nesebičnost

intellegens, *entis adi.* razborit, razuman; vešt; *subst.* veštak, stručnjak, majstor

intellegentia, *ae f.* razumevanje, uviđanje; razum; pojam

intellego, *lexi*, *lectum* 3. opažati, osećati; uviđati; razumevati se u

intemp̄stive *adv.* u nevreme

in-tendo, *tendi*, *tentum* 3. (ra)zapeti, (ra)zapinjati; prevući čime; nameravati; udarati (*iter*), upustiti se

intentio, *onis f.* zapetost, naprezanje; pažnja, namera

intento 3. zapet, napregnut, pažljiv; revnosta; uposlen čime; neumoran

inter praep. sa acc. između, u sredini

inter-cedo, *cessi*, *cessum* 3. stupati između; provlačiti se; nastupiti; protiviti se, protestovati

intercido, *cidi*, *cisum* 3. pre-, ra/seći, probosti; raskinuti

interdiu *adv.* danju, preko dana

interdum *adv.* katkad, ovdna onda

interea *adv.* međutim; ipak

inter-eo, *ii itum*, *ire* propadati, propasti, gubiti se

interficio, *feci*, *fictum* 3. ubi(ja)ti; sattri; uništiti

interfusio 3 koji teče među, koji se izliva

inter-lacio v. *intericio*

intericio, ieci, lectum 3. baciti među, staviti među, metnuti među, *partic. interiectus* 3. koji leži
interim adv. međutim; zasada; pri svem tom, ipak; katkad
interimo, emi, emptum 3. uništiti, učiniti kraj čemu, ukloniti
interior, ius unutrašnji, unutarnji
interitus, us m. propast, uništenje
inter-mitto, misi, missum 3. *intermissus* koji leži između; prekinuti, napustiti za izvesno vreme; *pass.* prestat; isprekidati, napustiti; propustiti, pustiti da pređe (o vremenu)
internuntius, ii m. i -tia, ae f. pregovarač, -ica, prosrednik/k, -ca
internus 3. unutrašnji, unutarnji; *interna, orum n.* unutrašnje stvari, unutrašnji poslovi
interpellatio, onis f. prekidanje; (po)remećenje
inter-pello 1. prekidati, prekinuti (u govoru); sprečavati, smetati
inter-pono, posui, positum 3. staviti između; umetnuti; *spatia interposito* po isteku izvesnog vremena; *se i.* posredovati, umešati se, opreti se
Interpretor, atus sum dep. 1. tumačiti, objašnjavati; shvatati
interritus 3. neustrašljiv, -en
inter-rogo 1. (u)pitati; saslušati(va)ti; optužiti(va)ti
inter-sum, fui, esse biti, nalaziti se između; razlikovati se; učestvovati, prisustvovati; *impers. interest* stalo je do čega, mari što
intervallum, i n. međuprostor, razdaljina; međuvreme
inter-venio, veni, ventum 4. doći, pojaviti se međutim, pritom; sprečiti, posredovati, umešati se
intestatus 3. bez testamenta; *intestato (abl.)* bez testamenta
intestinus 3. unutrašnji; *subst. intestinum, i n.* crevo, *intestina, orum* creva, utroba
intimus superl. od *interior* najunutrašnjiji; najpoverljiviji, najprisniji; *subst. -us, i m.* pri-san prijatelj, najprisniji prijatelj
in-tono, nui 1. (za)grmeti; *trans. zagrmeti* čim (*acc.*)
intonsus 3. nešišan, nepodrezan; kudrav
in-torqueo, torsi, tortum 2. obaviti; vrteti, (za-)viliti
intra 1. *adv.* u-, iz/nutra, 2. *praep.* sa *acc.* u; za-, pre isteka; ispod
intremisco, tremui 3. zatresti se
intrepidus 3. neustrašljiv; proveden bez bojazni (*hiems*)
intro 1. ući, stupiti u, na; prodreti
intro-duco, duxi, ductum 3. uvesti, uvoditi
intro-eo, ii i ivj, itum, ire ući (*acc.*: u)
intro-spicio, spexi, spectrum 3. (po)gledati u što (*acc.*); gledati, posmatrati
in-tueor, tuitus sum dep. 2. i *intuor dep.* 3. gledati, posmatrati; diviti se kome
in-tumescio, tumui 3. oteći, nabujati, naduti se
intus adv. u unutrašnjosti, unutar
in-uro, ussi, ustum 3. užeći, žigosati; prouz-rokovati, naturiti

in-usitatus 3. neobičan, neobičajan
inutilis, e ne-, beskoristan, neupotrebljiv; štetan
in-vado, vasi, vasum 3. ići u, ući, prodreti; prisvojiti
invalidus 3. nejak, nemoćan
in-veho, vexi, vectum 3. uvesti, uvoziti, uneti; ući, doći
in-venio, veni, ventum 4. na(i)ći (na) koga; pro-, iz/naći, otkriti
invento, onis f. pronalaženje, moć pronalaženja
inventor, oris m. i -trix, icis f. pronalazač, -ica, tvorac, stvoriteljka
in-vertio, verti, versum 3. obrnuti, izvnuti; iskrenuti, izmeniti
invetero 1. načiniti starim; *inveteratus* ukorenjen, star, čvrst
invicem (in vicem) adv. naizmence; uzajamno, međusobno; naprotiv
invictus 3. nepobeden, nepobedan.
 neslomljiv
in-video, vidi, visum 2. zavideti, uskraćivati
invidia, ae f. zavist; predmet zavisti
invidiosus 3. zavidljiv; pun mržnje; omrznut, mrzak; odvratan
invidus 3. zavidljiv, *subst.* zavidljivac
in-vigilo 1. bdeti pri čemu (*dat.*), paziti na što
inviolatus 3. nepovređen; nepovredljiv
in-viso, si, sum 3. (raz)gledati, posetiti
invisus 3. omrznut; koji mrzi
invito 1. poz(i)vati, ugostiti; pozvati, mamiti, držati
invitus 3. nevoljan, protiv volje, nerad
invius 3. neprohodan, neprolazan, *subst. invia, rum n. pl.* neprohodni predeli, neprolazna mesta
io interi. ah, jao (za bol), ha iju(ju) (za radost
io triumphae)
iocor, atus sum dep. 1. šaliti se, dirati; reći u šali
iocosus 3. šaljiv, vragolast
iocus, i m. (pl. ioci i ioca, orum) šala, vragolija, *ioco* u šali
ipse, a, um pron. za određivanje; sam, lično
ira, ae f. gnev, ogorčenost, osveta, besnilo
iracundia, ae f. naprasitost, ljutitost, ljutina
iracundus 3. naprasit, ljutit
irascor dep. 3. gneviti se, ljutiti se
iratus 3. (*irascor*) gnevan, ljut
irritamen, inis n. sredstvo za draženje, na-draživanje
irritamentum, i n. = irritamen
irrito 1. dražiti, nadražiti(va)ti; naljutiti, ogorčiti, razdražiti
irritus 3. nevažeci; uzaludan; *subst. n.* uza-ludnost, neuspelost
irro 1. na-, o/rositi, na-, po/kvasiti
irrumpeo, rupi, ruptum 3. provaliti (u), pro-dreti; prodirati
irruo, rui — 3. prodreti, navaliti
irruptio, onis f. prodiranje, upad
is, ea, id pron. demonstrativum on, ona, ono
iste, a, ud pron. demonstr. taj, ta, to
istic adv. tamo; tu
ita adv. tako, na taj način

ita-que adv. i tako; dakle, prema tome, otuda
item adv. isto tako, takođe
iter, itineris n. putovanje, put; drum
iterum adv. po drugi put, ponovo
itidem adv. isto tako, takođe
iuba, ae f. griva
iubeo, iussi, iussum 3. zapovedati, narediti, zahtevati; izabrati, oglasiti za što
tucunde adv. prijatno, sa zadovoljstvom
tucunditas, aris f. prijatnost; ljupkost
iucundus 3. prijatan; ljubazan; omiljen
iudex, icis m. sudija
iudicium, i n. sudsko isleđenje, suđenje; sud; parnica
iudico 1. biti sudija, suditi, presuđivati; odlučiti, misliti, držati
iugerum, i n. (gen. pl. iugerum, dat. i abl. obično iugeribus) jutro zemlje, zemlja
iugum, i n. jaram; zaprega; planinski lanac
iumentum, i n. stoka, marva, marvinče za teret
iungo, iunxi, iunctum 3. spojiti, vezati, sjediniti; sklopiti, načiniti
iunior v. iuvenis
iurgium, i n. raspra, prepirka

iurisdiction, onis f. gradansko pravosuđe
iuro 1. zakleti se, zaklinjati se
ius, iuris n. pravo; iure s pravom
ius iurandum, iuris iurandi n. zakletva
iussu po zapovesti
iussum, i n. zapovest, naređenje, odluka
iustitia, ae f. pravda, spravedljivost, pravičnost
iustus 3. pravičan, pravedan, pošten
iuvenalis, e mladički, iuvenalia, orum n. igre u pozorištu koje je Neron priređivao
iuvenus, i m. junac (mlad bik); mlad čovek
iuvenesco, nui — 3. do-, iz-/rasti; podmladiti se
iuvenilis, e mladički, mlad
iuvenis, e adi. mlad; *comp. iuvenior i iunior;* subst. *iuuiores* mladi ljudi sposobni da nose oružje
iuventa, ae f. mladost, mladičko doba, omladina
iuventus, utis f. mladost, mladičko doba, mladi ljudi
iuvo, iuvi, iutum (iuvaturus Sall.) 1. pomagati; radovati, razveseljavati; *impers. iuvat* raduje, čini zadovoljstvo
iuxta 1. adv. pored, uzblizo, 2. *praep.* sa acc. pored, kod, uz

K

K, k kao skraćenica: **K** = *Kaeso* (rimsko ime); **K.** ili **Kal.** = *Kalendae, v. Calendae;*
k = *kalumnia v. calumnia*

L

L, kao znak za broj = 50
labes is f. padanje, propadanje
labo 1. kolebati se, klovati se padu; opadati, propadati
labor, lapsus sum dep. 3. kliziti, lagano odmicati; padati, opadati pasti, omaći se; teći; prolaziti, proticati, promicati; pasti, pokliznuti, pogrešiti
labor, oris m. napor, trud, muka, rad; delatnost, marljivost; *labores solis, lunae* pomračenje sunca, meseca; *labores Lucinae* bolovi
laboro 1. raditi, truditi se, mučiti se
labrum, i n. usna; *labrum, i n.* kada; kaca
lac, lactis n. mleko
lacerna, ae f. kratak ogrtač s kukuljicom
lacero 1. rastržati, rastrgnuti, raskidati; uništiti, upropastiti
lacetus, i m. 1. pl. mišić; snaga, moć, 2. mišica, ruka
laccio, ivi (ii) itum 3. dražiti, izazivati; *pax l.* narušen
lacinia, ae f. krpa, *lacinia obtinere* jedva držati
lacrima, ae f. suza
lacrimosus 3. pun suza, plačan, suzan; tužan, žalostan
lacteus 3. od mleka, pun mleka, mlečan

lacuna, ae f. udubljenje, jama; bara, lokva; gubitak
lacunar, aris, n. tavanica, plafon (sa izdubenim kockastim poljima snabdevenim ukrasima od zlata i slonove kosti ili bojadisanim)
lacus, us m. jezero, voda, (izvor, reka) basen
laedo, laesi, laesum 3. povrediti, oštetiti; vrediti
laetitia, ae f. radost, veselost, veselje; lepota, milina
laetor dep. 1. radovati se, veseliti se
laetus 3. veseo, radostan, vedar
laevus 3. levi
lagoena, ae f. (gr.) bokast sud sa uskim grlom; boca, flaša
lambo, bi, bitum 3. lizati
lamentatio, onis f. naricanje, jadikovanje, kukanje
lana, ae f. vuna: *l. ducere* presti
laneus 3. vuneni; mek kao vuna
languidus 3. mlitav, malaksao, iznuren
languor, oris m. mlitavost, malaksalost; slabost
lanificus 3. koji obrađuje vunu; koji prede, tka; *ars b.* veština predenja, tkanja
lanugo, inis f. mašak, mah(ovina), pepeljak; pl. malje (prva brada)
lanx, cis f. zdela; plitica od terazija

- lapathum*, i n. i *lapathus*, i f. (gr.) kiseljak (biljka)
- lapillus*, i m. kamenčić; dragi kamen
- lapis*, *idis* m. kamen; nadgrobni kamen
- lapsus*, *us* m. tok, let, gmizanje, pad; omaška, pogreška
- lar*, *laris* m. obično pl. *Lares*, *um* i *ium* bogovi zaštitnici osob. kućni bogovi; kuća, stan, ognjište
- large* adv. obilato, darežljivo
- largior*, *largitus* *sum* dep. 4. obilno davati, poklanjati; *largiundo* (*Sall.*) podmićivanjem
- largiter* adv. obilno, dovoljno
- largitio*, *onis* f. poklanjanje, darivanje
- laridum*, i n. suvo meso; slanina
- larivivus* 3. nestašan, razdragan, šaljiv
- lassitudo*, *inis* f. umor, zamorenost; zamaranje
- lassus* 3. umoran, iznuren, malaksao
- late* adv. (*latus*) široko, daleko: *late et longe* nadaleko i naširoko, opširno
- lateo*, *ui* — 2. biti skriven, skrivati se; kriti se od suda; živeti povučeno
- latex*, *icis* m. tečnost
- laticlavus* 3. opšiven širokom purpurnom trakom
- latifundium*, *ii* n. veliko poljsko imanje
- latitudo*, *inis* f. širina; veličina, prostranstvo; prostran kraj
- latro*, *onis* m. pustahija, razbojnik; lovac
- latrocinium*, i n. razbojništvo; spletko; razbojnička četa
- latus* 3. širok; prostran; opširan
- latus*, *eris* n. bok; strana; prsa, pluća
- laudabilis*, e vreden hvale, pohvalan; srećan
- laudabiliter* adv. pohvalno
- laudatio*, *onis* f. hvaljenje, pohvala
- laudator*, *oris* m. hvalilac, hvalitelj
- laudatus* 3. (*laudo*) hvaljen, vreden hvale, izvrstan, lep
- laudo* 1. hvaliti, pohvaliti, slaviti
- laureus* 3. od lovora, lovorov
- laurus*, i (i po 4. dekl., *abl. sing. lauru*, *acc. pl. laurus*) f. lovor; lovorov venac
- laus*, *laudis* f. hvata, pohvala, slava; pl. pohvale
- lautus* 3. čist, lep, sjajan, pristojan; pohvalan
- lavo*, *lavi*, *lautum* (*lavatum*) 1. prati, kupati, umiti
- laxo* 1. proširiti; odrešiti, otvoriti; olakšati
- laxus* 3. prostran, dalek; dug
- lea*, *ae* f. lavica
- leena*, *ae* f. (gr.) = *lea*
- lectica*, *ae* f. nosiljka; (mrtvačka) nosila
- lectio*, *onis* f. biranje, izbor, čitanje
- lectio* 1. često, pažljivo čitati
- lectulus*, i m. posteljica za spavanje; mrtvački odar; sofa
- lectus* 3. (od *lego*) biran, odabran, izabran
- lectus*, i m. postelja, krevet
- legatio*, *onis* f. poslanstvo, poslanička služba
- legatus*, i m. poslanik; legat
- legio*, *onis* f. (rimska) legija (odeljenje vojske od 4200—6000 ljudi)
- legitimus* 3. zakonit; pristojan, valjan, pravi
- lego*, *legi*, *lectum* 3. brati, sabrati, sabirati; birati; izabrati; čitati
- lego* 1. poslati koga kao poslanika; postaviti ili uzeti za delegata; testamentom zavestati, ostaviti
- lemniscus*, i m. šarena vrpca kao znak odlikovanja (najpre od lipove like, kasnije od zlatnog i srebrnog lima)
- lenis*, e blag, tih, nežan
- lentitudo*, *inis* f. sporost, tromost; razvučenost; ravnodušnost
- lentos* 3. žilav; gibak; spor, trom; neosetljiv
- leo*, *leonis*, m. lav
- lepus*, *oris* m. zec
- letum*, i n. smrt; propast
- levamen*, *inis* n. sredstvo za olakšanje, ublaženje
- levamentum*, i n. = *levamen*
- levis*, e lak; l. *populi* seni (pokojnika)
- levitas*, *atis* f. uglađenost, tečnost
- levitas*, *atis* f. lakoća; brzina; nestalnost
- leviter* adv. lako
- levo* 1. dizati, podići, ispraviti; olakšati, ublažiti
- lex*, *legis* f. zakonski predlog; pravilo, propis, zakon
- libellus*, i m. mali spis, knjižica; dnevnik; pismo
- libens* i *lubens*, *entis* voljan, rad, radostan, animo *libenti* rado
- libenter* i *libenter* adv. rado
- liber*, *era*, *erum* slobodan; otvoren, nepri-strastan
- liber*, *bri* m. liko; knjiga; spisak, katalog
- liberalis*, e koji se tiče slobode; plemenit, slobodouman; dobar
- liberalitas*, *atis* f. plemenit, slobodouman način mišljenja; dobrotu, darežljivost
- liberaliter* adv. pristojno; dobro, blago
- liberator*, *oris* m. oslobodilac
- libere* adv. slobodno, neograničeno
- liberi*, *orum* (i *um*) m. deca
- libero* 1. oslobađati, osloboditi; izbaviti iz čega
- libertas*, *atis* f. sloboda; (sloboda građanska); sloboda (politička), samostalnost
- libertinus*, i m. v. *libertus*
- libertus*, i m. oslobodenik
- libet* (*tubet*), *libuit*, *libitum est* dopada se, sviđa se
- libido* (*tubido*), *inis* f. želja, žudnja; *ex libidine* sasvim po volji, samovoljno; požuda, pohota
- libo* 1. (gr.) malo oduzeti od čega, oduzeti; žrtvovati, posvetiti
- libro* 1. u ravnoteži držati; zamahnuti, baciti; se l. leteti (o pčelama)
- libum*, i n. kolač (od ribanog sira, pšeničnog brašna, jaja i ulja)
- licens*, *tis* (*licet*) slobodan, neograničen, nevezan
- licenter* adv. slobodno, nevezano, razuzdano
- licentia*, *ae* f. sloboda; dopuštenost; samovolja, drskost

licet (*licuit, licitum est*) 2. *impers.* dopušteno je, dopušta se, slobodno je; (kao dopusni, koncesivni izraz) bilo da, ma bilo da
licitus 3. (*licet*) dopušten
lictor, oris m. liktor (liktori behu državne slugе najvećih činovnika: diktatora, konzula, pretora)
ligneus 3. drven, od drveta
lignum, i n. drvo (za gorivo); drvo, debljo
ligo 1. vezati
ligo, onis m. motika
limen, inis n. prag; ulaz, izlaz; početak
limes, itis m. međa, granica; utvrđena granica, granični bedem
lingua, ae f. jezik; govorenje, govor
linquo, liqui — 3. ostaviti (koga) gde; napustiti
linteus 3. lanen, plätnen; *subst. linteum, i n.* platno, jedro od platna
linum, i n. lan; konac; platno; uže, palamar
liqueo, liqui ili *licui* 2. (*liquet, liquit* ili *licuit*) biti tačan, biti jasan, razumljiv, razgovetan; *mih* *liquet* stvar mi je jasna; *partic. liquens, entis* tečan
liquidus 3. tečan; bistar; vedar, jasan
liquor, oris m. tečnost, tečno stanje, tečnost (materijala)
lis, litis f. rasprava, svađa; parnica; *l. aestimare* odrediti kaznu za onoga koji izgubi parnicu
litigo 1. prepirati se, svađati se, parničiti se
lito 1. žrtvovati s povoljnim znacima; žrtvovati
littera, ae f. slovo; *pl.* pismo *pl.* književni spomenici, spisi, dela, knjige, književnost
litus, oris n. obala, obalski kraj
livor, oris m. modrica; zavist
locatio, onis f. i locatum, i n. davanje pod zakup
loco 1. položiti, metnuti, postaviti, namestiti; sagraditi
loculamentum, i n. stelaž, polica
locuples, etis bogat zemljom, imućan, bogat
locus, i m. (pl. loci i loca) mesto; ugled; *loco, ili in loco* mesto, otksek, odeljak (knjige: *philosophiae loci*); *pl. loci* dokazi, izvori
longe adv. (longus) daleko, na daleko
longinquus 3. (o prostoru) dug, udaljen
longitudo, inis f. dužina; dugotrajnost
longus 3. (o prostoru) dug, dugačak; *navis l.* ratna lađa
loquax, acis govornjiv, brbljiv
loquela i loquella, ae f. reč; jezik, govor
loquentia, ae f. govornjivost

loquor, locutus sum, loqui dep. 3. govoriti, jasno govoriti, pokazivati; *loquuntur* sa *acc. c. inf.* govori se, pričaju
lubido v. libido
lucellum, i n. mala dobit
luceo, luxi — 2. sjati se, svetletiti
lucerna, ae f. svetnjak, lampa
lucidus 3. svetao, sjajan; jasan, razgovetan
lucrum, i n. dobit, korist; *in lucro esse*
luctor dep. 1. rvati se; boriti se; truditi se
luctus, us m. žalost
lucus, i m. gaj, lug; šuma
ludibrium, i n. poruga; potsmeh
ludicrum, n. pozorišna igra, gluma
ludo, lusi, lusum 3. igrati se, igrati; raditi; dražiti, peckati
ludus, i m. igra; škola, *ludi magister* učitelj
lugeo, luxi, luctum 2. žaliti, biti u žalosti za kim; oplakati što
lugubris, e tužan, žalostan; *subst. lugubria, ium* crnina
lumbus, i m. kuk, bok
lumen, inis n. svetlost, svetilo; sveća; oči, očni vid; dika; ukras
luna, ae f. mesec (na nebu); *per lunam* pri mesečini
luo, lui, luiturus 3. ispaštati, pretrpeti
lupa, ae, f. vučica; javna bludnica
lupus, i m. vuk, kurjak; *lupus in fabula* mi o vuku, a vuk na vrata
luridus (horror) bleđozut, mrtvački bleđ; što čini bleđim
lusor, oris m. igrač, šaljivac; *tenerorum amorum l.* šaljivi pesnik
lustro 1. čistiti, očistiti; razmatrati, pregledati, osvetljavati
lustrum, i n. močvar; leglo zverova
lusus, us m. igranje, igra; šala
lutulentus 3. blatnjav, prljav, gadan; nečist
lutum, i n. blato; glina, ilovača
lutum, i n. katanac, četvorac (biljka za žutu boju); žuta boja
lux, lucis, f. svetlost; sjaj, oganj; *luce i luci* danju; dika
luxuria, ae i -ries, ei f. bujnost, izobilnost; raskalašno uživanje, raskalašnost, obest
luxuriosus 3. bujan; nestašan, razuzdan, raskošan
luxus, us m. raskoš, raskošnost; rasipanje
lymphā i limpha, ae (bistra) voda
lyra, ae f. (gr.) lira, *lauta* (grčki muzički instrumenti); lirsko pesništvo, lirska pesma
lyricus 3. lirski; *subst. -us, i m.* liričar, lirski pesnik

M

M (kao broj) = *mille* 1000
macer, cra, crum mršav
mahaera, ae f. (gr.) mač, sablja
mactio 1. počastvovati, oslaviti; žrtvovati
madeo, dui — 2. biti vlažan, mokar; kapati, *partic. madens* vlažan, ovlažan, *nix madens* koji se topi
madesco, dui — 3. postati sasvim vlažan, mokar

maereo, ui 2. biti tužan, tugovati, oplakivati
maeror, oris m. tuga, žalost, jad
maestitia, ae f. žalost, tuga
maestus 3. duboko ožalošćen, tužan, žalostan
magis adv. više, većma; *magis magisque* sve više, više i više

magister, tri m. upravitelj, upravljajč, nadzor-
nik; *pecoris m.* vrhovni pastir; *ovium m.*
ovčar; učitelj
magistra, ae f. upraviteljka; učiteljica
magistratus, us m. služba (*magistri*); pogla-
var; (državni) činovnik; vlast, poglavarstvo
magnanimus 3. velikodušan; srčan, hrabar
magnifice adv. veličanstveno, sjajno
magnificentia, ae f. veličanstvenost, velelep-
nost, sjaj
magnifico 1. visoko ceniti; slaviti, uzdizati,
veličati
magnificus 3. veličanstven, sjajan; dičan,
slavan
magnitudo; inis f. veličina; množina
magnus 3. (comp. maior, us, superl. maximus)
velik; (o vremenu) dug, veliki; *magno natu*
star; *maior, maximus* sa i bez *natu, annis*
stariji, najstariji; *maiores natu* stariji ljudi,
stari, osob. senat; *maiores (natu)* preci,
praoci; veliki, značajan
maiestas, atis f. veličanstvo, uzvišenost,
dostojanstvo
maior, maiores v. magnus
mala, ae f. čeljust, vilica; lice, obraz
male adv. (comp. peius, superl. pessime)
rdavo, zlo
male-dico, dixi, dictum 3. grditi (*alci*)
maledicus 3. koji opada, grdi, psuje; *subst.*
m. klevetnik
malefactum, i n. rdavo delo, zločin
maleficus 3. zlotvoran, opak, bezbožan;
nenaklonjen, zloban
malevolus 3. nenaklonjen, zlurad, zloban
malignitas, atis f. zlobnost, pakost; škrtost,
tvrdoća
malo, malui, malle radije hteti, više voleti
malum, i n. jabuka (plod); *malum Punicum*, nar,
šipak
malum, i n. zlo; muka, nesreća, nevolja,
opasnost
malus 3. (comp. peior, ius, superl. pessimus 3)
rdav, ružan; zao, opak, bezbožan
malva, ae f. slez, slezovača
mancipium, i n. formalna kupovina; rob;
robinja
mandatum, i n. nalog, zapovest
mando 1. predati, poveriti, ostaviti se; *fugae*
m. dati se u bekstvo
mane 1. subst. n. (indecl.) jutro 2. *adv.*
ujutru
maneo, mansi, mansum 2. osta(ja)ti gde; biti
postojan; čekati koga
manifestus 3. očevidan, jasan; dokazan
manipulus, i m. rukovet, svežanj, snopić; *ma-
nipula, četa* (odeljenje pešadije od 120,
samo kod *triarum* od 60 ljudi)
mano 1. teći, oticati; liti; proizlaziti
mansuetudo, inis f. pitomost, blagost
manubiae (manibiae), arum f. ratni plen; iz-
iznos plena; otimanje, nezakoniti dobitak
manus, us f. ruka; hrabrost, *pl.* hrabra ili
junačka dela; boj rukama, borba, okršaj;
četa; gomila; ljudstvo; ljudi
marcidus 3. uveo; slab, mlitav, istrošen

mare, maris n. more; *terra marique* i na suvu
i na moru
margo, inis m. i f. ivica, kraj; granica, ljudi
marinus 3. morski
marito 1. oženiti, udati
maritus 3. bračni, ženidbeni; *subst. -us, i m.*
suprug, muž; *-ta, ae f.* supruga, žena, *-ti,
orum m.* supruzi
marmor, oris m. (gr.) mramor, mramorno
delo, mramorni spomenik
marmoreus 3. mramoran, od mramora; bo
ili sjajan kao mramor
mas, maris m. 1. muško, mužjak; 2. *adi.*
muški, krepak, srčan
massa, ae f. (gr.) testo, gruda, masa
mater, tris f. mati; *m. familias (familiae)*
domaćica
materia, ae f. materija; građa (svake vrste,
osob. drvo, grede)
materies, ei f. = materia
maternus 3. materin(ski), maternji
matrimonium, i n. brak, ženidba; *pl.* udate
žene
matrona, ae f. časna, ugledna gosp(od)ja, ma-
trona; supruga, žena
mature adv. rano; u (pravo) vreme; prerano,
brzo
maturo 1. dovesti do zrelosti; brzo izvesti,
požuriti, hitati
maturus 3. zreo, sa-, do/zreo, dospeo; *ma-
turo tempore* u pravo doba; ostareo
matutinus 3. jutarnji
mavolo = malo etc.
maxime (maxume) adv. (od *maximus*) najviše,
najvećma, vrlo mnogo
maximus (maxumus) 3. v. magnus
mecastor interi. tako mi Kastora!
medeor — dep. 2. lečiti, izlečiti (*sa dat.*);
pomagati, pomoći
medica, ae f. burgundska detelina
medicamen, inis n. lekovito sredstvo, lek,
lekarija
medicamentum, i n. = medicamen
medicina, ae f. lekarstvo; lekarska daščara;
lek, lekarija
medicus 3. koji leči, lekovit; *subst. -us, i m.*
lekar
mediocris, e (o)srednji; neznačajan; umeren,
prilično
mediocritas, atis f. osrednjost; srednji put,
umerenost
mediocriter adv. srednje; neznatno; nešto
malo; prilično
meditatus 3. (meditor) promišljen, promo-
zgan, proučen, izmišljen
meditor dep. 1. razmišljati, misliti na što;
vežbati se
medium, ii n. sredina v. *medius*
medius 3. srednji, koji se u sredini nalazi; o-
bičan, umeren; *subst. medium, i n.* srednje,
sredina, središte
mel. mellis n. med; *mel Atticum*, čuveni med
sa gore Himeta u Atici
meliusculus 3. malo bolji
mellitus 3. meden, zaslađen medom; sladak,
najmiliji

membrum, i n. ud, deo tela
memini, -isse sećati se, opominjati se, pamtili
memorabilis, e vredan spomena, znamenit
memoratus, us m. pominjanje, pričanje
memoria, ae f. pamćenje, moć pamćenja,
 sećanje, opominjanje
memoro 1. opomenuti; spomenuti, saopštiti
mens, *mentis* f. mišljenje, moć mišljenja, duh,
 razum, um, pamet, *animus et mens* srce
 i duša
mensa, ae f. sto, trpeza; jelo, jestivo, gozba
mensis, is m. mesec (vreme od 30 dana)
menstruus 3. mesečni; jednomesečni
mensura, ae f. merenje, mera; obim; mnoštvo
mentio, *onis* f. spomen, napomena; predlog
mentor, *itus* sum dep. 4. intr. lagati, izmi-
 sliti; trans. lažno izneti, lažno obećati
mercator, *oris* m. trgovac, kupac
mercatura, ae f. trgovina, trgovanje
mercatus, us m. trgovina; trg, vašar, sajam
merces, *edj* f. nagrada, plata; posluga,
 zarada
mercimonium, i n. trgovačka roba
mereo, *ui* — 2. *mereor*, *ritus* sum dep. 2. za-
 služiti; steći, dobiti; steći zasluge, biti za-
 služan (*bene* ili *male* de re)
merges, *itis*, f. snop
mergo, *mersi*, *mersum* 3. zagnjuriti, potopiti,
 zaroniti, sakriti, skrivati, skrivati
meridianus 3. podnevni; južni
meridies, *ei* f. podne; jug
merito adv. (*superl. mertissimo*) s pravom,
 po zasluži
meritorius 3. najmljen, plaćen
meritum, i n. zasluga; nagrada, plata
meritus 3. (od *mereo*) zaslužan, pravedan,
 dužan, pristojan
merus 3. nepomešan, čist, suv; *subst. merum*,
 i n. čisto, nepomešano vino; pravi, neis-
 kvaren
messis, *is* f. žetva, vreme žetve
meta, ae f. meta, cilj, granica, kraj
metior, *mens* sum dep. 4. meriti, izmeriti;
 odmeriti, podeliti
meto, *messui*, *messum* 3. žeti, kositi, požeti,
 pokositi
metuo, *ui* 3. bojati se, biti u strahu (*de*
aliqua re za koga, zbog čega); čuvati se,
 kloniti se čega
metus, us m. strah, bojazan, zabrinutost
meus 3 moj, -a, -e; *mei sunt ordines* moje
 delo su
mico, *cui* — 1. trzati, drhtati; sevati, blistati se
migro 1. seliti se, pre-, ot/seliti se
miles, *itis* m. vojnik, ratnik
militaris, e vojni(čki), ratni(čki): *subst. -is*, *is*
 m. v. *miles*
militia, ae f. ratna, vojna škola; rat, vojna
milito 1. kao vojnik služiti, vojnik biti,
 vojsku služiti
mille (pl. *milia*) hiljada, tisuća; nebrojeni
milidnus 3. (jastrebliji) razbojnički, lupeški,
 kradljiv
milus, i m. soko, jastreb
milvius, *milvus* = *milvius*, *milvus*
minae, *arum* f. vršci na zidinama; pretnje

minime v. *parvus*
minimus 3. v. *parvus*
ministra, ae f. sluškinja, pomoćnica, poma-
 gačica
ministro 1. služiti; posluživati; pružiti
minitor dep. 1. pretiti, groziti
minor dep. 1. stršiti, nadvišavati, pomaljati
 se; pretiti
minor, us comp. od *parvus*
minime — *minime* v. *parum*
minumus — *minimus* v. *parvus*
minuo, *nui*, *natum* 3. smanjiti, razbiti; sma-
 nji(va)ti se, (o)slabiti, ograničiti
minus comp. 1. *adi.* v. *parvus* 2. *adv.* v. *parum*
mirabilis, e čudan, čudnovat, divan
mirabundus 3. začuden
miror dep. 1. (za)čuditi se, (za)diviti se
mirus 3. čudnovat, zavidljivajući, vredan
 divljenja, osobit
misceo, *miscui*, *mixtum* i *mistum* 3. mešati,
 s-, po/mešati; prouzrokovati; uzbuniti
misellus 3. bedan, jadan, kukavan
miser, *era*, *erum* bedan, jadan, nesrećan, ku-
 kavan, siromah
miserabilis, e vredan žaljenja, jadan, kukavan,
 bedan
misere adv. jadno, žalosno, kukavno
misereo, *serui*, *seritum* i *sertum* 2. i *miserior*,
ritus sum dep. 2. žaliti, sažaljevati koga,
 sažaliti se, smilovati se
miseret me alcis žao mi je, žalim
miseria, ae f. beda, nevolja, nesreća, jad
misericordia, ae f. sažaljenje, milosrđe
misericos, *dis* sažaljiv, milosrdan, milostiv
miseror dep. 1. žaliti, oplakivati, sažaljevati
missilis, e koji se može baciti; *subst. missile*,
is n. koplje, strela
missio, *onis* f. odašiljanje, opremanje;
 prestanak, svršetak
mitigo 1. umekša(va)ti, ublaži(va)ti, ukrotiti
mitis, e blag, mek, nežan, tih, miran, pitom
mitto, *mi*, *missum* 3. (po)slati, šiljati, opre-
 mati; baciti, bacati; (ot)пустiti
mobilis, e pokret/an, -ljiv; brz, gibak, okre-
 tan, hitar
moderatio, *onis* f. umeravanje, držanje prave
 mere, uzdržavanje; umerenost, čuvanje
moderator, *oris* m. koji upravlja, upravljač
moderatus 3. umeren, razborit
moderor dep. 1. umeravati, umeriti; uprav-
 ljati, voditi, vladati
modeste adv. umereno, mirno; skromno
modestia, ae f. umerenost; razboritost, bla-
 gost; smernost, čednost
modestus 3. umeren; razborit, blag; skroman
modice adv. umereno, prilično; mirno, tiho
modicus 3. umeren; (o)srednji, priličan;
 miran, skroman
modius, i m. mera za žito = 16 sekstarija ili
¹/₄ grčkog medimna (oko deset i po litara)
modo adv. samo; non *modo* (non)... sed ne...
quidem ne samo ne... već ni; samo ipak;
modo... *modo* čas... čas
modulatio, *onis* f. pravilno odmeravanje
 (*vocis*): melodično, harmonično

- modus, i m.* mera, merilo; veličina, obim, množina, masa; melodija
- moenia, ium n.* zidine, bedemi; zidan opkop, nasip, utvrđenje
- moles, is f.* teret, breme, masa; džinovska građevina
- molestus* 3. tegoban, težak, dosadan, mučan, neprijatan, nelagodan
- moliō, itus sum dep.* 4. silom pokrenuti, silom pokretati, silom micati; zasnovati, namisliti što; mučiti se, truditi se
- mollio* 4. umekša(va)ti, (u)činiti gipkim, vitkim; ublaži(va)ti, razmaziti; ukrotiti
- mollis, e* mek, gibak, vitak; nežan, osetljiv
- molliter adv.* meko, gipko, vitko, elastično; blago, tiho, nežno, mirno
- momentum, i n.* pokretna sila; uzrok, pobuda, razlog
- moneo, ui, itum* 2. opominjati, opomenuti; pozvati, nagovarati
- monile, is n.* ogrlica
- monitus, us m.* opomena, potsećanje
- mons, montis n.* brdo, breg, planina, gora
- monstro* 1. pokaz(iv)ati, upućivati (*alci alqd*); označiti, savetovati
- monstrum, i n.* znak, znamenje
- monumentum, i n.* što opominje na što, spomenik; uspomena; *pl.* zapisi, memoari
- mora, ae f.* boravljenje, bavljenje, boravak; oklevanje, odlaganje; prepreka
- morbus, i m.* bolest
- morior, mortuus sum dep.* 3. umreti; *mortuus* umro, mrtav, mrtvac
- moror dep.* 1. boraviti, baviti se, zadrž(va)ti se; zaustavljati, sprečavati, otezati
- morositas, atis f.* sitničarstvo, pedanterija; mrzovoljnost, samovoljnost
- mors, mortis f.* smrt, smrtna služaj
- morsis, us m.* ujed(anje); jed, ljutina
- mortalis, e* smrtnan; *subst. m.* smrtni, čovek; *mortalia, ium n.* ljudsko, ljudska sudbina
- mos, moris n.* običaj, navika; propis, zakon; karakter, vladanje; ćud
- motus, us m.* pokret, kretanje; *terrae m.* zemljotres; buna, ustanak, preokret
- moveo, movi, motum* 2. (po)kretati, (po)krenuti; igrati; dirnuti, gantiti, oduševiti, uzburniti
- mox adv.* (u)skoro, naskoro
- muero, onis m.* šiljak, oštar vrh, ostrica, sečivo
- magio* 4. mukati, rikati
- magitus, us m.* mukanje, rikanje
- mala, ae f.* mazga
- mulceo, mulsi, multum* 2. gladiti, milovati, utiša(va)ti
- muliebris, e* ženski
- muliebriter adv.* ženski
- mulier, eris f.* žena; žena, supruga
- multiplex, icis* sa mnogo zavoja ili bora, zavojit, vijugav; jak; različan
- multiplico* 1. umnogostručiti, u- / po/vučati; *pass. rasti*
- multitudo, inis f.* množina, veliki broj; množina ljudi, svetina, puk
- multo* 1. kazniti, kažnjavati
- multo* mnogo v. *multus*
- multum* 1. *subst.* mnogo, veliki deo, veliki komad, *abl. multo* (za)mного, vrlo 2. *adv.* mnogo veoma, jako; 3. *comp. plus, pluris n.* više, veći deo 4. *superl. plurimum, i n.* najveći, vrlo mnogo; *plurimi (gen. pretii)* najviše, najskuplje; *adv. plurimum* najviše, vrlo mnogo
- mulus, i m.* mazga, mazgov
- munditia, ae f.* čistoća, red
- mundus, i m.* toaleta; svet, vasiona; nebo; zemlja; čovečanstvo, ljudi
- munero i muneror dep.* 1. pokloniti, darovati; obdariti
- municipium, i n.* municipija, grad u Italiji ili van Italije pod vrhovnom rimskom vlašću sa svojom samoupravom, ustavom i zakonima
- munifice, adv.* darežljivo, dobrotvorno
- munificentia, ae f.* dobrotvornost, darežljivost
- munificus* 3. dobrotvoran, darežljiv
- munimentum, i n.* zaštitno sredstvo; utvrđenje, tvrđava
- munio* 4. zidati, (opkope), graditi (puteve) krčiti; zidom, bedemom, šancem utvrditi, opkopati; braniti, štiti, zaklanjati
- munus, eris n.* dužnost, posao; rad, poklon; žrtva, žrtva za mrtvaca, žrtveni dar
- munusculum, i n.* mali dar, darak
- murax, icis m.* purpurni (bagrenov) puž; purpur; greben
- muria, ae f.* raso, salamura
- murmur, uris n.* mrmljanje, mrmor, gundanje; šum
- murmuro* 1. mrmljati, gundati; šušati, šumeti, žuboriti
- murus i m.* (osob. gradski) zid, bedem; zaštita
- mus, muris m.* miš
- musica, ae i musice, es f.* (gr.) muzika
- musicus* (gr.) muzički, muzikalni; *subst. -us, i m.* muzičar
- musso* 1. mrmljati, šaptati, zujati oko čega
- mustum, i n.* must, šira
- mutatio, onis f.* menjanje, iz-, pro/mena: *m. rerum*, državni prevrat
- mutio* 1. (po)krenuti, udaljiti, ukloniti; pro-
meniti, popraviti
- mutus* 3. nem, koji ne govori, tih, bez glasa
- mutuus* 3. u-, po/zajmljen; uzajaman, obostran
- myrica, ae i -ce, es f.* metljika, divlji čempres
- myrmillo = mirnillo, onis m.* murmilon (gladijator s galskim šlemom na glavi na čijem se vrhu nalazila riba)

nam coni. jer, naime; u upitnim rečenicama pojačava
namque coni. (pojačano *nam*) jer, naime
nanciscor, nactus ili *nactus sum dep.* 3. dobiti; dostići; naići na što
narcissus, i m. narcis (cvet)
nardum, i n. nardovo (mirisljivo) ulje
naris is f. nozdrva
narro 1. pričati; pripovedati, opisivati; kazati
nascor, natus sum, nasci dep. 3. roditi se, rađati se, voditi poreklo; postati
nasus, i m. nos
nata, ae f. (*nascor*) ćerka
natalis, e koji se tiče rođenja, rodni; *subst.* *natalis, is m.* dan rođenja; *natales, ium m.* poreklo, rod
natio, onis f. rod, poreklo; pleme, narod; vrsta, rod
nato 1. plivati, plivati kroza što, preko čega
natura, ae f. rođenje; priroda, narav, karakter
naturalis, e rođeni; prirodan, u-, prirođen; koji se tiče prirode
naturaliter adv. prirodno, od prirode
natus 3. (od *nascor*) rođen, stvoren za što; *subst. m. sin, pl.* deca
natus, abl. u, m. starost, godine
nausfragium, i n. brodolom; poraz, propast, nesreća
nausea, ae f. morska bolest; muka, bljuvanje
nauta, ae m. brodar, lađar
nauticus 3. brodarski, lađarski, *pinus n.* lađa; *subst. pl. m.* brodari, mornari
navalis, e brodski, morskog; *subst. navales, ium m.* pristanište, luka
navigatio, onis f. plovljenje, plovidba
navigium, i n. brod, lađa, čamac
navigo 1. ploviti, jedriti, plivati
navis, is f. lađa, brod, *n. longa* ratna lađa
navita, ae m. = nauta
ne adv. zaista, doista
ne 1. (kao odrečica) *ne... quidem* ni(ti) pa ni; *ne* (pored imperativa, konjunktiva) neka ne, da ne. 2. *ne coni.* (= *ut non*) da ne. 3. (upitna rečica) li, *potesne?* možeš li? da li, il'; za pooštavanje pitanja *numne, utrumne, quine etc.*
nebula, ae f. para, magla; dim; oblak
nec ili *neque coni.* i ne, niti; *neque... neque, nec... nec... ni(ti) ni(ti)*
nec-dum ili; *neque-dum adv.* i još ne
necessarius 3. nužan, neizbežan, neminovan; *necessaria pl. n. = res necessariae*
necessarius, i m., necessaria, ae f. srođnik, srođnica, prijatelj
necesse ili *necessum adi.,* stoji samo u vezi: 1. sa *esse* biti nužan, morati, 2. sa *habere* (i sa *inf.*) morati
necessitas, atis f. nužnost, neophodnost, neizbežnost; *pl.* potrebe
necessitudo, inis f. neizbežnost, nužnost; nevolja
neco 1. (po)gubiti, pobiti
nec-opinans, antis koji ne sluti, ne misli

necopinatus 3. (ne)na)slučen, *subst. pl. n.* nepredviđeno; *necopinato adv.* ne sluteći, preko očekivanja
nectar, aris n. nektar (božansko piće)
necto, nexui ili *nexi, nexum* 3. (s)vezati, upletati, (u)plesti; obmotati
nefarium 3. bezbožan, bezočan, opak
nefarium, i n. bezbožno delo, bezočnost
ne-fas n. (samo 1 i 4 padež jednine) bezočnost, greh, užas
neglegens, entis nemaran, prenebregljiv, lakoman, nebriga
neglegentia, ae f. nemarnost, bezbrižnost; zanemarivanje
negleo, exi (neglegisset Sall.), ectum 3. zanemari(va)ti, ne voditi brigu o kome; ne ceniti
nego 1. reći ne; od-, po/ricati, od-, po/reći
negotiatio, onis f. trgovina na veliko, bankarski posao
negotior dep. 1. trgovati na veliko, obavljati bankarski posao
negotium, i n. zanimanje, posao, radnja; teškoća, muka
nemo, inis 1. *subst.* niko, *nón nemo* (po)neki, *nemo non* svaki; 2. *adi.* nijedan
nemus, oris n. gora, zagorje, dubrava, gaj, lug, šuma
nenia, ae f. pogrebna pesma, tužna pesma
neo, nevi, netum 2. prestiti, tkati
nequam adi. indecl. (comp. nequior, superl. nequissimus) koji ne vredi, ništavan, nikakav, raspušten
ne-ququam adv. ni na koji način, (baš) nikako
neque, nequedum v. nec, necdum ne-queo, ivi i ii, itum ire (4.) (*imperfectum ne-quistat Sall.*) ne moći, ne biti u stanju
nequior v. nequam
ne-quicquam, ne-quidquam, ne-quiquam adv. uzalud(no), badava
nequitia, ae f. nequities, ei f. nevrednost, raspuštenost, lakomislenost
nervus, i m. žila, mišić; žica
ne-scio, ivi i ii, itum, ire 4. ne znati, ne razumevati
nescius 3. koji ne zna što; neosetljiv; nepoznat, neznan
neu v. neve
neuter, tra, trum nijedan od oboga
ne-ve i neu coni. i ne, i ni; *neu... neu, neve... neve* ni(ti)... ni(ti)...
nex, necis f. ubistvo, nasilna smrt
ni adv. i coni. (= ne) ne, da ne
niger, gra, grum crn, crnkast; mrk, taman; opak, zao
nilhil n. indecl. (iz ne hilum) subst. n. ništa
non n. (po)nešto n. non sve moguće
nilhilum, i n. ništa; *abl.* (uz comp. *maius* ništa više, isto tako, *minus* ništa manje, isto tako, *secius, magis etc.*) ništa ni za šta
nimbus, i m. oblak, magla; bura; pljusak
nimis adv. oduč, suviše, odviše, preko mere; veoma, vrlo

nimius 3. odveć, suviše velik, prekomeran, preteran; *adv. nimio* suviše, preko mere; *nimum (acc.)* suviše, odviše, veoma

ning(u)it, ninxit 3. pada sneg

nisi coni. ako ne (različno od *si non, si minus*) da ne (da nije...)

nisus v. nitor

nisus, us m. stupanje; penjanje, puzanje

nitor, ui -2. sijati se; izgledati naočito; odlikovati se

nitidus, 3. sjajan, naočit; lep, ubav, čist

nitor, oris m. sjaj, blesak, uglađenost; ugled

nitor, nixus ili nisus sum, niti dep. 3. o-, na-slanjati se, nasloniti se na što, odupirati se o što; truditi se, težiti

niveus 3. od snega, snežan

nix, nivis f. sneg

nixus, us v. nisus

no, navi, nare (1.) plivati; leteti (za pčele)

nobilis, e poznat; primetan; slavan, slavjen

nobilitas, atis f. veliko ime, slava; plemstvo, plemićki stalež

nobilito 1. objaviti, obznaniti; proslaviti

noceo, ui, itum 2. (na)škoditi

noctu (nox) adv. noću

noctua, ae f. sova

nocturnus 3. noćni

nodus, i m. čvor; pojas; veza

nolo, nolui, nolle ne hteti, *noli* nemoj, *nolite* nemojte, ne

nomen, inis n ime, naziv; plemensko ime (srednje od tri imena u slobodi rođena Rimljanina)

nomino 1. naz(i)ivati; spomenuti, spominjati

non adv. ne; i ne, a ne; ne (u odgovoru)

non-dum adv. još ne

non-ne adv. (u nezavisnom pitanju) ne... li?

non-nullus 3. nekoliko/i, -e, -a, nek/i, -e, -a; ponek/i -a, -o

non-nunquam adv. katkad, ponekiput

nos pl. v. ego

noscito 1. primetiti, opaziti; upoznati, ponovo poznati

nosco, novi, notum 3. pozna(va)ti; upoznati; odobriti, primiti

nosmet od *ego* pojačano sa *met*

noster, tra, trum pron. possessivum naš

nota, ae f. znak, znamenje, belega, pismo, natpis

notitia, ae f. poznanstvo; glas, veliko ime; *n. habere* poznati što (*gen.*)

noto 1. obeležiti, označiti, staviti znak; označavati

notus 3. (od *nosco*) poznat; *subst. notus, i m.* poznanik; običan; slavan

novacula, ae f. oštar nož, brijač (za sečenje brade i kose)

noveni, ae, a adi. po devet

noverca, ae f. maćeha (maćija)

novicius, i m. novak

novie(n)s adv. devet puta

novitas, atis f. novina, novost; *pl. nova* poznanstva

novo 1. ob-, po/noviti, vratiti u pređašnje stanje, menjati

novus 3. nov, skorašnji, *n. res (pl.)* novosti, obnove u državi, građanski nemiri, prevar; *homo novus* skorogovječ (prvi koji je iz dotada neplemićske porodice dobio kulturna zvanja); *superl. novissimus* najkrajnji, poslednji, najzadnji

nox, noctis f. noć, *prima n.* sa spuštanjem noći, *diem noctemque* dan i noć, (*de*) *multa n.* duboko u noći

noxia, ae f. krivica (koju neko na se navuče)

noxius 3. škodljiv; kriv za što, za kaznu (*gen. abl.*), *subst. pl. m.* krivci, zločinci

nubes, is f. oblak; nesreća

nubilus 3. oblačan; *subst. nubilum, i n.* oblaci, oblačno vreme, *pl. oblaci* (kišni)

nubo, nupsi, nuptum 3. udati se, *nupta* udata

nucleus, i m. jezgro

nudo 1. ogoliti, svući, otkriti

nudus 3. go; prost; siromašan

nugae, arum f. lakrdije, tričarije, sitnice

nullus 3. nijed/an, -na, -no; *nullo sa abl.* = bez

num adv. zar? da li?

numen, inis n. (glavom dat) znak, volja, zapovest

numerabilis, e brojani; mali

numero 1. brojati, računati; smatrati za što, ceniti

numerosus 3. mnogobrojan, ritmičan, harmoničan

numerus, i m. broj; množina; *in numerum ili numero* pravilno

nummus, i n. novac, para, *pl. novac*

numquam adv. nikada, *n. non* uvek, svagda, *non n.* katkad; baš nikako

numus v. nummus

nunc adv. sad(a), u sadašnje stanje

nuncupo 1. nazvati, dati ime; svečano i javno iskazati; označiti kao

nuntia, ae f. glasnica, vesnica

nuntiatio, onis f. objavljenje (augurovo); prilika, znamenja

nuntio 1. (ob)javiti, javljati; *nuntiatio* po toj vesti

nuntius 3. objavljujući, javljajući, *subst. nuntius, i m.* glasnik, vesnik

nuper adv. (superl. nuperrime) pre kratkog vremena, onomad; davno

nupta, ae f. žena u braku, supruga

nuptiae, arum f. svadba

nuptialis, e svadbeni, bračni

nusquam adv. nigde

nuto 1. njihati se, kolebati se

nutrio, ivi i ii, itum 4. (ot)hraniti, negovati

nutrix, icis f. dojilja, dadilja; hraniteljka

nutus, us m. naginganje, težnje; mig-, zapovest, volja; odobravanje

nux, nucis f. orah, lešnik

nymph, ae f. (gr.) mlada žena, mlada; *nympha* (žensko božanstvo po izvorima, mo-rima, drvetima, bregovima)

- o! interi. o! ah! oh!
ob praep. sa *acc.* (za prostor) prema, ka; zbog; *ob rem* u interesu stvari, s uspehom
ob-ambulo 1. pred nečim ili na nekom mestu ići tamo-amo, naokolo šetati
ob-eo, ii i ređe *ivi, itum, ire intr.* ići (in alqd), ići na susret; začii, zalaziti; umreti; *mortem (diem supremum) obire* umreti
obex, icis m. i *f.* (i *oblex*) reza; nasip
ob-iaceo, ui -2. ležati pred ili prema
obicio, ieci, iectum 3. pred što baciti, metnuti; *pass.* nalaziti se ispred čega
obiecio 1. bacati prema čemu; izlagati; pre-bacivati
ob-iratus 3. (*obirascor*) rasrđen (sa *dat.*)
obiter adv. uzgred
obitus, us m. zalazak, zahod; propast, smrt
oblectamen, inis n. 1. -*mentum*, i *n.* uživanje, užitak, zabavljanje, zabava
oblectatio, onis f. uživanje, zanimanje, za-bavljanje
oblecto 1. uveseljavati, zanimati
ob-ligo 1. pri-, s/vezati; okriviti, okrivljavati koga za što; obavezati
obliquus 3. upravljen na stranu, kos, kriv; zavidljiv
oblittero 1. izbrisati (*nomina*); predati zaboravu
oblivio, onis f. zaboravljanje, zaboravnost
obliviscor, oblitus sum dep. 3. zaboraviti, zaboravljati
obnoxio 3. kriv za kakav prestup; odan; podlozan
oboedio, ivi, itum 4. poslušati, pokoravati se
ob-ruo, rui, rutum 3. pokriti, pre-, za/trapati, zakopati
obscurus 3. taman, mračan, nesiguran; ne-poznat, skriven
obsecro 1. svesrdno moliti, preklinjati
obsequium, i n. popustljivost, popuštanje, povlađivanje, poslušnost
ob-sequor, secutus sum dep. 3. ići za kim, slušati, popušati, povoditi se, povlađivati; pustiti na volju, puštati na volju
ob-sero 1. zaključati, zavraviti
observantia, ae f. (visoko) poštovanje, respekt prema kome
ob-servo 1. posmatrati, paziti na što; pošto-vati, ceniti
obsideo, sedi, sessum 2. boraviti gde, nalaziti se; posedovati
obsidio, onis f. opsadivanje, opsada; nevolja
ob-singo 1. zapečatiti; udarati pečat
ob-sisto, stiti — 3. stati ili staviti se pred što (*dat.*); opirati se, pobijati
obsoletus 3. izveštao, iznošen, zastareo, otrcan
obsono, obsonor dep. 1. za jelo kupiti, za kujnu nakupovati; prirediti gozbu
obstina 1. čvrsto se rešiti, čvrsto se odlučiti
obstinatus 3. tvrdokoran, odlučan
obstipesco v. obstupesco
ob-sto, stiti, staturus 1. stajati na putu, spre-čavati, smetati, braniti

- ob-strepro, ui* 3. zašuštati, čuti se; sprečavati, uznemiravati
ob-stringo, strinx, strictum 3. vezati, obavezati
ob-struo, struxi, structum 3. navaljati; zatvo-riti, zapušiti
ob-stupesco, stupui — ukočiti se; za-, u/pre-pasti se
ob-sum, fui, esse smetati, škoditi
ob-tego, texti, tectum 3. pokriti, prikriti; (za)-štiti, braniti
ob-tempero 1. povinovati se, slušati, (sa *dat.*) pokoravati se
ob-tero, trivi, tritum 3. uništiti, pogaziti
obtineo, tini, tentum 2. držati što, imati, posedovati
obtingo, tigi — 3: dogoditi se, naići, snaći (*alci*; *ut*)
obtrectatio, onis f. zavidljivost, zavist
ob-tranco 1. iseći, iskasapiti
obturo 1. zapušiti
obviam adv. nasusret, nasuprot; *o. ire:* ići nasuprot, opirati se
obvius 3. koji ide, dolazi, leži na susret, nasuprot, predat čemu; predusretljiv, pristupačan, *obvio* (pre)stesti, protusloviti
ob-volvo, volvi, volutum 3. za-, u/viti
occasio, onis f. prilika, zgoda
occasus, us m. zalazak; zapad; propast, kraj; smrt
occidens, tis m. zapad
occido, cidi, cisum 3. ubiti, premlatiti; mučiti na smrt
occido, cidi, casum 3. pasti; propasti, umreti, zalaziti
occipio, cepi, ceptum 3. *trans.* započeti, preduzeti
occipitium, i n. potiljak
occo, avi, atum 1. drljati, vlačiti, obrađivati (zemlju)
occulte adv. skriveno, krišom
occulto 1. pri-, s/krivati
occultus 3. pri-, s/kriven; tajni
occumbo, cubui, cubitum 3. pasti, umreti
occupatus 3. uposlen, zauzet
occupo 1. posesti, (za)uzeti; napasti, iznena-diti; preduhitriti, oduzeti
occurro, (cu)curri, cursum 3. trčati, žurno ići u susret, naići; izići pred oči, pojavljivati se
ocellus, i m. okce, oko
ocissime, ocius adv. superl. i *comp.* brže, brzo, žurno, smesta
ocingenti, ae, a osam stotina
octogesimus 3. osamdeseti
octoginta osamdeset
oculus, i m. oko
odeum, i n. (gr.) zgrada namenjena muzičkim i pesničkim utakmicama
odi, osurus sum, odisse mrzeti
odiose adv. mrsko, odvratno
odiosus 3. omrznut, mrzak, odvratan, dosadan
odium, ii n. mržnja, ogorčenje, neprijateljstvo
odium, ii n. = *odeum*
odor (odos), oris m. miris; prijatan miris

odoratus 3. mirišljav, koji prijatno miriše
offendo, endi, ensum 3. udariti o što, naići na što; zamerati, zameriti, grešiti; oštetiti, vrediti, uvrediti
offensa, ae f. vredanje, uvreda, nemilost, zlovolja
offerre, obtuli, oblatum, offerre nositi na sušret, podneti, izneti; opreti se
officio, feci, factum 3. kome stati na put, zatvoriti, preprečiti put, smetati, škoditi
officium, i n. dužnost, obaveznost, obaveza; služba, posao, vršenje dužnosti
ohē! interi. ej!
olea, ae f. maslinka; maslina (drvo)
oleo, lui — 2. mirisati; izneti na videlo, izdati
oleum, i n. ulje, *o. et operam perdere* i vreme i trud izgubiti
olfacio, feci, factum 3. mirisati
olim adv. nekada, jednom, pre; davno
oliva, ae f. maslina
olivum, i n. ulje
olla, ae f. lonac, čup
olus, eris n. povrće, zelje
omen, inis n. znak, predznak, želja
omissus 3. nemaran, prenebregljiv, nepažljiv
omitto, misi, missum 3. (ot)pustiti; propustiti; ne spominjati
omnino adv. sasvim, posve; uopšte
omnis, e sav, sva, sve; svak/i, -a, -o; ceo
onerarius 3. koji nosi teret, teretan, *oneraria, ae f.* teretna lađa
onero 1. natovariti; uvećavati; (is)puniti
onus, eris n. teret, tovar, breme; tegoba
onustus 3. natovaren, opterećen; pun
opacus 3. za-, o/senčen, hladovit; senovit, mračan, taman
opera, ae f. delanje, radenje, delatnost, rad, trud; *o. dare (alcui rei ili sa ut)* dati truda oko čega, baviti se čim, truditi se
operarius 3. koji se odnosi na telesni rad, radni, *subst. m.* radnik, nadničar
operio, erui, ertum 4. pokri(va)ti, zaklopiti; zakopati
operor 1. *dep.* raditi, obavljati; žrtvovati
opifex, icis m. i f. tvorca, sagraditelj, radnik
opimus 3. debeo, mastan; pretrpan, bogat, izobiljan
opinio, onis, f. mnjenje, mišljenje, nagađanje, verovanje
opinor dep. 1. misliti, verovati, nagađati
oportet, tuit 2. u redu je, priliči, potrebno je, treba (sa *inf.* ili *acc. c. inf.*)
oppedo — — 3. potpridivati se, naružiti, ismejavati koga (*alcui*)
opperior, pertus sum dep. 4. *intr.* čekati; *trans.* očekivati
oppeto, petivi i petii, petitum 3. ići ususret, *opp. mortem* ići u smrt, umreti
oppidum, i n. grad, varoš
oppo, posui, positum 3. staviti, držati pred, na što, prema čemu; *pass.* stajati nasuprot; izložiti; prigovoriti, izneti pred oči
opportunitas, atis f. zgodan ili povoljan položaj; povoljna okolnost, zgoda

opportunus 3. zgodan, pogodan; povoljan, pogodan
oppositus, us m. protivstavljanje; stajanje na suprotnoj strani
opprimo, pressi, pressum 3. pritiskivati dole, pritisnuti; sakriti, (za)tajiti; savladati; iznenaditi
opprobrium, i n. pogrda, sramota
oppugnatio, onis f. navaljivanje, napad(an)je, juriš
oppugno 1. napadati, navaljivati; pobijati
ops, opis f. moć, sila, snaga; pomoć; *pl. opes, ium* sredstva, moć, bogatstvo; vojska
optabilis, e željen, poželjan
optimas, atis adi. jedan od najboljih, najplemenitijih, *subst. m.* optimat, aristokrat
optime, optimus v. bene, bonus
optio, onis f. slobodna volja, slobodan izbor, samostalnost
opto 1. izabrati, birati; želiti, hteti
opulentia, ae f. imućnost, bogatstvo; moć
opulentus 3. imućan, obilat (sa *abl. gen.*); ugledan, dragocen
opus, eris n. delo, posao, rad, izvršenje, delatnost; delanje, radnja, učin, posledica, trud, napor; posao; umetničko delo
opus est potrebno je, treba
ora, ae f. ivica, kraj, granica; predeo
oraculum, i n. proročište; proročanstvo
oratio, onis f. govorenje, govor; govor, način govorenja, izraz; beseda
orator, oris m. besednik, govornik
orbis, is m. (svaka) okruglina; krug; obruč; točak; *o. terrae* ili *terrarum* zemljin šar, zemlja, svet; zemlja, predeo, kraj
orcus, i m. podzemlje; bog podzemlja
ordo, inis m. red, sloj; *ordine* po redu, tačku po tačku; *in ordine* po redu
oriens, entis m. istok; sunce koje se rađa, bog sunca
orior, ortus sum (oriturus) dep. 4. (po)dići se, pokazati se, pojaviti se; nastajati
oriundus 3. poreklom (*ab, ex, sa abl.*)
ornamentum, i n. oprema, pribor; *pl.* potrebe, ukras, nakit
orno 1. snabdeti, opremiti; ukrasiti; slaviti; pomagati, dizati, odlikovati
oro 1. govoriti, pretresati; moliti, tražiti
ortus, us m. izlazak, radanje; istok; postanak, poreklo
os, oris n. usta; njuška, kljun; izvor, lice
os, ossis n. kost, *pl.* kosti; srž
oscito 1. *oscitor dep.* 1. zevati; *oscitans* dremljiva, bez učešća
osculor dep. 1. (po)ljubiti; milovati, maziti
osculum, i n. ustašća; poljubac
ostendo, tendi, tentum i tensum 3. pružiti, držati nasuprot; ukazati se; pokazati, izjasniti se
ostentatio, onis f. pokazivanje, istavljanje; hvanjanje, hvalisanje, pretvaranje
ostento 1. pružiti; iznositi na vidik; izložiti
ostentui dat. m. za gledanje, na gledanje
ostriarius, i m. vratar

ostium, i n. vrata; ušće, ulaz
ostrum, i n. purpur; purpurna odeva
otiosus 3. dokon, besposlen, slobodan od držav-
nih poslova; miran

otium, i n. dokolica, mir; slobodno vreme
ovis, is f. ovca
ovo 1. klicati; prirediti ovaciju
ovum, i n. jaje

P

pabulum, i n. hrana, furaž, jelo
pacatus 3. u miru, miran, umiren, *subst. n.*
miran predeo, prijateljska zemlja
paciscor, *paciscor sum dep.* 3. dogovoriti se,
složiti se, ugovoriti
paco, *avi*, *atum* 1. umiriti; iskrčiti, načiniti
obradljivim
pactio, *onis f. do-*, u/govaranje, u-, do/govor
pactum, i n. ugovor, nagodba; *nullo pacto* ni
na koji način, nikako
pactus, 3. (od *paciscor*) ugovoren
paedagogus, i m. (gr.) rob koji je dečake u
školu vodio i odatle vraćao; vaspitač
paene adv. gotovo, skoro
paeninsula, *ae f.* poluostrvo
paeniteo, *ui* — 2. (po)kajati, *impers.* (ličnost
u acc. stvar u gen. sa inf.) *paenitet* neko je
nezadovoljan čim, mrzi ga, žali
paenula, *ae f.* gornja haljina kao bluza sa
kukuljačom
pagus, i m. srez, okrug, kanton
pala, *ae f.* ašov
palaestra, *ae f.* (gr.) hrvalište; hrvanje
palam adv. javno, otvoreno, slobodno
palleo, *lui* — 2. biti bleđ, biti žut
pallidus 3. bleđ; koji čini bleđim
palliolum, i n. kukuljica
pallium, i n. grčki ogrtač; pokrivač
pallor, *oris m.* bleđilo, bleđoća
palma, *ae f.* dlan; šaka, ruka; urma
palmetum, i n. palmova šuma
palpito 1. mrdati se, kucati
palpo 1. i -or *dep.* 1. (po)tapšati
palus, *udis f.* bara
pando, *pandi*, *pansum* i *passum* 3. raširiti,
razapinjati, rasturiti
pandus 3. iskrivljen, savijen
pango, *panxi*, *panctum* i *pegi* i *pepigi*, *pactum*
3. uglaviti, utvrditi, sastavljati
panis, i m. hleb
papyrifer, *fera*, *ferum* papironosan
par, *paris* jednak, ravan
paratus 3. spreman, spremljen; dobro
opremljen, izvežban
parce adv. štedljivo, oskudno
parco, *peperi* (rede *parsi*) (*parsurus*) 3. (po)-
štedeti (*alcui rei*, *alqd*, *dat.*) ostaviti što,
čuvati se čega, ne upotrebiti
parcus 3. štedljiv, neizdašan, tvr; umeren
parens, *ntis* poslušan; *subst. m. pl.* podanici
parens, *entis m. i f.* otac, majka, *pl.* roditelji;
tvorac, osnivač
pareo, *ui*, *iturus* 2. pokazati se, *paret* pokazuje
se, izvesno je; slušati, pokoravati se
paries, *etis m.* zid
pario, *peperi*, *partum* 3. proizvoditi; iznalaziti;
steći, pribaviti, dobiti
pariter adv. (pod)jednako, na jednak način

paro 1. s-, pri/premiti, nameravati; spremiti,
nabaviti
parricidium, i n. ocebustvo; ubistvo
pars, *partis f.* deo; *maximam partem* najve-
ćim delom; kraj, pravac
parsimonia, *ae f.* štedljivost
particeps, *cipis* koji ima učešća, udela u
čemu; *subst.* učesnik
participo 1. delati što s kim (*alqd cum alquo*);
(u)činiti učesnikom u čemu
partim 1. = *partem*. 2. *adv.* delom; *partim...*
partim jedno.. drugo
partior, *partitus*, *sum dep.* 4. i *partio*, *ivi* i *ii*,
itum 4. deliti, rastavljati, rastaviti; po-, raz-,
do/deliti
parum adv. 1. suviše malo, odevć malo;
comp. minus manje, *suprl. minime* najmanje;
nikako
parvulus 3. malen, mali; mlad, a *parvulis*
izmalena, odmalena
parvus 3. (*comp. minor*, *superl. minimus*)
mali, malen
pasco, *pavi*, *pastum* 3. napasati, voditi na
pašu; (na)hraniti, gajiti
pascor, *pastus sum dep.* 3. žderati, jesti;
popasati
pascuis 3. za pašu, *pascua*, *orum n. pascua*,
ae f. paša
passer, *eris m.* vrabac; neka morska riba
passim adv. raštrkano, svuda, na sve strane;
bez razlike
passus, *us m.* korak; korak (mera za dužinu
5 rimskih stopa)
pastor, *oris m.* pastir
pastoralis, *e* pastirski
pastorius 3. = *pastoralis*
pastus, *us m.* hranjenje; hrana
patefacio, *feci*, *factum* 3. otvoriti; prokrčiti,
otkriti
patella, *ae f.* žrtveni tanjir
patens, *entis* otvoren, slobodan
pateo, *ui* — 2. biti otvoren, stajati otvoren;
prostrirati se; *patet* očevidno je, jasno je
pater, *tris m.* otac, *pl.* ocevi, roditelji; *pl.*
senatori
paterna, *ae f.* plitka šolja
paternus 3. očinski, očev, od oca nasleden;
otadžbinski
patiens, *entis* izdržljiv, koji snosi, tvrd;
strpljiv
patienter adv. izdržljivo, strpljivo
patientia, *ae f.* pod-, s/nošenje; trpljenje;
popustljivost, strpljenje
patina, *ae f.* zdela, činija, šerpa
patior, *passus sum*, *pati dep.* 3. s-, pod/no-
siti, trpeti, podneti; dopustiti
patria, *ae f.* otadžbina, zavičaj

patricius 3. patricijski, plemićki, *subst. -us, i n.*
patricije, -a, ae f. patricija
patrimonium, i n. očeovina, od oca nasleđeno imanje, dobro
patrius 3. očev; otadžbinski
patro 1. iz-, s/vršiti, načiniti
patronus, i m. zaštitnik, branilac; advokat
patulus 3. otvoren; raširen, širok
paucitas, atis f. malen broj, malo
paucus 3. (*pl. pauci, ae, a*) *pl.* malo (njih); nekolički; *pauca, orum n.* malo, nekoliko reči
paul(l)atim adv. postupno, malo-pomalo
paul(l)isper adv. malo, kratko vreme
paul(l)us 3. malen, mali, sitan, sićušan; *subst. paulum, i n.* malo, nešto, malenkost; *paulo* post uskoro zatim; *adv. paulo* malo
pauper, eris siromašan, neimućan
pauperies, ei f. = *paupertas*
paupertas, atis f. siromaštvo; nemanje
paveo, pavi — 2. drhtati, strepeti, strašiti se od čega (*alq*)
pavesco 3. = *paveo*
pavide adv. plašljivo
pavidus 3. plašljiv, strašljiv
pavo, onis, m. paun
pavor, oris, m. drhtanje, strah; zapetost
pax, pacis, f. mir
peccatum, i n. i -us, us m. (po)greška, greh
pecco 1. (po)grešiti, zgrešiti, ogrešiti se
pectus, oris m. grudi; srce, duša; razum, duh
peculium, i n. imanje, imovina
pecunia, ae f. (od *pecus*, blago, jer se bogatstvo sastojalo u stoci) imovina, imanje; novac
pecuniosus 3. imućan (u novcu)
pecus, oris m. (sitna) stoka (ovce, koze, svinje); marva
pecus, udis f. stoka, grlo, marvinče
pedes, itis m. pešak, pešadija
pedester, tris, tre pešački, *pl.* pešadija
peditatus, us m. pešadija
pelagus, i n. (gr.) more
pellis, is f. krzno, koža; kožni pokrivač
pellitus 3. pokriven kožom, krznom
pello, pepuli, pulsum 3. udarati, lupati; dirnuti, pokrenuti; proterati, izagnati
peluis, pelvis, is f. karlica, činija
penates, ium m. penati (kućni, porodični, državni bogovi); stan, kuća
pendeo, pependi — 2. posetiti; biti obešen
pendeo, pependi, pensum 3. (od)meriti, (ra)suditi; ceniti
pendulus 3. koji visi; neizvestan
penes praep. sa acc. kod koga, u koga; na čijoj strani
penetratis, e unutrašnji; *subst. penetrale, is n.* (obično *pl. -alia, ium*) unutarnji prostor, odaja
penetro 1. prodrjeti, prodirati
penitus adv. duboko unutra; daleko, dalje
penna, ae f. pero; krilo
pensio, onis f. plaćanje, rata
penso 1. (od)meriti; porediti, izravnati
pensus 3. (*penso*) koji je vredan razmišljanja, važan: *nihil, non, nec quicquam pensi habere* ničemu ne pridavati važnosti, ne osvrnati se na što

penuria, ae f. oskudica u čemu, *edendi* u jelu
per praep. sa acc. kroz, preko, po, u
pera, ae f. torba, bisage
per-ago, egi, actum 3. prestano pokretati, neprekidno obrađivati; provesti
perago 1. proći, prolaziti, proputovati
perbonus 3. vrlo dobar
percello, culi, culsum 3. oboriti, srušiti; upropastiti, zastrašiti
per-censeo, sui — 2. po-, pre/brojiti; kritikovati; proputovati
percio, ciere, percio, ii, itum, ire uzbuditi
percipio, cepi, ceptum 3. primiti, primati; naučiti
percontor dep. 1: (u)pitati, raspitati se, obaveštavati se
per-coquo, coxi, coctum 3. skuvati, *uvas* učiniti da sazri
perculsus v. percello
per-curo, (cu)curri; cursum 3. *intr.* trčati, *trans.* preći; navesti; pročitati
percussor, oris m. ubica
percussio, cussi (percussus = percussisti), cussum 3. probiti, probušiti; udariti, raniti, ubiti; potresti, obuzeti; dirnuti
per-disco, didici — 3. temeljno, potpuno (na)učiti
perditus 3. (od *perdo*) izgubljen, beznadežan, očajan
perdo, didi, ditum 3. upropastiti, uništiti, razoriti; potrošiti
per-domo, ui, itum 1. potpuno ukrotiti, potpuno savladati
per-duco, duxi, ductum 3. dovesti; pobuditi
peregrinatio, onis f. putovanje ili boravak u inostranstvu, u tuđini
peregrinor dep. 1. baviti se u tuđini, na putu, putovati, ići
peregrinus 3. tuđ(inski), inostrani; *subst. -us, i m.* tuđinac
perennis, e trajan, postojan
per-eo ii, iturus, ire 4. nesta(ja)ti; propasti, poginuti, izgubiti život
per-erro 1. protumarati, proći, preći
perfectum, i n. prošlo vreme
perfectus 3. savršen, svršen
per-fero, tuli, latum, ferre odneti, odneti do kraja; predati, doneti, javiti, donositi glas; sprovesti
perficio, feci, factum 3. s- i z/vršiti, do-, za-, na/vršiti; izvesti, ostvariti, učiniti; usavršiti
perfidia, ae f. verolomstvo, neverstvo
per-fluo, fluxi, fluxum 3. proticati; izlupati se
per-fugium, i n. pribežište, utočište
per-fundo, fudi, fusum 3. pre-, po/liti, poprskati
pergo, perrexi, perrectum 3. produžiti, početi; nastaviti
perhibeo, bul, bitum 2. postaviti (*alqm*); pominjati, tvrditi, kaz(lyvati
periclitor dep. 1. usuđivati se; biti ili nalaziti se u opasnosti
periculum (i periculum); i n. opasnost; parnica, tužba
perinde adv. isto tako, na isti način

- peristylum*, i n. prostor, slobodan prostor okružen stubovima i gore pokriven
- peritus* 3. iskusan u čemu, vešt, praktičan
- perivurus* 3. krivokletni, neveran; lažljiv
- per-lego, legi, lectum* 3. tačno pro-, posmatrati; pročitati
- per-maneo, mansi, mansum* 2. o-, za/stati; ostati; istrajati
- per-meo* 1. proći, dopreti
- pre-misceo, miscui, mistum* ili *mixtum* 2. po-mešati; pomesti
- per-mitto, misi, missum* 3. poveriti, dati
- per-moveo, movi, motum* 2. pokrenuti; uzbu-diti, uznemiriti
- permultus* 3. vrlo mnogi
- per-muto* 1. promeniti; razmeniti
- perna, ae f.* (gr.) zadnji but
- perniciosus* 3. ubitačan, pogiban, opasan
- pernicies, ei f.* upropašćivanje, propast
- pernicitas, atis f.* hitrina, okretnost
- pernix, icis* okretan, brz, hitar
- pernocto* 1. prenočiti
- per-nox, noctis, luna p. erat* sijaše preko cele noći
- per-oro* 1. razlagati, iznositi; završiti
- per-oro* 3. pun mržnje prema čemu
- per-pello, puli, pulsam* 3. naterati, nagoniti, skloniti
- perpetior, pessus sum dep.* 3. pod-, s/nositi, podneti
- perpetuo adv.* stalno, neprekidno
- perpetuus* 3. neprekidan, neprestan, stalan; *p. vita* kroz ceo život, *in perpetuum* zavek
- per-rumpo, rupi, ruptum* 3. intr. probiti se; trans. probiti, prodreti; savladati
- persaepe adv.* vrlo često
- per-scribo, scripsi, scriptum* 3. na-, is/pisati; opširno pisati
- per-sentisco* — 3. duboko osećati; jasno opaziti, opažati
- per-sequor, secutus sum dep.* 3. sledovati; goniti, kazniti; ispričati
- persevero* 1. trans. i intr. istrajati
- per-solvo, solvi, solutum* 3. platiti, odužiti se; razviti; ukazati, oda(va)ti; ispuniti
- persona, ae f.* obrazina; karakter, značaj; ličnost
- perspicio, spexi, spectrum* 3. videti kroz što, pogledom prodreti; opaziti
- per-sto, stiti, staturus* 1. čvrsto stajati; ostati, trajati
- per-suadeo, suasi, suasum*, 2. uveriti, ubediti; nagovoriti, privoleti
- persalto* 1. intr. tamo-amo skakati, trčkarati
- per-terreo, ut, itum* 2. pretstaviti, za-, po/plašiti
- pertinaciter adv.* uporno, neprestano
- pertineo, tiniui, tenium* 2. pružati se, dopirati, prostirati se
- perturbatio, onis f.* (po)remećenje, nered, za-buna, pometnja
- per-turbo* 1. pomesti, dovesti u nered; uznemiriti
- per-uro, ussi, ustum* 3. sa-, iz/goreti, spržiti
- per-vado, vasi, vasum* 3. proći; dopreti
- per-vagor dep.* 1. intr. jednako tumarati; rasprostreti se; obuzimati
- per-venio, veni, ventum* 4. pri-, do/speti, stići, dopreti, doći
- per-vigilo* 1. probditi
- per-vinco, vici, victum* 3. potpuno pobediti, nadvladati
- pes, pedis m.* noga; *pedibus* pešice
- pessum ire* propasti, *p. dare* upropastiti
- pestifer, fera, ferum* koji donosi propast, ubitačan, pogiban, škodljiv, kužan
- pestilens, entis* kužan, škodljiv, nezdrav
- pestis, is f.* boleština, kuga; nesreća
- petitio, onis f.* napad, udarac; traženje, molba
- peto, tivi ili tii (petit Verg., Ov.), titum* 3. pružiti, mašiti; napadati; ići kuda; zahtevati, tražiti, moliti
- petulantia, ae f.* obest, raspuštenost
- phalerae, arum f.* ukras za grudi; ukras za čelo ili grudi na konjima
- phantasia, ae f.* (gr.) misao, uobraženje
- pharetra, ae f.* (gr.) tobolac
- philosophia, ae f.* (gr.) filozofija; filozofski predmet
- philosophus, i m.* (gr.) filozof, -a, *ae f.* filozofkinja; *adi.* 3. filozofski
- pico* 1. (na)smoliti, namazati smolom
- pictor, oris m.* slikar
- pictus* 3. (pingo) naslikan, namazan; šaren
- pietas, atis f.* pobožnost; ljubav; blagost, milost; pravda
- piger, gra, grum* lagan, trom, len, spor; neplodan
- piget, uit ili itum est* 2. proizvodi neprijatnost, mrzi me
- pignorer dep.* 1. primati kao zalogu; prisvajati
- pignus, oris* ili *eris n.* zaloga; talac; deca; dokaz
- pigre adv.* leno, tromo, od bede
- pila, ae f.* lopta
- pileus, pileum v. pileus, pileum*
- pilleus, i m. i pileum, i n.* rimski šešir ili kapa od klobučine
- pilum, i n.* koplje za bacanje
- pilus, i m.* dlaka; sitnica
- pinguis, e* mastan, debeo, uljast, gust
- pinna, ae f.* pero; krilo; peraje
- pinus, us ili i f.* bor; lada
- piper, eris n.* biber
- pipilo i pipio* 1. pijukati
- pirum, i n.* kruška (plod)
- piscator, oris m.* ribar
- piscis, is m.* riba
- pistor, oris m.* tucač, mlinar, hlebar
- pius* 3. pobožan, bogobojažljiv; pošten, pravedan, pravičan
- placabilis, e* pomirljiv
- placabilitas, atis f.* pomirljivost
- placeo, ut, itum* 2. svideti se, dopadati se; *placet (pf. placuit i placitum est; sa dat. ličnosti, ili bez njega)* svida se, svidi se
- placide adv.* tiho, mirno
- placidus* 3. tih, miran, krotak

placitus 3. (*placeo*) koji se sviđa, prijatan, omiljen; *subst. placitum, i n. ultra p.* protiv svoga uverenja; *pl. mišljenja, učenja*
placo 1. poravnati; u-, s/tišati
plaga, ae f. udar(ac), rana; gubitak
plaga, ae f. predeo, zemljište, srez, kanton
plane adv. jasno, razgovetno; sasvim, potpuno
plango, planxi, planctum 3. udariti; udarati se u grudi (od tuge), naricati, kukati
planta, ae f. mladica, kalemak, (ra)sad
planus 3. ravan, pljosnat, *planum, i n.* ravan, ravnica
plaustrum, i n. kola (teretna)
plausus, us m. pljeskanje, lupa; odobravanje
plebeius 3. plebejski, građanski, neplemički, *subst. m.* plebejac, pučanin, *f.* plebejka
plebes (starolatinški) = *plebs*
plebiscitum, i n. = *plebis scitum*
plebs, plebis ili *plebes, ei i f.* građanski stalež, narod; svetina
plector — — *dep.* 3. biti kažnjen batinama, dobiti batine
plectrum, i n. (gr.) držak; citra; lirska pesma
plenus 3. pun, napunjen; mnogobrojan; potpuno, savršen
plerique, pleraeque etc. v. plerisque
plerumque subst. n. najveći deo (sa *gen.*) *adv.* najvećma, ponajviše, obično
plerusque, pleraque, plerumque (pl. plerique, pleraeque, pleraeque) u *pl.:* većina, vrlo mnogi
ploro 1. *intr.* plakati, jadikovati
pluit, u(v)it — 3. pada kiša
pluma, ae f. kratko i meko pero, paperje; ljuske na oklopu
plures, plurium, plurimus, plus v. multus, multum
plus, pluris, n. v. multus
pluvia, ae f. dažd, kiša
poculum, i n. čaša, pehar
podagra, ae f. (gr.) podagra, kostobolja, u nogama
poema, atis n. (gr.) pesma
poena, ae f. kazna, naknada, osveta
poeta, ae m. (gr.) pesnik
poetica, ae f., poeice, es f. (gr.) pesništvo
pol interi. tako mi Poluksa! zaista!
polenta, ae f. ječmena krupa, kaša
polite adv. fino, ukusno, lepo
pollens, entis (polleo) moćan, jak
polleo, ui — 2. moći što, moći izvršiti
pollex, icis m. palac
polliceor, itus sum 2. (po)nuditi, obećati, obreći
pollicitatio, onis f. obećanje
polluo, ui, 3. utum uprljati, ukaljati; povrediti
pomum, i n. plod (vočka), *pl. voće; vočka (drvo)*
pondus, eris n. težina; teret
pone adv. ostrag; *praep.* sa *acc.* iza
pono, posui, positum 3. staviti, metnuti, položiti, postaviti; dati
pons, pontis m. most; brvine; prelaz
pontifex, icis m. p., prvosveštenik, upočetku bilo ih je 4, pa 8 i zatim 15, a dužnost im je bila staranje o verskim stvarima, *p. maximus* glavni prvosveštenik

pontus, i m. (gr.) dubina; more
popes, itis m. potkolonica, koleno
popularis, e. narodni; narodski, demokratski; *subst. populares, ium m.* demokrate, narodna stranka
populor dep. 1. i *populo* 1. (o)pustošiti; razarati
populus, i m. narod; narod (nasuprot kralju)
populus, i f. topola
porca, ae f. krmača
porcus, i m. svinja, svinjče
porrectus 3. (inače *v. porrigo*) ispružen, dugačak
porrectus od porricio
porricio, — rectum 3. žrtvovati bogovima
porrigo, rexi, rectum 3. (is)pružiti; podići; istezati se; dati, pružiti
porro adv. napred, dalje; a sad dalje
porta, ae f. kapija; vrata
portentum, i n. (pred)znak, znamenje, čudo; izmišljotina
porticus, us f. trem, galerija
portitor, oris m. prevozilac, vozar
porto 1. nositi; preneti; doneti
posco, poposci — 3. iskati, zahtevati, tražiti; moliti
possessio, onis, f. (za)uzimanje, prisvajanje; posed(ovanje), imanje
possideo, sedi, sessum 2. posedovati, imati; držati posednuto
possum, potui, posse moći; važiti
post 1. *adv.* (prostor) pozadi, ostrag, posle
2. praep. sa *acc.* iza, za
postea, adv. zatim, docnije; dalje, onda
posteri, orum m. v. posterus
posterior v. posterus
posteritas, atis f. budućnost, potomstvo
posterus 3. idući, sledeći, *laus p.* kod potomaka, *subst. posteri, orum m.* potomci, *comp.*
posterior, ius poslednji, zadnji, *adv. posterius* zatim; gori, lošiji, *superl. postremus* poslednji, *adv. postremo* najzad, naposljetku, *ad postremum:* poslednji put; *postumus* 3. rođeni posle očeve smrti ili očeva testamenta (*proles*), posmrče
posthac adv. otsada, ubuduće
postis, is m. dovratak, stub; vrata
postquam con. (vreme) pošto
postridie adv. idućeg dana, sutrađan
postulo 1. zahtevati, tražiti, iskati
postumus v. posterus
potens, entis, moćan, od uticaja, snažan, jak
potentia, ae f. moć, sila, snaga; vlast
potesse = posse v. possum
potestas, atis f. snaga, moć, sila, vlast
potio, onis f. pijenje, napitak
potior, potitus sum dep. 4. zadobiti što, doći do čega, dočepati se čega; *rerum p.* dokopati se vrhovne vlasti ili imati vrhovnu vlast
potis, pote moguć, moćan, kadar; *comp. potius* bolji, valjaniji, *adv. potius* bolje, pre, radije; *superl. potissimus* najprvenstveniji, najglavniji, *adv. potissimum* (retko *potissime*) poglavito, prvenstveno, upravo, baš
potus, us m. pijenje; napitak
prae praep. sa *abl.* pred, prema, zbog, od

praebeo, ui, itum 2. pružiti, podneti; dati
prae-cedo, cessi, cessum 3. prethoditi, ći na-
 pred; nadmašivati
praeceps, cipitis adi. strmoglav, s glavom na-
 pred; brz, nagao; sunovrat; strm(enit)
praeceptor, oris m. učitelj
praecceptum, i n. propis, zapovest, pouka,
 pravilo
praecido, cidi, cisum 3. otseći, preseći;
 odbiti; skratiti
praecipio, cepi, ceptum 3. pre, ranije, unapred:
 uzeti, dobiti; osećati, saznati; narediti, za-
 povediti
praecipito 1. strmoglaviti, oboriti ili baciti
 strmoglavce, oboriti, uništiti
praecipue adv. prvenstveno, poglavito
praecipuus 3. naročit, svojstven
praecclarus 3. veoma sjajan, svetao, odličan,
 izvrstan, ozloglašen
praeccludo, clusi, clusum 3. zaključati, zatvoriti
praeco, onis, m. vikač, objavljivač
praconicus 3. vikačev (*praeco*)
praecordia, orum n. prečaga; utroba; srce
praecoax, cocis adi. rano zreo, pre vremena
 sazreo
praedico, dixi, dictum 3. napred, ranije ka-
 zati, reći, spomenuti
praeditus 3. snabdeven čime (*abl.*), koji je sa
 čime (*abl.*)
praedium, i n. dobro, poljsko dobro
praedives, itis adi. vrlo bogat
praedo 1. pljačkati
praedo, onis m. pljačkaš, razbojnik
praedurus 3. veoma očvrstnuo, veoma jak
prae-vo, ivi i ii, itum, ire 4. napred ći,
 prednjačiti; propisati
praefatio, onis f. uvodne reći; uvod, pred-
 govori
praefectus, i m. pretpostavljeni, starešina,
 upravnik
prae-fero, tuli, latum, ferre nositi napred; po-
 kazivati, odavati, dati prvenstvo
praeficio, feci, factum 3. postaviti koga nad
 čim, poveriti
prae-lego 3. projedriti pored čega (*acc.*)
praemium, i n. dobit, preimućstvo, odlika;
 nagrada
prae-occupo 1. ranije, pre zauzeti; unapred
 obvezati
praeparatio, onis f. pri-, s/premanje
prae-paro 1. unapred pri-, s/premiti, spremati
praepes, petis (o pticama) značajan, srećan
prae-polleo, polui — 2. biti vrlo moćan, moći
 vrlo mnogo
prae-pono, posui, positum 3. napred, ispred
 staviti, metnuti; postaviti na čelo
praepotens, entis, adi. vrlo moćan, koji vlada
 čime (*gen.*)
praesaepe, is n. (i *-saepis, is f.*) jasle
praesagium, i n. predosećanje; pretskazivanje,
 predznak
praescribo, scripsi, scriptum 3. spreda, napred
 napisati; propis(iv)ati, narediti, zapovediti
prae-seco, secui, sectum 1. napred otseći

praesens, entis adi. glavom sam; sadašnji, sa-
 danji; *subst. praesentia, ium* sadašnjost, sa-
 dašnje prilike
praesertim adv. osobito, naročito
praeses, sidis m. i f. zaštitni/k, -ca; *m.* stare-
 šina, upravnik
praesidium, i n. zaštita, odbrana, pomoć
praestans, antis adi. izvrstan, odličan
praesto adv. sa esse biti tu, ovde, pojaviti se,
 pokaz(iv)ati se
prae-sto, stiti, stitum 1. prednjačiti, biti iz-
 vrsniji, odlikovati se, nadmašivati; *praestari*
 bolje je; dati
prae-sum, fui, esse biti na čelu, voditi,
 upravljati
prae-tendo, tendi, tentum 3. ispružiti, razapeti
 napred, držati pre; izgovarati se čime
praeter 1. *adv.* osim, izvan 2. *praep.* sa *acc.*
 mimo, pored; preko
praeterea adv. osim toga, preko toga, dalje;
 ubuduće
praeter-vo, ii (retko *ivi*) *itum* 4. proći, pro-
 laziti; proteći; propustiti; *part. praeteritus*
 prošao, protekao
praeterquam adv. osim
praetexta, ae f. (*praetexo*) purpurom oper-
 važena gornja haljina
praetextatus 3. koji nosi purpurom operva-
 ženu togu; skaredan, sramotan
praetextum, i n. izgovor
praetor, oris m. starešina, vođa, zapovednik
 vojske; upravnik provincija
praetorianus 3. carske telesne garde
subst. m. pretorijanac
praetorius 3. vojskovođin; pretorov, pretorski;
subst. m. bivši pretor
prae-venio, veni, ventum 4. doći pre,
 preduhitriti
prae-vertio, verti, versum 3. i *prae-vector dep.*
 prvo se čemu obratiti; osujetiti, sprečavati;
 prevazići
prandium, i n. doručak
pratium, i n. livada
pravus 3. iskrivljen, kriv, naopak
preces, cum f. (*prex, precis* u *sing. dat., acc.,*
abl.) molba, molenje
precor, atus sum dep. 1. moliti; želeći kome
 što
prehendo, endi, ensum (ili *prendo, prendi, pren-*
sum) 3. u-, do/hvatiti, uzeti, hvatati; za-
 tvoriti; brzo zauzeti
premo, pressi, pressum 3. pritisk(iv)ati; pri-
 tismuti; *in vestigia alcis* ći tragom; goniti,
 pritesniti, mučiti
prendo v. prehendio
presso 1. pritisk(iv)ati; *ubera* musti
pretiosus 3. skupocen, dragocen
pretium, i n. vrednost, cena; novac; plaćanje,
 plata; *magno p.* skupo, *parvo p.* jeftino
pridem adv. ođavno
primitiae, arum f. prvina, prvenci
primo adv. najpre, prvo, *cum primo* čim
primordium, i n. početak, prapočetak
primoris, e najprednji; prvi, najgledniji
primum adv. (po)najpre, prvo
primus 3. (*superl.* od *prior*) prvi, najprednji

princeps, ipis adi. i subst. prvi; najugledniji; osnivač, tvorac; principes, um glavari, prvi ljudi u državi
principatus, us m. prvo mesto, prvenstvo principium, i n. početak, poreklo (in, a) principio od početka
prior, oris, adi. comp. prvi, prednji (od dvojice, subst. priores, um m. preci priscus 3. star(inski); predašnji pristinus 3. predašnji, raniji; jučerašnji prius adv. (prior) pre, ranije, prius-quam pre nego što
privatim adv. bez odnosa prema državi, u privatnim prilikama privatus 3. koji pripada jednoj ličnosti. privat, lični, vlastit
privignus, i m. pastorak, pl. pastorčad pro, proh interi. o! a! nažalost pro praep. sa abl. pred, ispred proavus, i m. pradeda, predak probabilis, e valjan, dobar, verovatan, prihvatljiv
probatum 3. ogledan, oprobano, valjan probe adv. (sasvim) dobro, tačno probitas, atis f. valjanost, poštenje, skromnost
probo 1. ispitivati, o-, pre/gledati; odobravati, odobriti, pokazati kome valjanost čega, učiniti primljivim, obrazložiti, po-, do/kazati
probus 3. valjan, dobar; pošten pro-cedo, cessi, cessum 3. ići napred; prodirati, stupiti, pojaviti se; dotle doći; uspe(va)ti
procella, ae f. bura; napad, navala proceres, um m. otmeni, plemstvo proceritas, atis f. visok (uz)rast, vitkost; dužina
procidio, cidi — 3. pasti napred, ispasti pro-consul, ulis m. prokonzul, namesnik pro-creo 1. stvoriti, proizvesti procul adv. daleko, u daljini
procumbo, cubui, cubitum 3. napred, dole na-, sa/ginjati se; pripasti procuratio, onis f. staranje o čemu; rukovanje, upravljanje čim
procurator, oris m. staralac, upravitelj, upravnik
procus, i n. prosilac; pl. tražiociprodece, ii, itum 4. izići, stupiti, pokazivati se, izmaći
prodest, prodesset v. prosum prodigious 3. neprirodan, čudan prodigium, i n. znamenje, čudo, prilika pro-do, didi, ditum, ere 3. oda(va)ti, dati; objaviti; pričati; otkriti, izdati
pro-duco, duxi, ductum 3. izvesti; pratiti, navesti; proizvesti; produžiti proelior, atus sum dep. 1. (po)biti se, boriti se
proelium, i n. boj, borba, bitka profecto adv. svakako, izvesno, ustvari, doista profectus, us m. napredak, korist; uspeh pro-fero, tuli, latum, ferre iz-, od/neti, izvaditi; pokaz(iv)ati, izdati, otkriti, izneti; raširiti

professio, onis f. službena prijava; zanat, posao, struka
profestus 3. ne svečan
proficio, feci, factum 3. napredovati, uraditi, dobiti; koristiti
proficiscor, factus sum, ficisci, dep. 3. poći, otići, krenuti se, (ot)putovati
profiteor, fessus sum dep. 2. prizna(va)ti, professus 3. priznat, očevidan; obeća(va)ti
profligator, oris m. rasipač profugo 1. poraziti; upropastiti, uništiti profugus 3. koji beži, odbegao, subst. m. prognanik
pro-fundo, fudi, fusum 3. proli(va)ti, pro-, iz/liti; rasuti
profundus 3. dubok, neizmeran, visok profusus 3. neumeren, preteran; koji rastura (sui)
progenies, ei f. poreklo, rod; potomstvo progredior, gressus sum dep. 3. izići, nastupiti, kretati se, napredovati
progressus, us m. napredovanje, nastupanje prohibeo, bui, bitum 2. odbijati, zadržavati, sprečavati, braniti
proicio, ieci, iectum 3. baciti pred; (is)pružiti, položiti
proles, is f. porod, dete, potomak proletarius, i m. građanin najnižeg reda promineo — — 2. pomaljati se, viriti napolje, viriti
pro-mitto, misi, missum 3. pustiti da dugačko raste; obeća(va)ti, zakazati, zavetovati
promo, prompsi, promptum 3. izvaditi, izneti, vaditi; iskazati, izreći, izjaviti
promptu, in p. vidljivo, vidno, javno, otvoreno, naočigled svih
promptus 3. vidljiv, (oče)vidan, otvoren; naklonjen; brz, lak
promulgo 1. javno objaviti, objaviti pro-nuntio, 1. glasno javiti, izvestiti, (is)kazati; javno objaviti, izneti
pronus 3. napred nagnut, napred nadnet, kos; odan, naklonjen
propago, inis f. mladica, rasad; porod, dete, deca
propago 1. proširiti, produžiti propalam adv. javno, pred svetom
prope (comp. propius, superl. proxime) 1. adv. blizu — 2. praep. sa acc. blizu, u blizini; nedaleko od
pro-pello, puli, pulsus 3. odgurnuti, gurnuti; oterati, otkloniti
propere adv. hitno, žurno
propereo 1. intr. (po)žuriti se, hitati; trans. revnosno se baviti
propino 1. napi(ja)ti; poslužiti, izneti propinquitas, atis f. blizina; srodstvo
propinquo 1. intr. približavati se, približiti se propinquus 3. obližnji, susedan; blizak; subst. propinquus, i m i -a, ae f. rođak, -a, propinqui bliži
propior, us adi. I. comp. propior bliži, — II. superl. proximus vrlo blizak, najbliži; subst. proximum, i n. najbliže, blizina; (za vreme) idući; prošli; subst. proximi m. najbliži rođaci, najbliži prijatelji

propitius 3. naklonjen, milostiv
propius adv. i *praep. v. prope*
pro-pono, posui, positum 3. javno (i)staviti, metnuti pred; posmatrati; iznositi, ispričati; objaviti
propositio, onis f. pretstava; glavni predmet, glavna stvar
proprie adv. svaki za sebe; svojstveno, lično
proprius 3. svoj(stven), sopstven, vlastit, *subst. proprium, i n.* svojina
propter adv. pored, u blizini; *praep.* sa *acc.* pored, uz; zbog
propulso 1. od-, suz/bijati, otkloniti, odbiti, odvratiti
prorsus adv. napred; sasvim, posve
pro-ruo, rui, rutum 3. *intr.* navaliti; srušiti se; *trans.* oboriti
pro-scribo, scripsi, scriptum 3. javno objaviti, obnarodovati
pro-sequor, secutus sum dep. 3. pratiti, pro-pratiti; podariti; goniti
prospecto 1. gledati u daljinu; izglédati, očekivati
prospectus, us m. iz-, po/gled, prizor
prosperare adv. srečno, povoljno
prosper, prosperus 3. srećan, pospešan po želji; *prospera n. pl.* srećne okolnosti
prosperus 3. v. *prosper*
pro-sum, fui, prodesse biti koristan, koristiti
pro-tego, texi, tectum 3. pokriti (spređa), štiti
protinus adv. napred, dalje; neprestano, stalno
pro-veho, veki, vectum 3. odvesti, *pass.* odvesti se, otpoloviti; otići suviše daleko
pro-venio, veni, ventum 4. (iz)rasti, izići; pojaviti se, uspevati
proventus, us m. prinos, žetva; uspeh
proverbium, i n. poslovice
providentia, ae f. predviđanje
pro-video, vidi, visum 2. videti pre; predviđati, pređvideti; (po)brinuti se, (po)starati se
provincia, ae f. služba, vršenje, službe; posao; provincija
provoco 1. izaz(i)vati; pozivati
proxime v. prope
proximus, proxume, proximus v. propior, prope
prudens, entis znajući, sa znanjem; uvidavan, iskusan; razborit
prudentia, ae f. znanje unapred; znanje, nauka
pruina, ae f. slana; sneg; zima
pubertas, atis f. zrelost, odraslost

pubes, is f. odrasli mladi ljudi
publice adv. od strane države, javno
publico 1. načiniti državnom svojinom; javno pokazati; obnarodovati, izdati
publicus 3. koji pripada narodu, državi; *res publica* javna ili državna stvar; država, *publicum, i n.* državna svojina, državna oblast; javno mesto; *in publico* van kuće, na ulici, u javnom lokalu
pudeo, ui, itum 2. stideti se, sramiti se
pudet me alcis rei stidim se čega
pudicitia, ae f. stidljivost, sramežljivost
pudicus 3. stidljiv, sramežljiv, smeran
pudor, oris m. stid, stidljivost, zazor; čednost
puella ae f. devojka; čerka
puer, eri m. dete; *a puero* od detinjstva
pueritia, ae f. detinjstvo, dečake godine
pugio, onis m. nož, kama
pugna, ae f. borba, boj
pugno 1. boriti se, biti (se), tući se; prepri-rati se
pulcher, chra, chrum lep; izvrstan, sjajan
pulchritudo, inis f. lepota, krasota
pullulo 1. micati se, preotimati maha
pulmentum, i n. porcija
pulpitum, i n. uzvišenje od dasaka, tribina
pulso 1. udarati, lupati
pulsus v. pello
pulvis, eris m. (retko *f.*) prašina, prah; napor, trud
pumex, icis m. plovuđac, plavac kamen, lava
pumilio, onis f. kepec
punctim adv. bodimice
punctum, i n. obod; tačka, oko; odobravanje
pungo, pupugi, punctum 3. ubosti, ubodom naneti
punio, ivi i ii, itum 4. i *punior, itus sum dep.* 4. kazniti, *alqm* osvetiti se kome, *alqd* osvetiti što
puppis, is f. zadnji deo lađe; lađa
purgo 1. (o)čistiti; pročistiti
purpura, ae f. purpur, purpurna boja; pokrivač
purpureus 3. purpuran
purus, 3. čist; bistar, jasan, svetao, vedar
puteal, alis n. mali hram gore nepokriven nalik na ogradu od bunara
puter, putris, putre ili *putris, e* truo; gnjio, uveo
puteus, i m. rov, jama; bunar; izvor
puto 1. čistiti, obrezivati; smatrati, misliti, verovati
pyramis, idis f. (gr.) piramida

Q

Q (skraćeno) = *Quintus* ili *que* (napr. *S. P. Q. R.* = *senatus populusque Romanus*)
qua adv. (upitno) gde?; *qua... qua* koje... koje, nešto... nešto
quadrigae, arum f. zaprega od četiri konja, kola sa četiri konja
quadrigeni, ae, po četiri stotine
quadringentesimus 3. četiri stotiniti

quadringenti, ae, a 3. četiri stotine
quadrupedans, antis koji ide četvoronoške, koji galopira; *subst. m. i f.* konj
quadruplex, icis četvorostruk
quadrupulus 3. četvorostruk; *subst. -um, i n.* četvorostruko
quaero, sivi, situm 3. tražiti, istražiti; steći, zaslužiti, nabaviti; spremiti; pitati, ispitivati

quaeso, ivi — 3. tražiti; moliti; *quaeso* molim, *quaesumus* molimo
quaestor, oris m. kvestor, u pl. *quaestores* prvobitno vlast od dva činovnika za istragu zločina, istražne sudije; kasnije državni pozreznici, blagajnici
quaestus us m. dobivanje, korist
qualis, e kakav
quam adv. kako, kao, kaošto; *quam... tam* što... to; (posle comp.) nego
quam-diu adv. dokle? doklegod, dok
quam-obrem ili *quam-ob-rem* adv. zašto, zbog čega; i stoga
quam-quam *coni.* iako, mada, premda
quam-vis adv. koliko ti drago, kako ti drago, makako; *coni.* mada, iako, ako i
quando adv. kada? ikad, igda; *coni.* kad, budući da
quando-quidem adv. kad već
quanquam = *quamquam*
quantopere ili *quanto opere* adv. koliko
quantus 3. koliko? koliko? *quantum* adv. koliko, ukoliko; *quanto* (za)koliko
quantus-cumque 3. koliko god; koliko mu drago
qua-re adv. (upitno) čime? zbog čega
quartus 3. četvrti
quasi *coni.* kao da; *adv.* gotovo, skoro
quasso 1. jako tresti, potres(a)ti; razbiti, njihati
quater adv. četiri puta; *ter et quater, ter aut quater* opet i opet
quaterni 3. po četiri
quatio —, *quassum* 3. tresti, udarati, mahati; terati, goniti
quattuor (*quatuor*) četiri
quattuordecim četrnaest
que *coni.* (dodaje se nekoj reči) i, a i, pa i; i ujedno
queo, ivi, i ii, itum 4. moći (sa *inf.*)
quercus, us f. hrast; hrastov venac
querel(l)a, ae f. tužba
querimonia, ae f. tužba, žalba
queror, questus *sum* *dep.* 3. tužiti, tugovati; oplakivati
questus, us m. tuženje, tugovanje, tužba, jadikovanje
qui, quae, quod koji, koja, koje; *quo... eo* ukoliko... utoliko... što... to
quia *coni.* jer, pošto, to
qui-cumque, quaecumque, quod-cumque koji god mu drago, ko god, što god
qui-dam, quaedam, quiddam i *quoddam* neki, neka, neko, nekog/i, -a, -e; pl. neki
quidem adv. zaista, svakako, baš
quid-ni zašto ne?

quies, etis f. mir; odmor; počinak
quiesco, evi, etum 3. mirovati, odmarati se; počivati; spavati, prestatu sa čime
quietus 3. miran; tih, spokojan, blag
quin adv. kako ne? zašto ne? *coni.* (sa konjunktivom) da ne, da; a da ne
quindecim-viri, urum m. odbor petnaestorice (za otpravljanje nekog državnog posla u Rimu)
quinti, ae po pet
quinquagesimus 3. pedeseti
quinquagie(n)s pedeset puta; *quinquaginta* 50
quinque pet
quinquennium, i n. vreme od pet godina
quippe adv. dakako, dabogme, naravno, svakako; *quippe qui* jer, pošto, budući da
quis, quid *subst.* ko? šta? koji? kakav?
quis-nam, quidnam ko li? šta li? ko to? šta to?
quis-piam, quae-piam, quod-piam ili *quippiam* *subst.* i *quod-piam* (*adi.*) ko, što, koji god, kogod, što god
quis-quam, quae-quam, quid-quam ili *quicquam* iko, išta, ikoji
quis-que, quae-que i *quid-que, quod-que* (*adi.*) svaki, svako, svašta; *optimus quisque* baš, upravo najbolji = svi dobri
quisquillae, arum f. izmet, đubre, šljam
quisquis, quaequae, quidquid (*quicquid*) i *quodquod* ko god, što god, koji god, svaki, koji bilo; *quidquid* adv. što dalje, što više
qui-vis, quae-vis, quidvis i *quodvis* (*adi.*) koji god, koji bilo, svaki, svako, svašta
quo čime, odakle, otkuda, kuda, zbog čega; da bi tim, da bi, da
quo adv. kada? dokle? (*indefinitum*) ma kuda; ma kako
quo-ad adv. dokle, koliko; dok
quod... quod si te ako, ako samo. a ako
quodsi v. *quod*
quo-minus *coni.* da, da ne
quo-modo adv. na koji način?, kao, kao što
quondam adv. nekad, negda; katkad, ponekad; jednom
quoniam *coni.* kad, pošto, jer, budući da
quoque adv. (enkliitički se vezuje za naglašenu reč) = i
quoque 1. *abl.* od *quisque*, 2. = *et quo* *quot* *adi.* koliko
quot-annis adv. svake godine
quotidie adv. *cotidie*
quotie(n)s adv. (upitno) koliko puta? (relativno) koliko god puta
quotus 3. koji; *quota hora est?* koliko je časova?
quo-usque? adv. dokle?
quum = *cum*

R

rabies, ei f. bes; gnev
radio 1. i *radior* *dep.* 1. sjati, svetleti
radix, icis f. koren, žila; podnožje
radius *ii* m. palica, zrak sunca
raeda, ae f. (keltska reč) putna kola, kočije
ramus, i m. grana; drvo
rapax, acis grabljiv; privlačljiv
rapiditas, tatis f. brzina

rapidus 3. brz; grabljiv, divalj
rapina, ae f. grabljenje, otimanje, pljačka, pljen
rapio, pui, ptum 3. grabiti, u-, pri/grabiti; *subst.* *raptum, i* n. pljen, pljačka
raptim adv. žurno, naglo, brzo, na brzu ruku
raro adv. retko, kadikad
rasus 3. redak; izvrstan, odličan, izvanredan

- rastrum, i n. i raster, tri m. motka, pijuk*
ratio, onis f. računanje, račun; obziranje, obzir, uzimanje u obzir, briga za što (napr. *omnibus rationibus satis facere*); mišljenje, razmišljanje, razum; *ratione* razumno; sistem, filozofski sistem; nauk; gledišće; način
- ratis, is f.* splav; čun, brod, lađa
rea, ae f. optužen/a, ica, okrivljenica (v. *reus*)
- rebellis, e* ustanički, odmetnički
re-cedo, cessi, cessum 3. uzmicati, uzmaci, ustupati, ustupiti, povlačiti se; udalji(va)ti se
recens, entis adi. svež, skorašnji; mlad, nov
recepto 1. brzo natrag trgnuti ili povući
recessus, us m. (recedo) uzmicanje, povlačenje; zabačeno mesto
recido, cidi, cisum 3. otseći, odrezati
recipio, cepi, ceptum 3. natrag uzeti, uzimati, povući; *se recipere*, povući se, povlačiti se, uzmicati; *se recipere* oporaviti se, opet se ohrabriti; primiti
recitator, oris m. koji čita, čitač
re-cito 1. (glasno) čitati; *senatum r.* prozivati
re-coquo, coxi, coctum 3. opet kuvati, prekuvati
recordor dep. 1. sećati se, opominjati se, sećati se; pomišljati
re-creo 1. opet oživiti, opet podići, oporaviti
 ozdraviti, okreptiti se
recte adv. pravo, upravo, ravno
rector, oris, m. upravljač, -itelj; gospodar
rectus 3. (od *rego*) prav, uspravan; *subst.*
rectum, i n. pravo ili razumno; pošten, srećan, siguran
recumbo, cubui — 3. navaliti se; ležati, spustiti se
recupero 1. natrag ili opet (za)dobiti, pridobiti, povratiti
recuso 1. odbi(ja)ti, (us)kratiti, protiviti se
red-do, didi, ditum 3. natrag da(va)ti, vratiti, vraćati; odužiti, platiti, ispuniti; *rationem r.* položiti račun
red-eo, ii, itum 4. natrag ići, opet doći, vratiti se, vraćati se, povratiti se
redigo, egi, actum 3. natrag terati, natrag dovesti; dobiti, primiti; ograničiti
redimo, emi, emptum 3. opet kupiti; otkupiti
red-integro 1. opet popuniti; obnoviti, obnavljati; oporavljati
red-oleo, ui — 2. mirisati na što, zaudarati čime (*alqd*)
re-dormio — 4. opet spavati
re-duco, duxi, ductum 3. natrag voditi, natrag odvesti, povratiti
reductus 3. (od *reduco*) povučen, udaljen, dalek
re-fero, retuli, latum, ferre 3. natrag nositi, natrag odneti, vraćati, vratiti natrag; *se referre* ili *pass.* povlačiti se, povući se, vraćati se; ispričati, izvestiti
re-fert, retulit, referre stoji do čega, pomaže, koristi
- reficio, feci, factum 3.* opet, iznova, (na)činiti, (na)praviti
re-fingo, — — 3. opet, iznova praviti
re-fugio, fugi, fugitum 3. bežati natrag, uzmicati, otpustati
refugus 3. koji natrag beži, koji uzmiče
regalis, e kraljevski, kraljev
regina, ae f. kraljica; kraljeva kći, princeza
regio, onis f. pravac, linija, položaj; kraj, predeo; oblast, zemlja
regius kraljevski, kraljev
regno 1. kraljevati, biti kralj, vladati; gospodariti
regnum, i n. kraljevstvo, kraljevska vlast
rego, rexi, rectum 3. upravljati, voditi; vladati
regredior, gressus sum dep. 3. natrag ići, vraćati se, vratiti se
regula, ae f. daska, letva; merilo, pravilo
reicio, ieci, iectum 3. natrag baciti, natrag baciti, zabaciti; oterati; ne mariti
re-labor, lapsus sum dep. 3. natrag okliznuti, natrag pasti; natrag teći
re-laxo 1. raširiti; olabaviti, odrešiti, osloboditi, oporaviti
relegatio, onis f. proterivanje, proganjanje, progono
re-lego, legi, lectum 3. opet skupiti, smotati; opet proputovati, opet proći
re-levo 1. opet podići, opet uspraviti; olakšati
re-ligo 1. natrag privezati, vezati, odvezati, razvezati
religio, onis f. savesno razmišljanje; versko osećanje, pobožnost, religioznost; vera, religija; svetinja
re-linguo, liqui, lictum 3. ostaviti, ostavljati; *subst. relictum, i n.* ostatak
reliquus 3. (pre)ostali; *subst. -um, i n.* (pre)ostatak; ostali; *reliqui, ae, a* ostali, drugi
re-maneo mansi, mansum 3. ostati, zaostati; osta(ja)ti, trajati
remedium, i n. lek
re-meo 1. natrag ići, vraćati se
remex, igis m. veslač
remigium, i n. veslo, veslanje
remissio, onis, f. vraćanje; otpuštanje; oporavljanje, odmor
remitto, misi, missum 3. natrag (po)slati, (po)vratiti; puštati
re-mollesco — — 3. opet omekšavati; raznežavati
remotus 3. (od *removeo*) udaljen, dalek; slobodan
re-moveo, movi, motum 2. natrag kretati, ukloniti, udaljiti
remus, i m. veslo
re-nascor, natus sum dep. 3. opet se roditi, opet (iz)rasti, opet postati
re-nideo — — 2. otsijavati, sjati, blistati se; smešiti se
renovatio, onis f. po-, ob/navljanje
renovo 1. po-, ob/navljati, po/ob/noviti, po-pravljati, -iti
re-nuo, ui — 3. odbijati, odricati, ne odobravati
reor, ratus sum, reri dep. 2. misliti, držati, suditi, smatrati

- re-paro* 1. opet steći, opet nabaviti; popraviti
re-pello, reppuli, repulsum 3. (po)tisnuti; sprečavati, odbijati
re-pendo, pendi, pensum 3. izmeriti, izbrojiti; platiti, naknaditi
repente adv. iznenada, neočekivano
repentinus 3. iznenadan, neočekivan
reperio, repperi, repertum 4. opet naći, opet nalaziti; pronaći, otkriti
re-peto, ivi i ii, itum 3. opet napasti, opet nalaziti, tražiti; ponoviti; zahtevati
re-pleo, plevi, pletum 2. opet (is)puniti, naknaditi, napuniti
repo, repsi, reptum 3. mileti, puziti, gmizati
re-pono, posui, positum 3. stavljati, ostaviti, metnuti, namestiti; vratiti
re-porto 1. natrag nositi, do-, od/neti, voditi; izvesti
re-posco — — 3. natrag tražiti, iskati, zahtevati
repositus i repastus (od *repono*) udaljen, dalek
re-prehendo, hendi, hensum 3. uhvatiti, (za)ustavljati, zadrž(va)ti, (u)koriti, prekorevati
re-prendo = reprehendo
re-pudio 1. odbi(ja)ti, odbaci(va)ti, ne primati
re-pugno 1. boriti se protiv čega, opirati se, protiviti se
requies, etis f. mir, odmor, počinak, olakšanje
re-quieto, quievi, quietum 3. počivati, mirovati; u-, s/miriti se
requiro, quisivi, quisitum 3. (opet)(po)tražiti; tražiti, zahtevati; pitati
res, rei f. stvar, predmet, nešto; *pl.* stvari, svet, priroda; *res secundae (adversae)* sreća (nesreća); *ea re ili ob eam rem* stoga; *r. frumentaria* snabdevanje hranom ili provijantiranje; *r. rustica* poljoprivreda; (sa ili bez *publica*) država, zajednica, državni odnosi (= *res publica*, v. *publicus*); *res familiaris* privatno imanje; *rem facere* (s)teći; *rerum potiri, summam rem* vrhovna vlast, vrhovna uprava; *res gestae* dela; *r. nova* pojava; *rerum scriptor* istoričar; *re(vera)* u stvari, zaista
re-scindo, scidi, scissum 3. raskinuti, zderati, porušiti, uništiti
re-seco, secui, sectum 1. odrezati, otseći
re-sero 1. otključati, otvoriti; otkriti, objaviti
resideo, sedi, sesum 2. sedeći (za)ostati, zabaviti se, sedeti
re-sido, sedi, sessum 3. sedeti, posaditi se; povući se (*maria in se*)
re-signo 1. ras-ot/pečatiti, otvoriti; otkriti
re-sisto, stiti — 3. stati, zaustaviti se; zaostati; zadržati se; opirati se
re-solvo, solvi, solutum 3. (opet) odrešiti, odvezati; topiti (*nivem*)
re-specto 1. obazirati se, osvrtni se; uzimati u obzir
respectus, us m. obaziranje, osvrtnje
re-spergo, spersi, spersum 3. poprskati, po-(š)kropiti
respicio, spexi, spectrum 3. osvrtni se, obazirati se
re-spondeo, spondi, sponsum 2. odgovoriti, odgovarati, odazvati se
responsus i n. odgovor
re-stinguo, stinx, stinctum 3. umiriti, stišati
restis, is f. uže, konopac
restituo, ui, utum 3. (na pređašnje mesto) opet postaviti; natrag dovesti, doneti; vratiti
re-sto, stiti — 1. (retko) zaosta(ja)ti; preosta(ja)ti, prečicati, još biti u životu; opirati se, protiviti se
re-surgo, surrexi, surrectum 3. opet usta(ja)ti, opet se podići, opet se pojaviti
re-tardo 1. zadrž(va)ti se, (za)ustaviti, sprečavati
rete, is n. mreža
re-texo, texui, textum 3. rastkati, rasparati; preraditi
retiarus, i m. gladijator koji je protivniku bacao mrežu preko glave i tako ga obarao na zemlju, borac mrežom
reticeo, cui — 2. čutati, prečutati što *retinentia, ae f.* zadržavanje (čega) u pamćenju, sećanje
retineo, tinui, tentum 2. zadržavati, zaustaviti, sprečavati
retro adv. natrag, nazad, unazad
re-tundo, tudi, tu(n)sum 3. za-, o/tupiti (te-la); (za)ustaviti; *linguas Aetolorum r.* učutkati
reus, i m. optuženi, okrivljeni
re-venio, veni, ventum 4. natrag, opet doći, vratiti se
re-vera adv. v. res
revertor, verti, versum 3. i *revertor, versus sum, verti dep.* 3. vraćati se, (po)vratiti se; okrenuti se
re-vivisco, vixi — 3. (opet) oživeti
re-voco 1. natrag (po)zvati, odvesti, okrenuti, odvratiti
re-volvo, volvi, volutum 3. natrag valjati; vraćati se; odmotati
revertor v. revertor
rex, regis m. kralj
rhetor, oris m. (gr.) učitelj besedništva; besednik
rhombus, i m. (gr.) čarobna čigra; neka morska riba
rideo, risi, risum 2. smejati se, smešiti se
rigesco, ui — 3. (u)kočiti se, (u)krutiti se, smrzavati se
riguus 3. koji kvasi, koji natapa (*amnes*); navodnjen, nakvašen
rimosus 3. pun pukotina, ispučan
ripa, ae f. obala
risus, us m. smejanje, smeh
ritus, us f. verski običaj, verski obred; običaj, način
rivus, i m. potok, rečica
rixa, ae f. svađa, razdor, raspra
robigo, inis f. rđa; nerad
roboro 1. (o)značiti, (o)krečiti, (o)jačati
robur, oris n. hrastovina; *r. sacrum* drveni trojanski konj; moć, jačina

robustus 3. hrastov; čvrst, jak, snažan
rodo, rosi, rosium 3. glodati, gristi; klevetati
 (*absentem amicum*)
rogatio, oris f. zakonski predlog; molba;
 pitanje
rogito 1. zapitkivati
rogo 1. pitati, upitati; *subst. rogatum, i n.*
 pitanje; moliti koga za što
rogus, i m. lomača, spalište
roro 1. rositi, rositi
ros, roris m. rosa
roscidus 3. rosan, pun rose; okvašen
roseus 3. ružični, od ruža; ružičast
rostrum, i n. kljun; *pl.* govornica na rimskom
 forumu
rota, ae f. (kolski) točak, kolut; kola
rubens, entis (od rubeo), crven, rumen,
 crvenkast
rubeo, ui — 2. crveneti se, rumeneti se
ruber, ra, rum crven, rumen
rubor, oris, m. crven(ilo), rumen(ilo); stidljivost

rudimentum, i n. prvi početak, prvi pokušaj
rudis, e sirov, neobrađen; neobrazovan;
 nevešt
rudo, divi — 3. rikati, derati se
ruina, ae f. pad(anje), rušenje; propast,
 nesreća
rumor, oris m. šum; žagor; glas
rumpo, rupi, ruptum 3. (s)lomiti, razbiti;
 prekinuti
ruo, rui, rutum (ruiturus) 3. (s)rušiti se, 'pa-
 dati, pasti
rupes, is f. stena, greben, litica
rursus i rursum adv. natrag, nazad; opet,
 iznova
rus, ruris, n. selo, polje; *ruri i rure* sa sela,
 sa imanja ili na selu, na imanju
rusticanus 3. seoski, seljački
rusticor dep. 1. živeti na selu
rusticus 3. seoski, seljački, poljski, težački;
subst. -cus, i m. seljak
ruta, ae f. ruta, rutvica (gorka trava)

S

S. ili *Sp.* = *Sextus* ili *Spurius*; *S.* = *senatus*;
S. C. = *senatus consultum*; *S. P. Q. R.*
 = *senatus populusque Romanus*; (u pismima)
S. = *saltutem*; *S. P. D.* = *salutem pluri-*
mam dicit

sabbata, orum n. subota
saburra, ae f. pesak; balast
sacculus, i m. džabe
sacer, cra, crum svet, posvećen; proklet
sacerdos, otis m. i f. sveštenik, -ca
sacerdotium, i n. svešteničko dostojanstvo,
 sveštenička služba
sacramentum, i n. kaucija, kapara; opklada;
 zakletva na vernost
sacrificium, i n. žrtvovanje, žrtva
sacrilegium, i n. svetotatstvo; povreda sve-
 tije, skrnavljenje
sacrilegus 3. koji hara hramove; *subst.* po-
 harnik hramova, hulja; bezbožan
sacro 1. osvetiti; odrediti; ovekovečiti
sacrosanctus 3. neprikosnoven
sacrum, i n. svetinja; *pl.* likovi bogova; penati
saeculum, i n. (i *saeculum*) pokolenje, rod;
 stolće, vek
saepe adv. često
saepenumero adv. često, više puta
saepio, pst, ptum 4. o-, za/graditi; opkoliti,
 opasati; braniti
saepia, orum n. ograda; štala
saeta, ae f. čekinja, krute dlake
saeva adv. besno, svirepo, žestoko
saevio, saevii, saevitum 4. besneti
saevitia, ae f. bes, žestina; svirepost
saevus 3. besan; silan, žestok
sagax, acis koji ima oštra čula; oštro-
 uman
sagino 1. gojiti; kljukati
sagitta, ae f. strela
sal, salis m. so
saliva, ae f. pljuvačka
salix, icis f. vrba

salsus 3. slan, posoljen, dosetljiv
salto 1. igrajući i pokretima pretstavljati,
 izvoditi
saltus, us m. šumovit predeo, šumovita pla-
 nina; pašnjak
salubris, e i saluber, bris, bre zdrav, lekovit
salubritas, atis f. povoljnost po zdravlje,
 lekovitost; zdravlje
salum, i n. (gr.) pučina; more
salus, utis f. zdravlje, dobro osećanje; dobro;
 spasenje; život
saluto 1. pozdravljati, -iti, *deos* poštovati
salve adv. dobro
salveo — 2. biti zdrav; *salve, salvete* zdra-
 vo! zdravo da si! zdravo da ste!
salvus 3. u dobrom stanju, očuvan, zdrav
sancio, sanxi, sanctum 4. načiniti svetim, od-
 rediti, utvrditi, odobriti
sanctus 3. svet, nepovredljiv; vrlji, savestan
sandyx, ycis (gr.) = minium
sane adv. razumno (*bacchari*); zaista, doista;
haud sane ne osobito, ne baš
sanguineus 3. od krvi (*imber*); krvav; krvo-
 žedan
sanguis, inis m. krv
sanies, ei f. sukrvica, pokvarena krv; otrov,
 jed
sanitas, atis f. zdravlje, zdravo stanje;
 razumnost
sano 1. izlečiti; popraviti; umiriti
sanus 3. zdrav; razuman
sapiens, entis mudar, uvidavan, razuman,
 pametan; *subst. m.* mudrac
sapientia, ae f. mudrost, uvidavnost; mudrost
 života
sapio, pii (retko ivi i ui) — 3. imati ukus;
 biti mudar, imati razuma, razumeti što
sapor, oris m. ukus; poslastica; prijatan
 miris
sarcio, sarsi, sartum 4. (o)krupti; popraviti

sarculum, i n. i *sarculus*, i m. motičica
sat = *satis*
satelles, *itis* m. i f. pratilac; pl. pratnja
satietas, *atis* f. (pre)sitost, gađenje, dosada
satis adv. (comp. *satius*) dosta, dovoljno;
satis superque više nego dosta, predosta
satis-facio, *feci*, *factum* 3. zadovoljiti, ispuniti;
dovoljno pokazati
satur, *ura*, *urum* sit, zasićen; pun, obilat
saucius 3. ranjen, povređen, *subst. pl. m.*
ranjenici
saxum, i n. stena, velik kamen
scaena, *ae* f. (gr.) pozornica, pozorište
scando, *scandi*, *scansum* 3. (po)peti se; dizati
se, uzdići se
scarus, i m. (gr.) neka ukusna morska riba
sceleratus 3. zločinom okaljan, zločinački,
proklet
scelerosus 3. zločinački, bezbožni
scelustus 3. zločinački, bezočan
scelus, *eris* n. zločin; zločinstvo
sceptrum, i n. (gr.) skiptar, žezlo
schola, *ae* f. (gr.) naučno istraživanje; škola
scienter adv. umešno, vešto
scientia, *ae* f. poznavanje, shvatanje, znanje,
nauka
scilicet adv. razume se; dabogme, naravno
scindo, *scidi*, *scissum* 3. razderati; razdvojiti,
probiti
scio, *scivi* (i *scii*), *scitum*, 4. znati, saznati;
razumevati
sciscitor dep. 1. is-, ras/pitivati, pitati,
istraživati
scitum, i n. odluka, naređenje
scopulus, i m. stena, greben
scribo, *scripsi*, *scriptum* 3. crtati, nacrtati;
pisati
scrinium, i n. kutija, škrinja
scriptio, *onis* f. pisanje; pismeno izlaganje;
knjiga
scriptor, *oris* m. pisar, sekretar, pisac, *rerum*
scr. istoričar
scriptum, i n. crta, linija; pismen sastav; spis,
knjiga
scriptura, *ae* f. *scriptio*
scriptura, *ae* f. pisanje; pismo, spis; pisana
oporuka; zakupnina za pašu, pašarina
sculp, *psi*, *ptum* 3. (iz)rezati, (iz)vajati
secessus, *us* m. odvojenost, povučенost;
usamljenost, usamljeno mesto
secius v. *secus*
seco, *secui*, *sectum* 1. seći, ot-, ra/seći; po-
deliti
secreto adv. odvojeno, nasamo, u četiri oka
secretus 3. (*secerno*) o-, raz/dvojen; usamljen
secta, *ae* f. pravac; načela, stranka; škola,
sekta
secundum 1. praep. sa acc. duž, pored, do —
2. adv. iza, posle
secundus 3. drugi (sledeći, prvi koji ide za);
res secundae povoljne prilike, sreća
securis, *is* f. sekira
securitas, *atis* f. mir(noća) duha; bezbrižnost,
nemar
securus 3. bezbrižan, miran; veseo

secus adv. drukčije, na drugi način; *haud* s.
ne drukčije, isto tako; comp. *sequi us*, *secius*,
setius drukčije; (*non*, *haud*, *nihil*) s. manje,
nihilo s. ništa manje, ipak
sed conl. ali, a samo
sedecim šesnaest
sedeo, *sedi*, *sessum* 2. sedeti, boraviti, ostati
sedes, *is* f. sedište, stolica; boravište, mesto
seditio, *onis* f. nesloga, razdor; buna, ustanak
sedulus 3. vredan
seges, *etis* f. usev; gusta množina; polje
segnis, *e* trom, lagan, mlitav, spor
se-ungo, *unxi*, *unctum* 3. rastavlјati, rasta-
viti, odvojiti, udaljiti
sella, *ae* f. stolica
semel adv. jednom, jedan jedini put
semen, *inis* n. seme; rasad; rod
semet = *se* (od *sui*)
semper adv. uvek, svakiput
sempiternus 3. neprestan, večan
senator, *oris* m. senator, savetnik
senatorius 3. senatorski
senatus, *us* (n. -i) m. senat, državni savet,
senatus consultum odluka senata; *senatus*
auctoritas mišljenje senata
senectus, *utis* f. (duboka) starost; starost =
senectia
senesco, *senui* — 3. stariti; opadati, slabiti
senex, *senis* star; zreo, *subst. m. i f.* starac,
starica, *subst. senior* starac
seni, *ae*, a po šest, *bis* *seni* dvanaest
senilis, *e* starački
senior v. *senex*
senium, i n. starost, ostarelost; opadanje
sensum adv. jedva primetno, postupno
sensus, *us* m. osećaj; razum, um, misao;
osećanje
sententia, *ae* f. mišljenje, pogled, odluka
mea sententia po mome mišljenju; misao,
rečenica, izreka
sentina, *ae* f. voda i nečistoća koja se skuplja
na dnu lade; izmet; šljak, dubre
sentio, *sensi*, *sensum* 4. osećati, osetiti; opa-
žati, misliti
sentis, *is* m. trn, trnjak
separatus 3. odvojen, različit
se-paro 1. o-, iz/dvojiti, rastavlјati
sepelio, *pelvii*, *pultum* 4. zakopati, pogrepsti,
sahraniti; spaliti
septem sedam
septeni, *ae*, a po sedam
septentrio, *onis* m. sever
septimus 3. sedmi
septingenti, *ae*, a sedam stotina
sepulcrum, i n. nadgrobni spomenik; grob;
grobnica
sepultura, *ae* f. pogreb, sahrana
sequor, *secutus sum*, *sequi* dep. ići (i)za, pra-
titi; sledovati
sera, *ae* f. zadržnica, prečaga na vratima
serenus 3. vedar, jasan
series, *ei* f. red, niz, lanac; rod, pleme
serium, *ii* n. zbilja
serius 3. ozbiljan
sermo, *onis*, f. razgovor; običan govor; jezik

sero, serui, sertum 3. spojiti, nizati, *subst. sarta, orum n. i sarta, ae f. splet od cveća, venac*

sero, sevi, satum 3. (po)sejati, (po)saditi, *subst. sata, orum n. usevi, posadi, rašće; partic. satus* rođen, stvoren

sero adv. dockan, kasno, *comp. serius* docnije, *superl. serissime* docnije

serpens, entis m. i f. zmija

serpo, serpsi, serptum 3. puziti, gmizati

serracum, i n. teretna kola

serus 3. docni, pozni, kasni

serva, ae f. robinja

servator, oris m. obožavalac, spasitelj, spasilac

servilis, e ropski, roba...; robova...

serviliter adv. ropski

servio, ivi i ii, itum 4. biti rob, robovati

servitium, i n. ropstvo, robovanje

servitus, utis f. (-tudo, inis) robovanje, ropstvo; služba

servo 1. paziti, motriti; sačuvati, (o)držati

servus 3. ropski, robovski

servus, i m. rob, sluga

sescenti, ae, a šest stotina; nebrojeno

sescenties adv. šest stotina puta; nebrojeno puta

set = sed

seta, ae f. = saeta

setiger v. saetiger

setius v. secus

seu v. sive

severitas, atis f. ozbiljnost, strogost

sex šest

sexaginta šeset, šezdeset

severus 3. ozbiljan, strog

sexus 3. šesti

sexus, us m. pol

si coni. ako, ukoliko; kad bi

sibilus 3. koji šišti, zviždi

sic adv. tako, ovako, na taj način

siccio 1. sušiti, o-, i/sušiti, *ubera* isisati

siccus 3. suv

sic-ut(i) coni. kao što, kao; kao da; kao naprimer

sidus, eris n. sazvežđe; zvezda; (*pl.*) nebo

sigillum i n. mala figura, mali lik, mala statua, pečat

significo 1. da(va)ti znak; izjaviti, objaviti, označiti

signo 1. obeležiti, označiti

signum, i n. znak, oznaka, obeležje

silentium, i n. ćutanje, tišina; mir

sileo, ui — 2. ćutati

silex, icis m. (retko f.) (tvrd) kamen, granit; stena

silva, ae f. šuma, gora

silvestris, e i -er, is, e šumovit

similis, e sličan, nalik

similiter adv. slično

similitudo, inis f. sličnost

simplicitas, atis f. prostota; naivnost, prostodušnost

simpliciter adv. prosto, naprosto; otvoreno

simul adv. istovremeno, zajedno; *simul ac, simul atque, simul ut* čim

simulacrum, i n. slika, lik, obličje; sen, senka

simulator, oris m. podražavalac (*figurae*); pri-tvoreni

simulo 1. načiniti sličnim, pretstavljati; pret-varati se, praviti se kao da

sincerus 3. pravi, prirodan, stvaran; čist; nepokvaren

sine praep. sa abl. bez

singularis, e pojedini, pojedinačan; jedinstven

singuli, ae, a po jedan; pojedini

singultus, us m. jecanje; ropac

sino, sivi, situm 3. (do)puštati, (do)pustiti

sinuo 1. (is)kriviti (na luk); savi(ja)ti, vijugati, *arcum* zapeti

sinuosus 3. pun krivina, pun udubljenja, pun nabora

sinus, us m. nabor, luk; grudi, krilo; zaliv, zaton

si-quidem ako naime, budući da

sisto, stiti (steti), statum 3. (po)staviti, met-nuti; (za)ustaviti

sitio, ivi, itum 4. biti žedan

sitis, is f. žed

situs 3. (*sine*) kao *partic.* postavljen; kao *adi.* koji se gde nalazi, leži

situs, us m. položaj, propadanje, trulež

sive ili *seu* ili ako; *sive... sive, seu... seu* ili... ili, bilo da... bilo da

sobrius 3. trezan, trezven; razuman

socia v. socius

societas, atis f. društvo, zajednica, (s)veza

socio 1. udruživati, sjediniti, spojiti

socius 3. zajednički

socius, i m. i socia, ae f. drug(arica), učesnik, -ica; saveznik

socordia, ae f. duševna ograničenost, slaboumnost; nemarnost

sodalitium, i n. tajno društvo, tajno udruženje

sodalis, is m. drug, prijatelj

sodes (= si audes) ako je po volji, izvoli

sol, solis, m. sunce; sunčeva toplota

solatium, i n. solacium

solacium, i n. uteha

soleo, solitus sum semidep. 2. imati običaj

solidus 3. čvrst, gust; tvrd, jak; *subst.*

solidum, i n. što je čvrsto, čvrsto tle

solitudo, inis f. usamljenost, samoća, pu-stinja; nedostatak

solitus 3. (*soleo*) običan, uobičajen

solum, i n. visoko, uzvišeno sedište, presto

sollemnis, e svakogodišnji, svečan *subst. sollemne, is n.* svečanost; *subst. n.* običaj, uobičajenost

sollers, eris praktično stvaralački, umešan, prepreden

sollicito 1. jako pokretati, uzdrmati; uzne-miravati; razdražiti, (pod)buniti

sollicitus 3. pokrenut, uznemiren; nemiran

solor dep. 1. tešiti; olakšava(v)ati

solum, i n. tle, zemlja

solum adv. samo *non solum... sed etiam* (ili *et, Nep.*) ne samo... nego (već) i

solus 3. (*gen.-ius*) sam, jedini; usamljen

solutio, onis f. odrešenost, (raz)rešenje

solutus 3. (*solvo*) nevezan, slobodan; okretan

solvo, solvi, solutum 3. odrešiti, rasplesti, skinuti
somnium, i m. san
sonipes, pedis m. konj
sonitus, us m. zvuk, jek(a), šum
sono, ui, itum 1. intr. (za)zvučati, (za)zvečati, (za)ječati, šustati
sons, sontis kriv, subst. krivac
sonus, i m. glas, zvuk, zvuk
sopio, ivi i ii, itum 4. uspavati, uspavljivati, partic. sopitus zaspao
sopor, oris m. dubok, tvrd san, san
sorbus, i f. oskoruša (drvo)
sordeo, dui — 2. biti prljav; biti prezriv ili prezren
sordidus 3. prljav, nečist; prezriv, nevaljao
soror, oris f. sestra
sors, sortis f. kocka, ždreb; sudb(in)a
sortior, itus sum dep. 4. vući, izvlačiti kocku; odrediti, odabrati
sospes, itis očuvan, nepovređen, čitav
spargo, rsi, rsum 3. po-, pro-, ra/suti, sipati; bacati
spatior dep. 1. hodati, šetati; (ra)širiti se (alae)
spatium, i n. prostor, mesto
species, is f. izgled; oblik, pojava, spoljašnjost specimen, inis n. beleg, pokušaj, primer; ideal
spectaculum, i n. prizor, gledanje; pretstava
specto 1. gledati, posmatrati; suditi, ocenjivati
speculator dep. 1. intr. gledati naokolo; promatrati
specus, us m. (i n. Verg.) pećina; šupljina
spelunca, ae f. (gr.) pećina
sperno, sprevi, spretum 3. prezirati, prezreti
spero 1. nadati se čemu
spes, spei f. nada
spica, ae f. klas
spiceus 3. klasni, od klasja
spiculum i n. vrh; žaoka, koplje, strela
spina ae f. trn; bodlja
spira, ae f. (gr.) za-, u/vojak
spiritus, us m. duvanje; (u)disanje, duh
spiro 1. duvati, dahtati, disati
splendidus 3. sjajan; divan, sjajan; ugledan
splendor, oris m. sjaj(nost); sjaj, ugled, dostojanstvo
spolio 1. svući koga; (o)pljačkati
spolium, i n. (zderana ili skinuta) koža; plen; pljačka
sponsio, onis f. zavetovanje, svečano obećanje
sponste (abl. sing. f. od spons) voljom, po volji; mea, tua, sua etc. s. od moje, tvoje volje, svojevoljno, sam od sebe
sportella, ae f. kotaričica; hladno jelo
spuma, ae f. pena
spumo 1. peniti (se)
squaleo — 2. biti krut, hrapav, neravan; žaliti
squalidus 3. hrapav, neravan; prljav, nečist
squama, ae f. ljuska, krljušt
squameus 3. ljuskav, sa krljuštima
stabilis, e koji čvrsto stoji, čvrst, nepomičan; postojan
stabulum, i n. boravište; štala

stadium, i n. (gr.) trkalište; takmičenje; stadij (=dužina od 600 grčkih ili 625 rimskih stopa)
stagnum, i n. mrtva voda, jezero
statim adv. smesta, odmah
statio, onis f. stajanje; boravište, mesto
statua, ae f. kip, statua
statuo, tui, tutum 3. postaviti; podići odrediti, utvrditi; odlučiti
status, us m. stajanje, položaj; stanje
stella, ae f. zvezda
stellio, onis m. gušter sa svetlim pegama po ledima; prevrtljivac, varalica
stercus, oris n. balega, pogan, izmet
sterilis, e neplodan, jalov; prazan, oskudan
sterno, stravi, stratum 3. prostreti; položiti; (o)pružiti se, oboriti
sternumentum, i n. kijanje
sterquilinum, i n. bunjište, đubrište, smetište
stilla, ae f. kap(lja)
stilus, i m. držak za pisanje; pisanje, način pisanja, stil
stimulus, i m. pl. šiljasti kočevi sa kukom; badalj; žaoka, nemir, muka
stipendium, i n. plata, nagrada u novcu; danak, porez
stipes, itis m. kolac, stub, deblo
stipo 1. nagurati, natrpati; opkoljavati, okružiti
stips, stipis f. prilog u novcu, milostinja
stiria, ae f. ledenjak, ledena sveća
stirps (i stirpes i stirpis), pis f. kraj stabla sa korenom, stablo, biljka, bokor, drvo, koren; poreklo, pleme
stiva, ae f. ručica na plugu
sto, steti, staturus 1. stajati, nalaziti se; stršiti
stolidus 3. glup(av), budalast
stomachus, i m. ždrelo, jednjak; ukus
strages, is f. pad(anje), ženjenje; poraz; hrpa, gomila
stragulum, i n. pokrivač, pokrivka
stratum, i n. prostirka, prostruć
strenuus 3. preduzimljiv, odvažan, hitar, valjan
strepitus, us m. šumljenje, huka, jeka; zvuk
strictus 3. (v. inače stringo) u-, za/tegnut, ianua uska; kratak, oštećen
strideo, stridi — 2. i strido, stridi — 3. šištati, šumeti, zujati, zviždati
stridulus 3. koji šišti, škripi, šumi, zvrji
strigilis, is f. češagija
stringo, strinx, strictum 3. za-, s/tegnuti, za-, s/tezati; istrgnuti, protegnuti
struo, struxi, structum 3. naslagati; prirediti, spremiti
studeo, ui — 2. truditi se, nastoja(va)ti oko čega, dati se na što, težiti čemu; izučavati
studiosus 3. revnostań, marljiv; odan čemu
studium, ii n. unutrašnji nagon, težnja; pri-strasnost, partiska težnja; bavljenje naukom
stulte adv. ludo, budalasto
stultitia, ae f. glupost, ludost
stultus 3. glup, budalast, prost

stupeo, ui — 2. ukočiti se, biti ukočen;
 zaprepastiti se, preneraziti se
stupidus 3. zgranut, zaprepaščen; glup(av)
stupor, oris m. bezosećajnost; zaprepašćenje;
 glupost
stuprum, i n. obeščašćenje
suadeo, si, sum 2. *intr.* i *trans.* savetovati,
 da(va)ti savet
suavis, e prijatan, umiljat, ljubak
suaviter adv. prijatno, umiljato, ljupko
sub. praep. 1. sa *acc.* pod, do, pod 2. sa
abl. pod, ispod
sub-do, didi, ditum 3. podmetnuti, staviti
 pod; podvrći, potčiniti
subdolos 3. podmukao, lukav
sub-eo, ii(ivi), itum, ire ići, primiti na sebe,
 pretrpeti; prilaziti, prići; dolaziti pod
subicio, ieci, iectum 3. baciti ili metnuti ili
 staviti pod; potčiniti, podređivati
subiectus 3. (v. *subicio*) koji se nalazi ispod
 ili kod čega; potčinjen, podan, *subst.*
subiecti, orum m. podanici
subigo, egi, actum 3. (pri)terati pod što ili
 ka čemu, terati nagore, primoravati, nate-
 rati; pokoriti, vladati
sub-inde adv. odmah zatim; s vremena na
 vreme
subitarius 3. iznenadan, naglo načinjen
subito adv. iznenada, odjednom
subitus 3. iznenadan, neočekivan
subiugo 1. poslati pod jaram; podjarmiti,
 potčiniti
sublatus 3. ohol, gord, nadut
sub-leva 1. podići, uspraviti; potpomagati,
 pomoći
sublimis, e koji se nalazi visoko u vazduhu,
 uzvišen
suboles, is f. potomak; rod, potomstvo
sub-rideo, risi, risum 3. osmehivati se,
 osmehnuti se
sub-sisto, stiti 3. *intr.* zaustaviti se, ostati
sub-sterno, stravi, stratum 3. podastreti;
 metnuti kao podlogu
sub-sum, -esse biti ili nalaziti se pod; nalaziti se
subter 1. *adv.* ispod, dole, 2. *praep.* sa *acc.*
 i *abl.* (is)pod
subterraneus 3. podzemni
subtilis, e fini, tačan, brižljiv; lep, ukusan, pri-
 prost
suburbanus 3. u blizini grada; *suburbanum,*
i n. poljsko dobro (blizu Rima)
sub-veho, veki, vectum 3. dovoziti uz vodu,
pass. voziti se gore
sub-venio, veni, ventum 4. doći u pomoć;
 pomoći
succedo, cessi, cessum 3. ići ili doći pod što,
 prolaziti; stupiti na čije mesto, naslediti
successor, oris m. sledbenik, naslednik
sudus, is f. kolac
sudo 1. *intr.* znojiti se; oznojiti se, biti mokar
 od čega (*abl.*)
sudor, oris m. znoj; muka, trud
suetus 3. naviknut na što, običan
sufficiens, entis dovoljan
sufficio, feci, fectum 3. prevući (*lanam*), po-
 dići; izbarati; naknaditi

suffragium, i n. glasačka tablica, glas(an)je,
 pravo glasa; odobravanje
suggestum, i n. tribina
sui, gen. pron. reflex. sebe, njega (*ga*), *dat.*
sibi; *acc. se* i *sese*
sulco 1. (iz)brazdati; (pre)broditi
sulcus, i m. brazda; oranje
sum, fui, esse biti, postojati, živeti; (sa *gen.*
 ili *abl. pretii*) vredeti
summa, ae f. celokupan broj, množina, mno-
 štvo; *ad summam* ili *in summa* u celini, uopšte,
 uglavnom, ukратно; *s. belli, imperii, rerum*
etc. celokupno upravljanje u ratu, glavna
 uprava
sumministro 1. doda(va)ti, pružiti, (po)slati,
 dovoziti
summitto, misi, missum 3. spustiti; podići,
 pustiti da raste
summus v. superus
summoveo, movi, motum 3. ukloniti, udaljiti,
 oterati; potisnuti
sumo, sumpsit, sumptum 3. uzeti; uzeti u sebe;
 upotrebiti; *animum* ohrabriti se, *supplicium*
 izvršiti (smrtnu) kaznu nad nekim, kazniti;
 spomenuti, tvrditi
supellex, lectilis f. abl. ectile n. ectili, pokuć-
 stvo, kućne stvari; oprema, nameštaj
sumptus, us m. trošak, izdatak
super, adv. gore, nagore, ozgo; *praep.* sa *acc.*
 nad, iznad, više; *s. omnia* pre svega; sa
abl. (prostor) nad, iznad
supera adv. v. supra
superbia, ae f. obest, nadutost, oholost;
 gordost
superbus 3. obestan, ohol, gord, tašt, strog
supergridor, gressus sum dep. 3. preći,
 prevazići
supero 1. dizati se uvis, strčati; nadvišavati,
 nadmašivati, nadvladati, pobediti
super-sedeo, sedi, sessum 2. biti pošteden od
 čega, uštedeti što
superstes, stitis prisutan, nadživeo
superstitio, onis f. praznoverna plašnja,
 praznoverje
superstitiosus 3. proročki; praznoveran, suje-
 veran
super-sum, fui, esse preosta(ja)ti; još živeti;
 prevazilaziti
superus 3. *posit.* gornji, *subst. superl. orum*
m. nebeski bogovi; ljudi na zemlji; *supera,*
orum n. gornji svet, *comp. superior, ius* viši,
 gornji, *superl. supremus* 3. najgornji,
 najviši, *dies s.* dan smrti, dan pogreba;
subst. suprema, orum n. poslednji trenuci,
 smrt, *superl. sursum* 3. najgornji, najviši
supervacaneus 3. izlišan, nepotreban; uz-
 gredan
suppedito 1. da(va)ti, pružiti, pribaviti
suppeto, tvi i ii, itum 3. biti ili imati u (iz)-
 obilju; biti dovoljan, dostajati, odgovarati
supplex, plicis koji smerno moli, molećiv,
subst. m. koji moli za zaštitu, šticećenik
 (*alcis*)
supplicium, ii n. smerno, ponizno moljenje;
 smrtna kazna; muka, mučenje; žrtva
supplicio 1. smerno moliti; moliti se (*diis*).

suppono, posui, positum 3. podmetnuti, podvrgnuti; dodati
supra 1. *adv.* gore, *supra quam* više nego, — *praep.* sa *acc.* (prostor) (iz)nad, s one strane, preko, na
surdus 3. gluv
surgo, surrexi, surrectum 3. podići, ispraviti; početi, nastati; rasti
sus, suis m. i f. svinja; krmača
suscenseo, sui — 2. ljutiti se, srditi se na koga (*alici*)
suscipio, cepi, ceptum 3. uzeti, primiti, primiti, prirediti

suspendium, i n. vešanje
suspendo, pendii, pensum 3. obesiti; učiniti da lebdi, podupreti
suspicio, exi, ectum 3. gledati gore; diviti se
suspicio, onis f. podozre(va)nje, podozrivost, sumnja; nagađanje
sustento 1. držati, podupirati, štiti; hraniti
sustineo, tinui, tentum 2. podržavati, držati, podupirati; zadržati, zaustaviti; izdrža(va)ti
sutor, oris, m. obućar
sutum, i n. oklop, pancir
suus 3. *pron. possessivum* njegov, svoj, vlastit

T

T. (skraćeno) = *Titus*; *Ti* = *Tiberius*
tabella, ae f. daščica, tablica
tabeo, ui — 2. rastopiti se; iščeznuti
taberna, ae f. daščara, koliba od dasaka; dućan, radnja
tabes, is f. kuga, trulost
tabula, ae f. daska, tabla; slika
tabularium, i n. arhiva
taceo, ui, itum 2. *intr.* ćutati, biti miran; *trans.* prećutati
tacitus 3. (aktivno) koji ćuti, ćuteći; tih, miran
tactus partic. od *tango*
taeda, ae f. (planinski) bor
taedet, uit ili taesum est, ere (2.) impers. dosadno je, odvratno je kome (*acc.*) što (*gen.*), mrzi me
taedium, i n. dosadnost, odvratnost
taeter, tra, trum gadan, ružan, odvratan, užasan
talentum, i n. (gen. pl. talentum) talent (suma novaca oko 5 620 dinara)
talis, e takav
talus, i m. članak; peta
tam adv. toliko, tako, *tam... quam*, toliko... koliko, tako... kao
tamen adv. ipak; najzad; *si tamen* ako inače
tandem adv. najzad; pa, ta, za ime božje (*quousque tandem etc.*)
tango, tetigi, tactum 3. dirati, (do)dirnuti; obuzeti; baviti se čime
tanquam = tamquam
tantummodo adv. samo
tantus 3. toliki, tako veliki; *abl. tanto* (pred *comp.*) utoliko; *quanto... tanto*, ukoliko... utoliko; *adv.* toliko
tantus-dem 3. isto toliko velik
tarde adv. lagano, polako, dockan
tardus 3. lagan, spor, trom
taurinus 3. od bika, bikov
taurus, i m. bik, vo
tectum, i m. krov, kuća, stan
teges, etis f. pokrivač
tegimen, (tegumen, tegmen), inis n. pokrivač
tego, texi, tectum 3. pokri(va)ti; sakrivati, braniti, (za)štiti
tellus, uris f. zemlja; tle, zemljište
telum, i n. strela, mač, nož; oružje
temerarius 3. nepromišljen, nesmotren

temere adv. slučajno, nasumce
temperanter adv. umereno
temperius comp. od *temperi, tempere adv.* na vreme, zavremena
temporo 1. dobro udesiti; urediti; ublažavati, upravljati; umeriti, uzdržavati se, odustati
tempestas, atis f. vreme, doba; nepogoda, bura, oluj(in)a
tempestivus 3. u pravo vreme, na vreme; zgodan, povoljan
templum, i n. krug posmatranja; svetilište, hram
tempto 1. (o)pipati, dodirnuti; ispitivati, pokušati
temptus, oris n. vreme, doba; *tempore* s vremenom; *ex tempore* odmah; *ad tempus* za vreme, zgodan trenutak; *ad tempus* u zgodno vreme, u dobar čas, na vreme; *tempore dato* ili *dato tempore* pri pruženoj (datoj) prilici *tempo/eri adv.* blagovremeno
temulentus 3. opijen, napit
tenax, acis koji čvrsto drži; žilav, čvrst
tendo, tetendi, tentum, (i tensus) za-, na-, ra-/zapati, (is)pružiti; uputiti se, ići, težiti, truditi se, tražiti; boriti se
tenebrae, arum f. mrak, tmina, tmica
tenebricosus 3. taman, zamračen
teneo, tenui, tentum 2. držati; (do)stići, prispeti (*regnum*); držati *memoria i.* pamtići, sećati se
tener, era, erum nežan, fin, mek
tenor, oris m. trajanje, tok
tento v. tempto
tenuis, e tanak, fin, nežan
tenuo 1. tanjiti; (o)mršaviti
tenuis praep. sa *abl. i gen.* (dolazi iza reči na koju se odnosi) do, sve do, samo do, po
tepeo 2. biti mlak
tepor, oris m. mlakost; slabost
ter adv. triput; više puta
ter-decies (terdecies) adv. trinaest puta
teres, etis obao, okrugao; vitak
tergeo, tersi, tersum 2. (rede *tergo* 3.) (o)brisati; golicati
tergum, i n. leđa
termino 1. ograničavati, ograničiti; za-, s/vršiti
terminus, i m. međa, granica; kraj
terni, ae, a po tri
tero, trivi, tritum 3. trti, trljati; utrti; voziti se

terra, ae, f. zemlja; *terra marique* na suvu i na vodi; *pl.* svet, zemlja, *orbis terrarum* zemljin šar, svet, zemlja
terreo, ui, itum 2. plašiti, po-, za/plašiti; rasplašiti(va)ti
terrestris, e i terrester, tris, e (suvo)zemni; zemaljski
terribilis, e strašan
terror, oris, m. strah; trepet
tersus 3. (tergeo) čist
tertio adv. treći put; treće
tertius 3. treći
testa, ae f. cigla; zemljan sud, lonac
testamentum, i n. testament, poslednja volja
testis, is m. i f. svedok; očevidac
testor dep. 1. (po)svedočiti, po-, do/kazati; poz(i)ovati za svedoka (*deos*)
testudo, testudinis f. kornjača
tetricus 3. natmuren, sumoran
texo, textui, textum 3. tkati, plesti
textilis, e tkan
thalamus, i m. (gr.) odaja za stanovanje; boravište, obitavalište
theatrum, i n. (gr.) pozorište, mesto za javne borbe
thermae, arum f. (gr.) toplo kupatilo, topla banja, toplice
thesaurus, i m. (gr.) blago; riznica
thorax, acis m. (gr.) grudni koš; grudni oklop, grudni pancir
thymum, i n. (gr.) majkina dušica
tibia, ae f. svirala, flauta
tibicen, inis m. svirač u sviralu, na flauti
tigillum, i n. gređica
tignum, i n. gređa, balvan
tilia, ae f. lipa
timeo, ui — 2. plašiti se, bojati se; *dat.* za koga, za što
timide adv. plašljivo, strašljivo, bojažljivo
timidus 3. plašljiv, strašljiv, oprezan
timor, oris, m. strah, plašnja, zabrinutost
tinea, ae f. moljac
tingo, tinx, tinctum 3. u-, po/kvasiti, u-, za/močiti
tiro, onis m. regrut, novajlija, početnik
titubo 1. kolebati se; mucati, zapinjati
titulus, i m. napis, natpis; titula; ugled; izgovor
toga, ae f. neopasana gornja odeća Rimljana od vrata do nogu prebačena preko leve mišice, dok je desna ostajala slobodna
tolero 1. podnositi, podneti; održavati
tollo, sustuli, sublatus 3. dići uz, po/dići, podizati, ispraviti; *signa t.* krenuti se na polazak; (*animum*) dizati, podići, (o)hrabriti; oduzeti, odneti; skinuti, uništavati, završiti; izbrisati, razoriti
tomentum, i n. materija za punjenje
tondeo, totondi, tonsum 3. strići, šišati
tono, ui — 1. (za)grmeti; (za)tutnjiti
tonsor, oris m. brijač, berberin
tortumentum, i n. vitao; sprava za bacanje; strela, koplje; mučenje, muka
torpedo, inis f. ukočenost, utrnulost
torpeo, ui 2. biti ukočen, biti nepomičan; obamirati

torqueo, torsi, tortum 2. viti, obrtati, okretati
torreo, torruī, tostum 2. sušiti, sagorevati
torridus 3. sa-, o/sušen, mršav, suv; smrznut
tortor, oris, m. mučitelj
torus, i m. mesnat deo tela; jastuk, dušek; krevet; mrtvački odor
torvus 3. mračan, mrk, ljutit
tot (indeclinabile) toliko (njih), toliki (uvek *pl.*)
totiens adv. toliko puta
totidem (indeclinabile) isto toliko
totondi, pf. od tondeo
totus (gen. -ius, dat. -i) 3. ceo, sav, čitav
toxicon, toxicum, i n. otrov za strele, otrov
trabs, abis f. gređa; deblo, drvo; lađa, krov, kuća
tracto 1. vući; pipati, dirati, doticati; nositi; upravljati
tractus 3. (traho) koji potiče; neprestan
tractus, us m. vučenje, potez, tok, tečaj; prostor, položaj; laganost, sporost
trado, didi, ditum 3. preda(va)ti, iz-u/ručiti (*alci rei, alqd*); *se tradere* odati se ili posvetiti se čemu (*alci rei, in alqd*); pričati, saopštavati, zabeležiti
traduco, duxi, ductum 3. prevesti, prevoditi; proživeti
tragicus 3. (gr.) tragičan
tragoedia, ae f. (gr.) tragedija, žalosna igra
tragoedus 3. (gr.) tragični glumac, tragičar
traho, traxi, tractum 3. vući, tamo amo vući; za sobom (po)vući; prisvojiti
traicio, icci, ictum 3. prebaciti preko čega, premetnuti
trames, itis m. prečica, stranputica; put, staza
tranato i trano 1. prepliva(va)ti, plivati preko; prebroditi
tranquillus 3. miran, tih
trans praep. sa acc. preko, s one strane, za (čim)
trans-eo, ii, itum 4. preći, prelaziti
trans-fero, tuli, latum, ferre 3. preneti, prenositi
trans-figo, fixi, fixum 3. probosti
transfuga, ae m. (i f.) prebeg(lica), begunac
transgredior, gressus sum dep. 3. preći, prelaziti
transigo, egi, actum 3. proterati kroz što; provesti, proživeti
transitus, us m. prelaženje, prelaz; prilaženje
transmarinus 3. prekomorski
trans-mitto, misi, missum 3. poslati, prevesti, preneti, premetniti, puštati; predati, povetiti; preći, prekoračiti
trans-nomino 1. da(va)ti drugo ime (*acc. i dat.*) prekrstiti
trans-porto 1. preneti, prevesti, prebaciti
trans-veho, vexi, vectum 3. prevoziti, prevesti, prenositi
transversus 3. poprečan, (po)prek, kos
trapes, etis m. i trapetum, i n. (gr.) cedilo za ulje
trecenti, ae, a po tri stotine
trecenti, ae, a tri stotine
tremefacio, feci, factum 3. učiniti da što drhti, potres(a)ti, *pass.* drhtati
tremo, ui — 3. drhtati, tresti se, bojati se

tremor, oris, m. drhtanje, strah, trepet
tremulus 3. koji drhti; koji izaziva drhtanje, strašan
trepido 1. užurbano ili plašljivo trčkarati tamo-amo, bojati se, plašiti se
tres, tria tri; nekoliko
tribunal, alis n. tribunal, uzvišeno mesto za sudije
tribunicus 3. tribunski; *subst. -us, i m.* bivši tribun
tribunus, i m. starešina tribe; narodni tribun
tribuo, ui, utum 3. podeliti; dodeliti, dati; pokloniti, podariti, čemu posvetiti
tribus, us f. triba; jedno od tri prvobitna plemena rimskog naroda
tributor, oris m. raspodeljivač
tributus 3. uređen ili podeljen po tribama;
subst. tributum, i n. danak, porez
triclinium, i n. sofa, divan za ručavanje; tpezarija
triduum, i n. vreme od tri dana, tri dana
triennium, i n. doba od tri godine, tri godine
triens, entis m. trećina
trigeminus 3. (sa i bez *fratres*); *trigemini* trojke; trojak
triginta trideset
trini, ae, a tri (kod *plur. tantum*); trostruk
trio, onis m. vo
triplex, icis trostruk
triremis, e sa tri reda veslačkih klupa; *subst.* lađa sa tri reda veslačkih klupa
tristis, e tužan, žalostan, setan; strog, ljut
tristitia, ae f. tuga, žalost
triumphalis, e trijumfski, trijumfalan
triumpho 1. trijumfovati, trijumf držati
triumphus, i m. trijumf, pobjedni ulazak
triumvir, i m. trijumvir (član kolegije od tri čoveka)
trivium, i n. raskršće
trop(h)æum, i n. (gr.) znak pobjede; pobjeda, spomenik
trucido 1. (za)klati, poseći, (is)kasapiti
trudo, trusi 3. turati, gurati; terati, goniti
truncus, i m. deblo, panj; klada, panj
trux, ucis strašan, divlji, ljut

tu gen. tui ti
tuba, ae f. cev; truba
tubicen, cinis m. trubač
tueor, tuitus i tutus sum dep. 2. gledati, mo-
 triti, (za)štititi
tugurium, i n. koliba
tum (vremenski) tada, onda
tumeo, ui — 2. oticati, nadamati se
tumescio, ui — 3. oticati, uzavirati, dizati se
 (mare)
tumultuarius 3. na brzu ruku ili u hitnji skupljen, načinjen, stvoren, izabran
tunc adv. tada, onda
tuudo, tutudi, tu(n)sum 3. tući, udarati; na-
 valiti na koga
tunica, ae f. tunika, donje odelo, vunena haljina (kao košulja, koju su Rimljani i Rimljanke nosili neposredno na telu)
turba, ae f. nemir; masa, četa, množina
turbidus 3. nemiran, buran, uzburkan
turbo, inis m. vikor; vrtlog
turbo, 1. uznemiravati; pomutiti, poremetiti, pomesti
turdus, i m. drozd (ptica)
turgidus 3. otekao, naduven
turma, ae f. turma (konjičko odeljenje, eskadron — 32 konjanika, deseti deo *alae*)
turpis, e ružan, gadan, nagrđen; sraman, stidan
turpiter, adv. ružno, gadno
turpido, inis f. ružnoća, rugoba; sramota
turpo 1. nagrđivati, nagrđiti, okaljati
turris, is f. toranj, kula
turritus 3. snabdeven tornjevima, kulama
turtur, uris m. grlica
tussio 4. kašljati
tussis, is f. kašljanje, kašalj
tutela, ae f. zaštita, okrilje, briga, staranje
tuto adv. sigurno
tutor, oris m. zaštitnik, čuvar
tutor, atus sum dep. 1. štititi, zaštićavati, čuvati, braniti
tutus 3. siguran, bezbedan; zaštićen
tuus 3. tvoj

U

U, u kao skraćena *U. C.* ili *u. c.* = *urbis conditæ*; *a. u. c.* — *ab urbe condita*
uber, eris n. vime
uber, eris plodan, plodovit
ubertas, atis f. plodnost, plodovitost
ubi-cum-que (cunque) adv. gdegod, gde mu drago
ubi adv. gde? čim, kako (pojačano) *ubi primum*
ubi-que adv. svuda, svugde
ulciscor, ultus sum dep. 3. osvetiti se kome, kazniti koga
ulcus, eris n. čir, prišt
ullus 3. ikoji, ikakav
ulmus, i f. brest
ulna, ae f. lakat; ruka

ulter, tra, rum 3. *comp. ulterior, ius* onostran; *superl. ultimus* 3. krajnji, najudaljeniji; *subst. ultimum, i n.* krajnji, stran; *superl. ultimus* 3. krajnji, poslednji, zadnji
ultra adv. s one strane, dalje, preko (toga) dalje
ultio, onis f. osveta, kazna
ultrix, icis f. osvetnica, kazniteljka
ultra adv. na onu stranu, onamo
umbra, ae f. senka, hlad; *pl.* donji svet
umbraculum, i n. senovito mesto, senica, hladnik
umbrosus 3. senovit, hladovit
umerus, i m. rame, pleće
umquam = unquam
una adv. v. *unus*

unctus 3. (od *ungo*) po-, na/mazan, mastan; bogat
unda, *ae f.* talas, val; voda
unde *adv.* odakle? otkuda?
undique *adv.* odakle mu drago, odasvud
undo 1. talasati se, kipeti, vrteti
ungo, **unxi**, **unctum** 3. mazati, namazati
unguentum, *i n.* mast, ulje za mazanje
unguis, *is m.* nokat; kandža
ungula, *ae f.* kopito; nokat
universus 3. ceo, sav, celokupan, vaskoliki
unice *adv.* jedino, vanredno, osobito
unquam *adv.* ikad(a), (sa negacijom) nikada; *nec u. i nikada*
unus 3. (*gen. unius, dat. uni*) jedan, jedini; *adv. una* zajedno, skupa, zajednički
unus-quisque 3. svaki pojedinac
urbanus 3. gradski, varoški
urbs, **urbis**, *f.* grad
urgeo, (*urgueo*), **urssi** — 2. navaljivati, navaliti, terati, goniti; uznemiravati, mučiti
urna, *ae f.* krčag; urna
uro, **ussi**, **ustum** 3. žeci, sažeci, paliti; ožuljiti; mučiti, kinjiti
usquam *adv.* igde, nigde
usque *adv.* neprestano, jednako; *sa praep. usque a, ex, ad, in* sve od, čak do; *usque eo* dotle, toliko ili u toj meri

uspro 1. činiti upotrebu od čega, upotreb/iti, -ljavati, koristiti se čim, uživati; sebi što prisvajati
usus, *us m.* upotreba, vršenje; uživanje; korist, dobit; *ex usu alcis esse = alcis usui esse* kome biti koristan ili donositi korist; potreba
ut (pojačano *uti*) *adv.* kako? kako, kako jako; *sa coniunct.* kao da
utensilia, *ium n.* potrebne stvari
uter, **utra**, **utrum** koji/i, -a, -e, ko od obojice, od dvojice, od dvoga
uter-que, **utra-que**, **utrumque** svaki od obojice, oba(dva), obojica
uti v. ut
uti inf. od *utor*
utilis, *e* upotrebljiv, koristan
utilitas, **atis f.** probitačnost, korist
utiliter *adv.* korisno, probitačno
uti-nam (*coni.* za želju, sa konjunktivom) o da, o kad bi, dao bog da!
utor, **usus sum**, **uti dep.** 3. *sa abl.* upotreb/iti, upotrebljavati što, (po)služiti se čime
utrimque (*utrinque*) *adv.* sa obe strane, na obe strane
utum (upitna rečca u disjunktivnim pitanjima)
utrum... an da li... ili
uva, *ae f.* grozd; čokot
uxor, **oris f.** žena, supruga

V

V skraćena za; *vir, vivus, vivens, votum etc.* znak za broj 5
vacca, *ae f.* krava
vacillo 1. klimati se, njihati se
vaco 1. prazan, nezauzet, nepopunjen biti; nemati što; oskudevati; posvetiti se kome ili čemu
vacuus 3. prazan, slobodan od čega; otvoren, prostran
vador, *dep.* 1. pozvati na sud (*alqm*); *vadato* po učinjenom jemstvu
vadum, *i n.* plitko mesto, plićak; dno bunara, vode
vae! interi. avaj! jaoh! teško! kuku! ah!
vafēr, *fra, frum* lukav, podmukao
vagitus, *us m.* dječanje, vrskanje
vagor dep. 1. lutati, tumarati, skitati se
vagus 3. koji luta, koji se skita; nepostojan, nestalan; neodređen
vahde *adv.* jako, žestoko, vrlo, veoma
valeo, **ui, iturus** 2. krepak, jak ili snažan biti; zdrav biti; moći; vredeti; *vale* zbogom! zdravo
valeitudo, **inis f.** zdravlje, zdravstveno ili telesno stanje
validus 3. jak, krepak, snažan
valles, **i vallis**, *is f.* dolina
vallum, *i n.* bedem, nasip, opkop
vanesco — 3. nestajati, iščezavati, prolaziti
vanitas, **atis f.** taština, ništavnost, praznina
vanus 3. prazan, šupalj, nedak; sujetan
vapidus 3. budav, plesniv, pokvaren
vapor, **oris m.** para, dim

varie *adv.* različno, raznovrsno
varietas, **atis f.** šarenilo, šarolikost; promena, razlika
varius 3. šaren, šarene boje; različit, različne boje
varus 3. izvijen; krivonog
vas, **vasis n.** sud; *pl. vasa, orum* pokućstvo, nameštaj
vastatio, **onis f.** pustošenje
vasto 1. isprazniti; opustošiti, lišiti
vastus 3. prazan, pust; ogroman, neizmeran
vates (*i vatis*) *is m. i f.* proro/k, -čica; pevač, pesnik
ve = vae
ve (enklitika) ili: *ve... ve* ili... ili
vectigal, **alis n.** (ponajviše *pl.*) danak, porez
vector, **oris m.** nosilac; pomorac
vehementer *adv.* žestoko; vatreno, burno
vehiculum, *i n.* kola
veho, **vexi**, **vectum** 3. voziti, nositi, vući; voziti se, brodit
vel ili, ili bolje reći, ili čak; osobito, naprimer
vello, **velli** (**vulsi**, **volsi**), **vulsum** (**volsum**) 3. čupati, iščupati, istrgnuti
vellus, **eris n.** vuna
velo 1. za-, u/motati, pokriti; obaviti, ukrasiti
velocitas, **atis f.** brzina, hitrina, okretnost
velox, **ocis** brz, hitar, okretan
velum, *i n.* (većinom *pl.*) jedro
vel-ut (i) kao, kao što; naprimer
vena, *ae f.* vena, žila
vena cius 3. na prodaju, *subst. -us, i m.* trgovac robljem

venalis, e na prodaju; *subst. m. rob*
venatio, onis f. lovljenje, lov
venator, oris m. lovac, koji lovi
venditio, onis f. prodaja, prodavanje
venditio 1. nuditi na prodaju, prodavati
vendo, didi, ditum 3. proda(va)ti; proda(va)ti nadmetanjem
venenum, i n. napitak; otrov; boja, osob.
 purpurna boja (*Assyrium*)
veneo, venii — 4. na prodaju biti, prodavati se
veneratio, onis f. poštovanje; dostojanstvo, poštovanje
venero dep. 1. poštovati, obožavati
venia, ae f. usluga, ljubav, milost
venio, veni, ventum 4. doći, dolaziti, prispjeti
venor dep. 1. loviti
venter, tris m. trbuh
ventito 1. (često) dolaziti
ventus, i m. vetar; *venti secundi* sreća
venustas, atis f. lepota, draž, milina
venustus 3. lep, dražestan, umiljat, prijatan
vepres, is m. i f. trnjak
ver, veris n. proleće
verber, eris n. (gotovo uvek *pl.*) udar(ac); bičevanje, šibanje
verbero 1. biti, udarati, tući; šibati
verbosus 3. pun reči, obilat, opširan
verbum, i n. reč, izraz; *verba facere* držati govor, govoriti, besediti; *ad verbum* doslovce tačno, reč po reč
vere adv. prema istini, istinito
verecundia, ae f. strah, stidljivost
vereor, itus sum dep. 2. bojati se, poštovati
vergo — — 3. naginjati se, nagibati se, pružati se
veritas, atis f. istina, stvarnost
verna, ae m. i f. u kući (gospodarevoj) rođeni rob
vernaculus 3. (retko) u kući rođen; domaći
vernus 3. proletnji
vero adv. zaista, doista; *nec vere* niti pak
verso 1. okretati, obrtati, tamo-amokretati;
versor dep. 1. okretati se, obrtati se; zadržavati se, boraviti
versus, us m. red; vrsta; stih
vertex, icis (vortex) m. vrtlog, vir; teme, glava; vrh, vis
verto, verti, versum 3. (starolat. *vorto*), okretati, obrtati; okrenuti; *pass. vertor* obrtati se, okretati se
verum adv. zaista, doista
verus 3. istinit, istinski, pravi; *subst. verum, i n.* istina
vescor — — *dep.* 3. hraniti se čime, živeti od čega, uživati
vesica, ae f. mehur
vesper, eri (retko *eris*) *m.* večernjača (zvezda); več; *vesperi* i *vespere* uveče
vespera, ae f. več, večernje doba; *prima vespera* svečeri
vestalis, e Vestin; *subst. f.* vestalka
vester, tra, trum vaš; *odio vestro* na vas
vestibulum, i n. predvorje, trem, pretsoblje; ulaz

vestigium, i n. trag, stopa; *in vestigio* smesta, odmah
vestio 4. odevati, oblačiti
vestis, is f. odelo, haljina
vestitus, us m. odevanje, odelo, nošnja
veteranus 3. star; *subst. -us, i m.* veteran, islužen vojnik
veto, ui, itum 1. zabraniti, ne dopustiti, sprečavati
vetulus 3. star, duboke starosti, starinski
vexo 1. tamo-amokretati, jako pokretati, tresti, drmati; pljačkati, mučiti; poljuljati (*mores civitatis*)
via, ae f. put, drum; marš, put(ovanje)
viaticus 3. putni; *subst. -um, i n.* putni trošak ili poputnina
viator, oris, m. putnik; glasnik; pratilac
vibro 1. *trans.* vitlati, tresti
viceni, ae, a po dvadeset
vicinalis, e susedan
vicinia, ae i vicinitas, atis f. susedstvo; susedi
vicinus 3. susedan, u blizini, blizu; *subst. -us, i m.* sused; koji blisko prethodi
vicis (gen.) em, e, vices, vicibus f. (pro)mena, izmena, faza; *in vices* ili *in vicem* uzajamno
vicissim adv. uzajamno, naizmeđice
victor, oris m. pobjednik, pobjedilac; *adi.* pobjedonosan
victoria, ae f. pobjeda; Viktorija, (boginja pobjede)
victrix, icis f. pobjednica
victus, us m. izdržavanje; hrana; način života, život
vicus, i m. selo; kvart, ulica
viden — *videsne* vidiš li?
video, vidi, visum 2. videti; opaziti; *pass. videor, visus sum dep.* 2. viden biti, videti se, postati vidljiv, pojaviti se, pokazati se; činiti se
vigeo, ui — 2. krepak, jak, svež, živ biti; cvetati, uživati ugled; živeti
vigesco — — 3. postajati snažan, krepak, živahan
vigil, ilis budan; *subst. m.* stražar
vigilia, ae f. (noćno) bdenje, nespavanje
vigilo 1. bdeti, ne spavati, biti budan; brinuti se o čemu
viginti (indeclinabile) dvadeset
vigor, oris m. životna snaga, život, energija
villicus, i m. upravitelj poljskog dobra, gospodar, ekonom; *-a, ae f.* upraviteljica; *-o* 1. upravljati
vilis, e jevtin; neznatan
villa, ae f. vila, poljsko dobro
villica, -co, -cus v. vilica, -co, -cus villosus 3. rutav, čupav
villula, ae f. malo poljsko dobro, imanjce
villus, i m. dlaka, ruta, čupa
vimen, inis n. prut za pletenje, osob. vrbov prut
vinarius 3. vinski; *subst. -us, i m.* vinar; *-um, i n.* sud ili krčag za vino
vincio, vinxi, vincium 4. vez(iv)ati, sapeti, sputati, okovati, baciti u okove
vinculum = vinculum

vinco, vici, victum 3. pobediti, nadvladati, nadbiti; nadjačati, dirnuti
vinculum, i n. veza, petlja, uže, konopac; *pl.* okovi, tamnica
vindemia, ae f. borba
vindico 1. sudski (ili sudskim putem) tražiti, prisvajati sebi
vindicta, ae f. oslobođenje, spasenje, osveta, kazna
vinea, ae f. vinograd
vinetum, i n. vinograd
violentia, ae f. pijanost, pijanstvo
vinum, i n. vino
violentia, ae f. silovitost, žestina; *fortunae v.* podmuklost
violentus 3. silovit, nasilan, plahovit, buran
violo 1. nasilnički postupati, napastvovati; uvrediti
vipera, ae f. zmija, guja
vir, viri m. muž; suprug
virens, entis (od *virco*) koji se zeleni, zelen
virga, ae f. zelena grančica, mladica; prut, šiba
virgo, inis f. devica, devojka
virgula, ae f. grančica; prutić, štapić
viridis, e. zelen(kast); mladan, svež, krepak
virtus, atis f. (muškost) snaga, krepkost, jačina; hrabra dela; vrlina
vis (*acc. vim, abl. vi; pl. vires, ium*) *sing.* sila, snaga, moć; *pl. vires, ium* jačina, moć; bojna ili borbena snaga; vojska; sile, moć, sredstva
visito 1. posetiti, pohoditi
viso, si, sum 3. tačno razgledati, posmatrati, posetiti
visum, i n. pojava; pretstava
visus, us m. viđenje, pogled
vita, ae f. život, *ponere v.* umreti, poginuti
vitalis, e životni, života
viteus 3. od čokota; *potula v.* vino
vitiosus 3. pogrešan, pun mana, pokvaren
vitis, is f. vinova loza; čokot
vitium, ii n. mana, nedostatak; pogreška, greh
vito 1. kloniti se čega, izbegavati što
vitta, ae f. vrpca, veza

vitula, ae f. tele, kravica
vitupero 1. kuditi, koriti, karati
vivarium, i n. zverinjak; ribnjak
vivax, acis koji dugo živi, dugovečan; krepak, čio
vividus 3. koji pokazuje života, živ, krepak
vivo, vixi, victum 3. živeti, u životu ili živ biti
vivus 3. koji živi, živ; *me vivo* za moga života; svež, trajan
vix adv. jedva, s mukom
vocabulum, i n. naziv, ime
vociferor dep. 1. vikati, derati se
voco 1. zvati (*alqm*); *po-, pri-, do/z(i)vati* dovesti do (*alqm in odium, in invidiam*)
volatus, us m. let(enje)
volens, entis voljan, koji rado čini, rad; naklonjen
volo 1. leteti
volo, volui, velle hteti, biti voljan, želeći
volucer, cris, cre leteti, krlilat
volucris, is f. (i m.) ptica
volumen, inis n. zavoj, zavijutak; knjiga, spis
voluntarius 3. dobrovoljan; *subst. -us, ii m.* dobrovoljac
voluntas, atis f. volja, želja, zahtev(anje)
voluptas, atis f. naslada, slast, uživanje
volvo, volvi, volutum 3. valjati, kotrljati, obrtati, vrteti
vomer, eris m. raonik, plug
vomo, ui, itum 3. bljuvati, povraćati
voro 1. (pro)gutati, (pro)žderati
vorum i n. zavet
voveo, vovi, votum 2. zavetovati, svećano obećati, želeći
vox, vocis f. glas; reč, izraz, izreka
vulgatus 3. opšte poznat, razglašen; svima prepušten
vulgo adv. pred svetom, pred svima, javno
vulgo 1. među svet doneti, svuda rasprostraniti; razglasiti, objaviti
vulgus, i n. svet(ina), puk
vulnus, eris n. rana, ujed, ubod
vulpes, is f. lisica
vultur, uris m. sūp, ptica grabljivica
vultus, us m. lice, pogled

